

Vocabularius Juris utriusq[ue].

<https://hdl.handle.net/1874/457047>

**Incipit vocabu-
larius Juris vtri-
usqz.**

ri aliqua vocabula occurrerint. quorum
expositio hic non inueniatur de hoc non
miretur. quia nec omnium memoria po-
tuit occurrere. et primo de **Ab**.

Aboniaz
iuri operam datu
rū prius nosse oportet unde nomen iuris descendat. ff. de iusti. et iu. l. i. in principio. Etiam ut ait **Abys** primo **Elen**

Ab virtutes vocabulorum ignorant defacili paralopsantur. i. decipiuntur. **Ab** enim nomen rei scieris cognitio re tam perit. secundum yfiderum. Turpe etiam patricio et nobili viro et causas peroranti ius in quo versatur ignorare. ff. de ori. in l. ij. §. multū auditores. x. **Ab** qz eum dixisse et de heret **Cum** ex iniuncto ppxij. di. sedulo. **Ex** quibus omnibz habetur. qz nemo debet ignorare scientiam in qua versatur. Quod attendens legistator. **Dulpiannus** dicit. et bene est priusqz ad verborū interpretationez perveniamz de ipsius significatione tituli referet. ff. si cer. pe. l. i. **Adcirco** quorūdā terz minorum qui in iure vtroqz maxime frequentantur necessarium fore duxi descriptones et significationes clarius exponere. tā ex summis **Aboniz**. qua **z** **Boff**. qz aliunde collectorū ppter iuvenes maxime iuris vtriusqz alūpnos **Et** hoc breviter alphabeti ut eo meli⁹ memorie cōmendantur et tantocius inveniuntur per stringendo etiam cum allegationibus in locis suis ut in iure modicum perfecti p ignota minime pcedentes hīs cognitīs principijs et terminorū significationibus accessum faciliores habeant ad vtriusqz iuris noticiāz quia omnibz habere memoriam et in nullo penitus errare potius est divinitatis qz humanitatis. **L. de vete. in. enuclian. lege. ij. §. si quod autentica. et ver. quia divine. Et** notat **Bernbard⁹** de rescrip. c. cum a deo in gl. i. de pfr. vti vel iuncti. c. porrecta in glo. ij. **Et** si lector

Quando
facit separationez. et quando includit. et quando excludit. no. **Jo. an. de pben. ca.**

statutum li. vi. **Et** archi. de elec. c. i. e. li. **Et** a et ab in simili no. archi. xxi. dis. aliter **Et** de a in. c. potuit de do. et. contu. **Etiam** a et ab denotant separationem. **L. de nup. l. a caligato. z** ibi p ixnum in glo. iij. l. ordinata. ff. de duobus re. et. l. si ex duobus. x. tex. cū glo. ff. de act. em. l. iij. §. si. **Item** a vel ab est dictio significatiua primi termini a quo sicut dicto vsqz termini ad quem **Hunc** autem terminum a quo significat exclusiue vel inclusiue. de quo **Bar. in. l. patronus. ff. de le. iij. vnde** a vel ab significat exclusiue dicendo in statuto a pulsu cāpane de sero nullus vadat per vicos sub pena tali. **Nam** hoc statutum intelligitur pulsata campana. ideo si quis vadat quando pulsatur. non incidit penāz inclusiue significat ibi a pulsu campane de mane quisqz potest domum exire. quia statuens sic videtur i tellerisse et sic de alijs. **Et** vide plenius d istis dictionibus per **Jo. de ferrarijs** in sua practica in forma capli quādo testes pducuntur ad eternam rei memoriam.

ab

Abanus est pater paui vel paue. sic paus est pater aui vel auie.
Abauia est mater paui vel paue. sic paia est mater aui vel auie scdm ysi. ix. li. **Etymologiarum Et** plenius. ff. d. gra. l. iuriconsultus. §. iij. gradu. 7. §. iij. gradu.
Abauiculus est frater abauie. scdm yfiderum.
Abamita est soror abau. ff. de gra. l. p. alk. §. auiculus
Abamatertera est soror abauie. ppxie eyu mume als eyu grofmuter.

Abnepos est filius nepotis. sicut nepos filius filij vel filie. fm ysi. li. ix.

Abneptis est filia nepotis vel neptis. sicut neptis filij vel filie filia. scdm yside rum ubi supra.

Abpatru⁹ est abau⁹ vel abauie frater scdm ysi. vt. s.

Abactor fm ysi. li. x. est fur pumentoz vel pecudum. que vulgo vocamus abigeum.

Nam abigeus est qui crimen abigeatus pmittit. et pprie ille qui pecora alicuius a pascuis et alimentis vel armentis subducit abigendi studio. et hanc artem exer cens vt per aliquod signum qd facit. ipsa animalia fugiant separent et dispergant et ea sic recipiat. scz cuz panno rubeo. v⁹ alias oues quasda⁹ ad nemora fugando vt alius accipiat et depredetur. Et e⁹ abi geatus crimē capitale. L. de abigeis. l. vnica. Et marimus orator apud grecos demoscenes dēam ponit inter furem et abigeum dicens. q⁹ ille qui vnā solā pe cudem surripit fur est. et vt fur coercetur. sed qui totum gregē subtrahit abige us est. et crimine abigeatus tenebitur.

Abigere est a se expellere vel crimē abi geatus exercere vt premissum est.

Abintestato idest sine testamento.

Abduci ē a veritate separi. Nū aplūs nolite abduci doctrinis varijs et extra neis. xi. di. nolite. et ad Hebre. c. xij.

Abolicio est accusatōis institute per emptio vel absolutio. qua quis nomen a licuius accusauit cum omni inscriptione iam facta in totum. aboletur remissa ne cessitate accusandi. Et habet impetrari a principe vel iudice ab illo scz qui aliq⁹ accusationez instituerat. et in ea se inscri pserat. Talis em̄ citra infamiā desistere non potest nisi absolutionē impetrauerit. Sed quando talis impetrat q⁹ desistat. et q⁹ illud qd per accusationem inchoatū erat deleatur rite fit. Et est duplex aboli cio. scz generalis et specialis. De genera li habetur. L. de abo. gñā. l. vlti. Etiam ff. de abo. l. abolicio. Et per hanc eximit⁹ reus q⁹ non incidit in turpilianam si non deferat accusatum. ff. de abo. criminū. l. si interueniente. Et si infra. xxx. dies post abolitionem generalem cā pposita nō p⁹ pbari ad eam redire non pot. L. de abo.

ge. l. i.

Aboztinus est puer vel alcer ferus an te debitum tempus natus. Et dicitur id o sic q⁹ non oriat⁹ sed aboziat⁹ et excidat fm ysiderum. li. x. Et mulier que sic aboz titur dē homicida occasionaliter. xxxij. q. ij. Qd vero et. c. moyses. Et. lxxvij. di. si expositus. Et paulus nominat se aboz tiuū. prime. L. bymotb. i. et. xxxij. q. vi. in presenti. de cele. mis. c. Cum mari he ver su. sane. Alias non est homicida qui abo ztiniū pcreat ante q⁹ animā accepit cor pori infusam. vt est embrio. xxxij. q. ij. c. q⁹ non formatum. Et de homi. c. si aliq⁹ Nec talis contrahit irregularitatē quo ad p⁹motionem nisi interficiat hoīez iam animatū de homi. c. sicut ex litterarum

Aboztus infra sub littera B de homi. c. Si aliquis.

Abpatruus est frater abau⁹ v⁹ abauie

Abre idest sine causa. vt habetur in. l. si quis seruo persuaserit. L. de furtis. et de indi. l. consentan. ij.

Abrogare est destruere v⁹ delere in to to. Vnde dicitur lex abrogata quādo in toto est sublata vel destructa. Sed vero gatur ei quando in parte tollitur vel ei d⁹ trahitur. ff. de ver. signi. l. deregare. Et etiam interdum abrogare est addere ali quid. Et. vij. de causis aliquid al rogat⁹ vt. no. di. iij. §. hoc. et si legibus. Primo contraria consuetudine que nota est pri mapi. di. iij. leges. et. ff. de leg. et senatus con. l. de quibus Secundo contraria cō stitucione. di. xxxi. ante triennū. Tercio cause cessatione. di. lxi. neofidus. Quae to locorum varietate. di. xxxi. al. frater to nimio rigore canonis. xxxij. di. frater nitatis. Sexto si precibus occasiōē ma lignandi habeat. xvi. que. i. legi. Septio ppter malum inde sequens. di. lxiij. vep. Sed an abrogata lex possit allegari. vide glo. ver. quicūq⁹. c. nouit de indi. Et quā liter pplus possit abrogare canones quē condere non potest. Solutio per expre sum consensum pape de preben. L. i. iam dudum. Vel dicitur consuetudo ratio nalis et prescripta etiam tollit. de p⁹sue. c. si. Etiam sine scientia pncipis quia dif ficile esset eum omnes p⁹suetudines scire vt in gl. verbi abrogare. c. in istis distin. iij.

Absentia est quintuplex. et quando quod obreutu absentiaz in integz restituatur vide glo. l. ff. de in inte. resti. Item absētiarum alia necessaria alia p̄abilis alia honesta siue voluntaria. **N**ecessaria ut causa reipublice vel de mandato principi p̄ficiscenti subuenitur. per in inte. resti. ff. ex qui. cau. ma. l. i. et. l. necnon Absentia p̄abilis ut causa studioz vel merature. **D**el voluntaria ut peggationis si pcuratorem non dimisit absens nō ita facile subuenitur ei. ut. l. necnon p̄al. **S**z absens contumaciter non auditur. vii. l. quo app. non reci. l. i.

Absens p̄rie dē qui est extra puincia ut. l. de bo. aut iudi. possi. l. si. §. vlt.

An q̄s accipitur p̄ eo qui p̄ns non ē eo locorbi peritur. ff. de ver. sig. in. l. absenti. **U**nde absens multis capitur modis. **P**rimo ille dē absens qui aliū audire et intelligere non pōt. sic capit̄ ibi cū dē stipulatio non pōt fieri inter absentes. insti. d. inuri. stipu. §. ita verborz. **S**ecundo absens dē qui non est in eadē puincia. ut. l. de p̄scep. lon. temp. l. si.

Tercio absens dē ut hic sequit̄ testiū pro ductione non pōt fieri p̄te absente si velit adesse. et sic dē absens qui non videt pro dicere vel iurare testes. ut. l. si q̄n. l. d. resta. **Q**uarto absens est qui nō est in domo seu respectu cuius nunciandū est nōm opus. ff. de. no. op. nū. l. de pupillo. §. si quis. **Q**uinto dē ille absens qui facit liter nō pōt pueniri. ut dicendo p̄nte p̄ncipali fideiussoz non potest pueniri. et ita absente p̄t pueniri. l. de fideius. aut pu.

Sic etiam accipitur in. l. presens. ff. d. p̄cu. vbi dē presens est qui in ortis est idest qui facit iter potest pueniri. **S**exto absēs dē. qui ad lucrandas distributiones materiales p̄nciaz abest. scz qui nō est i cho ro hora determinata. **E**t ita licet sit in ecclesia. tamen extra choz in certis horis dicitur absens.

Absolutio differt a reuocatione. **N**az absolutio fit a sententia excoīcatōis suspensionis vel interdicti iuxta formā ecclesie cum baculo dicendo psalmū. **M**ise re et Deprofundis. et fit cū solēnitare. **S**ed reuocatio ē sentētia verbalis sine solēnitare. **E**tiam absolutio fit si excoīcatō

tio tenuit. et si non tenuit fit reuocatio.

Item absolutio reddit quod excoīcatio in tulit p̄terq̄ fructus quos excoīcatus in sitē pdidit. quia per absolutionē tales nō recupat ut in autē. ut cum de app. cogno. §. generalem. ver. si vero post coll. vii. et absolutio ex falsa causa super nota impetrata non tenet. et est nulla ut nō. in. c. qd super hīs de si. instru. **S**ed licet excoīcatio lata sit ex falsa causa. tamen bene tenet. xi. q. iij. c. i. et de offi. oz. ex parte in glo. **E**t an pecunia possit peti vel dari p̄ absolutione de symo. ad aures. in. c. dilectus. et. i. q. i. nullus epus.

Absq̄ est puaciū. ut in. l. minus. l. de act. possel. et q̄n ponit exclusiue. et q̄n inclusiue. no. archi. de p̄cu. qui generalit̄ li. vi.

AC

Aceptilatio est liberatio per mutuā interrogationem qua vtriusq̄ cōtingit ab eo nexu absolutio. i. dissolutio. ff. e. ti. l. pluribus et. l. i. **U**nde acceptifero acceptilati acceptilati vbi p̄positū aq̄ veit acceptilatio. et ē ymaginaria solutio q̄ si mulat debitorem suū sibi soluisse quod nō soluit. idq̄ facit animo remittendi. quia illa verba dicendo quicquid tibi p̄ stipulationez p̄missi vel ex stipulatu debui habes ne acceptum et respondeas habeo. acceptumq̄ fero quasi dicas p̄inde habeo ac si accepissem a te p̄ veram solutionem. **E**t sic sicut vera solutione liberat̄ esses ita hac acceptilatione liberaris ut. l. e. ti. l. glo. ij. **I**tem acceptilatio inutilis dicitur rōne acceptationis ut tractatur. ff. e. ti. l. an inutilis in glo. i.

Accessio dicitur aliquid adiacens alteri vel omne id quod est accessorium et necessarium in principali. ut capistrū equo v̄ vestis seruo. ut. ff. de po. l. i. §. que in de positis. **S**i enī seruum emeris et vestem in qua traditur acquiris. et si de eo mentio non sit facta. **E**t accessiones ciuiles ut vsure non veniunt in p̄tractu stricti iuris etiam post lit. conte. l. de condi. in d. l. i. in glo. et. ff. de usu. l. mora in glo. §. difficilis. **E**t in. c. venerabiles d̄ exceptio. **A**ccessorium idem est quod accessio et sequitur naturam sui principalis insti. d.

rerum diuini. §. q. si partim. ff. si quis causa
l. Si enim. §. Qui iniuriarum et in re. acces
sorium de re. in. li. vi. Et quando accesso
rium venit officio iudicis mercenario tunc
sublato principali tollitur et accessorium.
L. de po. l. iij. Secus si accessorium venit
officio iudicis nobili. ff. de condi. inde. l.
fi. §. lucius in glo. alias regulariter non
tenet accessorium ubi non tenet principa
le cum saltem non accedat principali. vt
in. c. Si diligenti de fo. compe. Fallit tñ
in casibus. Primo in. c. debitores de iu
rem. ubi accessorium scz iuramentum de
soluendis usuris factum tenet principali
tamen scz obligatione debitoris ad usur
as sublato quia ad usuras soluendas nul
la est obligatio de iure canonico et civili
et tamen iuramentum factum de his soluen
dis est seruandum. Sed regulare contra
rium intelligitur qñ accessorium et prin
cipale regulantur eadem ratione eodem
tempore non mutato respectu persone.
Sed illa non seruatur in pmissione et iu
ramento. quia pmissio fit parti. sed iura
mentum deo. Et dixit ludo. de roma se p
soluisse q. accessorium etiam p. ciosius pu
cipali sibi tñ accedit. ff. de au. et ar. lega.
l. et si non sicut. §. pueniamus. et. l. cñ au
rum. §. si. e. ti. Et facit ad questionem si le
go mulieri vestes quas sibi feci. quod et
am in legato veniunt ornamenta aurea
vel argentea vestium.
Cor et mucor sunt vicia vini et panis
quando accessit et mucessit.
Actus est quedam seruitus qua hñs cui
ea debetur habet ius q. pñt p fundum in
quo sibi hec seruitus debet ducere iumen
tum vel vehiculum suum. scz vt non solum
possit ambulare p se sed etiam iumentum
et quadrigam secum ducere. ff. de ser. rusti.
pdi. l. i. ver. actus et. l. inter actum. insti.
e. ti. §. actus. Gliter capitur actus p opa
tione dum dñ actus actiuus sunt in paci
ente predisposito. q. de anima. 7. i. q. i. p
ysayam. ff. si qua. pau. se. di. l. i. §. cum a
rieres. et. ff. ad le. acqui. l. si ex plagis. §.
tabernarius de pe. dis. i. quia diuinitatis
et. c. medicina.
Acta dicuntur publice scripture nego
tiorum que in iudicio aguntur ordinem.
eorum modum et figuram continentes. Et

etiam sunt processus sive gesta curie et sit
p. munia. L. de iudi. l. vlti. ff. de re iudi. l.
actor verba et. l. paulus. que p. dica pñt
pbari p testes. L. si. instru. l. emancipar
tione. nec valent nisi testium amminicu
tione. nec valent nisi testium de testi. dñe
lo fulciantur. c. cum a nobis de testi. dñe
ergo scribi per psonam publicam aut du
os viros ydoneos. c. quoniam debent remane
re apud scriptores et qui ea temere viola
uerit non potest postmodum ea impug
nare. c. cum olim. de offi. dele. Tunc autē
acta triplicia. ff. iudi. sol. l. ij. nam quedā
sunt acta iudicij ordinata que valent ad
ordinationem iudicij vt est libelli. oblar
tio. lit. conf. Quedam valent ad veritat
tis indagationem et dicuntur testium editio
na veritatis vt depositio testium editio
strumetorum et confessio parrium. Et
quedam litis decisiua que valent ad deci
sionem cause. De his dicit iñ. de are. in
dicta. l. ij. ff. iudi. sol. Et acta a iudice pre
sumuntur omnia rite celebrata de ele. bo
ne. i. de renun. c. in. presentia. Item acta
facta coram sacerdote in foro penitencia
li faciunt fidem coram iudice seculari vt
in auē. hoc ius porrectum. L. de epi. et
cle. 7. in. l. si quis in hoc genus. L. e. ti. Et
acta que debent fieri coram iudice si fiāt
coram notario non valent vt no. glo. in. l.
fi. L. d. libe. cau. 7. gl. in. l. hac consulti
ma. L. de testa. Item acta etiam quan
doq. dicimus locum in quo residet iudex
iunctus de causa cognoscens ubi acta
at seu videat. 7. suum consequatur merito
tum. qui locus aliter etiam ius appellat.
ff. de insti. et in. l. pe. §. fi.
Actor est qui agit et pulsar alium rem
aliquam ab ipso petens in iudicio. ff. de
iudi. l. in tribus. ff. fini. regum. l. iudicij.
Nam in p. munibus iudicij queritur qñ
actor sit. Est ergo ille qui suo nomine a
git vel qui constituitur ad agendum vt de
fendendum causas vniuersitatis vel al
terius. ff. q. cuiusq. vniuer. no. l. item ver
borum. §. decuriones. vel dicitur qui con
stituitur a tutore vel curatore ante lit. cō
acto. a tuto. vel cura. dan. in ru. 7. in. Et
est regulare q. actore non probante reus

absoluitur in. l. qui accusare. l. de eden.
ubi dicit rex. Accusator enim non probante
qui denuciatur et si nihil ipse prestiterit ob-
neat glo. accens. i. absoluitur. vi. q. vlti.
actor. vt ec. benefi. c. vt nrm. et l. de p-
ba. l. actor. Fallit em hoc in casib⁹ ad mi-
nus. xv. quibus auctore non probante re-
us non absoluitur. Hos casus vide in gl.
palk. c. vt nostrum. Et actor sequi debet
forum rei. c. si clericus. et c. Cum sit gene-
rale de fo. compe.

Actio significat tripliciter. stricte. late
et latissime. Stricte significat ius psequi
di qd oritur ex obligatione. Late signifi-
cat dum significat iurisdictione iudicis
et ita ne dum significat psonales sed etiā
reales actiones. Latissime cuqz etiā signi-
ficat officium iudicis et hoc modo quere-
la in offi. testa. de actio. ff. de le. i. l. cū fili-
us in prin. facit. l. actionis verbo de. x.
fig. ff. et l. actionis. x. de act. et obli. Et
hoc verbum actio significat bene simul
ius et factum nec est inconueniens.

Actio ergo significat officium. i. ius p-
sequendi licet officium sit facti. Et pona-
tur differentia inter iurisdictionem et of-
ficium. Est em actio ius psequendi in iu-
dicio qd sibi debetur insti. de act. in prin.
Et addunt quidā qd suū est vel alienum
ita vt illa diffinitio includat omnē actō-
nem tam in rem quā in psonam. Sed illa
diffinitio premissa solum pphendit actio-
nem personalem. Illud aut qd tuū ē tibi
debetur. Si vero quod nō tuū est. et quic-
quid est in iudicio. debet includi diuersi
modo quo petitur. Et concluditur in ac-
tione reali et psonali quia in personali pe-
to mibi debitum. In reali vero actione
peto aliquid vt meum. quare hoc verbum
actio sumitur aliter et aliter vt premissū
est. Et nota qd hoc verbum debetur quā-
doqz large sumit et cū dicitur quicquid
in iudicio tibi debetur. i. res quā petis vt
rem tuam siue rei vindicatione actione
comodati siue depositi scdm azo. in sum.
ri. de eden. circa prin. Olim dicebatur a-
ctio conceptio verborum formata a ma-
gistratibus. l. ii. §. deinde ex hīs. ff. de ori-
ini. unde dicebatur formula vulgaris. ff.
de fur. l. si seruus nauem. Hodie autē fit
sine impetratione et conceptione verbo-

rum solēnium. l. de formu. et impe. act.
subla. p. to. Nec hodie est aliqua differe-
tia inter interdicta et actiones cum inter-
dictum nihil aliud sit quā actio ptozia.
Dicitur ergo actio ius civile vel ptozius
quo debitum a te exigere possum vel pete-
re rem mibi restitui. scdm azo. et goff. de
iudi. dilecti. et est actio a iure civili. isti.
de iur. na. gen. et ci. §. ius autem. Et fm
canones actio dicitur causa. c. foris. de
x. sig. Et scdm leges actio debet poni in
causa quia nemo sine actione experitur.
ff. de nego. gest. Si p pili in fi. et. c. exa-
minata de iu. phibentur tamen attentis
nimis subriles actionum intentiones.
vt in. c. dilecti de iudi.

Actionum vero quedam sunt in rem et
quedam in personam. Actio in rem dicitur
vindictio rei. quando scz dicit aliqz rez
de qua agitur suam. Et aduersarius dic-
eam esse suam. Quando ergo petis rem
aliquam vt tuam rei vendi. tunc agis ac-
tione in rem. Actione vero in personam
petis ab aduersario aliquid tibi dari vel
fieri. Item actiones quedam bone fidei
dicuntur. quedam stricti iuris. Actiones
bone fidei dicuntur non ideo quia in eis
debet seruari bona fides. quia etiā bona
fides seruatur in actionibus stricti iuris.
Sed dicuntur bone fidei ideo quia maxi-
me exuberare debet bona fides inter con-
trahentes in eis. Et ultra id etiā veni-
unt omnia accessoria et ea de quibus ni-
hil est cogitatum vt in actione emp. vel
contractu vendi. Venit etiā id quod ex-
presse non est actum videlicet a tempore
more qui alteri non reddit istud ad quod
teneatur de natura contractus. veniunt dā-
pna. et interesse que debent restitui. et sic
in eis multum exuberat officium iudicis
pinguius qd in actione stricti iuris. Sunt
autem actiones bone fidei. xvij. que enu-
merantur insti. de actio. §. actionum et po-
nuntur in glo. de excep. cum venerabilis
et continentur in hīs versibus. Empti.
conducti. mandati. depositi. Ignora-
ciscunde. comuni. pro socio. Dotis. et
heredibus. tutele. comoda. gestor. Pre-
scriptis verbis. cum extimat. atqz pnu-
tat. Isti bone fidei sunt stricti ceteri iuris
Alie vero dicuntur actiones stricti iuris

ut actio ex mutuo ex stipulatu ex arbitrio
et consimiles. Et in istis non venit acces-
sorium. nec ea de quibus non est cogita-
tum ut no. bern. in glo. p. alt. Nec in his a te-
pore more qui alteri non reddidit illud ad
quod tenetur de natura contractus veni-
unt damna et interesse que dicuntur resti-
tui. Item actionum realium alie compe-
tunt pro rebus corporeis et sic habet lo-
cum rei vindicatio. alie pro incorporeis
et pro servitutibus acquirendis servien-
ti et defendendi. et sic comperunt due ac-
tiones quarum una vocatur possessoria
alia negatoria. Item nota quod actiones per-
sonales usque in metas. xxx. annorum exten-
duntur ut. l. de consti. pec. l. ij. et ibi no.
tex. quod possibile est omnes res in pecunia
converteri. l. de prescrip. xxx. annorum. l.
sicut in rem. Reales autem usque ad me-
tas. xl. annorum. ut. de vendi. p. ing. l. i. et
in glo. de utroque casu. Est ergo ut clari-
dicatur actio realis que obligatum eum
contra quem dirigitur non supponit. Sed
ideo petitur quod quis pretendit restitui rem con-
tra quam talis actio dirigitur. verbigra in
trasti domum meam violenter ego peto pos-
sessionem meam quam occupas. tu nullo iure
mibi obligatus es. Nec aliquid mibi pro-
misisti nec tecum contraxi sed tamen te puenio
quod res mea apud te est. Sed personalis ac-
tio presupponit debitorem contra quem diri-
gitur obligatum ex contractu vel malefi-
cio. seu ex varijs causarum figuris. Et ita
datur etiam ad rem sed presupponit obli-
gationem persone ut vendidisti mibi librum
vel locasti domum. tu mibi obligatus ex con-
tractu licet agam ad rem scilicet librum
vel domum.

Actio ad exhibendum datur contra possessorem
rem vel adversus eum qui dolo malo possi-
det ut rem exhibeat. i. in publicum dedu-
cat. ut fiat adversario copia vendicandi
secundum azo. in sum. ti. ad exhibi. in prin. Nam
exhibere est rem in publicum deducere et
videndi tangendi queprehendi que rei facul-
tatem prebere et ostendere ut adversarius
copiam habeat rem suam esse contendendi ut
cum quis dicit hec res est mea quia ta-
cta seu visa ab eo sibi sua videtur. ff. ad

exhibendum. l. ij. cum ibi no. Et si erat in-
strumentum res ipsa exhibenda debet fi-
eri facultas legendi et etiam transcriben-
di. ff. que ad testa. api. l. i. et. ij. s. stipulari
Et sic exhibere dicitur proprie quasi extra
secretum habere. Et secundum plura. quasi ex-
se habere sicut redibere quasi retro habe-
re dicitur. ff. de edi. edic. l. redibere in prin-
cipio.

Actio arborum furtim cesarum habet con-
dempnationem adversus eum qui arbores
furtim cedit in scio et invito domino. Et
petit contra ipsum dampnum dante ad
duplum dampni dati in quo casu etiam con-
petit huic actio legis acquiliæ. ita tamen
ut deducere possit a condemnatione quod
actor consecutus est altera actione ut. ff.
arbor. furtim cesa. l. i. Et appellatio ar-
borum etiam vices obtinent. ff. de arbo. cedet
l. i. s. arboris. Item pertinent etiam ad pro-
prie de arborum ex interpretatione et per
rurum arboribus heret. ff. ar. fur. ce. l. vitæ
et in glo. Etiam et arundo non male dicitur
arbor. et idem de salicis quoniam iam radices
imiserit. ut. e. l. vitæ. iuncta. glo.

Actio calvisiana est per quam renocantur
ea que in fraudem patroni libertus alie-
navit ubi etiam locum habet actio fau-
liana. ff. de iur. pa. l. si liberatus secundum
Placem.

Actio fauliana et pauliana sic dicta
sunt ab auctoribus et earum inventoribus
Et habent locum quando debitor in frau-
dem creditoris alienavit ea que alienata
fuerunt creditori ut revocetur ipsa alie-
natio. Datur etiam actio fauliana patro-
ni ad revocandum alienata per libertum vel
per debitorem in fraudem patroni vel cre-
ditoris in qua veniunt fructus etiam post-
lit. cote. percepti ut no. ff. si quid in frau-
pa. l. ij. et ibi per totum. Sed pauliana datur pro-
prie creditori ad revocanda alienata in
fraudem per debitorem de qua. ff. que in
frau. credi. l. i. s. si. et. l. hoc factum in qua
etiam veniunt fructus ut. e. ti. l. pretor ait
s. hanc et. s. preterea quod intellige iuxta.
l. si. s. non solum. e. ti. de quibus amba-
bus. ff. de usufructu. l. videamus. s. in faul-
iana. Et in ista. de actio. item si quis in frau-
dem.

Actiones civiles que sunt et quot requi-
re in spe. n. de act. et excep. pponē. §. pō-
stremo. Et nota q̄ quandoq̄ distinguit.
actio civilis contra criminalem et tūc idē
est q̄ actio intentata pro aliquo interesse
Quandoq̄ distinguitur contra pretoria
tunc idem est q̄ actio salfina directa i re.
pretoria autem dicitur que datur officio
iudicis. vt. §. actiones pretorie.

Actio commodati est triplex scilicet di-
recta utilis et contraria. Vnde directa
competit ei qui rem aliquam commodauit
contra commodatarium ad repetendum
ipsam rem vt ei res ad eius accessiones
restituatur facto et expleto vsu p̄t̄ quē
commodata. est. ff. commo. l. i. secunduz
pla. Actio comodati contraria ei compe-
tit qui comodatus accepit in eum qui co-
modauit. et impensas in re accomodata
factas veluti si egrum seruum curauit q̄b̄
nomine cibariorum impendit non repe-
tit. ff. como. l. in rebus. §. possum cum. §.
se. Actio comodati utilis scdm̄ pla. com-
petit vbi non est vere comodatum sed in
reperariue. vt si amicus ex confidentia
rem amici ex p̄pria auctoritate accepit.
Et pone melius exemplum p. l. i. §. si. cū
l. i. et. iij. in prin. ff. comoda.

Actio confessoria est que competit ei
qui dicit se habere ius vel seruitutem p̄
fundum viam eundi vel agendi vel aliū
edes suos leuandi vel quacūq̄ aliam
seruitutem in re ipsius etiam inuito eo.
hec autem actio in rem dicitur vel realis
quia rem tuam corporalē scilicet ius eun-
di perfundum petis q̄ ius ipsa seruitus
sit incorporalis. vt. ff. si serui. vendi. l. ij.
in prin. Et dicitur confessoria quia ver-
bis affirmatiuis constituitur. et eius cō-
traria. verbis negatiuis proponitur. que
dicitur actio negatoria secundum pla. ff.
si serui. veni. l. si quandoq̄. §. Cum in do-
mo et ibi nota. Vnde actio negatoria
competit ei qui dicit aliquem non habere
ius vel seruitutem ad aliquid quod fa-
cere volebat alter et ipsum per hanc acti-
onem prohibet vt quando dominus fun-
di intentat aduersus te solitum ire per fū-

dum suum dicens. **N**on est tibi ius de
per fundum meum. et hec actio similiter
in rem dicitur quia dominus fundi ven-
dicat libertatem dum ipsam intendat
verbis negatiuis dicens q̄ alter non ha-
bet ius eundi vel agendi per fundum nec
alcius edificandi edes ne luminibus su-
is noceat et sic per hanc dominus fundi
ad hoc agit vt fundus suus declaretur.
liber et alter desistat et prohibeatur ne
eum de cetero inquietet. ff. si serui. ven-
di. lege. ij. et. l. loci. corpus. §. competit.
et institu. de actio. §. e contra. **E**t actio
non competit de dominio sed de iure pre-
diorum. sicut et confessoria vt in preal-
le. lege. secunda. in principio. **E**t licet
secundum Placē. dicatur ideo nega-
toria quia verbis negatiuis intentatur.
Tamen contrarium notatur in lege. ij. et
§. e contra supra. allegata. Nam quelibet
eorum scilicet actio confessoria et ne-
gatoria potest dari per verba affirmati-
ua et etiam per negatiua. **N**on ergo
sumunt differentiam per formam verbo-
rum sed differunt ratione materie. vnde
breuiter concludendo siue per affirmati-
onem siue per negationem dentur tamē
in hoc differunt quia confessoria datur
ad tuendam sibi seruitutem debitam. et
negatoria datur ad tuendam libertatem
suam. **E**t notant doctores exempla in
quibus confessoria intentatur verbis ne-
gatiuis et negatoria verbis affirmatiuis
in. c. cum ecelesia suterina. de causa pos-
sessio. et proprie. vbi bona glo. de hīs et
et de iudi. in. c. examinata. et in dicta. l. ij.
ff. si serui. vendi.

Actio communiduidando inter eos
datur qui sine societate nec ex causa herē-
ditaria aliquid commune habent vt id
diuidatur secundum. Placē. et Azo.
habet ergo locum hec actio inter eos ad
quos res aliqua cōmunis pertinet non
per societatem nec per hereditatem ad
hoc q̄ res illa diuidatur. **A**tem si ex
contractu societatis res illa sit commu-
nis habet locum hec actio. ff. como. l. i.
Et de ista actione. ff. de iudi. l. in rebus.
alias in tribus.

Actio conducti competit ei qui eē dū
rit a locante vel locatore fundum vel pre
dium vel domum et competit ei ad hoc
q̄ liceat sibi inhabitare vel in vsu habe
re rem conductam etiam competit cōtra
locatorem si aliquas expensas viles vel
necessarias. ibi fecerit.

Actio directa est quando aliquid dire
cte petitur in ius vt ex comodato vel de
posito et huiusmodi.

Actio utilis est que datur non ex iure
aliquo directo sed vtiliter et ex equitate
competit vt in publiciana et huiusmodi
scdm placeñ. et azo. De ista actione vti
li habetur et notatur. ff. de nego. ges. l. ac
tio et. ff. si quadru. pan. se. di. l. penul.

Et nota q̄ actio directa ⁊ utilis. eiusde
sunt effectus vt in. l. actio pal. et. in. l. dis
ferunt licet scdm quosdam differant vt
nota. in. l. ex legato. l. de illegibus ⁊ ple
p. cy. l. i. l. de acti. et obli. vnde directa.
datur scdm verba et mentem vt interdi
ctum vnde vi directuz datur tñ p̄tra spo
liantem vel mandantem seu ratam habē
tem spoliationem suo nomine factam qz
verba et intentio p̄toris hoc volunt in s̄
interdicto sed idem interdictum vtile da
tur ex mente tñ de equitate quadam nō
virtute verborum. Datur etiam contra
eum qui alias ex iniusta causa rem possi
det non tamen predictis tribus modis.
sed forte possessionem vacuam intrauit
vel rem in domo sua inuenit credens esse
suam de quo in. c. cum ad sedem de resti.
spoli. Et dicit angelus q̄ habens ius vti
le et intentans directum male libellat et
quando in principio detecta fuit inepti
tudo succumbere debet.

Actio depositi est duplex scz directa.
et contraria. Actio depositi directa com
petit depositori ad repetendum deposi
tum et accessiones eius ⁊ competit i sim
pli nisi forte res sint incendio ruina nau
fragio deposite. Hoc n. casu qui deposi
tum sic receperit si negauerit ⁊ inficietur
et de hoc conuincatur in duplo condemp
nabitur hec probantur. ff. de positi. l. i. s̄
ait p̄tor. Sed actio depositi contraria
competit ei penes quem res deposita est
ad petendum impensas si quas circa rez
impenderit vt illas repetit vel dampnū

datum per seruum depositum scdm pla
ceñ. De illa contraria actione habetur.
ff. de positi. l. apud in principio et. l. actio
ne.

Actio de dolo competit michi quādo
dammum dolo malo alicuius est mihi da
tum vel si quis aduersus me versetur do
lose p̄sulendo vel maliciose negocia mea
administrando nec superest aliqua alia a
ctio qua possum experiri. ff. de dolo. l. i. s̄
verba. Sed non datur nisi citra duos au
reos excedat. hec autem non datur libery
contra patres. ratio quia odiosa est vt in
ea condemnatus infamis efficitur. Nec
datur libertis contra patronos sed loco
eius datur actio in factum verbis sic tem
perandis in conditione libelli in qua nul
la est facienda mencio doli. Nec proban
tur. ff. de dolo. l. si oleum. s̄. si. cum. lege
sequenti.

Actio de dolo et furtu eorum qui mini
sterio cauponum stabularum vel nauem
exercent datur aduersus stabularios. et
nautas qui quando officio malorum ho
minum vniuntur. in duplo seu in duplum
tenentur. q̄ dolo vel furtum p̄missum est
hīs rebus. quas saluas fore recipi. ff. fur
ti. ad xna. cau. sta. l. i. ⁊. j. actio in factū
ad xna. cau. sta. l. i. ⁊. j. actio in factū
aduersus eū qui sine stipulatione consti
tuit p̄ se vel p̄ alio soluere. l. de consti.
pecu. l. ij. Nam omnia constituere est de
bitorem se facere scdm Placeñ.

Actio in reuerso datur aduersus dñm
vel p̄rem si filius vel filius pecuniā in re
p̄ris vel dñi impendit quā mutuo accepit
ff. de inrem. ver. l. i. in prin.

Actio de tigno iniuncto datur ei cuius
tignū alieno edificio iniunctū ē ab eo q̄ e
stimabat suū tignū esse Si vero sciēs ali
enum id dolose fecerit tenetur de tigno
immisso et furti et actione ad exhibendū
non q̄ tignum cogatur eximere sed q̄ in
sit prestare. Et hec p̄bantur. ff. de tig. in
iunct. l. i. et. ff. de rei ven. l. in rem. s̄. i. cū
ibi notatis.

Actio de rebus ecclesiasticis venditis
custodibus earum datur aduersus eos q̄
sacras res emerunt citra formam. nulla
eis actione relicta contra sacrosanctas
eccias de precio quod dederunt repeten

do hoc autem actio datur in factum cuius
res in aliam rem est mutata ut ex pbiola
factus est cibus. Si vero in forma sua sit
rei vendicatio locum habet et si alienetur
quod ex lege datur.

Actio de pauperie competit aduersus
eum cuius ad dampnum dedit contra natura
sui generis. verbi gratia ut si equus non ex lo
ciangustia vel non instigatus calce pecu
riat vel bos cornu petat ex naturali feri
tate. Secus tamen si instigatus vel ex lo
ciangustia dampnum dederit in homini a
ctionis p̄dempnatione venit dampni re
sarcio aut in solutione venit ex lege. xij.
ta. nox. deditio. dñs enim noxali iudicio
serui sui nomine p̄uentus. seruum actore
nox e. dedendo liberatur. insti. de nox. ac
tio. §. i. Et si animalia noxe dedantur p̄fi
ciunt reo ad liberationem. insti. si q̄ pau.
se. di. Et utrum malit. ut soluendo dam
pnum sufferat. aut alias pro noxa det. la
nimal hoc per eum stat. Et pbantur hec
ff. si qua pau. se. di. l. i. in prin. et insti. eo.
ti. §. i. Et noxia significat delictum. sed
delinquens vocatur noxa. insti. de nox.
act. in glo. in. x. noxa. vñ versus. Noxia
delicti delinquens noxa vocatur. et tamē
sepe vñ p̄ reliquo dicitur seu accipitur
ut ibidem dicitur.

Actio de apposito vel suspeso quo iter
est vulgo cuius casus nocere poterit da
tur aduersus eum qui in sub grāda p̄te
cto ve habet id appositum vel suspensum
quod nocere potuit cuius p̄dempnatio ē
x. solidor. ff. de h. qui de ie. et esu. l. si ve
ro. §. ait p̄tor.

Actio de effusis et electis datur aduer
sus eum ex cuius habitatione vel habita
culo aliquid effusum vel electum est con
tra iter publicum unde dampnum datur
alieni transeunti. restaurandus est in du
plum et si liber homo inde p̄gisse dicat i
quinquaginta aureos hec datur actio. Si
vero nociturum est libero homini datur
quantum videtur iudici ex bono et equo
compensatis impensis factis et operib⁹
quibus est cariturus inutiliter. ff. de hīs
qui ie. vel effu. l. i. in prin.

Actio edilicia competit multis modis
Et primo si res vendita sit redibita p̄pter

viciū siue morbum. nec tamen a vendi
toze restituitur precium emptori cū actō
nibus et alijs que ediles inhibent. et in h
casu est p̄petua. De hac habetur. ff. de edi
edic. l. ediles in prin. §. i. et si. et l. istud sci.
ij. rñso. et. l. redibitoria. e. n. Secundo cō
petit quando venditio sit. ut si res vendi
ta non placet ut reddatur. et tunc est tē
poralis vsq̄ ad. lx. dies. ut. ff. eo. ti. l. q̄
si nolit. §. si quid ita venerit Tercio com
petit si venditor non vult tradere seruum
vel mancipium. vel inmentum cum orna
mento cum quo ostenderat tempore ven
ditionis pro ipso ornamento. vel ut fiat
redibitio rei principalis p̄pter accessoria
et tunc competit etiam vsq̄ ad. lx. dies.
ff. e. ti. l. ediles in prin. §. vedendi. Quar
to vero competit quādo eo loco quo iter
est. vulgo habet quis canem lupum ve
sum aprum verrem pantherem. leonē et
vñ animal aliud quod nocere posset. siue
sit ligatum. siue solutum. ff. e. ti. l. i. Item
§. deinde autem vide de hīs wilbel. in
spe. in tractatu libelli de emptione et vē
di. §. nunc dicendum est.

Actio de superficie in rem competit ei
qui superficiem habet in alieno solo no
mine conducti ad repetendum superfici
em si possiderat. ff. de superfi. l. i. §. qui su
perficiem in fine. et. §. ait p̄tor. versi. et
sane

Actio empti competit emptori ad rem
petendam q̄ emerat. in qua venit como
dum quod accessit. Et si quid in speciali
pacto comprehenditur in hac actione at
tenditur. put quisq̄ sibi paciscitur. ff. de
actio. emptio. l. emptor in prin. Et insti.
de emp. et vendi. §. sed nostra in fi. huius
contraria est actio venditi. que competit
venditori ad petendum precium et inter
esse et vsuras tempore more. prout inter
partes conuentum seu contractum est.
De ista habetur in. l. iulianus. §. ex ven
ditio. e. ti. et de emp. et vendi. insti. in. §.
presalle. sed nostra.

Actio ex stipulatu nascitur cum de re
certa in genere. sed incerta in specie sit
stipulatio. ut insti. de ver. ob. in prin. Nā
si esset res simpliciter incerta stipulatio
non valeret. ff. eo. ti. lege. ita stipulatus

in principio. Et stipulatio est concepta. ut cum te spondes dare servum vel spondes te facturum domum. Et pertinet hec actio ad actiones in personam. que oriuntur ex contractu verborum. et hec colliguntur ff. de act. l. i. §. i. et. l. actionum genera. §. i. personam. et insti. de obli. §. si. et de act. §. primo. et. ver. namque cum similibus.

Et nota quod actio descendens ex stipulatione non habet dilationem anni. sicut actio de dote. l. i. §. exactor. l. de rei. v. ac. r. §. cum aut. de hoc bar. in. l. si divorcium ff. de ver. obli.

¶ Actiones ex contractu. sicut de actionibus in personam insti. de act. §. i. q. nasc. ut ex pactu siue pactu siue obligatio surgit ex tunc condicio certi demum. pecu. condicio certitudinaria. Condicio ob causam actio comodat. depositi pignoratitia. de quibus omnibus suo loco dicetur. siue etiam persurgit obligatio ex verbis. sicut in actioe ex stipulatione quando res certa in stipulationibus deducta est. Sine etiam oriatur obligatio ex literis. de quibus condicio odio desidia datur in eum qui cum se future numerationis scribit se debere quod ei non est numeratum. Numeratione autem. non secuta infra biennium non repetit circographum. Et est introducta et exclusa exceptio non numerata te pecunie cum minime cogatur soluere quod scripsit se debere. siue etiam oriatur obligatio ex consensu veluti. empti venditi locati conducti per socio mandati prescriptis verbis. et actio de constituta pecc. Necnon actio in factum. et iuri iur. Et de actionibus huius in propriis secundum ordinem patebit. et iste sunt species actionum in personam que oriuntur ex contractu siue re verbis literis aut consensu obligatio oriatur. De quibus omnibus vide. ff. de act. et obli. l. i. et. §. et insti. de obli. §. i. cum. §. et ti. sequentibus usque ad ti. de obli. que ex quasi contra nascuntur.

¶ Actiones ex quasi contractu sunt de actionibus in personam. insti. de act. §. i. cum ibi notatis. que neque ex pacto neque ex maleficio oriuntur. sed tamen maiorem habent convenientiam et affinitatem cum pactis quam cum maleficiis. et sunt iste scilicet condicio indebiti. condicio libere actionis.

¶ Actio negotiorum gestorum tunc subsidii

aria communidivindendo finis regundor familie herciscunde petio hereditatis directar utilis possessoria fidei commissoria et actio ex testamento. De his omnibus ff. de actioni. et obli. l. de maleficiis. §. si quis sequentis. et. §. sequenti. et insti. de obli. que ex quasi contra nascuntur. cum ibidem notatis.

¶ Actio de peculio et proissu et de i re verso actio tributaria institoria exercitoria actio funeraria ad exhibendum de rigno iniuncto. actio in factum. de re. r. ve. actio de pauperie interdictum quorum bonorum uti possidetis utrobi interdictum saluianum. De quibus require in loco suo.

¶ Actiones vel obligationes ex maleficio sunt actiones in personam. insti. de act. §. i. cum ibi notatis. Quibus delicta bo minus cohercentur quod publice interest. ff. de fideius. l. si aureo. §. si. et. ff. ad. l. acqui. l. ita vulneratus cum similibus. ut est conditio rei furtive.

¶ Actio arborum furti in cesarum. actio furti. actio vi bonorum raptorum actio legis acquirie. actio iniuriarum quod iniuria causa de dolo. actio servi corrupti. actio rerum amotarum conditio ob turpe causam interdictum. unde vi interdictum. quod vi aut clam. interdictum de libero homine exhibenda. de vxore ducenda. de liberis exercendis. interdictum quorum legatorum. interdictum prohibitorum. ne quid in flumine ripa. vel publica pena eius fiat. nec in via publica interdictum de itinere actuum privato de quibus omnibus require. §. de. i. suo loco.

¶ Actiones vel obligationes ex quasi maleficio sunt actiones in personam. insti. de act. §. i. que neque ad pacta accedunt neque ad maleficia. sunt tamen similiores maleficiis quam pactis. ut actio in factum aduersus indicem. qui litem fecit suam. et actio in factum deiectionis et effusio. Et actio in factum de appposito. vel suspensio quorum interest et actio in factum de dolo et furtu eorum qui ministerium cautionum aut stabularum aut navem exercent. ff. de obli. et actio. lege ex maleficiis. §. si iudex usque ad finem. et insti. de obli. que ex quasi maleficio nascuntur per totum.

Actio exercitoria fm azo. in ff. e. ti. da
tur pbenibus cū magistro nauis ppe na
uigandi necessitate ptra exercitore nauis
qui magistrū nauis pposuit quē equū fuit
tenet vt tenetur. q. in fitorē taberne vel
negocio pposuit. ff. de exercito. act. l. i.
Nec ergo actio nō dat ptra magistrū na
uis. s. ptra eū q. magistrū nauis pposuit
in eam cām in quā ppositus est expse vt
tacto. vt in eadem. l. i. §. non aut. et. §. p.
po. igitur. Est autē magister cui toci⁹ na
uis ancōra et cura mandata ē. l. e. §. ma
gistrū nauis. qui in vulgari lūbardoz q. p
uincialium comitus dē. et in theutonico
et in almanico dē fterām. Nec distinguit
an iste magister sit liber vel suus maior
vel minor. Et sibi imputatur qui eū ppo
suit. vt. l. i. §. palk. §. cuius autē pditionis.
Nec exercitor dē is ad quē obuentiones
cotidianae. aut redditus questus et vtili
tates nauis pueniunt et ptenent. vt. e. le.
§. exercitozem. siue verus domin⁹ nauis
sit. siue a domino. nauis pduxerit ad tem
pus vel imppetuū vt dicitur ibidem.
Actio estimatoria vel extimatoria. i.
actio pscriptis verbis sic cognominata
est actio q. ex estimato pponit gēa dubita
tione tollende qn res estimata vendēda
dat. Dubitatū em est an ex vendito sit a
cto. an ex locato an ex pducto an mādari
vt sit mēa do tibi. et estimo vt eā vēdas
p. et inde. r. reddas mihi. aut rez vt no.
ff. de exti. act. in rubrica. et. l. i. et in ff. de
act. §. actōem.
Actio ex testamēto nō solū scripto be
redi ppetit ad petendum hereditatem.
Nec enā ptra heredē scriptū legatarijs
et fideicommissarijs. l. i. Et sapit naturā actionis.
commissarijs. l. i. Et sapit naturā actionis.
bone fidei. ff. d. legi. l. arrare. Tū diē bar.
q. reuera est stricti iuris cū nō numeretur
inter actiones bone fidei in. §. actionum
insti. de act. vt no. ipse in. l. diuulmodi. §.
edes. ff. de lega. i.
Actio familieherciscunde inter eos cō
petit qui pmunem hnt hereditatē diuidē
dam. ff. fa. hercis. l. i. et. ij. Et dē fami. her
cis. i. hereditatis diuidende scdm azo. in
sum. vt no. ff. e. ti. in rubri. Nōmē autē fa
milia qnqz ponit p cognatione vt cū di
citur illi sunt de familia priami. Et qnqz

pseruitute et ptate. vt cū dē paterfamili
as filiisfamilias. h. tū p substantia et hē
reditate. vt. l. de. §. sig. l. fi. Sed hercis
co est verbū grecū idem q. diuido. inde
herciscunde. i. diuidende no. glo. ff. e. ti. i
rubri. Et vtimur hoc verbo sicut reperi
mus apud antiquos qui gerundia sua p
nunciabant in vndo vt legundo audium
do diuidundo herciscundo scdm azo. in
sum. sua Et ita etiam hodie dicere possi
mus familieherciscunde. p familie hercis
cende.

Actio fauiana et pauliana habite sūt
supra circa actionem clauisianam.

Actio finii regundoz ppetit finib⁹ ad
distinguendum vel ad iudicandū. ff. e. ti.
l. i. §. iudici. cum. l. se. inter eos qui agros
p fines habent vel p dia insti. de act. §. itē
finium regundoz et habet locū in rusticis
predijs. tū. ff. e. ti. l. ij. et nō in urbanis qz
urbana predia non sunt cōfinia sed vicia
quia parietibus distingui p senerere. s. cō
finia dicimus que adeo sunt proxima vt
nullus paries in medio interponatur. ff.
e. ti. l. sed et loci. §. in iudicio cū ibi no.

Urbana predia dicunt omnia predia q.
habent edificia etiam si sint in villa quia
urbanum predium non facit locus. s. ma
teria habitandi cā facta. Vnde si in vrbe
edificium causa nō habitandi sed gēa re
ponendoz fructuū fiat dicitur predium
rusticum. Sed et orti in edificijs pstituti
nisi plurimū sint redditus vinearij forte
et sic alioz ptenentur appellatione ve
banorum predioz. ff. de. §. sig. l. urbana
Rustica autem predia vocantur agri nō
habentes edificia. Et si inter te et me cō
tra quem ago finii regundorum via pub
lica vel publicum iteruenit non habet lo
cum hec actio quia pfinium non intelli
gitur secus si riuus priuatus interuenerit
quia finium regundorum agi potest con
tra dominū riuū. ff. e. ti. l. sed et loci. §. fi.
cū. l. se. et ibi no. Est autē hec actio duplex
qz vterqz ē actor et re⁹ d. pba. ex lēis. ff. e.
l. iudiciū. l. pmiū diuidūdo et familieher
ciscunde. Et. l. inter. coheredes. §. si fami
lie. ff. e. Itē est mixta qz est in re et in pso
nā. insti. de act. §. qdā §. et. §. itē finium.
regundoz. **A**ctio funeraria ptra he
redem bonoz vel possessorem datur. ff. d.

re. et sumpt. fu. l. 1. si quis. §. si. et datur ei qui funeravit ut non heres defunctum. §. causa pietatis. ff. e. ti. l. sed interdū. 7. §. si quis cum ibi nota. per hanc enim actionem veniunt reficiende expense ibidem a funeratore facte.

Actio furti manifesti secundum azo. locum habet quando fur rem tenens visus vel deprehensus fuerit siue in publico siue in privato vel a domino vel alio antequam perveniat ad locum quo perferre rem destinavit. Si talis deprehendatur vel cum re videatur ad eum deprehendendum occursum sit et si abiecto furto auferat furti manifesti tenetur. l. si quis. §. census. ff. e. ti. nisi furri pientis mutetur status ut tu michi furri pui in servitute manumissus furto deprehenderis cum re furtiva. vel si protuleris quo destinabis teneris furti non manifesti tunc enim deprehenderis cum re furtiva priusquam eo loco protuleris quo destinaveras illo die manere cum furto tunc fur es manifestus. Hec omnia dicuntur. ff. de fur. et de pe. di. l. c. vulgaris. ut qui pretem acerui frumenti furatur totius acerui furtum faciat. et datur actio furti manifesti in quadruplum insti. de obli. que ex mal. §. pena manifesti.

Actio furti non manifesti competit quando cumque predictis modis furtum non manifestum probatur. ff. e. ti. l. manifestum insti. de obli. que ex mal. §. nec manifestus. Et etiam si vidisti furtum fieri te tamen abscondisti cum furto faceret ne te occideret non est manifestum. ff. e. ti. l. si quis in servitute. §. cetere. Et datur hec actio in duplum insti. de obli. que mal. §. pena preall.

Actiones hereditarie dicuntur que transeunt ad heredes vel contra heredes secundum azo. Item que ab heredibus incipiunt vel contra heredes. ut ante plene sciatur que transeunt ad heredes vel non. Distingue autem nascitur actio ex maleficio vel quasi. aut ex contractu vel quasi. per prosequitur azo. in sum. e. ti. et secundum pla. in sum. sua. e. ti. his actionibus conveniunt hi qui succedunt in ius. et non hi qui succedunt in rem vel donatarum vel legatarum.

Actio in factum adversus iudicem qui

litem fecit suam. datur adversus iudicem qui per impericiam male indicavit iniquam iudicat religionem videbitur esse ex qua si maleficio insti. de obli. que ex mal. §. mal. in principi. et ff. de variis et extraor. cong. l. si. Si vero dolo malo indicaverit factum est ex maleficio obligatus actione factum vel actione de dolo ad omne interitum esse ei quam lesit et infamis est. Item tenetur crimine falsi qui penam deportationis vel ultimi supplicii continet secundum azo. probantur hec. l. de pe. in. qui male iudicavit. l. q. et ibi no. in gl. si. iuncta autem. nouo iure ibidem posita. et l. si filiusfamilias. ff. de iudiciis. Iudex autem ecclesiasticus male inductus per gratiam vel per sordes ab executione officii parum est suspensus ad extirpationem per quam lesit nihilominus condemnandus. Et si durante suspensione se diuini ingerit irregularis est. nec cum eo nisi per se. apostolicam potestatem dispensari ut in. c. cum eterni de re. iud. li. vi.

Actio in factum de eo quod certo loco ubi aliquid est promissum dari certo loco si iudicium in illo loco promissum non possit. In iudicio in illo loco promissum non possit. Pretor ut possit etiam in alio loco agi. Pretor enim iniquum esse arbitratur non posse punire debitorem in alio loco quam in loco destinato solutioni. Et hec actio arbitraria ex sui natura est stricti iuris in qua habita consideratione aliarum actionum stricti iuris quicquid esset ommissum deberet haberi ommissum tamen in illa venit etiam quicquid equum et iustum visum fuerit religioni iudicantis. Et propter hoc appellatur hec actio arbitraria irregularis quia contra naturam aliarum actionum stricti iuris est et hoc quod dicit glo. rub. ff. de eo quod certo loco quid sit actio irregularis.

Actio in factum ex edicto pretoris de alienatione iudicij mutandi causa facta datur ei in cuius fraudem et illusionem facta est alienatio et suis heredibus adversus eum qui rem alienavit quem ad interesse convenit quanti interest actoris coram ordinario vel delegato de qua glossa. in sum. de alie. iud. in. cau. fac. et. c. i. e. ti. in glo.

Actio in factu de dolo et furto eorum quorum
misterio quod capone aut nane vel stabulu
exeret dat adversus eos qui sunt cau-
poni aut nani vel stabulo qui quoniam officio
malorum hominum videntur in duplo tenentur quod
dolo aut furto eorum commissum est in his rebus
quas salvas fore receperunt. ff. nante cau.
sta. l. i. in fin. §. idem propositus. r. l. r. ita
§. idem r. §. aut propter iusta. l. si. §. bec ac-
tio. e. ti. r. ff. fur. aduer. nau. cau. sta. l. i.
r. insti. de obli. que ex ma. nas. §. item ex
regior.

Actio in personam de proditione quam pretendis
aliquem dare aut facere tibi oportere. Nam
vero agis ut restituat tibi res tua et spem
tenorem accipit et in deposito de simplici
actio personalem non proditionem. Nam tenor
proditione inde descendit bar quod olim iudicia
erant ordinaria et certa verba et quod oportuit
proditionem simul dici ut si quis caderet a sil-
laba caderet a tota causa. Et postea ille so-
lentes in disputatione abierunt attamen
tenor remansit ut adhuc et personales actio-
nes quod solentibus verbis interpretabantur seu i-
terpretabantur proditiones vocentur. Et hec col-
liguntur in insti. de act. §. appellamur et ibi no. r.
ff. e. ti. l. actionum genera. Et hanc actionum genera
quod nascitur ex contractu quodam ex quasi male in-
tractu. quodam ex maleficio et quasi male in-
sti. de obli. §. sequens et de act. §. omnium.
R. e. f. de omnibus hijs supra actiones ex
contractu.

Actio in rem de venditione rei. scilicet quam di-
cis rem de qua agis tuam esse et adversarius di-
cit vel ostendit ipsam rem esse suam. ff. de ac. r. ob-
li. l. actionum genera et insti. e. ti. §. appellamur
pale. Et hanc actionum alia est directa in res
actio ut rei venditione actio personalem et ne-
gatoria illa est actio in rem utilis que sunt ac-
tiones de dominio non directe sed utiles
quod ex equitate dantur. quoniam non dominus est sunt
quod ex equitate quod ex adversis causis petuntur
Et actio per quam queritur an actor iuravit
et actio in rem de superficie et actio faniana et
pauliana et calvisiana et actio in rem quod pe-
tit inter dominum tabule et pictorem. Sic et alie
in rem actioes in quibus non de dominio sed de
pignore agitur sic serviana et quasi serviana.
de quibus vide loco suo. Et no. quod actio perso-
nalis non sequitur fundum. ff. de pben. emp. et
ven. l. minus. §. lucius titius. ff. ad treb.

l. i. §. si odio. ff. de iudi. l. fideicommissus. §.
tractatus. l. de fin. l. ij. §. punde r. ff. de
ali. iudi. mu. cau. fac. l. in. §. opus in glo.
p. dy. in. l. si. ff. de novi opis nuncia. Item
actio personalis est ita affixa ossibus credito-
ris quod in alium transferre non potest nisi fidei-
iuris. ff. de pecu. l. si quis ergo.

Actio iniuriarum petitur ei qui iniuriam pas-
sus est ut no. insti. de iniur. in rubri. per eum
qui intulit iniuriam vel inferri percurat. in
sti. e. ti. §. non solum. Et pulsavit vel ver-
beravit vel famosum carnem ad alterius
perumeliā scripsit vel quoquoque iniuria ali-
que affecit in sti. e. ti. §. iniuria in qua inde
prodepernavit quanti actor iuraverit se nol-
le illam iniuriam sustinuisse promissa tamen iudicis
taxatione. isti. e. ti. §. pena. r. ff. e. ti. l. isti
tutionibus. Quidam ei dicunt quod iurare debet
potius de suo perdidisse tamen vel tamen. quod tale ini-
uriam sustinuisse. Et si videtur approbare ho-
sti. in sum. de iniur. r. damp. dato r. spe.
e. ti. Illi dicunt quod sufficiat eum iurare sic quod
nollet lucrari tantum vel tamen pro eo quod tale ini-
uriam sustineret vel sustinisset. Primum
tamen verum. et actio iniuriarum ex pacto non na-
scitur sed ex perumelia. l. si. vn. §. si si pac-
tum. ff. e. ti. vbi tex. inquit illa non est ex pacto
iniuriarum nascitur actio sed ex perumelia. Et ex
bono et equo et dissimulatione abolet. Nam si
quod iniuriam reliquit sed si statim passus ad ani-
mam non revocaverit postea ex penam remis-
sam iniuriam non poterit recolare. l. non solum
§. i. ff. de iniur. Et neque in heredem neque he-
redibus datur. l. iniuriarum actio. ff. e. ti.

Actio institutoria secundum azo. datur ei qui cum
aliquo praxit in illa negotiatio in qua pre-
positus est per eum qui preposuit aliquam stati-
onem vel negotiatioem gerendo de presenti-
bus cum preposito siue preposito sit expressus
siue tacitus ut. ff. de insti. act. l. i. et. ij. et. l.
ait. §. non tamen cum ibi no. et dicitur in-
stitutoria ab institutore preposito tanquam exerci-
toria nominetur a preponente insti. quod cum
eo. §. exercitoria r. §. se. Nam institutor di-
ctus est ex eo quod negotio gerendo instet nec
refert an tabernis sit prepositus vel cum
alteri negotiatio. ut. ff. e. ti. l. quicumque
et. l. institutor. ij. et institutor dicitur ille qui
tabernis vinis vendendis vel alicui alte-
ri negotiatio prepositus est.

Actio legis aquilie duo continet capi-
ta vel tria. 1. vñ nō sit in usu. ff. e. ti. l. si
seru? seruū. 2. huius legis 3. insti. e. t. Pri-
mū caput ē d fuis occisis vel quadrupe-
dibus qui numero pecudū prinent. vt i. l.
lege aquilia. ff. e. ti. vbi dicitur de anima-
libus que gregatim habent 7 pascunt sic
oues capre 7 boues equi muli. asini. **E**t
fm labione sues. sed nō canes. Et lon-
ge min? bestie fere vñ 7 leones 7c. Sed
elephātes 7 cameli quasi mixti sunt. Et
ideo pmo capite eos prineri oportet. quo
casu tanti sit pdempnatio quāti plurimi
ipsa res valuit āno pterito vt i dicta. l. le-
ge aquilia. ff. e. ti. 7 insti. e. ti. i pñ. Scdm
caput qd nō est in usu s nō ponit. vt. ff. e.
l. si seru? in. 5. hui? pñ. vbi dñ hui? legis
scdm qdem caput in disuetudinē. abñt.
Sed terciū caput hui? legis ē de eis vul-
neratis feris bestiis occisis ceterisq; reb?
ruptis vt veste vase 7 similibus. Quo casu
pdempnat q dampnū dedit quāti res fuit.
it. xxx. diebus retro rei pñi 7 valore est
mando vt dicta. l. si fu? seruū. 5. terciū.
aut capite. 7 insti. e. capite terciū cū 5. se.
Et in hac actōe si qd dampnū se dedisse
inficiatur. i. negat pdēpnatur in duplū.
ff. e. l. i. 5. i. De aut lex aquilia ab aquilio
plebis tribuno. fm ysi. li. v. qui ipam in
monte auentino tpe discordie ppli 7 ple-
bis pstituit. ff. e. l. i. 7 postmodū p cordia
facta vice legis est habita.

Actio mandati directa ppetit māda-
tori 7 eius heredi. ff. e. ti. l. si vero. 5. fi. 7.
l. si mandato tich pmo rñso. 7. 5. i. cōtra
mandatariū vel pcuratorē post manda-
tū susceptū. ff. e. l. si remunerandi. 5. i. Et
inquantū interest id factū esse qd manda-
uit puta mādauit vt fundū emerēs si mea
intererat emi tenebris p mādatū suscep-
tum tñ si eundē fundū ego ipe emo vel ali-
us mihi neq; interest aliud cessabit hec a-
ctio scdm azo. ff. e. ti. l. si pcuratorem. 5.
mandati actio.

Actio mandati ptraria ppetit manda-
tario. ff. e. t. il. si vero nō remunerandi. 5.
ptrario vel pcuratori ad expensas aduer-
sus mandatores quatenus fines nō est e-
gressus. Si xō aliquid erogauit vtilit in
eo nō hz mandati iudiciū s i m negotiū

gestorū fm mar. l. 3. id. 7 accut. ptra put l.
7 no. insti. e. ti. 5. is q 7. ff. e. l. 3. pcul. cñ
l. se. in pñ. 7. l. 3. nego. gest. l. si in gl. vl.
Se vero mandauerim tibi vt mihi fundū
emerēs etiā si nō duplū pñi obligationē q
mecū mandati vt suscipiā obligationē q
teneris venditori. Nā 7 ego agere possū
vt cedas mihi actōz empti. ff. e. ti. l. si mā-
dato meo. i. responso. Competit q bñt
actio mādati directa ptra illū qui māda-
tū suscepit ad implendū cñ pmo cogit
posset. q susciperet mandatū inquantū
interfuit mādatōis factū fuisse qd man-
datur. Et rursus ipi mādatario q māda-
tum suscepit ppetit actio mandati ptra
ad impensas si qd fecit rōne mandati su-
scepti si fines mandati nō excessit. sed si
mandatū excessisset in expensis factis nō
reperet ipsas p huiusmodi actionem.
Actio negatoria Require supra actio
confessoria.

Actio negotiorū gestorū duplex ē scz di-
recta et ptraria. Vñ actō negotiorū gesto-
rū directa est q agit dñs rei geste p cñ q
negotia eius gessit vt administratōis rōz
reddat. vtputa si ego fui absens 7 negoti-
cia mea ceperūt esse deserta et male se
habebent. tu hoc videns absq; mandato
a me ēcepto mei ptemplatōe ex amicitia
quā ad me habes. gerebas negotia mea.
mihi datur hec actio negotiorū gestorū di-
recta ad hoc vt reddas mihi rōnez admi-
strationis. vt. ff. d nego. gest. l. 1. 7 inst. d
obli. que ex qñ ptract. nas. i. 7. 5. sicut
Actio negotiorū gestorū ptra ppetit il-
li qui sine mandato se immiscuit alienis
negociis gerendis aduersus dñm negoti-
rum ad repetendū expensas negotiorū ge-
statione factas. Et veniunt oia q expen-
dit de suo necessario vel vtiliter nō tñ vo-
luptuose. vt hec colligunt. ff. e. ti. l. 1. qñ
ibi nota.

Actio de peculio vt peculietenus ppe-
tit ei qui cñ filiofamilias vel seruo peculi-
um habentibus ptraxit. ff. q cñ eo. l. i. cñ
se. Que post mortē filiū vel seruū ē annat
7 non post emancipatōem manumissio-
nem vel alienatōz. ff. qñ actō d pecu. ē an-
nalis. l. i. 5. quādiu. vbi dñ. Quādiu fili-
us vel seru? in potestate est d peculio actio

petna est. Post mortē autē eius vlt post
quā emancipatus manumissus alienat?
ve fuerit temporalis esse incipiat. annalis
et competit hec actio aduersus dñm vel
parem vt. no. ff. de pecu. l. i. §. verba.

Actio noxalis scdm azo. dicitur actio
que nascitur vel oritur ex delictis seruoꝝ
ff. e. ti. l. i. et insti. e. ti. in prin. Et dicitur
noxalis a noxia quod significat ipm deli
ctum. vel a noxa quod dicitur ipse delin
quens. versus **N**oxia delictuꝝ deliquēs
noxa vocatur.

Actio pignoratitia directa competit
debitori contra creditore insti. quibꝰ mo
dis re ptra obli. §. si. **V**el contra eius tu
torem vel curatorem si pignora acceper
unt. ff. e. ti. l. i. si soluti. §. si. Et habet lo
cum soluto debito et aliter satisfactio quē
admodū voluit creditor licet non sit io
lutum vt si pignora alia data sunt. credi
tori vt a primis recedat vel fideiussores
sine res alias vel precium vel etiam nu
da cōuentio sine precio vel pacto. Quo
tiens enī vult creditor recedere a pignore
videretur satisfactū si vt ipse velit vel vo
lue cautum est licet in hoc deceptus sit
sua facilitate scdm azo. vt. ff. e. ti. l. i. si rem
§. mens. et. l. ne cessarias. §. si vnꝰ. **P**er
banc ergo actionē debitor reperit expē
sas si quas fecit in re pignolata.

Actio pignoratitia p̄traria datur cre
ditori p̄tra debitorem et datur ad multa
Si enim decipiat a debitore vel ipa re
vel eius pposito quia obligauit rem alie
nam vel alij pignoratā sine obligatam ni
si eadem res sit ampla et ad modicū etiā
fuerit alij pignolata quasi in nullo capē
sit qui pignora secundo loco accepit. ff. e
ti. l. tutor. §. contraria iuncta. l. si quis in
pignore. §. si. Et si debitor maliciose ver
satus sit obligando es vel stannū p auro
vt argēro. ff. e. ti. l. i. §. si q̄s i. §. pal. l. si
q̄s i pignore. §. rñsio vlt si obligauit fūū p
quē dampnū datum est puta furtū vel a
liud bñdī et hoc si sciuit teneretur in solidū
idest in totum. Secus si ignorauit quia
tunc liberabitur noxe deditione sez dan
do seruū p noxa. In hīs competit hec
actio scdm azo. et alios. et pbanē hec. ff. e
ti. l. si seruus pignori. Item scdm azo.
agit creditor actione pignoratitia si ser

uos pignoratos artificijs instruxit si in
ceperant in breui autequā pignozarent
vel debitoris voluntate creditor eos in
struxit. Sed si nihil horum intercessit si
quid artificijs necessarijs eos instruxit
scdm azo. erit actio contraria. ff. e. ti. l. si
seruus.

Actio autem pignoratitia vtilis scdm
pia. datur ei qui impignoraui rem alie
nam sine consensu dñi et postea dñs pig
noris est. ff. e. ti. l. rem alienam. et. ff. de
pigno. l. i. §. i. et. l. si ticio cum sequen. Et
tam directa quā illa dantur principali et
suis heredibus et contra heredes credito
ris vt potest probari insti. de ppe. et tem
pe. act. §. non autem iuncta. l. ex contra
ctu. ff. de. acti. et obli. et. l. i. §. creditor. et
insti. quibus modis re contra ob. §. si.

Actio per quam queritur an actor iur
rauerit secundū quosdam datur ei qui cō
peteret rem suam delato sibi iureiuran
do ab aduersario eam suam esse iurauit.
Ab eo enim rem suam petit actōne in fa
ctum qui iurauit suam esse. ff. de iurei.
l. nam postea. §. i. et. §. si. Si vero rem su
am sibi traditam postea amisit et ille qui
detulit iuramentum eam nactus sit ad
uersus eum publiciana competit actio.
ex. l. seu. ff. de publi. ac. l. eum qui. §. petē
ti. vbi dicitur. Si mihi petenti rem iura
mentum detuleris. Iuraueroq; rem me
am esse competit mihi publiciana si ad
uersus te tñi quomodo hoc debeat intelli
gi tñi no. plene et solet iusiurandū refer
ri ei qui detulit. C. de re. cre. l. generalitē
§. omne. ver. sed sacramento alias iura
mento.

Actiones p̄iudiciales in rem esse di
cuntur per quas queritur an quis liber sit
an libertus. et in partu agnoscendo. vt in
§. p̄iudiciales. insti. de act. Sed illa p
quam queritur an aliquis sit liber p̄iū
ciūlem cām obtinet. partim p̄etoriam.
Ciuilem autē scdm formā dominij qua in
ea directe agitur Et p̄etoriam scdm for
mā et modum petendi quia tñi a te ipso
non ab alio petit possessore. Cetero vero
due formā capiunt ex p̄etoria iurisdic
tione et in rem dicuntur esse ad instar actio
num de seruitute. quia in hac de iure pa
tronat in re. in illo. p̄iatis iure agit
b

et preiudiciales dicuntur quia quoadmo-
dum exceptiones actionibus opponuntur
et ante primam questionem terminantur
Si autem quare non exceptiones sed ac-
tiones dicantur quis querat hanc causam
accipiat quia non est exceptio nisi sit acti-
onis exclusio. Hec vero preiudiciales nul-
lam actionem excludunt sed non cōpetere
dicunt. et ideo actiones dicuntur et non
exceptiones. Verbigra preiudiciales ac-
tiones p̄ tanto dici p̄nt q̄ in ipsis tracta-
tur de magno preiudicio. vel quia questi-
oni more preiudicant ut agis p̄tra me et
aliquid petis oppono tibi questionem sta-
tus dicendo q̄ es filius meus vel servus
in potestate mea constitutus aut libertus
et sic de p̄similibus. Et preiudicabit ac-
tioni tue contra me more. Sunt et alie ī
rem actiones in quibus non dē de domi-
nio sed de iure pignoris agitur ut servi-
ana et quasi serviiana require in loco suo.
Actio prescriptis verbis ex p̄tractib⁹
innominatis descendit vbi sc̄z civilis sc̄a
subest sufficiens ad actionem introducē-
dam et cum negocium non cadit in certū
et speciale nomen p̄tractus nec causa hu-
iusmodi actionis exprimitur cetera h̄mōi
actiones exprimiuntur sic. do ut des. facio
ut facias do ut facias facio ut des. Ex q̄
bus nascitur actio prescriptis verbis no-
minata alias civilis. Quando mihi ali-
quid adest vel abest vel affuturum est nec
tibi adest nec affuturū est aut mihi non
abest nec tibi ad ē aut si nec tibi assit nec
mihi absit et cesses implere quod conue-
nit inter nos. ego autem feci in subsidium
intentatur actio de dolo. Nam vbi vn⁹
cessat implere quod in se est quod p̄misit
altero implente locum habet hec actio.
Actiones pretorie que sunt et quod re-
quire in se. ti. de act. seu peti. p̄po. s. po-
stremo. Dicuntur autem pretorie sc̄dm
azo. quia a pretore sunt inducte ut insti.
de act. in summa sc̄dm eundem.
Actio pro socio que ex vtracq̄ pte dire-
cta est cōpetit ab usufructu quem solus
alter sociorum percipit vel si dolum com-
misit in rebus p̄munibus. Nam locū ha-
bet quando duo ineunt p̄tractum societa-
tis. ita q̄ tam lucrum quam damnum in-
ter eos commune est. Et si aliquis socior

um male et dolose versetur tunc alteri
contra eum datur hec actio Est autem so-
cietas sc̄dm azo. duorū vel plurium puen-
tio contracta obcommodiorem vsum vbi
vberiozem questum. Que definitio sc̄dz
q̄ ipse dicit non est in legibus sed in ma-
co tulio reperit. Nascitur autē hec actio
demum societate finita que finitur pluri-
bus modis put p̄sequitur ipse azo. in su-
ma. e. ti.

Actio publiciana ex equitate datur ei
qui rem bona fide emit a non domino. et
rem sibi traditam bona fide cepit credē-
vendentē tempore venditionis et tradi-
tionis dñm esse. ff. de publi. Et si res. s.
vlti. Et sufficit emptori habuisse bonam
fidem licet venditor malam fidem habue-
rit et callido consilio vendiderit. vt. e. l. s.
p̄tor ait. Huic autem videtur p̄radicare
autentica. l. de prescrip. lon. tem. male
fidei possessore alienante cessat longi tē-
poris prescriptio. Solutio habetur ī gl.
in. c. abbatem. de re iudi. li. vi. Si ergo
talis emptor antequam vsucapiat vlti-
te completam vsucapionem a possessio-
ne cadit petat rem a possessore iure quasi
domini. Et appellatur actio publiciana
a publicio auctore qui eam inuenit. insti.
de act. s. alie. Ad hoc autem vt actor ob-
tineat oportet istum probare iustum titu-
lum et rem sibi fuisse traditam et bonam
fidem habuisse tempe emptionis et ven-
ditionis. et quod presumitur nisi contra-
rium probetur. et q̄ credat modo contrac-
tū non fuisse alias publiciana nō com-
peteret. Permittitur autē tali venditōne
ac si vsucepisset vindicare. nisi forte ver-
rus dominus possideat ut quidam dicunt
quia exceptio veri domini publicianam
excludit. Si autem post vsucapionem a
possessione cadat tunc nō competit pub-
liciana. sed civilis actio vel rei vendica-
tio secundum quosdam utilis. secundū
quosdam directa. ff. de publi. l. i. De hac
materia vide no. io. an. de se. et re. iudi.
abbate sane. li. vi. in glo. vbi in fi. dē q̄
rei vindicatio et publiciana non sunt cō-
traria sed diuersa cum ad eundem finem
tendant. secus cum tendunt ad fines di-
uersos.

Actio publiciana recissoria datur ei cui res quā a non domino emit credens eum dominum ut supra. cum absens erat causa reipublice vel studij vel pegrinatōnis vel legationis civitatis vel causa appellationis psequende vel testimoniū ferendi vel quia in captivitate fuit vel alia causa necessaria fuit absens. et talis res sua cum esset absens vsucapta est. licet ei ppter necessariam absentiam infra annū post q̄ reuersus est rescindere vsucaptōnem ut dicat aduersarium nō vsucepisse qui vsucepit p auxilium p̄oris hoc tementus sibi dantis. Si autem vere fuit dominus rei tunc cōpetit ei vendicatio recissoria. Si vero res talerāt pignori obligata cōpetit etiam ypothecaria recissoria et hoc in realibus actionibus. In actione autem personali cōpetit certi p̄dictio recissoria. De hac materia vide wil. in spe. ti. de in inte. resti. in tractatu libellorum super verbo sed scias et sequenti. et glo. optima in verbo dominij vel quasi circa mediū in. c. abbate sane de re iud. di. li. vi.

Actio quanti minoris quedam est pretoria quedam civilis. pretoria locum habet cum quis emit animal vel seruū morbosum seu viciosum qui propter morbum vel vicium minus valet q̄ emptus sit. et datur ad petendum id quo minus valet. puta si res non esset viciosa vel morbosa valeret. xx. nunc autem valet. xv. pponit hec actio ad petendum quanti minoris inter sit emptoris. Hoc autem scias q̄ de vicio nunquā tenetur venditor nisi in tribus casibus. Primus est quando nominatim promissit et tunc agitur ex stipulatione. Secundus est quando sciebat seruū habere vicium et emptorem non ammonuit et tunc tenetur exempto vel q̄ reductus vel q̄ admittere teneatur. Tertius si in vicio animi sit admixtum viciū corporis. datur autem infra annum utilem. Sed civilis actio quanti minoris cōpetit quando librum vel aliam rem vitiosam vel morbosam emit ppter quod res minus valet et agit quanti minoris effz emptoris. de hac actione nihil dicitur i arboze actionum. sed de pretoria solum. Vide similiter de hac materia wilb. in

spe. ti. de emp. et ven. §. nūc dicendū. d. est et alia actio.

Actio quod iussu ppetuo datur cōtra patrem vel dominum quorum iussu cum filio vel seruo aliquis contraxit siue videatur iussus ad cōtrahentes siue ad seruū. Nec est in ea opus verbis aut scriptura vel ut distinguatur scdm azo. an videatur iussus vel iussio specialiter in vno contractu. an generaliter. Ut ita q̄ volens cum seruo meo gerere. videor em omnia iussisse. nisi lex certa. i. conditio vel pactum contrarium pbibeat. Habet ergo locum actio quod iussu quando dñō viuente vel patre. seruus vel filius cōtraxit quia hac dominus vel pater eo q̄ iussit tenebitur.

Actio quod metus causa datur ei qui probabili vel iusto metu coactus rē suā vendidit tradidit vel promissit aduersus eum qui metum fecit. Sed infra annum erit quadrupli. ppter contumaciam nolentis rem restituere iussu iudicis ante lē contest. Post annum vero simpli. ut in. l. si cum emptore primo responso. et. §. post annum. ff. q̄ metus causa.

Actio rei venditionis est quando dicis rem corporalem esse tuam. ut hunc seruū hunc equum hanc vestem. Illia dicitur vendicatio quā legisse non habent que datur pro re incorpali ut. no. p. doc. in. c. examinata de iudicis.

Actio recissoria triplex est ut. s. d. publici. recissoria.

Actio redibitoria. datur emptori contra venditorē. ut seruū vel animal morbosum recipiat. et precii restituat. et datur infra sex menses utiles. quia hec actio tñ sex mensibus durat ut. ff. de edic. l. i. verbigē si vendis mihi animal morbosum. latentem morbum hñs. vel aliam rem vitiosam tali vicio quod viciū si sciuissem nullo modo emissem. mihi datur actio contra te ad hoc q̄ precium receptum restituas infra sex menses et res tuam morbidam vel vitiosam reassumas. Sed pactum legiscomissorie habet fieri si vendo rem meam tibi sub illa conditōne. si soluas. x. p ea infra certum terminū quod si nō solueris sit res inempta et mea sicut prius erat vide. §. lex commissoria.

b 1

Actio rerum ammotarū p̄perit marito aduersus uxorez de rebus p̄stante matrimonio causa diuorciū ablati. Datur autem post diuorciū et continet rei p̄secutionē. Sed si pendente iudicio reintegretur matrimonium. soluitur iudiciū rerū ammutarum. et si reintegrato matrimonio iterum fiat diuorciū remanebit actio rerū ammotarū. ob res ammotas prioris diuorciū causa. Et in quo casu actio furti daretur contra extraneum. In eodem casu actio rerū ammotarū locū habet dñmōdo illa concurrant scilicet vt res mariti dolo malo ammoveantur et contra.

Item q̄ fiat ammotio constante matrimonio vel aliquid quod p̄ammotionem habeatur. Item q̄ fiat causa diuorciū.

Datur etiam hec actio contra p̄rem filio vel filie quatenus ex ea re locupletior est factus et dolo malo eius factum est quo minus fieret. De hac materia vide nota. azo. in sum. e. ti.

Actio rei uxorie vel uxoriaticie subla ta est in cuius locum surrogata est actio ex stipulatu que datur marito vel ei⁹ patri vt dos tradatur. Si enim a datōe dos incipiet hec actio locum non haberet. h̄ quidam dicant contrarium. vt dicit azo in sum. e. ti.

Actio seruiana domino fundi vel domus competit ad p̄sequendas res cōdu ctoris pro mercede domus. quasi res pignoratā quāuis non cōuentione pignoretur. tamen iuris constitutione obligantur tacite pro locatione iure pignoris. in vrbaniis p̄dictis infecta et illata in rusticis vero p̄dictis fructus tñ. De hoc in. §. s. materia insti. de act.

Actio quasi seruiana que etiā p̄pothecaria dicitur. p̄etoria est per quam rem mobilem vel immobilem tibi pignori obligata quā possidet aliq̄s siue sit debitor siue alius poteris ab eo euocare seu petere et est actio in rem vtilis. et datur creditor ad p̄sequendum pignus p̄pothecarie. i. rem mobilem obligatam. vide d̄ hoc insti. de act. §. seruiana.

Actio serui corrupti competit non solum aduersus eum cuius hortatu vel cōsilio seruus corruptus vel deterioratus est. Sed etiam contra eum noua lex dat

Qui sollicitauit seruū licet bonos mores eius corrumpere non potuerit. Hec autē actio in duplum habet eondemnationē scz quanti deterioratus est seruus. quantive res fuerit a seruo sollicitato asportata et teneatur qui corrūpit. siue ex bono malum siue ex malo deteriozem fecerit. De hoc in. l. si quis seruo alieno suaserit. l. de fur. vbi casus de hoc.

Actio stricti iuris re. s. actionū vero quedam. Et de exceptio. in. c. cum venerabilis. vide insti. de act. §. sed et stricti iuris.

Actio subsidiaria dicitur qui in subsidium et auxilium alterius que in efficax facta est datur vt si tutor res pupilli alienauerit vel male amministraverit. et ipse tutor et eius heres non sunt soluendo. i. non sufficientes ad soluendum pupillo. datur actio contra illum in quē res eius alienate sunt.

Actio tutele subsidiaria competit pupillo quando nec tutor nec heres soluere habet contra eum cui iura tradita sunt a pupillo. vt cautionē exigata tutore de indemnitate pupilli. qñ vel nullam vel parum ydoneam admisit cautionem.

Actio tutele directa datur aduersus tutorem ipsi pupillo. in quantum dampnum dedit dolo vel culpa ipsi pupillo.

Actio tutele contraria competit tutori aduersus pupillum si in rez eius aliq̄s de suo impendit. vel p̄ eo fideiussit. aut rem p̄p̄iam impignorauit vel obligauit p̄ pupillo.

Actio venditi competit venditori ad petendum precium et vsuras ex tpe more. Et si aliquid speciali pacto p̄p̄bēditur. put is sibi paciscitur vel inter partes conuentum est. Et huius contraria ē actio empti quam vide supra.

Actio vi bonorū raptorum de reb⁹ mobilibus vi surreptis. datur ei cui res mobiles p̄ violentiam sunt ablate et competit restitutio infra annum ad quadruplū ita q̄ in quadruplo contineatur rei restitutio et hec est vis ablatina.

Actio p̄pothecaria vide. s. actio quasi seruiana. Et hec actio aduocat nudaz

possessionem. ff. de iur. l. si cuius venditor.
§. i. dicitur tamen iudicium pretorium. 7c.
Et de actionibus.

Accipere et capere differunt. Nam qui
capit rem suam facit. sed qui accipit non
facit suam. Et qualiter intelligitur verbum
accipit vide. ff. de acqui. re. do. l. in laque
um in glo. i. et. ij. 7c. ff. de fur. l. qui vos in
glo. ij. et. l. naturali. §. turbatio ubi dici
tur qui accipit furtim committit.

Accola est qui colit terram non propriam
vide. Accola non propriam propriam colit in
cola terram. Et dicitur ab ad et colo quasi
qui adueniens colit terram.

Accephalus. i. sine capite ab ad quod
est sine et cephas caput. xxiij. di. nulla in
anc. de app. §. generalem.

Acceritus est collectus vocatus vel
circa se situs. lxxij. di. quia igitur. xij. q. ij.
quoniam preposterum.

Accoliti grece dicuntur cerop herarij
ut accendentes latine a deportandis cer
reis quando legendum est euangelium aut
sacramentum offerendum. tunc enim accen
dunt luminaria et portant licet sol eode
tempore rutillet. Ad signum tamen leti
tis ad demonstrandum ut theophylus lumi
nis corporalis ostendat illa lux qua iob.

l. c. Erat lux vera 7c ut inquit ter. iii. c.
cleros ad fi. xxi. di.

Acermonia est proprie austeritas sed se
cundum legistas est pena que infligitur sa
crilegis sicut in carceratio vel exilij rele
gatio. l. de sacrosan. ec. l. placet. que est
canonizata. xvi. q. i. c. placet sub. §. noua
rum. ubi etiam dicitur de hoc.

Aecomode. i. multum comode de elec.
ubi plenius. li. vi.

Accusator est ille qui aliquem coram
iudice accusat et criminalem sibi monet
questionem. Et dicitur accusator quasi
ad causator quia ad causam vocat eum
quem appellat ut in. c. forus de ver. sig.
post medium. Et ibidem dicitur etiam de
latoz accusatoz denunciatoz et inquisitoz
possunt eligi ordinari et eis prebende con
ferri. Et accusatio testimonium et ordo
pari passu ambulat. ut. ij. q. viij. c. ipsi apo
stoli in glo. super verbo esse. Et admittri
tur ad accusandum qui in peccato mor
tali est. Nemo tamen sine accusando dam

pnari debet.

Accurate. i. diligenter studiose curiali
ter vel compositae.

ad

Ad ponitur pro iuxta. ff. de serui. veri
ba. p. di. l. Quidam biberus. De hac di
ctione no. archi. de rescrip. si grossi. li. vi.
et. lxxviij. di. p. piter. Et quomodo diffe
rant ad et in vide. ff. de iniur. l. Item
apud labionem. §. cum vicium quod no
tat p. statutus dicentibus q. aliquod fiat
ad domum vel in domo

Adempta legata dicimus illa que te
stator adimit a legatario cui primo lega
uerit mutata prima sua voluntate.

Adheratio dicitur quasi eris punitio ut
aderata pre dia dicebantur ex quibus es
punitabatur ut haberetur ex. l. i. l. de cor
mi. re. mili. et. l. de colla. dona. 7c. rele.
aut transla. seu adera. l. i. li. x.

Adlethe secundum accur. dicuntur q.
sine mercede gratia virtutum pugnabant.
ut. ff. de infami. l. adlethas. et. l. de ad
le. in prin. li. x.

Admodum est idem quod valde. Et
ponit glo. concordantias de iureiur. c. ro
mani. ver. nos itaqz in cle. et de c. c. gra
uis de corp. vi. c. i.

Admittere est recipere ut. ff. de inoffi.
testa. l. contra. §. si quis in puberi. ut si
dicatur iste est admittendus. id est reci
piendus. vel est incitare ad currendum.
inde admissarius. i. velox.

Adoptivus filius est quem aliquis ad
optat vel accipit datum a patre. Et eode
tra pater adoptivus est qui filium adop
tat in sti. de adop. §. i. et. ij. Et sunt dam
pnati heretici qui dixerunt xpm non prop
rium sed adoptivum filium dei. xxiij. q. ij.
quidam verbonosiani et in. c. quadam d
cele. miss.

Adoptio est gratuita quedam electio
qua quis aliquem sibi eligit in filium. et
hoc faciunt plerumqz hii qui filias habe
re non possunt ad ipsorum solacium.

Et talis qui sic recipitur in filium dicitur
adoptivus qui a patre legitimo sic eide

Et ille qui cum sic adoptat dicitur adop-
tivus pater. Et que sit differentia inter
adoptionem et arrogationem vide. j. ar-
rogare. r. i. ff. de adop. in prin.

Quena dicitur eo qd aliunde adveni-
at secundum ysi. li. x. et hy. ar. ff. de iudi.
l. heres absens.

Aduocatus est qui alio nomine quasi
legatus seu patronus vocatur qui in for-
ensibus seu extraneis negotiis peminē-
tibus prebet litigantibus suum patroci-
nium. cuius precium honoraria vocatur
sub antiquo nomine. Et inde venit ver-
bum aduocare quod est postulare p op-
ponente et desiderium eius coram iudi-
ce exponere et patrocinium in causa pre-
stare. Et aduocatus non potest esse nota-
rius in eadez causa. vt no. in l. vniuersas
l. decurio. li. x.

Aduocatus fisci dicitur qui patroci-
nium prestat in causa fisci.

Addictus. i. conuictus vel sententia?

Adeo. i. in tantum media correpta vt
de rescrip. cum adeo.

Aulus dicitur qui. xxv. annos cōple-
uit vel quia. xiiij. annis vsq. ad. xxv. pce-
dit. Nam adolere in vno significato est
crescere in alio cremare vel vrere. et ado-
lescens dicitur tribus modis. vt no. arbi-
dia. xxi. q. vi. alligantur.

Adeo datus est nomen dauid qui da-
tus fuit a deo ad liberationem israhel.

Ad quid. i. quare. de censi peruenit.

Adulter dicitur qui nupcias violat.

Adulterium dicitur quasi ad alterius
thorum accessus. vel ad alterum quia ex
adultero ab vno pceptus ad alterius he-
reditatem nascitur. et scdm ludo. de ro.
pro adulterio statute sunt quatuor pene
de iure hodierno. Prima est separatio tho-
ri. Secunda est pena detrusione in mo-
nasterium. vt ibi lacrimis lauet peccatū
quod est pudor fateri. Tercia est qd scin-
duntur in pannis et capillis ante et retro
Quarta est excommunicatio que est ma-
ior omni pena in iure canonico licet pena
adulteri de iure civili sit pena capitis.
vt. ff. ad. l. iul. de adulte. coercendo.

Sed padue est pena. lx. ducator. et hoc i
viro. sed in muliere est pena detrusione

in claustrum vt no. in l. mancipia. l. de
seruis fugi.

Adulterius est de adulterio concep-
tus seu genitus. vnde adulterina mone-
ta vel sigillum dicitur falsa moneta vel
falsum sigillum ad instar vere vel veri fa-
cta. seu factum.

af

Afficere tria significat vnde. Afficere
informar. punit cupit. hoc tria signat.
Item dicitur affectus non sufficit nisi se-
quatur effectus vbi ex necessitate opus ē
facto. vt. c. vlt. de spon. et de eo qui mit.
in pos. c. i.

Affatim. i. generaliter vel habundan-
ter et sic est media brevis. sed media lon-
ga. i. facunde. vnde. Si dicas affatim tūc
significabis habunde Affatim dicens fa-
cunde significabis vt habetur in. c. vni-
co de reli. do. li. vi. in glo. et. xxiij. dis. c. p-
terea.

Affinis est qui habet consanguineam al-
terius in vxorem vel econtra que habet
consanguineum alterius in maritum.

Affinitas est primitas personarum ex
coitu proueniens omni carens parente-
la. et hoc de iure tanonico. et sic pterabit
affinitas tam p coitum legitimum qd p
fornicarium. Similiter dicit goss.

Affinitas est attrinentia personarū ex
copula proueniens. Nam quando vir car-
naliter coniungitur vxori omnes consan-
guinei vxoris efficiuntur affines viro et
econtra. Sed inter cognatos vtriusq. ne-
la nascitur attrinentia de consang. et aff.
c. quod super hīs et impedit matrimoni-
um contrahendum et dirimit iam cōtra-
ctum. Dicuntur autem affines quasi ad
alterius fines accedētes vel ex eo qd due
cognitiones que inter se diuerse sunt. p-
pter nuptias vel coitum copulantur. et
alter ad alterius cognitionis fines acce-
dit secundum hosti. Sed secundum leges
affinitas est regularitas personarum ex
nuptiis coniunctarum omni carens parē-
tela. vt. l. de nup. l. liberi et tamen scdm
glo. l. contrahitur etiam affinitas per cō

cubinam. vt. xxxv. q. ij. c. de incest. et ibi nota. et. ff. de concu. l. i. Etiam per coitu incestuosum vel fornicarium. vt in. c. de secretioni et in. c. tue de eo qui cogno. con. san. pro. sue. et. xxxv. q. ij. nec eam. Alij tamen reputant absurdum. q. tale vinculum legitimum oriatur ex coitu dampnatio cum ex nuptijs proveniat. ff. d. gra. l. non facile. §. affines et. §. sciendum.

Dicitur tamen publice honestatis iusticia secundum goffre. in titulo. de eo qui cogno. consang. pro. sue. Vbi dicit etiam q. affinitas per fornicarium coitum contracta non dirimit matrimonium sed actionem debiti interdicat vt in dicto. c. de secretioni.

Fidare est fidem dare.

Affirmatio exponitur quandoq. per negatiuam vt in. c. veniens de testi. vbi dicitur in ore duorum vel trium scilicet et non paucorum. quandoq. econuerso vt di. l. ius naturale. vbi dicitur transire p. agrum alienum non tuum phas est. iure autem nature omnia sunt communia. c. quo iure. viij. di.

Fictus penes vulgare lombardoru et rustannorum secundum pe. de samp. et abbatem dicitur census qui datur ratione prediorum prout videtur velle wilbel. in spe. de lo. et con. §. sequitur in p. ci. inde afficta re et est locare ad fictum et ad firmum vt in. c. pisanis de testi. spo. lia.

AG

Agaso dicitur custos equorum. et idē dicitur equitus proprie tamen agaso dicitur custos vel pascor alinorum. iuxta istud greciste. Alinorum pascor agaso. Et habetur in. l. agazo. ff. li. qua pau. se. di.

Agentes in rebus sunt illi quibus cura euictionum mandatur et erant olim plures diuerse diuersi per diuersos numeros et quilibet numerus habebat p. prium. l. de offi. mag. offi. l. i. et tales dicebantur principes.

Agere est generale ad omnia que fiunt

tam re quam verbis tam inter viuos quā in vltima voluntate. Nam faciens testamentum dicitur agere sicut et emens vendens locans. rē. Sed gerere comprehendit tantum illud quod fit re et non verbis et sic faciens testamentum non dicitur gerere. ff. de ver. obli. l. verba cōtraherunt.

Ager appellatur area. vel campus in rure vel locus scilicet vacuus qui sine villa est. vt in. l. ager. ff. de verbo. signi. Sed ager cum edificio appellatur fundus vel predium vrbani et ager nudus vel area nuda sine edificio dicitur rusticum predium vel ager rusticus.

Ager vectigalis. Re. j. vectigalis.

Ager emphiteoticus. Re. j. emphitheota.

Agon est certamen. inde agonista et agoniculus et est ille qui pugnat vel certat. vt. ff. de mu. et ho. l. finali. §. magistro.

Agonete sunt principes ludi. vt. ff. de alia septicia vbi nota. accur. in glo.

Agricola dicitur quasi agrum vel agros colens. et est nomen commune ad omnes agricolas. Sed nomina spectalia agricolarum sunt illa. quia agricolarum quidam sunt ascriptici. quidam censiti. alij perpetui. aliqui coloni condictionales. alij inquilini. alij originarij. alij simpliciter coloni nuncupantur. de quibus omnibus. j. locis suis diceretur.

Agricole et censiti prout quidam dicunt sunt duo nomina substantiua per encliam talem figuram copulata vt sit sensus de agricolis et censitis. id est de agricolis censitis qua censu libus et habetur simile. ff. de tutelis. l. i. vbi dicitur q. tutela est vis et potestas et exponitur id est violenta potestas ita exponatur. agricolae et censiti. id est agricolae censuales. vnde versus. Vteris enclade si dixeris arma virumq. id est armatum virum secundum virgi. et grecistam. Dicuntur autem censiti quasi censibus ascripti. Et constituuntur eo modo quo et ascriptici. Verū tamen inter censitum et ascripticum est differentia sed non certa.

Quidam dicunt q̄ censitus sit ille q̄ nascitur ex ascripticio. Alij dicunt q̄ illa sit differentia quia cēsus est ille qui rei certe annuatim p̄stande obligatus est. ascripticius autem est obligatus ad rem incertam puta ad tertiam vel ad quartam partem fructuum ex fundo puenientium.

Aliquando tamen etiā censitus capit large v̄ etiam ascripticiū p̄p̄bendat. q̄n q̄ p̄p̄ie et stricte. Quidam tamen dicunt q̄ hī non possunt testari inter suos. Cū alienis tamen dimittuntur. iō. an. autēz dicit q̄ possunt testari inter suos sed non inter alienos. Possunt enim inter eos q̄ sunt de familia scđm iō. et accur.

Agricole p̄petui vocabantur illi q̄ validi erant in corpore miserāq̄ inerciam. similes et ea que veris miseris erant assignata ad sustentationem ex publico percipiendā diminuentes quos proditor studiosus etiam diligens detegens ad p̄petuum coronatum redegit si erant liberi. Si vero serui qui talia fingeant dñs eis carebat et proditori assignabantur licet quidam dicant q̄ hoc sit correctum per autenticum de questore. Alij tamen dicunt q̄ non. De alijs speciebus et differentijs agricolarum inuenies loco suo infra ascripticius et colonus.

Agrimeffor est qui agros mensurat et metitur et fines per debitam mensuram distinguit. Dicitur quasi agros metens et alibi vocatur libripens. Qui si dolose falsum fecerit vel fines male distinxerit tenetur actione in factum. vide de hoc d̄ prescrip. c. quia iudicante in glo.

Aggeribus nili non rumpēdis dicuntur quia in egipto non pluit sed nilus egreditur et inundat agros unde qui rumpit ibi aggeres incurrit crimen quasi lese maiestatis. Et pena eius est vt in eodem loco vbi ruperat aggeres et vsurpauerit valles nili fluentis fluminis de p̄p̄is et versutis vsibus in. xij. cubitoz. flamma conburatur et consec̄ et p̄cipēs sceleris deportantur et eorum bona publicantur vt l. de nili ag. non rump. l. vnica.

Agapen. i. stipa. vt dīf. xij. si quis. Etiam agapa dicitur quiniū pauperū in eodem significato vt. in. c. si quis p̄al.

Ago onis. grece est labor latine q̄ qui laborat agit. Vnde xp̄us dicitur fuisse in agone inde agri et fundi agoneci qui dabantur certantibus in agone vel cū agone. i. labore ad fertilitatem sunt p̄ducti. vt. l. de sun. primo. l. fi. l. xi.

Agnati dicuntur qui per virilis sexus lineam coniuncti sunt in consanguinitate ideo sic dicti q̄ accedunt et quasi nascuntur pro natis dum scilicet defuncti admittuntur cognati. Vnde cognati p̄m̄m̄iter vocantur omnes siue p̄ virilem sexum vel femineum in cognatione sunt coniuncti hoc de veteri iure. Hodie vero inter agnatos et cognatos parua est differentia per iura autenticorum.

Agnominatio idem est q̄ agnomen q̄ etiam dicitur sedus coniugale

al

Album pretoris est quodam tabula dealbata que ponebatur in curte vel curi pretoris in loco cōmuni. in quo scribebantur et ponebantur nomina vocatoz ad iudicium. et ad cuius instantiam quilibet citatus esset. Et ibi etiam p̄ponebantur statuta et edicta pretoris in grossa littera ita q̄ ab omnibus legi possent. Et erat certa pena contra illum qui delebat istud album quod modo est sublatiz de hoc in cle. i. de iudi. in auē. de do. contris. s. omnem. coll. viij. in spe. de do. contris. s. restat in prin. et de citatis. s. sequit̄ x. et nota. Et dicit q̄ loco huiusmodi sit modo quaterni et qui corrūpebat vel delebat puniebatur in. l. aureis. per edictuz de albo corrump. l. li. xi. Est album pretoris triplex. vnum in quo scribuntur edicta pretoris vel lex civilis. vt in. l. si quis ff. de iur̄ om. iudi. Aliud est in quo scribuntur citationes vt in. s. omnem p̄eal. in auē. de liti. coll. viij. Tercium est in quo scribuntur nomina decurionum vt. ff. de albo scriben. per to. ti.

Albergarie sunt census seu pactiones que debentur pro cōmestionibus. de hoc per glo. in. c. preterea de iure patro.

Allegare est argumentari ad probatō

nes vel conclusiones ad communem iur-
dicem pro comodo sue cause et proprie
pertinet ad aduocatos.

Alodium est curia vel predium urba-
num

Albagaria sunt procuraciones quas
terre ville debent dominis suis ad eas
venientibus de rescrip. ad audientiam.

Alimentorum appellatione continentur
calciamenta vestimenta et habitatio. vt
in l. legatis. et. l. si. ff. de ali. et ci. le.

Alba est vestis sacra vel nomen opidi
in lombardia. vnde virgi. Albanus pres
re. primo ene. et dicitur. vrbs alba vesti-
tur presbiter alba. secundum io an. i. cle.
ne in agro de sta. mona.

Aluuio est latens incrementum velu-
cum paulatim aquis abluendo arenas
ex fundo meo vel vicini mei in fundum tuum
aliquid ita accrescit vt facile modus non
possit apprehendi qua hora sit ablatum
vel hec augmentatio facta. Sed interula
no est patens incrementum vi. insti. d. re.
dini. s. preterea.

Aleator est qui ludit in alea. Etia illi
qui quasi scolarum illam tenet et si talis cle-
ricus fuerit repellitur a promotione vt d
et. cl. prela. c. inter dilectos.

Alienigena quasi aliene regionis vel
aliena gente natus vel gentis. secundum
psi. l. x. Et hq.

Alibrari dicuntur qui descripti sunt
in libro ciuium vel communitatis alicuius ci-
uitatis

Altricationes sunt certamina verbo-
rum secundum io. an. in pbe. cle.

Alas hec dictio significat pditiona-
liter quod alterationem vt promittis da-
re secundum alias. x. nomine pene. ff. de iu-
rem. l. alias vbi re pempta iuratur. ali-
as non. l. si non sit pempta. Secundo ali-
as ponitur p alio loco. l. adeo. s. in iura.
d. q. si toto alueo naturali de relicto flu-
mine. flumen alias fluere ceperit. i. in lo-
co alio. ff. de acqui. re. do. Tercio. i. alia
vice vel alio tempore vt in l. diem. ff. de
arbi. vbi dicitur alias est agitur. id est
alia vice vel alia questione. Quarto. i.
alio casu vt in l. qui testamento. s. mulier

ff. de testa. vbi mulier in testamento te-
stis esse non potest. alias potest. id est in
alio casu q. testamenti. Quinto alias. i.
alio modo. l. i. s. illud tamen. ff. de aqua-
plu. arcen. Et breuiter hec dictio alias si-
gnificat alterationem diuersimode s. in
casu particulari eo modo tantum. secundum
quem subiecta materia declarat alias ap-
plicata casui. significat alterationem ei-
us quod est in oratione precedenti.

Alueus dicitur venter fluuiorum vel
vas in quo lauantur pedes secundum gl.
in. c. dudum. de sepul. in cle.

Alius alia aliud denotant diuersitate
et implicant. l. quidam relegatus. ff. de
re. dubi. Etiam alius. id est contrarius.
xi. q. iij. c. ij. xi. dis. quis nesciat. Vbi di-
citur nullus alius q. petrus predicasse i
yralia galia byspama et ceteris pronun-
cijs. Item alius et aliter sunt preceden-
tibus implicatiue qualitatibus precedentium
vt. l. si donationem. l. de hys que.
vi. me. cau. f. licet glo. ibi veit q. impli-
cet qualitatem contractus. Aliter est de-
notatiue qualitatibus. non autem substan-
tie. ff. de ver. obli. l. si quis cum aliter. l.
de testi. l. etiam. et quod ibi notat glo. Et
etiam denotat diuersitatem non in sub-
stantia sed in qualitate vt no. do. fran. i.
l. si certos nummos. ff. de verbo. obliga.

Alioquin dicitur vel significat condi-
tionaliter coniunctiue et aduersatiue.

Conditionaliter vt promitto fundum.
dare. alioquin centum nomine pene. ff. d
damp. infec. l. si finita. s. ex dampno.

Coniunctiue capitur in l. damni. s. per
nuli. ff. de damp. infec. Aduersatiue in
l. fluminum. s. idem seruus. eo. actu. sig-
nificat ergo tripliciter secundum q. sub-
iecta materia declarat.

Alumpnus est qui alit. alique vel q.
alitur ab eo vel est filius ex concubina vt
in. lege. alumpnus. l. que res pigno. ob-
li. possit. et ibi glo. Et sunt quinque nomi-
na que signant indifferentem actionem et
passionem. vnde. Hospes zelotibus con-
uiuia vector alumpnus.

Actum siue pati sub eodem nomine signant.

Alienare est proprie rem aliquam in dominium alterius transferre. inde alienatio est omnis pactio per quam transferatur dominium de re. eccle. non alie. c. nulli. l. de fur. l. i. Item alienatio sumitur dupliciter. Vno modo pro dictione significante translationem rei vel iuris ut in. l. alienationis. ff. de ver. sig. Alio modo sumitur alienatio pro ipso facto quo rei vel iuris fit translatio. Tale enim factum quo fit translatio est alienatio. Et hoc factum alienatio significat. Nam factis quandoque sicut verbis declaratur voluntas in. l. de quibus. ff. de legi. **D**iversimode ergo significat prout ex eius medio et circumstantiis adiacentibus inferitur. **V**erbigracia testator legavit Stichum quem si alienavit necessitate legatum non extinguitur. si alienavit voluntate legatum extinguitur. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. iij. **R**atio quia quando testator ex necessitate alienavit non videtur per hoc voluntatem mutasse. Secus quando ex voluntate alienavit legatum. tunc enim velle videtur quod alius quam legatarius id habeat finaliter verbum alienatio vel alienare significat quod eius impositio vel aliud probabile medium declarat significare. Et factum alienationis revocatione dispositionis significat si voluntate alienantis est revocabilis et ipsum factum ex se vel ex quavis circumstantia hoc probat.

Alienare causa mutandi iudicium dicitur qui credens se ab aliquo conveniendum reali actione vel personali que in iure scripta sunt alienat rem dolo malo causa iudicij futuri mutandi. id est vitandi. in qua actione alienator tenetur actione in factum ex hoc edicto contra ipsum proposita et intentione probata ad interesse condempnetur salvis nihilominus pristis actionibus adversus novos possessores quia solum possessionem alienans tenetur hac actione. Quicumque ergo metuens contrariam rem dolo in alium transfert. ut iudicium mutet et evitet dicitur alienare causa iudicij mutandi ut in ti. de alie. in

di. mu. cau. fac. Et nota quod nomine alienationis continentur questiones servitutum predialium et usucapio. Dix est enim ut non videatur alienare qui patitur usufructu. l. alienationis verbo. ff. de ver. sig. capi. l. alienationis verbo. ff. de ver. sig.

Aternativa est coniunctio significativa significans scilicet quando significat alterum de coniunctis esse seu oronem factam per hanc coniunctionem in altero verificari. Et quandoque variatur significatum vel ex coniunctionis natura subiecta materia seu quavis alia circumstantia. **V**erbigracia lego Stichum vel Pappum significat utrumque esse in obligatione sed alterum tantum in solutione. ut alterum soluendo debitor liberetur. ff. de. obli. l. si duo in si. Et effectus alternatiue est quod utrumque est in obligatione quod uno mortuo alter qui superest remanet in obligatione. Est autem alternativa quadruplex. **Q**uedam rerum in qua electio est debitoris. l. plerumque. §. si. ff. de iur. doti. et. l. arbitraria. §. l. c. ucla. ff. de eo quod cer. lo. fa. c. in alternatiuis de re. iur. li. vi. **S**ecunda est locorum respectu solutionis fiende. quia et in illa iterum solutio est electio ante lit. conte. ut. in. §. secunda uola prealt. **T**ercia locorum quantum ad iudicium inchoandum in quo loco debeat conveniri in qua electio est actoris. §. predicto. **Q**uarta alternativa est personarum quando stipulatio est appositae de solutione in illa iterum est electio debitoris ut in. §. item iulianus. l. arbitraria prealt. Alii dicunt quod alternativa legis significat ut eam lex ratio vel subiecta materia significare declarat. Sed alternativa hominis significat ut personam significare verba velle vel subiecta materia vel quavis alia probabilis coniectura concludens declarat. Et de istis alternatiuis. seu. aut. vel. re. loco suo.

am

Amita est soror patris.

Amita magna est soror avi.

Amitus est qui ex ea generatur scilicet amite filius ut. xxxv. q. v. c. vlti.

Ambagies est dubia locutio vel effusio sermonis extra propositum.

Ambiguum est ubi opiniones sunt et in
ra varia videntur de sen. ex. inter alia. d.
iudi. c. i. li. vi. Et ius ambiguum est p. sum-
mum pontificem declarandum. c. per ve-
nerabilem. s. rationibus qui fi. sunt leg.
et de rescrip. super lris. de offi. dele. sup.
de causa posset. pastoralis de preben. qz
sepe. li. vi. scdm archi. Et de triplici am-
biguitate scz iuris facti et persone no. ex.
xij. di. c. fi. scdm io. an. in pbe. cle. super
verbo ambiguitatis.

Ambasiator est legatus principis in
arduis negocijs et ambasiata est huius
modi legatio conciliorum vel principum
in causis suis.

an

AnatHEMA vno modo est substantiuum
et est dampnatio eterne mortis et no. ni-
si pro mortali crimine debet imponi. Et
in illis qui aliter non paciuntur corrigi.
p. q. iij. Nemo eporum in fi. Del est ex-
communication seu suprema maledictio.
Et dicitur ab ana. i. sursum et thema fi-
gura quia olim imp. imebatur figura fco-
ribus dampnatorum. De hoc no. io. an.
de iudi. cum non ab homine. ubi post ex-
communicationem incorrigibilis anathe-
matis mucrone feritur. i. punitur. i. solē
in excommunicatione cum. xij. episcopis
candelas in terram picientibus et cōcul-
cantibus. vt in. c. debet. xi. q. iij. Et ana-
thema tale vel maledictio solebat fieri
per prelatos. Del dicitur ab ana quod
est rectum et themus diuisio quasi recta
diuisio dampnatorum a deo et plebe.
Alio modo anathema est adiectiuum om-
nia generis indeclinabile et dicitur exco-
municatus maledictus sepatus vel dam-
pnatus. vnde. Qui frangit rapit ac vrit
ferit est anathema. Frangit scilicet eccle-
sias rapit res alienas. vrit etiam eccle-
sias ferit personas ecclesiasticas. Unde
anathematizare. id est dampnare vel ex-
communicare maledicere vel separare.
vt supra.

Anathematizatus dicitur qui tanq̃

impius a deo separatus est et ponitur p.
excommunicato. vt xxiij. q. iij. certum
est.

Annalis actio est que certo tempore
sumenda est puta anno vt iniuriarum vel
minori

Annona secundum azo. dicitur salari-
um quod cuiqz pro capite suo remunera-
tionis causa datur. vnde est titulus. L.
de anno. et capi. adminis. l. capite secun-
dum azo. id est capitio. Sicut enim se-
cundum eum capitio dicitur tributum
quod datur pro capite ita hic capitio vt
capite ponitur pro eo quod datur magi-
stratibus causa salarii pro remunerando
labore. Et dicitur capitio de capite qz ē
precium debitum capiti. id est dignitati.
Et erant hec precia que singulorum ma-
gistratuuz descriptionibus cartis ligabā-
tur.

Annone militares dicuntur quas mi-
lites singulis diebus consequebantur vt
L. de anno. mili. l. vlti. ubi dicitur qz ipi
annonas et capicia singulis consequebā-
tur diebus.

Annone civiles sunt que publice da-
bantur indicantibus ciuibz vel omni-
bus tempore necessitatis p. singulos dies
vt. L. de anno. et tribu. l. ij. li. x. Etiam
annona est seges vel frumentum vnius
anni.

Annotatio sacra est scriptio bonoz
vel eozum puocatio seu consignatio reu-
ti cum aliquis cuiuscumqz criminis reus
si absentat se vocatus ad iudicium pacie-
tur bonozum annotationem vt si infra
annum venerit et se purgauerit bona sua
recupet. Si autem non venerit tūc fisco
applicentur. Et qualiter fiat annotatio.
ponit spe. in ti. de act. s. si. ver. sed quali-
ter. Dicens qz preses sine iudex veniet cū
tabellione ad domū accusati et inq̃ret q̃t
dom? q̃t p̃dia rustica q̃t iugera terre ba-
beat in bonis eius. Et omnia bona illius
q̃ nō venit citatus ponit in banno fisci.
nisi venerit infra annum. ff. de requi. reis
l. i. s. i. Ab hac tamen sententia conditio-
nali poterit appellari de appel. preterea
Et describunt bona q̃ tamē fiscus d. fa-
cto non occupat. nisi post annum.

Post hoc iterum per edicta requiretur accusatus. et citans mittit litteras suas iudici vel rectori loci in quo deget accusatus ut per illum citato innotescat se accusatum vel citatum. Et bona eius esse annotata. Unde venit verbum annotare vel e contra ab hoc verbo ipsum nomen.

Annotatio sacra dicitur rescriptum illud quod imperator proprio motu mentis indulget alicui constituens secundum preces eius seu illius aliquid fieri vel non fieri. *L. de diuer. rescrip. l. si et ibi in gl.* Et notat cardinalis labor. in. c. super litteris de rescrip. differentiam inter annotationem et pragmaticam sanctionem.

Anima nota. io. an. c. vnico. §. scire de sacra vnc.

Ante significat ante rem factam sed bene inchoatam. ff. si cer. peratur. l. ij. §. item mutuum vbi de hoc. et. ff. de ver. obli. l. qui ante et. l. eum qui ita. §. quesitaz

Annus quot dies et menses habeat. no. glo. in. c. si propter de rescrip. li. vi. c. cum sit de elect. Nam annus p̄inet. cc. lxxv. dies. vt. in. l. cum heres. §. stichus. ij. ff. de sta. libe. Et quando annus incipit pro completo habeatur vide in no. in. c. generalem. de eta. et quali. et archi. in. c. si annum. de indi. li. vi. et in. l. cum bis sextus. ff. de ver. sig. Item quidam computant annum ab incarnatione domini. vt. xxxij. dis. In nomine domini in p̄nci. Alij a natiuitate domini. De hoc glo. in. §. forma. ij. q. vi. et in spe. de instru. et ditione in p̄m. in prima columpna.

Annus iubilus dicitur annus remissionis quia eo anno debita remittebantur Serui hebrei dimittebantur liberi et omnia reuertebantur in pristinum statum et est annus quinquagesimus vt in. c. in iubiluo de peni. di. i.

Annuus vel annuatim ex proprio significato significat multiplicationem simpliciter siue indeterminate. Sed quando applicatur casibus significat diuersimode prout ex diuersificatione materie concluditur proferentes intellexisse. Vt patet seu stipulatione promittis. x. ticia annua vel annuatim significat multiplicam

tionem perpetuam quia significat promissam summam deberi ei cui promittitur eius heredi et heredis heredi et sic in infinitum. Ideo dicitur in. l. stipulatio ff. de ver. obli. q. stipulatio annua est perpetua. Et nota q. annuum legatum primo anno est purum. et pro alijs annis est conditionale quia p̄ quolibet anno debetur legatario si tunc viuit. Si vero mortuus est tunc non debetur nec si deportatus est quia talis civiliter mortuus est. et non habet ius capiendi ex testamento quod est civile. l. cum in singulos ius an. lega. vbi dicitur q. per singulos ius inspicitur. Sed ibi promitto tibi. x. annua vt sis procurator meus in parlamento significatur multiplicatio temporalis ex causa que apponitur de essendo procuratorem quia morte finietur Sic et obli. gatio que ex hoc inducitur. De hoc vide l. annua. §. si. et to. ti. ff. de an. lega.

Angaria penultima longa est iniusta. ex actio vel compulsio. Nam angarie dicuntur personalia obsequia propria scriptibus prestita. c. Non minus de immue. ec. Sunt ergo quedam personales prestationes que a vulgo dicuntur capitationes. Sed per angarie penultima longa. vide i. de per.

Ansa est nodus cursilis et facilis ad soluendum ita factus q. si recte trahitur caput fili omnino solutus est vt no. ber. in. c. cum olim de ver. sig. vbi dicitur in tex. dum ansam solvimus nodum dicimus ligauisse.

Antapoca siue anticopa siue antecopa quod idem est secundum aliquos. Et secundum azo. in sum. de fi. instru. x. de antapocis vocatur cyrographum quod facit debitor creditori in quo p̄fiteor se soluisse tantum. Et sic est de solutis. Et fit a debito in hunc modum. Confiteor metantum usurarum nomine vel pensionis soluisse. Et datur creditori. Et sic non dicitur ab anti qd est p̄tra sed ab ante secundum io. q. fit ante apocaz vel ab anti qd est ad. q. est inducta ad securitatem creditoris Et fit etiam an apoca Qui est alieno nomine possidet et p̄fiteor soluit l. q. creditori usurarum p̄fiteor si qn dicat se suo nomine possedisse et

ita demū factū vel prescriptione libera-
tum preterit ius agentis facit vacillare
nisi dominus vel creditor vsuras vel pē-
siones preteriti temporis sibi solutus cō-
prober. pbat autem p antipocā debitor
ris. *L. de si. instru. l. plures vbi glo. dat*
tres modos dicendi vel vt alij dicunt an
apoca ē scriptura quā facit debitor ob
ligando se et in qua fatetur se debere. Et
fit contra apocam dicendo. Confiteor
me debere rē. Et sic dicitur ab anti qd
est contra

Apoca autem scdm omnes est scriptu
ra creditoris pfitentis sibi a debitore so-
lutum. Et sic apoca est de receptis et fit
a creditore puta cōfiteor me recepisse rē
ff. de condi. l. si. §. ticius. ff. de fur. l. Qui
tabulas. §. apoca. et de accep. l. acceptila
tio. §. i. Plane autem p̄sultur creditori
vel domino vt dando apocam debitori
vel colono vt exemplar retineat cum sub
scriptione debitoris vel coloni. Vel cre
ditor det colono apocam et recipiat ab
eo antipocam scdm azo. Dicit ergo ter
cū vti de are. q. creditor scribat duas
apocas et dat eas debitori vt vnā sibi
retineat et in alia se subscribat et reddat
eam creditori. Quod non placet accur.
vt in glo. pal. l. plures. Item hosti. d. si
instru. §. quid sit antipoca vbi addit ver
sum. Apoca sit dantis antipoca suscipiē
tis. Alij tamen dicunt q. apocas et anti-
pocas hodie generaliter vocamus omīa
documenta et signa que solent fieri siue i
scriptis sint p̄fecta siue in trūculis virga
rum quas quidam dicas vocant. Hodie
frequentē fieri solent inter supiores et
inferiores dispensatores in domibus do-
minoz siue diuitum. Et etiā inter cre-
ditores qui retinent sibi famam et debi-
tores qui recipiunt ibi minore quantitatē
virge vel dice in signū solutōis facien-
de. Differt tñ cirographum ab antipoca
vel apoca quia cirographum dicitur cuz
duo pascētes faciunt duas scripturas
et sub eadem forma verborum conficiūt
et inuenio tradunt.

Animaduersio dicitur pena quia ani-
maduertere est punire. vnde dicitur ani-

maduertere est in facinorosos homi-
nes. Item animaduersio dicitur cu-
iussibet operis certa determinatio secun-
dum quam quis pro mercede sua susci-
pit certum opus et determinatum suis
impensis faciendum vt terram colendā
vel domū p̄struendam. Etiam animad-
uersio est consideratio qua quis punien-
dus sit et qua pena. Qualiter et quomo-
do in parrochijs et circūstantijs p̄uerfet
Hinc etiā significatio verbi animad-
uertere considerari potest suo modo.

Incipit est aliquid seu aliquis huc et
illuc fluctuans. et dubius an istud vel ali-
ud rapiat et anxius in quam partem de-
clinat. secundum yfido. li. x. et hy.

Antibidum ponitur pro contra do-
no vel pro contra dato. Et solet dici q.
datur contra venenum et sic ponitur p.
medicina vt in. c. ceterum de iura. calūp.
inde antibidoriarius et est liber in medici-
nis de iureiuran. c. i. in cle. vbi glo.

Antibidorum est etiā contraria do-
natio ita exponit glo. super ver. antibido-
ra in. l. Sed et si lege. §. consuluit in fi. ff.
de pe. heredi. et. viij. q. ij. illud et de test.
Cum in officijs.

Antistes dictus est sacerdos eo q. an-
te stat. c. Cleros. xxi. distin. Communi-
ter tamen sumitur pro episcopo secundū
glo. in cle. dudum de sepul.

Antibibesis est figura que ponit casū
pro casu. rē. dis. ix. c. ego solus eis scripto-
rum. id est scriptoribus vbi ponitur ge-
nitivus pro dativo De figuris vi. ca. fo-
rus de ver. sig. in glo.

Administratores rerum publicarū est
qui temporalia gerit. Sed magistratus
quia iurisdictionem exercet secundum
azo. *L. de admini. reipub. li. xi. in rub.*

ab

Apparitores dicuntur qui citant
partes et eas apparere faciunt in

iudicio. hoc nomen inde trabentes. **N**el dicuntur ideo apparitores quasi appa-
tores quia ipsi apparent in iudicio. **I**tem
dicuntur karbolici quasi punitur et
vulgariter seruientes vt pedelli ad iudi-
cium. **I**tem dicuntur officiales scdm azo.
Nel scdm ysi. apparitor dicitur ille eo qd ap-
pareat et videatur vt psto sit ad obsequi-
um vel aliquid audiens teneat. **E**t no. qd
regulariter scdm leges ante hie. conf. con-
tra absentem non pcedatur ad diffinitio-
nam sententiam nisi excepto vno casu co-
tra apparitores. i. nuncios generales du-
ipso deliquerunt in officio suo. **S**ecus si
aliter deliquerunt vt no. in glo. su. iij. q.
ix. **E**t de apparitore habetur in. c. tua de
homi. 7 glo. magna. in. c. veritatis d. do.
et contru.

Apes vel apis est avis volatilis d. co-
le. di. v. **N**unq. de deci. nuncius **E**t ha-
bet apium in genituo plurali vt insti. de
re. iuri. s. apium natura. et hoc qd in no-
minatiuo habet apes licet scdm alexan-
dri habet um in genituo tñ apis habet i no-
minatiuo. vnde versus. **V**m tibi donat
apis. sed apes dat um in genituo.

Aper est sumitas honoris vel distinctio-
nis nota. **N**am quod in summo distat a
pedibus vel infimis. **E**t hec sumitas re-
spicit temporalia. vt in. c. solite de maio. et
obe. **E**tia sumitur p lra vt dixit xps. mi-
nimus aper no pibit. **I**tem sumit p sub-
tilitate dum dicimus de apicibus iur. no
disputandum. ff. manda. l. si fideiussoz. s.
quedam.

Appellatio scdm azo. est a minore iudi-
ce p inuocationem maioris iudicis pcep-
tu iniquitatis prime late sententie rescu-
sio. ff. de mino. l. pfecti. **I**tem est de mío-
re iudice ad maiorem puocatio scdm su-
mistas de pue. c. ij. li. vi. in glo. iij. **N**el
aliter scdm hosti. **A**ppellatio est iurisdic-
tionis prioris iudicis p inuocatione su-
perioris iudicis rite facta suspensio. et
hec diffinitio scdm eū cōpetit tam scdm
le. qd scdm can. **A**d hec de offi. dele. c. pa-
storalis. s. preterea. **N**el sic appellatio ē
ab audientia minoris iudicis ad maiore
ppter grauamen illatum vel cōminatum
puocatio. de appel. vt debitus 7. c. cum
cessante pte si extra iudicium appellat tñc

est superioris inuocatio seu pteccio ab inu-
ria vel grauamine irrogando. c. cum sit ro-
mana. e. ti. de ap. rela. et recu. **E**t appel-
latio et recusatio sunt paria de ap. sup. et
eo. ij. rñso. **E**t hoc quo ad modum **S**icut
no admittitur frustratoria appellatio ita
nec recusatio. **D**ifferunt tñ quia recusio
si non grauior. no tamen appello a iudice
in quē pten i nisi grauior 7c. vt de offi. de-
le. c. si contra in glo. fi. li. vi. **E**t nota ali-
quos casus in quibus non appellatur.
Vnde. **A**ppellare vetant. scilicet. ex cellē-
tia. pacta. **C**ontemptus pris. et interditi-
ctio facta **A**rbitrium res que perit. est si
longius acta. **S**celus quia in notorio de-
lictio non appellatur. c. cui sit romana. s.
pterea. de app. et. c. consuluit. e. ti. **I**tem
excellētia iudicis vetat appellari quia a
papa principe senatus consulto pfectio p-
torio non appellatur secundum goffre. in
sum. **P**acta quia si paciscatur partis
ne appellant non poterunt appellare. ff. a
quibus appel. non licet. l. i. **C**ontemptus
partis quia contumax non audiet appel-
lans. xxiij. q. iij. de illicita. nisi veniat ad
huc iudice sedente pro tribunali. ff. de in-
iure. resti. l. vlti. **N**el nisi esset contumax
in exhibēdo. l. creditor. s. missus. ff. e. ti.
Interdicatio facta qd qñ inibetur a pa-
pa appellatio appellari non potest nisi ex
pressa causa ptabili et probata corā cor-
dem iudice a quo appellatur. **E**t d. ar-
quia ab arbitrio non appellatur. l. penul. l.
bi. l. i. **S**ed petitur redutio. l. penul. l.
e. ti. et in su. goffre. **R**es que perit. nā si res
ex dilacione pateretur detrimentū sic qd
esset peritura non admitteretur appellatio
in causa. **S**i longius acta. nam annul-
datur a iure ad prosequendum appellari-
onem et decendum ad appellandum a tē-
pore sententie vel monitionis de ap. ro-
mana. li. vi. de testi. significauerunt. ij. q.
vi. anteriorum.

Appellare est a minore iudice ad maio-
rem puocare. **E**t licet fin leges regulari-
ter solūmodo appelletur a sententia 7 sic
in iudicio tamen secundum can. appella-
turi etiam extra iudicium. ij. q. vi. omnis
oppressus 7 tñc passim dicitur sine assignatione
guamis admittit seu pmitit qd appella-

re. c. cum sit romana. §. si vero. e. ti. **Be**
tus si appellatur in iudicio. c. vt debitus.
e. ii. Et est inductus appellare scdm leges
vt iniquitas vel impericia iudicantium
corrigat licet non nunq bene latas sen
tentias supior in penis reformet de ap.
tenti speciali. §. porro. vbi de appellatōis
remedium non ad defensionem iniquita
tis sed ad p̄sidiū innocentie institutū. v̄l
ideo vt homines oppressi releuent. ij. q.
vi. ad romanos. ij. Et quis possit appella
re. a quo. ad quē. qn. qualiter. quotiens.
infra quod tempus. ⁊ a qua sententia.
vide. ij. q. vi. p. totum et goff. in sum.

Apostoli scdm hosti. dicuntur l̄e testi
moniales. qz testificantur de appellatōe
⁊ scdm eundē ⁊ specu. in. iij. pte in trac.
libel. §. sequitur. s. apostoli. **I**bi v̄d qd
sint apli. vñ dicant. ⁊ d̄ quadruplici eoz
specie. ⁊ eoz formis. Nam alij sunt apli
cōventionales scz qn ps admittit appel
lationē suē in iudicio iudice refutante si
ne facente. vel extra iudiciū vt. c. sepe.
requirere. ij. et oblate de ap. Alij sunt testi
moniales testificantes de appellatōe fa
cta vt supra. Alij dimisorij p quos appa
ret q iudex derulit appellationi. Alij re
futorij p quos apparet q iudex nō de
fert appellationi. Alij reuerendi vel reue
rentiales scz qn ob reuerentiam supioris
appellationi deferunt. vt. c. i. de ap. li. vi.
in glo. Et cuius expensis apli sint tradē
di cōmunis suaturq in expensis appellā
tis licet in p̄trarium facit ele. q̄uis d̄ ap.
dum dicit oblatos. ⁊ ibi bona glo. de b.
Sed de apostolis xpi. qn fuerunt p̄sēra
ti vide di. xxi. c. in nouo testamento i gl.
ij. in fi. ⁊ c. vnico. de reliqui. et vene. lau
cro. li. vi.

Apolides dicuntur qui sunt sine ciui
tate ab a qd est sine et pol ciuitas.

Apostata scd̄z hosti. est temerarie cre
dens a statu fidei obedientie vel religio
nis q quis p̄fessus est. xxvi. q. vii. nō ob
seruetis. vbi de apostasia. Et d̄ quasi re
tro stans ab apos quod est retro et statuf
Del d̄ ab apos qd est ap̄tus ⁊ stans q̄si
ap̄te stans ad regnū dei p a nebifrasim qz
non est ap̄tus regno mittēs manū ad ara

trum dei et respiciens retro. c. magne de
vo. ⁊ voti redemp. Et monach⁹ nō apo
statat qui de vno ordine transfert se ad a
lium. sed qui ad seculum redit post p̄fessio
nem. c. ex pte de temp. et qua. or. in glo.

Apocrisarij sunt nuncij dñi pape quasi
secretarij vt di. xvi. c. septuaginta. **M**as
crisis dicitur secretum aurum vel iudici
um. c. significasti. de elec in glo. i. vñ Au
rum secretum dat iudiciū tibi crisis.

Apocrifa vel apocrifū dicitur occul
tum vel secretum ab apos idest de ⁊ cris
secretum. inde dicitur apocrifus. i. liber
secretus et occultus cuius auctor igno
ratur vel de cuius veritate dubitatur nō
tamen ab ecclesia recipitur sed reprobat̄
quasi diceret non in ecclesia sed remote
et longe ab ecclesia sit legendus. **V**ñ di
citur apocrifa grece. i. secreta latine. Et
quia in cameris solent virgines abscondi
et includi scdm goff. **V**inc est q virgo in
hebreo alma. in greco apocrifa et latine
dicit secreta de apocrifis. xvi. dis. cano
nes qui vbi glo. dicit q sapientia salomo
nis liber ihesu xpi filij syrach. qui dicitur
ecclesiastes. liber thobie machabeoz et
iob. ⁊ c. apocrifi dicuntur et tamen legū
tur sed forte generaliter non.

Apotheca est archa v̄l locus in quo ali
quid ponitur custodiendi causa. vel i quo
publice et cōmuniter merces venduntur
et specialiter medicinales. **Q**ui locus et
alio nomine statio vocatur. inde apothē
carius. id est stationarius qui stat ad vē
dendum maxime medicinas.

Aplumbatio est diuersarum materia
rum consolidatio vt auri argenti aurical
ci plumbi stani ⁊ c. et earum materialuz
coniunctio dicitur applūbarura

Appulsus pecoris ad aquam est ius
adducendi pecus vel gregem ad aquam
fontis alieni vel riuū ad aquandum.

aq

Aqua cottidiana et estiuia aq pluvia
n arcenda et aqua de castello educenda.
Re. j. interdictum de illis.

Aqueductus est ius ducendi aquā per fundum vel agrum alienū ad irrigandū agrum meum vel alterius iure seruitutis constitute. **A**lter dicitur privilegium qđ datur illis que p̄ficiuntur ad custodias formarū p̄ quas ducitur vel p̄ quorū fines formarū meatus transeunt et quomodo purgant formam vel ductus aquarum. l. i. l. de aqueduc. li. xi. et. l. decernimus. e. ti. et. l. ij.

Aquebaustus est ius bauriendi aquā et portandi per agrum fundum seu prediū alterius rōne seruitutis. **E**t differunt. Nam aqueductus fit in fistulis et meatibus terraneis. **S**aquebaustus fit p̄ animalia. potando vt. l. si prius. §. i. 7. ij. ff. de aqua plu. ar. vbi dicitur qđ non debet ille cui debetur seruitus aqueductus lapidibus sed fistulis ordinare qđ vsus domini plus incōmodatur. ff. de contrabē. emp. l. si aqueductus.

Aquile actō. **R**e. s. **A**ctio legis aquilie **A**quiliana stipulatio est p̄missio qđ nouat omnem p̄tractum. Dicitur autē hoc nomine ab inuente hoc statuente qđ vocabatur aquilius. **E**t habz fieri hoc mō. Si dicam sic debitori meo. **Q**uecunqz mihi debes ex quacūqz causa illa mihi p̄mittes animo nouandi et dicat michi p̄mitto tunc postea p̄ acceptilationē tollitur obligatio. **A**d cuius euidentia nota qđ sic habet fieri acceptilatio et aquiliana stipulatio et est quidā circuitus sicut qñ qđ quod quis p̄ se immediate facere nō potest facit p̄ alium. ita et hic. **V**nde supponendum est. qđ si mihi tenearis in centum libris quas tibi mutuauim hec est obligatio naturalis et re contracta modo immediate per civilem obligatōem que verbis p̄trahitur tolli non potest quia civilis rō civilia iura tollere p̄r. naturalia vero nō tunc si fiet qđ illa naturalis re cōtracta i civilem mutabitur p̄ nouationē vt dicēdo sic. **A**stud quod ego mutuauim tibi promittis si tu dicas p̄mitto tunc obligatio illa prima efficitur civilis. et verbis contrahitur. p̄ aquilianā stipulationē et nouationem. post si te dicēte mihi sit. id qđ ego p̄misi tibi acceptum ne habes acceptumqz ferēs. **R**espondeam acceptum habeo acceptūqz fero. i. teneo p̄ me. p̄ paga

to. **I**sto modo enim tollit obligatio p̄ acceptilationem. **E**t sic pater qualiter habz fieri aquiliana stipulatio et acceptilatio. **D**e qua visum est supra acceptilatio.

AR

Ara est altare si prima p̄ducitur vel stabulum porcorū si prima corripit. vñ versus. **E**st ara porcorū breuis. et non ara de eorum.

Aretanum est idem quod aratū et ascendendo dē scissum.

Ars qñqz dicitur cura animarum vt. v. q. ij. qđ epi de eta. et quali. cum sit ars arciū cura animarum et rōnem dat ibi gl. i. **I**tem scđm archidya. **A**rs dicitur accipiens p̄natus vt in. c. unico de vi. 7. ho. cle. l. vi. ibi si per annū artem istam ignominiosam facit ad hoc quod de vsu dī. clij. dis. sicut hī. **I**nterdum etiā vsure arie iniquissima ex auro aurum nascitur. **E**t balistarū dicuntur exercere artem de sagittis. c. i. **E**t magi dicuntur exercere artem de conse. di. v. ne tales. **E**t qualiter nimium inherentes artibus sophisticis etiam liberalibus redarguuntur habes in. c. nō ne et legimus. xxxvj. di. vbi quatuor genera hominū redarguuntur vel reprehenduntur. **P**rimo dyalectici qui cotidie in sua garrinitate torquentur. **S**ecundo philosophici qui oculos trans celum leuant. **T**ercio versificatores. **Q**uarto cupidi auari qđ diuitias p̄phas et nephas acquirunt. **E**tiam ibi reprehenduntur a beato ieronimo. qui filios et nepotes faciunt lege re comedias et poetica carmina per que ad turpia cōuertuntur qui puniendi sunt sicut belij qui cecidit de sella supinus et mortuus est. quia filios non correxit. vt in. c. licet belij de sy. **S**unt autē quatuor artes paupertatis scz gramatica que est principium sed census claudit hostium. **D**yaletica que verum et falsum instruit sed sepe seu sepius in persona ridiculum facit. **A**rismetica que docet numerū sed nūmorum nescit compositum. **E**t geometria que mensuram terre narrat sed nūmo priuato exultat. et sunt quatuor scientie p̄ ceteris discende scilicet theologia que est anime pabulum. leges que sūt ege nis remediū. **D**ecreta sublimatō hūilū

Et phisica morbi subsidium. unde. **E**st
rit ars decreta tumet lex lucra ministrat
Pontificat moyses thalamo medicina
subintrat **D**at galienus opes et sanctio
iustiniana **E**x alijs paleas ex istis collige
grana.

Arbitrator est qui etiā pmissarius appel
larur. **E**t ille qui ex cōpromisso. i. ex cō
sensu pñi. et ex litigantiū electione d cā
cognoscit qui nullā habet iurisdictionez
pñiā seu delegatam. ff. de arbi. l. i. **S**ed
electus est a pñibus discordantibus. ad
earum litem sua sententia dirimendam.
Et ergo ab ipso nō appellatur cū ipso iure
non teneat sententia eius. sed metu pene
fiatur ei. **E**t quod non tenet rescindi non
potest. hoc vep in arbitro cōpromissario
secus in arbitro. iur. xi. q. i. puenit. **L.** de
iud. l. i. vlti. de offi. dele. **S**uspensionis de
app. cum spēali et cle. i. e. ti. in glo. i. et. c.
ab arbitro de offi. dele. li. vi. ver. glo.

Item arbitrator ponit qñq. p teste vt i gē.
c. iij. **A**ccidit vt ioseph opis qui pñā abs
arbitro nō faceret. **E**t est dīa inter ar
bitrum et arbitratorē et amicabilem cō
positorē. **N**am arbitrator dē iudex p pñē
sum litigantiū electus qui iudicis ptes
suscepit et finem controuersijs sua senten
tia se pollicet impositurū. ff. de arbi. l. si
de meis. §. recepisse. **E**t a sententia talis
non potest appellari. ff. de arbi. l. diem.
pferri. §. stare. l. i. **L.** e. ti. **S**ed arbitra
tor ē in quē aliqui ppromittūt taliforma
vt possit cognoscere et etiam iudicare al
te et basse et qui etiam dici possit amica
bilis ppositor et a sententia talis etiam
nō appellatur. **S**z si fuerit lata cōtra ius
pstitutionis irrita ē ipso iure. **L.** qñ pro
uo. est ne. l. ij. **S**ed si lata est contra ius
litigatoris valet redigi tñ ad arbitrium
boni viri. l. si societatem. l. si societati. ff.
p socio debet emi arbitror obseruare iuris
ordinē tanqñ iudex ordinarius et senten
tia eius siue iusta siue iniusta semp est te
nenda si pena fuerit appositā. ij. q. vj. a
iudicibus. **S**ed arbitrator nō tenet sua
re iudicarium ordinem **S**ed si pfert in
iustam sententiam remittitur ad audien
tiam superioris vel ad arbitrium boni vi
ri. **E**t amicabile ppositor est sine pena
qui temptat et experit an litigatores pa

triantur p trouersiam suo concilio vel au
thoritate discuti. §. quod si quis in pale. l.
si de meis. **A**lias dīas multas vide per
doc. plene. in. c. quinquaginta de iureiu. et
arbitror esse potest qui nō phibetur a iure
vt liber hō pñfamilias etiā filiūfamilias
et libertus sed non seruus. **A**rbitror duo
sunt genera scz ppromissarij qui pñe di
cuntur arbitri qui eliguntur vt iudices
vt videlicet pcedant seruato in substanti
alibus ordine iudiciario. **E**t dantur ad
cognoscendum et diffiniendum vt si petis
a me domum et ego denego et fiet cōpro
missio in aliquē ille est verus arbitrator qz
eligitur vt cognoscat et diffiniat cuius sit
domus. **S**ecundi sunt arbitratores q nō
eligiuntur vt iudices a pñibus vel sup re
litigiosa sed et componendo vel diuiden
do inter ptes tñ diffiniant. vt si duo so
cij res societatis diuidere velint ad arbi
trium petri petrus erit arbitrator ar. ff.
p socio. l. si societatem.

Arbitrium ē actus certar psonar ere
quentium compromissum scdm azo. **N**ā
arbitror exequitur veritatem inquirendo
vt iudex. xxx. q. v. iudicantem. **N**am ac
tor vult vt obtineat et reus vt absoluat
vel actor ad amplificandam causam re
ad diminuendaz eā **S**unt ergo in actu ar
bitri tres psonae scz arbitrator actor et reus.
Ideo alij dicunt. **A**rbitrium est actus tri
um psonar sup ciuili questione in quasi
iudicio ptendentium. **N**el scdm hosti.

Arbitrium ē potestas alieno volūtarie
tradita et recepta ad pñunciandum in li
te pnt arbitrio suo visum fuerit aliquan
do certa pena vallata et certis terminis
limitata. **S**ed compromissum ē pñas ar
bitris data quoz arbitrium ē sententia
arbitralis que etiam laudum dicitur.

Et arbitrium seu arbitratu suo proprio
significato significat libertatem arbitra
di et voluntatem rōne regulatam. **E**t vbi
actus ponitur in arbitrio seu arbitra u
significat per modum pditionis vt q ac
tus valeat si arbitrio decernatur. **E**t hoc
diuersimode scdm diuersitatez materie
subiecte obgratia **P**romitto tibi equū
arbitratu ricij. ricio non arbitratu quia
non vult vel non pōt arbitrare nulla ē p
missio nec recurritur ad arbitrium boni.

vir. l. si quis arbitratu. ff. de ver. obli.

Ratio quia p'trabens de arbitrio illius tantum intellert. quia hec verba importat ubi autem stat p'illum cui p'mittitur conditio statim deficit nec p'missor d' cetero ex illa p'missione potest obligari. vt l. si quis. p'al. **C**ontrario si p' p'missore steterit conditio statim habebitur p' impleta. ar. l. iure civili. ff. de con. et demō. vt p'missio sit efficax sine ille arbitretur sine non. **S**ed boni viri arbitriū ad quod tunc recurrit. et hoc ideo ne sit in p'tate debitoris se liberare a p'missione.

Arbitrium tutelae id est actio tutelae est que datur pupillo et eius heredi contra tutorem et eius heredem finita tutela vt rationes sui actus efficiat et pupillo reddat d' hoc supra actio tutelae.

Arbores furtim cedere est scindere vt incidere arbores inscio et invito domino Et p'petit p'tra ipsum dampnū dantem ad duplūz damni dati. Etia p'petit huic actio legis aquile. de quibus supra loco suo.

Archicancellarius. Re. j. cancellarij **A**rchiepiscopus est princeps c'porum xxi. di. cleros.

Archisynagogus ē princeps synagoge.

Archidiaconus est princeps dyaconorum qui impat subdyaconibus et leuitis vel est oculus epi ad p'spiciendum corrigendum et emendandum p'episcopatum exceptis arduis. Et debet audire iurgia singulorum et habere curam et sollicitudinem in ecclesijs et de clericis. vt in. c. ad hoc de offi. archi. inde venit archidiaconatus. et quando sit per electionem tunc est dignitas. Si vero habitus sit p' collationem nō est dignitas vt. no. iij. c. decernimus de iudicis

Archipresbiter q'si princeps p'sbiterorum qui tñ subest archidiacono cuius ministeriū et officium cū officio archidyacono ponitur. xxi. di. plectis.

Archimandrita est pastor ouium. unde Archimandrita sit ouis ubi pastor. Et ponitur p'epo. l. q. vii. Dispensationes. quasi princeps ouium ab archi. i. princeps et mandros grece qd est ouis latine.

Archini publicū. i. armariū publicū scz ubi libri ponūt seu instrumēta seu acta Et

habe. ff. d. si. instru. in archi. ad hec et no. xxi. q. i. puenit. Et dirinatur ab archi.

Dicit em ieronimus in plogo hec et se p sum librum leuasse de archinis hec. op.

Archarius est qui suscipit aurū et argē tum publicum a possessionibus scdm accur. in glo. l. de pon. l. i. li. x. vel dicitur custos arche vel qui facit archas. Et fuerunt tres arche in tribus temporibus vñ

Temporibus tres esse tribus cognouim' archas. Prima noe moysi fuit altera tercia xpi. **L**ege carens sub lege manens a lege soluta **H**anc pelagus tulit hanc moyses hanc spiritus sanctus.

Arbatri dicuntur summi medici ab archos. i. princeps scdm accur. l. de corni. et archi. li. xij. in rub.

Areca est fundus nudus ubi non est edificium. l. de solu. l. qui. res. f. arca.

Arcus est pons lapideus. **N**ec appellatione arcus venit pons ligneus. ff. de aqua plu. ar. l. supra iter.

Architectus seu architector est princeps artificum vt fuit forobabel vel principalis edificator vel domoz tector.

Arenga est apta et concors verborum sententia que ponitur post salutationem in p'ilegijs arduoz negocioz.

Aropagus est villa virtutis vel est vicus in archenis ubi olim summm studiu

Arrepticius. i. possessus a demone

Argentarij sunt quasi campsores vel argentarie mense exercitores qui singulor solebant rationes. i. calculos et instrumēta conficere scribētes accepta et data ita ex scriptis eoz que erant p'munia doceatur et sciatur quantum datum sit et quantum acceptum qui alias dicuntur mūmularij. vt. j. de m.

Argentifodine aurifodine sulfurifodine lapifodine arenefodine sunt loca in quibus hñdi res et metalla foduntur.

Argutus est seu dicitur scdm ysi. qui cito inuenit argentum in loquendo. i. subtilis et astutus.

Argumentum est ratio rei dubie faciens fidem. de here. cum ex inuncto. Et dicitur quasi arguens mentem vel quasi argute inuentum vt no. bern. in. c. forus de ver. sig. Et notat p'bationem naturalem **N**am argumentis res plerūq' nosci

tur et probatur fa. l. i. §. idem cornelio.
ff. de quest. et argumentis est pbandum
quod liquido pbari non potest. ff. de re.
mili. l. non omnes. §. ab arboris. Et sunt
multiplicia argumenta in iure vñ a ptra
rio sensu qd valz. ff. de offi. eius cui mā.
est iur. l. i. §. huius. xxv. dis. qualis. Illu
nd argumentum ab illusione vocabuli. et
valet hoc negatur. ff. si cer. pe. l. ij. §. ap
pellata et insti. de testa. et tute vtrobiqz
§. i. Tertium argumentum ab auctorita
te. ff. si cer. pe. l. ij. Quartum argumentū
ab absurdo. L. de tēp. in in. resti. l. fi. ff
de bo. liber. l. nam absurdum. de iureiu.
quēadmodum. de homi. c. ij. li. vi. Quint
tum argumentum a fortiori scz sic Si id
qd magis videt inesse nō inest nec id qd
minus et contra. L. de sacrosan. eccle.
aut. multo magis et c. cum marthe. §. cer
tereti. de cele. mis. Sextum argumentū
a minori. vt si id quod minus videtur in
esse inest et id qd magis. c. si in laicis. xxx
vij. dis. Septimū argumentum a suffici
enti pñi enumeratione. ff. de li. et postu.
l. filius a patre. §. i. in. glo. ff. de testa. l. cu
ram. Similiter argumentum a sufficien
ti diuisione valet. c. si vir et mulier d cog
spiri. Octauū argumentum a superiori
qd inferius valet affirmatiue nō loquen
do in genere et specie. Nonū argumen
tum a priuatione ad habitum valet. l. q
potest. ff. de re iudi. l. manumissiones de
insti. et iudi. et l. decē. ff. de ver. obli. vbi
pbar. Decimū a toto ad ptem valet nei
garie de offi. dele. prudentiā in glo. ver
bi circa formā. et sic de alijs.
Argumentum est magnorū animalū vt
equorū et boū. Grex vero minor. vt por
corum capraz et omni licet etiaz large su
matur pro maioribus. ff. de abig. l. i. in fi.
et cle. i. de deci. Nam armenta pprie di
cuntur pecora gregis. inde armentarius
l. armentorū custos.
Armentarium vel armentorium est lo
cus vbi arma ponuntur
Arma sunt defensoria Et noie armorū
veniunt fustes lapides ferrū et omne illū
quod manu et arcu mittit put no. ber. in
c. sicut dignum de homi. Et sic tela ppre
benduntur licet arma pprie sint quibus
defendimur Et sic tela quibus impugna

mus insti. de pub. iudi §. lex cornelia et
no. in cle. ne in agro de sta. mo. in glo. sup
x. arma et l. acmoz. ff. de ver. sig. Et no
ta qd insultus armorū punitur licet arma
non extrabantur ac extracta fuissent. l. iij
§. armis. x. qui accusari. ff. d. vi. et vi. ar.
Item expilans aliquem capillis vel tra
bens barbā nō tñ sanguis exeat tenet pe
na. x. libraz parti applicāda. et. xx. fisco
vt est. tex. in. c. i. §. si quis aliū de pa. te.
in vsu seu. hoc scdm ludo. de ro. in singu
laribus suis.

Arma clericorū sunt lacrimę et oñones
frij. q. viij. clerici et. c. quibuscūqz. et. c.
conuenior.

Arenatores dicuntur qui in arenis de
iecta et colapsa solent extra bere. Et dici
tur humiles psone vt. L. de incestu. nup.
l. humilem.

Arra dicitur in emptione et venditōe
id quod datur in testimoniū vel signū vē
ditionis. et est ita de iure qd si ille qui de
dit arrā peniteat de cōtractu inito amittit
arram. Si vero venditor peniteat du
plicatam arram debet refundere. scz re
stituere quod recepit et tñ de suo. Est au
tem arraz datio argumentum emptōis
et venditionis contracte. et quod datum
est sub nomine arraz pñio datur. vi. de l.
l. ij. L. qñ li. ab ep. rece. tex. et doc.

Arre sponsalie vel sponsalicie scōz bo
sti. in sum. de spon. et ma. §. vnde dicant.
x. sed quia arre. dicuntur donaria data
inter sponsum et sponsam in signum ma
trimoniū ptabendi et remunerandi pñen
tientes. et fit hoc p verba affirmatiua. §.
do tibi arras istas vt cum filio meo con
trahas. Et hee arre dicuntur subanuli qz
sunt per immisionem anuli. iuxta illud
Anulo suo subarrauit me vt pater pēun
dem in. §. quot. sunt species.

Arrestare est aliquem vel bona sua per
mandatum iudicis impedire ne mouean
tur a loco donec conquerenti respondeat
vi. c. ij. de cri. fal. et l. relegatoz. ff. de in
terdic. et rele.

Arrogare est aliquem qui sui iuris est
in filium recipe. inde arrogatus filius di
citur ille qui sic assumitur in filium. et sic
arrogator est pater qui accipit aliquē B
modo in filium. Et ē differentia inter ar

rogationem et adoptionem. quia ille ad
opratur qui non est sui iuris sed alterius
potestati subiectus ut supradictum est ad
optio. Sed arrogatur ille qui primo sui
iuris est et per arrogationem transit in pote
statem patris scilicet arrogatoris. vii. **Ar**
rogo qui suus est. sed habet meus esse ne
cessario. Patris adoptio sui. sed patris per
manet idem. De hoc de cong. le. c. unico
in glo. i. Item arrogare in alia significa
tione. idest ascribere. Unde dicitur arro
gans quasi omnia sibi ascribens. inde ar
rogantia. i. supbia. Differunt tamen quia su
pbia est inanis gloria de eo quod quis ha
bet. ut sunt philosophi legiste et alij sufficientes in
arte sua. Sed arrogantia est inanis glo
ria de eo quod quis non habet et cum quis
credit ea se scire que tamen nescit.

Articulus est pars intentionis continens
illud quod actor probare intendit facit. c.
veniens. ij. de testi. et glo. in. c. presentium.
§. testes. e. ti. li. vi. Et articuli dicuntur
capitula in iudicio probanda. e. ti. p. tuas.
Et quicquid dicuntur intentiones et quicquid as
sertiones. c. ex pte. §. in fi. de testi. et vi.
q. vlti. actor. et no. pan. in. c. cum dilectus de
fi. instr.

AS

As dicitur tota hereditas vel quicquid in
duodecim partes dividi potest. In asse au
tem contineatur certe partes scilicet quatuordecim. quilibet
habet habet proprium vocabulum. Sunt enim
ista nomina. xij. p. cium assis. vncia sescuns
et est vncia cum semivncia sextans quam
sextam partem significat. i. duas vncias.
quadrans tres vncias significat. Triens
sunt quatuor vncie. Quincus quinq. se
mis. sepcuns. bes. dodrans. dextrans. de
uns. as. De quibus omnibus re. loco suo
Et in fi. de here. insti. §. hereditas et in
glo. verbi. Triens. As tamen aliter in po
deribus idem est quod unum. Etiam ponit
pro obulo. unde As obulus pondus. as est
possessio tota.

Assolatus. i. ad terram redactus et in
venitur in natam propria.

Assertio secundum azo. in sum. de assertio
tollenda. erat quoddam vanum et frivolum in
dicium quorundam qui dicebantur asser
tores eo quod asseriebant eum liberum qui

erat servus.

Astafiscalis est venditio que fit a fisco
sub astatio. Quicquid autem fiebat astatio cum
dicebatur per preonem qui plus dederit in
fra mensem ille rem habebit. licet ergo in
fra mensem aliter venderetur tamen admitti
tebatur adiectio infra certum tempus
L. de fi. instr. Juris astofiscalis et ad
iectionibus. l. i. et. l. ep. l. xij. Si autem cum
ipso emptore conpactum esset ut posset
dare plus offerenti esset pactum in diem
adiiectionis ut ibidem in glo. l. si tempa.
Astruere est affirmare asserere vel asse
milare. de causa posset. cum ecclesia. l. extra
est probare de here. cum ex munio.

Assisterium est locus vel domus san
ctimonialium sicut monasterium mona
choy in quo serviunt deo ut est tex. in au.
nouo iure. L. de cul. re. Item assisteria
est illa que preest assisterio. quia ipsa cure alia
rum assistit principaliter. Et secundum quos
dam azo. videtur exponere assisterias. i.
feminarum debiliu in strarices in fi.
L. de epis. et cle. §. nunc de orphanariis
fis. Vel assisteria. i. reclusa ab assistendo
quia quotidie assistit oroni. Item assi
sterium apud grecos est locus in quo vivit
sacerdos quinq. accoliti quinq. mulieres
que assistere dicuntur sunt manentes ut
xxvj. q. ii. si quis rapuerit in glo.

Assistrix. i. ancilla domino assistens ad ser
viendum.

Asscripticius glebe dicitur ille qui ascriptus
est glebe. fundo. sine solo. terre. et ascrip
tus per scripturam in qua promittitur do
mino soli se nunquam a solo discedere. Et ex
illa scriptura ascripticius constituitur. sed
tamen per eam solum non probatur immo
secundum azo. et hosti. aliquando scriptura
est necessaria in qua confiteatur se esse
ascripticiu. Et a gleba quaz colit nec vo
lens recedere permittitur. nec inuit pot
compelli ad recedendum nec sine gleba.
potest alienari. Et sic idem sunt ascriptici
us et parciarius. Inter ascripticios
glebe et originarios colonos quidam hanc
dicunt esse differentiam quia ascripticij sic inbe
rent glebe. ut sine gleba non transferentur.
Sed coloni originarij non sic inbe
rent quin quicquid sine proprietate domini fundi possit

sit eos mutare et transferre ab vno pre-
dio ad aliud. Item inter seruos et ascri-
ptos scdm azo. et hosti. pene nulla est
differentia. L. de ag. et cen. l. ne diuicius
li. xi. Ideo autem dicitur notant. pene.
quia seruus potest vendi sine peculio. sed
ascripticius nuq sine solo. Item ascrip-
tici in pdqs quibus ascripti sunt cōtra
domini voluntatem ordinari pnt et ma-
trimonium p̄trahere vt in aut. de sanct.
epi. s. ascripticius colla. xi. Serui vero
non. L. de epi. et cle. l. iubemus. inst. i. de
int. psonaz. s. i. et ibi gl. i. verbo aut suo
licet scdm canones si p̄trabant matrimo-
nium tenet. Et ascriptici quia tenentur
colere terras dicuntur coloni Et qz ascri-
pti deputati sunt ad hec facienda ex con-
ditione sua dicuntur ascriptici Et quia
ex suo origine vel patrum vel auoz suoz
ita adherent glebe vt vendi sine gleba n̄
possunt. Nec gleba sine illis Ideo dicun-
tur originarij. Re. agricola. et. j. colon?
Assignare fit nudis verbis testamēto
vel codicillis. ff. de ver. sig. l. assignare.
et. ff. de assig. liber. l. i. s. assignare. Et no-
ta. io. an. in. c. appellatio de app. li. vi. in
glo. fi.

Assignatus liber. Re. j. libertus.
Asseda. i. seru? eo q sequatur aliquē
causa lucri scdm ysi. li. x. et bymo.
Assessor dicitur quasi assidens iudici
in cognitione causaz suū prebens p̄siliū
iudici qui alio nomine dicitur officialis
iudicis et p̄siliarius. Item de domestic?
iudicis de hoc vide azo. in sum. L. e. ti.
Qui videtur ponere differentiam inter
assessorem et domesticū iudicis et causi-
dicum et accur. L. de domes. et p̄tect. in
rub. li. xij.
Assidei sunt iudei qui semper cultui di-
uino infidebant.
Assellare est opus nature facere vt di-
citur dum assellaret emisit intestina.

at

Attanus est pater abau. Et attania ē
mater abauie.
Atnepos et adneptis est filius vel fu-
lia abneporis vel abneptis vnde. Est a-
uus est p̄auus abauus attanus tritauius
qz Et sic inde venit nepos pro ab at. tri.

lucipit hec vox

Atteritus est afflictus p̄sumptus exhan-
stus imbecillis vel fessus.

Attilianus tutor dicitur scdm azo. in
sum. insti. e. ti. quia olim ex lege attilia
rome cōmtebatur datio tutoris preto-
ri urbano et maiori parti tribunoz ple-
bis. In puincis p̄sidentibus eoz ex le-
ge iulia et ticla. vt ibi vi.

Atornari dicuntur pcuratores apud
acta constituti in. c. vnico. de sta. mona.
li. vi. in. s. porro.

Atrox. i. immehericors vel crudelis q̄si
acris sit moribus scdm ysi. li. x.

Atuarij sunt serui sine custodes atrij
et idem dicuntur etiam atrienses.

Attestationes sunt dicta testium vltē
stimonia ordine iuris inscriptis redacta

Atollitus media breuis est eleuat? vel
quasi quodam pauore concussus.

Atqui ponitur pro certe vel atquin p
sed certe. insti. de fidu. tu. circa medium.
ff. de offi. preto. l. barbarius. ver. atquin
verum est.

au

Auarus appellatur cecus et ambitio-
sus. c. quorundam de elec. li. vi. quia ex
cecatur eius animus vt agenda non vide
at et a phibitis non declinet. l. vij. di. vi.
rum. et. c. sicut hq. Et differentia inter a-
uarum largum et p̄digum habetur de cō-
sue. ex pre.

Auctoritas et consensus tūtoz et cus-
ratorum. Re. j. tūtoz et curator.

Auctoritas prestanda no. secundum.
azo. in sum. L. de auctori. prestan.

Auctoritatem prestare est cum quis di-
cat se approbare id quod agitur hoc ē au-
ctorem fieri. Prestare auctoritatem p̄or
quilibet tūtoz in rebus minoris ad quem
spectat periculum administrationis. Et
sic auctoritas videtur idem quod consen-
sus legitimorum tūtoz et curatorum.

Et differentiā inter auctoritatem et po-
testatem vide per hosti. in sum. de sacra.
vnct. s. refert autem. Item de auctori-
tate doctorum sanctorum habetur. di. x
v. c. vlti. et glo. in. c. sicut veterum di. ix.
vbi dicitur qz inter istos tres. Augustinus

Ieronimū et Gregoriū. Augustino magis credendum est in disputationibus.

Ieronimo in historiis et translationibus. Et gregorio in moralibus quia non omnes in omnibus sed certi p̄ certarē. L. d. vete. in. enucl. l. x. quia non.

Inuctorizare est cingulo militem aut ordinibus clericum decorare vel ordinare.

Indax dicitur qui meruit et sumitur p̄ prie pro arrogante. Et ita dicuntur audaces faciētes p̄tra ius in quē. de admis. tuto. circa p̄n. coll. viij. **I**ndax sumitur in bona parte. viij. q. i. audacter in p̄n. xxxij. q. v. si paulus. x. caue queso.

Indacia idem est q̄ temeritas et accipitur in malo. c. ij. de cen. li. vi. dis. iij. fa. cte sunt. Et no. archi. c. ij. pall. in glo. ij.

Inditorium est forus causarū vel loc⁹ in quo cause audiuntur. sed tamen recte potest dici auditorium magistrorum vbi disputant et non magistri forus sed iudicis cum sit in curia pape vocetur et dicitur ab audiendo.

Indientia licet etiam aliter capiatur p̄prie tamen magis dicitur esse facultas et potestas loquendi coram superiore alicui concessa prout dicimus data est illi audientia vel denegata est ei p̄munis audientia. Et denegatur audientia in quatuor casibus vt est glo. in ver. audientia xxiij. di. in nomine domini.

Inditor in curia pape vocatur qui vice iudicis alicuius causam vel causas audit. in cle. auditor de rescrip.

Inditor camere pape dicitur qui audit negocia sup̄ thesauro pape et sup̄ hīs que ad cameram pape p̄tinent.

Inditor contradictoriarū dicitur in curia pape qui audit impetrantes rescripta ad lites vel aliter ad ius cōmune p̄tinentes gratias.

Incipium dicitur locus aptus ad capiendum aues vel retbe vel virga fiscata vel fugurium ad hoc preparatum. **I**n aucupare liceat in fundo alieno. ff. d. ser. ruti. p̄e. l. diuus. et insti. de re. diui. §. fere.

Insultare est obedire attendere et audire mandatum cu⁹ effectu vt in. illud d. maio. et obe. in. glo.

Iuspiciū iuris idem est q̄ exordium litis scōm bern. in. c. pastoralis de causa posses. et p̄prie. in glo. i. Sed secundū alber. et alios auspiciū. idest augurium q̄si auis garrū vt. xxvi. q. iij. c. i. Quia sicut ille qui se p̄mittit augurio. i. diuina tioni que fit in garritu auiū dubius ē. ita ille dubius est qui se cōmittit liti. Quare dixit dominus kathy in. l. i. L. d. bo. pos. secundum tabulas. q̄ melior lex que sit corpore iuris est illa. caute a lingando saltem pro vobis quia dubius est litis euentus. pro alijs aut litigare sepe iocundum et lucrosū est.

Iurum coronantium dicebatur quod conferebatur ad coronationes principū vel quod coronarū faciendarū nomine p̄stabat. q̄ in tēplo pendētes a t̄bito et vespasio sublate sunt. **I**llū dicunt coronatorum est illud quod dabatur athletis prout no. azo. de auro coronat. L. l. r.

Iurum publicum est quod pertinet ad erarium fisci. L. de au. perse. idest detektoribus li. r.

Iuia est mater parentum. Et auus est pater parentum.

Iuunculus est frater matris et antiquus magnus est frater auie. inde. pauculus frater pauie. et abauunculus frater abauie.

Iuruspex est inspector momentorum vel horarū quo puncto aliquid sit inchoandum. Et dicitur ab auis et inspicio. ita dicit glo. in. l. nullus auruspex. L. de male. et math. Sed verius est aure inspector ab aura et inspicio. Nam augur dicitur qui garritu auium p̄noscicare p̄sumit. Et ariolus qui aris. idest altaribus demonum deseruit vt est glo. in. l. nemo. e. ti. vbi de incantatoribus vaticinis dicitur is et magicis omnibusq̄ maleficis dicitur Sileat omnibus perpetuo diuinādo curiositas etenim supplicium capitis ferret gladio ultore prostratus. Et dicit ibi glo. q̄ cremabitur vel dentibus ferarum dabitur dilacerandus. Sed iniuriarū nō tenetur qui aliquē dixit furem in diuinādo. ff. de iure in. l. item apud labionem. §. si quis astrologus. Nam dicit ibi tex. si quis astrologus vel qui aliquā illicitam diuinationem pollicetur consultus alij

quē furem dixisset qui non erat iniuriarū
agi cum eo non potest. Ratio glo. ibidē
quia non dolo sed artis sue causa facit.
Authenticum est liber iuris civilis ex
cerptus quasi quedam summa ex alijs
legalibus libris continens. novem colla
tiones vt novem ptes principales. Sed
autentica autentice est lex vel. §. incorpa
tus in. li. l. et go. semp allegatur autenti
ca. l. ti. tali. vt talit. l. d. epi. et ele. autē
ca generaliter et sic additur ti. sed nō ad
ditur numerus. coll.
§. Aut quandoqz ponitur disiunctive vt
quando altero posito necesse est alterum
solli. vt cum dicitur dies aut nox. Quan
doqz etiam ponitur copulative pro et.
Nam quandoqz sumus in materia in q̄
requiritur utrumqz extremoz per talem
disiunctivam coniunctoz vt. in. c. si post
prestitum de confes. li. vi. De hac dictio
ne habes in autē. si quando. l. de costi.
pe. et. l. cum quidam. ff. de ver. sig. et ele.
sepe. eo. ti. q. v. omnibus in glo. q. x. q.
l. monachus. et. c. cum virum de regula.
et. l. vlti. ff. de ver. sig. Sed autem. aduer
satur in facto et iure. ff. de nego. gest. Si
autem. et qualiter accipiat autem vi.
per bar. et doc. in. l. hoc amplius. §. de
bis. ff. de dam. infec. Et qualiter capia
tur aut. vi. archi. l. xvij. dis. c. i.
§. Quellere. est auferre violenter vel ex
tirpare vt. ff. de incen. rui. nau. l. iij. §. nō
solum.
§. Aurifodina est locus vbi foditur aurū
Sed a uruicina est locus in quo fabricat
aurum.
§. Aurifex est qui operatur aliquid de au
ro sicut aurifaber.
§. Auricularius est consiliarius vel secre
tarius cui solent secreta domini p̄mitti
§. Auraria secreta nemoris dicia sunt eo
q̄ ibi frequentant aues scdm ysi. xvij. li.
et by. c. vi. Inde venit impenlatio aut a
ria. l. de fun. patri. l. q. li. xi.
§. Auxilius iuris est suffragium et benefi
cium iuris prout dicitur contra hec pro
bita sunt iuris auxilia vi. de hoc. ff. ad fil
ley. l. cum dominus. Frustra auxiliū legis
invoat qui committit in legem. ff. de mi
no. l. auxilium. de vsu. c. quia frustra. Et
tantum. de. ff.

Ba

B

**Aburtus
vel babo**

sus idem est quod stul
tus vel ebes et habi
gor idem.
§. Balulare idem est
q̄ portare.

§. Balluta est publica utilitas vel ē vas
lute. l. de metal. li. xi. scdm accur.

§. Ballivus est officiū domini temporalis.
vt de sen. ex. dilecto et in cle. i. de pen.

§. Balbus dē balbuciens vel titubans q̄
verba non explicat sed frangit a balban
do dictus. Sed blesus dē qui scas impfe
cte profert.

§. Bannum scdm vulgare gallicoz et lū
bardorum videtur esse edictū publicum
iuxta illud quod dicit Ray. c. quod clerici
de fo. compe. q̄ prece parisiensis nū
ciat bannū nomie epi a rege.

§. Bannire scdm dicta vulgarū videtur
idem esse quod proscribere. Et dicit ban
nitus quasi p̄scriptus de civitate vt in p
be. ff.

§. Bannitorium est locus causarum alio
as panditorum.

§. Bastangarij scdm q̄sdam dicunt quā
si bestie angarie eo q̄ rusticos angaria
bant. i. angebant ad quintā bestia p̄stan
dam vt. l. de muri. l. quod ad p̄ns. li. xi.
Et scdm accur. bastangarij sunt dō domo
p̄cipis quasi bestigarij primo modo vt
quasi festatores animalium secūdo mo
do alias bestatores.

§. Bariana. i. filius columbe ita dictus
fuit sanctus petrus di. ix. ita dominus et
mathei. xvi.

§. Barriles dicuntur vasa sicut in alpi
bus solent haberi.

be

§. Bellum iustum quid sit innuitur. xxiij
q. ij. p. archi. in sum. et c. iustum bellū Au
stum videlicet illud quod fit precepto p̄
cipis de rebus repetendis vel p̄pter iniu
riam repellendam. Sunt autē septem ge

nera belloz. **P**rimū est bellū romanezū
p̄tra infideles debere. ex cōdicam. q. **E**t
dē romanū qz romana ecclia ē caput fidei
xxiij. q. i. hec est fides **S**ecundū est indi
ciale qd fit auctoritate iudicis hñtis me
rum impū de sen. ex. c. dilecto. li. vi. ff. d
rei ven. l. qui restitueret. **T**ercū ē p̄sump
tuosum qd faciunt inobedientes iudici
de pe. di. vi. ad fi. **Q**uartū est licitū quod
fit auctoritate iuris q ad illū cui p̄cedit
de resti. spoli. **O**lim de sen. ex. si vero. l.
vnde vi. l. i. **Q**uintū temerariū p̄tra il
los qui se iuste defendunt **S**extū volunta
rium quo moderni principes vtuntur. c.
noli. xxiij. q. i. **S**eptimū est iustū et neces
sarium quod fit se et sua defendendo. **E**t
in iusto bello morientes salui sūt ceteris
parib. xxiij. q. v. om̄ rex rex homicidiū
et. e. q. viij. om̄i timore. **S**ed q sine iussu
p̄ncipis bellū dicit tenet. l. iulia. maiest.
ff. ad. l. in. maiest. l. iij. et in aut. de armis
coll. vi. **E**t in aut. de man. p̄nci. coll. iij.
Necessitate tñ imminente sufficit licentia
magistri officioz fm. hosti. l. d. fab. l. fi.
li. xi. **D**e bello vid̄ archi. in rosario. xxiij
q. ij. c. iustū. vbi ponit hec septē genera.
Beneficiū sumit latissime p̄ omni libera
litate. **V**inus late p̄ liberalitate p̄ncipis
Et sic sumptū significat large et stricte.
Large vt p̄tineat bñficiū stricte sumptū
et cū b̄ rescriptū et p̄uilegium. **S**tricte dē
bñficiū p̄ncipis p̄cessio facta a principe
de aliqua re vel iure quod est p̄ncipis cō
cedentis. **E**t p̄ b̄ differt a rescripto v̄l p̄
uilegio. **E**t ita stricte sumat tñ ei iter
p̄ratio latissima ē. l. fi. ff. d. p̄sti. p̄n. c. cuz
dilecti in fi. d. dona. et d. x. sig. oī signifi
cato sūpto ex natura p̄ncipis ē esse li
beralē in bñs q̄ sua sūt. xbigēa. p̄nceps.
alicui p̄cedit domū aliquā delatā ipsi p̄n
cipi cū integro eius statu **H**ec xba sumū
tur latissime scz cū bñs q̄ insunt et adiacē
tib. et oī iure suo. l. si qñ cū ibi nō. l. de
bo. vacā. li. x. **E**t pone p̄nceps p̄cedit do
mū nō apponendo cū integro ei statu cer
te sola domū p̄cessa videt qz verbū domū
ad illa nō pōt extēdi v̄icz curiā viridariū
et adiacentia fa. l. si qñ p̄al. nisi aliud de su
meret sciētia qz p̄nceps de illis intellexe
rit. **N**ā sola liberalitas nō ē sufficiens sig
nificatum nisi aliud significatū cōcurrat

quia alias sequeretur qz p̄cedendo vna
rem videretur aliam concedere.
Beneficiū iuris ē id quod a iure p̄ce
ditur vel indulget. **E**t hōz bñficioz iur
quedā sūt ordiaria. qdā exordinaia vt
illa q̄ ex sp̄iali p̄uilegio q̄busdā specialit
indulgent sicut bñficiū restōis in integz
ecclie vel minori. xxv. annoz cōcessuz. fa.
de i. inte. rest. c. i. et ff. d. p̄sti. p̄n. l. vlti.
Beneficiū epl̄e diui. adri. **R**e. j. epl̄a.
Beneficiū noue p̄stōis de fideius
lore. **R**e. j. fideiuslor.

Beneficiū noue p̄stōis d̄ duob.
reis stipulandi vel p̄mittendi ē p̄ qd sub
uenitur duob. reis debēdi v̄l p̄mittendi
vt p̄ ipm postulare possint se nō i solidū
sed p̄pte posse p̄ueniri nisi se obligauerit
et huic bñficio renūcie ē q̄b adiecta noua
p̄stitutione in actione de duob. reis p̄or
mittendi v̄l stipulādi qz vt dicāzo. in lū.
l. e. ti. olim effectus duoz reoz p̄missor
nis hic fuit vt si duo vel plures eandē pe
cuniā p̄miserunt aut stipulati fuerit ip̄o
iure in singulis insolidum debebat et sim
guli debebant. **P**oterat ḡ ab vno eoz in
solidū peti qz vnusquisqz eoz insolidum
erat obligatus.

Beneficiū cedendaz actōnis. **R**e. j. ce
dendaz actio. **N**ō autē renūcie ē bñs in
strumentis et beneficiis **R**e. infra renun
ciatio et da b̄ in spe. ti. de renū. §. finitis
p̄cū. x. sed nota.

Beneficiū feudoz friderici et bñficiū
femie hec duo. **R**e. in. li. seu.

Bñficiū ecclesiasticū dat rōne officii. de
p̄ben. cū fm aplm. lxxi. di. **S**i q̄s amodo
Et ḡ beneficiū tale nō p̄fert ex cōdicato. c.
cum bone de eta. et quali. qz officiarinon
pōt nec fructus p̄cipit fm goff. de cle. ex
cō. minif. §. si tñ queris.

Bephorran. scōz azo. in sū. l. d. epi.
et cle. §. nunc de orphanotramis ē ideoz qz
gubernator infancū paupe et orphano
rum.

Bepotrophium est domus in qua ali
tur pauperes infantes de b̄ vide. l. de.
epil. et cle. et orphano. et po.

Beghardus et beguina vel begutra

sunt viri et mulieres tercii ordinis. Et di-
citur. an. q. begwinarū genus punitiosus
est nec de facili alios q̄ religiosos admit-
tūt a q̄bus oīb⁹ modis ē cauendū. xviij.
q. q̄ diffinimus. 7. c. punitiosam. de hīs vi-
de cle. i. d. reli. domi. vbi hosti. idē dīc. Et
vi. cle. ad nram d. here. vbi dāpnat secta-
talū begwardoz. 7. begwinaz. Itē. c. cū
ex ea de exces. pla. li. vi. 7. cle. cū ex eo de
sen. exco.

bi

Biarcha vel biarchas dē princeps. xl.
militi a bis. xx. 7. archos princeps dictus
vt colligit. L. de offi. questio. vbi apparz
q̄ biarcha ē minor dignitate q̄ centrari-
cha cui ē p̄sā cērenatq̄ qz dux centū mili-
tum.

Bigamus fm hos. dē q̄ diuersi r̄pib⁹ 7
successive duas lēas habuit vxores. Sz
large 7 interpretatue dē q̄ p̄traxit cū corru-
pta v̄l vidua v̄l qui duas vxores habuit
ante baptismū vel vnā an baptismū 7 a
liā post. v̄l q̄ castitatē pmissaz violauit
v̄l subdyacon⁹ v̄l monach⁹ q̄ p̄bit de fa-
cto cū de iure nō possit v̄l q̄ vnā d. iure al-
tera de facto. v̄l q̄ d. facto duas ducat vx-
ores v̄l q̄ vxorē adulterā postea scient co-
gnoscit. Nā nō pōt p̄moueri ad sacros
7 vxor adulterata ē etiā si eā virginē du-
xit dū post adulteriū eā cognouit alias
secus. xxiiij. di. si cuius vxorē. Scdm q̄s
dā adē indistincte bigamus censet etiā si
ignoranter cognoscat eā sic q̄ publicā pe-
nitentiā egit. Dicitur autē bigamus fm
ymo. iuxta vulgare p̄nicialiū q̄si bis
gamus. i. stultus v̄l fatu⁹ qz ibi stule⁹ dē
gamus. Vel dē bigam⁹ a bis qd ē binū 7
gama qd ē mlier q̄si hamo bine mulieris
vel binū coniūgij. Et lz bigam⁹ ad sacerdo-
tū p̄moueri nō possit. c. i. de biga. qz p̄bi-
betur bigami nō p̄pter culpā sz p̄pter sacri
defectū. c. sup. et. c. debiū. e. ti. Lñ d. ne-
cessitate bigamus ordiat in subdyaconū.
xxiiij. di. subdyaconus. Et bigam⁹ nō ē
ille qui p̄trahit cū vidua si est incognita.
c. debitum p̄alt. Nec est bigamus p̄bens
cum vnica 7 virgine de cle. coniuga. ca.
sane.

Bigamia triplex est. vna videlicet qñ
quis duas vel plures habet vxores. Illia
cū quis contrahit cum corrupta. Tercia
cui castitatem pmissam per votum solē-
ne violat vel qui scienter cognoscit vxorē
adulteram et cū talibus nō dispensatur
et qui tales ordinat priuatur officio et
potestate ordinandi. Et similiter ordina-
tus tali ordine priuatur. vt. nota. eo. ti. c.
secundo.

Bipharia. i. bis nupta.

Bisse sunt due ptes assis et p̄tinent or-
cto vncias nec dicitur ad respectum toti-
us cum nec duplicatus reddit suum totū
et alias dicitur bes. vi. s. Als

Bisextus habet dies. ccclxvi. vt no. iii.
l. cum bisextus. ff. de ver. sig. vbi glo. de
nonis kalendis 7c. Et vnde dicatur no.
bern. in. c. que sunt de ver. sig. et no. ff. de
statu libe. in. l. cum heres. §. stichus.

bo

Boeti legistarū. adiutores eorū sunt
qui rationes publicas discutiunt. Et in-
de boecius nomē accepit. Boete em̄ gre-
ce latine dicitur adiutor secundum acc.
L. de ta. scri. et poe. li. x.

Bolida vel bolidis est massa plumbi
quam mittunt nante ad mare ad experie-
dum profunditatem. vnde. Per bolidā
plumbi dic massam significari. Per quā
naute solent maris explorare profun-
dum.

Bona eorum qui sibiipsis mortem cō-
stituerunt seu infligunt secundum azo. in
sum. L. de bonis mor. sibi consti. Si hoc
faciunt ex impatientia doloris vel ob pu-
dorem eris alieni tunc non auferuntur.
bona heredibus. Si autem faciunt ex cō-
scientia delicti scilicet si aliquis infligit
sibiipsis mortem ideo quia erat delictum
vel crimen ob quod non erant bona pub-
licanda puta furtum homicidiū vel hu-
iusmodi tunc auferuntur bona heredib⁹.
Item si erat crimen cuius accusatio po-
terat inchoari post mortem vt repetun-
darum peculatus et lese maiestatis tūc
etiam auferuntur bona heredibus.

Si aut accusatio non poterit inchoari pro morte non auferunt sibi bona nisi adiudicauerit sibi mortem postquam fuerit in scelere deprehensus. ff. de bo. eoz qui ante se. mor. sibi consti.

Bona libertorum. pro non succedit i bonis liberti i tertia parte addita locupletate hereditatis liberti vel ab uno ex heredibus et non relictis filiis a liberto vel etiam relictis sed ingratis ut non possint arguere testamentum suorum parentum inofficium. locuples autem hereditas vocatur si est maior centum aureis ut dicitur a 30. i. l. i. d. bo. lib. et in p.

Bona materna et materni generis sunt illa que ex matre vel auia debentur filiis familiaribus vel etiam emancipatis deferuntur. Et quicquid per nepotibus puta res auie ipsorum.

Bona ciuitatis abusuue publica dicta sunt. Sola ei publica sunt que populi romani sunt ut. l. bona. ff. de ver. sig.

Bona dicuntur sic beando eo quod beantur i. beatos faciunt vel possunt. Nam beare idem est quod pdesse. et quod pdest beat. l. bonorum. ff. de ver. sig. Sumitur autem hec dictio pro ut bonorum uti delectabili vel honesto spirituali vel temporalis. ut. i. de aia. In iure autem hec dictio bona i plurali et neutraliter significat res nostras que sunt in dominio nostro vel quasi. ut i dicta. l. bonorum et ipsas res ex suo proprio significato prout accepto significat deducto ere alieno. Quicquid autem non deducto significare concludit. Verbi gratia Testator legat alicui quarta partem bonorum et ibi bona dicuntur deducto ere alieno. l. cum aut. ff. de le. q. Nam sensus est quod per heredes deducto omni ere alieno de hereditate legatarius habeat quartam in bonis que super sunt. i. quotam sibi legatam et sine onere creditorum ut. i. l. pal. Sed ibi testator herede instituto legatario omnia bona vel per fideicommissum vult restituere. significat es alienum non deduci immo transire ad legatarium vel fideicommissarium. Et ita idem significat quod hereditas. l. namque. §. si. cum. l. se. ff. ad treb. Finaliter ergo hec dictio bona significat latissime omne quod quis modo potest pdesse. Et prout in iure recipitur in communis sigto significat que sunt in nostro dominio vel quasi. deducto ere alieno. Etiam significat hereditatem quam probabile medium quomodocumque hoc declarat. Et sic bonorum appositio autem est civilis aut naturalis. Civiliter ei significat sicut lex. et eius

signatum se adoptat et in bonis annumeratur siquidem in actionibus petitionibus persecutionibus. l. bonorum. ff. de ver. sig. Bonorum possessor de ille qui de iure proprio alteri succedit quia bonorum possessio nec a pretore sunt inuenta. Et est etiam in ter bonorum possessorum et herede quod bonorum possessor de iure pretorio succedit. i. si. de bo. pos. §. i. et. ff. e. ti. pto. et nomen iuris ut no. bern. de cau. pos. et ppre. in glo. iij. et. ff. de ver. sig. l. hereditas. Alio est possessor bonorum due dictiones non nomen compositum. signans factum et non ius sed heres succedit de iure civili.

Bonorum possessio ponitur per una dictione secundum a 30. et significat ius recipiendi prosequendi et retinendi illud quod in bonis illius erat cui succedit de iure pretorio. et differt a petitione hereditatis que est de iure civili. ut in si. et. ff. ppre. et est ius quod persequimur et in hoc differt ab actione hereditatis vniuersali scilicet possessorie hereditatis petitione. Et quoniam ponitur per una dictione ut bonorum possessio significat si ius Si autem de possessio bonorum tunc significat factum. Diuiditur autem bonorum possessio quod alia est ordinaria alia extraordinaria. Quam diuidit bonorum possessionem in duas species scilicet bonorum possessionem secundum tabulas testamenti quoniam pretor dat liberis a patre in testamento iniuste preteritis. et bonorum possessionem contra tabulas testamenti ut. j. dicitur.

Bonorum possessiones extraordinarie sunt due ex testamento scilicet secundum tabulas et contra tabulas Et quatuor ab intestato scilicet bonorum possessio unde liberi. bonorum possessio unde cognati. bonorum possessio unde agnati. et bonorum possessio unde vir et vxor. Quarum defensionibus subiciuntur.

Bonorum possessio extraordinaria dicitur duobus modis. Vel quia non est stabilita certa parte edicti. scilicet ex testamento tantum. vel ab intestato tantum. sed ut vage. quicquid ex testamento. quoadque ab intestato deferuntur. et competit tantum his que vocantur ex nouis legibus. ut ecce mater a lris in testamento institutis. postea in puerperio decessit et filium quem gestabat in utero preterit.

Presumitur enim filius hic institutus
h3 bonoz possessio3 fm tabulas 7 septiaz
p3e exordinaia. **Cui3** bonu3 e3 exemplum
fm lege cornelia t3 ex test3 q3 ab intesta-
to q3 fingit eu3 q3 mori3 in captiuitate decel-
sisse ip3a hora captiuitatis. **Et** ideo q3lib3
p3ei noua lege cornelia ex test3 7 ab inte-
stato succedere vt insti. de bo. pos. §. s3t
eti3. **De** aut3 exordinaia possessio q3 ius
n3 tribuit. vt carbonianu3. 7 q3 dat ventri
7 que dat g3a litis agnosce3de. vñ 7 exor-
dinaia dat sine cognitione que i3 ordina-
tia. q3 om3e ius tribuit q3t3 est. **It3** bo-
noz possessio aliter diuidit3. q3 alia d3 bo-
noz possessio edictal3 vt q3 ex dicto p3toris
mortui decernit3. Alia vero bonoz pos-
sessio decretal3 q3 a viuo p3tore decernitur
Del q3 hodie n3 e3 necessariu3 e3 decerni
dari. **De** ei3 decretal3 iudicis p3ntia q3 in
eius cognitione exigitur q3 fm azo. poss3
7 illud dici vñ e3 bonoz possessio3 edi-
ctal3 7 eand3 appellari decretal3 vel iu-
dicial3 ex eo q3 accipit efficaciam ex p3ntia
iudicis. **Dec3** d3a inter decretu3 7 decre-
talem i3 quid3 dicunt pirariu3.

Bonoz possessio fm tabulas est ordina-
ria ex testamento. **Et** d3 e3 ex testamen-
to fm azo. n3 quia iuuatur ex voluntate
defuncti sed quia non habet locu3 nisi exi-
stente testamento 7 datur scriptis here-
dibus 7 eis deficientibus vocantur sub-
stituti. **Et** inde substitutis deficientibus
vocantur substituti eis. **P**erunt aut3 ex ori-
ginalibus tabulis tñ n3 exemplo. **It3** q3
si fiat questio d3 tabul3 p3b3 cuiuscun-
q3 intentio p3 sept3 testes 7 n3 p3 duos tñ
fm azo. i3 q3dam dixerit p3rii. **S**i aut3 te-
stator n3 facit testm3 in scriptis i3 in ver-
bis vel insc3patione rez vel homin3 dat3
bonoz possessio sc3m nuncupatiu3 testa-
mentum.

Bonoz possessio p3 tabulas. qu3 p3tor.
liberis pollicet3 fm spe. in tractatu de li-
bello ti. d3 testa. §. seq3tur videre. vbi dic3.
Est 7 alia bonoz possessio p3 tablas q3 da-
tur filio v3 nepoti p3terito p3 testamentuz
p3is vel au3 q3 filium vel nepot3 in test3
suo vel vita p3terit. 7 ali3 i3 tabul3 si filio
vel nepoti legauit ip3e tñ legat3 n3 agno-
uit et fm azo. §. l3. e. ti. defer3 liberis na-
turalib3 7 l3is tñ puta adoptiuis. **It3**

natis 7 nascituris. **It3** emancipatis p3ei
pue. 7 h3s qui erant in p3ate defuncti et
datur ex illis ex q3bus potuit aut heredi-
tas aut bonoz possessio peti de iure p3ri
Dat aut3 a p3e naturali. 7 in adopt3e n3
h3 locu3 hec bonoz possessio nisi institu3t
ab eo heredes 7 alius eis p3mittat edictu3
It3 alia est bonoz possessio p3 tabulas
fm wil. in spe. ibid3 que dat3 p3ri vel m3i
quo vel pauo si sint p3teriti ex testamen-
to filij vel nepotis emancipati gratis 7
sine pecunia cñ quo n3 est factum pactuz
ne pater vel auus inquietaret sua iudicia
nec receptum e3 ab eo q3t3 satis e3. q3 etiaz
nec miles nec in milicia decessit. **It3** fm
eundem ibidem. **Est** 7 alia bonoz posses-
sio p3 tabulas q3 dat3 p3ono p3terito p3 testa-
mentu3 liberti. si sit maior3c3tenario ad re-
cipiendum p3 p3onu3 terciam p3tem sibi de-
bitam de iure 7 dat3 p3ono si sit p3teritus
o3no. **Del** etiam si sit sibi minus tercia p3-
te legat3 7 tunc datur p3 supplemento v3
q3 ad terciam p3tem. **Et** differt in hoc fm
azo. a bonorum possessione que datur li-
beris quia tunc hoc dem3 datur si heredi-
tas liberi sit adita salt3 ex vno de heredi-
bus. **S**ed illa que datur liberis satis est
q3 quis potuit esse heres licet non potuit
petere secundum tabulas bonorum pos-
sessionem. **I**tem notandum q3 querela i3
officiosi testamenti fere hoc idem opatur
quod bonorum possessio contra tabulas
quia testamentum rescindit de facto. **S3**
spe. dicit q3 de iure scissum 7 irritu3 e3. **S3**
in hoc differunt quia bonoz possessiones
omnes p3torie actiones sunt vel edicta
p3toria. querela aut3 inofficiosi testame-
ti civilis est. **Et** p3miss3e b3norum posses-
siones ordinarie sunt et competunt ex te-
stamento. Alie bonorum possessiones c3-
petunt ab intestato.

Bonorum possessio vnde liberi secun-
dum wilbel. in spe. vbi. s. §. viso datur
filio emancipato quando pater decedit
ab intestato et est ordinaria et eam non
habent liberi in linea materna. l. quoci3s
ff. de suis et legit. here.

Bonorum possessio vnde agnati v3 vn-
de legitimi ordinaria est. **Et** secundum
wilbel. ibidem datur proximis cognatis

coniunctis per virilem sexum post liberos ab intestato. Et nota quod bonorum possessio unde legitimi non est caput speciale sed generale concurrens cum alijs specialiibus bonorum possessionibus scilicet cum unde liberi unde agnati unde cognati unde ex lege et senatusconsulto.

Bonorum possessio unde cognati similiter ordinaria est. Et secundum wilhel. datur hijs ab intestato qui per femineum sexum coniuncti sunt. ut si neque liberi neque legitimi existant primi cognati succedant.

Bonorum possessio unde vir et uxor similiter ordinaria est. Et datur viro mulieri ab intestato decedente agnatis vel cognatis non existentibus vel e contra datur mulieri viro ab intestato decedente agnatis et cognatis non existentibus. Et hec omnes ordinarie quatuor bonorum possessiones competunt ab intestato. Aliæ vero que sequuntur sunt extraordinarie.

Bonorum possessio extraordinaria est quo nomine caret secundum wilhel. ibidem et competit hijs qui ex lege et senatusconsulto. et constitutionibus principum tam ex testamento quam ab intestato veniunt scilicet ut cum aliquis vult succedere patri suo quem ab intestato decessisse inuenit cum ab hostibus redit vel cum a captivitate fuerit emancipatus et sic iure civili cum cognatis in successione iuris postlimini petat sibi hanc bonorum possessionem concedi.

Bonorum possessio ex lege cornelia eodem modo datur filio emancipato et iure civili incognito cum vult succedere patri decedenti ab intestato apud hostes in captivitate.

Bonorum possessio extraordinaria septima datur uno modo patrono volenti succedere liberto ab intestato decedenti sine liberis. Alio modo filio volenti succedere in bonis matris vel econverso. Et datur alio modo infanti vel curatori eius volenti succedere ex testamento matris que testamentum narrare non potuit preuentam morte cum in puerperio decessit et alios filios coheredes instituit. Datur autem hec bonorum possessio filio adoptiuo vel arrogato volenti succedere patri adoptiuo vel arrogatori ab intestato decedenti. Omnes autem bonorum possessiones promissa ius tribuunt sed que sequuntur ius

non tribuunt licet facti sunt.

Bonorum possessio carbonaria est illa per quam filius impubes volens succedere in bonis patris ab intestato tanquam primogenitus vel rumpere testamentum per contra tabulas vel dicere ipsius nullum ipso iure cum fuerit preteritus. et cum obiciatur sibi contraria bonorum et filiationis vel mouetur sibi questio status puta quod sit seruus petat per carbonarium possessor institui per contrarietatem motam de bonis. et filiationem et questionem status usque ad tempora pubertatis sue deferri. Et datur sola cognitio luminaria. Re. j. Carbo.

Bonorum possessio nomine ventris datur mulieri pregnant in bonis mariti in quibus secundum dignitatem suam sibi et familie sue alimenta constituuntur.

Bonorum possessio ex edicto diuisi adiuuant tollendo datur alicui volenti succedere in bonis alicuius ex testamento in quo institutus vel inscriptus est ex eo quod ostendit testamentum non cancellatum nec abolutum nec in aliqua parte sua ablatum secundum alber. Et datur volenti succedere ab intestato secundum glossam. quod probat secundum da pars rub. que dicit de rescript. herede.

Sed ratio glossam dicit contra in sum. Hoc tamen notandum secundum wilhel. de bonorum possessione quod bonorum possidens olim fuerit utilis sed hodie sunt mutiles per tercia in quinq. casibus. Primus quando vivo testatore posterus preteritus decessit quasi videatur testamentum ruptum iure solennitate cum nihilominus heres scripserit ex isto testamentum petat bonorum possessionem ut. l. l. postumus. ff. de in ius. rump. et irriti. testa. Secundus est in. l. filius. e. ti. Tercius in. l. q. mo. tes. i. fir. g. q. Quartus in. l. heres. ff. de decre. ab or. fa. Quintus in. l. equissimū. g. q. e. r. et. l. filius. l. de inoffi. tes.

Bonorum possessio ex testamento militis in militia decedentis non datur patri vel auo vel patre vel contra tabulas ut. l. d. tes. mili. l. ne quidem. et. l. milites.

Bona vacare est ipsa dominum non habere. **B**onofidei possessor est qui credit se aliquam rem iuste retinere. Sed malefidei possessor est qui iniuste scit se aliquam rem possidere ut in reg. possessor. de re. iu. li. vi. et in. l. de vi. l. ca. p. ro.

Benefidei emptor dicitur qui ignorat rem alienam esse, vel putavit venditorem habere ius vendendi scz esse pcuratorem vel tutorem. ff. de ver. sig. l. bon. fidei.

Bos corrupta est bos qui facile corrumpitur. i. coribus pungit.

Bovēs non continentur sub appellatiōe iumentorum sed pecudū vel armento. ff. de ver. sig. l. boves. vnde si lego armentum continentur boves. ff. de le. i. l. feruus. §. armento. Sed si lego iumentum non continentur. l. legatis. §. iumentis. co. ti. et. ff. de edi. edic. l. ediles.

Breviter no. io. cal. in commento suo super decre. cum dilectus de cau. pos. et app. Et io. an. de test. c. i. l. vi.

Breviloqua hec dictio signat substitutionem que brevibus verbis continet substitutionem cumulationem seu multiplicationem. Etiam breviloqua est illa substitutio qua substitutionis vnius per sona ad aliam fit repetitio. Item breviloqua illas tot et eodem modo signat substitutiones. vt signat eius verba vel que nō aliunde sumpta significata. Et dicitur breviloqua. id est brevibus verbis fit et brevibus verbis comprehendit plures substitutiones vt no. accur. et bar. ff. de vul. et pu. substi. De hoc vide. j. Substitutio breviloqua.

Bocartica materia dicitur que est cōtrariarum opinionum rationibus involuta.

bu

Brutus dicitur quasi obrutus quia sensu caret. Et est sine ratione et prudentia secundum yfido. vnde brutire. id est. infatuari.

Bubulus est magnus et siluestris bos sed bubulus est parvus bos.

Bucus est garrulus qui cereros oris loquacitate non sensu supat secundum yfido.

Bulla est sigillus pape vel littera quā dat papa vel ornamentum regale.

CA

Caducum legatum.

secundum azo. in sū. l. de cadu. tollen. est quod deficit post mortem testatoris q̄

cūq̄ rōne. Et quia quibusdam modis et rōnibus iniquis et olīm legata fiebāt q̄n q̄ caduca. Ideo lex ponit vñā rubri. de cadu. tollen. Et differunt. p̄ nō scriptum quasi caducū. et vere caducū. vnde legata p̄ non scriptū est q̄n legat alicui dampnato in metallū vel nō existenti in reyna tura puta nō nato. quasi caducum ē quādo nō oīno cadit. Sed vere caducū ē seu dicit q̄n legatarius vixit post mortē testatoris et supuenit ei conditio ppter quā efficitur incapax legari. Sed in alio casu legat illi qui ē in reynatura s̄ mortē ante mortem testatoris. Primū accrescit sine onere secunda duo cum onere

Calcitrosus equus ē qui solet calce ferrere. i. pedibus retro se pcutere.

Calculator fm. yfi. dicitur a calculis. i. lapillis minutis quos antiqui in manibus habuerunt componendo numeros.

Calculus. i. computus. l. d. erro. cal. l. vna. Item. i. cause cognitio et enumeratio. vt. l. de iudi. l. rem nō nouā. Et i. sententia diffinitiva. l. de ap. si actor. vide aliquid de calculo de. fi. instrum. cum dilectus.

Calumpnia fm hosti. in sū. ē cū q̄s lex certa scia iniuste agit vel resistit. ff. ad tur. pi. l. i. §. calumpniari. Vel ē petitio iniusta ex certa scia in iudicio facta et iuste petitioni iniusta rōsio. vel ē falsi criminis impositio. ff. de. x. sig. l. i. in p̄n. et l. si q̄s calumpnietur.

Calamitas est infelicitas vel miseria que euacuat omni bono. vel ē pena vt la. bor immensus.

Calūpniator ē q̄ sciēt alicui falsa crīa imponit vexandi occasione. vt scdm yfi.

Calumpniator a calumpniando. i. frustra
do vel decipiendo dictus est. Et inde di
citur iuramentum calūpnie scz vitande.
Et est assertio vere petitionis vel repulsi
onis scdm goff. cum quis iurat se bona
fide et nō calumpniando animo causam
nouisse. vel q̄ venerit ad reluctandū pu
tans se bona iusticia vri. *L. de iura. ca. l.*
ij. §. i. et habet quinque capitula vt. c. i. e.
ti. vbi versus dicit de hoc glo. Et qui ca
lumpniose accusat debet officio et bene
ficio priuari. et in exilium deportari. c. i.
prealt. Idem no. cy. in. l. i. scierit de excu.
tu.

Calumpniari scdm azo. in sum. *L. de*
calump. est falsa crimina scienter intenta
re et alicui opponere vel imponere. Et ex
eo q̄ quis non pbavit crimē calumpnia
ei videtur. licet tex. videatur sonare in cō
trarium q̄ talis nō sit calumpniatus. ij.
q. iij. §. notandū. ij. vbi dē calūpnari est
falsa crimina intentare seu intendere.
Preuaricari vero crimina abscondere.
Ergueruari in vniuersum ab accusatōe
desistere. Sed non vtrq̄ qui nō pbat qd̄
intendit calumpniari p̄tinus videtur su
milis tex. in. l. i. ff. ad lenatufcon. turpil.

Cancellarius nomen accepit a cancel
lando. Cancellare cū est lineam ducere
vel dampnare. Vnde lēa uel scriptura q̄
dampnatur cum linea p̄ medium ducta
dē cancellata. Et inde dicitur cancellari⁹
cuius officium est rescripta vel responsa
impatoris et mandata inspicere et mala
scripta cancellare et bene scripta cū signa
culo suo signare et sigillum eis imprime
re. Vnde etiā venit archicancellarius q̄
si princeps cancellarie scdm azo. in sum.
Differunt tñ cancellare et subpunctare.
quia cancellare est lēam linea per mediū
ducta dampnare. sed subpunctare ē li
teras punctis suppositis dampnare.

Calliditas. Re. j. Dolus malus. Est
em calliditas dolus adhibitus tacendo.
vt. no. ff. de do. ma. l. i. in glo. Vnde cal
lidus. i. fallax vel astutus.

Caligatus. i. miserrimus. Vnde cali
gatus miles dicitur qui habet terreas os
creas vel caligas de coreo. Etiam idem

est q̄ infirmus vel obscurus has exposui
onas facit. glo. in. l. a caligato. *L. d. nup.*
Canonis est ius quod prouenit ex ele
ctione et receptione in fratrem vel ē ius
percipiendi fructum prebende siue red
ditus. c. relatum de preben.

Canonica monitō est qñ interuenit ci
tatio cum tribus monitionibus vel vna
pempioria tres continens d̄ qua in. c. cō
stitutionem de sen. excō. li. vi.

Canonica porcio de canone deputata
ecclesie parochiali de relictis parrochi
ano defuncto illi ecclesie vbi elegit sepul
turam cum alibi quā in procbiali elege
rit eam. Et est scdm varias p̄suetudines
alia et alia. Nam alicui medietas. alicui
tercia. alicui quarta datur. de sepul. c. cer
tificari.

Canon grece est regula latine. iij. di.
canon. Et in vna significatione est id qd̄
in concilio generali vel prouinciali statui
tur et sic capitur de coniti. c. canonum sta
tura. In alia significatione videtur esse
id quod ab emphiteota de re emphiteoti
ca soluitur. et sic videtur sumi ab azo. in
sum. *L. de iur. emphi. ver. Ex hoc aut m*
contractu. Etiam dicitur illud quod su
mitur pro pedagio vt vectigali. ff. d̄ pnb
li. et vecti. Et nota q̄ quando papa vult
condere canones. possunt epi p̄radicere
q̄ nō conueniunt consuetudini regionis
eorum. di. iij. Erit autem lex. et nota in
c. sequen. in. x. iudicem. vbi queritur an
sententia pape p̄ualeat sententie episco
porum. Et q̄ non quia orbis maior ē vr
be. xciij. di. legimus post mediū et ibi gl.
q̄ statutūz concilij p̄iudicat statuto pa
pe. ar. contra ibidem.

Canon largitionarium titulor ē sum
ma tributi et prestatur de regulari p̄stati
one a prouincialibus fisco. Et dicuntur
tituli qui ex specialibus titulis. i. litteris
breuibz cauta leguntur vt. *L. de iure*
fisci. l. penul. et. L. de anno. et tribu. l. iij.
§. acceptiones. et. l. i. de canone largi
ti. li. x. scdm accur.

Canon frumentarius vrbis romane ē
cert⁹ n̄ser⁹ mēsuraz frumētī q̄ singul⁹ an
nis metebatur romē. l. i. et. ij. eo. ti. li. xi.

quod erat etiam de oleo. **Et contra hoc** non licebat alicui beneficiū vel indulgentiam aut privilegium impetrare et impetratum non valuit ut ibidem dicitur.

Item canonū quidam est late sententię quidem ferende. **Et primus** exprimitur per verbum sit innodatus vel eo ipso. **Secūdo** per verbum innodetur. ut est glo. in. c. qui cūq; d. bere. li. vi. **Item canon** habet sub se quatuor species. xxv. q. iij. si q̄s dogmata

Canonica est nomen tituli et iuris. prebenda pro nomē facti. et cadit in exnē ut no. in. o. i. c. cū in. d. p̄sti. **Quere. j.** p̄benda.

Capere est ita accipere q̄ id quod capis tū fiat. unde aliud est capere et aliud accipere. quia capere ē cū effectu q̄d secum remanere est. **Ideo** non videtur q̄s capere quod erit restitutus. **Sed** accipere ē si quis nō sic accipiat ut habeat. et sic accipere potes illd q̄d nō sit tū accipiēdo tū. i. l. li. x. et ff. d. x. sig. l. aliud est capere

Capientis. i. distrabendis pignozib; tributorum. **Re. j.** pignus et tributa. **Caprio. i.** deceptio. **Unde** capriosum est deceptorium vel deceptiosum aut dolosum ut no. io. an. de offi. dele. si duo li. vi. in glo. i. in fi.

Caprio causa mortis alias capio secū dum azo. est qñ p mortem alicuius occasio capiendi obuenit alicui exceptis hīs capiendi figuris et causis que certis et p̄ p̄is nominibus nūcubantur ut hereditas legatum et fideicommissum quia se3 tales capere o vel capio non incidit in naturā acceptionis hereditatis legati vel fideicommissi. **Et causa mortis** capio scdm azo in sum. l. de dona. cau. mor. **Est cū** post mortem alicuius aliquid datur alicui cā conditionis implende vel aliquid puenit ad aliquem mortis occasione nec tamen aliquo certo translationis vel acceptōis nomine nuncupatur. **Verbigēa.** fundum tibi comisi ut ticio dares cū tu post mortem meam non haberes fundū dare t. cō dedisti Stichō qui forte est heres et Stichus tunc causa mortis capio cum fundus ei donatur causa mortis. quia donatio meam obtinet voluntatem vel libertatem et non emptam vel conditionatam.

Caprio. Re. s. Annona.

Capitatio ciuium censibus exprimenda

capitatio. i. census capitis unde dicebantur ciues romani p excellētiā exmpti et quedam orientales pūcie. l. vnica. l. e. ri. li. xi. **Quidam tñ** dicunt q̄ loquitur illa lex in plebe cuiuslibet vrbis capit. ose per hoc quod dicit et excipitur.

Capite censure dē qui dat censum pro capite. l. i qui. cau. colo. capi. cē. domi. accu. possunt. li. xi.

Capitalis inimicus quis dicatur vide accu. ff. de arbi. l. licet autem. in glo. iij. et ff. de testi. l. iij. §. ij. in glo. et bar. ff. de questi. l. i. §. si quis dicatur.

Capitulū vno modo est locus vbi res capitales firmantur. **Secūdo** significat lectionem. **Tercio** distinctionem. ut ille liber habet quinq; capitula. **Quarto** significat aggregationem multorum et precipue virozum ecclesiasticorum. et no. io. an. in. c. capitulum de rescriptis

Capitū et postliminiū. reueri. **Re. j.** postliminiū.

Capitis diminutio est status pmutatio ut qñ liber efficitur seruus **Et** est triplex diminutio capitis. scz maxima media et minima. **Minima** capitis diminutio est quando quis nec ciuitatem in qua moratur nec libertatē amittit. sed tñ patitur p̄tra se status cōmutationem vel minoratōem circa familiā. ut qui iuris sui est. alieno iuri incipit esse subiectus. veluti p arrogationē aut cum quis emancipatur qui primo erat in aliena potestate.

Et d3 intelligi p̄dicta p̄scriptio cum permutatur status hois facto ei interueniēte vel in p̄dēnando vel emācipādo vel arrogando vel adoptando vel etiā in renouando ex ingratitudine. vñ h3 patre alie mor tuo muret ei? stat? qz sui iuris ē fact? nō ideo capite diminit? ē. **Et** stat? h3 ponit fm azo. p ciuitate et libertate. vel ciuitate tñ vel patria p̄tate seu p̄pa p̄tate aut media. **Tria** ei sūt q̄ h3 ho tēz ciuitas libertas et familia. et fm hec tria sūt tres capitis diminitōes. **Media** capitis diminitio ē cū salua libertate ciuitas amittit? ut cū q̄s deportat? seu relegat? ad exiliū p quī quēniū vel bānit? **Maxia** capitis diminitio ē cū ciuitas amittit? nec libertas retinet? ut cū deportat? q̄s i insulā et u? efficiē laur in metallū dampnat. et sic etiā bannitur

in opus metalli vel si maior. xx. annis natiturse venditari ad precium precipiendum vel si manumissus in servitutem ex ingratitudine revocetur. **P**ena autem dampnandi in metallum hodie locum non habet. vide infra. de capi. di. per to. et spe. t. de tuto. §. tutela.

Capsarii dicuntur. qui in balneis vestimenta suscipiunt custodienda. Vel aliter sunt illi qui portant alios libros ad scholas. **C**arbonianus. **R**e. s. bonorum possessio carboniana. Unde scōz 430. dicitur a carbonio inventore vel auctore. Et datur solum nato et non nascituro in quo differt ab edicto de ventre in possessionem mittendo. quod subuenit nascituro.

Carbonum appellatione quid continetur vide. ff. de ver. sig. l. carbonum ubi appellatione materiati non continetur materia ut appellatione librorum non carere. ff. de le. iij. l. librorum. §. q. tamen. Nec contra appellatione materie continetur materiati. l. servus. e. ti. Et sic non continentur ligna ad coquendum vel calefaciendum quia non sunt carpones.

Cardinalium iudices dicebantur olim illi qui ab impatore habebant potestatem iudicandi et illos solum qui coram eis eligebant litigare et poterant eligere sine plensu priorum iudicum sicut traditur in gl. l. ff. de iudicis.

Carthophilatium est armarium vel locus in quo carte reservantur. Et dicitur a carta quod est instrumentum vel scriptura et philare conservare quasi et. ut nota. c. i. de pba. et c. ij. de di.

Carta seu instrumentum seu rescriptum dicitur falsa seu falsum bene. xiiij. modis ut. no. in. c. in memoria. di. xij. in glo. ubi falsa. Primo ex dicto vel tacito. Secundo scripto. Tercio facto. Quarto sine rebus. Quinto per subscriptiones variorum manibus notatas. Sexto per alienum sigillum dum proprium habeat ut ibi.

Caracter proprie est signaculum quoddam quo aliud insignitur ut ordinatur in aliquem finem. sicut caractere insignitur denarius ad usum commutationis. Et milites caractere insignantur quasi ad miliciam deputati. Homo fidelis ad duo deputatur ad fructum glorie et ad hoc insignitur

signaculo gratie. apo. viij. Nolite nocere terre et mari quoadusque signemus. Secundo anima fidelis deputatur ad recipiendum vel tradendum alijs que pertinent ad cultum dei et ad hoc insignitur caractere sacramentali id est signo indelebili quod me impresso.

Carena dicitur a carentia hominum vel cibarioz. Nam p. xl. dies ieiunant in pane et aqua et includuntur in aliquo secreto loco iuxta ecclesiam ubi non habet consortium hominum ut no. bern. in. c. accusasti. de accus. Et simile no. glo. in. c. ij. de spon. duoz et. in. c. accusasti. de accus. **C**arrucarii scilicet et atriarum idem sunt videlicet servi vel custodes atrium.

Cardinales dicti sunt a cardine quia sicut hostium regitur a cardine sic per eos regitur ecclesia universalis. xxiiij. dist. p. sibi teri. Dicuntur etiam quandoque cardinales. i. principales quia per eos debet officium in ecclesia regi.

Carnificare est carnes facere seu macerare. Unde carnifer. qui carnes facit et vendit de ap. significante. Etiam hominicide solent dici carnifices ut glo. iij. in cle. i. de vi. et honest. clerico.

Caselle sunt granaria in quibus fructus componuntur. ff. de iudi. l. i. Et de quali cellule granarioz alias granorum.

Castellus secundum albertum. vel castellum secundum alios dicitur secundum speciem. recepraculum quod aquam publicam suscipit que dicitur ad aliquod predium irrogandum. **R**e. ij. interdictum de aqua cal. edu. ut. ff. de aqua cor. et esti. l. i. §. equissimum. §. si.

Castrum si vendatur in usufructum ei annexum accedit. secus si vendit pallacium ubi est ecclesia ubi habeo in usufructum de hoc vide in no. in. c. ex lris de iure pa. et hosti. in sum. de iure pa. §. qualiter ij. q. viij. accusatio.

Cassitare est minutatim vel minime stilare.

Castrense peculium. **R**e. ij. peculium. **C**athedra secundum hugo. est grecus et ponitur per excelsa sede iudicis presidentis. Et dicitur a cathos. i. sedes. et edra sponda quasi spondata sedes. Et ponitur etiam per sede doctoris. Ita dicit gl. in cle.

ondum de sepul. Et allegat ibi grecismū
vnde Rex solium actor cathedrā iudex
tribunal.

Cathedratici ē qđ soluitur annuatiz
episcopo a suis clericis sue dyocesi in sig-
num subiectionis vel obedientie et etiaz
sustentationis. Et est duoz solidoz vt. r.
q. iij. placuit. 7 de offi. ordi. pquerente.

Et dicit cathedraticū quia soluitur ad bo-
nozem cathedre episcopalis. r. q. iij. c. i.
Et nō debet erigi vltra antiquū moze. e.

q. nec numer. Per quod colligitur qđ col-
ligitur qđ potest currere prescriptio i quā
titate cathedratici. c. olim de censu. Sed
totaliter non prescribitur quin solvatur
scdm no. io. thew. xvi. q. vj. quicunq. Et
vide archi. c. i. de preben. li. vi. vbi ptra-
rium allegat goff. et hug. xiiij. q. ij. in pri-
cipio.

Cathezizare est imbuerē docere seu i-
struere vel benedicere. Inde cathecism.

Nam ante baptismum instrui debēt ba-
ptisandi in fide et precipue adulti de cō-
le. di. iij. ante. xx. Ita no. glo. in. c. p. ca-
thecismum de cogna. spiri. li. vi.

Cathecuminus instructus dicitur. vñ
qui baptisari pponit medio tempe sym-
bolum dei dicens. xlvij. di. s. i. et. c. quo-
nam multa Vel dicitur audiens. eo qđ
doctrinas ante valuas ecclesie audiat cū
suscepere velit baptismum.

Cathologus est supior pars molendi
ne. ff. de fun. instruc. l. cum delamonis.

Castrametoz. i. pono sigo vel diuido
castra.

Carbonus est flagellum ex virgis in
modum scribe 7 tali vtuntur religiosi in
capitulis.

Cautio hec dictio ex pprio significato
significat nudam pmissionem ex qua in-
ducitur firma obligatio. l. de ver. sig. l.
sanctum. vt quis tenetur cauere dē eui-
ctione de vicis 7 morbis. Et intellige
nudam a fideiussoribus 7 pignoribus s3
non a stipulatione. Nam astrictus caue-
re debet stipulatione cauere vt obligatio
sit firma. l. pe. s. docere. ff. ne quis in ius
relatum. se. vi. eximat 7 de cle. non resi.
relatum. Quādoq3 significat cū pigno-
ribus vel fideiussoribus quando hoc ali-

ud verbum ei adiunctū declarat vt man-
dauit pcuratori vt recipiat ydoneam cau-
tionem a debitore alias non dare dilato-
nem. ibi cautio intelligitur cū fideiussori-
bus vel pignoribus. l. si mandato. s. si. ff.
mandati. Ratio significasti sumit ex ver-
bo ydoneam quod apponitur vt addat 7
fortiorem cautionem exprimat qualis nō
esset p stipulationem solam. Item ptoz
ibi iubet p collatione bonoz facienda re-
cte cauere vt. l. i. iubet. ff. de colla. bono.
significat cum fideiussoribus vel pignori-
bus vt. s. cauere. e. l. Et hoc ratiōe ver-
bi recte Quis significat cū fideiussorib3
7 non cum pignoribus qñ cautio de pto-
curatore exigitur. l. i. ff. de pcura. p. l. p-
tozie. ff. de preto. stipu. Et hec est cautio
pretoria requirēs fideiussores ex lege po-
situa pretoris prealle. que est facta ppe
bonestatem iudicij. vt enim pmissio legis
aliquid opetur et non inutilis sit. l. si qñ.
ff. de le. l. tunc ex iusta causa. qñ debitor
bona dilapidat iudex facere debet qđ ca-
ueat creditori.

Cautio est generale nomen omnium se-
curitatum quociens quis securus reddit
de eo sibi pmittitur vnde. Cautio priuā-
ta cum trino teste notata. Hoc ius est na-
cta quod cautio publice facta. Et diuidi-
tur in multas species. quia alia est cautio
ypothecaria alia cyrographia Et pñt di-
ci satisfationes. Etiam cautio dicit cā-
ta in qua scribitur computatio. vt. luce.
xvi. Accipe cautionem tuam 7c

Cautio rati danda est cū de mandato
dubitatur. l. de pcura. l. i. Et dicitur il-
la securitas que requiritur a pcuratore
actoris p domino cuius nomine agit qđ
ratum habebit omne illud quod in iudi-
cio p illum factum fuerit. vnde cauere d-
rato vel satisfacere est pcuratorem acto-
ris pmittere velle pseuerare vsq3 ad fi-
nem litis.

Cautio fideiussoria est quādo interue-
nit fideiussor principali obligationi. Et
dicitur satisfactio 7 hec sunt multe vt de
lite psequenda. iudicio sisti. iudicij sol-
ui. et de rato.

Cautio fidei pprie interuentu. Dicit
qđ fit p fide pñtā sine solēnitate iuramenti

Cautio iuratoria est quando p̄promis-
sio iuramento firmatur ut quando iuro
solēniter me debere aliquid vel impletu-
rum p̄mitto.

Cautio nudo pacto est cum aliquis si-
dem totam habet de me q̄ contentus sit
nuda p̄missione mea. Et hoc p̄prie d̄r pol-
licitatio vel pollicita p̄uentio. unde ve-
re et p̄prie dicitur satisfactio et satisfactō
dici potest. Sed satisfactio p̄prie est cum
duo pascifcentes duas scripturas sub ea-
dem forma verborū inter se p̄ficiunt q̄ mu-
tuo tradunt et pollicitatio et satisfactio
cautele dici possunt p̄prie loquendo.

Cautio pignoratitia siue p̄porbecaria
est cum pign⁹ traditur aut p̄porbeca sup-
portatur. et dicitur etiam satisfactio.

Cautio de euictione d̄r quando secu-
ritas prestanda est vel p̄stita emptori a
vēditore sit ea conditione ut si ab eo qui
catur venditor ei restituat extimationes
rei in duplum vel in simplicium p̄ut in e os
p̄prie conuentum est.

Cautio aut̄ alie multe possunt eē
species p̄ut ad diuersas materias appli-
cantur. unde spe. in tractatu libelli. ti. d̄
pignozibus. §. sequitur. ubi quasdam ali-
as species cautionum p̄sequitur.

Cautio de dampno infecto est que pre-
stat cum tua domus ruinosa ruinā mi-
natur domui mee. vel etiam prestatur se-
cundum quosdam cum timeo q̄ aliquis
mibi insidietur possum agere ut mibi p̄-
stet cautionem ne me offendat.

Cautio de ope moliendo quam p̄stat
ille quandoq̄ cui nunciatur opus nouū
sez q̄ ipsum opus demoliat si constite-
rit eum iniuste edificasse.

Cautio de usufructu in qua de duob⁹
cauetur sez q̄ usufructuarius re non ma-
le vratur et q̄ etiam usufructu finito re-
stituatur quod ex re ipsa sup̄erat.

Cautio qua heres cauet ipsi legatario
cum heres dat fideiussores legatario de
legato prestando.

Cautio qua legatarius cauet heredi ē
illa qua legatarius satisfat heredi ut si
falcidia locum habeat q̄ amplius nomi-
ne legati recepit quā ratio legis falcidie
paritur id heredi restituatur.

Cautio arrogatorum qua arrogator
stipulatur seruo publico q̄ restituat ar-
rogato que ab eo habuit vel eis ad quos
p̄uentura sint q̄ dabit sibi quartam p̄-
ter de bonis suis si eum sine causa eman-
cipauerit seu exheredauerit.

Cautio qua cauetur ei cui restitutio fie-
ri debet per quā rogatus restituere bona
alicui⁹ si sine liberis decesserit quicquid
post mortem de hereditate extabit cogi-
tur cauere illi cui debet fieri restitutio q̄
seruabit ei quartam partem.

Cautio muciana a mutio iuris consuli-
ro dicta est. Et habet fieri in vltimis vol-
untatibus. Et p̄muniter scdm̄ doc. non
in p̄tractibus et fit in p̄ditionibus nega-
tiuis puta sic dicendo. Si cicius capitolii
um non ascenderit si seruū non manumi-
serit lego ei. x. l. muciane cautionis. ff. de
p̄di. et demon.

Cautela est diminutiū a cautione et
tñ qñq̄ sup̄abundantiam importat ut
cum d̄r habundans cautela non nocet. l.
testamēta in fi. l. de testa. quinq̄ que p̄-
pter cautelam fiunt no. archi. l. di. p̄sbi-
teros. inde cautelosus id est p̄uidus circū-
spectus vel plenus cautelis.

Cauo quid sit patet. §. in dictide sta-
bulatq̄ in fi.

Catulus. i. sapiens media p̄ducta.
Sed media brevis est animal unde. Est
animal catulus fruitur rōne catulus.

Cauillatio est qñ ab euidenter veris
transitur ad euidenter falsa p̄ quandam
verborum inuolutionem vel sop̄bitiā.

c. venerabilis de iudi.

Causa est ex quo aliquid p̄ducitur ut
pater est causa filij et contractus cā obli-
gationis. l. et an eam. §. actiones. ff. d̄ ex
cep. rei iudi. Item cā est finis ex quo im-
pulsio datur faciende dispositioni. et ita
sumitur in ri. de condic. et demon. et cau-
sis et modis earum. Vbi patet q̄ causa
differt a modo qui de futuro et a p̄dicōe
que etiam est de futuro et suspendit. Et
am a demonstratione que tñ declarat
vel personam ver. gra. Patronus potest
compellere libertam ut nubat ne impedi-
atur matrimonium ut ciuitates repleantur.
Iste finis ut ciuitates repleantur ē

causa condende legis. ideo dicitur qd ces-
sante causa cessat lex. vt. l. adire. §. quam
uis. ff. de iurepatro. Et videtur p miscue
illis verbis. Cessante causa legis vel ces-
sante rōne legis Differunt tñ causa et rō
quia ratio est oculus cordis discernens.
rem p medium. Sed causa est in facto ac-
cidit vel non accidit p quod rō discernit
quid iuris. Dicitur etiam causa efficiēs
in l. conditor legis in contractibus ptra-
bendis. Causa materialis in legibus est
materia de qua in illis disponitur. Et cā
formalis est modus tractandi et forma
tractandi vel disponendi que addit cō-
tractui vel dispositioni. Dicitur etiā cā
instrumentalis vt est instrumentū artifi-
cis. Et breuiter quicquid ad esse alicuius
rei pertinet causa dicitur aliter et aliter tñ
Et significatur causa per dictionem si vt
dicendo dono vel lego illi si negocia mea
gesserit. l. demonstratio. §. i. ff. de p di. et
demon. Item p dictōem quia insti. §. le.
§. longe magis. Et per dictionem quoniam
am nam exponitur p quia. Item signifi-
catur causa in dictionibus illatiuis vt di-
cendo. Ticius negocia mea gessit ideo vt
idecirco sibi lego. Item in dictione cū vt
dicendo cum ticius negocia mea gesserit
lego sibi. et. Etiam in dictione siue. vt si
ueriticius negocia mea gesserit siue aduo-
catus fuerit. et. Item in ppositione p
ut ibi lego vineas pro alimentis. l. si. §. i.
ff. de ali. et ciba. lega. vnde sensus est qd
ex causa alimentorum lego vineas. Et
significatur causa p dictionez nomine. vt
dicendo lego vxori. xl. nomine dotis. l. si
quidem vxori. ff. de le. ii.
Causa dicitur a casu quo venit. Nam
causa est materia et origo negocij neduz
discussionis examine patefacta que dum
ponitur causa est cū discutitur iudiciuz
nuz diffinitur iusticia. c. forus de ver. sig.
vbi bern. dicit in glo. Causa est res in di-
cendo posita cum interpositione certaz
psonaz scz actoris rei iudicis et testis. et
dicitur a casu quia casualiter occurrit p
ter hominum voluntatem. Et differunt
causa et actio. Nam causa est negocium
vel contractus ex quo quis mouetur ad
petendum vel litigandum vt est venditō
vel locatio rei ex qua oritur obligatio et ē

causa prima obligationis que obligatio
parit actionem. cum obligatio mater sit
actionis. Et est duplex causa scz prima
et remota que dñt in actione reali et pso-
nali. Nam in psonali remota est ipm fa-
ctum prima est ipsa obligatio et in pso-
nali non sufficit exprimere causas primā
dicendo ago ptra te quia obligaris mihi
in. x. Sed oportet exprimere causam re-
motam vt dicendo. puenio te quia mutu-
auit tibi. x. In reali prima causa est do-
minium sed remota est ex qua consequit-
ur quis dominium. Et non est necesse expri-
mere remotam vt dicendo ago contra te
quia emi domum a bernhardo sed sufficit
exprimere primam causam dicendo ago
contra te quia sum dominus domus illi-
vt hec notantur in glo. et p doc. c. dilecti
fili. de iudi. De diuersis speciebus cāp
vide bonam glo. xi. q. i. in sum. Est et que-
dam causa spiritualis vel annexa spiritu-
ali vt illa que fit de iurepatro. Quedaz
civilis vt cum agitur sup rei vendicatōe
in causa pecuniaria. Quedam criminalis
vt cum agitur directe de crimine. Quedā
mixta vt cum agitur de crimine civiliter
vt de adulteris ad separationem thori.
In hīs tribus vltimis casibus iuratur
de calumnia. in primo non iuratur de ca-
lumpnia sed tantum de veritate dicenda.
Causae criminales dicuntur in quibus
agitur ad vindictam siue ad penam. Et
hoc etiam dicitur quandoqz agi crimina-
liter quando agitur ad vindictam publi-
cam. Quandoqz dicitur agi civiliter qñ
agitur ad penam per modum inquisitio-
nis denūciationis vel ad interesse pris p
viam accusationis.
Causa minima est duoz aureoz vel. x.
aureozum vel quinquaginta solidozum
vel illa que non sufficit ad sumptos iudi-
ciales.
Causa autem argumento scilicet natu-
ralis rationis constat aut probatione re-
stium vel tabularum et instrumentorum
c. forus. de ver. sig. facit enim probatio-
nem confessio vt ibidez notatur in glo. i.
Causae fauorabiles sunt quatuor scilz
da libertate matrimonio. dote. et testam-
to. c. duobus de re iudi. et de causa notat
pau. in cle. dudum de sepul. super verbo

causis et io. an. in. c. cum dilecti de acc.
Causor. aris. i. conqueror.

CE

Cedenda actionū beneficium est per quod postulare possum fideiussores. Et alij qui obligati sunt in vna obligatione. sibi cedi in alia contra fideiussores et alios quibus sunt obligati. alioquin nisi cedatur eis possunt recusare solutiones. vt in fi. de satisfda. §. sin aut. et. l. de solu. l. stichum vel pamphilum. §. penul. De B vide in spe. ti. de renun. §. finitis. x. p. ostremo dicendum. De beneficijs. et alijs. Re. ibidem. §. parum ante. x. et nota et vide. j. renunciatio.

Ceda idē est q. carta. inde cedula carta parua.

Cedere bonis ē ab vniuersitate bonorum suorum recedere et eis abrenūciare. veluti quando aliquis oneratus debitis vel obligatus est pluribus non habēs unde soluat vel satisfaciāt omnibus creditoribus abrenūciat bonis suis vniuersice deus illis vide. j. Cessio. Etiam cedere est videri. l. si dubitetur. ff. de si. l. stru. Et hoc nota p. statutis Et cedens bonis non liberatur etiam a civili obligatione. l. qui bonis. ff. de cessione bonorum. vbi no. accur. licet contrarium tenuerit glo. et male in. l. vbi cūq. ff. de fideiul. Item non additur debitor fisci v. reipublice volens cedere bonis scd̄z bar. in. l. is qui bonus. ff. de cessi. bon. q. uis videatur tenere oppositum in. l. iij. iuncta glo. l. de cessi. bo. Et beneficio cessionis renūciari nō potest fm bar. in. l. alia. §. eleganter. ff. sol. mē. licet cy. videatur tenere p. tra. in. l. i. l. qui. bo. ce. pos. Et bonis cedi potest nō tamen in iure sed etiam p. tra. ius. z. sufficit p. nunciū et p. eplam id declarari. l. si. ff. de cessi. bonoz.

Cedere actioni est ius actionis michi competentis in alium transferre et ipsum quasi in locum meum ponere ita vt dicta actione possit vti aduersus eos cōtra q̄s actio talis poterat intentari.

Cedere diem est incipere diem debiti vt si mihi p. miseris centum si ticius factus fuerit consul vel episcopus v. si naus ex azia venerit cum hec conditiones exite-

rint tunc dicitur dies obligationis cedere. vel diem cedere debiti est pecuniam incipere deberi. vt si debeas mihi centi in festo iohannis baptiste adueniente festo dicitur venire dies debiti. l. cedere diem ff. de ver. sig.

Celicole. dicuntur illi q. celi vel planetas. celi. i. solem lunam et stellas quasi deum colunt. Et hū licet xpiani sunt vel tamen non sunt tenendi in plena veneratione xpianoz sed nec ceteroz hereticoz penas pati debent scdm leges. vt. l. diu deis et celi. l. celicularum et quasi p. titu.

Cella a celando. i. occultando dicit. e. priuilegium de ver. sig. in glo. v.

Celebs dicitur ille qui non vult p. trahere matrimonium. Et hic scdm azo. fore te orbus dicebatur quia sine matrimonio et sine liberis erat. Et illi olim non poterant causa mortis donare quod hodie p. leges corrigitur vt patet. l. de infirmis dis penis celibatus et orbitatus. Dicit autem celebs quasi celo beatus quia talis est scdm ysidor. qualia sunt lumina in celo que absq. cōubijs sunt.

Celibatus venit inde et est status vel modus p. manendi seu vsuendi sine coniugio. Vnde put dicunt theologi celibatus iohannis. i. virginitas vel castitas nō p. ferebatur coniugio abrahe.

Cementarij dicuntur opatores murorum idem quod latroni quia cemeterio calcis et arene vtuntur.

Cenaculum est locus aptus ad cenandum vel comedendum quo quis magis die quam de nocte solet residere causa refrigerij

Cenotaphium est in ane sepulchrum. i. monumentum sine corpe quod constat ad memoriam defuncti. hunc aut locum placet esse religiosum sicut in ea re testis est virgilius. Sed duo f. res antebonius et senecus contra scripserunt quoz sententia p. ualet. vt. ff. de re. diui. l. int. m. §. si.

Cenobiz est locus religiosorum. et dicitur a cenon. i. cōmune quia ibi omnia debent esse p. muna. c. cum dilectus d. cō sue.

Censere est iudicare. iudicium p. stitue re. precipere. vt. no. io. an. in glo. verbi cē

tenus in cle. i. de concess. pben. ff. de ver. sig. l. censi. inde nomen censoris sumptum est. pda etiam dicuntur censi qz censum prebent. Etia censi est in censura conscribi. vt. l. in qui. cau. ping. contra. l. i.

Censores a censu eris. i. pecunie sunt dicti. quia censum etiam tollunt. Cui enim auctus est census in vrbe romana adeo vt consules non sufficerent pstituti sunt censores et censoris nomen videtur esse tractum. Quia senatus aliquid censuisse dicimus. l. censi pal. Item censor est index. inde censura. i. iudicium. Et p censuram ecclesiasticam significatur interdictum suspensio et excommunicatio. c. querenti de ver. sig. Etiam censores romanos pcuratores dicimus.

Censite dicuntur qui censentur. i. censum prebent. Re. s. agricole et censiti. et colonus.

Census tributum et pensio publica idem sunt vt. l. qui cau. ping. contra. l. i. et. l. si ppter pensionem publicam. l. si accipit. Vnde census idem est q pensio que soluitur de puentibus.

Censitor est qui recipit pntationes collectas coloni et pignoris iure venditis predium si census non soluitur. vt. ff. de censi. l. forma. §. illa. et. l. cum possessor. §. eum pro pecunia.

Cenodora est vana et mundi gloria.

Centenarij dicuntur duces vel magistri centum militum quoz potestas dicitur centena.

Centurio. idem.

Cessio est iuris et actionis translatio. nam p cessionem iura et actiones in eum cui cessi transferuntur. quia sicut in venditione vel quolibet titulo alienationis rei corporalis necessaria est traditio quatu ad dominij translationem. Ita ad translationem rei incorporealis scz iuris et actionis vtimur cessione que reputatur p traditionem.

Cessio scdm ysa. li. vi. et thymo. pprie est rei concessio sicut est illud rud. cedere iure ppinquitatis. Nam cedere dicimus quia si cedere. Et ea que ppria sunt. Na alie non concedimus sed bene restituiamus. Cedere etiam pprie dicitur qui contrauertatem alteri consentit. vt cicero cessit ei

misisse auctoritate viri. i. potius paruit. Et est sciendum q instrumentis cessionis dicit q cedens eum cui cedit pstituit pcuratorem in rem suam. Ad cuius enid etiam notandum. Si cessio ex mutuo vel aliter contraxisti tibi competit ptra eum actio directa et psonalis quia cessio in tua psona contraxisti. Tibi etiam competat actio utilis qua vtiliter et cum effectu debitorum ipm tanq rem tuam psequeris. Si autem mihi iura et actiones ptra debito rem tuam ex causa venditionis vel ex alia comiseris transfertur in me utilis actio qua vti possum ad ipm debitum tuum tanq meum exequendo. Directa vero et psonalis remanet apud te cum a te per cessionem non poterint leuari. etiam si velis adeo tibi adheret. ff. p socio. l. iij. Et sic patet q in directa actione et psonali sum pcurator tuus quia aliter non poteram vti licet cessio directa non possit cedi. potest tamen mandari eius exercitum. Et nota q cessio actionum psumitur simulata ex tribus q no. accur. in. l. i. et penul. l. mandati et ibi doc. et c. si. d. alie. mu. iudi. cau. fa. Item sex sunt cause ppter quas eps potest cedendi licentiam postulare scilz conscientia criminis. debilitas corporis. defectus scientie. malicia plebis. graue scandalum. et irregularitas psonne de crimine de renun. nisi cum pdem circa p. et per to. ri. Vnde crimen debilitas defectus plebs mala cogit. Cedere platur simul addas scandala fratrum. Adde p dictis si quis sit irregularis. c. i. de renun. glo. ij.

Cessionarius dicitur ille in quem transmissa est obligatio vel nomen et debet certiorare debitorem q nomen eius in ipsum transfusus sit ipsum notificando vel ostendendo instrumento et legendo. et copiam si velit habere dando vt in. l. nomen que res pig. obli. pos. l. alias alteri soluere posset debitor no credens se obligatum cessionario. l. i. §. i. ff. de no. ope. nun. et. l. i. l. de obli. et actioni. per bar.

Celo. onis. e puer scissus ab utero matris.

Cerimonia est ritus sacrificandi. Dicuntur enim cerimonie sacrificia et solennitates iudeoz q cereis exercebant et sic

in veteri testamento peccata purgabantur.

Cerimonialia precepta sunt que ad cultum dei pertinent. de quibus ratio reddi non potest secundum iohannem theophilum. di. vi. §. hinc ita respondetur quia ad legem fuerunt mandata ut non arabis in boue et azino. Non indues vestem lino lanaque et textam. Et non seres agrum diuerso semine. Sunt ei tres duplicitates prohibite scilicet in corde. in ore. et in opere.

Cesar primo fuit nomen proprium iulij imperatoris a quo postea omnes imperatores dicti sunt cesares.

Certum dicitur non dubium unde procurator debet esse certus. ff. de procura. l. ij.

Item arbiter certus debet esse. ff. de arbitris. l. item si unus. §. si in duos. Similiter tutor debet esse certus. ff. de testamento. l. tutor incertus. et. l. duo sunt tunc videtur tenet vbertus de bobio. c. i. de procura. li. vi. in glo.

Certicondictio competit ex omni obligatione. et ex omni causa ex qua aliquid certum et determinatum petitur siue ex contractu siue ex causa legati siue suo nomine siue obligetur hereditario. Et sunt due certiconditiones. vna generalis in omni contractu ubi certum petitur. Alia specialis in contractu mutui. Et licet nulla lex hoc manifeste dicat. potest tamen elici ex textu. in finibus. quibus mo. re. pra. obli. §. i. in finibus. ibi ex eo contractu scilicet mutui nascitur certicondictio quasi pro nomine eo demonstrat specialitatem in mutuo. Etiam in simili licet solum vna bonorum possessio nomine. communiter tamen sunt due. vna generalis. alia specialis. Posset etiam probari ex rubrica. ff. de re. cre. et si cer. pe. et de p. dic. Que rubrica habet tres partes. vbi in secunda tangit certicondictio specialis. et est glo. in finibus. §. palle. similis glo. in. l. certicondictio in prin. ff. si. cer. pe. et in. l. i. in prin. ff. de tricaria. et. Contrarium notauit katho de saxis. in. l. i. Qui admit. ad no. pos. sup. rub. Nam bene datur aliqua bonorum possessio in generali sed nulla generalis et sic de certicondictione sicut per aristotelem datur animal in genere. nullum tamen recipit animal generale quod omnibus principet animalibus. Et nota quod in libello non procedit

certicondictio generalis quia non instruitur aduersari? an debeat contendere an liti cedere ut dicendo te conuenio quod certum mihi teneris.

Ceterum no. io. cal. in comento decre. vestra de cobi. cle. et mu. et pau. in comento. decre. nobis de iure patronato.

Cetera hec dictio habet importare et intractu ea que veniunt que sunt de natura ipsius tractus hoc est de consuetudine ut no. in. l. si duo patroni. §. si quis inrauerit. ff. de iure iur. et hoc inferunt doc. quod si in probocollis alicuius notari inueniantur hec verba et cetera quod intelligatur ea venisse in tractu que de natura et de consuetudine eius sunt. ut dicit bal. et per verbum cetera nunquam intelligitur ut veniat promissio cum pena. Ratio quod proceditur esse quid extrinsecum ab ipso tractu ideo non intelligitur venire nisi expressum appareat ar. ex hinc quod no. in. l. sciendum. ff. de. x. obli. et. l. ij. L. de fal. si tamen secundum bal. tractus esset conceptus ad consilium sapientis et in ipso verbo recipitur et cetera tunc bene posset apponi pena in hoc contractu. et hoc operatur appositio illa ut consilium sapientis dicit istum tractum inueniuntur et cetera duplici modo perfectum. et secundum hoc dupliciter perfectum. Primo modo ponitur indeterminate in fine orationis sic quod non regitur ab aliquo. per hoc et tunc debet scribi breuiter ut sic et. Secundo modo ponitur determinate sic quod refertur ad verbum in oratione positum a quo regitur et debet scribi longe per duabus dictionibus ut sic et cetera. Sic etiam perfectum breuiter et longius. Et utroque modo significat put verba precedentia vel aliud merdum significare declarat Nam breuiter et. significat illud quod deficit et supplet verba deficientia ut in. l. gallus. x. credendum. ff. de li. et postu. vbi testator dicens Si me viuo nepos decedat tunc qui nepos et. credendum est gallum denotasse ideo de nepote. Et sic dictio et. supplet ibi verba secundum que nepos potest substitui qui sunt in finibus. illi. l. vi. gallus in introduxit et si procedit instrumentum extensum loca tionis vnius domus facit vni et sequitur instrumentum abbreviatum in emptionis.

alterius domus facte eidem. **D**ictio **re**. significat clausulas in precedenti positas que huic locationi sunt applicabiles qz precedentia declarant sequentia. l. si seruus pluri. ff. de le. i. Item qz in habentibus symbolum facilius est transitus. l. in rem. ff. item quecti. ff. de rei ven. **C**ontractus emptionis et locationis sunt similes l. i. ff. locati. Et est sciendum qz notarius qm nota posita breuiter in pthocollo redigere vult ad instrumentum publicum tunc significata p dictione **re**. debet extense scribere quia scit quid actum e et quid p hanc dictione intellexerit tanquam testis ibi contentor qz dispositionem contrahentis recepit ergo mortuo primo notario post pthocollo antequa redigeret illud in publicum instrumentum. Secundus notarius non debet significata per dictione **re**. in pthocollo positam extensere nisi quantum ibi sunt extensa. l. contractus. l. d. fide. instru. Sed talis nota pthocollo legenda e ptribus cora testibus et illis exponentibus verbum. **re**. Debz notarius secundus sup hoc requisitus ex positionem illorum redigere in publicum instrumentum extensum. alias iudex debet arbitrari ex precedentibus et sequentibus et picieturari quid p verbu **re**. significetur. ar. l. si seruus pluri. ff. de le. i. et l. voluntatis. l. de fideicomis. Secdo sumit et cetera put longe ponitur et significat alia pter ea que enumerata sunt. l. item queritur. ff. exercitu. ff. locati. vbi dicitur q milites de domo fenestras et cetera sustulerunt. Item ibi heres qui copulsus adit sicut ceteris comodis caret ita hoc pmodo quod non pot detrahere quartam. namq. ff. qui ppulsus. ff. ad tre. vbi dicitur **re**. regitur a verbis sustulerunt et cetera.

ci

Circuitoires dicuntur qui circueunt. vel circudant patrias a nudinis ad nudinas deferentes res venales. Et dicuntur alio nomine circumeatores. **C**ircumferamus scdm ysa. l. x. de q ad modum rote circumfertur. **C**ircuseptus est circudat vel vndiqz cinctus. vt no. in pbe. cle.

Circuducere leam est eam circuducta linea dampnare et sic differt a cancellare et supunctare.

Cim. iteru est locus soleniter p episcopum benedictus de pte. di. i. nemo. Et de acymos. i. dulce et steron statio qsi dulcis statio.

Cirographum. est cum duo paciscentes duas scripturas sub eade forma verborum inter se conficiunt et mutuo sibi tradunt vel dicitur instrumentu seu illa lea in qua debitor pfitetur se esse obligatum creditori. Item qd antapoca. et cyrographa du veniunt nomen sine corpus venisse videtur. l. seruus filij. ff. de cyrographu. ff. de le. i.

Circustantia alicuius loci intelligitur p. xxx. pedes vt dicit bar. in l. item apud labionem. ff. pucium. ff. de iniurijs.

Carcha est princeps sup mille homines.

Cilium est parua pellicola in oculo q dicitur lacrimale.

Cimiliaracha est custos sacroz vasor et aliaz rerum sacre ecclesie vt dicit glo. in l. inuenimus. l. de sacrosan. eccle.

Circa est significatiōis restrictione nō autem ampliatine. vt in l. rutilia polla. ff. de ptaben. emp. Et hoc nota p statutis. Et quid dicitio circa opatur in teste vide bar. in l. celsus. ff. d. vscapi. Et circa ptinet ad tempus. circum ad locuz. circiter ad numerum.

Citacio est in ius vocatio vel inuitatio vt cu quis de aliquo pquerit et querimonia sua cora iudice deposita. iudex emissio citationis edicto ad eius instantiam vocat vel inuitat illum ad se in quem agere desiderat qui conquestus est. Si vero in edicto iudex vt pretor adiciat hac clausulam si in die pscripto non veneris quia si cotumax pdempnaberis vel reputaberis tunc edictuz olim dicebatur pemptorium. Hodie autem sufficit q dicatur.

Citamus tales pemptorie. Et e quadruplex modus citandi scdm gwil. de mon. lau. Primus p nunciu cu leis citatorijs. Secundus p pconem. Tercius p edictuz cle. i. de iudi. Quartus fit ex iuris dispositione Item quedam citatio fit ad monitionem iudicis. c. consuluit de offi. de

le. Item quedā est verbalis quedā realis
v. actualis ducendo ad iudicē. Itē cit a
tione sunt tres actus. Primus ē imposi
tio cum iudex imponit nuncio vt citetur
reus. Secundus manifestatio cū nuncio
denunciat citato vt veniat. Tercius rela
tio cum nūcius refert iudici talē in tali
loco citasse. Additur etiā quartus scilicet cō
paritio citati et qñ citatus teneatur com
parere. et si nō cōparet mulctetur no. per
doc. in. c. p̄terea dedila. Et de illis actib⁹
in. c. si. de feriis. Et nota qd citatio est de
iure naturali. vt in cle. pastoralis de re iu
di. Et citat⁹ ad locū morbosū seu vbi aer
est pestilentialis vel corruptus non tenet
ire cum saluti hominū sit rō adibenda. l.
reculare. §. si quis in vno loco. ff. ad tre.
et ibi p̄ doc. Nec citatus pemptorie pōt
dici p̄tmax ante libelli oblatōz. l. si fini
ta. §. si plures. ff. de damp. infec.

Ciuitas dē quasi ciuium vnitas et mu
roz ambitu terminatur de sen. x. si ciui
tas cuius appellatio ine etiam cōpreben
duntur. burgens. ff. de ver. sig. l. ij. Itē
ciuitatis appellatiōe p̄prebendunt mille
passus a muro ciuitatis. vt. ff. e. ti. l. mille
et. ff. de pe. l. q̄ liquide. §. si ita legitur
Item p̄prebendunt orti. ar. ff. de pcur.
l. p̄ses. Item ciuitatis nomine nō com
prebenduntur dyocesēs nec econtra. vo
catur autem p̄prie ciuitas que habet epi
scopum. vt. lxxv. di. in illis.

Ciuilis actio. Re. s. Actio.

Ciuile debitum vide in glo. i. c. si. d. so
lu. Et qñqz ciuile idem est qd vrbani et
elegans vt in glo. i. l. ciuile est. l. de fur.
Dic in ciuile. i. murbanū vel indecens. l.
inciuile. ff. de legibus vbi dicit in ciuile.
est respondere lege tota non p̄specta.

Ciuis est natus in ciuitate. l. ciues. ff.
de ap. vbi glo. Sed quid d. natis in comi
tatu. Dicitur. in autentico quibus mo.
naturales effici sui. §. si vero neqz ciues.
coll. vñ. et ibi. p. io. de belufo monēt que
si io de rege p̄cedente p̄uilegiū ciuitab⁹
et ciuib⁹ regni

Cisterna est locus in quo congregant⁹
aque pluuias et ibi collecte vsui refer
vantur. alij ponunt cistella. p. eodem.

cl

Clam possidere. idest. occulte. possi
dere.

Clamis est vestis militū. purpura re
gum. stola sacerdotum. toga aduocatoz
birus rusticoz vel custodū. cuculla moi
nachorum vt. l. de vesti. clo. et aura. li.
xi. et. l. qui mili. non posses. l. si clarissi
mi put no. azo. in sū. l. de offi. p̄sec. pre
to. Apud impatorē erant in triplici gra
du quia alij erant maiores et hñ vocabā
tur illustres sicut p̄fectus p̄torio orien
tis. Itē affrice. item vrbis romane. Alij
erant minores et hñ vocabant⁹ clarissimi
puta p̄sides. Alij medij et inter illos erāt
spectabiles vt p̄o consules et p̄fectus ex
gipti qui etiam dicuntur augustales.

Clamdestinū coniugij est despecta p̄so
naz p̄ntia vel iuris solēnitare vel deum
ciatione non p̄missa sine sacerdotis be
nedictione occultum matrimonium.

Clamdestina electio dē que in cameris
p̄occulta p̄uenticula fit vel illa quam ca
nonici inter se secretam tenent.

Classis. i. nauis inde classitus. i. nume
rus classatoz. i. nauium ad bellandū. Et
qui censetur vel voluerit se huic munus
rio deputare dicebatur incensitus vt. l.
de classi. li. xi.

Cliens dē ille cuius cām aduocat⁹ ru
etur et defendit. Inde clientulus diminu
tiū et idem est scōm ysi. Del dē iquasi
colens a colendis patronis. Vnde solēt
puerij aduocati dicere suis clientulis si
verum respondebis causam p̄des. Et nō
dicunt si falsuz respondes regnū dei per
dis et cum iniusta sententia dampnatōz
acquires.

Clerica dicitur corona clericoz rasa.
vt no. io. an. de vi. et ho. cle. c. clerici.

Cleros grece ē fors latine vel heredita
tas. Sunt ergo dicti clerici qz d. sorte dñi
sunt. xxi. di. cleros vbi ponuntur nomina
omniū graduū in ecclesia xpi de seruienti
um et appellatione clericoz etiam intelli
guntur monachi licet non econtra qz sūt
etiam electi in sortem dñi quod clericus
significat. xñ. q. i. Duo sunt genera. et hoc
maxime in causis fauorabilib⁹ sed i odio
lis secus. vt. no. in. c. i. d. iura. calum. vbi
etiam appellatione clerici non venit mo
nachus qz ibi postea specificat. vide. c. cū

secundum apostolum de prebendis. et c. clericos pariter.
¶ Clerimonia idem est quod hereditas di-

uina.
¶ Cloaca dicitur locus concau⁹ ubi so-
des confluunt ex quocumque vili loco vel
effluunt de vijs et plateis vel ubi sterco-
ra recipiuntur scilicet latrina. ff. de clo.
ca. ubi rex. in l. i. §. cloaca. Cloaca est locus
cauus per quem coluuias quedam fluit.
Et ponit pretor ibi duo interdicta de cloa-
cis. Primum est prohibitorium quo prohibe-
tur vicinis facere vim quo minus cloaca
purgetur. reficiatur. Secundum est restito-
rium unde flauius iura scribit compete-
re interdictum hoc ut in vicini edes veni-
at et rescindat pavimenta purganda clo-
ce gratia. Et si quis velit priuam cloa-
cam facere ut exitum habeat in publicam
cloacam non esse impediendum pompo-
nius putat. et vtrumque interdictorum est
ad saluberratem ciuitatum. Nam celus
pestilens et immundicie cloacarum rui-
nas minantur. ut ibi dicitur. Est ergo du-
plex cloaca priuata et publica. Et appella-
tione cloace tube et fistula continentur.
hec ex l. i. preal. ff. de cloacis.

CO

¶ Coactio est duplex absoluta et condi-
tionalis. Coactio absoluta est cui resisti
non potest cum quis violenter trahitur
ad aliquid faciendum quo casu quis om-
nino excusatur. l. di. p. biteros. i. q. i. con-
stat. Coactio condicionalis est que me-
tum cruciatus vel aliquid gracie minatur
que si excusat a tanto non tamen a toto.
r. sacris de his que vi. me. ve. cau. fi. in
glo. verbi attenuet secundum goffre. in sum.
c. ti. et etiam in c. cum dilectus. e. ti. vide
bar. b. xi. in glo. verbi inuita distin. v. ad
eius vero ubi bene distinguit. Et coacta
voluntas etiam voluntas est. xv. q. i.
¶ Merito. ff. quod me. cau. l. si mulier. §. si
metu.

¶ Cocus venit appellatione artificis quod
cocus esse est ars. lege si quis venditor.
§. i. et §. ff. de edi. edic. ymmo cocus im-
peratoris habet dignitatez ad quod bal-
dus alle. tex. in l. i. Quis cocorum in vfi

bus sendo hec lud. de ro. in singularibus
suis.

¶ Codicilli dicuntur codices parui. id
est libelli in quibus cum aliquis impedi-
tur aliqua necessitate ne faciat testamen-
tum de rebus suis disponit in vltima vo-
luntate. Et secundum 330. in summa. L.
de codicillis. In hoc differunt a testame-
to eo quod codicillis directa hereditas nec
dari nec adimi potest ne confundatur ius
testamentorum et codicillorum. Nec in
his potest hereditas scribi. Nec condi-
ctio heredi instituto potest adici nec sub-
stitui in eis directe potest sed per fideico-
missum cum in eis hereditas directe relin-
quitur. Et plura alia que notant. 330. et
hostien. in sum. titu. de testamen. Et wil-
bel. in specu. ti. de instrumentorum edicti-
one. §. viso.

¶ Codicillus dicitur ab auctore qui hoc
genus scripture instituit. Et est scrip-
tura vel littera in qua testator voluntatem
figurat suam. nulla indigens solemnita-
te sed solus testatoris voluntate qualescu-
que pronuntiatione expressa cuius benefi-
cio subueniunt voluntatibus defunctorum
propter deficientem solemnitatem verborum
legalium vel necessitatem verborum solle-
num. Et sicut codicillus fit vice testame-
ti sic epistola fit vice codicillorum. Et
nota quod illa clausula si non valet iure te-
stamenti valeat tamen iure codicillorum
secundum accur. in autentica. ex causa.
L. de codicillis. non habet locum quan-
do testamentum deficit vicio testatoris.
ut quia exheredauit vel preterijt filium.
Sed bene operatur quando testamentum
non habet viciu intrinsecum scilicet p-
teritione vel exheredatione sed habz de-
fectum extrinsecum puta minor numerus
testium. et c. Et ex modernis doc. g. vil. §.
cumo tenet cum glo. in l. fi. L. de codicil-
lis licet dy. et alij tenent contrarium. in.
l. patronus. §. si paganus. ff. de iusto.
rupto testamento. Hec ponit baldus de
parusio in quodam consilio.

¶ Codex est quilibet liber qui continet in
se diuersos libros parciales et hoc gene-
raliter. Sed proprie est liber qui conti-
net diuersa precepta imperatorum.

Unde ante tempus iustiniāni erant tres codices scz gregorianus. bermonegian⁹ et theodosianus. et multe constitutiones extra illos denagātes preterea duo pene milia libroz ⁊ trecies centena milia versuum. **V**idens ḡ iustiniān⁹ tñ legū multitudinē voluit circa B adhibere remedium salubre. **P**rimo direxit animū suū ad impiales pstitutiones. et de istis tribus codicibus extrauagantib⁹ fecit fieri vnū codicēz quē suo felice nomine nūcupauit codicē iustiniāni. **D**emēde direxit animū ad imensa veteris iuris volumina ⁊ de illis duobus pene milibus libroz et trecies centenis milibus versū fecit fieri libzū digestoz seu pandectarū que diuisit ī quinquaginta libzoz pciales. et in tres ītegrales scz. ff. vetus. inforciatū. et. ff. nouū. **P**ostea p iuuenibus et legū tyromib⁹ fecit libzū institutionū scz mediocrē eruditionem p quē quasi per pontem iuuenes ad legū subtiliora et altiora puenirent.

Coetanei sunt homines parīs etatis. scdm ysi.

Cognatio legalis scdm hosti. e. ti. Est quedam pmitas pueniens ex adopciōe vel arrogatione. vt no. in rub. eiusdem tituli.

Cognatio spūalis est pproximitas vlt atinentia que puenit ex sacramenti datōe vel ad sacramentum recipiendū attestatōe vel tentione. **U**nde ex cognatione spūali que in baptismo ptribit nouē pproximitates nascuntur. **P**rima filiatio īter sacerdotē baptisantem et baptisatū. **S**ecunda ppaternitas inter sacerdotem ⁊ ptem baptisatū. **T**ercia cōmaternitas. inter eundem ⁊ mtem baptisatū. **Q**uarta inter filios sacerdotis et baptisatū scz fraternitatis. xxx. q. i. homines. ⁊. q. iij. ita diligere. **Q**uinta filiatio inter baptisatū ⁊ suscipientem de baptismo. **S**exta filiatio inter eundem et vxorem suscipientis. **S**eptima fraternitas inter baptisatū et filios suscipientis. **O**ctaua cōpaternitas inter suscipientem ⁊ ptem suscepi. **N**ona pmaternitas inter eundem et mtem pueri. vt. xxx. q. iij. p ro.

Cognatio p sanguinee vxoris. ē coy⁹ cum p sanguinea vxoris

Cognati. **R**e. s. agnati. **E**t habet post agnatos quia cognati per femineū sexū sed agnati p masculinū p iuncti sunt hoc tamen hodie modicum curatur. **S**ed an agnatus psumatur scire factū cognati vnde de legem octauī gradus. ff. vnde cognati et. c. quosdam de presumpt. per doc.

Cognoscere instrumenta est ea relege re distinguere et conferre accepta ⁊ data

Cohortalis est appetitor qui obnox⁹ est cohorti. l. si cohortalis. l. e. ti. li. xij.

Colonus est qui pdiū habet agri colē di cā. **D**iffert autē colonus ab inquilino quia hic in rure. iste autē in ciuitate moratur **E**t habet plures species agricolaz scdm azo. qz alij vocantur coloni p dictō nales alij coloni inquilini alij origenarij alij coloni simpliciter nuncupati ⁊c. ⁊ qbus. j. patebit.

Coloni pditionales dicuntur quasi ex sua conditione predium vel agrum colere debentes. et scdm io. sic constituunt qz primo in scriptis vel sine scriptis ppe tuo iure colonos se esse in fundo pmitat vt postea p. xxx. annos in fūdo pmaneat **E**t licet quidā putant hos esse ascripticios os pditionales tñ scdm io. male putant qz colonus temporis transcurso potest liberari ascripticius vero minime vt. l. de agri. et cen. l. cum sanximus. li. xi. **R**e. s. ascripticius.

Coloni dominici dicebant qz colebant agros impatoris. vt. l. de pre. ⁊ omnib⁹ re. li. xi.

Coloni illirici alias et melius illirici de illirico. i. de schlapponia dicunt et habetur in. l. cum querebatur. l. vñ vi. vbi dē inter illiricianam aduocatōez glo. i. inter aduocatos de illirico. l. de colo. illiri. li. xi.

Colonus inquilin⁹. l. j. fm quosdā iter colonos pditionales. ⁊ inquilinos nulla sit dēntia p quibus videt facere lex diffinitus ē qz colonus pditionalis. vñ inquilin⁹ bene potest in alia pte cuiuslibet suburbij domū pducere et inhabitare. **S**ed condictionalis colonus non audeat cū sua familia recedere a fundo quem colit nec alibi habitare.

Colonus originarius fm io. dē coloni
ditionalis fili? ex eoq? originalit? pdicti
oni colonarie subiect? ē. Nec refert scd?z
io siue in solo fuerit natus siue extra so-
lum. q? tanquā originarius ad terrā illā
reducendus quā pater suus suscepit co-
lendā.

Coloni ballestini sunt de ballestina pro-
uincia dicti.

Coloni parciarij scdm quosdā dicunt
illi qui terram colunt p pte dimidia vel
tercia scd?z sterilitatē seu fertilitatē terra-
rum. Et fm io. nullum ius habent statim
fructibus a solo sepatis. Et ille dē pprie
parciarius qui conducit rem rusticā p cō-
muni dampno et cōmodo. Et cōpetit co n-
tra eum actio p socio.

Colonus simpliciter fm io. dicitur q?
sub certa annua mercede in pecunia nu-
merata pda colenda accipit. Nam fm
eū nō esset locatio siue pecunia. ff. de po-
stul. l. i. §. si quis seruum.

Colon? pprie dē q? rē rusticā pducit nū-
mis. et ppetit ptra eū actio pscriptis ver-
bis siue in factum.

Colon? ad nūmūz pduc? ē ille q? statim
fructus fuerint a solo sepat? ut vsusu
ctuarius intelligitur fm io. ff. de fur. l. si
apes.

Colonus supficiari? ē qui areā cōdu-
cit ea pditione. ut sibi liceat in ea edifica-
re et domū tollere cum voluerit

Coloni patrocinarj sunt q? totū agrū
suis expensis colunt et ex fructibus pte
stant domino fundi quantum puenit.

Coloni palatini habet. L. e. ti. li. xi.

Collatores dicuntur a pferendo q? cō-
ferunt in fiscum siue ordinaria sit colla-
tio siue extraordinaria.

Collatio scdm a30. in sum. L. de col.
dē quasi in cōmuni latio. Nā qd erat p-
prium dē ibi medium et pferit. i. pmutio
ni subicitur. Et scdm eū non est aliud q?
pmutatio qua res quondā non sua vel
non hereditaria iam est sua vel heredita-
ria vel est confusio siue coadunatio rerū
pferentis in res pmutas seu cū rebus cō-
munitibus diuidendis vt. no. in. l. si soror
L. de colla. Item fm vulgus in rub.
L. e. ti. collatio est triplex vna quā faciūt
colares disputando et de iure disceptā

do vt in auc. et si contracti. L. de fi. l. i. r. r.
Alia quā facimus bibendo et pmedendo
Tercia que fit res coadunando Et ista b
descripta est et in ti. de col.

Collatio instrumentorū ē qn duo instru-
menta inspiciuntur et examinant simul
vtrū in vno ita sit sicut in altero vel vt vi-
deatur p modū et formam scripture effe-
ctus eius.

Collectaneus idem est q? confugens.
sed collectaneus. i. cōdormiēs a lacte pri-
mus. secundus autē a lecto nomen habet.

Collega fm yti. dē a collegatione soci-
etatis vel complexu amicitie et ē idem q?
sodalis in officio alterius paris ptatis

Collegarius etiam est vnus ex talibus
socijs.

Collegiati dicunt aliqui qui sunt d ali-
quo corpe. i. pgregatione vel artificio ho-
minū veluti pistoz. fabroz. monachoz
et quorundam alioz collegiū habentium
qui etiam dicuntur carthopatri. q? eozū
nomina scribebantur in cartha vel matri-
cula patrie. vt. L. de colle. li. xi. in rub.

Scribebant autē p eo vt patrie fierent in
corporati. vel dicebantur corpaliter emē-
tes carthā. i. locū cuius p carthā assigna-
tum vt in eius locū surrogentur. et patrie
fiant incorporati scd?z accur. ibidē in. l. vni-
ca.

Collegiū ē pgregatio quā ad minus
tres facere possunt. Nam duo faciūt cō-
gregationē. collegiū tres. populū. x. tur-
bam. xxv. gregem. v. porci vel. x. oues vt
no. p bern. de elec. c. i. Et collegia licita
et approbata in hīs in quibus hnt iurisdi-
ctionem. Et q ad ea q ad epōs collegiatos
pnt facere statuta. vt. no. in glo.
l. si. L. de iur. om. iu. Et exp̄ssus. L. d cō-
sti. pecu. l. q. in fi. p bar. in. l. omnes ppli.
ff. de iusti. et iu. Item collegio nō appro-
bato nō relinqt in testamēto. l. collegiūz
L. de heredib? insti. et d licito vel illicito
in. l. i. L. de sacrosan. ec. d excef. pla. c. cū
dilecto. et p bar. ff. de col. illicitis.

Collaterales dicuntur qui se attingūt
vel sibi attrinent transversaliter p lineam
collateralem nō p lineā rectā ascendētē
vel descendētē vt p sanguinei et cōsimi-
les dicunt etiam collaterales generaliter
omnes equaliter quasi laterib? p̄sidētes

Collobium est toga vel vestis sine maniciis.

Collectiua dictio dicitur que significat collectivam ex sua impositione. quoniam etiam ex significato sumptum aliunde ex quavis alia materia subiecte significat. & gratia. ibi omnes fuerunt lapidem vel trabem significat collectivam. Ita vulneratus. ff. ad l. acqui. sed ibi omnes student avaricie significat distributivam. Ratio quia in primo exemplo ex unitate lapidis sumitur significatum verbi. sed in secundo exemplo sensus est quod quilibet homo studet avaricie.

Similiter hic omnes homines aut sunt liberi aut servi. insti. de iur. persona. fin. materiam subiectam. non patitur sensus collectivum quia falsum est quod omnes homines sunt liberi vel servi. quoniam aliqui liberi sunt et aliqui servi. Sed in l. si necessaria §. si annua. ff. de pignora ac. sumitur dictio unaqueque collectivam ubi si stipulatus sum. triginta mihi solui annua bina trina die. i. quolibet anno in tribus annis mihi solui decem et pignus accepi. Deinde pactum est appositum quod mihi unaquaque die pecunia non soluta esset. mihi vendere pignus liceret. Dicitur textus quod pecunia non soluta uno termino scilicet primo vel secundo non licet vendere pignus sed omnibus terminis preteritis. Et sic illa verba unaquaque die significant collectivam scilicet omnium terminorum simul. Dicitur ergo collectiva dictio que significat collectivam per modum eiusdem corporis ut sunt turba domus grex peculium collegium hereditas civitas universitas commune etc. Item dictum quisque est collectiva ibi. tunc et sepius per quartam partem quisque eorum me heredem fecerit heredes mihi sunt. l. hoc articulo. ff. de here. insti. quia refertur ad utrumque. Collectivam dicitur tamen ex subiecta materia scilicet institutionis sumitur quoniam significatum distributionis. De hoc in l. si. l. de impub. et alias. substi. et l. si filiabus. §. i. ff. de le. i. et l. si fuerit. ff. de reb. dubis hoc ponit bar. in l. hoc articulo pale.

Colluctuatio fit dum aliqui simul luctantur pugnis vel calcibus vel veris quoniam pugnares non stant certo loco. ff. ad l. acqui. l. quia actio. §. si quis in colluctuatione in glo.

Collusio secundum bernardum in glo. in c. audimus de collu. dereg. et c. cum clerici decem. est inter actorem et reum latens et fraudulenta conventio per quam alter iudicio se superari permittit. Quia interne mente secundum hostium in sum. aliquando delicta remanent impunita vel etiam committuntur. Et fin. azo. fit per procuratorem et advocatum causarum qui se in lite superari patiuntur. et fit per principales personas in similibus tam in civili causa quam in criminali ut in dicto. c. audimus. In civilibus autem secundum azo. fit impune. ut quoniam quis per collusionem patitur servum vel liberum in genus pronunciari. Et hoc ideo ne per tales degeneres inquinaretur amplissimus ordo senatorum.

Commentarius est ille qui causas commentabatur vel scripsit.

Commentor. aris. Est componere vel finire seu glossare.

Comentum significat deceptionem vel occultum seu maliciosum tractatum de testi. in inte. c. i. li. vi. xxxvii. di. c. ij. de testi. cogen. c. ij.

Comes orientis fin. azo. in sum. c. ti. forte erat procurator rerum cesaris quas habebat in oriente.

Comes palatinus dicitur qui curam gerebat precipuam ut missorum notarioz et iudicum negligentiam argueret et a provincialibus tributa exigeret et consueta deposceret ita quod non in provincialibus sed precipue iussus est ut iudicibus et eorum officialibus precepto immineret et superesset. l. de offi. comi. sacraz largitionu. Et de offi. rectoris provincie.

Comes rex privatarum fin. azo. erat forte procurator cesaris in privatis rebus. et secundum eum etiam fuit illustris. Alij dicunt quod privati modi. et fiscalium rex habuit ad administrationem ut eas conservaret et in eis negociaretur.

Comes sacrarum largitionum secundum azo. erat ille per quem princeps sua stipendia largiebatur. Et hic forte erat procurator reipublice qui grece legista nuncupatur et illustris erat. Alij dicunt quod per hunc imperator libertatem suam et magnificentiam exercebat et largitudinem agebat.

Comes sacri patrimonij. erat qui im-
patoris procuravit patrimonium qui in
differt a comite rerum puataz. quia hic
tenet custodiam rerum puataz et exercet
negociatoz circa mobilia. Sed ille patri-
monij et immobilia procurat. Et hec dif-
ferentia presumitur ex verbis. *L. de offic.
com. i. re. pu. et. ff. de offi. p. cu. cel. l. i.*
Comites consistoriani sunt qui consistorij
militis dici meruerunt qui etiam specta-
bilibus pconsulibus equipabantur. *L. de
com. consisto. li. xij. l. i.* Vel etiam consistoria-
ni dicebantur qui perant castris pncipis
ordinandis et erant plures. Et eligebantur
de can. de consistorianis et ministerianis
ut. *L. ti. pal.* Alio modo consistoriani dice-
bantur castrensiarum et apud nos hodie ca-
stellani vocantur licet apud alios vocen-
tur omnes quibus puius est de certis red-
ditibus. ut in castro aliquo pro defensio-
ne et custodia pmoventur. de com. rei mi-
li. Et qui puincias regunt. *re. vi. l. li. xij
cum suis ti.*
Comitarienses milites alias comita-
tenses dicuntur milites stipendiarii a co-
mitatu dicti quia militant non soli. sed
in comitatu.
Comentariensis dicitur custos in carcere
positus. *ff. de ori. iuris. et. l. de custo.
re. l. ad pmentariensem* ubi talis punitur
tali pena cum socio suo. qua punitus fuit
se aut fugiens ex negligetia eorum nisi ex ne-
cessitate pcul ab officio egerit tunc adiuv-
tor eius pari pena constringitur
Comenda est custodia ecclesie alicui
comissa. c. nemo deinceps. de elec. li. vi.
ubi bona glo. de comendis cum multis
questionibus in. c. dudum de elec.
Comendare est deponere. *ff. de ver. sig-
bil. l. commendare. ff. de posi. l. lucius. r. xx
si. q. ii. ne quis arbitretur* Etiam capitur
p laudare ut in glo. prealle.
Comotatum est alicuius vel certe rei
ad aliquem specialem usum gratuita fa-
cta pcessio Et differt a pcario p vsuz spe-
cialem. Item quia pcarium non potest
reuocari nisi tempore expleto Sed como-
datus non potest reuocari nisi expleto usu
ad quem datur. Item comodatum solū
in mobilibus reperitur. pcarium vero et
in mobilibus. in sti. quibus mo. re. co-

trahi. obli. *ff. item is cui res. d. comoda-
ta aut res.* Et de facta pcessio non aut tras-
latio quia is qui comodat dominum possi-
det et proprietatem retinet. *ff. e. ti. l. rei. co-
modate.* Dicitur gratuita quia nulla mer-
ces intervenire debet alias si merces in-
veniret tunc res transiret in locationem.
vel in contractum innominatum. dovt fa-
cias insti. locati. *ff. i. r. mandati. ff. vlti.*

Comodare est rem ad usum alicuius
quod diu velit concedere.

Comodatarius est ille cui res aliqua
datur vtenda videlicet ipsum comodatum

Comodati actio. *Re. s. Actio como-
dati.*

Comodum secundum ysa. li. v. est illud quod
est nostri iuris. et etiam ad alios temporaliter tras-
latum est comodo tempore quoad apud
eos fit unde comodum dicitur etiam alio
nomine comodatum.

Comercium secundum ysa. li. v. est deriva-
tum a mercibus quas res venales nuncu-
pamus. Vnde mercatus dicitur certus
multorum qui res emere vel vendere so-
lent. Et est commercium quasi commutatio
mercium. Etiam dicitur copula dicendo
carnale commercium

Comestor vel comessor. idem est q
gulosus

Cominationes sunt mine p iudice im-
posite nec tamen habent auctoritatem rei
indicate secundum azo.

Comunidiuidundo secundum ysa. li. v. est
inter eos quibus res communis est que ac-
tionibus vel postulationibus licet arbi-
trio dari cuius arbitrato res diuidant.
Re. s. Actio pmunidiuidundo.

Comunia pditionum. *Re. i. predium.*

Comunia de usucapionibus. *Re. i.
usucapio.*

Communia de successionibus. *Re. i.
successio et inuenies.*

Comineatus dicitur licentiatum vel re-
comendatio seu remuneratio ipis licenci-
atis tempore licentiatum facta ut in epi-
stola alexandri magni et aristotilis legi-
tur. Et est quod vulgo dicitur conductus
liber. idest transitus a comineando descen-
dens ut ubi dicitur optumis nos suscep-
erunt comineatibus.

Comedia. i. villana locutio vt in glo. l. nō. li. tibi. metrolo. sua ad dextra trās ferre in rub. li. xi. Item est dignitas. **S**ecundum donatum est rusticana laus siue cantilena a camos. i. villa et odos cāt?
Cōmendaticie līe sunt dimissorie quibus clericus dimittit et absoluitur a potestate sui episcopi in quibus phibetur dē vita et ordinibus illius testimonium.

Comparatus capitur interdum ppositio vt lacius. i. late. c. auaricie de ele. li. vi. similiter. c. licet ppe finem de accu. ibi potius et. c. Et si pignorationes de in iur. ibi districtius. i. districte. Sicut iter dum positus capitur p comparatio vt in. ps. cxxij. Bonum est confidere in domino q̄ in homine. Bonum est sperare i domino. et. ibi bonum. i. melius.

Cōpendiosa hec dictio significat substitutionem que sub conditione mortis alia multa complectitur tempora seu longum tempus quod dicitur post pubertatem. Et dicitur ideo compendiosa qz sub verborum compendio plura complectitur tempora et quandoqz plures substitutiones fa. l. meli. s. duorum ibi orationis compendio. ff. de le. ij. et. l. precib. l. de impu. et alijs substi. Et hoc put ad aptatur illud significatum quia pōt ad alia adaptari. vt aliter significet put verbum cui adaptaretur significare dictarū vide infra substitutio compendiosa.

Cōpilator fm ysi. li. x. est ille qui aliena dicta suis pmiscet. Et sic solēt pigmētarij in pictura diuersa mixta pfundere. Vnde illud virgi. Pictoribus atqz poetis quidlibet addendi semper fuit equa potestas. Hoc scelere quondā accusabatur hercules mutuanus. iste voces cum quasdam versus hominū transferens suis pmiscuisset. Et cum compilator ab emul diceretur ille rēdit magnarum virū esse clauam a manu herculis extorquere.

Concupina sumitur duobus modis. Primo dicitur illa quam quis cognoscit fornicario affectu. et talis non impedit ordinis pmotionem. Secundo dicitur illa quā aliquis cognoscit vxoraticio sine maritali affectu. et talis impedit pmouēdum ad sacros ordines. xxviii. di. si quis de laycis de presump. c. illud de elā. de

spō. per to. Item concubina scdm azo. l. sum. e. ti. constituitur sola intentione animi. Et ab eo quandoqz qui nō potest vxorem ducere vt ecce preses mulierem oridam de puincia non duceret vxorem eadem potest habere concubinā. Potest autem scdm leges vt ipse azo dicit eas solas habere mulieres sine motu criminis in quibus stuprum non cōmittitur. sicut in vxigine vidua et minor ex xv. annis in quibus stuprum cōmittitur.

Conclauē dicitur cella vel thalamus secretus ad quem p multas clauēs venit vi. glo. in verbo conclauē. l. qd conclauē. ff. de damo. infec. et ideo in electione papae cardinales intrant conclauē.

Concessio facta alicui de aliqua re respicit personam cui fit non autem ipsam rem adeo qz finitur morte ipsius cui facta est nec ad heredes eius transmittitur. nisi in ipsa concessione fiat mentio de heredibus. l. cū seruus. s. si quis. ff. de le. i. redibus.

Confinia dicuntur que adeo sunt prima vt nullus sit paries inter ea. vnde p dia urbana que consueuerunt parietibus distingui pprie non dicuntur pfinia. sed potius dicuntur vicina. Prædia vero rustica possunt dici confinia. quia solo pris finalis termino sunt distincta.

Cōfirmatio ē iuris prius habiti corroboratione vt colligitur de fi. instru. c. in dilectos. Alio modo ē sacramentorum ministratio scz in fronte crismatis assignatio. Et fit pfirmatio primo modo dicta hīs verbis. Confirmam⁹ te sicut rite polices vel sicut sine prauitate facta est electio. vel sicut pvide facta est.

Confirmare est alicui iuri vel facti firmitatem prestare.

Coniectura est verisimilis rō suspicio nem inducens non de necessitate psonarū vincens.

Coniuñctio qñqz ponitur p distinctionē vt cū dē mibi hereditas meo. ff. de ver. signi. l. p iuncti. et distinctio quandoqz p coniunctione. vt. ff. e. ti. l. sepe.

Cōditio ē dispositōis suspensio ex euentu incerto futuro ei appposito in quē euentū ei⁹ dispositionis facta est collatio. ff. si. cer. peta. l. itaqz. s. gra. pmutovl lego si ticius fuerit consul hec dispositio est

condicionalis ex incerto appposito. si ticius
Et per hoc dispositionis vel legati sit su-
spensio et eueniente casu quo ticius sit co-
sul purificatur et non plus suspendit insti-
tutio. **de ver. obli. §. ex condicionali. 7. ff. de co-
di. et demon. p. to.** Potest autem capi
condictio dupliciter. Uno modo pro te-
poris suspensione quod solet apponi in co-
tractibus aut ultimis voluntatibus. de
quo in ti. prealle. de condi. et demon. in
ti. de condic. institutionum. Secundo mo-
do quando aliquid solutum est. Et illud
intendimus repetere et appellatur peditio
quasi soluti repetitio de ista tractatur in
ti. de condi. ob cau. data et ti. se. et de sui
natura non solet dari domino quia repe-
ditio presupponit dominum esse translatum
in. ff. de usufructu. et quemadmodum capi-
tur alias amittitur. Et hec condictio pu-
cipaliter est duplex. Una generalis con-
currentes cum quacunque actione ex qua cer-
tum petitur. l. certi. peditio. ff. si. cer. pe.
Alia est que diuiditur in multa membra
scilicet in conditionem ob causam. ob turpez
causam indebiti siue causa furtiva 7c. de
quibus omnibus. §. dicitur. Et nota quod co-
dictio differt a modo et a causa et a demon-
stratione. Et secundum glo. in rub. ff. de peditio.
et demon. Conditio ea legati cuius defectus
tunc defectus seu confirmatio pendet su-
spensio. et ibi legati ponitur exemplariter
Et sic non restringit quin pueniat alijs a
legato quia exempla non restringunt re-
gulam. l. dampni infecti stipulatio. ff. de
damp. infec. **Bart. sic diffinit. Conditio**
est quidam euentus futurus in quem dispo-
sitio suspenditur. Et intelligitur de euen-
tui in facto vel iure. l. multum interest. de
condi. et demon. Siue conditionis affir-
mativae vel negativae. l. in testamento. co-
ti. Et dicitur futurus quia de preterito et pre-
sentis proprie non est conditio quia non suspen-
ditur. l. cum ad pns cum duabus. se. ff. si cer.
pe. Baldus vero sic diffinit. est adiectio
quedam per quam dispositum habet in sui esse
pendentiam existentiam vel defectum.
Et hec generalis est ad omnem pditionem
inductivam et exstructivam de preterito p-
sentis vel futuro. **Petrus de besutio sic di-**
cit. Conditio est verborum adiectio in futu-

rum suspendentium. secundum quam disponens
vult dispositum regulari. Significatur
autem peditio per dictionem si. ut in exem-
plo lego si ticius fuerit consul. Item per
adverbium cum. ut dicendo cum ticius
consul fuerit. Sed est differentia inter si
et cum. non quo ad conditionem faciendam
sed quo ad modum significandi. quia dic-
tio si significat principaliter conditionem
vel suspensionem. et per consequens tem-
pus et dilationis dispositiones in euen-
tum futurum. Et quia ille est incertus ideo
consecutivae suspensiones significat. l. si ti-
cio. ff. quando dies. l. cedi. 7. l. qui promisit
ff. de condi. et demon. Item dictio nisi
significat pditionem. ut vendo tibi librum
per decem. ita quod venditio valeat et perfici-
tur nisi alius conditionem meliorem infra
mensem faciat. l. si. cum ibi no. ff. de in di-
ez adiec. Item dictio alioquin pditionem
facit ut promittis mihi scribere librum in
fra mensem alioquin. x. nomine pene. **Na**
sensus est si non scripseris 7c. l. si finito. §.
ex hoc edicto. ff. de damp. infec. Idem in
ditione alias quia eodem modo exponi-
tur. i. si non scripseris. Item in dictione
siue. dicendo promitto siue navis ex asia
venerit siue ticius consul fuerit. Et que
illarum dictionum disiunctivae potest fue-
rit purificat dispositionem. l. si ita quis
stipuletur. ff. de ver. obli. Idem in alter
natina aut. ut dicendo. relinquas prelia
propinquis. aut libertis. l. cum pater. §. pe-
nul. ff. de le. q. Nam sensus est si non sint p-
pinqui veniant liberti. 7. §. ex significato.
sumptum ex maiori affectione propinquo-
rum quibus testator primo relinqueret
voluit. ut patet ex ordine scripture. Ad
in adverbis quod diu. vi ibi promitto vel le-
go singulis annis. x. quamdiu res meas
vel heredis mei gesseris. Nam sensus est
si gesseris habeam. x. l. pater. §. si. de con-
di. et demon. Item in dictionibus quo-
ad. donec. quousque. quia idem significat.
Item in dictione dum. dicendo lego ux-
ori dum cum filio meo erit. l. qui concu-
binam. §. uxori. ff. de le. iij. Idem in
ditione quandocumque. ut vir legat ux-
ori quandocumque filios. habuerit. lege-
cum vir. ff. de conditio. et demonstra.

Idem de qñ. vt lego pupillo qñ nupserit
l. pupillo. ff. de le. ij. **I**dem de vbi. dicen
do lego filio vbi nupserit. l. si ita scriptū
§. i. ff. de le. ij. **I**dem de quatenus. vt le
go quatenus heres meus erit. quia sensus
est. si in toto vel in pte. l. Stichum. ff. de le.
i. **I**dem de postquā. et ad vt lego ad tem
pus libror. l. si vir uxori. ff. de pdi. et de
mon. **I**dem de ppositione cum vt ancil
la cum liberis libera esto. intelligendo q
ancilla libera nō sit nisi cū liberis. l. si ita
fuerit. ff. de manum. testat. **I**dem de in
vt lego ticio in disciplina. l. nec solum. §.
si in habitatione. ff. qñ di. l. ce. **I**dem in
nomine vt pmitto tibi ptem agnetis vel
fructus fundi talis. l. interdum. ff. de. x
obli. et. l. i. in fi. de condi. et demon. **E**t
pendet dispositio ex incerto futuro even
tu scz si pariat vel fructus crestat. **I**tem
ibi pmitto centum nomine dotis. i. si ma
trimonium sequatur. l. si stipulationē. ff.
de iure dotiuz quia dos sine matrimonio
esse non potest ergo sic intelligitur. **I**de
de donatione causa mortis. l. si mortis cā
ff. d. dona. cau. mor. **E**t hoc ex natura h
ptractus qui pcedit ex cōmuni modo sic
agendi. **I**dem in pnomine vt vestē que
mea erit lego. l. nup. de le. ij. **I**dem d. qñ
quis vt quisquis mibi heres erit sit heres
filio meo. l. qui liberis. §. hec verba. ff. de
vul. substi. **I**dem de quisq. vt ticiū et
se. p. quanta pte quisq. heredem me fecit
ipm instituo. l. hoc articulo. ff. de here. in
fi. **I**dem de qui. vt qui prius ascenderit
capitolium. l. si fuerit. ff. de re. dubis.
Idez de quicūq. vt quicūq. pfectus fu
erit et. l. hoc edicto. ff. de iure fisci. **E**t h
ex significato non tantū pnominis sed
verbi futuri. temporis. l. ij. de here. insti.
ff. **S**imiliter ibi. emo pisces qui capiētur
emptio est condicionalis. **I**dem in pti
pio. vt acceptis centum a ticio instituo
eum heredem. l. a testatore. ff. de condi.
et demon. **N**am licet acceptis sit preteri
ti temporis tamen significat ibi futurum
scz si accepero centum et. **I**dem ibi lego
Stichum futurum meū. ar. l. Stichum. ff. d.
le. i. **I**dem in gerundio. vt sum instituo
ad eundem repudiante ticio. l. si tu ex pte.
ff. de acqui. here. **I**dem in supino vt lego

vel pmitto euntibus spaciatur in die
dnico. et sic de similibus.

Conditio multiplex est. Nam quedā
est pditio certi que cōpetit ex omni cā et
omni obligatione ex qua aliquid certum
petitur siue ex certo ptractu siue incerto
siue ex. l. acqui. agat siue suo nomine siue
hereditario obligetur. vnde manifestum
est q ista pditio concurret cū actione mā
dati depositi et ceteris vbi quid certum
petitur. **E**t ideo fm diuersitatem causaz
nunc re nunc verbis nunc lris nūc consen
su ptractitur. **N**unc etiam ex ptractu nūc
ex quasi ptractu. nunc ex delicto ppetit.
in mutata tamen pecunia sola illa pper
tit.

Conditio ex lege fm azo. e. ti. locū ha
bet quando seu quoties ex noua lege sur
git obligatio nec in eadem lege cautum ē
quo genere actionum expiatur que p va
rietate causaz nunc ex contractu nūc ex
debito nascitur. et sic non statuitur vt ca
uetur. l. qua actione agatur.

Conditio furtina competit dño rei cō
tra furem eiusq. successores ad ipam rem
psequendā vel estimationē eius quanti
plurimi fuerit postq. ablata fuit eoq. fue
temp est et fuit in mora.

Conditio indebiti ppetit ei qui perro
rem indebitā pecuniam soluit alicui cre
dens ei se teneri cum non teneatur vel cū
a pcuratore suo soluta esset ipō ignoran
te. **E**st ergo pditio indebiti fm azo. in fi
ma. e. ti. postq. soluta indebita reperit
siue p ignorantiam facti etiam non pba
bilem vt quia quis errauit in facto suo si
ue p ignorantiaz iuris talia indebita sol
uantur. quia ignorantia iuris non debet
alicui nocere in dampno vitando. vt. ff.
de iure et facti ig. l. in ignorantia.

Conditio liberationis ppetit ei q qd
omnino non debuit pmissit.

Conditio ob causam datorum scdm
azo. e. ti. ppetit et locum habet vbiq.
duo contractus innominati interueniūt
scz do vt des facio vt facias. **I**n illo asse
ptractu innominato scz do vt des datur
actio de dolo. **E**t put alij dicunt tunc cō
petit ad rem petendam que ob causaz bo
nestaz vrpote in cām futuram vel pxiā

data est causa non secuta. **P**otest enim cō-
dici causa non secuta si penituerit dante
re integra. Si vero dedisti decem ut bo-
noniam item aliquid quod erogavi ad p-
fectionem exprima habes pditionē ita
tamen ut presteretur mihi indemnitatis qz
aut ex obligatione que retrahitur et non
consensu pficitur hec conditio minimū ē
quia res ad aliquē pfecta sine consensu,
veriusqz contra eundē ascensum petitur
et reperitur.

Conditio ob turpem causā est p quā
repetimus ea que dedimus alteri causa
nō secuta ob quā data sunt si turpitudō
tū ex pte accipientis versetur. Alioquin
si ex pte dantis et accipientis repeti non
potest quia in pari causa turpitudis po-
rior est conditio possidentis de re. iur. li.
vi. Et scdm azo. c. ti. ponit exemplum.

Ego dedi tibi ut sacilegiū non faceres.
Sib hoc enim debuisti abstinere nullo ti-
bi dato. Et ideo etiam causa secuta pos-
sum petere quod tibi dedi.

Conditio ob causam hanc pditionem
pariter res. apud alium constituta. siue ab
inicio siue iam siue postea puenit ad euz
ex iusta causa. **P**ostea ad instantiā redit
ut circographum apud creditōrē post de-
biti solutionem recipit. **S**ed hanc pditō-
nem ob cām putant quidam ex ptractu
pvenisse. quia nō ppedie nisi aliq ptract?
pcedant. **A**lii ex quasi ptractu credūt dīcē
dere ad similitudinem pditionis indebi-
ti quia que ob causam pducit actori pmissi
contractum dissolvit.

Conditio sine causa cōpetit quādo ali-
quid primo ex iusta causa est apud alterū
sed postea p aliquē effectū esse nō debet
s. gra. mutasti mihi cētū feci tibi instru-
mentū i n quo confessus sum me tibi tene-
ri soluo tibi modo instrumentum obliga-
torium est apud te sine causa p quā repe-
tam ipm. **C**ompetit ergo conditio sine cā
sine causa ex qua res ad aliquē puenit
ex contractu qui iam finitus est. **V**nde
videtur descendere. **N**ec inde qd suspira-
uit ad huc causam subsistendi habere.

Item si sine causa penes te res est quāz
non habes p contractuz. **E**t ita nec ex cō-
tractu nec ex maleficio es obligatus mi-
hi. **E**tiam locum habet vbiqz sine cau-

sa aliquid est apud te quod mea interest
me habere.

Conditio triticaria generalis est de a-
lijs rebus omnibus cōpetens pter quā d
pecunia numerata siue soli mobiles siue
immobiles sint. **I**deotqz fundus et usufru-
ctus et cetera servitutes p dīoz per ipam
recte petuntur. **R**em aut suā nemo petit
hac actione nisi ex certis causis ut ex cā
furti vel rapine cum itaqz sit generalis.
hec conditio. et conditio certi in multis
alijs competunt.

Conditiones generales semp in pactō
nibus includuntur et intelliguntur ut po-
te. **S**i deus voluerit. **S**i res in eodez sta-
tu pmanerit et similia ut no. in glo. ver-
bi intelligenda de rescrip. c. ii. et. c. quem
admodū de iureiur. cū similibus. **E**t nota
qz conditio in legatis non retro trahitur
fm bar. in. l. i. §. serui. ff. ad silleyanū. **E**t
p sua opinione facit tex. in. l. si filiesami-
lias. ff. ex qui. cau. in possessio. eatur.

Bal. tñ contra et dicit qz ille casus. §. ser-
ui est specialis. ergo in contrarium ē ino-
pimune. **E**t p ista opinione facit lex si fili-
us. ff. de ver. obli. **S**ed isti legi posset re-
sponderi qz loquatur in contractibus se-
cus in vltimis voluntatibus ut. in. dicta
l. si filiesfamilias

Conditionalis stipulatio. **R**e. j. stipu-
latio **E**t ponuntur tales versus de condi-
tione. **S**i ius dicetur si res pietate timeat
Si ptrans. detur si solvens certus habeat
Si res furetur res siue duplando legetur
Si non debetur sed p debito numeretur
Si quid soluetur non casibus hīs reper-
tetur.

Condicere est rem suam in iudicio pe-
tere psonam pulsando vel inquietando et
ipam dicendo obligatā sibi esse ad aliqd
dandum vel faciendum. **V**nde dicit in-
debiti pditio. **E**t tractum est hoc verbū
a veteri observatione quia olim erant in
usu solennia verba que oportebat actorē
cum litigabat corā iudice condicere. i. si
mul dicere quando litigaret ut si caderet
a sillaba caderet a tota causa. **E**t quia in
psonalibus actionibus hoc observatur.
Ideo psonales actiones dicebantur cō-
ditiones. **D**einde pfata solēntas in dei
suetudinē transijt hoc nomē tñ ad huc

remansit ut personales actiones adhuc dicantur condictiones. Quamvis non sit necesse hanc solennitatem observare et hec verba condicere. Et hoc datur intelligi. quod predictio non est aliud nisi personalis actio. Et condicere apud antiquos erat talem formam verborum ut conditionem debiti vel conditionem ob causam datorum vel similem formam verborum tanquam nomen actionis exprimere quod hodie sublatum est verum quod hodie res proprie non condicetur nisi a fure quia nemo condicere rem suam nisi a fure. §. Item Iulianus. in l. si duo patroni. ff. de iureiur. Alter etiam sumitur predictio in ti. de condic. appo. Et differunt conditio facti et predictio iuris in testamentis. unde conditiones facti dicuntur que apponuntur a testatore siue sunt predictionales siue potestative. Et vocantur facti quia habent voluntatem testatoris que est facti quod omnes potentie anime scilicet volitiva. appetitiva. percipibilis sunt factive in l. bonae fidei. ff. de acqui. re. do. et de his no. in l. multum interest. ff. de co. di. et demon. ubi illa de facti si navis ex avariaverit. si tunc consul factus fuerit. Et illa est iuris si quis se filium familias existimet cum pater familias sit. Et ibi hoc interest quod in conditione facti non sufficit vera existentia nisi concurrant opinio et scientia heredis ut adire possit. secus in conditionibus iuris ubi sufficit existentia et purificatio sine opinione et scientia. Ex quo inferitur quod minus agitur cum lege. quam cum homine. l. celsus. ff. de arbi. l. multum interest pal.

Conducere dicitur ille qui rem aliquam ab aliquo data mercede vel promissa accipit utendam. unde. Conducit qui dat qui locat accipit illud.

Conducti actio competit ei qui conductum aut domum. et competit ei ad hoc quod liceat sibi uti vel habitare in re conducta. Item eidem competit actio contra locatorem actio pretoria si aliquis expensas necessarias ibidem fecit aut utiles. Re. s.

Actio.

Confessum intelligitur cum prius vel quam prius poterit. l. ij. §. penulti. ff. ad trebel.

Confessio est duplex iudicialis et penitentialis. Et ad hoc quod confessio iudicialis iudicet debet habere hec sex. **Prima.** Hostis sponte sciens contra se ius suum verere. **Nec natura neget fauor aut ius iure verere pugnet.** Vide hoc cum alle. singulorum i glo. c. nos in que. q. ij. q. i. in verbo confessum. et de confes. c. ex pre. glo. i. et in sum hostie ti. §. qualiter. Et confessio iudicialis est certa et clara assertio. i. responsio eius de qua queritur in iure coram legitimo iudice facta. Et fit in iure tripliciter scilicet ore facti evidenter et interpretative scilicet per iuramentum. c. nullus dubitet presumptum. Et iudicat deum fit in iure. i. in iudicio coram iudice comperente et aduersario presente quod intelligitur per dictionem hostis supra positam. Item fiat per lit. conte. Nec sit contra naturam ut eam occidisse qui vixit nec de religiofa nec in causa fauorabili finem habere. in glo. pal. Et confessio facta in penitentia sacerdoti non facit fidem coram iudice seculari. L. de epis. audi. l. archiepiscopus extra ibi per doc. sicut nec iudicat confessio extra iudicium facta nisi causa adiciatur ut comperiteor me debere tibi centum ex causa mutui. L. de non nu. pec. l. generaliter. glo. notabilis. ij. q. ix. c. testes. §. de his.

Confessoria actio. Re. s. Actio confessoria.

Confiscari est fisco applicari vel in fiscum induci. unde fiscus est regius sacculus in quem reducuntur bona dampnatorum et perceptorum. unde de facta est omnium bonorum confiscatio. et casus in quibus preter bona alicuius confiscari post mortem suam. vi. glo. et doc. in l. fi. L. ad. l. iulii. maiestatis. Et qualiter formabitur sententia est glo. in fi. de here. que ab intestato. §. per pretarium. Casus autem in quibus possit quis incarcerari. no. bar. in l. i. de custo. et exhibi. reo. L.

Connuere est oculos claudere et interdum ponitur per dissimulare vel propter dormire ut cum dicitur connuentibus oculis. Quandoque consentire ut connuens consentiens dicitur. unde. Qui mihi connuet oculis. signum mihi prebet.

Compensatio secundum azo. in sum. e. ti. est debiti et crediti adiungentia. i. ab utraque parte inter se scilicet contrahentes. contra

butio. Dicitur enim compensatio quasi
 communis pensatio ac si apte dicat lex: nō
 est nisi in ponderibus et quantitatibus
 compensandis. **De** est debiti ad debitū
 binc inde facta deductio vt debeo tibi. lx
 tu mihi centū dum peto a te centū tu de
 ducis. lx. et nō recipit pmutationem spe
 ciei ad quantitātē. ff. de le. sed si certus.
 et. l. si puenit. ij. in prin. ff. de ping. act.
 vt deposui pecuniam in sacculo in centū
 ducatis depositarius mihi totidem com
 modauit. et non potest tenere sacculum
 me perēre licet bar. pe. et cy. contra facit
 l. depositi. et. l. cōmo. l. fi.
Compare et emere differunt. vt no. in
 l. illam. ff. de contrahen. emp. et vendi. r
 l. illa. l. de re pmuta.
Compile leges siue componere. est
 leges ab alijs scriptas in vnum volumē
 redigere.
Compita dicuntur loca vbi plures vie
 pueniunt simul. vt. xij. q. ij. de viro in pu
 ci. ibi parrupta itinera et compita.
Compet enter no. glo. xxiij. q. iij. votū
 et vide quod no. de ver. sig. c. fi. li. vi. su
 per verbo ptempserit.
Compromissarius dē cui simpliciter.
 vel ad eps pmittit vt eligat vice eoz qui
 cōpromittunt vt de electi quia ppter.
 Nec est p omnia idem arbiter et pmiss
 larius ad eligendum datus. vt ibidem. c
 licet cum p formā ibidem de re indi. cum
 abno. li. vi.
Compromissum. i. arbitrium.
Compromittere est causam executori
 am vel executivā ad dictamen arbitroz
 dare. Et scdm dictamen recte rōnis pro
 viraqz pre apposita explicare ab ipsis.
Conchilia a concha dicunt. inde con
 chiliaris leges conchas vel conchilia. l.
 de murile. l. si accipitur. li. ri.
Conicere est ppendere vel presumere.
Consequens. i. pforme insti. de dona.
 s. est et aliud.
Consequencia lēarum dicitur psequē
 ordo scripture scz quando scribitur sine
 titello vel titellis. i. sine omni abbrevia
 none. Et dē tenoz lēaz. sed tenorem dicit
 mus potius textū lēaz quāvis titellis
 scribatur.
Consensus et auctoritas tutor Re. r

auctoritas prestanda Et consensus est q
 druplex scz negligentie. p silij. coo paratōis
 r auctoritatis aut palleationis vel defē
 sionis. Et primo et scdo p sciens min
 punitur quā faciens tercio equaliter. qe
 to vero plus. vnde **C**onsensus spernit.
 suadet. iubet. atqz tnetur. **H**ic minus ille
 minus luit hic equaliter hic plus **D**e hoc
 glo. optima in. c. i. de offi. dele. sup verbo
 pari pena.

Consiliarij dicuntur eo q alter alteri
 suum prebeat p silium.

Consiliuz est tractatus consuli Et cō
 silium a granibus et exptis est requiren
 dum. i. q. i. estote. Et qui fraudulent dat
 consilium tenetur de dolo et contra eum
 agi potest. Et dē a con. i. simul et sales sa
 lium quia et non est precipitandū p siliu
 l. dis. ponderet ibi. **N**os em̄ tempe indi
 gemus vt aliquid maturius agamus nō
 p cipitemus p silia et opa nra neqz eoz or
 dinem corrūpamus.

Conciliū est conuentus aliquoz trac
 tantium arduas causas totā xpianitates
 pcerentes. Et dē a verbo p cinoz aris. i.
 duocare vel a cōmune intentione dictuz
 est eo q exñtes in cōcilio in vim dirigant
 omnem mentis intuitū vel dē quasi p cidi
 um in. l. transeunte. xv. dis. c. i. vbi etiam
 sinodus cecus et puentus exponitur. Et
 ibi de quatuor p cilijs. Et in quibus dam
 pnati sunt heretici de fi. kachō. et sū. tri.
 p veram scientes.

Consistoriani. Re. s. Comites.

Consistorium idem est q ptozium vel
 tribunal scz locus in quo ius redditur ex
 more Et est vulgare ytalicoz seu lumbar
 doz. cle. pastoralis. de re. indi. ij. q. vi.
 anterioruz de app. ex insinuatione Et di
 citur a p sisto is hester. v. in prin. sedebat
 sup solum. i. in consistorio palacij.

Constitutio speciali vocabulo dē ipa
 toris vel alterius principis qui pstitutō
 nē facere potest. Et describit sic. Est ius
 relatum. in scriptis redactum. **D**e scōz
 goff. est ius scriptū. di. i. s. cum itaqz. **D**i
 citur autē pstitutio quasi p mune statutu
Nam papa cū fratribus suis cardinali
 bus et ceteri prelati cum capitulis et ca
 nonicis suis pstitutiones faciunt. de sen.
 ex. inter alia. Et de hīs que fiunt a pla. p

ro. Item legatus Synodus p[ri]ncipalis
Synodus episcopalis p[ri]nceps cum p[er]cri-
bus p[er]fectus p[re]torio. populus roman[us]
collegium approbatum. capitulum. face-
re p[ro]p[ri]as constitutiones s[ecundu]m goss. in sum. c. t.
s. namq[ue] papa. Et sunt quatuor virtutes
constitutionum. Unde Quatuor ex ver-
bis virtutes collige legis. Permittit pu-
nit imp[er]at atq[ue] vetat. Nam p[er]mittit vt vir
fortis petat premi[um]. Punit scelera ⁊ de-
licta. Imp[er]at et p[re]cipit vt statuta canoni-
ca fuentur vt clerici regulare p[ro]positu[m] et
honestum habitu[m] deferentes p[ro]uenerit
et caste studeant viuere. Prohibet cleri-
cos secularibus immisceri negocijs. Et
constitutio p[ro]sult que virtus potest com-
p[re]hendi sub prima. Nam qui p[ro]sult satis
p[er]mittit

Constitutor dicitur qui p[ro] alio se solu-
turum p[er]mittit vel aliqua factur[us] et alie-
rius in se transfert vel suscipit obligatio-
nem.

Constituere potest quilibet qui se p[ro]
alio obligaturum p[er]mittit vel obligat. se-
cundu[m] d[icitu]r a goss. in sum de consti.

Conspiratio est quedam fraudulenta
p[er]federatio facta in p[re]iudiciu[m] alicui[us] p[ro]-
p[ri]e vel dignitatis. xxi. q. ii. si quis layc[us]
et est palea. Et d[icitu]r a simul spirando q[uod] sc[ilicet]
plures spirant flant et tendunt in vnum
et fit sine iuramento a spiritu sup[er]bie. ⁊ e-
lationis et omnis talis est illicita s[ecundu]m gl.
in. c. exhibita d[icitu]r iudi. Est t[ame]n q[uod] licita iu-
sta ⁊ approbata. vt si canonici p[er]spirent d[icitu]r
non obediendo. p[ro]p[ri]o exco[m]municato vel
de non eligendo indignu[m]. In dubio tam[en]
p[re]sumitur illicita. vi. xi. q. ii. c. p[er]iuratio.
n[on]n[um] et. c. se. p[er]spirationem. Nam p[er]iuratio
est pluriu[m] in vnu iuratio.

Consobrini dicuntur duar[um] soror[um] filij
quali consorine dicti. l. consobrinor[um]. L.
vnde legit. in glo. i. Etiam p[ossu]nt dici ex du-
obus fratribus nati. licet p[ro]p[ri]e dicantur
s[er]es p[er] sanguine[m] vel patrueles. insti. d[icitu]r gra.
s. ii. q. et. s. p[er]fecti.

Consortes eiusdem litis dicuntur illi
qui simul agere vel p[er]uenire possunt.

Consul olim dicebatur senatus magi-
stratus vt. ff. de sena. ⁊ insti. de in. na. g[ra].
et ciui. Hodie t[ame]n consul sumitur a consu-
lendo quis rei publice p[ro]sult. Ex actis ei

a romana ciuitate regibus constituti s[un]t
p[ro]sules vt reipublice p[ro]suleantur dicti.

Consularis d[icitu]r vxor consulis q[uod] femi-
nupte p[er]clarissimis viris p[er]clarissimaz p[ro]-
sonaz numero et nomine censetur seu
continentur vt. ff. de sana. l. femine nup-
te. vbi dicit glo. femie cho[n]iscant rad[ic]es
marito[rum] et in au[th]. de p[ro]sulis. s. hoc ita
q[uod] colla. ii.

Consultus. i. interrogat[us] sic. ff. d[icitu]r pac.
l. Item q[uod]. Unde. Consulo te quero tu
bi consulo p[ro]siliu[m] do. Consultor poscit.
quod consultus bene noscit.

Consultatio d[icitu]r in qua alicui papa de
iure respondet. Et nota q[uod] p[ro]sultus potest
vendere consiliu[m] suu[m] et aduocatus iustu[m]
patrocinium. Non t[ame]n ideo index senten-
tiam vendere potest. c. non sane. xii. q. i.
v. licet p[ro]tratu[m] videatur dicere. glo. in. c.
non licet. xi. q. ii. dicens. Si doctor tunc
reuelatione decretaliu[m] p[ossu]t p[ro]sulare sine
gratis debet facere. Sed ista glo. no[n] reci-
pitur hodie a doctoribus. quia sic doctor
subtilis ⁊ memoriosus minoris esset repu-
tationis q[uam] grossus ⁊ obliuiosus vt patet
sed hoc esset inconueniens vt no[n] in. c. i. no-
mine domini de testi.

Contestatio litis s[ecundu]m hosti. e. ii. est t[estis]
damentum iudici p[er] petitione[m] in iure p[ro]-
positam et co[n]gruam responsione[m] ad ea
secutam animo contestandi litem facta.
narratio. Quo obmissio manibus veran[te]
laboribus et expensis litigantes vel e[ss]e ac-
toris narratio ⁊ rei r[es]p[on]sio in iudicio facta

Vel s[ecundu]m goss. est hinc inde apud iudice[m] ne-
gotij p[ri]ncipalis facta narratio. Per p[ri]nci-
pales vero p[er]sonas non p[er] aduocatos nisi
forte p[ri]ncipales adeo fuerint indisereti
vt eor[um] defectus de licentia iudicis p[er]
alios suppleatur Et litis p[re]sta. p[er]petuas
iurisdictionem. de offi. dele. relatum. Et
debet p[re]cedere receptionem testium ni-
si q[uod]d. quoniam vt lite non contesta.

Contestari litem patet ex dictis.

Consumptum vel consumptio. est ra-
tio videlicet quado dictio vel syllaba ab-
raditur et alia in scribitur.

Contingnatio dicitur coniunctio. Et quan-
rum vel aliar[um] reru[m] coniunctio. Et quan-
doq[ue] dicitur regmen vnde due edes dictu[m]
tur esse sub vna contingnate hoc est sub

uno et eodem regimine.

Consuetudo dicitur ius quoddam moribus. i. assidue actibus institutum quod pro lege suscipitur cum lex deficit. ut. i. di. consuetudo. Que est in scriptis redacta est vocatur lex siue constitutio. que autem in scriptis non est retinet nomen sibi consuetudo dicitur. s. cum ergo. Vel est usus rationabilis competenti tempore confirmatus nullo actu pratorio interruptus frequenti actu seu per traditorio iudicio. Vel cuius non extat memoria introductus usque communi utentium approbatus. c. si. d. consue. Et si debeat iudicare iuri communi vel speciali requiritur quod sit non erronea. non contra ius diuinum. Rationabilis prescriptibilis. prescripta sciente populo introducta. qua maior pars populi utitur. et qua utens intendit sibi ius acquirere. Quod etiam ratio et veritas semper excludunt. di. viij. c. veritate ubi dicitur. nemo consuetudinem rationi et veritati proponit. Nam dominus dicit. ego sum veritas. non ego consuetudo eadem. c. si consuetudinem. et c. qui pretempa.

Consanguinitas est attinentia persona rum ex eo pueniens quod una descendit ab alia vel ambe ab eadem. Vel est vinculum personarum ab eodem stipite descendente carnali pagine contractum. Vel est conventio unius persone ad aliam pueniens. ex parentela. et dicitur consanguinitas quasi sanguinis unitas.

Conservator est iudex datus ad defendendum aliquos contra manifestas iniurias iudiciali indagine non utens. de off. dele. statuimus. li. vi. Et sunt nisi episcopi vel eorum superiores. aut abbates. vel dignitates aut personatus in cathedralibus ecclesiis obtinentes. de off. dele. c. vlt. li. vi.

Consensu dicitur iter perceptorum et delegatum obligationem de obligatione pertrahi vel in emptione locatione. productione. permutatione mandati per socio et similibus. In quibus dicitur obligatio pertrahi consensu quia absque eo quod res in preteritum datur hinc inde nascitur. et erit actio et obligatio utilis et efficax ad agendum.

Complexus vel copulatio dicitur pluri in idem in unitate sermonis coniunctio. Et fit ab homine vel a lege. s. b. homine fit tripliciter ut. li. triplici. ff. de ver. sig.

Nam aut est complexus vel copulatio nominum tamen seorsum verbis. quando unum nomen sequitur aliud immediate cum copula vel sine ver. gra. dicendo ticio et seyo fundum lego per equis portionibus. l. recedunt. i. R. ff. de le. iij. ibi isti non sunt reconiuncti. Sed verbis tantum quod unum sequitur aliud immediate cum copula et idem esset si sine copula quod tunc intelligitur. l. triplici palle. in. s. fide. aut secundum rem tamen quod per rem tamen sit complexus. ut ticio lego fundum et eundem fundum menio lego. l. prealle. reconiuncti. in prin. Aut tercio re et verbis simul complexendo res et nomina ut ticio et seyo lego fundum semper ubi ticius et seysus sunt coniuncti verbis propter verbum complexus et re. quia eadem re copulantur. Et si quod testator censetur cuilibet in solidum legasse eam rem probatur ut. s. si eadem res. in. ff. de lega. Et ex complexo predictis modis factum habetur hec dicta quia ex complexu re tamen vel re et verbis si unus coniunctorum deficit vel quia repudiet vel alias non admittitur impetum. vel interim aliter non in totum admittitur iure non decrescendi. l. si separatim. ff. de condic. et demon. Nam non potest pretem agnoscere et pretem repudiare l. neminem. ff. de le. ij. et l. unica. s. si autem ad deficientis personam. l. de cadu. toll. et res in solidum cuius assignat dicta. l. unica. s. si vero. Sed in coniunctis verbis tamen si unus coniunctorum repudiat vel alias defecit alter admittitur ad pretem deficientis iure accrescendi. Et cum onere imposito socio deficiente ut. l. plane. s. si coniunctis ff. de le. i. et l. unica. s. ne autem si de cadu. toll. palle. Item si socius interim non admittitur. sed spes est quod admittat aliter ite ad hanc pretem non admittitur. l. si duobus in. pn. ff. de le. i. Sunt et alie dicitur ex complexu vel coniunctione puenientes de quibus in tractatu d. x. sig. qui incipit. verbum finaliter ergo complexus vel coniunctio significat diversimode secundum quod sunt coniungendi modus vel quod ius aliud significatum significare declarat.

Coniunctio autem legalis dicitur que lege inducitur et significat id quod ipsa lex vel alia ex suis vel alterius legis aut verbis aut aliter quocumque modo significare debeat.

Contractus est duorum vel plurium in idem

plenus. Et ponit quandoq; p omni p-
cato cōuentione vel quasi ptracto. vt si
quis gessit aliteri negotia vel tutelā. De
hoc vi. arch. in. §. ptabentes. c. romana
de fo. ppe. li. vi. in glo. verbi inie. Ideo
q; dicim⁹ q; paciscēdo diuersas in vnum
trahim⁹ volūtaes. vñ emptōes pductio-
nes et filia ptract⁹ dicim⁹ q; animo obli-
gatiōis ex ptractu nascunt⁹. Et nota q; et
aliq; obligatiōes dicunt⁹ oriri ex quasi cō-
tractu in quibus fingit⁹ tacite pensus in-
tercessisse. dato q; nō intercesserit exp-
sē vt pote heres ad eundo hereditatē obli-
gatur creditorib⁹ hereditarijs legatarijs
et in plurib⁹ alijs casib⁹ de q; b⁹. §.

Contrahenda emptio scdm azo. e. ti.
ptrahit solo cōsensu.

Contract⁹ etiam est nomē iuris quan-
do nascitur obligatio.

Et est nomē facti qñ non nascit obligatiō
l. labeo. §. ptractus. ff. de ver. sig. et ibi p-
bar. sicut in simili dicim⁹ de testamēto. l.
tabular. ff. quēadmodū testa. appe. Et se-
cundū alios i autē. sacramēta puber. l.
si aduersus vēdi. Et in suo generali noīe
ptractus platus pmet tñ in nōmīatos
quā nōmīatos ptract⁹ vt est gl. sup verbo
in suo nomine in. l. intelligentiū. ff. d. pac.
Et hoc valet p statutis. Bal. no. triplicē
esse ptractum scz ppiū. im ppiū. im p-
pūssimū. Primus ē qñ vltro citroq;.
hinc inde ex vtraq; pte oritur obligatio. §.
ptractum. in. l. labeo palle. vt in emptōe
locatione et c. Scdus scz improprius est
quando solū vna ps obligat vt in donati-
one solum donans ad tradendum et ali-
quādo de euictione vt no. in. l. aristo. ff. d.
dona. caumoz. Et in mutuo solū modo re-
cipiens obligatur ad tantundem restitu-
endum. ff. si cer. pe. l. ij. Et in stipulatiōe
qñ solūmodo vna ps obligatur. Nā tñc
nō est ppiū ptractus. Et ita intelligitur
glo. in. l. de diui. si pu. §. puentionales
que ē sup verbo ptabendaz. Tercius. s
im ppiūssim⁹ est qñ ex nulla pte oritur ob-
ligatio sed potius dissoluit obligatio fa-
cta vt est transactio facta nudo pacto ex
qua non agitur ante pplementū conditō-
nis. De hoc salicetus in. l. siue apud acta
l. de transact. vt etiam est liberatio per
acceptilationem. insti. qu. mo. tolli. cb. §.

i. et in. l. vbi pacti. l. de transact. p bar.
Et ergo si statutum facit mentionem de
ptractu intelligitur de ppiū tantū quia
verba statutorū sunt ppiū intelligenda. l.
i. §. si igitur qui nauē. ff. d. exercitoria ac
nisi diceret omnem ptractum. vt in glo.
in. §. contractū palle. Item ptractus ap-
pellatione intelligitur de validis nō de
invalidis vt in autē. sacramēta puber. l.
palle. et pmetur instrumentū. ff. d. duo.
re. l. eandem. Item continetur donatio.
l. q; me. cau. l. si donationem. Et genera-
liter omne illud ex quo nascit obligatio
appellatione contractus intelligitur. l. si
labeo. ff. de le. ij.

Contumax a ptempnādo dē. Et scd⁹
ys. est qui cōparere debet in iudicio non
comparet. et dicitur quandoq; vere qñ
q; fictē vel psumtue. Vere contumax di-
citur qui expresse dicit iudici vel eius ser-
uienti scz nuncio ipsum citanti q; non cō-
parebit coram ipso vel qui dum compa-
ret illicitiatus recedit. Fictē vero cōtu-
max est qui citatur non tamen venit vlti-
mitat aut facit. q; citatio ad ipsum nō ve-
niat aut eum nō apprehendat. vel qui vo-
cem iudicis audire negligit. sed isto vltio
casu potius dicitur vere contumax.

Contumacia est erga iudicem vel pre-
latum cōmissa in obedientia. Et est mul-
tiplex. Aliquando em cōmittit in non ve-
niendo Aliquando in non respondendo.
Aliquando in latendo absentando vlt p-
curando ne ad citatum veniat citatio.
Aliquando in non restituendo Aliquan-
do in nō emendando delicti. Aliquando
in nō exhibendo. vi. goff. de sen. ex. §. ex
cōmunicatio fieri habz in sum. Et grol.
in spe. ti. de pti. §. i. ver. et nota. vbi disti-
nguit duplicē cōtumaciā. Primo scz verā
et psumptam. Scdō triplicē scz verā
evidentem et psumptam vt in glo. notabi-
li in cle. vnica. de do. et pti. que est gl. si.
Et p inno. in. c. querela de pcura. bar. in
l. si. ff. de in inte. resti. et in. l. ex consensu
§. ij. ff. de app. Cy. et pe. post iacobū bu-
triga in. l. pcurandum. §. si autem reus.
l. de iudi.

Continue et ptiū non semp notat.
id est statiz sed recipit intervallū. ff. d. d.
obli. l. stipulatus. sum. et ff. de solu. l. cū

cia. xvi. q. ii. volumus. **Et p. bar. l. cell.**
ff. de usufructu. ubi p. batis extremis pbat
mediū. Etia qualis cōtinue intelligit po
nit bar. in. l. si quis ira. ff. de condi. et de
mon. Nā qui tenet cū aliquo p. tinue mo
rari nō tenet quolibet momēto cū eo mo
rari. facit. **Ad qōnem** Si testes debeant
pbare q. tici. x. ānis p. tinue possedit fū
dum. sufficit deponere q. viderūt cū omī
anno colligere fruct. vel arare q. c. l. non
p. tinue steterūt in cōspectu tici. et fundi.
Nō intelligunt p. tinue p. x. annos vidisse
Contradictor quando dicat legitim.
ad p. dicendū alicui actui de mittendo ali
quē in possessionē. vide bar. in. l. a dyuo
pio. ff. de re. iudi. et inno. in. c.
cū sup. de re iudi. et specu. in. ti. de act. ff.
sup. est.
Copulativa oīo dē in qua plura copu
lant ut in oīb. verificetur. Et ideo ad ve
rificatōnem ipsius omniū p. cursus exigi
tur ex p. prio significato. Sed hūc p. cursū
quōq. diversimode significat put diversa
materia vel alius quivis mod. significā
bi significare declarat. x. gra. **Ubi lego**
stipulā v. p. amphibolū significat vtrūq. esse
in stipulāde vel dispositiōe. l. inter stipu
lantē. ff. de stipulāte. ff. de. x. obli. l. sci
redebem. in prin. eo. ti. et l. quociēs. ff. d.
le. ii.
Copulativa etiā q. q. significat p. cur
sum alteri. tū put ex significandi mō cō
cluditur. Et ad veritatē copulativę req. ri
tur vtrāq. p. tem esse verā. ff. de condi.
insti. l. si heredi. et l. si is q. ff. de re. dubi.
Coniuncti dē quasi p. uocati a cōcitatio
ne vel cōcentu. i. collectione vocū scz q. n
in vñ plures voces conferuntur. Et in
iuriā esse labeo ait. ff. de in. i. l. apud la
bionem. ff. de conuiciis.
Conuenire est simul in vñ locū veni
re. Etia dicitur p. venire quod alicui cōpe
nit secundū conditionē suā ut istud p. ve
nit illi. **Ubi p. venire** capit q. q. p. cōueni
tione. i. pacto ex p. sensu de aliquo facien
do. **Cōuenire** etiā q. q. sumit p. aliū i. in
dictū vocare vel facere evocare. **Ubi est**
placere. Nā p. venire inter aliquos ē p. pla
cere inter illos ut p. venit inter te et me ut
des mibi hoc. **Cōuenire** mibi. ē p. gruuere
mibi. vel adesse mibi. quod me decz et bo

nestum est

Cōuenire me ē alloq. me sup. aliquo
facto.

Contuberniū ē mēmoniū p. tractum et
p. prie fuoz insti. de nup. in glo. super ver
bo ciues.

Corā no pau. in p. mento d. p. fel. c. ex p.
te de elec. ut circa. li. vi. Et intelligit ita
ut p. sentes intelligant. ff. de arbi. l. diem
ff. forum.

Corniculari dicunt illi q. gerebāt cor
inna vel aciē in bello vel qui in aures iudi
cum vota p. tulerunt sua.

Corrupeta. Re. s. bos.

Corona que etiā clerica dē. Est signū
regni et p. fectionis cū sit circularis carēs
angulo in signū carentie sordidū q. ubi an
gulus ibi sordet. **Se igitur** et alios virtu
tibus regere et a sordibus mūdare debēt
qui coronas gerūt et sic in deo regnabūt
x. q. ii. duo sunt. Et quomō rasura tuni
ra corona differant et quid significant vi
de glo. in verbo tonsurā in cle. ii. de vi. et
ho. cle. Et dīam inter dyadema coronā
et ferrū. vide in cle. vnica d. iuriū. Et no
ta q. rex romanor. coronat triplici corda
Primo ferrea ab archiepō coloniensi a
quisgrani. et significat fortitudinē q. vin
cere debet rebelles. et infideles cōculcar
e. **Secundo** argentea ab archiepō me
diolanensi in villa modecei. que signifi
cat mundiciam et claritatē quā talis p. n
ceps habere debet. Et hodie ut in pluri
mū datur in mediolano in ecclesia sancti
ambrosij. ubi heinric. de quo loquit cle.
et sigis mundus nouissime fuit coronatus
Tercio coronatur corona de puro auro a
papa i. ecclesia sancti petri ad altare san
cti mauricij. Et quia aur. est metallis oī
bus excellentius significat imperatorem
alijs regibus et principibus in potentia.
et iusticia excellentiorē esse debere ut in
glo. cle. vincēde de iuriū. et per io. d. pla.
in p. be. insti.

Corpore viciati dicuntur qui sunt mu
tilati in mēbris vel debilitati p. prie sit qui
mem. brū habet sed in efficac. ut oculū ce
cū manum aridam crus contractū et sic
mutilatus p. prie dicitur qui caret aliquo
membro.

Corporati. i. collegiati. Re. s. Colle.

Corpatus vrbis romane dicitur qui aliquo corpore et precipue vrbis scribitur sicut quolibet membrum hominis dicitur. corporatum vel cinis factus vel incolatus. l. li. xi. de p.ine corpa vr. ro.

Corrogare est quasi simul rogare vel simul colligere vel adunare

Corpus quicquid dicitur collegium siue universitas cuius caput est platus. c. no. uir de hys que fi. a pla. Et tale corpus potest habere vnum sigillum de excessu. prela. dilecta

C dicitur etiam congregatio cuiuscumque ciuitatis vel ville vel castri habere corpus.

Item quolibet congregatio per iusticia facienda. ut congregatio scabinorum vel totius universitatis. Item societas cum religionis cui persum est vnum corpus habere debet instat reipublice. Et res communes. i. actorem siue syndicum commune per quem agere potest. ff. q. cuius. vniuers. no. agitur. l. i. Item episcopus cum capitulo suo facit vnum corpus cuius ipse caput est sed cum clero ciuitatis vel dyocesis non dicitur facere vnum corpus. sic nec abbatissa cum clericis suis licet sit caput vnum corpus facit.

Choriepi huius remoti sunt ab ecclesia. ut. lxxv. dist. 5. presbiteri vero. Et poterant constitui in villis vel castris. Epi vero non nisi in ciuitatibus preferebant tamen minores ordines.

Corpus etiam vnum dicitur quod vno clauditur spiritu. ut animal. Etiam dicitur quod huius partes integrales siue sibi coherentes ut domus. vel quod habet partes distantes ut grex populus collegium secundum ber. de excessu. prela. li. vi.

Corruptela est perversa consuetudo sacris canonibus inimica de consue. cum venerabilis et de vi. et honesta. cleri. cum decorum. q. 2

Cortina dicitur morsus freni vel sim alios illud quod come equi imponitur ut curuetur. l. nulli licere in fre. et equis sellis. 7c. li. i. li. xi. secundum accur.

Cr

Craffature dicuntur que fiunt a latronibus in itinere dum crudeliter pertrahuntur. de pe. di. i. a craffaturis. Et craffatores sunt qui prede causa

aliquid faciunt et primi latronibus habetur et sunt ad malum nitentes. ut est et. iuncta. glo. in l. capitalium. s. craffatores. ff. de peni. et de a craffator. ario. alias graffoz.

Creditor est qui alienam fidem sequitur. mutuam pecuniam numerando. Generaliter vero creditor dicitur qui ex causa quacumque alienam fidem sequitur Et dicitur ideo creditor quia credit debitori.

Creta est limus vel gleba. l. si crete. ff. de fur. et in glo. magna. l. i. l. d. ser. fugi.

Craffari est quasi crudeliter graffari reg. vlti. L. esset indignatio que graffatur in populo facit. xxiij. q. ij. militare. ff. de pe. l. capitalium ad medium. Et nota. io. an. in clemen. prima. de pe. in verbo craffantibus.

Crimen est peccatum querela. id est accusatione et dampnatione dignissimum.

Criminum capitales erant carceris custodes qui etiam stratores dicuntur a strato nendo quia dampnatos pungebant.

Crimen ecclesiasticum est quod pertinet ad iurisdictionem ecclesie ut heresis sacrilegium. symonia parricium. usura adulterium. xij. q. ij. in summa. lxxvj. di. c. i. Et de foro. compe. cum sit generale. ubi de hoc per docto.

Crimen mere ecclesiasticum est quod principaliter ortus a canonibus sumptis Et solum coram iudicibus ecclesiasticis cognosci habeat de cuius cognitione iudices seculares se nullatenus intromittere possunt. ut est crimen heresis Sed crimine mere civile per oppositum. est delictum legibus civilibus prohibitus. alias in se non peccatum. ut in ciuitate ire denotare post sonum campanae vel consimile. Crimine vero mixtum est quod spectat ad forum vtrumque. ut est sacrilegium quod spectat ad forum ecclesiasticum Et potest etiam iudex secularis de pena eius cognoscere et sacrilegium punire secundum glo. in verbo adimimus in. c. felix de peni. li. vi. et de hoc est glo. sum. xi. q. i.

Crimen lese maiestatis est ubi quis contra urbem aliquid molitur aut qui pergit ad hostes vel istos inuadat qualicumque

causa, scilicet armis consilio, vel pecunia
vel qui subiectas puincias nititur facere
rebelles, vel seditiones, aut bella mouet
in ciuitate, vel qui prelatum magistratum
vel principem occidit, vel qui contra latum
eius militat, vel arma fert et occupat con-
tra rem publicam. Et idem dicitur crimē
per duellionis, i. hostile. Nam per duelli-
ones dicuntur hostes. Secus si committi-
tur hoc crimen non contra rem publicam
quia tunc non dicitur per duellionis sed sim-
plicitate lese maiestatis. Et nota quod non sub-
ditur crimen lese maiestatis non committitur,
ut in §. rursus in cle. pastoralis de re. iur.
di. ubi rex cecilie roptus non eo modo sub-
fuit henrico impatori quod crimen lese ma-
iestatis in eum commiserit.

Crimen heresis in multis conuenit cum
crimine lese maiestatis et huiusmodi sim-
ilium, est proprie lese maiestatis quia ledit rem
publicam imperatorem etiam diuinum et
celestem.

Crimen sacrilegii secundum azo. et secundum le-
gitur proprie quando sacrum de sacro aufer-
tur. Et etiam secundum si quis non sacrum
de sacro recipit, vel sacrum de non sacro.
Sed secundum l. tunc sacrilegium non est
quia quando res priuate auferuntur de
sacro tunc actio furti locum habet. Hosti-
en tamen dicit quod si accipitur sacrum de
sacro vel sacrum de non sacro semper sa-
crilegium fit ut. xvij. questione. iij. quisi-
bus. §. simpliciter. Et sic secundum leges re-
quiruntur duo ut fiat sacrilegium. Primo
ut auferatur res sacra. Secundo de loco
sacro, quorum alterum sufficit secundum
canonem. Sed pone statutum est ut faciens sa-
crilegium, sic puniatur quod an intelligi-
tur secundum ius civile vel canonum.

Solutio si statutum sit a ciuitate intelli-
gitur secundum leges. l. omnes populi. ff.
de iusti. et iur. si sit per episcopum intelli-
gitur secundum cano. Dominus katho pu-
tat quod etiam primo casu intelligatur secun-
dum cano. quia disponit de rebus ecclesi-
asticis, ergo debet intelligi secundum ma-
teriam subiectam. l. i. l. de edic. succes-
sionis. ubi est casus a contrario quod gradus com-
putantur secundum leges exceptis causis
matrimonialibus. **Q**uerit idem domi-

nus katho. Sacerdos dixit missam in do-
mo laici dimisit ibi calicem qui subtrac-
tus est. an competit actio furti an sacrile-
gii. Non sacrilegium quia de iure civili non
est sacrilegium rem sacram de loco non sa-
cro apportare. Nec actio furti quia calix
est res sacra, que in nullius bonis est. de-
cit ra. vulgusius competere actiones fur-
ti, quia talis est in domo dei cuius loco
dominus domus intentate potest actio-
nem furti et forte quilibet hoc posset. ff.
de iusti. et iur. l. i. §. huius studij. Et etiam
in verbo sacerdotes, sed de iure canonico
intentantur crimen sacrilegii.

Crimen peculatus secundum azo. eo-
dem titu. locum habet pro pecunia pub-
lice recepta vel intercepta, vel quocumque
modo contaminata ut si in aurum vel ar-
gentum vel in es publicum aliquis ferrum
vel simile aliquid inducat, id est adiciat.
Idem est in sacra re ut in vasis ecclesie
Idem est in religiosis ut in ornamentis
sepulchris. etc.

Crimen stellionatus secundum azo.
eo. titu. dicitur a quodam animali repri-
li quod dicitur stellio et est quasi simile ser-
penti, stellionatum quasi diuersis colori-
bus pictum sicut celum stellis. Et commit-
tit hoc crimen qui in varietate animi rem
aliquam alteri pignori obligatam siue
pignoratam alij postea obligat. Et dicitur
a stellione quia sicut ille vermis est
varius in coloribus sic ille qui committit
hoc crimen est varius in ore et in conspectu
in mente. Deinde tamen illud crimen lo-
cum habet generaliter quando deficere
in criminibus alia speciali actione equum
est aliter subuenire contra delinquentem
sicut enim in peculiaribus actio datur de
dolo in subsidium ita in criminibus qui-
buscumque ubi titulus deficit criminis cri-
men stellionatus obicitur ut si quis ven-
didit tibi massam electri pro argento vel
simile aut auricalcum pro auro.

Crimen fraudati census committitur
cum quis furatur publicam pecuniam si-
bi accommodatam.

Crimen fraudate annone est cum por-
tiores furantur victualia a republica ad
exercitum missi.

Crimen placulare est qđ morte expia-
tur.

Crimen percussiois pmitit qui p̄textu
officij sibi concessi extorquet p̄minando.
aliquid ab invito. Et tali crimine puni-
tur quis pena quadrupli. i. vij. sanimus i fi.
tam laic⁹ q̄ clericus punitur pena cōcus-
sionis. xxiij. q. i. militare. Cuius contrari-
um tenet glo. in. l. verbo quadrupli. dis.
xviij. §. porro.

Criminū alia sunt priuata vt illa quo-
rū executio. i. accusatio vel denunciatio p-
tinet tñ ad illos quibus inferunt vt fur-
ta dampna illata ⁊ iniurie. Alia sunt pu-
blica. quoz executio datur cuilibz de po-
pulo. Quoniam ad publicā vtilitatē spec-
tat ne maleficia maneāt impunita vt sūt
homicidia. p̄cidia. adulteria. post qua-
dragessimū tñ diē vt. l. iuri mariti. l. de
adulter. Item crimē lese maiestatis. Itē
sunt quedā crimina excepta scz ad quoz
accusationem et testificationē etiā laici
contra clericos admittuntur si bono zelo
pcedant. Et sunt ista. crimen symonie he-
resis et lese maiestatis ⁊ sacrilegij. de qui-
bus vide concor. in glo. sum. ij. q. vij. vbi
additur crimen dilapidationis. ⁊. c. cum
p. māconella de accu. Et nota qđ crimen
dē quinqz modis. Primo sumit pro quo
libet p̄cō siue mortale siue veniale sit.
Secdo p crimine irrogante infamiā qđ ē
accusatione et dampnatione dignū. Ter-
tio p peccato quod euenit ex deliberatio-
ne siue mortale siue veniale sit quod non
deletur nisi p penitentiā. Quarto quod se-
mel pmissum sufficit ad p̄dempnationem
nō tñ infamat. Quinto qđ irrogat perpe-
tuam infamiā vt no. xrv. dis. c. vnuz ora-
rium. §. nunc autē. ⁊. lxxi. di. apostolus
vnde. Si quislibet est peccator nō tñ qui
libet est criminofus.

Crisma fit ex duobus liquoribus scz
oleo p quod puritas mentis et nitor con-
sciētie. Et ex balsamo per quē odor fame
figuratur vt est tex. in. c. vnico d̄ sacra.
vincti.

Cu

Cunsculus est riuus directus cooper-
tus vt est glo. in. l. supra iter. ff. de aqua
plu. ar. vbi dicitur qđ ille cui debetur ser-

uitus aqueducende. p riuum potest facer-
re cuniculum. i. de aperto riuo cooperitū

Cubicularij dicuntur serui qui cubicu-
lum dñi sui pcurant.

Curator dē qui curā alicuius gerit de-
fendendo ipm a prore scē in leges legicie
datus. Vel scdm ali⁹ est ille qui res ado-
lescentis administrat. Datur autē scdm
eos curator principaliter rebus ⁊ scđario
psone. Tutor vero pmo et principaliter.
datur psone et scđario rebus vel p̄mo
nio. Et hec est dēa vna inter tutore ⁊ cu-
ratorem. Alia est differentia quia tutor
datur pupillis infra. xiiij. annū existentibz.
bus. Sed pcurator datur eisdem vltim⁹
ad. xxv. annū. in masculis. xiiij.
Et in feminis. ab etate. xij.

Curia media breuis est locus vbi red-
ditur ius vel habitatio p̄ncipis. Sed me-
dia longa est meretrix vnde curia ius cu-
rat meretrix est dicta curia.

Curialis dē ille qui est de officio curie
vel iudicis obnoxius. i. obligatus ⁊ adu-
latur p̄ncipibz. di. xxxv. q. nōne. Vñ curia
les dicim⁹ oēs q̄ quacūqz p̄dicio obligati
sunt curie alicuius publice p̄tatis siue
militres siue aduocati sint siue iudices si
ue officiales siue bystriones et breuit qđ
cumqz siue habentes officiū honestum si
ue inhonestum.

Curiositas sumit p subtilitate nimia
cura exq̄sita de renti. c. i. li. vi. Nā curio-
si de hīs q̄ nō multū expediūt sepe discē-
ptant de re iudi. abbate sane. li. vi. Qđ
tñ faciendū nō est vt in. c. i. palle. ⁊. c. ij.
de here. li. vi. ⁊. l. d̄ sum. tri. ⁊ fi. ka. l. nei-
mo.

Custodia ⁊ exhibitio reoz vt dicit azo
fm legistas ē custodia q̄ fit in carceribus
publicis et etiam p̄hibet carceres priua-
tos vt patet. ff. et. l. de p̄ua. carce. mibi
cupe sunt vasa facta causa portandi
fructus.

Culleus vel culcipem⁹ est idem quod
saccus in quo portatur tritici et maxime
de coreo que supra ponitur equo. Vel di-
citur saccus coreus in quo ponuntur
interficientes parētes. l. vnica. l. d̄ hīs
qui pa. vel. li. occi. vbi dicitur insutus cul-
leo cum cane ⁊ gallo gallinatio vipera ⁊
symea.

Cum accipitur interdum p. et. ff. de le. i. ticio. §. nihil. Et de ver. obli. l. quod cumq. §. non solū. Etiam interdū accipit p. si et principaliter notat tempus et non conditionē nisi in consequentiā. l. centesimus. in fi. ff. de ver. obli. Etiam facit ad iunctū videri accessorium nō pncipale si cur p. iunctio vt. l. si fundum. ff. de fun. in stru. Et nota q. dictio cū inuenit in duabus p.ibus orōnis. Vno modo est p.positio et cōstruitur cum ablatiuo. Alio mō est aduerbiū tempis. Primo modo liget. Accessorie scz accessorie et principaliter. Et accessorie ibi lego seruū cum veste equū cum capistro fundū cū eius instrumēto. l. i. ff. de pecu. le. l. si cui fundū. ff. de fun. in stru. et instru. le. Idem in contractu vt depono seruū cū veste. l. i. §. que deposita ff. de positi. Et ibi nota p. glo. et doc. Et effectus q. non debet depositarius restituere accessorii sine pncipali. Et si seruus moritur sine culpa depositarij vestitus p. peti pōt alias locupletariē depositarius sine causa cū iactura aliena quod est seruus iniquū dēre. iur. locupletari. li. vi. Principaliter autē scdo modo coniungit q. res coniungit quartū vna nō est alteri accessoria vel cū psonas cōiungit et p.ter aut mēm. l. iij. et. iij. ff. de peculie. §. si quis insti. de le. et licet inter filium et matrem aut patrē non sit equa pncipalitas quo ad honorem debitum et reuerētia q. debentur parentibus a liberis et nō ecōtra. Et tamen pncipalitas equalis in eos quo ad effectum iuris Nam extincto legato in patre vel matre non sequitur ergo q. in liberis extinctū sit. quia anima q. pncipali? est in persona est a deo. et nō a patre vel matre. Item ex cōmuni mō loquendi dictio cū signat accessionem honoris inter personas vt dicendo veni me cū signat te mihi accedere associando accessorie. secus in dictione. et dicendo ego et tu eamus quia signat vtrūq. pncipalē Sed ibi dñs vobiscum non pōt significare q. dñs accedat vobis quia hoc nō patitur sūma et immutabilis maiestas. Et non refert si preponatur accessorii sic dicendo depono capistrū cum equo lego i strumentum cū fundo ar. l. p. poster. l. d. testa. nisi essent alie coniecture ex quibus

concluderetur voluntas testantis. legatis. vel contrahentis. Item dictio cum posita circa numerum non includit. verbi gratia. Testor deposui apud seipsum. centum. et lego dicit seipso. centum. cum. centum. que apud eum deposui lego non includuntur cum. centum. si is qui ducenta. in per. ff. de re. du. Sed cum put est aduerbium significat tempus et dilationem quoniam ex additione quoniam etiam accelerationem tempus et dilationem signat ibi promitto cum tunc morietur. Inam et si. ff. de p. di. et demon. Tempus et conditionem signat ibi lego tunc impuberi cum rursus. annorum erit. l. si tunc. ff. quoniam di. le. ce. fa. l. qui promissit de condi. et demon. Item signa tempus et non conditionem ibi lego tunc cum ipse morietur. l. heres meus in prin. ff. de condi. et demonstra. Idem in. l. lex huius verbis. l. quando di. le. ce. Quandoque nec tempus nec dilationem. significat. ut ibi promittis. x. cum pecioro ubi statim cum petis soluere tenetur. Quandoque etiam nihil significat et frustratorie ponitur ut ibi lego cum heres adierit hereditatem. l. si. ff. de ver. sig. Bar. predicta ponit et in. l. gallus. §. i. ff. de li. et postu. ubi ponit differentiam inter et et cum. et no. in. l. stichum qui meus. ff. de le. l. an inducat conductionem vel de demonstrationem. De hoc tex. singularis. in lege si ita fuerit. §. si. ff. de manumiss. test. et quando inducit copulam. in. l. illi cum illo. ff. de usufruc. legato. Et quando est coniunctio non faciens conditionem in. l. demonstratio. ff. de condi. et demonstra. Et quando est aduerbium tunc iungitur verbo futuri temporis. et principaliter notat tempus et in consequentiam conditionem. ut nota. bar. in. l. i. ff. de p. di. et demonstra.

Almatica

est vestis qua modo v
tuntur omnes diaconi
ex consuetudine in solem
nitatibus vt. lxxvi. di.
de ieiunio. Antiquitus
dape nec epis nec dyaco
nestis di. xxiij. c. ois fili

Dampnum est diminutio vel ademptio patrimonij. Et dicitur a demo vel diminuo scdm hosti. ff. de damp. infec. l. iij. Etia quādoq; dampnū est lucrū cessans de quo an veniat in p̄dēnationem no. i. c. p̄questus de usuris. Et dividitur dampnum sicut actio quia alia est de dampno dato alia de dampno infecto. Et actio d̄ dampno dato p̄perit ex. l. acqui. Re. s. actio legis acquirie. Duo aut in hac actōe requirunt scz q; dampnum datū sit et q; culpa dantis p̄cesserit. Et aliud est dampnoꝝ restauratio ⁊ expensarū satisfactō vt de iniur. et damp. dato. c. in nra. Dat autem alicui dampnū in persona hoīs puta si seruus castratur vel simile. Et etia in bestiis vel alijs rebus. De qua materia vide hosti. de iniur. ⁊ damp. da. Nec que libet actio iniuriarū est p̄pria quia actio dampni dari civilis est. put pater per leuitas ⁊ hosti. vbi. s.

Dampnum infectū scdm spe. de no. ope. nunc. in tractatu libelloꝝ. s. nunc dicamus. dē si edificij alicuius ruinā minatur edificio vel p̄dio alteri? vicini. tūc enī edificij istius vel p̄dij dñs a dño edificij ruinā minantis petere potest q; sibi caueatur nomine dampni infecti. que stipulatio p̄nebit totum interesse illius vicini. ff. e. ti. l. stipulatione ⁊ l. sed et si p̄ditione. et. l. dampni infecti. Et dampnum pateris quando rebus tuis aliquid decreuit non qñ accrescit. Quando aut lucrū amittis dampnū non pateris. Etia quod dam dampnū siue interesse est circa rem vt si suberaxisti mihi instrumenta quib; possessio firmatur teneris mihi ad dampnū qd p̄tingit p̄pter ablationē instrumentoz. ⁊ quoddā dampnū ē extra rem. Differunt etiā dampnū ⁊ iactura vt no. io. in nouella de electi quia sepe. li. vi. Et nota q; qui occasionē dāpnī dat dampnum dedisse videtur. ff. de re. iudi. l. is q; dampnū et. c. si culpa de iniur. ⁊ damp. da. Et ideo tenetur si dat opam rei illicitē et etiam si licite dum non adhibet diligentiam quam potest.

Dampnas in iure civili qñq; est nomē adiectiui omnis generis idem valens q; dampnatus vt in. l. dampnas esto. ff. de usu et usufruc. et. l. si pluribus. ff. de le. ij.

i. Rñ. ⁊. s. si ita legatum. alias capiendo in multis legibus non esset structa cōgruitas.

Dapifer dē ferens dapes et ē nomen officij magne dignitatis in curia impatoris. vnde inter p̄ceres eligentes impatorem p̄putantur.

Dapilis est ille qui liberaliter sue mēsurā dapes p̄municat.

Dare in arte notariatus dupliciter capitur scilicet p̄prie et imp̄prie. P̄prie quando res data transit in dñm accipientes vt in instrumentis in quibus agitur de rerum alienatione et dominijs transatione in quib; transfertur dominijs si tradens erat dominus alias non. Vnde dare p̄prie est accipientis facere aliter ei non datur nisi sic detur q; in ipsius cui datur statim dominium transferatur. Improprie capitur in instrumentis emphyteosis ⁊ feudi ⁊ locatiōis vbi ille qui locat vel concedit licet dare dicatur nō tamen dominium transfert. Et est dēa inter dare donare et tradere. Nam tradere dicitur qui solum possessionem transfert et nō dominium. De hoc no. xxiij. q. vi. s. vlti.

Data vel datum est caracterisatio in fi. p̄stitutionum vel lēaz inscripta et quā cognosci potest quo anno mense vel die instrumentū vel quelibet lēa emanauit et a quo tpe obliget constitutio vel p̄sit gēa in scriptis facta vide de hoc io. an. in fi. li. vi. super data.

Datio in solutum est datio p̄ solutiōe et satisfactiōe. ⁊ est vna species p̄tractus innominati scz do vt facias. s. gra. cū petrus deberet iohanni centum agitur iter ipsos vt petrus det ei in solutū. i. p̄ solutiōe et satisfactiōe eiusdem vnā do mum.

de

Debet et oportet aliquando dicere necessitatem aliquando honestatem. vide io. an. in. c. fi. de iura. calump. super verbo partem illam ⁊ nota. in. c. intelleximus in verbo debet de iudi. Et nota q; verbum debet. in propria significatione importat necessitatem. vt est in glosa in clemen. attendentes in verbo debeant de sta. regu.

Sed honestatē signat. xxv. q. vñ. c. l. vbi
equitate suadente verba possunt impro
uari. L. de pig. l. iñ. c. intelleximus pal.
ff. locati. l. si vno. q. ff. n. et. l. qui rome. ff.
fi. ff. de ver. obli. de hap. c. maiores. ver.
cerum. Item debere est de alio habere.
ergo qd nō ē nec esse pōt nulli debet. Et
sic nec obligatōem nec actōem parit cuz
actio sit ius psequendi in iudicio qd no
bis debetur fm gl. in regula nemo de re.
in li. vi.

Debitū est quod aliquis alteri ex na
turali vel civili obligatione tenerur. Et
debitū intelligitur remitti in redditōe
cyrographi vel instrumenti nō autem sic
in redditione pignoris. Item debitū est
quod exigitur ab invito. xñ. q. i. qd debe
tur ff. de ver. sig. debitor. et est glo. i. cle.
l. de deci. Et debitū civile potest capi
in duobus modis. Vno modo efficaciter
appropietur est in cyrographo post biennii
vel in obligatione civili resultante ex sen
tentia. l. iulianus. ff. de condi. indebi. Se
cundo modo improprie et ineffaciter.
put est in omni debito regulariter cui ob
stat exceptio vel etiaz pone exemplū fm
glo. in l. i. ff. de condi. inde. scz in cyrogra
pho ante biennium.

Debitor est qui accipit pecuniā a cre
ditore. Item fm marcellū dē qui nactus
est exceptionem iustam nec a naturali eq
tate abhorrentem. i. discrepantem fm ac
tur. in l. marcellus. ff. de re. iur.

Debitores ciuitatum sunt qui tenent
ciuitati sed in exactione debiti fisci pre
cedunt. L. e. ti. l. q. li. xi.

Debiti viam venire ē debitū posse pe
tere.

Decanus nomen dignitatis est. Et dē
a decus. i. decem et canos canonicos qsi
ad minus supra decem canonicos pstitu
tus fm grecistam. licet qñq sit sine sūma
Etiam decanatus est societas. x. viroz
fm hug. et accur. ibidem in rub. de deca.
l. li. xñ.

Decima scdm hosti. in sū. de decl. s. i
est omniū bonoz mobiliū licite questoz
ps decima deo data. diuina pstitutione
debita. vt colligitur de deci. c. i. et. c. pro
dianus. c. non est. c. tua nobis. s. verum

et cum non sit ab homine Et est danda d
omnibus bonis iuste acquisitis. e. ti. c. ex
transmissa. et. c. pmissum scz de lana seno
et piscarijs nullis deductis expensis. c.
pastoralis. e. ti. et. c. cum homines. etiaz
de molendino aduentum. c. ex transmissa
palle. Item de apibus et omni fructu. c.
nuncius. eo. ti. et tenentur decime in sig
num. vniuersalis dominij nec sunt retinē
de qua forte clerici mali. sed soluere cō
pelli debent p ecclesiam app. re. c. tua no
bis. q. in fi. De hoc vi. glo. in verbo pmo
niti. in cle. q. de iudi. que dicit videtur ex
pediens ecclesijs q faciant monitionem
generalem. fulminantem excomunicatō
nis sententiā in non soluentes decimas.
ymmo ptra prinaces inuocari potest bra
chiumulare. c. postulasti de homi. et
no. ludo. de roma in singularibus suis. ap
sacerdori petēti decimas nō pōt obici cō
pensatio. et dicit q glo. singularis ē quā
legiste ignorant. xvi. q. i. c. decime. Et est
rō quia fisco petenti tributa non potest
obici cōpensatio. l. iñ. et. iñ. L. de ppen.
et. l. aufertur. s. qui cōpensationem. ff. de
iu. fisci. ergo multo magis nec in decimis
que deo debentur vt supra.

Decimarum tres sunt species fm hos
ti. in sum. scz quedam psonales que de
bentur ex ope personali vt ex artificio sci
entia milicia negotiatione. et Quedam
prediales que pueniunt ex predijs. vt vi
nū blada fructus arbor. et. Tales enim
dande sunt illi ecclesie in cuius prochia
sita sunt pdia. de deci. ad applice. Etiam
decimas pdiales tenentur soluere iudei.
c. de terris. e. ti. Item debent solui d di
uersis seminibus vnius agri non tantum
d vno si fuerint successiue seminata. c. ex
pte canonicor. e. ti. Etiam cistercienses
et alij qui si nullo gaudent privilegio da
re tenentur decimas de terris de nouo ac
quisitis licet eas proprijs manibus exco
lant. c. nuper. eo. ti. Quedam sunt deci
me mixte secundum hosti. ibidē. Et pos
sunt dici hee de quibus dubitatur vtrum
sint prediales vel personales vt de agnis
et fetibus alioz animalium que sunt in
pascuis et gregatim pascuntur.

Decimare sniaz ē paulatī illā ifirmare

Et ideo nisi iuxta delictum rebus iudicatur stabit
¶ Decretum secundum speciem de multis modis ut
in tit. de primo et secundo decreto. §. de §. **¶** Quod
de iuxta diffinitia. ut ff. de re. iudi. l. decre-
ta. vel interlocutoria. ff. de assens. l. i. in fi.
¶ Quod de id quod papa constituit seu statuit.
de filio cardinalium nulla facta consultatione
Et tunc in scriptis redigit ut de rescri-
ptis. r. r. di. decreta. r. c. se. **¶** Quod est con-
sequens consensu eligentium in scriptis reda-
ctus. ut. ij. q. i. legum de elect. innotuit. **¶**
¶ Quod est illud quod capitulum vel ordo vel uni-
uersitas vel maior pars ordinavit. ut. ff.
de cuius. vi. no. l. plane et quasi p. ro. **¶** Quod
est iudicis auctoritas in alienationibus
rerum precipue minorum interposita ut. l. de
pdi. minorum. l. interposita. et p. ro. **¶** Quod
decretum de auctoritate principis in rescriptis
beneficialibus interposita ut de rescrip. c.
gra. li. vi. Et secundum azo. illud decretum est con-
firmatorium gratie quod ex hoc princeps insinu-
at suam voluntatem que seruanda est. Et a se-
cundum eum ligat ignorantes. Et etiam quoddam
decretum decurionum quod in iuratos sup-
muneribus rebus tribui potest. exceptis qui li-
beralium studiorum laboribus insunt et qui
medendi causa funguntur. l. decre. decuri. l.
exceptis. li. x. **¶** Quod quod decretum est iussus
iudicis quo mandat bona alicuius propter
eius contumaciam possideri. Et illud diuidi-
tur in primum et secundum decretum. Decretum pri-
mum est primum iussus iudicis quo mandat
bona propter contumaciam in pena contumacis
detineri. **¶** Vel sic describitur. Primum decretum
est alicui rei prohibere regulariter vel promissum regu-
lariter certo casu facta prima prohibito vel pro-
missio referendo singula singulis. Secundum
decretum eodem modo describitur nisi quod ibi po-
nitur secunda prohibito vel promissio. Et taliter
de primum rescriptum secundum. quod quod inter-
ponitur primum decretum et non secundum quod in ali-
quibus non est opus secundo ut no. in. c. qm
frequenter. §. in alijs. ut l. non pte. in gl.
sup verbo constituetur. Et illud decretum
habet locum in actione reali vel personali. licet
diuersimode ut dicto. §. r. §. se. Et im-
ponitur ante litem et post et quocienscumque al-
liquo contumace existente adhuc non ita
liquet de causa quod diffinitiva sententia va-
leat terminari ut in dicto. c. quandoque p.
alle. Decretum secundum est secundus iussus in

dicis quo licet bona alicuius propter contu-
maciam possideri que prius de primo decre-
to detinebantur. ut de eo qui mit. in pos. e.
i. in glo. vlti. Et habet locum secundum quod
dam in actionibus personalibus tantum quia
secundum bern. in glo. x. supra in realibus so-
lum lapsus anni constituit missum ex pri-
mo decreto verum possessorum nec est opus
secundo. Secundum alios tamen habet locum
tam in realibus quam in personalibus. **¶** Et
plene no. bern. in. c. contingit de do. et co-
tu. in glo. vlti. **¶** Vel sic secundum ludo. de ro-
ma. Est prima iudicis aggravatio puniri-
tina contumacie. Et sic suo modo diffini-
tur secundum decretum. Et secundum non
potest interponi nisi contra lauantem.
Et latitacio est debitoris absconditio frau-
dolenta in dampnum creditorum. l. fulcitur
§. si quis possidet. ff. ex qui. cau. in pos. ea-
tur quod est verum nisi periculum sit in mora
tunc enim interponitur secundum decretum pro non
latitantem debitorem. Et nota. io. an. in
c. consultationibus de offi. dele. in nouella
c. consultationibus de offi. dele. in nouella
et bal. dicit. in. c. i. de mi. et va. qui p. m. e.
in vltibus seu. **¶** Sed utrum secundum diffinitia
sit sententia interlocutoria vel diffinitiva
effectus est magnus ut in. c. cum cessante. de
app. r. l. q. iussit. ff. de ap. vbi p. bar. r. l. si
de epis. audi. l. ij. p. bal. r. l. si finita. §. si
forte. ff. de damp. in fec. vbi p. dy. et varie
loquuntur. **¶** Sed ludo. de roma dicit quod secundum
decretum est sententia interlocutoria alle.
glo. singulariter. in. l. pnti. §. cum autem in ver-
bo ad modum. l. de his qui ad ec. pnti.
et pbat rationibus. **¶** Nam iuxta diffinitiuam
potest dari contra minorem. in. l. cum
et minores. l. si aduer. rem iudi. possi. et
go non est diffinitiva sed interlocutoria.
¶ Preterea diffinitiva non fertur. li. no. co.
l. si. §. illud. l. de temp app. r. l. pbatam
cum similibus. **¶** Sed secundum decretum
sic. ut. in. l. cum pponas. l. de bo. auc. in
di. possi. **¶** Et hoc ergo iustificatur dictum
singulare. Anno. in. c. dilecto de ver. sig.
vbi vult quod quodcumque iudici constaret
secundum decretum interpositum esse in-
iustum potest illud renocare. **¶** Quod etiam
tenet barro. in. l. non videtur. i. ff. de iudi-
ci. licet canonice communiter reproben-
prefatum dictum. Anno. et male. **¶** Nec
ludo. de roma in suis singularibus.

Et nota qd fin inno. et hosti. differunt de
 decretis. auctas. pensus iudicii vel collau
 datio. **Q**uod decretum est sententia qua iudex ptra
 rum iustitiam futurum fore decernit auctori
 tatem sua interponendo vel imittenduz
 declarando. **Q**uod auctas est assensu au
 ctoris iudicis vel legitima administratio
 ne ut tutori et curatori. **C**onsensus autem
 sine collaudatio est multorum voluntas.
 ad quos res pertinet simul iuncta. no. io. an.
 in glo. magna in. fi. c. i. de re. ec. non alie.
 li. vi. et ibi vide. iura de hoc.

Decretalis epistola est in qua papa ad co
 sultationem alicuius respondit de rescript. c.
 l. sue solus sine de consilio fratrum ut de
 elec. bone memorie primo. **U**nde decretum
 statuit decretalis respondit. sed canon est. co
 nstitutio ecclesiastica vel statutum in consilio legi
 merali. editum unde. **C**onstitutio alia
 civilis que dicitur decretum forense ve ci
 uile. **A**lia ecclesiastica que dicitur canon. **E**t co
 nstitutio dicitur dupliciter. **U**no modo co
 munitate et sic prebendi. omnes decreta
 les. l. et decreta. **A**lio modo stricte et sic
 constitutiones dicuntur. principum. leges po
 puli romani. edicta principum. vel etiam in
 dicum. **Q**uia de iudex citare tribus edi
 ctis. **E**t de differentia horum nominum decre
 talis epistola decretum canon dogma ma
 datum interdicitum et sanctio est glo. sum.
 dis. ii. **I**tem nota archidi. xix. dis. super
 glo. sume in fi. qd decretalis epistola aut dis
 positio aut imperat aut prohibet aut precat
 aut indulget. **E**t sic quo illorum modorum
 necessitatem inferat ponit ibi.

Decurio dicitur qui decimam partem de
 bonis ducit vel qui est super. x. milites p
 stitutus in curia domini vel principum. sicut
 centurio super centum. qui alias etiam voca
 tus est centenarius. **E**t utuntur illo voca
 blo theologi quia dicitur in machabeo
 rum. qd iudas constituit duces propter tribu
 nos et centuriones. **B**eda tamen dicit su
 per illud luce. xxiij. et Marhei. xc. **I**oseph
 nobilis decurio. qd decurio vocatur ideo qd
 est de ordine curie et officio curie admini
 strat. **Q**ui etiam secundum eum dicitur curialis
 et curialis. **U**nde de hoc. ff. de decuri. et
 fili. eo. **Q**uidam autem dicunt decurios

nes appellari re eo qd cum civitates et man
 cipia pstruebant cunctis loci. gracia consilij
 decima pars hominum pia colligebant. ut. ff. de
 ver. sig. l. si pupillus. **E**tiam quidam dicunt
 decuriones esse ex eo qd cum colonie duce
 rentur decima pars eorum qui ducebantur
 consilium publicum pstruebant et decuriones
 urbis romane a muneribus excusantur.
 ut. l. e. ti. li. xi.

Decusare id est ornare. unde dicitur
 ille decusare loquitur id est ornare.

Dediticia libertas secundum azo. in sum.
 eo. ti. hodie sublata est. sed olim eorum du
 cebatur dediticia libertas qui sic seque
 bantur ut toto tempore vite sue servili iugo ob
 tinerentur post mortem vero eriperentur
 libertatem ut colligitur in. l. unica. l. de
 la. li. toll. et in sti. de succes. liber. s. ultima
 et l. unica. l. de dedi. li. toll.

Dediticij liberi olim erant et diceban
 tur hi qui se debebat timore ratione et ob
 structione sua talem libertatem psequenda.
 tur. **E**t dicebantur liberi forte propter spem
 libertatis. unde verius liberi vocabantur
 quia fere liberi erant licet servire cogere
 tur. **H**odie vero non sunt. et sic hoc nomen
 dediticij nihil significat per se vel adiectiv
 ut sicut cymera. **N**ec illa libertas est un
 quam in usu frequentata put hec omnia po
 nit azo. in sum. l. de dedi. li. toll. **E**rant
 autem hi pessime conditionis quia toto tem
 pore vite sue erant servi et in morte liberi ut di
 ctum est. ut in sti. de liberi. s. libertinorum
 autem. **E**t dicunt doct. qd tales non erant
 servi sed coacti erant ad serviendum et erant
 induci ex. l. belascencia que etiam mul
 ta alia scilicet mala induxit. ut in glo. isti. ti.
 palle.

Defalcare est aliquid ab aliquo iure de
 bito insolutum computare. vel de iure ali
 ter de defalcare ad modum legis fauiane.
 in x notata in sti. e. ti. super rub.

Deductio est defalcatio vel separatio
 quia deducere separare dicitur.

Defensor est ille qui sine mandato cau
 tione prestita de iudicata solui alium defe
 dit vel eius defensione se offert ut. ff. de p
 cu. l. si procurator. s. si. et. l. si defensor cum
 ibi no. et in sti. de his per quos age poss. s. si
 procurator et. s. alius. **E**t vide ibi specu.
 in quibus causis interueniat vel non.

Defensores ciuitatis secundū azo. in
lum. eo. ti. sunt hī qui in omnibus tanq̃
patres potius q̃ vt iudices se habere de
bent vt ita nominis sui vtantur officio.
L. eo. ti. l. iij. 7 in auten. vt iudi. sine quo
quo suffra. §. eos. **C**onstituitur autē de
fensor ciuitatis decreto. eum remunerā
do sine electione possessionū in illa ciui
tate p̃sistentium vt in autē. e. ti. §. nos er
go in decreto coll. ij. **I**ntest autē officio d̃
fensoris huius p̃bere auctoritatem quan
do agitur apud eum ex voluntate parciū
vt adoptō emācipatio manumissio testa
mentorum vt in autē. eo. ti. §. sed neq̃ pro
prios. **I**tem dñationis insinuatio. **I**n
ptentiosa autem redditione habet condi
tionem vsq̃ ad. ccc. annos vt in autē. pal.
Defendere est vicem dñi subire vel il
lud facere quod faceret dominus in. l. p̃
alle. §. 7 iudicare 7 olim vsq̃ ad. xl. ānos
potuit vt. L. eo. ti. l. i.

Deferre aliquē est eum accusare. Sed
deferre alicui est grates et reuerencias.
sibi facere vt. ff. de accu. l. libel. **E**t sic di
cimus plus deo deferendum est quā ho
mini de sen. ex. c. relati. xi. q. iij. quisquis
metu. 7. c. iulianus. **D**ifferunt tamē de
ferre 7 accusare in hoc q̃ deferre fit reo
absente sed accusare reo p̃nte

Deferre iuramentū est aliquē artare
vel astringere ad iurandum. **E**t q̃nq̃ de
fertur a iure q̃nq̃ a iudice quādoq̃ a pte
quādoq̃ etiam delato a parte parti defer
tur. De omnibus hīs no. L. de iurē. l.
i. **P**otest autem ipsum deferre maior. xv
annis. etiam minor. ipsum deferre nō p̃
hibetur dum saltem conditio sua non pe
ior fiat. Sed si ledatur restituit. ff. de iurē
iur. l. nam postea. §. sed si minor. **E**tiam
paterfamilias non filiūfamilias. L. de
iurē. l. nec filius. **I**tem liber non fu
ff. eo. ti. l. multo magis alias quāto magis
in fi. **I**tem compos mentis non p̃dignus
nec p̃similes vt. l. tutor. §. p̃dignus. ff. eo.
ti. et. ff. in rebus que ad nup. per. **S**i autē
administrationē adiit tanquā pcurator
licet ei iuramentum deferri in tribus ca
sibus scz si specialem habeat administra
tionem si in rem suam sit datus ei. **S**i ge
neralem et liberam habeat administratō
nem vt. ff. de iurē. l. i. iurandum. §. si

tibi et. l. se. **E**t epus habet hanc admini
strationem quo ad eam que alienari pos
sunt. **C**ui autem deferatur dicendum est
scdm hosti. q̃ a patre parti deferitur qd̃
vocatur scdm eundem iudicium volunta
rium vel extra iudiciale. **V**erum aliud ē
necessarium et iudiciale scz quando iurē
parti defert vt. L. de iurē. l. iij. §. bo
nefidei. vide de hac materia hosti. titu. d̃
iureiurando. sub. §. de iuramento asserto
rio quasi per totum.

Defectus huius dictionis significati
clarum est et significat quod impositio
significare dicitur scz defectum realem.
Sed defectus modi vel conditionis p̃
incomplemento habetur p̃nt ex natura
conditionis vel modi vel quouis alio sig
nificandi modo inferitur vel significare
pcluditur vt dicendo p̃mitto instituo vt
lego tibi. x. si capitolium ascenderis ista
mensem. **E**t pte stat quo min⁹ ascendas
parendo conditioni et non uis ymmo re
cusas exp̃sse si mensis labitur conditōe
re est defectiua. **E**t hic defectus signat.
dispositionem defectiua. l. qui heredi. §.
fi. et per to. ff. de p̃di. et demon. **S**i autē
legatario volente implere heres impedit
tunc defectus iste significat implementū
conditionis. et p hoc purificationem di
spositionis. l. iure ciuili. ff. de condi. 7 de
monf. **S**i autem tercius impedit impleri
tunc si iuste significat impletam. l. ticus
eo. ti. si tercius iniuste impedit et est sol
uendo habetur pro defectiua. l. indenera
cius. ff. ad. l. acqui. **S**i iste terci⁹ nō ē sol
uendo habetur p̃impleta. ar. l. fina. ff. de
eo per quem factum est in prin.

Defunctio est a debito liberatio. idē
defunctus. i. liberatus. Scdo idē ē qd̃
mortuus vt capitur. L. ne. de sta. defun
ct. l. poq̃. et per to. ti. **E**t forte dicit̃ ideo
mortuus defunctus. quia liberatus a mi
seria conditionis humane.

Defunctio et p̃functio idē sonāt
quod transitorie vel cursorie.

Degradare est deponere de ordine.
vt. lxxxi. dis. dictum. **Q**ualiter autē ha
beat fieri degradatio no. de pe. c. degra
dacio l. vi. **N**am deponere fit simplici
verbo sic suspendere degradare autē cuj
solemnitate.

Deierare est sic iurare. c. in lris de te-
li. r. c. litteras. d. presum.

Delator est idem quod accusator vel q
bona aliqua tanq̃ vacancia fisco denun-
ciat. l. manifestat. vt. v. q. vi. delatori ibi
babet q̃ aut lingua capuletur aut puicto
caput amputetur et sequitur.

Delatores autem sunt qui inuidia p̃dūc
alios.

Delegat⁹ est cui cōmittitur terminan-
da vel exequenda vices delegantis repre-
sentans et in iurisdictione nihil p̃prie ha-
bens vt. ff. de offi. eius cui mā. est iur. l. i.
in fi. et. l. iij. de offi. dele. Sane quia et. c.
cum olim et hosti. in sum. eo. ti. **D**el sic
delegatus est is cui a summo pontifice v
ordinario vel delegato principis cā cō-
mittitur Item inde venit subdelegatus
qui dicitur respectu delegati. Item is
cui principium cause vel mediū cōmitti-
tur. et sic iudex p̃prie dici non pōt. vt. c.
super questionum. §. porro delegatus. e.
ti. Delegatus tamen p̃prie delegare pōt
principium medium et finem in. §. inten-
tionis. c. super questionum p̃ealle. vel se-
cundum spe. eo. ti. in prin. Est is qui ex al-
terius cōmissione recipit alicuius cause.
iudicalem p̃gnitionem.

Dam et subdelegatus delegatus est cui
aliquem habentem iurisdictionem de
mandatur in iudicio aliquid vel extra iur-
diciū faciendum non iure p̃prio s; de
iure mandatis. Et dicitur a surrogato r
p̃seruatore. Nam surrogatus habet iuris-
dictionem iure p̃prio et meriti imperium
sicut iudex principalis cui surrogatur.

Sed cōseruator nullū habet iudicalem
cognitionem sed tantum potestatem sup
notorij et manifestis. c. statuimus d. of.
dele. li. vi. iudex autem delegatus habet
iurisdictiones in ecclesiasticis p̃sonis nō
p̃prie sed a superiore commissam. vide
Boff. in sum. eo. ti. Et delegatus in cau-
sa sibi delegata maior est ordinario d. of.
dele. sane. ij. et de offi. ordi. pastoralis. qz
talis vices gerit delegantis et potest cō-
pellere ep̃m rebellem per sententiam su-
spensionis vel interdicti vt. c. Sane pal.
Delegare plura significat. Primo est
aliquem iudicem loco sui r̃auctoritate sui
iudicatur. constituere vel substituere. vt

l. p̃cipim⁹. l. de app. circa mediū r. l. se.
in fi. Quandoq; autem est in locum suū
vel vice sui alium reum creditorem dare
vel cui iusserit creditor. Et hoc modo int
delegatum et eum cui sit delegatio opor-
tet interuenire stipulationem vel lit. cō-
testa. hīs em̃ modis fit hec delegatio. vi
de. l. delegare. ff. de noua. r. azo in sum. e.
ti. de noua. Delegare enim possum. i. vi-
ce mea debitorem meum dare creditori.
r. ex delegatione liberor ego a creditore
meo et extinguitur ipsa obligatio qua te-
nebat. vt quando tibi sum obligatus et a
lium habeo debitorem mihi obligatum.
et istum tibi assigno vt debitum ab eo re-
cipias. te et ipso volentibus hec est dele-
gatio quedam.

Deliberare est factum diligenter tra-
ctare vel in mente reuoluere vel cū ami-
cis suis expoliare. an expediat sibi illud
admittere de quo queritur puta heredi-
tatez agnoscere vel adire. vel. l. si aristo.
in prin. ff. de iur. delibe. Datur autem de
liberandi tempus heredibus institutis.
vt. l. si plures. ff. de iur. delibe. Item tu-
toribus vt. l. ait pretor. ff. eo. ti. Et cura-
toribus eorum. Item heredibus ab inte-
stato venientibus. vt. l. si quis heres su-
ff. eo. ti. Datur autem ad hoc tempus ab
imperatore vsq; ad annū Sed ab alijs iu-
dicibus vsq; ad octo vel nouem menses
et non vltra. vt. l. de iur. deli. l. fi. §. S;
quia sed non minus tribus diebus. ff. eo.
ti. l. i. in. Est autem effectus deliberatōis
quia interim bona non debent minui ni-
si cā cognita. vt. ff. eo. ti. l. ait pretor. hu-
iusmodi autem deliberatio hodie non est
necessaria si quis inuentariū scdm leges
facere voluit. vt dicta. l. fi. §. sed qz De
hac materia vide azo. in su. ti. de iur. deli.

Deliberatio est p̃uida cause circum-
spectio cum qua ratio totum agit r̃ furor
sibi non vendicat. xi. q. iij. illa p̃positorū
et. c. se. qua etiam indiscussi hominū co-
lores possunt refrenari. Et in sentencijs
ferendis maxime est necessaria. ij. q. vi.
anteriorum. xi. q. iij. cum apud

Delictū dicitur quasi derelictum. Et
nota put. s. tetigi in verbo p̃tractus q̃ si
cut actionū quedam p̃ueniunt ex contra-
ctu vel quasi contractu. Ita actionum.

quedam & ueniunt ex delicto alie vero ex
quasi delicto **E**x delicto pueniunt actio
nes ubi delictum persone vere & directe. &
prehenditur ut est videre in furto rapina
homicidio **E**x quasi delicto ubi persone de
licti vere et directe non prehenditur sed
in terpretatione vel iurisdictione ut si iudex
per impericiam suam male indicauit te
nes parti qua leuit ex quasi delicto. **I**tem
si tenes in domo vel officio aliquem prauum
hominem qui dampnum dedit tibi tenes
ex quasi delicto eo quod in culpa sis utendo
malorum hominum ope. Et est delictum deser
uio boni. **P**eccatum vero prauus actus.
Sed crimen est peccatum graue accusa
tione et damnatione dignissimum. **H**ec est
differetia secundum augustinum. **L**xxii. dist. c. i. **E**t no.
de pe. dist. i. si peccatum Et per io. an. in
regula peccatum. Et per dicitur inter delictum
et peccatum est hoc gl. in l. i. c. si aduer.
delict. ubi dicitur accit. **D**elictum est genus
generalissimum siue veniat ex animo siue non
Crimen vero genus subalternum. **C**ontingit
enim sub se furtum. adulterium et alia que
ex animo pueniunt. i. ex conscientia
Demens est qui nescit vel non potest
exprimeret quid velit aut nolit. c. pasto
ralis. de cle. ergo. li. vi. ubi text. et glo. ibi su
per. & remittit
Demoliri est dissipare vel destruere.
math. vi. thesaurizate vobis thesauros
in celo. ubi tinea non demolitur.
Demonstratio idem significat quod
offensio. **N**am cumne verbum vel factum per quod
aliquid ostenditur demonstratio dicitur
Ideo dicitur text. in l. certum. ff. si cer. peti.
Certum est quod nomine proprio vel alia de
monstratione que vice nominis proprii fun
gitur ostenditur Et sequitur non refert an
proprio nomine res appelletur vel digito ostē
datur. Et licet falsa demonstratio non sit
demonstratio tamen ex ea quicquid sumitur signi
ficatum ad invalidandum actum qui alias
ea non expressa esset validus. & gra. testa
tor dicit lego uxori mee vestem que cau
sa eius patet est hec verba que causa eius
sunt demonstrativa. Sed pone quod nihil e
parum causa eius tunc demonstratio est fal
sa. Et dicitur text. in l. Quintus mucius. ff.
de au. et ar. lega. quod nullum est legatum **S**e
cus si diceretur vestem meam purpuream

que causa eius facta est quia licet demon
stratio sit falsa tamen apparet de re legata per
verba precedentia. ut in l. Quintus mucius
palle. **I**tem si dicat lego dote si nihil
sit in dote nullum est legatum quia si de
monstratio est falsa non demonstratio
apparet de legato nisi per demonstrationem.
l. in. c. de fal. cau. adiec. le. **S**ecus si di
cat lego centum que in dote accepi. **N**am
tunc valet legatum licet demonstratio sit
falsa. tamen apparet de re legata. **I**tem dicen
do tunc filium meum heredem instituo i ca
su quo non est filius tibi non valet insti
tutio licet constet de persona. tamen vo
luntas testatoris fuit instituere filium.
Et sic illud tunc non filium instituere non
voluit. ergo non valet. ut. in l. si pater. c.
de here. insti. **S**imiliter ibi instituo tunc fra
trem meum si scio non esse fratrem hoc va
let fraterne dilectione diligam eum non
valet institutio. l. nemo. §. i. ff. de here. in
sti. **I**tem ibi lego. x. que sunt in archa si
sunt in ea tamen quicquid valet legatum ad illa
quicquid. l. si seruus. §. qui quicquid. ff. de le. i
Et si nihil est in archa legatum non valet
Sed ibi lego decem que debeo si nihil de
beo adhuc valet legatum. l. si. sit. ff. de le.
i. quia licet demonstratio sit falsa constat tamen
de re legata. **N**am falsa demonstratio non
qua impedit legatum ubi constat de re. &
voluntate. **I**tem ibi lego sepo. x. que tici
us tibi. debet si ticius tibi nihil debet.
non valet legatum. l. si sit. §. alle. **R**atio quia
ex hoc legato significatur cessio actionis
legata. **N**on enim volui decem legare sepo
sed cedi actionem tibi contra ticium mo
do si nihil debet ticius non potest actio ce
di cum nihil sit in legato. **I**tem digito
monstrando lego hunc equum et est bonus
equus valet legatum. similiter etiam vale
ret promissio talis ut no. in l. que extrinsecus
ff. de ver. obli. quia per demonstrationem cum
digito constat de corpore. nisi aliunde appa
reret nisi credidisset equum fuisse et bonum
non fuisse legatarius. Sed ibi lego bonum
meum et non est bonus sed equus non valet
legatum. l. si quis in fundi vocabulo. ff.
de le. i. **S**i tamen appareret de voluntate
vel quia istum equum solebat vocare bonum
forte quia ibat lente vel quia habebat gros
sum ventrem tunc valeret legatum. ut

no. in. d. l. si quis in fundi vocabulo **Item**
quidam habebat duos seruos scz stichus
fullonem et pampbilu phistorem. sic lega
uit lego vxori stichum seruū meū pistozē
quis eoz debet an stichus vt sic fla de
monstratio per nomen pistoris nō noceat
an amplius pistoz vt demonstratio p. no
men stichus non noceat

Dicit tex. q. si testator vere sciebat nomē
ppriū cuiusq. serui tunc ille fu⁹ debetur
cuius nomē ppriū exp̄ssit. et dicitur in ar
tificio errasse **Si** aut non vere sciebat no
men cuiusq. tunc debet pistoz et dicit i
nomine pprio errasse vt in. l. qui habebat
ff. de re. du. **Item** ibi seruus p̄munis est
tici et meū. stipuletur dñs suis diē tex.
q. refert an dicat dñs suis simpliciter an
dicat ticio et meū simpliciter an appo
nat vtrūq. nomina ppria et appellatiua.
Item si tantum ponit nomina appellati
ua dicendo dñs meis videtur eis stipu
lare vt dñs. ideo si sunt domini p. ineq.
libus porcionibus. ita eis inequaliter ac
quiritur. **Si** ppria noia tñc lz sint inequa
liter dñi eius acquirūt equaliter sicut vni
insolidum nominatim stipularetur si per
vtrūq. scz nomia ppria et appellatiua re
fert. quod nomen p̄cedat. an ppriū vt ap
pellatiū. **Nā** si ppriū p̄cedit eis equali
ter acquiritur. si appellatiū p̄cedit tñc
acquiritur eis p̄ut sunt dñi. l. si seru⁹ cō
munis. ff. de liti. ser. **Item** ibi iudex p̄cipit
seruienti vt citet petri iobis ipse citat pe
trum martini sub nomine petri iobis.
Dicitur q. si hic citatus sub nomine per
tri litigabat coram illo iudice et in illo li
tigio iudex fecit eum citari valet citatio
quia constat de corpe. et q. de illo tam iu
der q. pars litigans egit. **Item** dic si nō
litigabat corā illo sed p̄muniter sic vocat
batur quia tam iudex q. ps litigans se re
tulit ad illud corpus quia sic cōmuniter
vocabatur licet in rei veritate alio noie
vocetur idem si nō p̄munis sic vocetur sz
est de illo maleficio vel debito de quo q̄ri
tur reputat⁹ obnoxius qz tā iudex q. ps
aduersa de tali sentit. **Nō** obstat d. ysaac
qui benedixit iacob et animus referebat⁹
sup. esau. **Nā** animus suus ferebat⁹ sup
illo corpore quod erat iacob licz credet⁹
q. esset esau. et ideo tenuit benedictio in

iacob que p̄cedebat ex animo et facto ip
sius ysaac benedicentis. **Secus** in iuratio
ne que fit p. seruientem et nō p̄cedit nisi
ex aīo iudicis. l. si. l. de exhi. reo.

Denunciare est crimen alicuius supe
riori nunciare ita q. p̄positō de augeat
denunciationem. vt in si. ff. de posi. l. i. in
prin. **Hosti.** aut in sum. ti. de accu. et rub.
de denun. §. i. dicit. denunciatio est crīs
alicuius apud iudicem sine inscriptione
legittime facta delatio ad penitentiā a
gendam vel aliam legittimā penam ipo
nendam vel etiā ad vtrūq. et. in. §. se. ip
se distinguit q̄dā denunciatōem. dicens
quod quedam est denūciatio penitencia
lis et euangelica. **Et** ad illam quilibz ad
mittitur. **Quedam** vero iudicialis et ca
nonica et ad illam non quilibet admittit⁹.
vide ibi de illa et in re poz. io. an. c. nouit
de iudi. et goff. in sum. ti. de accu. dicit q.
mandatum euangelicum si peccauerit. ij
q. i. extenditur solū ad illos qui in gracia
tu sunt positi siue clerici siue layci ar. xxx
ij. q. iij. duo ista nomina. xvij. q. iij. de
p̄lbi. **Quo** ad alios autem est consilium.
et hoc est verū in peccato p̄misso. **Nā**
in p̄mittendo omnibus est p̄ceptū. xxij.
q. v. hoc videtur **Et** dicit goff. se approba
re dictū io. an. et q. quilibet admittit⁹ ad
denunciandum dum bono zelo denūciat
de sen. et re iudi. cum. i. et a. sed licet infā
mes et irregulares nō tñ admittuntur cri
minosi qui sua crimina non correxerint p̄
sumitur q. malo zelo denunciatur aliena.
Distinguit tñ dī. denūciatōz de peccato
p̄misso esse euangelicā **Sed** p̄mittēdo ca
nonicam ad q̄ quilibet admittitur vt de
p̄gna. spiri. tua. **Et** sufficit qualiscūq. no
ticia vt in. c. hoc videtur p̄real. **Nec** tur
p̄tudo pprie obstat in sponsalibus. **P**
Preterea nec impedit iuramentum p̄ce
dens. xij. dis. nerui **Et** nota q. non sequi
tur iste denunciatus est excōicatus publi
ce et ne dum in iudicialibus. sed etiā i ex
tra iudicialibus euitari et a legittimis ac
tibus remoueri debet ergo ē excōicatus.
qz forte excōicatus nō est vt si post appel
lationem legittimā sententia lata sit in
eum non tñ fuit vt debuit p̄secutus ap
pellationem eandem infra tpus ab hoīe
vel iure statutū ad ipsam p̄sequendā. c.

licet. de sen. excō. li. vi.

P Deniq; no. archi. xiiij. di. deniq;.

De plano aliquid dē fieri q̄ iudex sine figura et strepitu iudiciario facit de cui⁹ verbi significatio habes hodie plene de ver. sig. in cle. sepe. archi. de elect. c. indēnitatibus. li. vi. sup verbo strepitu et figura. **E**t de accu. c. Sicut olim vbi statuti tur p̄sone ydonee simpliciter et de plano absq; vlla iurisdictione sollicite inuenstigantes. rē. Dicitur ergo iudex aliquid facere de plano q̄ si non est in consistorio vt scz residens in loco quo indicare cōsuevit aliquammodo instructus sine iuris solēntate aliquid facit statuit aut dēterminat.

Deportare est aliquem p̄petuo exilio dampnare sed relegare ad tempus. vt. ff. de interdict. lege relegatorum. §. dēta.

Depositū scdm hosti. eo. ti. est qd̄ custodiendum alicui vel alicuius fidei datū est vel creditū in q̄ debet qui recipit maximam diligentiam habere quia in deposito p̄bitur re obligatio insti. qui. mo. re. cōtra obli. §. penul. **E**t dē depositū insti clericos. p̄modatū vero inter vulgares.

Re alit̄ depōsite sicut ⁊ p̄modate dñi⁹ retinemus. vt. ff. cōmodati. l. rei p̄modate. **E**t dicitur fm hosti. a de et positum sic q̄ p̄positio de augeat. **D**el dicitur a de. i. deorsum positum alias seorsum positū scz a deponente vt ostendatur totum fideli⁹ cōmissum apud quē ponit quod ad custodiam et videtur separata custodia a deponente. **E**st ergo aliud. pono. aliud d̄ poro. vt. ff. eo. l. i. **Q**uid sit actio depōsi. ti directa et contraria. **R**e. s. actō depo.

Depositaris est apud quē res aliqua deponitur custodienda. ita sumitur in auten. **S**ed iam. l. de positi. **E**t differt a scq; firo quia depositarius ad hoc p̄cise tenetur vt depositori rem restituat. **T**enetur etiam maximam diligentiaz adhibere scz sequester neutri litigantiū tenetur p̄cise rem restituere sed indeterminate illi q̄ vicerit.

Derelictum dē illud quod caret possessore vel quod in nullius est possessione vt insti. de re. diui. §. hoc amplius circa fi.

Derogare est diminuire vel in parte tollere vel detrabere. vt. ff. de verbo. sig. l. derogator. **E**t differt abrogatore ibidē

Re. s. abrogare.

Desidere est discordare. **D**esertores dicunt cū q̄ p̄prie eccle ministris destitutis ad aliam viciō fugese transferunt vel p̄fugerunt vt. xxi. q. ii. placuit. et hoc scdm can. **S**ed scdm leges desertores dicuntur milites viciō fugesui am miliciam deferentes. vt. l. eodem titulo. l. i. ⁊ ij. li. xij.

Desertum est locus non habitatus penitus neq; cultus vltra memoriā hominum. vt. c. i. de ver. sig. li. vi.

Disuetudo et p̄suetudo differunt finbar. in. l. de quibus. ff. de legi. sup. §. de s̄uetudinem. **N**am p̄suetudo est quando fit contra legem p̄ ipam p̄suetudinem.

Sed desuetudo quando non vtimur aliquā lege in iure posita **D**e hoc no. p̄be. i. sti in fi. et in glo. l. p̄alle.

Detestari est absenti denunciare testibus adhibitis. vt. l. subsignatum. §. i. r. l. se. ff. de ver. sig. **A**liiter autem detestari ē facta alicuius abrenunciare spernere vel abhominari seu non approbare vel est ex ecrare vel describi res aliquas et eas que quales et quante sunt scripto p̄prehendi vt. ff. l. p̄alle.

Detestatio est cū testibus facta denūciatio.

Deus est vna pars assis que ex. xi. vii c̄is p̄ficitur insti. de heredi. insti. §. hereditas.

Deus dedit est p̄rium nomen. c. cāta de simonia similiter deo datus. e. ti. c. iij. **E**t sic nomen p̄rium diuersimode p̄ponitur. **Q**uandoq; ex nomine et p̄cipio. q̄n ex nomine et verbo. **Q**ūq; ex p̄nomie verbo et nomine. vt quo vult deus. vt. c. i. de iudi. **N**ec valet argumentū ab et̄bi moloysa nominis p̄p̄t̄ quia ad placitum imponitur. **S**ed nominis appellatiui q̄n ex sic scilicet negative. vt. l. si quis infanti di vocabulo. ff. de le. i. par. in nominib⁹ mutuum testamentum

Dextās est pars assis que ex. x. vñq; p̄ficitur nec respicit totum vt. in. §. p̄alle. **R**e. s. as.

Dy

Dyaconus grece dicitur minister latine. q̄ sicut in sacerdote p̄secratio. ita i dyac

cono ministerij dispensatio habetur. Et
propter pacōes græce dicuntur subdyconi.
latine quia subicent preceptis leuitaz.
Et apud hebreos nathinei vocantur vt
babes. xxi. dis. clericos.

Diascoli vel diascoles dicuntur iasy.
i. dictatores vel distinctores legis hoc est
publice rationis. Et scdm hoc accipitur
in glo. de tabu. scri. vel pic. l. li. ii.

Diyadema proprie est corona imperialis
Et est solum de auro et lapidibus p̄cios.

Dya. i. duo et demo quia ex sui rotundi
rate principium demit et finem. scdm. io.

Dya. i. duo et bolus morzus quasi mordēs cor
pus et animā. Et creatus est bonus s; ex
libero arbitrio factus ē malus ymmo ad
hoc habet liberum arbitriū. sed illud est
tū ad malum alioquin non demeretur

et quotidie peyor efficeretur. Similiter
angelus habet liberum arbitriū quo quo
tidie meretur et melior fit. hoc ergo ad bo
num tantum. Homo vero h; liberū arbi
trium eque ad bonū et ad malū scdm glo.

xxii. dis. in nomine dñi. ubi tex. dicit q̄
p̄secratione epi querendū est post multa
si credat q̄ dyabolus non p̄ ordinationē
sed p̄ arbitrium factus est malus q; hoc q̄
liber credere tenetur.

Dictatores olim dicti fuerunt qui sū
mum magistratū gerebant quoz erat in
maioribus causis sententias ferre seu di
ctare. vt. ff. de ori. iur. l. ij. Et populo di
cuntur auctores quoz creati fuerunt tres

a romanis post cessares.

Dictio est idē qd̄ pr̄tas. vt. ff. d̄ ori.
iur. l. ij. s. capta et. ij. q. vi. c. a iudicibus
ad fi. inde iurisdiclio. et pponitur ab hoc
nomine.

Dieta in vna significatione est cenacu
lum quo die magis q̄ nocte solent homi
nes residere vt. ff. de dona. l. lucius. Del
domuncula cōstructa in ortis p̄ colligen
dis fructibus seu oblectationis gracia.

Ita capitur in. l. senatus. s. marcellus
ff. de le. i. In alia vero significatione di
ctur spacium vnius diei vel lapsus.

Tercio est vnius diei opatio Quarto est
vnius diei certa et determinata p̄messio

Continet autem dieta legalis. xx. milia

ria ytalica. Dieta vulgaris dicitur illa q̄
habetur scdm p̄suetudinem regionis.

Dietarij dicuntur qui in cenaculo alie
no se dirigūt animo furandi a dieta scd̄z
p̄maz significationem sic dicti. et sic ex
ponitur in. l. sacularius i prin. ff. de edi.
edic.

Diffinitiuā sententia. Require. j. sen
tentia.

Difficile dicitur q̄q; qd̄ nullomō fit.
ij. q. vi. biduum. x. sed aduersus et glo. fi.
de testi. c. p̄sentium exponit de facili non
id est nullo modo.

Digestum scdm azo. in sum. de ve. iur.
enuci. dicitur legalis liber qui alio noīe
vocatur pandecta seu liber pandectaruz
ex eo quia omnes disputationes et deci
siones legitimas in se habet et q. vndiq;
collectionem in summis recipit in centū
quingenta pene milia versuum totuz
opus p̄ficiens. et in quingenta libros
parciales digessit imperator. Collectus
autem fuit iste liber ex veteri iure qd̄ ab
vrbe romana conditum et a romuli tem
poribus vsq; ad tempora. Justiniani fe
re per mille et. cccc. annos confuse statu
tum obtinuit. Et extendebatur in duo
milia pene libroz. et trecies cetera milia
versuum vel responsorum. vt patet de. x.
in. enuci. lege. ij. s. cu; omnia. Quare au
tem pandecta diuisa fuit in tres libros.

vel volumina quoz p̄mū vocatur. ff. ve
tus. scdm inforciatum. terciū. ff. nouum.
Racio quia a duobus imperatoribus nū
cupatis hoc nomine frideric⁹ postea ma
turius ruminatū est. ergo scribitur p̄ du
plex. ff. scdm quosdam Dicitur autē pan
decta a pan. i. totum et decta doctrina.
quia ibi est tota doctrina oīm iuris con
sultorum. vt in. s. p̄al. cum omnia. Et in
pbe. institui. Sed vocatur. ff. ideo q; om
nia decidenda ibi digeruntur et solūtur
scdm azo. accur. dy. in prin. insti. Et not.
io. an. in pbe. cle. q. ff. capitur alibi p̄ de
coctum. xxxv. q. ix. aplice de conse. dis. v
ne tales. et. c. p̄ce. Quidam dicunt q̄
iste liber olim p̄ duplex. dd. scribebatur.
vel p. d. et g. sed postea p̄ vicium scripto
roris corruptum sit. Sed prima rō appa
ret melior. s. q̄ ff scribatur contra mores
vniū legalū libroz p̄ duplex. ff. Quid

ille due lre nec in prin. nec in fi. huius no-
minis digestu ponantur. ideo quia ille li-
ber fuit digestus scdario p duos frideri-
cos impatores a quoz cuiuslibet nomie
sumpra est prima lra. f. et sic erunt duo. ff
licet illa ro alqs non placeat quia neuter
illoz impatoz aliquid fecit exceptis pau-
cis pstitutionibus positio in vsibus seu.
Dicunt ergo esse viciu scriptoz. **E**t vnus
illoz libroz nominatus est inforziatum
quia cum rome esset studium amissum et
bononie inoleret et eius recuperatioe fa-
cta rauenne cu esset amissum ius est red-
ditum forte cum multa assint que deerat
et sic sumitur in p valde. **A**lq dicunt q
fortes leges in eo sunt sed certe et in vete-
ri alq ab inuatore seu auctore sic nomia-
tum dicunt. vel dicitur q nomina magis-
tralia sunt quare non est de eis disputan-
dum. qz relinquit pncipibus scdm tuliu
Et qz plura sunt negocia q vocabula. ff.
de pscript. ver. l. natura enim. **A**lq ab ifoz-
ciato in caldeo vocabulo quod est dispo-
sicio quia vltime dispositiones in eo snt.
vn. **S**um liber fortis disponens spolia
mortis. **E**t clausis portis me discat lector
ortis. **H**ec in glo. i. huius libri. **E**t dicit.
q vnus fridericus de predictis qui fecit.
auc. omnes peregrini. **E**t pmutia de suc.
auc. habita. **E**t c. natus fuit in ciuitate pa-
normitana ex antiquissima muliere ne cre-
deretur partum esse suppositu publice in
medio pallaci peperit.
Dignitas quid sit scdm archi. patet d
psue. c. i. li. vi. in glo. et hec erat ptra que
est notabilis. **D**ignitas qz id est qd
potestas vel conditio vel prerogatiua secu-
laris. vt. xxiij. q. v. administratores. **E**t
de digni. li. xi. **E**t sic iudex dē habere dig-
nitatem. vt. ff. de albo scriben. l. vi. **D**e
hoc etiā notat. iij. q. iij. in prin. **I**tem di-
gnita est quedam pēminentia ecclesie vl
in ecclesia. c. qz de ver. sig. vide no. io-
an. iij. di. deniqz et vin. **E**t ber. de cle. nō
resi. c. iij. et de preben. de multa **E**t quod
modis sumatur dignitas no. etiam de re-
scriptione. sedes apostolica in glo super
verbo maiores que incipit. sed quas per-
sonas **Q**uqz autem sumitur strictius p-
eminentia prerogatiue persone ecclesiasti-
ce que prerogatiua etiam dicitur psona

tus qui cognoscitur quando aliquis ha-
bet prerogatiua in choro vel capitulo i op-
tionibus in pcessionibus in vocibus dan-
dis et similibus plusqz alq canonici sui
ordinis. vt in. dicto. c. i. de consue. pal.
cum si. **E**t illa pgnoscitur hīs modis.
Primo qn quis habet administrationez
rerum ecclesie cum iurisdictione. **S**ecun-
do quando habet nomen dignitatis et p-
lationem seu prerogatiua tam in choro
q in capitulo. **T**ercio qn ex consuetudie
ecclesie habetur aliquis in dignitate vi.
archi. vbi. s. **E**tiam dignitas significat
laciū et strictius scdm vsum ecclesiasti-
nam quod in vna ecclesia pntetur sub no-
mine dignitatis in alia pntetur nomine
officij et ecōtra put cuiusvis ecclesie. v.
habet. **R**eperitur etiam latissima signifi-
catio p quavis excellentie. **S**. gra. cu ali-
quid relinquitur pncipi. princeps mor-
ritur ante diem legati cedentem. debet
successori. **R**ō qz videtur legatū esse dig-
nitati significato sumpto ex hoc qz reli-
tum est sub nomine dignitatis. **D**ignitas
autem non moritur. xij. q. ij. liberti. **I**bi
Relinquitur auguste ipsa enim morit an
diem legati cedentem legatum perit. l. cu
pncipi. cum. l. se. ff. de le. q. **R**ō qz cu dig-
nitatem nō ex se sed ex Augusto habebat.
non videtur ei relinqui sub nomine digni-
tatis sed sub nomine pprio. **E**t pnde est
ac si nomine pprio relictum esset ei. **I**do
non datur auguste succedenti nisi quoci-
qz alio medio pbabili pcluderetur volū-
tas testatoris. **E**x hīs bar. decidit talem
questionem **S**i relinquit epō eo mortuo
ante diem. debetur successorī cum vicari-
us non habeat dignitatē ex se sed ab epō
Et breuiter voluntas disponentis debet
inspici. **I**tem ibi concedo dño iohanni
videtur concessum psonę significato sum-
pto a nomine pprio. **S**i vero ponitur no-
men appellatiuū tantū videretur relictū
dignitati. **S**i vero ponitur vtrūqz ppriū
et appellatiuū dignitatis tunc distinguit
si pprium precedit videretur concedere per-
sone. **S**i appellatiuum dignitatis vel ec-
clesie precedit tunc dignitati concessus vi-
deretur. hoc per barr. in. l. ciuibus. ff. de re.
du.

Dilacio est tempus in causa prerogatio

Et dilatoem scdm hosti. in sum. ti. d. dila.
§. i. Alie sunt citatorie que dantur voca-
to ad causam adueniendum ad iudicē an-
te lit. prest. §. quas citatus se pparabit ut
veniat intermino et nihilominus post ter-
minum. ut de offi. dele. consuluit de qui-
bus. ff. de iudi. l. ad peremptoria cum se.
vsq. ad. l. de qua re. Et alie sunt restitue-
toe que dantur hīs qui spoliati fuerūt
seu sunt vel que dantur ad appellandum
que sunt decem dierum. vel ad restitutio-
nem in integrum petendaz que olim infra
annum vtilem. hodie quadriennii pmiu-
um dantur. Ut. l. de in integra restitui-
tione. l. finali. Alie sunt d. liberatorie dan-
tur reis ad liberandum de quibus. l. de
lit. con. in auc. offerat hodie canonizata
iij. q. iij. §. offerat. Alie sunt pemptorie q̄
dantur volenti pbare. de quibus in. l. i.
l. de dila. Alie sunt executorie que dan-
tur pdenato ad hoc q̄ satisfaciāt de hīs
l. ij. l. de vsu Alie sunt reuocatorie que
dantur habentibus ius reuocadi domū
de quibus habetur. l. i. ij. §. legatis. ff. de
iudi. Alie sunt vacatorie siue feriales ut
in. l. de feriis. ff. eo. ti. et. xxv. q. iij. p. to.
Alie psecutorie que dantur ad appellatō-
nem psequendam de quibus in auc. ei. q̄
appellat. l. d. temp. app. Alie sunt salua-
toe ut penitenciales. alie pceptorie de
app. c. p̄erea. alie electorie. ut de pueri-
tati. c. ex publico. ff. de adop. l. mancipi-
orum. et de elect. ne p defectu. alie expro-
rie ut de frigi et male. laudabilem alie ex-
emptorie ut qui mat. accu. pos. c. fi. et. l.
de inge. ma. l. diffamari. alie refutatorie
ut de app. persones. et. c. Requiris. ij. et
c. Sepe de elec. dudum de renū. veniens
alie exceptorie scz ad pponendas exceptō-
nes p̄cessas a iure de excep. pastoralis bos
modos et spēs lacius psequitur hosti. ibi
dem et in spe. eo. ti. et plures addit specia-
liter ibidem. et gl. summe. iij. q. ij. decla-
rat notabiliter quinque species induciarū
vel dilationū. Spe. autem enumerat. xx.
in ti. de dila. §. i. Et hosti. in sum. eo. ti. §.
i. Nam restitutorie inducie dabantur oīi
spoliatis vel electis et tandem restitutis
infra quas a iudiciorum strepitu quiesce-
bant et erant non minores sex mensium
nec maiores anno. iij. q. ij. electis Vel ve-

rius erant arbitrarie. c. si epus. e. q. 7 de
liberatorie dantur ante lit. prest. Cū em
citatus venit ad iudicem porrigitur ei li-
bellus quo oblato dantur a iudice indu-
cie. xx. dierum in quibus deliberat reus ut
cedat vel contendat siue iudicem recusat
Et talis exceptio dilatoria est. Ideo an
lit. contesta. pponenda de re iudi. cū iter
monasteriū. Et exceptio recusatoria in
diciis debz pma esse inter dilatorias qua
obmissa si alie pponantur ad ipsam redi-
ri non potest nisi ex noua causa. Dantur
etiam ante lit. contesta. que paternales ad
iectiones induciarū dicuntur. ut. v. q. ij. p̄
senti. pparatorie vero dantur p lit. prest.
probare volentibus infra quas pparēt su-
as p̄bationes quaz spacium moderan-
dum est ut dicit lex. iij. q. iij. spacium Et
dantur tam actori q̄ reo et tantum semel
ut. in. §. spacium palle. nisi casus emer-
gat inopinatus. Iudicatorie autem dā-
tur cōdempnatis et sunt quatuor mensiū
d. re iudi. q̄ ad consultationē. Nec habēt
locū in causis criminalibus in quibz ere-
cutio non deferretur nisi in quatuor casibz
ut no. Goff. de iudi. §. p̄tribus. Et no. q̄
in civilibus causis p qualibet causa ne-
cessaria datur vnica dilatio. In crimina-
libus vero tres sunt reo et due actori. B
er goff. in sum. eo. ti.

Dilatio potest etiam sic describi. scd3
bal. Est p̄ quod habet certū principū
et certum finem. Vel sic est tempus datū
a lege vel a iudice p̄tribus ad veniendum.
Et talis est duplex. scz prima que datur
ab homine vel a iudice Scda que datur
a iure vel a lege. ut patet in rub. de feriis.

Dilapidare est res vel bona pdigali-
et indifferenter erogare. scdm qd no. ar-
chi. de rescrip. statuti. li. vi. et de elec. qz
sepe eodem. li. et sic sumitur in. l. si pro ea
l. mandati. 2. ff. de mino. l. vix circa fi.

Diliter est latere. inde diliterescere in-
choatiū et vtuntur multum oratores di-
centes vnde tibi scribēdi capefcaut eror-
dia mea sane rationes diliterescit Et habe-
tur in. l. dies festos. l. de fer. vbi dicitur
taceat apercio. aduocatio diliterescat. et ve-
nit a verbo diliterere. a dis et latere.

Diminutio capitis. Re. s. capitis di-
minutio.

Dyocesis secundum archi. de rescri. statutum. li. vi. dicitur destinctio vel diuisione sine gubernatio quia diuisa et diuersa est ab ecclesia alterius episcopatus et commissa gubernationi vnius vt patet. vi. q. i. ep. m. et. xvi. q. iii. quicumq. et. c. licet. et. c. inter. et ibidem notat. de temp. oz. c. eos. li. vi. Aliquando sumitur p. regione vel puincia. Et sic forte capitur in. l. p. s. fides. l. de offi. recto. puin. Aliquando sumitur p. puincia. Etiam interdum. pro parochia. vide de hoc archi. ibidem et. vi. q. i. ep. m. Et dicitur a dya. i. duo et cesio. i. separatio quia separat duas iuris dictiones. Et nota q. appellatione dyocesis non comprehenditur ciuitas q. dignius sub minori comprehendere non debet. Sed ciuitas dignior est dyocesi. Sed appellatione ciuitatis bene dyocesi comprehenditur. vt not. in. c. rudolphus de rescrip. Et q. nomen ordinarius plura comprehendat q. nomen dyocesanus. vide glo. ij. de. i. de vi. et honest. cleri. Et melius glo. in ver. dyocesanus in de. i. de iur. patro.

Dypondius est genus ponderis leuissimi. ex duobus assibus ppositi. vt dicit beda. super illud luc. xij. nonequumq. passeris veniunt dypondio vel est as duplicatus videlicet. xxiij. uncie. Et nota. in. l. i. de here. insti. s. si plures uncie. Et qd. in numeris est vnum hoc in ponderibus e. as quod duo habz dypondia. Et d. a dya quod est duo et pondus quasi duplex pondus leuissimi ponderis.

Directum verbum est quod significat ille cui relinquitur. vel in quem disponit sua manu recipiatur. Et obliquum verbum est quod significat vt de manu alterius. accipiatur. Et commune verbum est quod vtramq. significationem habet. ver. gra. directum verbum vt instituo quia significat q. institutus sua et non alterius manu accipiat. ff. de here. insti. per. to. ti. Idem in verbo heres esto. eo. ti. et in. s. accrescat vt in ti. l. quando non pe. pa. per. ac. Itz in verbis accipiat. lego. capiat. quia sunt directe significantia. Obliquum verbum vt restitutus. l. restituta et per. to. ti. ff. ad trebel. Item ibi volo q. talem heredem recipias quia tunc per filium

deicommissum pars hereditatis est illi restituenda. l. pater filium. s. fi. ff. de le. iij. Idem ibi rogo vt ricium heredem facias. l. ex facto in prin. ff. ad trebel. Nam per hoc videtur velle et intelligere q. hereditatem suam sibi restituat et sic non di recte heredem illum faciat. Idem in verbo detur. l. fundi trebationi. ff. de usu. et usufruct. le. Et breuiter omne verbum significans q. quis de manu alterius accipiat est obliquum de comuni verbo et substituo. Nam si paganus substituit filio i. puberi quandocumq. decesserit p. verbis substituo hec substitutio est fideicommissaria vt no. in. l. centurio. ff. de vulga. substi. Si autem substituit filio si heres non erit substitutus admittitur ex directo suo iure. Est ergo commune quia habet vtramq. significationem et rationem quare non est directum sicut illud verbum instituo. de hoc p. bar. in. l. centurio. quia magis generale est. Nam in loco alterius qualitercunq. positus dicitur substitutus etiam in singularibus legatis. Secus de verbo instituo. Idem in hys verbis perueniat pertineat. habeat retineat remaneat. reuertatur. deuoluatur. peruertatur. succedat. Et breuiter quodcumq. verbum significat sic vtroq. modo q. quis sua manu habeat vel ab alia. dicitur commune. vt no. bar. in. l. centurio. pale.

Dispositum in vno vtrumq. significet vel tantum illa vel etiam disposita i. alia. Distingue aut factum est denegando in vno. et queris an significet concessionem in alio. et contra factum est de concedendo in vno et queris an significet denegationem in alio. Secundo si dispositum in vno habet casum significatum a contrario sensu an significet dispositionem per ariam. in illo casu. Tercio si est dispositum in fauorem an significet dispositum in odium vel contra. Quarto an dispositum in vno simpliciter significet extensionem in alio. Pro quo notandum licet regula sit q. dispositum sit in vno quod significat in illo. quia illud p. inet quod significat. Quandoq. tantum significatus extenditur prout est quouis modo significandi. Probabili concluditur. vnde ad primum questionem dicendo respondetur q. dispositum

denegando in vno significat pcessionem
in alio rē. ver. gra. **T**estator dicit lego.
domū excepto tali instrumento p hoc de
negatū significatur in alijs instrumentis
pessum. l. quesitum. §. idem respondit.
ver. deniq. ff. de here. insti. **I**tem ibi mu
to denegatur esse pcuratorē et pupillo te
stem significatur qd alijs pceditur. **I**tem
dicim omnibus edictis pphibitorijs. l. cuz
pctor. ff. de iudi. **N**am quo de vno ne
gatur de alio pceditur. xrv. dis. qualis. xv
q. iij. ex eo. **S**imiliter pcessum in vno sig
nificat. denegatum in alio quia econtra
quod de vno pceditur de alio negari vi
detur. l. cuz ita legatū. ff. de pdi. et demō
stra. **E**t no. in. c. nonne de psump. et. l. q
stum. §. i. ff. de fun. instruc. instrū. q. le.
ver. gra. testator dicit sic lego duas statu
as marmoreas et omne marmor per hoc
qd dicit duas statuas videtur denegare
de alijs statuis nec pprehenduntur sub il
lis verbis generalibus et omne marmor
vt. l. cum heres. §. i. ff. de le. iij. **I**tem vbi
collegium conceditur aliquibus alijs vi
detur denegatum vt in ti. de eo l. illi. **E**
Item vbi mulier p bonis pafernalibus
l. bonis que tradit marito supra dotem.
et non p dote si sibi puidet qd alique res
sunt pignori obligate. tūc alie res mariti
non sunt sibi pignori obligate. **E**t tamen
si sibi non puidet omnes essent sibi ob
ligata pignori **E**t sic dispositio i vno ope
ratur denegationem in alio. vt. l. si. l. de
pact. **I**tem ibi in scdo casu respondetur
qd dispositum in vno si habet casuz signa
tum a prio sensu tunc significat dispositio
nem cotrariam in illo casu. ver. gra. **D**e
bes mibi pecuniam pure iussu meo pmi
si scio sub conditione si ex asia venerit
dispositum videtur id quod sub ptraria
dispositione scz si non venerit eam mibi
non debeas. **E**t ista dispositio ptraria. p
trario nō tollit casu existis verbis dispo
sitionis seu ex eoz significato exp̄sso. **S**z
aliunde. vt. l. pecuniā. ff. si cer. pe. **I**dē le
gatū pure ad epatum sub pditione sub p
ria cōditiore datū esse intelligitur. vt. l.
aliquando. in fi. ff. de cōdi. et demō. vbi
ter. non dicit. **D**atum est sed datū intel
ligitur. sa. qd no. glo. in. l. apud antiquos
super verbo coniecturaz. l. de fur. **I**tem

ibi dando dotem mulieri stipulor michi
reddi si per diuorcium matrimonium fue
rit solutum hoc casu in casu contrario. s.
si fuerit solutum non per diuorcium sed p
morem. nihil videoz disponere. l. si cum
dote. ff. solu. ma. **I**tem ibi conuenticulā
l. de epi. et cle. **N**on ideo sequitur qd in
ecclesia permittatur fieri quia contra ra
tionem naturalem et civilem est. et sic hec
verba extra ecclesiam ibi nihil operatur
sed ibi ponuntur quia de facto nō fiebat
in ecclesijs. sed extra in priuatis domibz
Et sic lex prohibet morbum vrientē qz
quod medicamenta morbis hoc eribent
iura negotijs. **I**n autem. hec constitutio
in prin. colla. viij. fa. c. vt constitueretur.
l. di. **I**dem in tercio membro respon
detur qd in disposito in fauorez significa
tur etiam dispositum in lesionem vt si cō
trahendo tecum societatem. dico pacificē
do qd habeo duas partes luci. et tu terci
am significatur alia dispositio qd etiam
habeo duas partes dampni et tu terciā.
insti. pro socio. §. illud. et sic significatur
dispositio rectoriua dispositi in lesionem
disponentis seu paciscentis sui fauore. **E**t
hoc decinditur questio talis qd qui impe
trauit graciā ad pbendas integras nō bz
graciam ad semipbendas quia in semipre
bendis nihil est dispositum. **I**tem iudei nō
possunt conueniri die sabbati et nō pos
sunt conuenire. l. de iudeis. l. die sabba
to. vtrūq. §. si nō posse puenire nec posse pue
niri disponit expresse et significat ex ver
bis dispositiuis. **N**ec hoc dispositum qd
non possunt pueniri retorquetur in eoz
lesiones qd non possint cōuenire qz dispo
sicio vtrūqz continet. ergo nihil signifi
cat aliunde. **I**dem dicendū in disposi
to in odium scilicet qd etiam significet fa
uorem. vt aliquis est infamis ecce odium
Et sequitur fauor qd non cōpellitur esse te
stis. **I**dem in relegato qui etiam non te
stificatur ad quartum membrū. **R**espon
detur affirmatiue qd dispositum in vno
simpliciter etiam significat extensionem
in alio vt qui concedit alteri in fundo suo
aquebaustum. etiaz intelligitur concede
re seruitutem itineris ad aquebaustum.
lege. **I**tem. §. i. ff. de seruic. rustico. p
dio.

Distributum dicitur quod distribu-
tionem significat. et hoc diuersimode p-
ut diuersitas subiecte materie vel aliud
medium p-abile habet diuersificare. x.
gra. sic dicendo quilibet fert lapidem sen-
sus est q- unusquisq- p- se et insolidus fert
lapidem. Ideo si testator dicit: quilibet
heredus meorum det ticio. x. tunc quot sit
heredes totiens ticius habebit. x. l. si plu-
ribus et ibi notabilis glo. ff. de le. ij. **I**tem
ibi si testator ostendens duos vel tres cu-
digito dicat quilibet vestrum heres mi-
hi esto. sensus. q- quilibet sit heres in pte
non insolidum. l. hoc articulo in fi. ff. de
bere. insti. Nam materia subiecta no- pa-
titur de pluribus quemlibet insolidu- be-
redem esse cum impossibile sit cuilibet e-
dem hereditatem insolidum attribui.
Item ibi quisquis mihi heres erit det ti-
cio centum siue vnus solus heres sit siue
plures. ticio debentur centum solum. l.
ab omnibus in prin. ff. de le. i. et. l. si q-
in fundi vocabulo in fi. eo. ti. Et si in eo-
dem casu testator postea prohibet vnum
heredem dare ticio vel eximit cu- a d-
ad hoc centum debentur ticio ab alijs. l.
ab omnibus in prin. pale. **I**tem ibi qui
cumq- primo ingressus fuerit castru- habe-
bit centum. duo simul ingrediuntur quili-
bet admittetur quia hec distributiva ve-
rificatur in vno solo et etiam in pluribus
vel omnibus concurrentibus q- primus
est qui alium ante se non habet. Et actus
primi verbi distribuitur cuilibz insolidu-
ideo etiam actus secundi verbi ergo qui-
libet qui primo ingreditur habebit centu-
l. qui filium. §. i. ff. de le. i. **S**ed si dicatur
quicumq- ingressus fuerit primo habebit.
illum equu- vel hunc fundum tunc plu-
bus simul ingredientibus nullus debet
habere ex p-rio significato verbi q- vnu-
tantum requirit. **I**tem ibi quicumq- cepe-
rit verilluz bobemorum habeat centu-. duo
simul capiunt h- duo simul centum tan-
tum habebant. **R**acio har. quia actus p-
mi verbi scilicet capiendi verillu- non co-
petit cuilibet insolidum. Ideo nec actus
secundi verbi scilicet habendi centum.
Et est simile sicut duo simul portant tra-
bem et nullus eorum per. se. l. ita vulnera-
tus. §. i. ff. ad. le. acquit.

Discussor. Re. §. inspector
Disertus vel disertor est idem quod fa-
cundus **E**t idem dicitur disertatio. et e-
iulis sapientia. vt. l. de or. cog. l. qualis
inde venit superlatius disertissimus vt
l. de adu. diuerso iudi. lege. petitione
in iudicio.

Distingere vel distinguere est p-ferre
data vel accepta vt. in. l. p-gnosce. §. i.
ff. de verbo. sig.

Dispensum dicitur dampnum vel de-
trimentum. **A**lter dicitur logg- et inutile
compendium vero breue et vtile. de acc.
qualiter et quando. §. ad fi. et. c. disp-
de rescrip. li. vi. in glo. §. et de. disp-
sam de iudi. fa. re. q- ob gratia de re. iur.
li. vi. inde disp-
cle. pale. de iudi. vbi conor. in glo.
Quandoq- dispensum dicitur idem q-
tediosum absq- tamen vtilitate. et in i-
re p-alleato dispensia et qualiter.

Dispensare est idem quod disponere.
vnde dispensatores dicuntur eo q- domi-
alicius vel res disponunt. et ita accipi-
tur in lege. dispensatores. ff. de solu. **E**t
dicitur dispensare quasi diuersa pensare
videlicet rigorem iuris relaxare per eum
qui hoc facere potest. **E**t si aliter sit non
est dispensare sed dissipare.

Dispensatio est iuris communis pro-
uida relaxatio vtilitate seu necessitate p-
sata. scdm- gwil. in spe. ti. de dispen. **D**el
sic est rigoris iuris per eum ad quem spe-
ctat canonice facta relaxatio. i. q. vii. nisi
rigor. et. c. se. **Q**uandoq- tamen dispensa-
tio sumitur improprie scilicet pro iuris
declaratione. vt in. c. quinta vallis de in-
reiuran. prout ponitur in specu. ritu. de
lega. rubri. de dispen. §. i. **I**tem secundu-
No. an. quem sequitur do. antho. de bu.
Dispensatio est quedam communis men-
surario ad singula. et est de iure concessa
propter impossibilitatem prouidendi de
omnibus particularibus sicut nauigan-
tes quedam prouident vt alia salua sint.
i. q. vii. dispensationes et traxit origines
a deo q- ex sola misericordia et dispensatione
vniuersa creauit et ea subiecit homini in
istitu. de rerum diuisione. §. in pecu-

Et dispensatio ē quadruplex. scilicet semiplena. ad maiores ordines. vt. q. i. si q. heretice. Plena ad sacerdotium. i. q. vij. quoniam tibus. Plena ad episcopum. xij. di. nos conseruandam. Et plenissima ad primatum omnes ordines et dignitates. xxij. q. iij. ipsa pietas. vt no. io. an. in glo. c. pall. nos conseruandam. Item nota q. dispensans debet habere intuitu boni vniuersi cum omni lex p. bono publico sit inuenta. iij. di. Et autem lex et intuitum rationis et causale hinc est si dispensatio fiat absq. intuitu rationis dissipatio dicitur. vt no. in. c. quia inuitum de preben. in glo. vlti. etiam non tutus est quo ad deum cum quo sine causa dispensatur. vt no. ber. in. c. nō est de vo. et vo. redem. fa. xi. q. iij. is qui p. est et. xxij. q. i. manet. Et debet tria mouere dispensantem. necessitas. utilitas. et eiusdem propositi meritorum. i. q. vij. tali coningio. et. c. exigunt. Item dispensatio nō pceditur cuiq. nisi ab habenti legem concedere et tollere et sic per principem et papam vel eorum auctoritate fieri potest. Et de notat q. dispensans debet respicere commodum vniuersi quia alias videtur dispensatio impossibilis cum ius commune introductum sit pro bono publico. iij. di. c. s. alle. Et q. dispensatio ius priuatum dicatur. iij. di. privilegia. et ius publicum pferendum sit priuato. c. bone i. de postu. pla. Sic enim dispensatio fit etiam p. bono communi. Item non dicitur accepto personarum que prohibetur. c. nōne de iudi. et de re iure. in indicij. li. vi. Quando circa equales equalia et inaequalia seruantur inaequalia cum bonos nō solum metu penarum. verū etiam premio et exhortatione afficere debeamus. ff. d. in fin. et iure. l. i. Ideo bene conceditur vni quod aliq. denegatur. Item licet p. tra ius naturale nō admittatur dispensatio. xij. di. in prin. Et ius commune fundet sup. naturalia ratione. di. i. consuetudo. Et si dispensans mouetur ratione particuli p. tra ius commune quod non potest omnibus particularibus puidere ergo dispensatur scōs naturalem equitatem et rationabiliter. Nam qui pro alijs laborat premiatur et plura sentiet cōmoda qui habuit onera. vt in reg. qui sentit onus et. de re. iure.

li. vi.

Disputare est allegare vt videlicet intentionem suam per probationes in iudicium deductas ostendere et eam viribus asseuerare et roborare. vt. ix. q. iij. alioz et. xxij. q. vij. conuenior. et de fi. instru. inter dilectos. et de re iudi. abbate. sane li. vi. cum similibus. Quod autē huiusmodi allegationes et disputationes fieri debeant super testibus et alijs actibus patet in. c. causis de testi. et in aut. eo. ti. §. q. cū si milibus. De hac materia vide spe. ti. de dispu. §. allegare.

Distrabere est vendere. vt. ff. de contrahen. emptio. et vendi. lege si ita distrahitur et lege rem alienam let. l. quociens eo. titu. cum multis similibus

Diuertere est discedere diuorcio. i. contractum matrimonij seperare. Vnde dicitur mulier diuertit se a viro suo vt. l. iij. ff. d. diuor. et. l. si ita filia. ff. e. ti.

Diuinatio accipitur tripliciter. Primo p. scientia theologie aqua theologi dicuntur diuini. Secundo pro scientia in fusa a deo Et sic accipitur puer. xlij. c. diuinatio in labijs regis. nam in iudicio nō errauit os eius et. Tercio pro scientia magica vel fallaci pphatatione vel pphetisatione q. falsi pphete et magi fingunt se puidere. vel pscire futura ita capitur in. l. nemo l. de male. et mathe. et. et sic dē diuinatio a diuino. as. are. i. vaticinari vel futura predicere.

Genus autem diuinationis a persis fertur esse ablatū et diuini dicti sunt quasi deo pleni. Sunt autem duo genera diuinationis cuius quidam quatuor dixerunt esse genera. Et habentur hec omnia. xxvi. q. iij. c. i. in princi.

Diuorcium secundum goffre. et hosti. in sum. eodem titu. §. i. est inter virum et mulierem legitime facta seperatio. Et dicitur legitime id est quos deus coniunxit homo non separat scilicet violenter. et absq. ratione.

Non enim separat quos pena damnat. quos reatus accusat quos maleficium. coarctat. xxij. q. ij. quos deus. et de cōsan gui. et affi. in. c. de infidelibus Et dicitur a diuersitate mentium quia hōi qui mā

trimonii distrabiet diuersas ptes eū ē.
vt. ff. e. ti. l. i. q. i. ff. d. d. sig. l. in stupp
§. diuorcium. et. l. inter diuortium. Sic
ergo dictum est a diuorciando quia in ve
ritate diuerse sunt mentes diuorciatorū
que prius erant coninnte vnitoꝝ quare
etiam repudium dici solet. ff. eo. ti. p. to.
et. l. de repu.

Dynus idem est q̄ sacer vel diuinus.
Dynalem accipere. i. eplam impialem
p̄ q̄ reuelata est quāritas que solita erat
dari in ordinatione pontificis.

Dies est duplex naturalis et artifici
alis. Naturalis est que more romano in
cipit a media nocte et altera sequenti me
dia nocte et altera sequenti media nocte
finitur. l. romano more. ff. de fer. Et sig
nificat p̄t quibus significandi modus
declarat. Nam ibi heredem instituo ex
die tali vsq̄ ad diem talem dies nihil fac
quia tollitur dies et dispositio remaneat
pura lege hereditas. ff. de here. insti. Si
militer ibi. Constituo predio tuo seruitu
tem tali die vsq̄ ad talem diem. ff. de ser
ui. l. iij. Ratio quia hoc casus et p̄ce. sic
civiliter disponitur vt nihil significet po
iure sed in effectu. Item ibi promitto ti
bi ascendere capitolium prima die q̄ mor
tu⁹ ero nihil significat quia subiecta ma
teria significare non dat. Sed ibi lego
tibi fundum post decendium p̄ hanc diei
appositionem impeditur translatio dñi
vt in. l. sempronius. ff. de usufructu. leg.
et tamen ibi promitto tibi. decem p⁹ de
cendium non impeditur obligatio lege cē
tesimus. ff. de verborū obliga. et ita dies
apposita significat ibi dominū impediri
hic autem non significat obligationem.
impediri sed tantum executionem. sed q̄
sic ratio diuersitatis doct. se multum in
uoluit. potest tamen dici ista rō. q̄ si im
pediretur obligatio nulla esset pmissio.
vel legatum. nam ad id tempus trahi nō
potest. Secus in conditione que de sui na
tura retrahitur sed dies certa nō pōt
sic retrahi in dñio. et sic dies optime
impedit dominū translationem. Itē ibi
promitto tibi qua die mihi placebit valet
dispositio quia dies seu tempus pōt po
ni in voluntate obligandi licet non ipse
actus. Etiam dies incertus p̄ additione.

habetur vt in. l. dies incertus. ff. de p̄dic.
et demonstra.

Dictice sunt columpne ecclesie in qui
bus ymages patrum in suo cathologo
ponuntur. Vel sunt tabule scribendi. vel
pingendi a dicto dicto.

DO

Docibilis p̄prie dicitur liber Sed do
cilis est homo doctrinalis ponitur tamē
vnum pro reliquo. xxiij. di. Qui ep̄s in
prin. Et petrus in epistola. erūt omnes.
dociles deo. xxxvi. di. §. ecce.

Dodrans est quedā pars assis que ex
nouem vncijs perficitur nec dicitur ad to
tum vt insti. de here. insti. §. hereditas.

Doli actio. Re. s. Actio de dolo

Dolus malus secundum hosti. eo. ti. i
sum. et goffre. Est caliditas fallacia aut
machinatio ad circumuendum decipi
endum seu fallendum alterum adhibita.
vt. ff. eodem titu. l. i. §. i. Et committitur
calliditas talis intracendo vel dissimulan
do. **U**nde salomon qui dissimulat in
iuriam callidissimus est Et potest poni
exemplum in venditore si sciebat seruitu
tem deberi vel rem alienam vel alij obli
gatam esse. nec certificauit emptorem te
netur ei quia dolo malo versatus est. de
hoc de rescrip. c. super litteris. xlv. q. ij.
prescriptum. Sed fallacia committitur
in menciendo et falsum asserendo contra
conscientiam. **U**nde Aug⁹. Mendacium
est falsa vocis significatio cum intentio
ne fallendi. xxiij. q. ij. §. ille ergo. **M**achia
tio committitur ex parte verborum. Nam machi
natio est occulta insidiatio. **D**icitur iau
tem dolus malus ad differentiā doli bo
ni. Nam dolus bonus est quando ad
uersus latronem vel inimicum quis ma
chinatur. multo forcius in hostem publi
cum. xxiij. q. ij. vtilem. et. c. queritur. et. xx
ij. q. viij. vt p̄idem. ff. de le. ij. lege cum
pater. §. ticia ad fi. Et talis dolus frau
dem excludit. ff. de le. ij. lege p̄alle.
Est tamen hosti fides seruanda si dem ser
uanti. xxiij. q. i. noli existimare sed fran
genti fides fides frangatur eidem. vt.
l. de pact. lege petende in glosa.

accus. unde veteres dolum bonum voca-
bant solerciam vt. ff. eo. ti. l. i. §. non fuit
Unde dicimus iste est bone indolis quia
si bonum dolum intus habens. i. ingeni-
um et solerciam. Unde et salomon in iu-
dicando meretrices bonum dolum adhi-
bit id est ingenium de presum. c. afferte
Item dolum bonus fraudem excludit p-
alle. lege cum pater. Item dolum fraudis
et simulatio. sunt nomina reatum qui nū-
quam permittuntur a canone Et qui pec-
cat non peccat de legis auctoritate. xxiij
q. iij. qui peccat. Et utilis simulatio est
de his que vi me. ve. cau. si. Unde nil re-
fert armis contingat palma dolo ve.
Nam dolum est virtus q- quis in hoste.
requirit. Sed nedum quis alienam perfi-
diam arguat p-riam fidem soluat. xxiij. q.
liij. innocens Et quomodo ex dolo datur
actio doli que dicitur subsidaria cū nul-
lum aliud remedium superest. De hoc vi-
de gosse. Et nota differentiam inter ista
quinque nomina. dolum. lata culpa. levis
culpa. leuissima culpa. et casus fortuitus
Nam dolum est inuidiosa vel studiosa ma-
litiatio ad aliquem decipiendum. vt su-
pra dictum est de dolo malo. ver. gra. de
posuisti penes me librum. et ego dolose.
ad finem q- ticiū quem scio furem esse.
et qui vult furari librum tuum in domo
mea intrare faciam dimitto ostium aper-
tum vt intret et furetur. ego teneor de de-
posito subtrahere quia commisi dolum.
Sed lata culpa est non intelligere q- om-
nes intelligunt. vel nescire q- omnes sciūt
vel q- maior pars scit. Levis culpa ē de-
ficientia vel negligentia. Sed leuissima cul-
pa est que aliquo modo potuit preuideri.
Et casus fortuitus est inopinatus. quia
rei euentus qui a nullo diligenti potuit
precaueri. vt inundatio. naufragium. rui-
na. incendium. tempestas. incursus latro-
num. De quibus insti. qui. mo. re. contra
obli. §. Item is cui. Et ibi melius q- ali-
qua alia. l. et. l. de pigno. act. lege. que
fortuitis. Et quando dolum adhibet re-
tor intelligit. alias debent intelligi ver-
ba in proprio sensu. de sponsa. ca. ex litte-
ris in rex. et glosa. Item qui dolum
obicit dolum probabit lege quotiens. ff.

de probatio. hoc tamen fallit in pastore.
qui negat suo dolo vel negligentia ouem
perisse et in custode carceris. ar. ff. de e-
den. lege si quis. §. vlti. Item dolum.
est fraus et non econuerso. ff. de pact. l.
rei. gen. §. dolo. Sed contra. ff. de re. iu. l.
fraudem vbi dicitur q- fraus non fit sine
dolo. Solum. fraus fit dupliciter. Vno mo-
do de re cum consilio et sic nunquam fit
sine dolo. Alio modo de re sine consilio.
vt quando aliquis deceptit aliquem re ip-
sa ignoranter et sic fit sine dolo.

Doli capax est proximus pubertati sci-
licet quando infans habet. xi. annos et dimi-
diū tunc enim potest delinquere preter
q- in adulterio secundum accus. Femina
vero quando habet nouem et dimidium
annos. vt nota. ff. de re. iur. lege pupill.
Aug⁹ vero dicit in epistola ad renatum
q- puer dicitur doli capax cum est. vij. an-
norum quia tunc mentiri et verum loqui
potest. De hoc nota. in. c. omnis vtriusq-
seruus de pe. et remis.

Domestici sunt. libertus. colonus. a-
scripticius. mercenarius. omnes de fami-
lia alicuius siue sint liberti siue non rom-
ues familiares qui habitant cum aliquo
et vxor. Et qui sunt in eius potestate et p-
pinqui. De hoc vide 2 cor. in gl. sūme. iij.
q. v.

Domestici iudices dicuntur esse ex q-
bus pro magna parte ius pendet et con-
siliū. hī etiam dicuntur assessores eorū
assident iudici. et in cause cognitione suū
prebent consiliū vel officium vt patet
ex rubri. l. de assel. Qui autem dicantur
domestici ipsius iudicis no. ff. eo. ti.
l. iij. in glo. vt sui milites. Re. §. assesso.

Domicilium alicuius est ibi vbi morē
ptem fortune sue pstituit vel magnā ptes
bonorū suorū. Vel si ibi hz larē. i. familiā.
vt. l. de inco. et censu. l. si cines li. x. Vel
si nihil ibi haberet assidue tñ ibi pueras
Sola tñ domus nō pstituit domiciliū. s-
magis ibi erit vbi quis sūmam rez suarū
constituit. unde rursus discessurus non
sit unde cum profectus fuerit peregrina-
ri videtur. et ad quem locum cum redie-
rit peregrinari. desinit. Vide de hoc
Inno. de foro competenti ex parte.

Abbas tamen non potest habere domici-
ciliū nisi in suo monasterio licet alij secu-
lares clerici sicut et layci bñ possunt plu-
ra habere domicilia cum diuersis locis
se ita instruxerint vt non minus in vno
quam in alio se collocasse videantur.

Potest etiam quis esse sine domicilio se-
cundum goff. de fo. compe. Et quamuis
goff. scripsit q̄ clericus ibi habeat domi-
ciliū vbi laicum constituitur non semp vbi
ecclesiam habet. Archi. tñ notat q̄ locus
vbi clerici seu loca in quibus clerici tenen-
tur ad r̄esidentiam semper debent p̄ do-
micilijs reputari licet etiā aliqui d̄dicant
Et sic etiam notat. inno. et hosti. de pri.
c. ex ore vide de hoc archi. de rescrip. sta-
tutum. li. vi. in glo. super ver. actor 7 r̄e.

Dominium directum scđm azo. in sū.
de iure. emphi. circa fi. dicitur habere il-
le qui possidet civiliter tanq̄ dominus 7
illud dicitur dominiū directū quia solus
dominus directus habet civilem possessi-
onem vt notat in. l. iij. §. ex contraria. ff.
de acqui. pos. Vel ideo d̄r habere dñiū
directum quia sine omni alia obligatōe
liberam potestatem habet rei qualiter nō
est in illo qui habet dñiū vtile vel mix-
tum.

Dominium merū forte idem est quod
directum licet. de illo dominio et sequen-
ti raro legatur. Dicit tñ q̄ illa duo dñia
merum et mixtum sunt potius due d̄re q̄
diuidunt hoc genus imperiū. vt sic omne
imperium aut est merum aut mixtum. vt
in. l. imperium. ff. de iureiur.

Dominium mixtum est illud qđ prim
conuenit cū directo dñio et prim cū vtili

Dominium vtile scđm azo. dicitur habe-
re ille qui soluz naturaliter possidet 7 nō
civiliter vt emphiteota. et usufructuari-
us. et feudatarius quod. Jo. non. placz
vt notat. l. iij. §. ex contrario. ff. de acqui.
pos. Sed quidam vt azo. refert in sum.
l. de iure. emphi. dicunt emphiteotam
habere quādam civilem possessionem s̄
et vtilem rei vendicationem. ff. si ag. ver-
cti. l. i. Et d̄r tamen dñiū a possessione.
vt. l. si quis. ff. de acqui. pos. in. §. d̄ra
Et ibi no. bar. quid sit dñiū et qđ duplex
Et quis p̄muniter dñiū tradat rei tra-
ditione datur tamen casus quo dominiū

traditur sine rei traditione saltem nona
quando videlicet quis prius habet rem
aliquo titulo scilicet pignori obligatam
locari vel conducti. Et creditor dicit de-
bitori placet q̄ habeas pignus in solutū
Et respondetur placet vt notat in. l. cum
dominia. l. de pig.

Domini recti erant quidam officiales
defensores civitatum vel municipiorum
Domini minoris magistratus sic dicti
quia domini recti quia suffragio duorum
elgebantur vnus p̄stituebatur a plebe
alter a maioribus vt. l. de iudi. l. vl.

Domus sumitur quandoq̄ pro agna-
tione. l. cū vnus in prin. ff. de ali. r̄caba.
le. Et ad sylle. in prin. Item pro omni-
bus cohabitatoribus in domo. l. ne. li.
po. li. pa. pres. l. i. in fi. Recipitur etiam
p̄ omnibus gerentibus eadem signa vel
arma. Etiam cōmuniter domus est que
constat ex parietibus tecto et fundamen-
to p̄gens nos a caumatibus et ymbri-
bus scđm aristo. in yconomis. Per hoc
pater decisio questionis. Si omnes d̄o
mo nobilium dicuntur nē. In bastbard
cōprehendatur. Et respondetur capiendo
pro agnatione tunc non cadit. Si pro de-
scendentibus ex eodem sanguine tunc cō-
prehenditur. vt in. l. pronuntiatio in fi. ff.
de verbo. sig. Si capitur pro habitatio-
ne tunc attenditur an sit habitans vel ne.

Similiter recipiendo pro portantibus
idem signum et est videndum an portet
vel ne. Et dicit bart. q̄ secundum cōmu-
nem modum lumbardie. dicendo omnes
de domo intelliguntur omnes de eodem
sanguine descendentes. Sed quando sim-
pliciter fit mencio de domo tunc capitur
pro loco. De hoc vide bart. in lege tutel.
ff. de capi. dimi. Nam appellatio domi-
secundum bar. non comprehenditur por-
ticus nisi fiat extensio vocabuli Et sic sta-
tuta de domo non comprehendunt porti-
cum. Alij contra. in. l. certa. ff. de le. i. in.
§. sed si quis ad opus. Sc̄ate ergo statuo
q̄ puniatur repertus sine lumine in nocte
extra domum secundum illos non punie-
tur repertus sub porticu domus sue.
Domum reuocare est dicere te non de-
bere litem pati eo loco quo conueneris
sed ibi vbi domum habes.

Unde legatus qui mittit romā vel voca-
tur a p̄ncipe p̄ necessitate vel utilitate rei
publice nō tenet tunc ibi respondere sed
babet ius reuocandi domum. De hoc vi-
de q̄ legit et no. de so. p̄p. c. vi. et de di-
la. p̄posuit. et. ff. de iudi. l. ii. §. legatis.
¶ Donatio sc̄dm a zo. in sum. l. de do.
Et sc̄dm hosti. in sum. c. ti. §. i. est rei licit
te nullo iure cogente mera liberalitate fa-
cta collatio vt. ff. eo. ti. l. donari. Nam il-
licta rei donatio nō tenet. vt dicta. l. §.
§. Et dicitur donatio quasi doni gratis
p̄trata datio vt. ff. de do. cau. mor. l. se-
natus. §. donatio Donationis autē diuer-
se sunt sp̄s put no. a zo. et hosti. ibidē qz
alia est inter viuos. alia causa mortis.
Et hec sunt duo genera donacōm. vt in
fi. eo. ti. in prin. Item donatiōm inter
viuos alia est ob cāz interpositā alia sim-
pliciter. Et illarū simpliciu alia simplex
ex pura et p̄fecta. alia imperfecta seu p̄dis-
cionalis. Et sub hac sp̄e donationis ob
causam forte cadunt donatiōes inter vi-
rum et vxorem ymmo q̄qz sunt simplices
et tunc regulariter sunt p̄hibite p̄ cau-
sas que no. l. de do. ante nup. l. si. an me-
dum. l. ibi simplices. Interdū em̄ dona-
tiones ille sunt ob causam honestam et
licitam. et sunt p̄missę in casibus q̄ sunt
fi. de dona. inter vi. et vxor. l. si sponsus.
§. concessa vsqz ad. §. si maritus. et que in
illo. §. etiam p̄sueuerunt notari p̄ docto.
§. casus plures inter quos casus sunt a-
lii qui in quibus etiam simplex donatō va-
let. Ideo dictū ē sup̄ regularit̄ et sponsa-
lia dona quia semp̄ in dubium ob causas
fuerit m̄rimonij. p̄sumitur facta. vt no. i
l. cum veterē. l. de do. an nup. Donatio
int̄ etiā cā mortis tres sunt sp̄s. nō sc̄dz
ordinem regularē sed etiā fm̄ ordinē al-
phabeti. vt in ti. de do. p̄ter nup.
¶ Donatio an nuptias fm̄ a zo. in fi. l.
eo. ti. ē illa q̄ facit sponsus vel aliq̄s suo
nomine sponse vel alteri nomine sponse.
Et hec donatio ē ob cām. Forte tñ sic di-
citur. l. si. l. e. ti. vbi p̄ exp̄sse habetur qz
non sit donatio simplex qz sicut sine ma-
trimonio dos est nulla. ita hec donatio si
ne matrimonio nulla est. Hinc est. qz illa
donatio vocat̄ anteferna q̄si p̄traria dōa-
tio. Et dē ab anebi. qd̄ ē p̄tra et ferna do-

natio vt pal. l. si. l. c. ti. Maritus ei ad
vxoze accipit dotem. i. donationē ob m̄ti-
monium. Sic e contrario ip̄e donat vxori
p̄ter nuptias. Et ideo licet olim diceret̄
donatio ante nuptias. tñ qz hodie p̄cedi-
tur fieri post nuptias. tunc hodie vocat̄
donatio p̄pter nuptias vt in fi. de do.
§. est et aliud genus et dicta. l. si.

¶ Donatio causa mortis sc̄dm a zo. i. fi.
l. eo. ti. est cū quis vult magis se habere
q̄ ei cui donat subaudi tradendo vel se
obligando ne hec diffinitio legatū p̄tine-
at p̄ verba ibi posita. Dicit̄ ei tradendo
vel se obligando vt non referantur ad re-
statozem. Differūt autē hec donatio. s. cā
mortis a legato iurta ea q̄ notant. l. de
dona. §. i. in fi. Hosti. autē e. ti. in fi. §. i.
eam sic diffinit. Donatio cā mortis ē ti-
more mortis imminētis vel future alicuius
rei. p̄uide et liberalit̄ facta collatio. et hu-
ius tres sunt sp̄s sc̄dm hosti. e. ti. in fi.
quas ponit sub. §. qz eius sub. x. sp̄s.

Nam donacōm causa mortis p̄ma sp̄s
est cum quis donat metu mortalitatis fu-
ture et non instantis. Sc̄da est cū quis do-
nat metu mortalitatis instantis desperat̄
de p̄ualescentia et hec donatio cōpat̄ ei
que ē inter viuos. Tercia qñ magis vult
se habere q̄ eum cui donat. et magis do-
natarium q̄ suū heredes. Predicte sp̄s
p̄nt colligi ex. l. senatus. §. mortis iurta.
l. i. ff. eo. ti. et sunt exp̄sse in. lege. ij. eodem
titu.

¶ Donatio inter virum et vxorem secun-
dum a zo. in sum. l. eo. ti. est que fit con-
testante matrimonio que secundū leges
est p̄hibita. ideo ne mutuo amore inuicē
spoliarentur donationem non sperantes
sed p̄fusa erga se facilitate abeuntes.

Nec esset eis studium liberos potius edu-
candi. Et est illa ratio secundum a zo. qz
sepe futurum esset vt matrimonia separē-
tur si non donarent h̄q̄ qui possent. et ma-
trimonia venialia essent. Omnia predi-
cta habentur eo. ti. l. i. et. ij. Aliter tamen
accipitur. De hoc vide hosti. in sum.

¶ Donatio inter viuos secundum a zo. i.
sum. est. quando rem quam dono malo.
habere illum cui dono q̄ me. hec diffini-
tio colligi potest ex. lege. i. in princ. ff. de
dona.

Donatio inter parentes et liberos scđz azo. in sum. l. de dona. inter vi. et vro. ubi dicitur qđ omnia illa que dantur dō natione inter vi. et vro. dantur etiā de donatione inter parentes et liberos. Nec ei ut no. l. eo. ti. l. donationes iuris impossibilitate pphibite sunt cum vna et eadez psona iuris artificio estimetur p̄ et fili⁹ genitor et genitus. ut. l. de impub. et ali. substi. l. si. ad fi. Si alter alteri donat sibi ipsi donare videtur Et ideo nulla est donatio nisi in casibus puta in dote et donatione ppter nuptias. ut. ff. fami. hercis. l. pomponius syladelphus. et ff. de colla. bo. et de coll. dotis p̄ to. que equis passibus ambulant ut. l. si. l. de do. an nup. Item cum donat mobilia filiofamilias eundi in castra. ut. l. famiehercisc. l. iij. Item valet remissio usufructus in reb⁹ aduenticijs. ut. l. d. bo. liber. l. cū oportet. §. sinasit res. Et de omnibus p̄dictis casibus scđz in quibus tenet hec donatio ē glo. notabilis. l. de inoffi. dona. l. iij. Item donatio facta in alimentū alias. non tenet donatio. Sed tamen si facta ē in filium tanq̄ in extraneum vel collata i eum supmo iudicio pfirmantur eodē modo et cum eadem determinatione qua cō firmatur donatio facta inter coniuges. ut. l. donationes pal. l. de do. inter vi. et vro.

Donatio mera est eadem cū simplici. scđz quando inter viros donatio fit Quā do etia⁹ dicitur pura libertate nō ob causam secutam. Si vero sit ex causa pcedente tunc dicitur remuneratō potius qđ donatio. v. l. de bo. libe. l. cum oportet. §. cum autem.

Donatio facta ob causam interpositā scđm hosti. in sum. eo. ti. §. quot eius spēs Est quedam donatio inter viros que fit ob causam interpositam et denotat ut aliquid fiat vel non fiat vel ppter quod fit donatio secuti ppter finem iuxta ea q̄ habentur. l. i. §. i. ff. de dona. ut etiam. s. dictum est.

Donatio pfecta et pura est spēs donationis simplicis. et est quando statim pura liberalitate transfertur dominium rei dare de ista. l. de do. et. ff. e. ti. generalit̄ p̄ to. et maxime. ff. e. l. i.

Donatio autem imperfecta siue p̄dictio nalis vel sub modo est etiam spēs donationis simplicis. scđm hosti. ibidez. et est quando statim transfertur dominū rei dare et non nisi sub conditione vel modo vel in diem. ut dono tibi si rex intraverit ytaliam vel dono non qđ tu sis hinc ad annuz vel aliquid hmoi. De ista materia R. l. de do. que si. sub mo. et condi.

Donatio simplex est que causam non habet. et cum donans nullo casu velit ad se redire quod dedit vel daturum se promisit. ut. ff. de do. l. i.

Donatio sub modo comprehenditur supra sub donatione perfecta vel imperfecta.

Donatio sponsalicia scđm azo. in l. l. l. d. do. ante nup. §. sponsalicia. dicitur illa que a sponso sponse fit vel econtra. li cet raro accida t. l. ti. pal. l. si a sponso. §. qđ si sponsa interveniente. ubi dicitur si sponsa interveniente vel non interveniente osculo donatiōis ti. quod raro accidit fuerit aliquid sponse largitum. R. d. qđ se minimum genus avarissimū est in donando. ff. ad velleya. l. sed si ego in fi. ubi dicitur facilius se mulier obligat qđ aliter donat. Et no. accur. hec donatio fit inveni tu mulier. Et ideo non pōt dici vere ppter nuptias donatio. sed simpliciter. Conditio autem inest si sit ter. t. p̄pante. ut. l. de dona. ante nup. l. cum vetez snia.

Donec no. io. calb. in pmento decret. post cessione⁹ de pba. et significat diuersimode put qđuis medium p̄babile significare declarat ver. gra. lego filie. x. do nec nubat significat legatū esse annū. l. legatum. ff. de annu. l. R. d. quia hec sequit̄ significat limitationem. Et ex hoc sequit̄ qđ testator voluit facere multiplicationē cuius sit limitatio ad tempus nubendie extunc non debeat. Atqz ibi lego filie fundum cornelianum donec nubat vel do nec capitolium ascendat nō significat legatum annum quia subiecta materia nō patitur que non est multiplicabilis. Sed tantum significat extinctionem adveniente tēpore nuptus vel ascensionis capitolij. Item ibi donec inuentarium scribit̄ non licet creditoribus et legatarijs herede⁹ venire. l. si. §. donec. l. d. iur. deli.

be. quia materia hoc declarat. Nam in-
uentarium debet incipi et finire infra cer-
tum tempus ut in eadem lege dicitur
Item ibi creditor facit debitori pactum
de non petendo donec ticius fiat consul
significat limitationem exceptionis pene
tum. et sic etiam additionem ut si ticius
fiat consul finiat exceptionem pacti. si non
sed moritur antequam fiat consul fiat perpetu-
ata exceptio. l. sufficit. ff. de condi. et der-
mon. Nam ex eventu incerto futuro sig-
nificatur conditio. l. itaq. ff. si cer. pet.
Item ibi locus est conditioni furtive do-
nec dominum a domino recedat significat limi-
tationem et quod ipso iure domino recedente.
non est locus additioni. l. sine. §. tam diu.
ff. de adi. fur. Item ibi promitto. x. singul.
annis donec ticius consul fiat ticio exente
sule adhuc obligatus sum ipso iure sed
petentem repellam. l. est. qui ita. §. quod ita.
ff. de ver. obli. Ratio quia non est in po-
testate disponentium limitare tempus ipso
iure finiat tempore. Item lego fundum
donec ticius fiat consul. ipso existente con-
sule finitur legatum et dominum ipso iure ad
heredem reuertitur. l. si. l. de lega. quod in
potestate testatoris est facere legatum tem-
porale et finire tempore ipso iure ut ibidem. Item
ibi donatibi predium donec ticius fiat
consul ticio existente consule non finit do-
natio ipso iure nec reuertitur dominum ad
donantem. ar. l. ea. lege. l. de condi. ob
causam. Ratio quia non est in potestate
contrahentium facere contractum finiri tem-
pore vel dominium transferri. et sic de co-
similibus.
¶ Dos secundum azo. in sum. l. de iure do-
tium est quod datur a muliere marito. ut. l.
si rem estimata. ff. de iure dotium. vel ab
eius patre vel extraneo. ut. in. §. accedit
l. unica de iure dotium cum infinitis alijs
in quibus dos semper marito datur vel
eius patri. ut. l. fundus. ff. fami. hercis. et
l. si maritus. et l. si filia. §. hec autem. et.
ti. Et hoc propter onera matrimonij. ut. l.
poneribus. l. de iure do. ut perpetuo sit
penes eum. ut. l. i. ff. de iure do. Et durat
quod durat matrimonium nisi maritus ver-
gat ad inopiam. hoc ideo dicitur quod dos
soluta matrimonio debet redire ad uxorem
vel eius heredes. sicut donatio propter

nuptias ad maritum vel eius heredes. l.
de puen. tam super. do. l. penul. Et autem.
equalitas ubi dicitur quod bonum est. ar. de
dote. ad dona. propter nuptias. Fallit hoc in ca-
sibus in glo. unica circa medium. in. c. pue-
nit de emp. et ven. Dicitur autem ferna
ut canit glo. l. de dona. ante nuptias. l. si. l.
que propter matrimonium conceditur. et si
ne eo non potest esse ut preallegato. l. si.
l. de do. ante nuptias. ff. de iure. dotium.
lege. iij. cum similibus nec propter matrimo-
nium prohibetur sicut prohibentur simplices
donationes Et oportet quod dos quid matri-
monij sit non dando defectum sed de iu-
re tractum ut. l. de condi. ob causam
l. i. et reperitur quando matrimonium stare
non potest. c. et si necesse de dona. inf. vi.
et vxor. Etiam redditur mulieri separate
propter consanguinitatem. c. nup. et c. i. e.
ti. Diuiditur autem secundum azo. ubi. s. dos in
perfecticiam de qua habetur in. l. perfecticia
ff. de iure. do. et in aduenticiam. Que di-
uisio colligitur ex lege. filie dotez ibi nec
dubium. l. de coll.

¶ Dos aduenticia secundum azo. est que non
perficitur a parente vel tanquam a parente
ut sic extraneus dederit patri ut daret in
dotem. l. perfecticia. §. si quis certam. ff.
de iure do. Vel si pater non tanquam pater
sed ut extraneus dedit puta quia debe-
bat filie et eius voluntate dedit in dotem.
viro. ut dicta. l. perfecticia. §. si. ver. ceterz
¶ Dos perfecticia est que a patre vel tan-
quam a patre. vel ab avo vel pavo perfecta est
scilicet de bonis eius vel facto eius pro filio vel
nepote eius vel quod alius de mandato eorum
constituit ut pater aut curator dedit de
bonis alicuius eorum. Si erat parens pater
vel furiosus. Nec refert an filia vel
neptis sit in potestate constituta vel em-
cipata Non enim ius potestatis sed no-
men parentis facit dotem perfecticia a pa-
rente. ergo videtur data si ipse dicit. vel
iubet alium dare. vel pater vel curator
eius dedit. ut dictum est. Idem est si ne-
gociorum gestor eius dederit et ipse ratum
habuerit. que omnia habentur in. dicta.
l. perfecticia. in prin. iuncto. §. i. et si.

¶ Dotis privilegia sunt multa. Requiri-
re de hoc azo. in suz. de pui. do. Et spectat
in tractatu libelloz titulo. de dona. inter

vi. et vxo. §. formatis ubi notatur.

Potis promissio scdm hosti. vel nuda pollicitatio scdm azo. eo. ti. fit pstricula-
tionem. et etiam qnq sine pcedenti inter-
rogatione. Nam pollicitatio nihil aliud
est q offerentis promissio. vt no. l. eo.
super. rub.

Promones dicuntur qui preerant na-
uibus ad seruandum traiectionem maris i
hoc reipublice militantes et maris transi-
tum tenentes vel tuentes. l. de offi. p-
fect. pretoris affri. l. q. unde etia adhuc
eorundem naues nomine vulgari dromo-
nes appellantur.

du

Dubiu siue obscurum verbu interpre-
tandum est p reo nisi in quatuor casibus
scz qnq agitur de ca liberali. de in offi.
testa. de matrimonio et de dote vt de fi.
instru. c. inter dilectos in gl. vlti. de re in
di. ca. vlti. Item dubia sunt in melio-
rem partem interpretanda de re. estote.

In quibus ad communem intellige-
tiam verborum recurrendum est. c. ex lris.
de spon. et tucior via in dubijs est eligen-
da de homi. ad audientiam et de spon.
inuenis.

Dubius in fide e infidelis de here. c. i

Ducentarij. dicuntur duces vel magi-
stri ducentorum militum quorum dignitate
dicimus substantiuo nomine ducenā.

Dummodo vide glo. in. c. non pot de p-
ben. li. vi.

Duellum dicitur singularis pugna q
fit ppter pbationem alicuius ita vt qui
vicerit pbasse credatur et victus in pro-
batione defecisse Et dicitur quasi duorum
bellum factum ad probationem veritatis
ac si per testes quis intentionem suam fsi-
dasset. vt. c. q. de pur. vul. Quando autē
sit licitum vel non no. glo. in. l. qua actōe
§. si quis. ff. ad. l. acqui. ubi dicitur. Si
quis in colluctatione vel pancratio. vel
dum pugilles inter se certant alius alius
occiderit et in publico certamine cessat
acquilia. quia glorie causa et non iniurie.
gracia damnum datum videtur. Et duel-
lum non debet fieri p ecclē. vt in. c. i. de
cle. pug. in duel. Si tamen clericus face-
ret duellum et non sequeretur mors vel

membra detruncatio posset ex sui epi di-
spensatione in susceptis ministrare et et-
iam pmoueri. vt in. c. palle. Etiam de iur-
re civili duellum non pmittitur. l. cum fu-
lius. §. i. ff. de le. q. Et ibi no. gl. fi. Et di-
cit ibi bar. se audiuisse ab imperatore q
anteq duellu permittat quinq requirun-
tur. Primu q ille qui puocatur sit susce-
ptus vel diffamatus. Scdm q non possit
vera pbatio haberi de eo de q in culpā
Tercium q puocatus sit par vel maior
puocanti quia minori vel inferiori nō li-
cet ascendere ad superiorem. Quartu q
causa sit psonalis et non pecunialis.
Quintum q electa sit per duellum via
armoz et non via strepitus iudicialis.
Sed. Jo. de ymo. dicit q reperit scōs le-
ges feudoz in tribus casibus pmissus esse
duellum. Primus in ti. de pa. tenen. §. si
quis homines in. c. i. coll. x. Secundus in ca-
dem institutione in. §. si quis alium. Ter-
tius etiam eadem institutione in. §. si qd
miles. ubi videtur inueniri q in qualibz
causa capitali potest fieri duellum. licet
glo. contra teneat de iure lombardozum.
que glo. remittit ad sum. goff. boni vto
ni qui fecit tractatum de pugna et duello
Et dicitur etiam duellum monomachia.
a monos quod est vnum et chia pugna q
si pugna vnica et singularis. Et ideo int
laycos pbibetur quia in eo deus tempta-
tur. q. quest. v. c. monomachia. Nec obi-
stat exempluz dauid pugnatis cū golya.
quia priuilegia paucorū non faciunt com-
munem legem. xxvi. q. q. c. non exemplo
Et in hīs que raro fiūt miraculū est. In
auē. de consiliis. §. i. circa mediū. col.
viq.

Duplicatio ē allegatio que datur reo
ad infirmandum replicationem actoris.
vt insti. de repli. §. rursus. Et nota. i spe.
de excep. §. nunc de replicatione. Vel se-
cundum alios est elisio vel annihilatio re-
plicationis Et habet fieri a reo ptra re-
plicationem actoris.

Duplicitas pbibetur in sex casibz. vt
no. archi. xviq. q. q. in nullo.

Duplonia. vt. ff. de ver. obli. l. conti-
nus. §. cum ita est iter duplicatum vel ste-
rilitas scdm glo. ibidem. Nam tex. ibi ex-
ponit dicens neq duplante in diebus ac

noctibus et omni tempestate contempta
iter cōtinuare cogatur quasi dicat s̄ du-
plonia facit. Nam tex. ibi p̄hibet eū qui
ep̄b̄si datur p̄miserit nec cum duplonia
te cogi ituz ne tā delicate p̄gredi. vt rep̄
bensione dignus appareat. Vel ergo du-
plonia dicitur iste qui duplata vitur die
ta. Vel est ille qui fortuito t̄pis euentu.
de duabus diebus facit vnam.
¶ Dicitur de hoc vide archi. de rescri.
naturum. s̄. in nullis. li. vi. et de iureiur.
c. i. eo. li.
¶ Duplois vel duplois est dupla vestis
Et tantum de. D.

Ec-
Cclesia se-
cundum archi. de elec.
fundamēta li. vi. p̄n.
multis modis dicitur.
¶ Q̄nt̄z dicitur collectio
sanctor̄. vt. xxi. q. i. nuptiaz. xxi. q. iij.
recurrat in fi. Sc̄do est catholicor̄ vel fi-
delium collectio de conse. di. i. ecclesia. et
sic sumit. iij. q. iij. engeldrudā. Et nota.
¶ sicut ex decre. iulij. pape. c. ij. sumitur
tunc ecclesia est nomē grecū et d̄r a lat̄io
p̄uocatio p̄pter hoc q̄ omnes ad se vocat
Et de expositione huius nominis ecc̄sa.
vide. c. querelam. ne p̄zela. vi. sub. an. cē.
conce. in glo. vbi no. Nam synagoga ē cō-
gregatio que p̄prie est iudeorum. Sed cō-
uocare p̄prie est vtentium rōne. Congre-
gari autem solent pecora vt dicit hugo.
Et dicitur catholica. i. vniuersalis q̄ per
vniuersum mundum est constituta. ita ex-
ponit glo. l. de sum. tri. et fi. catho. sup
mb. Vel vniuersalis dicitur id est gene-
ralis in eadem doctrina ad instructiones
vel ad ministracionem. vt in p̄allegato. c.
iulij. pape vel dicitur ecclesie sc̄dm gre-
cos ab eccl̄is quod est miserans quia ip̄a
plena misericordia est. Nam nunq̄ clau-
dit gremiū suū credentibus. l. de sūma
trinitate in ep̄stola inter claras que ē io-
hannis sanctissimi archiepi vrbis romāe
ad iustinianum imperatorem. Et incipit
victor iustinianus pius et habebit sex ca-
lumprias et de here. super co. li. vi. Ter-
tio est collectio malignantium. p̄o. Vdi-

ni ecclesiam malignantium. Quarto est
murozū ambitus. Et vide glo. in ver.
matricem in cle. i. de sen. excō. ibi conco-
dancie et q̄nt̄z sumit p̄ materiali ecclesia
et ecclesie parietibus. Quinto est corpus
cristi. Sexto prelatura ecclesie Septimo
obuentiones ecclesiastice puenientes ra-
tione ecclesie Octauo episcopalis eccl̄a
Et hanc desponsat episcopus quando cō-
secratur. Nono viri ecclesi. l. iij. di. ca. i.
Decimo canonici matricis ecclesie. r̄ij.
s̄. vlti. Undecimo maior ps capituli. lvi
di. apostolica Duodecimo significat ep̄s
tantū. vij. q. i. scire. Tredecimo est quelibet
ecclesia p̄uincie cathedralis non ro-
mana. Nam appellatione ecclesie matri-
cis intelligitur ecclesia cathedralis s̄ nō
romana. vt in. c. cum sup de vsupallij. vi.
de glo. ij. in. c. cum clerici. de ver. sig. et. r.
q. i. Antiquos ecclesie cathedralis nomē
etiam intelligitur ep̄s et capitulum illius
ecclesie et non alij clerici Et ecclesiaz bo-
na sunt dei licet enim omnia sunt eius s̄
tamen specialius. Et earum res et perso-
ne diuino et humano iure ab exactionib⁹
secularium personarum sunt immunes.
c. quāq̄ de cen. li. vi. et ecclesia non de-
bet ditari cum aliena iactura. l. iij. di. ge-
neralis de pe. suā. ff. de cōdi. inde. l. Na-
bec natura.

ed

¶ Edes sc̄dm azo. dicuntur edificia vrba-
na. sicut ville rusticana. ita exponitur. ff.
de ver. sig. l. fundum.
¶ Edere actionem sc̄dm azo. in sū. l. de
eden. est exprimere vel designare ius quo
quis petit aliquid ab aliquo in iudicio.
Fit autem editio actionem vel per libellū
iudici oblatum scilicet vt per eum reo de-
tur et ipse deliberet vel in alio quē ip̄e de-
scripsit vel sine libello dictante auctore.
vel sapiente suo quid tunc est dictaturus
aut quo iure est vsurus. vt. ff. e. ti. l. i. s̄.
edere.
¶ Editio instrumentor̄ sc̄dm hosti. i. sū.
de fi. instru. s̄. an instrumentum edi possit.
et qualiter fiat. Et editio instrumen-
torum potest dici copiatio vel communi-
catio facta coram iudice vel eo presente.
siue aduersarius sit presens siue nō saltē

cum consule. vt. l. i. §. editiones. ff. d. edē.
vbi de editione instrumentoz in glo ibi
dem. Nam edere est ostendere et copias
describendi facere. vt. no. in. c. i. de pba.
¶ Ecce. no. paulus in pmento. c. iij. loco
de pba.

¶ Etiam illa dictio implicat. L. si tu. vt
cura. l. etiam. et. l. si.

¶ Culcus est genus tormenti ad modū
crucis dispositum. L. de male. et mathe.
l. 7. si excepta in fi. De hoc. xxiij. q. i. c. i. p
archi.

¶ Edictum qñqz idem est qz mandatum
principis scdm illud. Luce. ij. Exiit edi
ctum a cesare augusto. Qñqz idē est qz ge
nerale statutu principis. vnde Edicunt
reges ind. it. festa sacerdos. Et differt a
pstitutione. qz pstitutio pōt esse general
vel spēialis. vt. l. i. ff. de cōsti. pñ. 7. sic ac
cipitur. L. de edicto diui adri. toll. 7. si
milibus. Qñqz idem est qz statutū vlt. mā
datum. ptoz sicut omnia ptozia edi
cta vt edictum de albo scribendo 7. de in
iis vocando et de hñdi de quibus vide
spe. de acti. seu peti. pponendis. §. postre
mo. x. nunc dicamus de edic. Et quedaz
alia differentia edictoz est et diuisio. qz
quedam sunt phibitoria. vt edictū de re
sti. et matrimonio. quedam premifforia
vt de iureiu.

¶ Edictum phibitorium est illud in quo re
gulariter omnis pmititur qui non phi
betur vt in pcuratoribus 7. testibus. ff. d.
testi. l. i. 7. de transla. pla. c. inter corpalia
¶ Edictum pmissorium scdm io. calō. de
supplen. neg. prela. romana. li. vi. ē illud
quod regulariter est phibitorium. 7. tñ in
certis casibus pmititur vt in. c. romana
palle.

¶ Edictū carbonianū. Re. s. Carbonia
num

¶ Edictum diui adriani scdm azo. i. suz
L. de edict. diui adri. toll. pñebat qz si
scriptis heres postularet se mitti in pos
sessionem nō aliter fieret missio nisi vice
sima pars daretur rei publice. Et qz mul
te erant interpretationes et distinctiones
circa hoc edictum facte. Ideo hodie sub
lato hoc edicto fit missio in possessionem
rerū hereditariarū iuxta dispositiones qz
ibi disponit seu ponit azo. Et ideo ponit

vna rub. de edicto diui adri. toll. in. vt.
li. l.

¶ Edictum edilicium dē idem qd actio
edilicia. Nam actio edilicia ab edicto
dilicio descendit. vt. l. cum autem. §. hee
actiones iuncto. §. edilicie in. l. si. ff. de e
di. edic. de h. Re. s. actio edilicia.

¶ Edictum ptozium est quod ptoz.
edixit. iubendo mandando vel constituē
do vt fecit in edicto de dam. infec. vt. ff.
de dam. infec. l. ptoz ait et in alijs pluri
bus forte p eodem sumitur hic mandare
et iubere licet alias differant vt no. ff. qz
iussu. l. i. x. neqz putet quisqz hoc graue
et aduersus eos constitutum. ff. nau. cau
sta. vt supra dictum est.

¶ Edictū successorizū scdm azo. in sum. L.
eo. ti. est quo prouidetur creditoribus.

¶ Et dicit ibi glo. qz est quod prioribus nō
petentibus sequentibus petentibus per
mitteret. et est in eadē. l. d. gradu in gradu
de capite in caput. L. de succe. edic. l. i.

¶ Nam illud edictum ppter creditores in
ductum est. ff. e. l. i. vbi illa scripta quasi
de verbo ad verbum posita sūt et hoc ideo
ne creditoribus longior mora fieret dum
bona hereditaria vacua sine dñō diuici
iacerent. Bene igitur putauit ptoz pstitu
ere tpus hōs quibus bonoz possessiones
detulit et dare successionem inter eos vt
ticius possent creditores scire vtz habere
ant cum quibz pgrederentur an bona va
cantia fisco delata sint. an potius ad bo
noz possessionem pcedant quasi sine suc
cessore defuncti

¶ Edilis olim dicebatur qui non solū cō
stituebat a plebe ad hoc vt pferet edibus
vt. ff. de off. iur. l. ij. §. 7. Itē vt eam Sed
etiam pfuit plebiscitis qui etiam editus
dicebatur a nomine edes 7. a verbo tuor
tueris quia tuebantur edes vt isti. de tu
te. §. tutores autē. Ne in ciuitate essent
domus ruinosae vel inordinate posite i p
iudicium reipublice. De inde plebū sibi
pñes creauit qui etiam plebē excederent
de numero pñm. vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. de
inde. v. et. vi.

¶ Ediles curules sunt constituti postqz
placuisse plebi. qui etiam curant de edi
bus patris et negociationibus vel etiam
de edendis habebant vt nota. ff. de offi.

pfec. vigi. l. i.

Edilis cerealis dicitur a cerere quia profuit annone. id est frumento distribuendo. Item etiam dicitur prefectus annone. De quibus edilibus in pal. l. i. 7. l. ij. §. deinde. ff. de ori. iur. Hic in proprie vel in improprie de edo edis et non de edibus edilis dicitur. Nec ei spectat ad eum cu ra edium sed edilium. Quis est alterius administrationis nomen aliquid impositum per usurpationem eius. Et quidam credunt vocari primus annone prefectum azo. tamen in sum. l. de offi. pfec. anno. dicitur quod annone et publice functiones a quolibet debent preitari. Si tunc quando aliquis privilegio vel pre scriptione pretendebat excusationem prefec tus annone de hoc cognovit et aliquan do imponebat ei pena. xxx. librarum auri.

ef

Effusionis verbum habundantiam significat. xvi. q. i. reuertimini. xlv. di. sepe. vide glo. de sen. excoc. cum illorum in. ver. sanguinis effusione.

Effusio et eiection. Re. s. actio de effusio.

Effeminati dicuntur quibus virilia ex ciduntur vel sodomite.

Effractores dicuntur qui sine diurni. vel nocturni furandi causa solent domos effringere ut. ff. de effract. et expila. l. i. et si. vel qui carcerem seu aliud frangunt et evadant. Et aliter puniendi sunt diurni. et aliter nocturni atrociores sunt et acer bius puniuntur. ut. c. si perfodiens de homi. et. ff. ad. l. acqui. l. i.

el

Electio secundum ius est alicuius persone ydonee ad dignitatem vel fraternitatem siue socie tatem servata forma canonice facta voca tio. et hoc modo electio sumitur stricte. Quis eligere ad multa se habeat ut etiam no. gloss. in sum. e. ti. §. i. in prin. Non ad electionem tria requiruntur. scilicet auctoritas numerus et zelus. Auctoritas consideratur in dignitatibus et meritis vite. Zelus presu mit in animo ut sine carnali animo fiat sed secundum meriti persone eligende. viij. q. i. si ergo. licet contra istam additionem sepius com munitur electio dicitur facta non de iure Non quadrupliciter eligi solent vel quatuor

portis intrare viri ecclesiastici. Non poe ta quatuor ecclesiarum portas intratur ad omnes Cesaris et symonis sanguinisque dei. Prima patet magnis nummo scilicet al tera. caris. Tercia. sed paucis quarta pa tere solet. De numero patet. Debet ergo electio fieri secundum ista tria habito respectu. meriti ad meritum. zeli ad zelum. numeri ad numerum. Si tamen ex una parte sit dignitas et zelus melior tam respectu eligentium quam electi et ex alia parte numerus maior cer te prevalebit dignitas cum zelo ipsi nune ro. ut de elec. ca. ecclesia vestra. Item dis ferunt electio. collatio. et presentatio. Nam electio fit per collegium ad dignitates et papa confirmat et quodlibet collegium debet eligere prelatum suum nisi aliud sit consuetudine vel privilegio. ut de elec. et elect. prout. c. i. Collatio fit ad beneficium simplex. et pertinet de iure communi. ad episcopum per totam dyoccesim cum consensu capli nisi aliud habeat consuetudo vel privilegium et dat plenum ius nec indiget confirmatione. Sed presentatio pertinet ad patronum nec dat plenum ius prebendo sed requiritur in stitutio et investitura episcopi ut per totum. de iure patro.

Elementa prima sunt quatuor ex quibus omnia corpora constituentur quorum viribus totus mundus gubernatur scilicet terra frigida et siccissima aqua humida et frigidissima aer calidus et humidissimus. Ignis siccus et calidissimus. Primum me lancolicum secundum flegmaticum vel flegmaticum. Tercium sanguineum. Et quartum colericum ut no. glo. in pbe. insti. sup. s. prima elementa.

Elogium idem est quod testamentum Vel dicitur etiam eulogium ut. j. dicitur.

em

Emancipatio. secundum azo. eo. ti. est relatio patrie potestatis coram iudice facta et dicitur quasi extra manum. id est potestatem patris positio. quia quando filius extra manum patris ponitur tunc emancipatur. ut in. ti. l. d. emanci. libero.

Emancipatus dicitur filius vel nepos qui a iugo a potestate vel manu patris vel avi est relaxatus et sui iuris effectus quia emancipare est a potestate manu et a iure prie

potestatis dimittere vel liberare. **Sed** manumittere est seruū a seruitute eripere vel emittere seu linere. **Et** sic mancipatio pertinet ad liberos et manumissio ad suos. **Et** nota quod deus emancipauit hominem dum dedit ei liberū arbitriū. et sic sumus filij dei emancipati. c. nisi cum pridem de renun. §. verum ubi de hoc glo.

¶ **E**manzor dicitur qui diu vagus fuit extra castra tandem rediens ad castra. vt. ff. de re mili. l. iij. §. emanzor. **Et** ponitur de pe. di. i. §. pene. vel dicitur qui imminente lite fugit extra castra et pace reformata redit.

¶ **E**mbola felix appellatur vel romanorum iuuentus excrefcens vnde annus bisextilis dicitur embolismus vel embolismalis quia crescit in vno die de hoc. l. de sacrosan. eccle. l. iubemus in glo.

¶ **E**mergere est aliquid subito euenire. vel accidere et sic forte accipitur l. d. ad min. tra. ty. l. cum quedam. ver. sine huiusmodi. **Et** nota differentiam inter illa que sit questio emergens et incidens. et quomodo differant est glo. optima. in. c. i. de ordi. cogni. **Et** dicunt ibi doct. quod incidens respicit negociū principale et tangit merita eius siue sit acquisitus ante siue post litē p̄testa. emergens vero tū p̄cessum respicit et tendit ad ipsum impediendū siue etiam ante siue post. li. p̄testa. oriatur. **Et** dicitur emergens quasi extrinsecus euenit et nihil commune habet cum negotio principali. **Sed** incidens intrinsece respicit negocium principale. Quamuis enim vtrumque orietur ex circumstantiis tamen in hoc interest. quia ex circumstantiis cause vel negocii principalis et emergens ex circumstantiis iudicii vel p̄cessus. **Vnde** incidens perimit emergens iurgia differt. **Et** ad saluandum glo. pal. que videtur de ficere in differentia quam ponit. quia incidens etiam in iudicio potest oriri scilicet opponendo pactum de non petendo. et emergens quandoque ante litem. contem. vt si excipiat de excommunicatōe ante litem cōtesta. **Dicas** quod incidens dicitur habere causam vesturiorem ad negocium principale. **Sed** emergens dicitur de nouo oriri quia tendit ad impugnandum. et ante processum de nouo factum esse non poterat cum non posset impugnare non

ens. fa. ca. ad dissoluendum de spon. int. pube. et est glo. bo. in lege quod iussit. ff. de re. iudi. que dat exemplum incidens. vt si actor dicitur seruus emergens vt testem non admittendo. **Et** ibi docto. plene notant de hoc an pretor vel iudex possit reuocare interlocutoriaz p̄ quam questio incidens vel emergens decidatur.

¶ **E**miola. i. septula p̄positum ab emi. i. dimidium et olon totum quasi continens totum et dimidium. **Et** est vsura que continet totum et alteram eius partem vt si de quattuor solidis accipiantur in fine. anni sex.

¶ **E**meriti. dicuntur milites veteres qui iam sunt a militia soluti. vt. ff. de vetera mili. successer.

¶ **E**mpcio. Re. s. contrabenda emptio et contrahitur postquam de precio p̄uenitur ea mente vt precium soluatur. **¶** Nam si ymaginarie et per similitudinem de precio conueniretur emptio nulla esset et contrahitur solo consensu. siue inter presentes. siue inter absentes p̄nunciū vel epistolam. vt probatur in ff. eo. ti. in prin. et ff. eo. l. i. §. vl. et. l. ij. §. i. et arrendatio est argumentum emptionis.

¶ **E**emptor bone fidei dicitur esse qui aut ignorauit rem alienam aut putauit eum qui vendidit habere potestatem vendendi.

¶ **E**mpitheos secundus azo. in sum. l. de iure. emphi. et scdm goffred. in summa rubri. de loca. et cōduc. §. quid sit emphitheos. **Dicitur** quod emphitheos grece est melioratio latine. **Ab** initio enim sterilia tantum per hunc contractum concedebatur. vt hīs qui acciperet rem in meliores statum deduceret. et sterilez fertilem redderet postea tamen p̄missum est de rebus fertilibus et fructuosissimis emphiteori cari posse vt. l. de iure emphi. l. i. in prin. **Et** dicitur emphitheos vel emphiteoriscus contractus ille qui in meliorationibus et in rebus soli tantū cōsistit. **¶** Ecclesiastici autem emphiteosis consistit in hīs et etiam in ipsis mobilibus que ad hoc cōgrua videntur yconomis. vt. l. de sacrosanct. eccle. **In** aut. perpetua. et aut. leges quas et alijs gubernationibus et p̄muniter dicitur tunc emphitheos est

media inter locationem et venditionem.
Et ita diffinit zeno imperator ymmo di-
cit dictum contractum esse quoddam ter-
cium genus ab emptione et locatione se-
paratum vt. l. i. C. de iure emphi. que lex
est zenonis. sed hosti. suam diffinitionem
secundum hanc intellexit vtputa quem
admodum hosti. dicit et hoc est ideo. qz
decreta potuit emphitheota ponere sub
ti. de loca. et conduc. quia magis similis
est emphitheosis locationi qz venditioni. et
dñum retineatur et aliquid certū annua-
tim recipiatur. vide spe. de loca. et pduc.
§. nunc aliqua inde emphitheoticus. a. ii.
ad teccium. Vnde dicitur emphitheoti-
cus contractus emphitheotica pcessio et
emphitheoticum instrumentum. Vnde
etiam emphitheotico. as. id est emphithe-
otum concedere Et est natura huius con-
tractus vt solvatur pensio sicut conuen-
tum est nisi res ex toto periat. Item q
licet dño auctoritate sua emphitheotam
et eius successorem expellere si per trien-
nium cessauerit soluere pensionem Sed
emphitheota ecclesie per biennium repelli
potest si non soluerit pensionem.
Emphitheota vel emphitheoticarius
dicitur ille qui agrum conduxit vel acce-
pit ad tempus colendum sub certo precō
Cuius contrarium dominus wilradus.
tenuit videlicet q nunq ad tempus sed
bene perpetuo tempore conducit quam-
diu viuet hereditario iure tenendum: et
colendum. sub certo precio et certis con-
ditionibus. prout inter ipsos contractū
est per. le. i. C. de iure emphi. ibi perpe-
tuo stabilitate. et. ff. si ager. vect. vel em-
phi. pe. l. i. §. quin in perpetuum Et dixit
hoc expressum esse in. l. i. §. quicumq. C.
de fun. patrimo. vel perpetua scriptura.
interueniente et consensu vtriusq. id est
dñi et emphitheote adhibito in hoc sta-
tim scilicet vt dominus aliquid pro re ac-
cipiat secundum q inter eos conueniret
vel pecuniam vel aliam rem puta predi-
um aliquod vel simile vt propriū sit dñi.
Item vt hic emphitheota de ceteris an-
tis singulis vel duos venetos vel simile
soluat in spē redditum prout ait azo. i. lū.
C. de iure. emphi.

Emphitheomata vel emphineumata
secundum azo. eodez ti. sunt res meliora-
te. Et ita exponit tex. lege. iij. C. eodem.
ti. vel meliorationes quibus ager labore
sic retinentis melior efficitur.

Empleumata dicuntur impositiones
vnde emple grece est impositio latine vñ
sunt superstitiones siue superhabundan-
cie. Item emplema est eminens scriptu-
ra. Et dicit accursius. in. lege. tingui. ff.
ad exbi. qz emplemata sunt ornamenta.
vasorum vel ornatus aut varietates co-
lorum. vt. ff. de tri. vi. et ole. lega. l. iij. §.
primo.

Emolimentum capitur pro sustentamē-
to in dispositione contento et onere sibi
annexo quia ex emolimento regulatur o-
nus vt oneris vel quolibet alio medio di-
sponente conclusum videtur et materia
subiecta patitur. ver. gra. lego ticio. r. et
volō qz det seyo. xv. non tenet onus in. v.
et sic in excedenti quantitate lege impera-
tor. §. i. ff. de lega. ii. Racio quia hec
sit voluntas testatoris tamen materia.
subiecta non patitur hoc significatū scz
onus esse sine emolimento vel citra emo-
limentum quia quem non honoro eundē
nec onerare debeo. Item ibi lego de-
cem tibi vt des ticio librum tuum qui va-
let. xv. si acceptas. x. teneris ad onus li-
bri valentis. quindecim. l. imperator. §.
enim vero dele. ij. Ratio quia significa-
tum sumitur ex verbis testatoris et acce-
ptione legati. Nam per acceptationem.
videris rem tuam intantum estimasse in
qua oneratus es. Item ibi testator legat
tibi. decem et rogat vt Stichum seruum
alienum qui valet quindecim ticio des.
Si acceptas legatum non teneris ticio.
vltra emolimentum. lege generaliter. §.
qui alienum. ff. de fideicomis. here. Ra-
cio quia acceptans verisimiliter ignorat
valorem rei. aliene. Item ibi testator le-
gat tibi fundum valentem centum si cen-
tum dederis heredi alieno. Si oneraris.
restituere fundum non teneris vltra emo-
limentum. l. ciuitatibus. §. i. ff. de le. i. si
militer si fundus legatus est ticio et one-
ratus est in dando alium fundum qui est
maioris valoris nō tenet on⁹ vltra emo-

limentum prealle. lege imperator. **A**tez
ibi testator legat mensam que est debito
ris et creditoris legatarius acceptat et
onus debitoris est ultra emolumentum.
tenet onus. vt in lege cum pater. §. men
se negocium. ff. de le. §. quia ex vniuersi
tate concurret voluntas testantis et acce
ptantis. **U**nde nota qd minus emolimen
tum non patitur minus onus. Sed tamē
onus nō censetur minus quando vere vt
fictē est equale. et sic diminuto emolimē
to diminuitur onus in quantum esset e
molimento maior. Et hoc verum nisi v
bi potest culpa imputari habenti emoli
mentum. Sed tunc nec onus videtur ma
ius quia equiparasse videtur ei finaliter
post multa dicta ber. et doct. in lege plau
cius. ff. de condic. et demonstra. conclus
ditur qd emolumentum onus sibi iniunctū
regulat vt voluntas disponentis vel ac
ceptantis declarat.

Emologari aliis omologari est confir
mari vt dicimus qd arbitrium emologa
tur idest confirmatur silentio. decem die
rum tacite vel expresse secundum gosse.
in sua. de arbi. §. effectus.

Emunitas secundum goss. in summa
eodem ritu. est libertas concessa ecclesijs
vel ecclesiasticis personis et rebus alijs
ad eas spectantibus. Vel est privilegiū
ecclesiastice libertatis vel personarum vt
rerum ad eam pertinentium. **D**icitur
autem emunitas quasi extra emunia. id
est officia vel onera a quibus ecclesie sunt
immunes vt. eodem ti. c. ecclesia. **U**nde
locus consecratus scilicet ecclesie habet
emunitatem. idest libertatem. vt nullus
in de trahatur per vim nisi in casib⁹. sci
licet si fugiens ad ecclesiam sit publicus
latro vel nocturnus populator agrorum
id est devastator fructuum in agris. **E**ri
am si in ipsa ecclesia commisit homicidi
um. furtum. vel maleficium. quia frustra
auxilium legis imploret qui committit.
in legem de vsuris quia frustra de appel.
c. an sit. l. de iure. delibe. lege sanxim⁹.
§. si vero. vel dicitur quasi extra munia.
id est munera. **N**on enim ecclesia subit
sordida munera vt calcis coquende. are
ne fodiende et similia. **D**e quibus vide

hosti. in sum. eo. ti.

en

Enucleare vetus ius id est extra nucle
um obscuritatis ponere **N**az prout ago.
dicit. l. de ve. iure enucle. **I**n iure inue
nitur quod est amarum. ita vt in veteri iu
re erant tot multitudines qd nemo eas ha
bere vel legere poterat. **N**am sicut in nu
cleo dura testa inuenitur. Ita ibi dure et
inique sententie erant. **I**tem sicut nucle
us cum inutili pellicula tegitur et lateet ita
et in illa multitudine tanta sublata super
fluitate antiqua et necessarijs et vtilibus
collectis put melius fieri potuit ius vet⁹
enucleatum est **N**am melius est pauca et
ydonea effundere qd multis inutilibus
grauari. vt. l. eo. ti. l. §. et si aliquid.

Enunciatiū verbum de se tantum si
gnificat quantum sonat scz enunciationes
eius quod est vel quod non est. sicut num
cius dicitur quia refert voluntatem dñi
sui. scilicet quid velit. et quid non velit.
vt in. lege. et licet. ff. de consti. pecu.
Quandoq; tamen verbis enunciatiuis.
significatur dispositio quando hoc signi
ficari concluditur ex quouis probabili si
gnificato. verbi gra. **C**reditor dicit debi
tori suo quem scit esse debitorem profu
teor te nō teneri vel deberi. **H**ec sūt ver
ba enunciatiua tantum et falsum enunci
ant. quia verum est ipsum teneri et non
hec verba veram libertatem inducunt. le
ge tale pactum. ff. de pact. **R**atio est vo
luntas proferentis ex fauore liberationis
secus si ignoranter proferret. **I**tem ibi
testator legauit multa vxori. **E**t dixit se
non dubitare queq; acceperit vxor liber
communibus restitutam. **H**ec verba nō
dubitare non sunt dispositiua sed enun
ciatiua. quia enunciant voluntatem mu
lieris et eius factum futurum in rebus si
bi legatis et tamen accipiuntur pro fidei
commisso et sic significarem dispositio
nem vt in. l. vnum ex familia. §. si. ff. de le.
§. **R**atio quia voluntas testatoris ex sig
nificato a maioris ad liberos ex firmita
te enuncionis. dicit se non dubitare.
Item ibi in iudicio. **C**onfiteor me tibi
debere decem significatur dispositio. qd

per hoc verbum obligor solvere licet an
non essem obligatus. l. unica. l. de con
fesso. Ratio quia per hoc imptat prece
ptum iudicis de soluendo expressum vel
tacitum licet enim expresse non p̄cipiat.
habetur tamen pro precepto. et ex con
fessione sufficienter probatur debitum.
et sic lex hoc disponit etiam preter volun
tatem obligati propter necessitatez indi
cij. Item ibi extra iudicium. Confiteor
me tibi debere decē ex causa mutui. Per
hec verba non significatur dispositio sed
est tantum enunciatio ex qua oritur suffi
ciens probatio debiti. ff. de positi. l. pub
lico. §. si. Ratio quia hoc tantum signifi
cat verba nec potest aliunde cludi. dispo
sitio. Nam obligatio facilliter infertur si
cur liberatio. Item ibi extra iudicium.
Confiteor me tibi debere. x. nō exprime
do causam hic tantum est enunciatio sed
ex ea non infertur sufficiens probatio de
biti. l. cum de indebito. §. si. ff. de p̄ba.
quia non sufficienter concluditur cum nō
appareat de quo debito

ep

Epidometici. dicuntur qui habebant
sub se mensuratores qui mensurabant ho
spicia. et eminente loco describebant no
mina eorum qui ibi habebant hospitari.
Epitogium est vestis vel tappardus su
perior clericis. Et dicitur ab epi. id est su
pra et tego quasi superius tegens. no. in
glo. cle. ij. de vi. et bone.
Epibinium est suspensio vnius septi
mane vel est quedam increpatio vel ge
nus pene. secundum io. in glo. xxi. q. iij. c.
omnis iactantia.
Episcopus dicitur ab epi quod est supra et
scopus vel scopim intendere quasi supra
intendens quia habet curam sup̄ intendē
do super omnes laycos et clericos sibi cō
missos vt. viij. q. i. qui ep̄atum. xi. di. cle
ros vbi etiam interpretatur speculator.
eo q̄ speculetur subiectorum mores et vi
tam cuius officium consistit in consecrōe
ordinis et consecratione frontis collatione
altarium. vt de sen. excō. c. qui p̄iculosus

li. vi. in glo. i. Sed quare papa nominat
se ep̄m. Nota quāuis in ecclesia dei sint
dignitates ep̄atu maiores tamen quia i
ecclesia sunt nouem ordines p̄real. c. cle
ros. et. xxiij. di. ep̄us. et. c. se. Licet scōm
theologos solum sint septem ordines q̄
ep̄atum et psalmistatū omittunt. et inter
istos nouem episcopatus est maior. Ideo
papa non a dignitate sed ab ordine nomi
nari volens vocat se episcopum scōm io.
an. in p̄n. li. vi. Et episcopus eligend⁹ de
bet habere has condiciones vnde Anni
triginta sacer ordo pura voluntas. Et
morum grauitas sapientia sponsa p̄ntis
Concurrens fama decus hec dant ponti
ficatum. vt de elec. c. iij. in cunctis. et vide
goff. de temp. ordi. qui per longum decla
rat regulas aplicas et episcopus est p̄f
ecclesie. xcv. di. esto. et etiam procurator
de dona. c. ij. x. q. ij. caselles. xij. q. ij. sine
exceptione. Et tenetur reddere rōnem p̄
animabus sibi commissis si male custodi
erit oues suas de re iudi. c. penul.

Epistola decretalis. Re. s. decretalis
epistola.

Epistola diui adriani secundus gvil.
in spe. de renuncia. ver. in p̄mis ergo sub
§. finitis locum habet inter fideiussores.
mandatores et constitutores. Item in
ter tutores. et est illius epistole officium
q̄ quāuis aliqui sint insolidum obligati
tamen per eius beneficium. si omnes pa
res sint in soluendo tempore litis possint
postulare vt diuidatur actio inter eos vt
vnusquisq̄ pro virili portione alias acti
one pueniatur. Alioquin nisi dicto benefi
cio iunarent posset creditor quē mallet.
insolidum conuenire vt. l. de consti. pe.
l. si. et in tri. de fideius. §. si plures. et. ff. d
fideius. l. inter fideiussores. et. l. si dubita
re. Si ergo huic b̄nficio fuerit renuncia
tū poterit creditor quem maluerit conue
nire. Quomodo autem renunciat instru
mento huic beneficio vide ibidem.

Epitaphium est scriptura siue titulus
in lapidibus sepulchrorum sculptus.

eq

Equestris dignitas erat in hīs qui ro-
mam custodiebant. Nam et hī habent p
absentibus reipublice causa. Et dicit ac-
cur. q. aliqui erant presidentes quia sim-
plex militia non est dignitas d. hoc vide
accu. eo. ti. in rub. l. luxij.

Equicus dicitur custos equoz.

Equicium alias equirium. est grex eq-
rum scdm accur. in. l. quod ergo. ff. de usu
fructu. quemadmo. quis utatur.

Equitas est cōuenientia rerum que cū
tra coequiperat. Et in parib⁹ rationibus
paria iura vel iudicia desiderat vt. l. ad
l. falci. l. si. ver. gra. mutua. mibi centū
aureos mutuo. Modo equum est q. isti
numerationi conueniat solutio secundū
eadem qualitatem et quantitatem. vt. ff.
si. cer. pe. l. mutuū. Itē dedi tibi damnum
centum aureorum dignum iustum et equ-
um est vt secundum eandem quantitatem
damnum tibi resarciam. Equitas etiam
dicitur quedam mitigatio temperans iu-
ris scripti rigorem. Et in quibus casibus
talis equitas preferatur rigori iuris. no.
io. an. de transac. c. si.

Equanimiter. i. equo animo.

Equus calcitrosus dicitur qui solitus
est calce ferire.

Emissarius vero dicitur qui facili-
ter salit super aquas vel per aquas et fossa-
ta.

er

Errarium est repositorium pecunie ab-
ere dictum.

Ergagabi. dicunt oparij laborantes i
stationibus suis. Et dicitur ab erga qd ē
opa et gabor labor.

Ergastaria sunt stationes opariorum
et dicitur ab erga. i. opa vel opus et steri-
on statio quasi opis statio vt nota. l. de
opa. l. ij.

Ergascula dicuntur carceres vel pres-
siones. Et dicitur ab er q. est lis et scoloni-
missio.

Ergo nota. Jo. an. de sum. tri. dampna-
mus in prin.

Ermofroditus est quilibet qui habet

utrumq; sexum. An autem ad testifican-
dum exhiberi possit qualitas sexus inua-
lescentis demonstrabit. Si enim calore
durante pro viro se gesserit recipitur in
testem alias non. iij. q. iij. c. i. post medij
s. i. Item talis ponitur inter infames.
et non potest esse aduocatus. iij. q. vij. in
famis.

Erro ea pusillus fugitiuus qui non q-
dem fugit sed ex consuetudine quadā ab-
errare solet et frequenter sine causa vaga-
tur temporibusq; in rebus nugatorij cō-
sumptis tandem licet sero redit ad domū
vt. l. quis sit fugitiuus. s. errorē. ff. d. edi-
dict. Sed vtum erro faciat furum sui
sicut seruus fugitiuus et an sit inuolucabi-
tibilis. primum dubium est disputabile
vt in glo. legis prime. l. de ser. fugi. que
dicit in fi. q. aliqui sint contra. vt sunt.
franc. accur. mariti. ti. rē. Sed carbo
saccus tenet ibi q. sic. Ratio prima quia
erro habet animum lucrandi vsu sui.
Secunda ratio sua quia licet non sit fur-
tum odiosum vel penale est tamen furem
favorabile et rationabile ne preiudicet
domino. Ad secundum dubium similiter
respondetur q. sic. vt no. plenius per do-
cto. in dicta. lege. i. sup. glo. ij.

Errare est aliud pro alio putare. rro
iij. di. q. iij. q. ij. in quibus in fi. Et
no. io. an. in cle. i. de indi. super ver. certa
scientia. Et nota q. errans nō semper de-
cipitur. vt si seruus ducit liberam quam
credit ancillam cuz eis conditio meliore
tur. ergo ratione talis erroris non posset
diuorcium petere vxore cōsentiente secū-
dum goff. de coniug. seru. s. si liber. vbi
alij aliter dicunt et forte ideo quia sicut
ignorantia opponitur scientie. sic error
p̄sensui. vt in glo. in cle. p̄alle.

Error est quando aliquid aliter conti-
git vel aliud est q. creditur vel putatur i
quibus. c. p̄alle. in fine vbi dicit aug.
ex eneberi. q. non est arbitrandum pecca-
tum. aut si est nimium esse atq; leuissimū
Etiam error cōmunis excusat et facit ius
vt in le. barbarus. ff. de offi. presi.

Error aduocatorij in facto potest rei
dargui vsq; ad sententiam.

Error calculi secundum 230. in sum. e. ti. e. error computationis. veteres et computabant per lapillos qui calculi vocabantur pro eo quod pedibus quique calcant licet non ipse. **N**on prius. **H**unc materne die nune ra meliore lapillo. **Q**uia per bono die ponebant boni lapilli. **Q**uandoque etiam calculus ponitur per cognitionem cause. ut. **L**. de iudi. l. rem non novam. **E**tiam quique per sententiam. **L**. de appel. l. si actor ibi dete riorum calculum. quia causa calcatur. **I** terminatur per sententiam est gl. in. lege vnica. **L**. de errore calculi.

Error intollerabilis est error a iure rep batus. **E**t non. **P**er error sumitur per facto si ne sit error iuris siue facti quod si sit iuris in quantum est error facti. tamen est et sit in alio quod in veritate. ver. gra. ticius vir bo nestus peccit a me pecuniam sibi mutua ridiri quod mutuare assigando sibi diem. illa die venit alter ticius vir quod assigulaba tur illi in facie di. se esse illum. **Q**uod hoc sibi trado et mutuo ibi est error in quo impe ditur dominus translatio. l. si quis vxori. **S**. et ticio. ff. de fur. q. significati sum p tum est error in persona. **N**ec tradens p sentie in istum cui tradit saltem scienter ergo sibi non tradat iure. **I**tem ibi ticio amico meo trado rem ex causa donationis quod credo sane mentis esse et sit furiosus impeditur translatio dominus. l. quod meo. **S** si furioso. ff. de acqui. pos. quia furiosus non acquirit dominus et non habeat p sensu et sic error tradentis hic nihil opatur quod quia etiam vellet et consentiret transference. non et transference. **I**tem ibi filius familias afferens se p rem familias vel seruus liber tum peti a me sibi mutuari et mutuo non impeditur translatio dominus. l. si quis vxori palle. et. **S**. seruus et. l. falsus. **S**. si quis. ff. de fur. quia error est in qualitate non signi ficante non p sensu transferendi licet aliq contra sed si trado. digestum vet. credes codicem non transfertur dominus. l. si me in vacui in prin. ff. de acqui. pos. quia res quod traditur non intendit ergo non transfert. **E**t res que transferri intenditur non tradi tur secus si in nomine error sit ut trado ti bi fundum cornelianum sub nomine sempio nifi credens sic vocari certe non impedit translatio dominus quia consensus est in re et

dominus eius translatione et sic de alijs suo modo.

Erupta cesa dicuntur omnia illa que ceduntur et eruntur.

ES

Estivalia sunt ocree scilicet calciamenta. de coreo quibus etiam aliqui vtuntur in terdum in estate. **E**t fiunt optima apud sanctum leuerinum ut dicit io. an. in cle. ne in agro de sta. mo.

Estimatio significat taxationem put subiecta materia vel quoduis aliud me dium significare declarat. **S**. gra. res tra ditur estimata hoc addito quod reddatur esti mario et non res. **E**x hoc significat emptio et venditio. ut in. l. quociens. ff. de iur. do. ver. de res estimata data viro in dote si est empti vi agere potest emptio protra vorem. de hoc insti. de emp. et ven. in pn. et l. estimate. ff. solu. mater. et. l. plerumque in prin. ff. de iure do. iuncta. l. necessarias in prin. ff. de peri. et como. rei ven. **S**ed ibi res datur estimata hoc pacto quod res red datur et non estimatio. tunc non est emptio sed significat quod re pempta vel diminuta attendat estimatio facta. l. si inter vi. **L**. de iure do. **N**ec piculum diminutionis vel pemptionis fit recipientis nisi sit in cul pa quod cum re tradita teneat reddere picu lum debeat esse dominus rei. **S**ed in casu pceden ti. piculum vel deterioratio rei transit in recipientem ut. l. estimate pal. **A**tez ibi res dat estimata in dote hoc pacto quod reddat res vel estimatio tunc significat transire piculum pemptionis scilicet non deterioratio. l. plerumque. **S**. si. cu. l. se. ff. de iur. do. **E**t hoc ex natura pectus et alternatie. **N**am natura dotis est quod dominus transit in maritum et sic piculum est su um. **S**ed ex natura alternatie alterum horum sufficit aut res reddi aut estimatio iuxta regulam in alternatiuis de re. iur. li. vi. **S**ed res pempta reddi non potest ergo estimatio. **R**es autem deteriorata reddi potest quod si reddi tur non est reddenda estimatio.

et

Etas legitima semper intelligitur de naturali non de ea que per principis be neficium impletur ut. **L**. de his qui. ve. eta. impe. l. vl.

Etas pupillaris est minor. xiiij. annis in masculis et in femina. xij. ff. de ver. sig. l. pupillus.

Etas pubertatis diuersimode accipitur. Nam in nuptijs contrahendis etas pubertatis est in masculo. xiiij. annis et in femina. xij. annis vt insti. de nup. in prin. cum ibi no. Non autem idem tempus requiritur sed alimenta requiruntur vsq. ad pubertatem que debentur masculo ad xv. q. annu. femine aut vsq. ad. xiiij. ff. de ali. et ci. le. l. mela ait in prin.

Etatis venia est priuilegiu qd impetrat minor a principe vt habeat p maiore impetrat autem eam masculus maior xx. annor. femina autem maior. xvij. vt l. ij. l. d. hys quive. eta. impe. Naturior enim est sexus feminaz hac rde vt no. accur. in glo. vij. l. ij. p. alleg. q. mala herba cito crescit et cicius est subdola mulier et auara. ff. ad velley. l. sed si ego in fi.

Nam regula naturalis est. Quanto longius res habet esse tanto tardius ad perfectionem deuenit et econtra quanto breuius habet esse tanto maturius ad perfectionem deuenit. patet hoc in plantis et brutis. Sed vir longius hz esse q. mulier. rdo tardius ad perfectionem deuenit q. mulier. Et ideo mulier citius subdola et sagacior efficitur.

Et si idem est quod quis de symo. c. et li questiones. d. offi. indi. oz. c. et si ab apostolice in cle. de iure iur. et si xpus

Et hec p. iunctiua licet p. p. copulet. ff. de p. dic. insti. l. si heredi. tñ aliqn sumitur p. vel. ff. de ver. sig. Sepe cum similibus. Aliquando repetit qualitates p. cedentes ff. de fundo. instruct. et instrumen. lega. l. seyo. s. gazo. Aliqn p. i. vt. t. ij. de spon. Etiam nota. in. c. ij. de rescrip. vbi d. hoc.

Un bec dictio et p. iungit p. cipaliter fil et successiue put inferitur ex significaco tunc p. dictante. Et fm q. voluntates disponētis quouis medio significare declarat. Nam qñq. est p. iunctiua rex p. cipaliter quaz tñ vna est alteri successoria vt dicendo lego fundum et eius instrumentu p. cipaliter etiam significat instrumentum legatum licet sit accessorium ad fundum et extincto fundo legato non extinguit legatum instrumenti secus est in p. positioe

cum que coniungit accessorie facit. l. cum fundus. ff. de fun. instruct. et instru. lega. posset etiam tñ faciliter trahi ad p. iungē dum accessorie pro voluntate disponētis qui exprimet et. p. cum. Significat etiam ibi successiue filium meum et nepotē heredes instituo. naz intelligitur q. filius admittatur et eo deficiente nepos. l. gal. l. s. si. ff. de li. et postu. Rato q. nepos non simul admittitur cum filio et hoc ex ordinata caritate seu naturali affectione argumentu. l. generaliter. l. de insti. et substi. sub conditione fa. et. l. lucius. ff. d. bere. insti. vbi disiunctiua resoluitur i cōiunctiuam ppter voluntatem que concluditur ex caritate fa. le. l. cū. frater. s. l. si pater dele. ij. Idem in cōtractibus si q. emit redditu vel fundum p. se liberis et nepotibus. ibi et cōiungit successiue sez q. p. mo pater solus admittatur. post liberi. deinde hys deficientibus nepotes.

Etates sunt sex quibus generatio et stas hominis finitur. xxxv. q. iij. c. i. et. io. an. in prin. li. vi. Alij. ponūt. vij. etates. hominis. Similiter. vij. mundi. vñ. In stas inde puer adolescens post decrepitus vir. Dicitur inde senex postea decrepitus fit. Annos prima tenet. vij. et altera bis tot. Tercia quater. vij. sed quadraginta quaterna. Annos exuleat ad quinquaginta iuuentus. Sed si porrigitur ad lxx. se nectus et tunc decrepitus incerto tempore durans. Item nota versus de etatib. mundi. Primus ad iustitiam noe magnus pater abrahā Et post hoc moyses dauid natusq. redemptor. Septima sine caret locat in requiemq. beatos.

Et cetera qñq. scribitur extense p. duabus dictionibus et sic disponit fm q. re latuū sequitur. si saltem aliquid sequitur vt dicendo et cetera que sūt scribenda al. respicit oia que premissa sunt. Qñq. scribitur abbreviate vt. et c. sic omnes p. pben dit clausulas consuetas apponi in tali cōtractu. De hoc traditur in. l. gallus i p. ff. de li. et postu. et no. in. c. qm. p. fallaz d. p. ba. vide. supra. de. l.

E

Extigie. i. statim vel p. tinuo. vt. in. c. vnico d. sta. mona. li. vi.

Eulogiū idē est qđ testamentū. vt i. c. nos quidem de testa. et in l. iubemus. l. de testa. et. lege. quidem eulogio. l. de iure deli. Ita exponit ber. de testamentis. Apud nos aut aliter accipitur vt. ff. d. re mili. l. desertorem circa prin. et dē ab eu. quod est bonū et logos sermo quasi et cetera. Del scđm hosti. ab eu quod ē flebile et logos sermo quia vt in plurimū fit in extremis et est nota doloris.

Etiā eulogia dicunt eucenia que olim portabant metropolitani ad consiliū princiāle vt. xviij. di. c. de eulogis. vbi secundū glo. eulogia dicuntur munera que deferunt subditi suis prelati.

Euidens est qđ semp palā est et euide ter apparet. i. q. i. vt euidenter d. accu.

Euidencia. ff. de contra. emp. l. ea. que et qđ ē in euidenti nulla pōt tergiversatione zelari de cobra. cle. et mu. c. vl. d. off. or. si canonici. §. ceter. li. vi.

Eunuchi scđm azo. in suz. l. eo. ti. dicuntur spadones et non castrati. homines aut barbari extra solum romani imperij pñt eunuchi fieri. aut penā capitis subeāt

Euincere est aliquid ab aliquo extorq. re vel eripere. Del per sententiam iudicis acquirere. Res etiā euicta dicitur cū est amissa.

Euictio scđm azo. in sum. l. de euic. Scđm quosdam ita diffinit.

Euictio est rei empte. vel ex alia iusta causa accepta p sententiam iudicis abduccio vel vt petat alio euicente omisso. nec ei semp ē necessariū rem abduci vt videtur euicta vt. ff. eo. ti. l. euicta. §. i. Et euictionis cautio solet pñtari a venditore ipsi emptori ad hoc vt si aliquis ab emptore rem emptā tanq. suā petat dicēs eā sibi esse obligatam aut aliquod ius in ea habere emptorū recursum et regressum habeat ad venditores cui denūciare hoc tenetur et venditor debet assistere et defendere emptores in causa euictionis. Et dicitur euictio alicuius rei in causam alterius abduci p iudicem acquisitio. vide supra. cautio de euict.

ex

Exactio. i. petitio. nam exigere est rem ab alio petere.

Exautorizare est militez cingulo vel clericū ordinibus spoliare vt in l. qui cū vno. §. non omnes. ff. de re. mili. vel ē statum alicuius vel auctoritatem ei auferre. Et qñq. habet fieri expōse qñq. tacite vt si principes vel dux belli militi in exercitu delinquenti calcarea abiderit talis dicitur tacite exautorizatus dato q. nil ex primatur. et expresse vt si dux exercitus militē fugitiuū erheredauerit. Idem pñt habere locū in clerico q. exautorizare etiam idem sonat quod degradare.

Exandescere est subdito irasci habendo similitudinem inter furorē et estuantis ferri candorem.

Exceptio est rei defensio p quam se defendit et tuetur ab actore. Et fm azo. in su. l. e. ti. qñq. ponit large et improprie p omni defensione put reo ppetit etiā si nulla actori ppetit actio. Et tñc qđā vocant eam exceptionē facti vt qñ sine actione quis calūpniose ponit. Sed azo. vocat eam exceptionē intētionis et d. exceptionibus intentionis que sint no. ff. e. ti. l. i. in prin. et. l. ij. §. illud. l. de transac. et talis nō pōt de iure experiri quia nemo pōt experiri sine actione. vt cū tñc nulla sit actō nulla potest dici actionis exclusio sed dē pñt intentionem actoris defensio vt quando quis se in aliquo instrumento obligat ad aliquid sine exceptione iuris vel facti. Sensus est q. contra hoc nullā faciet defensionem de iure vel de facto. Dēnt tñ exceptō et defensio nā defensio p pñe dicitur que ipso iure actionē tollit. vt solutio que est eius quod debetur red dictio et acceptilatione omnis obligatio. tollit. insti. qui. mo. obli. tollit in prin. et §. item p acceptilationem. Item renuntiatio dē defensio. c. sup hoc dere. nūc cōcordat glo. in. c. primo. de lit. contesta. li. sexto. vbi nota ex glo. penul. q. omnis exceptio pemptoria qui pñt lēas et gradū am opponitur ante et post lit. ptest. l. de excep. l. vlti. Et no. hosti. et inno. in. c. pñtutus de rescrip. Item large dicitur etiam exceptio esse replicatio que datur actori. omnis enim replicatio est exceptō vt. ff. eodē. titu. lege. ij. §. replicationis. Et sicut se habet exceptio ad actionem. sic replicatio ad exceptionem scđm goff.

de pba: in sum. **E**xceptio vero et ppe exee-
prio ponitur pro illa defensione que com-
petit reo pira actorem ppetentem in euz
et sic de actionis exclusio. et hec est excep-
tio iuris vt si petis a me debitū et ego ex-
cipio q remisiſti michi vel q feciſti mecu
pactum de non petendo vel q nō venit.
dies pfixus vt ſumitur vtraq; exceptio.
ff. e. ti. l. i. q. pmo rñſo. et. §. replicationis.
et q exceptio ſit actionis exclusio habet
de elec. dudū ſup. ver. irritari. in glo. **E**x-
ceptio diuiditur in plura genera qz alie
ſunt temporales et dilatorie. **A**lie ppetue
et pemptorie vt. ff. e. ti. l. i. §. exceptiones
Alie ſunt odioſe vt macedoniane. **A**lie
favorabiles vt velleyane. hec diuiſio col-
ligitur ex. l. qui exceptionem. ff. de pdi. in
de. **I**tem alie ſunt in rem alie in pſonam
vt. ff. e. ti. l. i. §. exceptiones pal. **I**tem
ſcōm hoſti. et ſpe. alie ſunt anormale alie
mixte et mltas alias diuiſiones dicti do-
cto. pſequuntur vide eas.

Exceptio dilatoria eſt que cauſam dif-
fert vt inſti. e. §. appellantur. **E**t iſta eſt
multiplex diuiſio de qua aliquantulum.
nota. in. l. exceptionem. l. de pba. **E**t ei
quedā dilatoria ſolutionis que ſapit iſtā
naturam qz reſpicit actionem nimis tem-
peſtiue intentatam et debet opponi ante
lit. pteſt. ſed probatio eius ſit poſt lit. cō-
teſta. c. inter mona. de re iudi. quedam ē
dilatoria iudicij que opponitur ppe ad
impediendum iudicium ante lit. conteſt.
et pbatut tanq; p iudicialis et expediēda
venit ante litē. conteſt. **E**t idem dicendū
eſt de replicatione eiſdem. **Q**uedam eſt
declinatoria fori vt ibidem no. **I**tem col-
ligitur hec diuiſio ex. l. iſt. in fi. ff. e. ti. et
vide de hoc ſpe. eo. ti. **E**t nota qz declina-
torie iudicij ſunt in initio pponende. **E**t
ſunt iſte que ptra iuriſdictionem iudicis
opponuntur. **R**atio ne ſi eis ſcienter ob-
miſſis ad alia procedatur videatur quis
in iudicem conſentire. l. de excep. l. vlti.
no. goff. de dila. §. ſunt et alie in fi. **S**unt
etiam iſte probande in initio vt prius ſci-
at de iuriſdictione iudicis anteq; pceda-
tur ad vltiora. habent tamen etiā locū
poſt ſententiam ſi ex ignorantia obmittā-
tur de ſen. et re iudi. ad probandum. l.
ſi q non competentem iudi. l. vl. **E**tia dilat-

torie pponende et probande ſunt ante li-
con. c. inter mona. pal. et. c. paſtoralis d
excep. l. d pba. l. penul. **D**ilatorie ſolu-
tionis ſunt pponendo ſimiliter in initio
cauſe. i. ante lit. cōteſt. et pbande poſtq;
actor ſuam intentionem fundauerit ſz p
emptorias pbatit reus poſtq; actor ſua
intentione probauerit de hoc vide goff.
de proba. §. reſtat.

Exceptio pemptoria ſcōm ſpe. vocat
ſic quia actionem vel intentionē agentis
perimit ſcōm to. an. c. i. d lit. pteſt. li. vi.
ſeu ius ledit vt inſti. de ppe. et temp. ac.
§. ppetue vt pactum de non petendo in
ppetuum et inſiurandum de non agendo
vel accuſando. videlicet petebam a te cē-
tum et tu excepitiſti qz pepegi tecum de nō
petendo in perpetuum vel inſiuram nō age-
re vel accuſare que ipſo iure tollit nam
ralem obligatione. vt. ff. de iure iur. l. fi.
circa prin. quod doc. intelligunt eſſe vep
de voluntaria 7 conuentionali ſecus autē
de neceſſaria. **C**iuilem autē ipſo iure non
tollunt ſed ope exceptionis elidunt. **E**t
ſin a zo. ſemper obſtant hec agenti etiam
ſi ceſſauerit agere p mille annos.

Exceptio ppetua eſt que ppetuum ha-
bet effectum vt cum petis a me debitum
excipio quod tu remiſiſti michi. hec excep-
tio perpetua dici poteſt et perpetuo com-
petit quandoq; actor agit quia excep-
tio non competit niſi quis agat. ff. de ex-
cep. l. exceptio.

Exceptio tpalis ē que ad tps vtilis eſt
vt cū petis dbitū excipio q feciſti pactū
mecū de nō petēdo hec exceptio vltq; ad
annū vtilis eſt. poſtea vero nō de qua de
reſcrip. capiē. plerūq; 7 d offi. or. c. paſto-
ralis in fi. et. ff. e. ti. l. exceptioe. §. tpales
Et hec etiā dilatoria dē qz dēnt 7 plōgat
cām nō aut aufert aliud ex. puenio te co-
rā iudice nō tuo et tu excipis te nō eſſe d
foro ei? vid gl. i xbo excuſari. c. ſi ac d re
ſcrip.

Exceptio anormalis ē q nō ſequit nor-
mam aliaz qz pōt opponi ante litem. con-
teſta. et poſt et. j. lit. conteſt. vt exceptio
excomunicacionis et alie ſz de qd? dubi-
tatur an ſint ppetue an tēpales vt excep-
tio matrimonij 7 exceptio non numerate
pecunie et non numerate dotis vt no. in

si. de excep. §. appellant. Et plures alie
fm hosti. et spe. eo. ti. vt exceptio que ppe
ni fideiussozibus ex epla diui adriani cō
tra creditores vt no. insti. de fideius. §. si
plures.

¶ Exceptio reiudicate non pōt opponi
quando fit sup eadem re et quando est ex
eadem causa et eadem psona.

¶ Exceptio doli est quadruplex vno. ac
tu. in glo. l. qui se debere. ff. de condic. ob
cap. da. cau. non se.

¶ Exceptio ppe est vbi aliqua puentu
alis ecclesia canonicorū secularium vlt re
gularium monachorū vel monialium imme
diatē subest pape. Hanc exemptionū alia
vlt. alia particularis vniuersalis ē que
cum vniuersitate iuris spectat ad papaz
tra qz metropolitano aut dyocesano ni
bil iuris manet in eadem. Particularis
est que pzo parte in certis casibus ab eo
rum iurisdictione erimitur et alias pting
ad eisdem. ver. gra. si forte aliqua eccle
sia quantum ad hoc est exempta vt null
archiepū vel epū possit in ea diuina su
spendere sicut in sua dyocesi et alias ei ex
bibeat reuerentiam et honorem. Item
exemptionis monasteriorū due sunt spēs
quedam non recognoscunt superiorē nisi
papā. Alie sunt ordinū exemptorū vt mo
nasteria cisterciensium et. que nō corrigit.
ordinis loci. sed abbas vel prior eorū gl.
est in cle. attendentes de sta. mo. Item
exemptioni alia psonalis alia localis.

¶ Personalis est vbi archiepū vel epū
erimitur vt a nullo. nec etiam a legato se
dis aptice. nec etiam a iudice delegato.
excoīcari vel interdici valeat aut suspen
di. Sed localis est que loco hoc est eccle
siarū.

¶ Exemplaris dē illa substitutio que fit fi
lio furioso seu mente capto in evētu mor
tis in furore seu non sana mente Et dē ex
emplaris quia admittitur fieri pdictis.
sicut pupillaris pupillis fit qui ppter eta
tem sibi per testamentum puidere nequi
venit. sic em pdicti. ppter furorem de
mentiam seu defectū mentis vt insti. de
pupil. substi. §. i. in prin. Atz multis ta
men differt a pupillari vt. j. dicitur d sub
stitutionibus. Significat aut hec substi
tutio diuersimode vt significatū ex ei

verbis vel alias vnde cum sumptū si
nificare pbat Significat ei primo vel ei
verba significant seipsam scz qz filio cui
facta est substitutio mortuo in furore vel
demencia substitutus admittatur vt. §. i
insti. de pupil. substi. Significat alterius
tacitā vulgare ar. l. iam hoc iure. ff. d pu
pillis iuncto. §. i. insti. e. ti. pal. Ratio si
cut in primo significato considerat ppieta
res verborū eius sic in scdo significato cō
sideratur ydempnitās psonarū vt quod p
substitutionem testator filio puidet Sic
nisi aliud appareat significat etiam hec
substitutio pupillare. d. gra. facta est fu
rioso impuberi. si in furore decesserit sen
sus est qz si decedat in etate pupillari tūc
significet exemplare quia facta impube
ri licet furioso et valet vt pupillaris tan
tum qz verba hoc significant Et quia de
fectus naturalis potius extenditur seu ac
tenditur qz accidentalī. l. iij. §. i. ff. de tu
t. Et hoc quando illa deurrunt que re
runtur in pupillari quia filius est in pote
state patris et sic de alijs. Si autem non
cōcurrunt. tunc infra tempus puberta
tis valet vt exemplaris postea non ppe
limitationem illam si in etate pupillari de
cesserit. Si autem factum est sine tempo
ris limitatione tunc valz simpliciter seu
p omni tpe vt exemplaris. Significat vl
terius hec verba filio furioso substituto.
subaudi. i. si filius furiosus in furore de
cesserit. Et requiritur qz sit furor tpe mor
tis. vt. §. i. insti. de pupil. substi. pal. et. l. ex
facto. §. i. ff. e. ti. licet alias p ista verba. ti
cio furioso lego talem qualitātē sufficiat
ad esse tpe dispositōis vt in. l. mela. i. p n.
ff. de ali. et ei. legatis Quia apponit cā de
monstratōis rō vtriusqz qz significatum
sumptū affectōe q significat ei puideri
cui puidetur cū eo mō quo pōt modo in
primo casu melius puidetur ei recipien
do ea verba in illo sensu Sz scdo casu me
lius puidet furioso recipiendo verba de
monstratā tū qd ē ppiū eorū significatū
significat vltē ex nte pditōe substitutōis
substitutus admittat volens vl inuit fm
qlitatē psonē substituti. Si ei ē substitu
tus fili furiosus q erat i ei p tate tpe mor
tis est necessarius vel voluntarius. vt. in
§. i. insti. de here. qua. et disse.

Excommunicatio est extra communionem ecclesie separatio vel censura ecclesiastica excludens a communionem fidelium. xi. q. ii. ca. nihil. et. s. euidenter vel est eterne. mortis damnatio. xi. q. ii. nemo epoz et c. nulla. et ergo festinare debem? ut mortuus a xpo sepatus p excommunicationem reintegretur et reconcilietur xpo p absolutio. nem. Maioribus enim malis debz sincera caritas subuenire. l. di. ut pstitueretur a glo. in. c. pnti. e. ti. li. vi. Vel sic generaliter est a qualibet licita comunione vel legitima actu separatio vel a sacramentis exclusio. Spes excommunicationis infinite possunt esse quia tot quot sunt spes communionis. due tamen spes eius pcpue scz cano. pmuniter vsitantur scz maior et minor. de vtrazq illaz habetur. ii. q. ii. Engel dudu. Nam vna excoicatio q maior est dicit anathema et excludit ab ingressu ecclesie et a communionem fidelium et a sacramentis beuocatur maior et fertur cum solemnitate. de qua etiam dat precedens descriptio cum dicebatur est a qualibet licita pmmione hoim vel legitimo actu et sacramentoz sepacio vñ et adam excoicatus fuit ab esu ligni in. s. euidenter pal. xi. q. ii. et de sen. excō. si que in glo. ii. Alia. dē minor. Et illa tm sepe rat a sacramentis. Et hec est duplex vna per picipium a iure vel per sententiam ab homie. alia sepat a pmmione fidelium non sacramentoz. v. q. ii. pnti fm goff. d. cle. excō. ministrante. s. item sciendum. Est enim quedam excoicatio iuris a qua absoluit epus nisi absolutio sit summo summo pontifici ob reservata de sen. ex. nup alia hominis ut epi vel sui vicarij vel de legati de offi. ordi. cum ab ecclesiay de maio. et obe. c. vnico. li. vi. in glo. Et nota q excoicatio est medicinalis nō mortalis disciplinā non eradicans dñ is in quē lata fuerit non contempnit eam. c. i. e. ti. li. vi. Etiam excoicatio dē mucro epi. xvi. q. ii. c. visis i fi. vbi dē felici mucrone epi sacerdotum piaculo refecentur et. xxi. q. ii. corripiantur. Item dē anathema. improprie ab ana. l. sursum et theca figura olim in frontibus dampnatoz impssa et sic quasi anathema dē Et hec maior q duplex est. Quedam sine solēnitare. alia

solemnis quando duodecim epi vel ptebiteri candelas in terram picunt et pedibus calcant. Et non differt ab alia nisi in substantia quod maior est terror et confusio de bñs duobus in. c. cum nō ab homine de iudi. Et excoicatus amplius et sepius excoicari pōt de treu. et pa. c. i. Item excoicato pnt picipare et comuni. care familia et vxor et liberi quia sunt a canone tēmpri de sen. excō. q. in. dubijs Et picipans in loquela quo ad correctō nem non est excoicatus. e. ti. porro. nec p dicatores vel alij recipiendo elemosinas eo. ti. Cum p voluntate vel predicando seu mouendo. e. ti. R. Et no. casuz in quo quis est excoicat? vel excoicatur sine peccato mortali. in. c. lras de resti. spo. vbi mulier nolens reddere debitum ppter cōscientiam p sanguinitatis in quo benefact tamen excoicatur Et sic excluditur ab ecclesia militante non tamē triumphante. c. inquisitioni de sen. excō. quāuis alias si p peccato mortali sit quis excoicand? c. nemo epoz. xi. q. ii. Et nota p. xvi. cōstitutiones cle. comprehensi sunt. l. casul Quoz. xvi. reservati sunt pape quibus quis ipso iure excoicationem incurrit ex presse et p duas duo tacite. vide glo. i. s. excoicationis in cle. i. d. sen. excō. vbi tēnt merantur loca istoz casuz Item excoicatio maior ptrabitur in. xvi. casibus fm goff. in sum. de sen. excō. s. ptrabitur. Item excoicatus nihil dare debet pro sua absolutione. c. ad aures de symo. Si tamen pro manifesta offensa est excoicatus primo debet satisfacere et postea absolui de ver. sig. ex pte. Sed pone statntū epi est q quilibet excoicatus anteq absoluitur debet soluere. r. p quolibet mense vtrum valeat statutum. Rñdatur qñ in. c. ad nostram. et. c. nemo de symo. licet in contrarium determinat hosti. et io. an. in. c. ad aures pzealle. **E**xconsul est qui desinit esse consul si mille notatur de questore et exquestore in fi. in pbe. s. cunctz hoc. **E**xusatio est alicuius iuste cause allegatio in defensionem vel supportationem alicuius ne cogatur comparere in iudicio de quo in. l. ii. ff. si quis cautionibus et in. ti. de va. et ex. numez.

Exculatio tutor fit ex varijs causis. Et quedam innuitur equitati. Quedam enim excusantur ad tempus scz qui causa reipublice abesse ceperit et reuersi ad no- uam tutelam infra annum non vocantur sed veterem non cogentur statum recipere. vt insti. de excu. tu. vel cura. §. q. se. et l. eo. ti. l. i. et. ff. e. ti. l. i. §. itez qui reipu- blice. Est et alia excusatio a tutela que di- citur excusatio veteranoz qui excusantur a tutela si sint a milicia dimissi honesta. causa interveniente et iusta puta ppter in- firmitatem vel aliam causam. Sed illa q. alio modo fit non vocatur honesta sz cal- saria. vt. ff. de hys qui no. infra. l. ij. §. cog- nomine. Et ppetuo qui solunt a milicia po. xx. annos. Sed ad tempus qui infra. xx. annos et hoc diuersimode tenet qz si infra. v. nullam sibi vendicat immunita- tem. Si vero post. v. annos solutus fue- rit habet immunitatem vnius anni Post octo annos bz immunitate biennij. post. xij. triennij post. xvij. quediennij post. xx. annos habet excusatione perpetua. Est et alia tutele excusatio eoz qui numero liberoz se excusant vt rome liberoz trius l. eo. ti. l. i. cum concor. in ytaliam. iij. in puincia. v. excusato eoz qui morbo excu- santur vt ceci et surdi. muti. furiosi. et p- petua valetudine detenti. l. e. ti. l. vnica. **E**xculatio eoz qui etate excusantur scz qui habent tria onera tutele. i. tres. honores tutele scdm azo. que omnia ha- bentur. l. sub hys ti. in rubro et in nigro vide de hoc azo. ibidem in sum. **E**xculator scdm azo et spe. eo. ti. est q. venit ad pponendum causas absencie ali- cuius qui non poterat simul rone sui vel cause pcuratorem constituere vt in cau- sis criminalibus in quibz licet pcurator non interueniat vt. in. l. i. ff. de pub. iudi. §. rei. excusatur tamen allegatis causis. absentie bene admittitur ut in. l. absens. ff. de procu. vel vocatus erat vt persona- liter compareret. **E**xecutor scdm spe. eodez ti. est officia- lis p quem litis executio vel ipsius cause pperatio iubente iudice suo expeditur. Del scdm azo. pprie est ille qui discussam causam sententiaz executioni mandat vo- catur etiam in iure apparitor. Require su-

pra apparitores. alias etiam vocatur in iure diuersimode de istis modis est glo. notabilis. l. de execu. rei iudi. l. si vt p- ponas. Quam prosequitur spe. in ti. de ci- tatione. §. sequitur ppe princi. Item ap- pellatione executoris intelligitur de lega- tus. c. scissitatus de rescrip. et. c. si quis. contra de fo. compe. vnde executores sunt illi per quos iudex sententiam suam exe- quitur et rem iudicatam mancipat effec- tui et mandat executionem. Et duplex e. executor. scilicet merus et mixtus. Execu- tor merus dicitur cui quandoqz per nun- cium non est demandata aliqua cognitio sed tantum cause executio. **E**rtalis talis non debet audire exceptiones vt. l. de ex. re iudi. l. si vt pponis pal. et. c. d. ce- tero de re iudi. et. ff. de iudi. l. si pretor. Et de tali loquitur. c. pastoralis. §. quia vero. de offi. dele. vbi bo. glo. de executio- ne duplici fm hosti. tamen tenetur admit- tere exceptionem excommunicationis alias appellari potest. de hoc vide archi. de ex- cep. pia. li. vi. Del sic executor merus est qui non potest de fraude interposita cog- noscere ab illo non appellatur nisi modum executionis excedat. ff. quoz appel. no. re- ci. l. ab executore et de re iudi. qui ad con- sultationem in fine. et. ij. q. vi. sub illo. §. sunt quozum et. §. ab executore. et. c. si ve- rum et. §. se. Sed a mixto executore bene appellatur si non admittit legitimam exce- ptionem vel alias ptes grauauerint de app. dilecto et. c. vt debitus Sz executor mixtus est qui habet cognitionem cause annexam vt in. c. nouit de ap. et de re iu- di. ca. de cetero pal. de offi. dele. pastora- lis in glo. vt cum papa mandat alicui re- stitui rem suam vel alicui dare beneficiu. et. Et talis debet recipere legitimas ex- ceptiones quantumcunqz scribat sibi ab- solute a papa vt de offi. de le. ex parte d. rescrip. c. si quando et. c. cum adeo. xxv. q. iij. et si non. **E**xemptus dicitur qui a suo iudice siue iurisdictione ordinarij subductus est. et. **E**xecrare est ab hominari vel detestari. et pprie attribuitur delictis dicendo. hoc delictum est execrabile. **E**xempla non sunt semp imitanda. sz exemplum pape est nobis sequendu. xvi

q. iij. licet dis. ix. ca. saue ubi glo. et glo. i. c. de quibus. di. xx. q. p. exempla sic iudicandum cum ius deficit. **U**el intelligit de exemplis publice vel autentice persone ut principis vel aploz et de exemplis pluris et non paucorū vide ibidem.

Exercitor dicitur is ad quem quotidianus questus et utilitas navis pertinet. **M**agister vero navis dicitur cui tota navis et anchora commissa est. **R**e. s. actio. exercitoria ubi de hoc.

Exhereditatio est alicuius a sua substantia vel hereditate exclusio et alterius seu alieni institutio veluti cum parentes exheredant filios et scribunt alienos heredes in testamento ita accipitur insti. de exhere. lib. p. to. **E**t sic exheredare est filium constituere alieni a substantia vel hereditate paterna et debent fieri causa inserta et probata. **E**t propter quas et quot causas pater filium et contra filius patrem possit exheredare no. glo. in. c. quin tanallis. de iure iur.

Exero. i. peto sic ponitur exeratur. i. petatur. l. ut verborū que est fi. l. qui admittit. ad bo. pos. ibi glo. penultima vel est idem q. aperiatur via petenti.

Exstare est fervere bulire vel calefacere ut est glo. in cle. dudum de se.

Exhibere est rem in publicum deducere seu ostendere ut copiam habeat adversarius rem suam tangendi et eam sic visā si sibi sua videtur eam vendicandi hoc ff. ad exhibendum. l. iij. **E**t de libero homine exhi. l. iij. §. et ait ptoz. **R**e. s. actio ad exhibendum.

Exilium triplex no. archi. xlv. dis. cu3 beatus in fi.

Expense sunt sumptus voluntarii et non necessarii et dicitur expensa quasi extra pensas et debitum facta. **S**ed impense sunt utiles et necessarie a verbo impendere dicte. unum tamen multociens pro alio ponitur ut. l. iulia. in fi. ff. de iniuriis ubi expense p. necessarii et utilibus dūtarat ponuntur put ibi no. **E**tiam impense p. voluntariis ponitur non solum. utilibus et necessariis. ff. de ver. sig. l. impense. **Q**uāvis dīa predicta p. trāsi dicat. **E**t expense differunt a damnis unde iuramentum factum sup. vnum non extē

ditur ad alterum. nam expense sunt causa litis. damna vero ex discordia pueniunt ut destructio domus et similia de in iuri3 c. in nostra in tex. et glo.

Expilatores scdm azo. in sum. l. 7. ff. de crimine expi. here. bñ sunt qui ex rebus vacantis hereditatis aliquid surripiunt. et expilant de pe. dis. i. aut facta **R**e. s. actio expi. here.

Experiri qñq. ponit p. respondere seu defendere ut de iudi. c. i. de de pcura. c.

Qui generaliter. li. vi. **Q**ñq. p. agere ut de causa pos. et p. pte. c. pastoralis.

Explicatio est allegatio que supplicatio nem infirmat unde replicatio est allegatio contra exceptionem et adiuvat actorem. **E**t supplicatio est allegatio que replicationem infirmat et reum adiuvat.

Sed explicatio est allegatio infirmans. supplicationem et sic p. actore contra reū.

Exponere. i. contra se ponere. **E**xponi autem dicuntur infantes servi liberti et languidi si sine cura dimittunt vel eis alimentis negantur a parentibus a dñis vel a patronis ut in. c. unico de infan. et lāg.

Exponi enī aliqui solent relegato pietatis officio infantes vel languidos ante ecclesias ponere ut eos aliqui miseris mo

ti colligant. l. xxvij. di. si expositus. no. ff. de vul. et pupill. l. i. in parte et de pben.

si epus in glo. certas li. vi.

Expressa pupillaris substitutio. **R**e. i substitutio.

Exorciste grece latine dicuntur adiutores. xxi. di. clericos.

Eximare. est alicuius rei certum pcius dare et est idem q. taxare vel certis pcius diffinire et determinare.

Extraordinarium remedium est quod ob aliquam causam extra vel ultra cursū solitum alicui datur ut restitutio minori leso vel absenti causa iusta necessaria vel pabili ad qd remedia nunq. recurrēdū est quādiu remedio ordinario locus ē ad quod potest habere recursus.

Extraordinarium iudicium est corāz de legato vel quando non pceditur in figura iudicij. sed ex officio iudicis in modis inquisitionis vel denūctionis vide rex. iū cta glo. in. c. qñ p. tra de pba.

Extra nota. archi. de prescrip. statutu
li. vi. §. iij.

Exterminare est quasi extra terminos
vite vel iurisdictionis sue ponere. ele. vni
ca de iureiur. de here. excōicamus. §. mo
ueatur et. §. se ponitur etiam p depone
re desolari in exilium mittere.

Ex tunc tempus extremum significat.
ff. de condi. et demon. l. si is. §. si ita.

Ex not. archi. iij. q. v. Quisquis et ple
nius io. cald. in .c. vestra de co. cle. et ma
lie. et io. mo. d. here. excusatus li. vi. Etia
archi. de pben. cum in illis. e. li. et paul⁹
in. c. in lris de resti. spo. etiam no. l. d. le.
non dubium. et qñq in compositione.
stat augmen. atine p valde vt exequare. i
valde equare vt. l. i. ff. de le. i. vbi dicitur
p omnia exequata sunt legata fideicom
mis.

Explora. i. exclusa. c. inquisitioni d. se.
excom.

Extores. i. immunes vel insontes de
sen. ex. c. ptingit et dis. xix. nulli phas est
vbi dicitur sed extorris a sancto fiat mi
nistrio et. e. dis. c. ita dñs §. in omnē ter
ram vbi dicitur vt extorē. i. alienū se mi
nistriq intelligeret esse diuini et habetur
l. de custo. reoz in. l. de hñs que ē lex fi.
et de pedi. ij. Item p index vbi dicitur nu
dari facultatibus pñs et patrie sue ex
tores fieri etiam. xi. q. i. pspirationem.

Exquestor est qui publice pecunie con
gregande. pseruande et querende officiu
habebat hanc administrationem deposu
it. vel dicit ille qui questoris deponit ad
ministrationem vt no. insti. in pbenio. §.
cumq hoc in glo. vide supra ex consul. et
questores. et tantum de. E.

Fa

aber lig

narius dicitur non
solum qui ligna dor
lat sed generalit om
nis qui edificat. ff. d

ver. sig. l. fere. §. fabros

Fabricenses dicebantur scdm. l. l. eo.
ti. l. xi. Qui erant deputati armis faciē
dis reparandis et vendendis. Sed io. an
de sen. ex. Si index li. vi. dicit q fabricen

sis dicitur qui publico arma facit et p pu
blicas fabricis et non alibi et dat primice
riori vt reponat in publicis arma mentis
quoz brachia stigmatē figurabant. Re. j
stigma.

Facere dicitur ille cuius auctoritate.
fit de sen. exco. c. mulieres. et facere dicit
quis statim. confestim. incontinenti. mor
illico quod facit sine intervallo nullo ac
tu ptrario aut impertinente intermedio
de elec. quia ppter vbi dicitur q post col
lationem mor debet electio celebrari. Si
militer cum vis infertur persone inconti
nenti repelli debet. i. sine intervallo qua
si bello ptriuato. Item id quod facit in
triduo. l. de erro. aduo. l. vl. vbi dicitur
q aduocatus potest renocare erroz suū
statim. i. infra triduū et hoc intelligit pla
ceñ. sicut sonat. Sz accur. hoc intelligit
quando causa durat post errorem tantuz
per tres dies. Item quod facit in. x. die
bus. ff. de consti. pe. l. pmissor vbi dicitur
q si quis sine die pstituerit se solituz pe
cuniam alicui ptra eum agi potest si statim
non soluerit infra. x. dies. Item qd facit
in vno anno. xx. q. i. puella. vbi dicitur q
si in scñs parentibus infra. xij. annū velū
acceperit parentes vel tutores possunt is
statim irritare infra annum. Item quod
facit cum quodam tpamento tempis ita
q nec minimū vel maximū tempus assu
mit quod magis potest intellectu deipi.
q dici. ff. de solu. l. ratum et l. de codicib⁹
vbi dicitur q heres fideiussori testator
hoc quod adita hereditate soluit p defū
cto statim soluere debet. i. cum quodam
tpamento tempis nec enim statim cū sac
co parus venire debet. Item quod facit
cum primo potest d resti. spo. olim causa
vbi dicitur q vim illa tam reb⁹ pōt quis
repellere incontinenti. i. q cito poterit col
lectis amicis ita tamē q illud incontinē
ti non extendatur vltra annum. hec ber.
de elec. quia ppter. Item quod facit in
vno mē se. i. q. i. constat vbi dē q si aliq
ordinati sunt ad hereticis per vim si statim
renunciauerint pfiliabulo hereticoz. i. in
fra mensem tunc excusantur. Item qci
to scit vt. xxxij. q. ij. mulierem. Item qd
facit quandoq vt. ff. si cer. pe. l. i. vbi di
citur. Quicq rei assentimus alienam fi
p 2

dem secuti mox recepturi ex hoc contrac-
tum credimus.

Factitare est frequenter facere. l. fulci-
mus. §. latitare autem. ff. qui eta. ex cau.
in pos. eatur.

Factio est pspiratio. l. quisquis. L. ad
l. iulia. maiest. ubi glo.

Falcidia dicitur lex a falcidio tribuno
plebis. qui ipsam adinuenit ad hoc qd qd
extraneo in testamento suo legare nō pos-
set quin ad minus quarta remaneret here-
di qd si contra faceret locum non haberet
et sic dē falcidia a falce ad defalcandum
singulis mandatis per quam permittit
heres habere quartam partem legatōis
vel hereditatis quando etiam tota here-
ditas vel maior pars est legatū exhausta
Et est triplex falcidia scdm io. an. in glo.
di. q. responsa prudentium. Re. infra lex
falcidia.

Factum fieri pntum in dispositione
significat ipsum ad heredem vel aliū trā-
sire seu transire posse vel non put em ipz
factum vel quoduis aliud medium pbat
significat vel declarat. ver. gra. in puen-
tione deducit hoc factū licere ire agere p
fundum pmittentis ad fundum eius cui
pmititur hec puentio non transit ad he-
redes siue sit appositum verbum psonale
tibi vel mihi siue non. ymmo simpliciter.
dictum est puenimus licere seruo agere h
factum non transit ad dominū. §. sed cū
factum insti. de si i. seruo. Sed ibi debitor
conuenit cum creditore qd ei non liceat de-
bitum petere et ita fit pactum de non pe-
tendo simpliciter hoc factum seu pactus
transit ad heredes.

Facere quod potest qualiter quis pue-
niatur et quomodo intelligatur habetur
in l. Sunt qui. cum. ix. l. se. ff. de re iudi.
Nam patronus patrono liberi et paren-
tes eorum miles armate milicie vel doc-
tor. presbiter &c. Si condemnant ad id
quod facere possunt non totum quod ha-
bent extorquendum est. sed ratio habenda
est ne egeant vt. l. in dempnatione. ff.
de re. iure. Nam intelligitur quis facere
debere qd pmode et honeste potest. nec
enim videtur fieri posse quod non potest
fieri honeste. ff. de ver. sig. l. nepos pculo
Et quando factum p nō facto haberi nō

potest. ff. de cap. et possit. reuersis. l. in vl
lo. §. facti. Item p factum probatur vo-
luntas. ff. de legi. l. quibus. c. dilecti de
appel. c. si. de pūg seruo. Et factum vt d
facto constat quatuor modis. c. quesitus
de coha. cle. et mulie.

Fallania est culpa vel iniuria ppe qua
vasallus amittit feudum Et est quedam
culpaque respicit dominū scz quādo tri-
bus vicibus citatus legitime fidelitates
prestare noluerit vt in vñibus seu. que sit
prima causa benefi. amit. c. i. Et talia cā
quando in feudauit alia lege quā ipse ha-
bet vel talem vasallum qui feudum der-
seruire non potest. Quedam vero est cul-
pa vel fallonia que non respicit dominū
scz quando vasallus interfecit fratrem.
vel filium suum. vel filium fratris vel ali-
ud crimen commisit quod patricide ap-
pellatione cōtinetur. Et plures alias fal-
lonias tam respicientes dominos qd ali-
os ppter quas feudum amittitur no. bor
in lū. de feu. §. qui mo. seu cau. seu. amit.
Falsarij sunt qui crimine falsi tenent.
vel qui crimen falsarioz admittunt vt d
cri. fal. ad falsarioz

Falsitas est mutatio veritatis de cri.
fal. c. i. c. licet Et per to. ti. no. de rescrip.
super litteris per docto. eo qd falsatores
semper student mutare ea que vera sunt.
vt falsa videantur verisimilia vt in auct.
instru. cau. in prin. coll. vi. Et secundum
ea que nota. azo. in summa. L. ad. l. cozo
ne. de fal.

Falsum est qd caret veritati vt rescrip-
tum falsum quod non habetur aliquod
pmodū seu substantiam veritatis scilicet
cet qd non emanauit a papa et tamē appa-
ret emanasse. c. sua nobis de offi. vica. vi
bi de B. Et nota in. c. super lēis d rescrip.
pfran. de sabrel. Vnde falsa. i. iniusta et
vera. i. iusta insti. qui. et exqui. cau. manu
mit. non pos. §. eadem. l. eliascentia ubi
dicitur qd causa semel approbata siue ver-
re siue falsa non retractatur.

Fallacia secundum boetiu. in summa de
do. et contu. §. i. committitur in de capi-
do in hñs que asserit aliquis false in cer-
ta scientia.

Fama scdm spe. tiru. de noto. cri. §. fa-
ma. ē ille dignitatis status vita et moribz

comprobat et in nullo diminuitur secundum glo. L. ex qui. cau. in fa. ero. l. i. q. l. iij. in ca. vestra de coha. cle. et mulie. Et loquitur de fama hominis. Sed fama d. aliquo negotio que est medium veritatis eliciende describitur sic. Est communis et clamorosa insinuatio insurgens apud totam vel maiorem partem populi ex incerto auctore peniens. et dicitur a for. faris. q. dicitur ab opinione quia ultra communem opinionem requirit communem locutionem et sic duo erigit. Et in descriptione fame p. nomen dignitatis non ponitur p. honore publico secundum azo. sed p. potentia a natura cunctis attributa. Et hec descriptio locum habet in bona fama. Quandoque etiam fama sumitur p. infamia siue mala fama ut in. c. tua de coha. cle. et mulie. et ideo fm. spe. fama potest aliter describi ut comprehendat utramque scilicet bonam et malam sic fama est verbens vulgi et maioris partis opinio rei de qua queritur p. sciens vel conforans. Fama ab homine sic consuevit describi. est dignitas status vita et moribus comprobata ut. ff. de va. et extraor. cognitio. l. cognitionis et qui talem famam negligit crudelis est. xij. q. i. nolo. etiam fama opinio existimatio idem sunt. Fama inter homines. est publica et communis in insinuatio ex sola suspitione et ex certo auctore pueniens. Familia fm. azo. in sum. L. de edi. ac. appellatione familie continentur omnes qui sunt in seruicio alicuius etiam liberi homines qui seruiunt ei bona fide vel etiam alieni serui et etiam qui sunt in potestate eius similiter omnes p.inqui liberi et patroni sic generaliter sumitur de ver. sig. l. fi. Vnicus vero seruus familie nomine non continetur nec duo faciunt familiam ibidem. Et dicitur a femore que est p. hominis genitiua ut dicta. l. fi. L. de ver. sig. Familie heriscunde. i. hereditatis diuidende no. in rubro. ff. famibercis. Re. s. actio famiber. Et differentiaz inter familiam mancipatum et seruum no. archi. xxiij. q. iij. c. patrem. Famosum carnem secundum azo. in su. L. de in iur. est dictamen vel hystoria composita ad alicuius infamiam put ibi notare videtur azo.

posita ad alicuius infamiam put ibi notare videtur azo.

Famosus libellus. potest proprie dici liber pscriptus ob alicuius infamiam ut. ff. de in iur. l. lex tormentor. s. si quis liber. Et imponitur ei pena capitis qui famosum libellum inuentus non corrumpit. sed aliqui manifestauit et qui eum dictauerit si non pbauerit de calumpnia capitaliter. punietur secundum azo. in sum. L. e. ti. hec et plura ibi vide per eum. Et hoc est verum si reo convicto capitalis pena esset imposita aliter non. Et notat in. l. vnica. L. e. tunc.

Fautum est genus diuinationis cui qui intendit damnationem anime sue incurrit xxij. q. vlti. non obseruetis.

Fatalis dies secundum azo. in sum. L. de temp. et repa. appel. dicitur spacium temporis infra quod appellans debet appellationem psequi. Et quidam olim quatuor dies fatales concedebantur quorum primus erat spacium sex mensium. Et si appellatum fuit a sententia clarissimi viri. vel spectabilis viri vel delegati a p. n. cipe. secundi autem dies fatales sunt spacium. xxx. et vnius diei. Tercij et quartij sunt similiter totides si saltem facta fuerit appellatio a delegato vel spectabili. vel clarissimo viro put hoc habetur in. l. ij. L. de temp. appel. hodie autem ex ordine vnus tantum fatalis dies est. i. vnus. Sed si iusta causa intercesserit. alius annus indulgetur et ita erit secundus dies fatalis quo transacto lite non completa. rata manet sententia ut in auten. et qui appellat in dicto ti. de tem. appel. Dicebatur autem fatales dies quia eis fautum id est terminus cause imponitur vel quibus mors accidit cause.

fe

Femina secundum aliquos d. a feditate eo quod fedas et enormes superfluitates. menstruales emittit. Sola enim femina est animal menstruale cuius cruoris contactu fruges non germinant arescunt herbe. arbores amittunt fructus. ferrum rubigine corrumpitur. et si quidam canes. comedunt rabiem incurrun. Verificantur bec in adamante.

Ferie scdm azo. in sum. l. eo. ti. dicuntur a foro quasi foerie quia prestant variationem ab his que consueverunt agi in foro. Posti. tamen in sum. e. ti. dicit qd ferie dicuntur per contrarium Cum esset ferie colende non sint hec tamen coluntur. vel dicuntur ferie dies quasi dies festinandi secundum papiam. quia istis feriari. i. a malis opibus abstinere debemus et nihilominus prestant immunitatem a mercantibus. Cum difficile sit inter ementes et vendentes peccatum non intervenire. lxxviii. distin. eiciens de pe. dis. v. c. qualitat et negocium. Ea que tamen pertinent ad disciplinam militarem vel scolasticam ut artes liberales vel ius civile in diebus feriatis pagi possunt scdm azo. ff. e. ti. l. i. vide nota. p. doct. in. c. conquest. de feriis ubi cum queritur an liceat studere leges. vel pro precio scribere in diebus feriatis vel festiuis vel officiis di. io. an. qm studium sit sine solemnitate non propter lucrum qd licet cum non sit opus seruale. scilicet cum solemnitate scilicet in publicis scholis non licet. do. an. de brut. dicit qd causa condilij dandi ubi necessitas suadet qd quia causa tpe paritura est vel de loco longinquo. et tunc licet studere etiam ad lucrum alias non. Nec in scientijs politicis que ad lucrum vel honores tendunt. Sed in theologia et in speculatiuis. Et addit pan. etiam in iure canonico. quia talis laborat vinea domini et efficitur homo speculativus. et abstrahitur a vicibus. Non autem cultus diuinus vel officium pretermittatur qd iam est maioribus studere et mentes occupare quam oculum insequi vel in larvis vagari immo melius est domi manere quam festa ecclesiarum propter dominas visitare. xxi. iij. q. i. o di. pieci ubi glo. et. l. penul. ff. de feriis describentibus et de legentibus vide in ti. de feriis p. doct. Et sic ferie sunt quedam solemnitates temporum in quibus cause tractari non debent. Et scdm goff. dicuntur ferie quia forensibus negotijs immunitatem prestant. l. dyuus. ff. eo. ti. Unde de feria vno modo capitur per qualibet die. in ebdomoda et ita seruat ecclesia dicendo feria prima. feria secunda. Et de a foro faris scilicet a fando. i. loquendo. quia singulis feriis solo verbo loquendo deus creauit

hominem et omnia. Alio modo capitur per die solemnem festinanda et sic dicitur a feriendis victimis que offerrebantur in feriis vel a feriando scdm papiam quia et si omnibus diebus abstinendum sit a malis. istis tamen precipue ut. c. i. de feriis. Et ergo sic ferie causarum ferie festinande et sic ferie nuptiarum de quibus in. c. Capella nus de feriis. xlii. q. iij. Qd oportet. xv. q. iij. placita. lxxv. di. qd die dominico. feriarum alie sunt repentine quas imperator vel princeps indicit repentine propter victoriam vel uxorem ductam vel filium natum vel propter publicam congratulationem ob diem natalis imperatoris ut. l. e. ti. l. i. Et dicuntur repentine qui non sunt ceterum quia repente et subito inducuntur et a nullo iudice indici possunt nisi a principe ut in ritu. l. de feriis. Et nullo ei iudice presumi debet et auctoritate sua aliquas prestat ferias. Nam feriales feriales nouari oportet quas amministrator edixerit. Alie sunt solennes et quarum quedam inducuntur ob reuerentiam dei ut dies dominicus ut. l. ij. l. e. ti. et. l. oes dies. Et precipue omnes dies. Et precipue omnes festiuitatus gloriosissime virginis marie sanctorum apostolorum et aliorum que numerantur. c. vi. eo. ti. et de conse. di. iij. c. i. Alie ob honorem principis ut dies natalis vel coronationis eius. l. e. l. fi. Et in dicta. l. omnes dies Alie autem ob bonorem ciuitatum ut dies natalicie maximarum urbium ut rome et constantinopolis. l. omnes. pal. Alie ob necessitates hominum vel publicam utilitatem ut sunt duo menses unus gracia messium alius causa vindemie. De quibus etiam in pal. l. omnes dies ubi dicitur omnes dies inbemus et iuridicos illos tamen manere feriis dies phas est gemis mensibus ad requiem laboris indulgentior annus exceptis estiuis quibus favoribus mitigandis et anticipant fructibus decerpendis. has vero ferias specul. c. ti. non vocat solennes sed iudicat rusticas vel publicas quia propter rem publicam vel utilitatem rusticam inducunt. Et forte spe. mouetur ex. l. i. in prin. ff. e. ti. Et statuuntur he ferie scdm pluetudinem cui insubet loci et scdm varios terrarum ritus ut. ff. de fer. l. presides.

Ferri p^{re}ie dicimus ea que quis i cor^{re}poze bauulat. **P**ortari vero ea que quis in mente secum ducit. agi vero vel duci dicuntur animalia vt ff. de ver. sig. l. ferri.

Ferri minacio est eiusdem generis mai^{or}ariarum solidatio et coniunctio vt si ci^{ui}pbo argēteo fundus ferreus apponatur de hoc no. in. l. in rem. ff. de rei ven. **S**ed ar^{bitr}olumbario. **R**e. s. de. **A**.

Feudum scdm hosti. et azo. e. ti. in s^ui. s. i. **E**st beneficium alicuius rei inuestitura interueniente sic concessa seu date aliq^{ui} vt dñum penes pcedentes remaneat cuius occasione recipiens et successor eius pcedente dño ad id de quo et vsq^{ue} puenit aut feudi natura requirit scilicet directu dñum. **V**tile autem transit ad feudatarium ar. eorum que uo. s. emphiteota. ff. si ager. vec. peta. l. unica. s. qui ini. et fuit hoc dictum supra utile scdm diuersarum regionum p^{ro}suetudines quib^{us} obligatur et iⁿ iⁿsolis consuetudinibus obligatur quib^{us} deficientibus iuri scripto obligatur **P**ro diffinitione feudi et donatione eius vide in glo. in v^{er}si. feu. qui mo. feu. acqui in p^{ri}n. et summa ad qua^m ibi remittitur. **D**icitur autem feudum a fidelitate vel a fide qua^m vasallus domino prestare tenetur. **N**ec esse debet aliqua inuestitura fieri ei qui fidelitatem facere recusat nisi feudum eo pacto sit acquisitum vt de eo fidelitas n^{on} presteatur vt in p^{ro}stitutionibus feu. p^{er} quos fiat inuesti. et per quos recipitur ibid^{em} in quib^{us} cau. feu. amit. in. c. q. s. i. in v^{er}si. feu. nota. **I**tem feudum est res p^{re}cessa alicui ad vtendum p^{er} seruicio scdm goff. **E**st co^{cess}essio rei p^{er} omagio facta. et additur concessio beniuola quia fit ex grata beniuolentia et ergo beneficium dicitur etiam ideo concessio dñi quia apud dominum remanet p^{ro}prietas et dñus directum. **S**ed vasall^{us} acquirit usufructu et utile dñus **P**otest etiam sic describi feudum est beniuola actio tribuens gaudium capienti cum seruicio retribuendo per quam tras^{fer} fertur utile dominu^m de domino in vasallum. **E**t sic dicitur a fidelitate quam vasallus tenetur domino de quo in. c. ex diligenti. de symo. et in ti. de feu. p^{er} to.

Feudum legium scdm spe. ti. de feu. i tractatu libelloz. s. quoniam super omagium. ver. porro si. **E**st quando causa et occasio omagii ceperit a domino vt qui baro dixit alicui pauperi militi q^{ui} aliquam rem immobiles sibi daret si ei faceret omagium et illam dedit talis res vocatur feudum legium et talis vasallus homo legius. **E**t hec p^{ro}bantur in li. feu. **S**i de feu. p^{ro}aueris fuerint vide. j. homagium.

Feudatarius est qui feudum recipit q^{ui} etiam vasallus dñi.

fi

Fictio iuris dñt a p^{re}sumptōe q^{ui} fictio iuris semp^{er} est p^{ro}tra veritate vt in iure post limin^{us} q^{ui}. **P**resumptio autem frequen^{ter} intelligitur stare cum veritate sicut et sepe stat ius enim fingit aliud qua^m est vt fingit muliere stipulatam que non est. l. unica in prin. l. de rei vxo. actio fingit natu^m quod non est. ff. de sta. homi. l. qui in v^{er}o fingit non esse natum quod est natum. ff. de li. et postu. l. ticius testamento s. lucius. **F**ingit viuere quod non viuit nisi. s. exercu. tu. s. fingi autem.

Fingit non p^{re}ceptum eum qui mortu^s nascitur. ff. de ver. sig. l. qui mortui. no. azo. in prin. sum. circa. x. predicamēta et goff. in sum. de p^{re}sump.

Fides est fundamentum re^{rum} sperandarum non apparentiu^m argumentum **E**t secundum aristo. **E**st rō rei dubie faciens fidem. **E**t fides scdm apostolum in ep^{istola} ad gal. vt sumitur de sum. tri. c. firmiter **E**st substantia re^{rum} sperandarum argumentu^m. **P**rimu^m dñ quia sperare debemus quod dictu^m est a p^{ro}phetis futuruz. **S**cdm dñ q^{ui} p^{ro}phecias iam p^{ro}pletas debemus habere argumentu^m. i. p^{ro}batōem nō apparentiu^m d^{icitur} futuris p^{ro}plendis. **S**ed illa est quedam. notificatio et non vera diffinitio quare magistraliter sic diffinitur. **F**ides est volū^{ntaria} certitudo absencium infra scientia^m et supra opinionem p^{ro}stituta. **A**gu^{stus}. dicit fides est credere quod non vides. **E**t sunt due spēs eius scz formata et informis. **E**t capitur multis modis de quo vide gl. bo. in. c. firmiter de sum. tri. et fi. catho.

Fideicommissum est illud legatum vel

relictum quod promittitur fidei heredis alii
cui dandum ab eo cum testator dicit he-
res fidei tue committo ut des legata et com-
missa ut secundum azo. in sum. l. eo. titulo. §
sequitur. **H**odie tamen non est deus inter fideicom-
missa et legata licet olim multe essent dif-
ferencie. Omne enim legatum fideicommissum
dici potest et e contra pro quo ex tex. in sti. §
le. §. sed non usque. Nam ipsorum eadem est
natura. ff. de le. l. i. l. i. ubi dicitur pro omnia
equata sunt legata fideicommissis.
Fideicommissarius est ille cuius fidei le-
gatum vel relictum committitur.
Fideicommissaria libertas. Re. j. liber-
tas.

Fideicommissaria hereditatis petitio est
que petitur ei cui fideiussoria hereditas
restituatur ex senatusconsulto trebellianico
ut qui habent agros pro fines pro ipsas
diuidantur agri vel fundi.

Fideiussor est qui alienam obligationem
in suam recipit vel suscipit fidem princi-
palis nihilominus manente obligato videli-
cet qui se pro alio obligat ut eo. l. principalis.
debitore non satisfaciente ipse satisfacet.
Et de quasi in solidum alterius ponens fidem.
sua ut in sti. e. ti. in prin. et. ff. e. l. i. et. q.

Est autem fideiussor magnum nomen ge-
nerale quia comprehendit sub se manda-
torem et constitutum et eum qui ex toto in se
alienam obligationem transfert qui et promissi-
sor vocatur. Sed hi differunt inter se quia
constitutus non obligatur nisi precedat ob-
ligatio que in iuribus data sit ut in l. i. et
l. ij. §. i. cum alijs. ff. de consti. pe. et. l. ij.
l. eo. ti. fideiussor vero ipsam obligatio-
nem preedit et sequitur in sti. eo. ti. §. fideiussor.

Mandator autem nunquam sequitur sed semper
preedit obligationem. ut ff. mandati. l. si
vero non remunerandi causa. §. si post cre-
ditur nisi in casu qui habetur in. e. §. ver-
plane. **E**t differentiam hic positam non. gl.
in l. pal. §. si post in prin. Cui est similis
glo. l. e. ti. super rubri. **E**t quod preedit ob-
ligationem vide hosti. in sti. l. e. ti. §. i.

Fideiussor in rem suam dicitur qui fidei-
iuber pro aliqua re in ea causa qua res futura
est eius. x. gra. dedi procuratorem ad defen-
dendum in causa mea et fideiussi pro eo iudica-
tum solui hoc casu fideiussor in rem meam

dicor ut l. si defunctus. ff. de procura.
Fideiussio ita fit Si interrogetur fidei-
ussor sic fidei tua iubes quod iste debeat. **E**t
ille respondeat fidei iubeo ut in sti. e. ti. §. i.
stipulationibus. **H**odie tamen secundum hos-
ti. in sum. e. ti. §. qualiter vulgares vrun-
tur hoc modo es fideiussor pro tali et promit-
tis mihi pro eo et iste respondet sic vel pro-
mitto.

Fidelitas secundum hosti. in sum. de fen. §
quid sit fidelitas nihil aliud est nisi iussu
randum quod a vassallis prestatur domino.
Et ibidem habetur plena forma fidelita-
tis. et. xij. q. v. de forma de iureiur. ca.
Ego. **R.** **E**t in quo differt ab omagio no-
ta. in cle. pastoralis. §. rursus de re iudi.

Figuline dicuntur loca in quibus figu-
li exercent officia sua vel artem.

Filius arrogatus. Re. s. arrogatio.

Filius adoptivus. Re. s. adoptio.

Filius est is quem nuptie demonstrant.
ut ff. de in ius vocan. l. Quia mater vel
pro confessionem patris et matris. c. trans-
misit qui filii sunt legitimi vel per affectum. l.
de presump. afferte. q. v. ad romanam.
Et statuitur huius coniecturis donec probetur
contrarium secundum glossam in sum. ti. de na. ex
li. ven.

Filius familias dicitur qui est in potesta-
te patris vel parentis ut accipitur in l.
fi. ff. de huius qui sui vel alieni iuris sunt si-
cut filius emancipatus de quo extra pote-
statem patris est.

Filii naturales secundum azo. in sum. l. e.
ti. sunt multiplices. Aliqui sunt natura-
les et legitimi ut qui nascuntur pro legiti-
mum thorum. Alii sunt legitimi tantum ut
adoptivi. alii naturales tantum ut nati ex
concubina unica et in domo indubitato af-
fectu coniuncta. Alii neque naturales neque
legitimi ut qui ex illicito et dampnato
coitu nati sunt. **D**e huius omnibus est glo. in
sti. de adop. in prin. et glo. in. e. p. venerabi-
lem quod si. sunt legi. **E**t quot modis natura-
les de soluto cum soluta efficiantur legitimi
patet. in. c. tanta qui. si. sunt legi. ubi etiam
dicitur quod filii vulgo nati vel procepti sunt qui non
habent preem determinatum. **S**ed ut azo.
dicitur hec distinctio secundum iura civilia impa-
torum datur et non secundum iura naturalia quod for-

te scdm theologos nō est vsquequaq; ve
rū scdm quos matrimonia seu indiuidua
maris et femine pūctio est de lege natu
re q; scdm aristo. et phos. i. poli. Natu
ralis videtur coniunctio vnius ad vnam
Et vagus est concubitus contra natu
ram

Filij spiritus dicuntur qui de adulterio.
ex soluta cum nō soluto vel econuerso cō
cepti sunt. c. transmissa. pal. et. l. vulgo. ff.
de sta. ho.

Filiaster filiastra est filius vel filia ex a
lio cōiuge genitus vlt genita nō ex eo quē
modo habet mulier. vt. xxx. q. i. Si quis
filiastrum.

Finium regundoz **Re. s.** actio finium
regundoz.

Finitimus. i. vicinus. c. p. tuas de sen.
exco.

Fit rīsiunt. **Hec** verba nō tm respiciūt
plens sed etiam futuruz. xxv. q. i. genera
li. in ter. et in glo.

Fieri incōtinenti dicitur hoc quod pē
comitti iudicis arbitrio vt dicit alanus
de app. c. an sit in glo. vl. i. in actu se tenē
te. Hoc est antequā p. trahentes se ad ali
quē actum et negocia diuerant. ff. de. x.
obli. l. p. tuus vide. supra. facere vbi de
hoc.

Fiscus. Est saccus regius in quē redur
cuntur vel cui applicantur bona banmito
rum vel p. scriptoz taliter accipitur. ff. lo
cati. l. sed ades. §. fiscus vel est regij vel
impialis thesauri congregatio vel impi
alium bonoz collectio vel privilegiū qz
fiscus multa habet privilegia. vt. no. azo
in sum. l. de priu. fis. ad quod vide no
ta. l. de iure fisci. in rub. Et nota qz dis
tinctio est inter fisci et rem publicā sicut
inter speciem et genus. Fiscus enim ē hie
sa solum de comodo pecuniario. Sed res
publica pecunias honores premia talia
considerat nota. in. l. mancipia. l. d. ser.
fugi.

A

Flamine dicebantur sacerdotes gen
tium a filio quo in capite utebantur a q
dicebantur flamine quasi filamine.
Nam nudis eos capribus penitus ince

dere nephas erat dis. xxi. cleros post me
dium. **Ande** archiflamine dicebantur.
et protoflamine vt. e. dis. §. i.

Floci nomine **I**ntelligitur habitus ha
bens manicas longas et amplas. Lucul
le vero nomine habitus longus et amplus
sine manicis vt in cle. ne in agro. §. veruz
de sta. mona.

fo

Fodine dicuntur loca vel fouee ubi ali
quid foditur dis. xxi. cleros **Ande** dicun
tur ferrifodine fouee vbi foditur ferrum.
et aurifodine vbi aurum

Formula. **Re. s.** actio.

Forus est exercendarum litū locus a
fando dictus vel a foronio rege qui pmo.
grecis lēis legem dedit vt de ver. sig. ca.
forus. et. vij. dis. moises. et pstat ex tribus
sez causa lege et iudicio. Item forus idē
ē qd tribunal. Et vt azo. dicit forus pōit
pro bursa. Et alio modo dicitur formari
um vt ait placeñ. de quibus sedilia iudi
cantium conficiuntur. Ademq; appella
tur pretorium. Tribunal autez dicit ma
iorum iudicium scilicet qui habent merū
imperium. **N**ape autem p. rie dicitur cō
sistorium. Item est planicies in navi.

Item est locus vbi merces reponunt.
Item foramen remi navis. Item scrip
torium foraminosum p. imponendis pen
nis et cornibus vlt calamis ad scribendū
deputatis. Et hec significata habet fo
rus vt plurimū in masculino genere scdm
hosti. in sum. de fo. compe. §. i.

Forum autem in neutro genere secun
dum hosti. ibidem ponitur p. loco depu
tato ad emendum vel vendendum res.
Aliis autem secundum azo. dicitur die
strictus ciuitatis vel territorium iudicis
in quo animaduertere et punire habet d
linquentes. l. si pupillus. §. territorium.
ff. de ver. signi. Et veniunt ibi que sunt
iurisdictionis non que sunt ordinis. Et
dicitur quasi fodium eo qz qui sunt in di
strictu ad fodia vel munera seu angarias
compelluntur vel dicitur a ferendo eo qz
munera subeunt et inferunt.

Alter scdm goff. et hosti. ibidem pueniē
tes for et est idē q̄ tribunal. qz tribunal
forte habet aliquā similitudinē cū foro.
quia sicut in foro venali quod nos nomi
namus forum pueniunt multi vendentes
et ementes siue res venales inferentes.
Sic etiam in foro iudiciali scz in tribuna
li conveniunt multi litigantes seu p̄tenti
ones et lites inferentes et exinde diffini
tiones deportantes.

Fornicatio est cuiuslibet illiciti coitus
genus qui sit extra uxorem legitimā spē
aliter in vsu viduaz. meretricū vel p̄cubi
narum. Sed stuprū. raptus incestus. R.
locis suis. Et quelibet fornicatō simplex
est peccatū mortale vt cle. ad n̄am. d. be
re. Et ergo de iure canonico hodie p̄hibi
tus est concubina tus qui tamen p̄mitte
batur tanquā licitus de iure civili. l. in p̄
cubinato. ff. de p̄cubi. insti. de pa. potest
in glo. i.

Foresta est locus ubi fere inhabitant.
vel includuntur. Et ubi quis habet vsuz
venandi scdm ber. de dona. cum dilectus
in glo. i.

Foraneus d̄r qui for tenet vel de foro
venit. iij. q. vi. peregrina.

Fore qñ sit dubitariū facti? qñ iuris?
no. archi. xi. q. iij. nolite etiam qñqz capite
certitudinaliter p̄ exp̄ssiuo veritatē? et nō
p̄ nota dubitationis vt in multis iurib?

Forsitan etiā qñqz capite non dubitari
ne de vo. et vo. redemp. c. magne. et sic ē
exp̄ssiuum veritatis d̄ p̄cu. tue. xxxij. q. ij.
admonere circa medium. Et de pe. dis. i.
quā obrem de supplen. negli. prela. c. i. li.
vi. qñqz est nota dubitationis de testa. c.
ij. et cle. pastoralis. ver. nunquā etiā d̄ re
iudi. vide glo. in p̄alle. c. ij. de testa.

fr

Frater dicitur quasi ferens alium vel
alterum.

Fratres p̄ sanguine sunt fratres ex eo
dem patre et eodem matre sanguinee ge
niti. ita exponit tex. in. s. sunt aut̄ cogna
ti insti. de legi. ag. suc. et. l. itaqz. l. eo. t.

Fratres patrueles sunt duoz fratru fi
li vt dicto. s. sunt autem. ver. eodem nu
mero. Et insti. de gra. s. iij. gradu.

Fratres vterit i sunt filij eiusdez m̄is
vt exponit. glo. insti. de legit. ag. suc. s.
hoc habendum.

Fratres p̄muniter dicuntur omnes xpi
ani tam laici q̄ clerici per lavacru regē
necrationis in baptismo. c. ad mensam. xi
q. iij. et. c. iohannes de regu. pio. an. ij. q.
i. Si peccauerit Sed an denūciatio eua
gelica habeat solum locū in fratrib? istis
vel etiam in fidelibus videlicet si xpiam
denunciaret paganū videtur q̄ non quia
dicitur ibi frater tuus. Potest dici scdm
panoz. q̄ sic saltem aliquo modo scz quā
do peccat contra p̄cepta naturalia. c.
quod super hīs de vo. et vo. redem. Ḡt
em̄ primi nostri quoz anias lucri facere
debemus scdm glo. in. c. primus de pe.
dis. ij. Et sic p̄cluditur denūciationē eua
gelicam aliquo modo locum habere p̄tra
infideles. Item ante concilia habere p̄tra
mitua ecclesia omnes appellabantur fra
tres discipuli xpi. xxi. dis. sacrosancta p̄
prie tamen religiosi mendicantes nō ha
bentes bona in cōmuni fratres dicuntur
Et alij habentes bona in cōmuni vt ordi
nis sancti benedicti. bernhardi etc. q̄ mo
nachī dicuntur cle. dudum de sepul. Et
cle. exini de padiso. de ver. sig. Et sc̄z pa
noz. monachi non appellantur fratres p̄
prie licet large loquendo sic. Sic etiam
de monialibus que de ordinib? mendican
tium dicuntur sorores et alie monache mo
niales vel sancte moniales

Fraternitas quod modis sumitur in iu
re no. Jo. an. in p̄mento decre. io. d̄ reg.
et transeun. ad reli.

Fraus idēz est q̄ dolus. Nota. tamen
quedā d̄ra in. l. iuris gen. s. ait p̄roz. l.
de pact. ubi vide hic tamen fraus capite
prout legi quando quis facit p̄tra signifi
catum legis quesita palleatione qua vide
atur non agere in fraudem legis. ff. de lei
gi. l. fraus. ver. gra. filiusfamilias indiget
pecunia petit a me sibi mutuari video q̄
per hoc incidere in senatusconsultū ma
cedonianum pecuniam non mutuo s̄ fru
mentum vt vendat et pecuniā habeat ne
videar incidere in macedonianū certe ego
nihilominus incido vt. l. sed iulianus. s.
mutui. ff. ad macedoni. quia frumentum

non tradō nec recipit nisi ad palleationē
patet hoc quia frumento nullatenus indi-
gebat et pecuniā habebā ad mutuandū
sed nolui ne incidere et tamen incido.
mutuando frumentum. Nam attento a-
nimo meo et recipientis nō mutuo frumē-
tum sed pecuniam. Et idem si tradō libz
ut vendat. Idem si vir donat ricio ut ti-
cius donec vxori. l. si sponsus in prin. ff.
de dona. inter vi. et vx. quia in animo do-
nantis est simpliciter donare vxori nō ti-
cio. Ideo facit fraudem legi. Fit autem
fraus legi quando fit ptra significatū le-
gis palleatione quesita. sed fit ptra legem
quando fit ptra id quod p legem significa-
tur tamen nulla palleatione quesita. ff. d.
legi. l. ptra legem. Ex hīs patet qd si bona
fide mutuo filiofamilias frumentum cre-
dens ipm indigere non incido in macedo-
niam qz nec facto nec anio facio ptra ei-
significatum. Et hoc etiam si fit error in
collerabilis quia fraus requirit animū se-
cus si pecuniam mutuo errans in iure qz
talis error non excusaret eo qd factum est
ptra significatum legis. ar. l. ff. l. ad ma-
cedo. patet in statuto pedagii in pōre au-
relianensi quo cauetur vt quelibet nauis
transiens onerata subtus pontem soluat
certum quid si habens duas naues onera-
tas exonerat vnā et ponit in aliā vt sol-
uat tantū pona certe talis non incidit in
legem nec facit contra legem nec fraudes
legi quia lex non prohibet hoc facere. Et
iste potest sibi puidere de meliori suo ser-
uando significatum legis. Et idem est si
statuto cauetur qd ducens quadrigā one-
ratam p pontem soluat tantum qd pōt ex-
onerare eam vt nil soluat et facere transi-
re p flumen vel portari p homines quia
licite potest seruato termino legis sicut p-
non ducere merces p terras ne pedagia
soluat. Sed si ducerem nauim vl quadri-
gam oneratam et non soluerem vel solue-
rem pecunias tamen scienter inuiles tūc
facerem contra legem vel in fraudē legis
Nota. io. fa. de hoc in. §. penul. insit de
adop.
Fructus dicuntur qui sup sunt deducti
expensis que fiunt gta fructuum querens
dorum colligendoz et pseruandoz qd lo-
cū habet tam in bone qz in male fidei pos-

sessiozibz et in predonibus. vt. ff. de pe-
bere. l. si a re. §. fructus et. l. placet in fi.
l. de fruc. et lit. expen. l. i.

Fructus autē. alq sunt industriales vt
frumentum vinum oleum similia sez lac
et lana que sine industria hominis nō pro-
ueniunt. Alq sunt fructus naturales qui
ex ipsa natura pueniunt sine sez magna
industria. homis vt poma pira ficus rhu-
i inmodi. Vtrazq diffinitio potest colligi
ex. l. i. §. fructus. ff. de vsuris. Et de resti.
spoli. c. grauis in glo. fi. Sunt ergo natu-
rales fructus in quibus factum nature p-
cedit factum hominis et ex solo rudi vsu
possumus illis vti. Sed industrialibz nō
sic solo vsu rudi sed curis adhibitis licet
etiam natura cooperetur. Cura tamen ma-
ior repitur non modica et pfunctoria sic
in naturalibus vide glo. in. l. sequitur. §.
fructus. ff. de vsucapi.

Fructus pcepti dicuntur qui aliquo mo-
do sunt a solo separati et in horreis recōdiri

Fructus pcepti dicuntur qui in ma-
turi sunt quos verus dñs possidet. De
hīs in spe. c. ti. de fruc. et litis expensis.
Et azo in sum. l. de rei vendi. vnde fru-
ctus diuersimode significat accessionem
vusufructuum. seu ius vtendi fruendi. Et
ius fruendi dempto vsu primo significat
accessionem. Et hanc dupliciter sez stric-
tius ex eo qd ex pcedīs percipitur et non
comprehendat fetus animalium vel vsu-
ras pecuniaz sicut sumit in rub. de vsu-
et vsufruc. le. Nam ibi fructus sumit pro
ut distinguitur ab vsura et a pecudibus
quia in hīs etiam fructus est. l. in pecude
ff. de vsufruct. Non autem comprehendit
prum ancille. Magis late autem signifi-
cat vt etiam comprehendat vsuras vt. l.
vsure. ff. de vsu. Itē et pensiones pdi-
l. pdi- §. e. ti. Secundo significat vsufruc-
tum Nam legato fructu fundi videtur le-
gatus vsufructus quia dicit tex. vsufructui
interest non econtra. l. seruum. §. si vsu-
fructus. ff. de vsu. et habi. Ex hoc sequit
qd si legato fructu fundi vsus adimatur i-
utile fit legatum vsufructus sed vtile ma-
net in eo quod superest vsui. Et idem in-
telligo vsufructu legato vt. §. prealle.
Non obstante illo tex. qui in fine inu-
tilis est ademptio.

Quia verum est in fructu qui superest vi
tui vel quando testator voluit adimere
vsum legatum quasi persone legatum qz
cum non legauerit prout cōtinetur i vfu
fructu nulla est ademptio.

Fruī dicitur qui fructus percipit.

Fructuarius est qui rei dñs non est vt i
l. vti frui. ff. si vfufruc. petat. Tamen in q
busdam casibus p dño habetur scz in p
cipiendis fructibus. ff. de vfufruc. l. si ri
cū. §. i. ad hoc facit qz vfufructuarius nō
sit dominus. Nam ad id quod dictū est
ad eum omnis fructus generaliter spectāt
secundum placē. ff. de vfufruc. l. vfufruc
tus pal. in pñ. in sum. l. de vfufruct. Et
quomodo differunt ab vsuario. Re. j. v.
suarius.

Frustra nota. archi. de accu. c. i. li. vi.

fu

Fugitiuus est qui ea mente recedit ne
redeat ad dñm licet postea redeat vt. ff.
de edi. edic. l. quod sit fugitiuus De hoc
vi. azo. in sum. l. de fu. ser.

Fulminare dē iudex iniuste vel indeli
berate sententiam pferens. sine maturi
tate de sen. ex. c. i. li. vi. Non ergo leuiter
dicatur fulminare sed cōmuniter ferre.
sententiam etiam contra absentem pñe
re sententiam non cesset. l. de iudi. l. pro
perandū qz circa medium legis.

Fullones dicuntur mundatores et de
albatores et earum decoratores seu col
loratores.

Functio est vsus psuetus functus ab
eo qui fungebatur honore aliquo aut offi
cio. Hinc dicitur qui iam expleuit offici
um vite vnde dicit qz mutue pecunie ma
gis functionem in genere suo recipiunt p
solutionem quam p speciem. i. soluendo.
mutuaz pecuniam magis vtimur genere
id est rei manerie qz specie. i. eodem corpe
aliter non esset mutuum vel mutatu scz
de meo tuum sed comodatum scilicet ad
comodum vtentis datum. ff. de re. heret.
l. mutuum

Functio publica. Re. ff. de pu. et vect.
l. i. §. bicti. sup. ver. impendatur.

Funeraria actio. Re. s. Actio funera.

Fundatur intentio p testes vel instru
menta vel confessionem vel euidentiam

facti vel presumptine vt est glo. in ver.
fundauerit. c. finem de do. et contu.

Fundus est mansio alicuius cum acces
sionibus. Aliter diffinitur vt in. l. qm. ff.
de ver. sig. Et nota qz fundus est nomen
homo genium quia quilibet pars fundi.
dicitur fundus. Sunt enim homogenia.
in quibus est idem predicatum in pte qd
in toto vt aqua terra lignum pannus qz.
Etia dicuntur entrogenia in quibus ps
non capit eandem denominationem cū
toto vt domus cathedra in quibus ps
pons. vnde non valet legatum fundi qz
derisoriu. l. legato. ff. de le. i. Nam legā
do spaciuz palme de fundo diceretur fū
dum legasse. Sed ibi bo. glo. qz non valz
legatum generale legando rem substanti
am vel animal quia muscam dando libe
raretur

Fundus dotalis est qui matrimonio.
contracto datus est sponso.

Fundus quasi dotalis dē qui traditus
est sponso non dum secuto matrimonio.
pro quo et superiori dicto fa. l. i. ff. de fū
dora.

Fundus instructus est edificatus vel
cuius.

Fundus iugens est terra que modo nō
aratur licet olim fuerit fertilis alias que
modo aratur licet olim fuerit sterilis.

Fundus limitatrophus dicitur a trophus
i. descriptio et milite quasi descriptus ad
vsum militum qui limites imperii custo
diunt vt. l. de fun. limitato. l. i. et. l. Si
accipitur li. xi. Aliter dicitur fundus limi
tosus vt ibidem de fun. limi. et palu.

Fundus agometricus Re. azo. in sum.
l. eo. ti.

Fundus saluensis Est fundus in quo
est saltus. l. de fun. saltu. li. xi. Re. j. sal
tus.

Fundus releuat⁹ dicitur qui olim erat
palustris. Nunc autem factus est seren⁹
alias terrenus. l. de fun. pa. l. si. li. xi.

Fundum diuidi in certas regiones est
ipsum diuidi in determinatas partes.

Furtus est contract⁹ vel contractat⁹
fraudulenta seu fraudulosa rei aliene mo
bilis corporalis que sit inuito domino cu
ius res fuit anto lucrandi. s. gēa rei vel pos
sessionis vel vsus vt. ff. eodem. ti. l. i.

Dicitur autem furtum secundum azo. a
a furno. i. nigro eo q̄ clam et obscure et
plurimq̄ denotte fiat Et dicitur a fraude
vel ab auferēdo vt. l. i. i. p̄n. ff. e. ti. Et in
fi. de obli. que ex delict. nas. in princi. et
§. furtum autem. et. §. placuit. Et probi
betur in decalago. xiiij. q. v. penale.
Et nota. xxxij. q. xij. q̄ in omnibus.
Et nota q̄ p̄ furto non debet quis mori
nec membrum p̄dere sed fustigari scopas
n vel aliter castigari. L. de fer. fu. auē.
Sed nouo iure. sed contra quis suspendi
debet. p. xv. solidis. §. si quinq̄ solidos.
vt in auē. de pa. te. coll. x. dicit. Na. collū
bibononienf nō seruari. §. preal. ergo se
cundum salicetum non est curandum. Et
dicit vulgo q̄ ille. §. p̄cedit ex consuetu
dine quem richar. de salice. intelligit i ca
si singulari sez q̄ p̄pter furtuz tale. v. so
lidoz par violatur. Dñs catho dicit q̄
quinq̄ solidi sunt quinq̄ aurei quia etiā
ita capitur solidus p̄ aureo. L. de fer. fu.
l. quicunq̄ ibi vel. xx. solidos reddat vbi
glo. dicit Lalem solidum accipe qui vale
at vnum aureum quoz. lxxij. faciunt vnā
libram auri sic insti. de pe. te. lici. §. si iur
digestoz fur puniebatur extraordinarie
nec moriebatur nisi famosus latro. iure
autem auē. habetur ne moriatur nec mē
brum p̄dat vt. s. auē. Sed nouo iure. po
stea in ti. de pa. te. p̄ quinq̄ solidis dein
de ti. de pa. iura. fir. debet legitime puni
ri quod multipliciter intelligitur Tandē
iura municipalia puniunt aliter. Nā p̄n
cipes possunt statuere vt glo. in. §. furtum
nisi ipsi disposuerint vt glo. in. §. furtum
de pa. iu. fir. coll. x. que est magistra fur
torum. Nam quedā sunt furta domesti
ca nō publice cohercenda. l. respiciendū.
§. furta. ff. de pe. dicit enim doct. q̄ nul
lus famulus p̄ furto in domo p̄misso mo
ri debet. Alia sunt furta non domestica
tunc fures balnearij vel sacularij fustigā
tur glo. est in. l. Si se alias cū te. ff. de his
qui no. infa. Alij diuini et hī remittunt
ad iudicem. Et nota q̄ furri emptor de
bet ipsum restituere sine precio nec pōt
ipsum p̄ precio retinere. l. ij. L. de fur. imo
est modicum quod restituat ne saltem in
suspicionem furri cadat et sic ad furcas
vadat vt ibi.

Furtum conceptum est cum quis presen
tibus testibus apud aliquē rem furtiuaz
querit et inuenit vt insti. de obli. que ex o
lici. nas. §. conceptum furtum

Furtum oblatum est cum quis rem fur
tiuā alicui obtulit vt potius penes eum.
q̄ penes se inueniretur. Sed illa nomina
nunc non sunt vsitata.

Furtum prohibitum dicitur cum quis
volentem rem furtiuam querere prohibi
it vt dicto ti. de obli. ex. delict. §. est etia
vbi dicitur q̄ hee actiones furri concepti
oblati prohibiti et non exhibiti in desue
tudinem abierunt.

Fur est qui clam obscure et plerumq̄
denotte rem alienam amouet inuito do
mino gracia lucrandi et subaudi sine ar
mis vt in auē. Sed nouo iure. L. de fur. i
ser. cor. Et dicitur fur a furno quod idem
est q̄ nigrum quia vt plurimū in obscuro
furatur vnde qui male agit odit lucem de
offi. dele. Consultuit.

Fur manifestus dicitur qui in ipso ma
leficio est deprehensus vel in loco in quo
commisum est furtuz vel post furtum fa
ctum dum tandem de furto deprehendi
tur antequam deportauerit ad locum ad
quem destinauerit insti. eo. titu. §. mani
festus.

Fur non manifestus dicitur qui rem de
tulit quo destinauit vt titulo prealle. §.
sed si prulit vel sic dicitur qui cum re fur
tiuā in ipso actu furandi non deprehendi
tur sed iam deportauerat rem furtiuam.
in locum in quem destinauerat nihilomi
nus conuincitur postea de furto

Furri actio Re. s. actio furri.

Furri conditio Re. s. conditio.

Ga et ge staldus.

O est maior dominus qui
habet curam exterior
rerū episcopi.

Gener meus est ma
ritus filie mee vt in le

ge. non facile. ff. d. gra. affi.

Generalis abolitio. Re. s. abolitio.
Et vide de hoc Azo. in summa. L. eodez
titulo.

Generali sermone. psona loquens intelligitur excepta de iureiur. c. peticio et i concor. in glo. Et intelligitur hoc regulariter quia fallit interdum ubi obligatio. vel pactum precedit quod inducit equitatem quandam includentem etiam psonam loquentis ut si recepisset. x. a te et pmississet tibi dare turrin ptra omnes homines tunc teneor etiam dare ptra me ex pacto De hoc in. c. d. forma. xxiij. q. v. qñqz etiam in generali sermone nec familia loquentis intelligitur.

Generalis locutio generaliter est intelligenda. ff. de offi. pñ. l. pñes. xix. dis. c. i. ff. q. me. cau. l. metuz aut. §. animaduerendum licet generale verbum non sit semper generaliter intelligendum d. iureiur. c. ad nram. in glo. vlti.

Generaliter dicitur quod imo etiam indefinite intelligendum est d. pñ. lepro. c. quomā in gl. sup. ver. indefinita. r. xix. dis. si romanorum. ff. de publi. l. de pñco

Generalia verba sunt ad civilem modum referenda. ff. de serui. verba. pñdi. l. si cui

Generalis allegatio quā sufficiat et quā non not. in. c. vestra. de coha. cleri. Naz qñqz sufficit. vt. xliij. dis. c. si quis despiciat §. hinc etiam ubi allegatur. Iohannes euangelista in epla sua sine quota. Similiter habet in. c. vestra pñal. aliter dē alibi legitur sed q non sufficit generalis obligatio fa. cle. pñstitutōz de elec. et. ij. q. i. in primis insti. de pe. te liri. in fi. Finaliter dicitur q sufficit generaliter allegare coram principe quia princeps censet omnia iura habere in scrinio pectoris sui. l. omnium testamentoz. ver. sicut igit in fi. De testa. Secus vero coram alijs vel si princeps allegat decisina pñulgando tunc sufficit ei generaliter allegare d. cau. pos. c. i. de no. op. nunc. c. i. Si autem allegat super verbo in iudicium deducto sic specialiter debet allegare et specificare legem si est peregrina quia licet princeps virtualiter omnia iura in mente habeat non tñ formaliter vt nota. in. c. i. de consti. li. vi. Quando enim constat de lege sufficit generalis allegatio alias est necessaria specialis. debz enim sic allegari q index reddatur clarus et nihil obscurū remaneat. xxviij. q. i. sicut enim in fi.

Generalis clausula significat qd eius significatum pbarre vel significare pbat et tunc non pertinet ad expñse nominata. ff. de ver. signi. l. doli. ver. gra. Testator filios instituit et invicem substituit q pñ filium exheredavit que exheredatio vel clausula non reuertitur ad institutionem imo ad substitutionem vt in. l. i. in fi. l. de li. pñe. et exhere. Idem ibi pater unā filiam instituit et filiam exheredavit. de inde alium filium substituit exheredatio refertur ad solum gradum institutionis vt. l. iij. §. filius. ff. e. ti.

Genus est quod predicatur de pluribus differentibus speciebus. Insti. de iur. n. gen. et civi. §. pñtat. ver. plebiscitum. Et quando iurisperitus dat doctrinā idē capit genus vt loici et ibi capitur species p genere. Unde vocabulum genus non sumitur pro ipsa dictione sed pñsignificatio p ipsaz. Et significat diversimode prout significatum ex ea sumptum q qñlibet aliud medium significare declarat. §. gra. Testator legat vel quis pñmitat ent substantiam vel rem sine animal nullum est legatum vel nulla promissio. l. cū post §. generali. ff. de iure do. Et no. in. l. legato generaliter. ff. de leg. i. Racio qz ens q substantia significant generalissime. Et hec dictio animal licet non significet ita generaliter tamē adhuc significat multum generaliter. Et in tantum q dicere totius genus pñbendi in legato vel promissione non est dicere legatum vel promissionem tñeri impossibile. Etiam dando missio vel vermē liberaret heres vel promissio quod tamen nullius est validitatis. Unde dicitur generis obligatio pñe nō pōt l. i. in rōne. §. ij. ff. ad. l. falc. Sed tñ si diues ruralis diceret in testamēto vt dona tione int viuos. Ego dono bubulco meo unuz animal intelligeret de vno boue ad arandū vel de vno asino si hec erat qualitas pñone cui donatur. Nam qualitas pñonaz et pñcipue illaz quibz relinquitur dat intellectum verbis. Et sic sumitur communis modus intelligendi verba pñdicta. Secus i gñe gñalissimo qz ibi nō ē modus intelligēdi qui significet aliqd vñle.

Et idem in alio genere subalterno in quo non esset modus communis aliquod vti significando vt dicendo lego rem corporealem vel incorporealem quia nihil comprehenditur sicut nec in generalissimo. Item ibi testator legat vel quis promittit domum in genere et nullam habet domum non tenet legatum vel promissum. Secus si habet in patrimonio. l. si domus. ff. de le. ii. Racio primi quia genus ita generaliter significat qd non apparet de quare voluit intelligere. Racio secundi quia dicitur ppter quos quis solet disponere et sic significatum generis restringitur p significatum hoc quod habet in patrimonio. similiter si quis legat vel promittit fundum in genere nulla est promissio vel legatum. l. prealle. siue in patrimonio siue non secundum bar. Item ibi testator legat rem in genere significat qd heres soluendo faciat res accipientis. l. si domus. ff. de euictis. ff. d. le. i. Racio quia natura legati est qd res transferatur in legatarium et efficiat sua propria nisi alias restringatur. Item ibi testator legat vnum de seruis qui cum eo commoratur sunt alieni heres vnus tradit liberatur nec tenetur de euictione ratio. quia significatum sumptum ex hoc genere subalterno habet instar speciei. l. in ratione. ff. diligenter. ff. ad. l. falci. l. cuius de cem. ff. si Stichum in fi. ff. de solu. Item ibi quis promittit vel legat hominem significat qd nullus certus est in obligatione sed homo in genere put quemlibet respiciat. l. meuius. ff. de duobus testamentis ibi ordinis compendio de le. ii. Vnde iste statim simul promitto tibi hominem et nullum hominem tibi promitto. sicut et iste statim simul semper fuit homo scilicet a tempore adam et nullus homo fuit semper quia nullus determinatus semper vixit. Nam dicendo promitto tibi hominem dictio hominem supponit p se tantum. Et dicendo nullum hominem tibi promitto supponit determinate. i. illum et illum et sic de alijs non promitto. Finaliter ergo genus deductum in legato vel in obligatione significat nil ibi esse vel esse put ipso genere medio vel alia quavis significatione concluditur et genere deducto in obligatione vel legato electio est eius cui datur

Gerundium sumitur p eo quod p hanc dictionem significatur et significat conditionem declarationem modum vel quod suum significatum vel aliud aliunde sumptum significare probat. ver. gra. duo sunt istituti et vnus alteri substitutus. Si vnus repudiat partem suam adeundo partem alterius deficientis ex substitutione pars in sum repudiata sibi queritur hoc gerundium adeundo exponitur pditionaliter scilicet si adierit. l. si tu ex parte et ibi no. ff. de acqu. vel amit. here. Item ibi vim facit qd possidentem non permittit vti arbitrio suo siue edificando siue arando vel ferendo vel quicquid aliud faciendo. l. vim facit. ff. de vi. et vi. arma. significat declarationem illorum verborum et non potest significare conditionem quia refertur ad verbum pntis temporis quod est facit. Nec est ibi aliqua dispositio que potest suspendi p hoc gerundia edificando arando et c. Sed ibi lego ad monumentum faciendum significat modum. l. quibus diebus. ff. si. ff. d. condi. et demonstra. Et deam inter conditionem et modum. vide glo. ii. c. verum de condi. apposi. Vnde scito qd vtriusque est si conditio quia causa. Item ibi lego p docendo talem discipulum significat conditionem quia moris est prius docere qd salarium solui. l. nec semel. ff. quando dile. ce.

gi

Gineciarii sunt qui pannos imptiles texunt inferendo sericum et aurum. **G**inetrum est locus vbi hec fiunt. Et dicitur agynos quod est nudum quia nudo panno vestit aurum. vt. l. de muri. et gynecis. li. xi

gl

Glandis nomine omnes fructus pertinent. ff. de glan. legen. l. vna. **G**leba est quedam species terre generaliter in sumit p solo vel p terra culta. Res. a. ascripticius. glebe. **G**los dicitur vxor fratris. l. non facile. ff. affinitatis. ff. de gra. **G**nuarus id est sapiens vel prouidus. cui opponitur ignarus quod inde venit. i. insipiens.

Goliardi. i. bufones ioculatores idem sunt.

GR

Gradus scdm goff. et hosti. in sum. de consang. et affi. Est quedam habitudo siue distantia personarum adinuicem consanguinitate et affinitate sibi coniunctarum facta collatione ad communem parentem. Vel est vnius persone distantia ad alias in linea consanguinitatis vt. l. i. cum sequen. §. vsq. ad. §. affinitatis et. l. nō facile. eo. ti. ff. Quia diuersimode contingit diuersos esse gradus vt patet in toto ti. pal. et in. §. affinitatis in. l. non facile pre alle.

Gracia duplex est opans et coopans. vt est gl. in verbo cooperante gracia cle. i. de magis. Et gracia est habitus qui fundatur in voluntate in essentia anime glo. in cle. i. d. sum. tri.

Granaria sunt loca in quibus grana seu fructus componuntur sic accipitur. ff. d. ac. emp. in. l. granaria.

Grangia habetur in. c. fi. de censi.

Grauis habetur de testi. c. licet ex quadam in glo. iiij.

Graffatores idem sunt q. dietarii d. h. dictionis expositione vide q. no. ff. d. pe. l. capitolium. §. graffatores. Res. dietarii.

Graffari dicitur latrocinari vel crudeliter agere dicitur idem.

Grex est collectio plurium animalium. videlicet. r. ouium vel quinq. porcorum. vt. no. in sti. de re. diui. §. si gregis. Res. congregatio.

GU

Guidagia dicuntur que dantur p. ducatu vel conductu p. terram alicuius vt securius vadat. Sed gabelle dantur de contractibus vt emptione per emptorem.

Et tangit bal. in rub. l. de re. credi. 7 est casus in. l. debet in fi. ff. de edi. edic. Et possunt abradi vel deleri a ciuitate. tex. est nō alibi in. l. eoz. ff. de pe. Statuitur communiter per ytaliam q. de quolibet contractu debet solui gabella. Sz pone duo forenses contrahunt senis an debeant soluere gabellam scdm statutum vbi contra-

bunt Regula est q. non quia statutum nō ligat forenses quia extra territorium. **H**is dicenti. 7c. c. vt animarum de p. sti. li. vi. c. cum a nobis de sen. ex. l. fi. ff. d. iur. om. iudi. Sed contrarium est verum secundum bal. l. i. de contrahen. emp. Ita cionem allegat quia gabella venit in continentia contractus ergo sicut ratione contractus possunt conueniri in loco vbi contraxerunt. Ita ad id quod in contractu denenit. l. heres absens. ff. de iudi. Et ita consequenter ad gabellam et ad ypothecam glo. singularis in autentico vt differentes iudices. §. hoc considerantes in verbo ypotheca. coll. ix. et in. l. q. ad fi. §. mandati. Et dicit ludo. de ro. qui ponit hec in singularibus suis q. didicit ea a baldo.

Guardia feuda sunt que constituuntur aliquibus ppter custodiam rei domini constituentis.

Guardio dicitur ille cui talis custodia commissa. Vel dicitur guardianus qui etiam est superior inter fratres minores custodiens conuentum.

Ha
libere sig

H

significat diuersimode p. ut suum p. alium significatur vel significatur aliud quoduis medius significare declarat ver. gra. Res tua ē penes me et p. mittis mihi stipulare eadē habere licere significat q. dominium istius reitransfertur in me. l. stipulatio ista. §. habere. ff. de ver. ob. Et sic rei possesse si ne traditione post dominum queritor possident. §. interdum. in sti. de re. diui. Item ibi res tua non est penes me p. mittis habere licere. significat q. dominium trāffers p. traditionem. l. traditombus. l. d. pac. Item ibi p. mittis rem alienam habere licere re p. seuerante aliena nulla est stipulatio. l. stipulatio. §. quesitum. ff. e. ti. q. in re aliena p. missor non potest constituere ius dominij. Si autem efficiator p. missor potest facere vel constituere ius dominij Item ibi vendo tibi rem alienam 7 pro

mitto tibi habere licere significat habere iure possessionis. l. habere. ff. de s. sig. Et hoc ex natura tractus emptionis & cuius natura est qd sufficit re tradere qn res aliena est vendita. l. exempto. ff. de ac. emp.

Habere actionem est minus qd habere rem. Et hoc est quod dicitur melius est pignori inchoare qm in personam agere. ff. de re. in. l. minus.

Habere tenere possidere. Qn hec tria verba ponuntur in aliquo instrumento. sic debent exponi scz qd recipiens habet de iure teneat naturaliter et de facto. possideat civiliter et de iure quia civilis possessio est causa querendi domini licet aliquando possessio sit tantum naturalis non civilis vt illa qua habet vasallus

Habitatio est seruitus psonalis in habitando consistens. Et constituitur in domo aliena vt no. ff. de vsu. et habi. in rub. Cum pactionibus et stipulationibus vt. ff. de vsu. iuncta. l. i. ff. de vsu. et habi. vel in vlcima voluntate. Differt tñ ab vsu et usufructu quia illa amittunt nō vtens do vel capitis diminutione vt. ff. si vsu. fructus. l. penul. §. Sicut. habitatio aut nō nisi morte finit. vt. l. si habitare. ff. de vsu. et habi. **I**te pōt inhabitator alijs vt de re vel locare ius qd habet vt. l. qd antiquus. l. de vsu. fructu. Sicut et fructuarius et nō vsuarius vt. ff. de vsu. et habi. l. sed neq. vide sup hoc azo. in sum. l. de vsu. de habi.

Hac qñq denotat nō exclusionē sz inclusionē vt i. c. Ego. n. episcopus d iurāt. Et sic sumit in iuramentis dicendo. Ab hac hora significat enim pñs tēpus cum futuro de hoc pio. an. in. c. i. de ordi. ab epi. qui resig. epi.

Hastati dicunt qui rem pponit venales hasta. supposita. Et dicitur a noie hasta qd idem est qd venditio vt no. l. de fi. de pñst. et de iure haste fiscalis in rubro l. i.

Hastari est rem pponi venalem hasta. supposita ita olim fuit consuetudo.

he

Hereditas est successio in vniuersum ius quod defunctus habuit vt. ff. de ver.

fig. l. nihil aliud est hereditas v. l. bonorum. et. ti.

Hereditas adita est illa de qua heres se intromisit auctoritate pñoris imo auctoritas pñoris non est necessaria sed sola voluntas sufficit vt insti. de here. qua. et disse. §. Item extraneus. Secus in pñtione bonorum possessionis vt ibi no.

Et de aditione et repudiatione hereditatis no. in. l. qui se patrias. l. unde liberi. vbi dñs catho. saccus sic concludit. Aut debens succedere pñtuit verba pñtis tēporis indicatiui modi. aut futuri temporis

Si pñtis temporis. aut sine infinito

Aut cum infinito. **S**i sine. aut affirmatiue vt adeo. et inducit aditionem hereditatis et repudio inducit repudiationem

Aut negatiue scz non adeo. non sum heres. Et scdm glo. et sali. non inducitur repudiatio nisi interrogatio pñcesserit vt terminus pñfixus sit tunc em inducitur.

Si cum infinito aut affirmatiue. scz volo adire. volo esse heres. et inducitur aditio aut negatiue et tunc aut voluntas pponitur negationi. vt volo non esse heres et inducitur repudiatio.

Similiter si dicit nolo amplius nolo vnq adire. pponende negationē voluntati adiectis talibus aduerbijs temporis inducitur repudiatio.

Secus si dicat. Nolo nunc adire hereditatem. Nam sic non inducitur qz intelligitur fin naturam aduerbijs de hñs glo. i. l. q. §. obseruari. l. de iura. ca. l. plurimū

ff. de acqui. here. l. p here. §. i. e. ti. et. l. i. glo. in. l. si eam. l. qui. accu. non pos.

Aut nullum aduerbijs est scz nolo adire. tunc si terminus est pñfixus inducitur repudiatio. l. omnes. ff. ad tre. **S**i nō est pñfixus. tunc tñ cadit pñectura deliberationis vel presumptio ppter mentis ambiguitatem et vsq ad annum possit deliberare

Si futuri temporis aut negatiue vt non adibo et est repudiatio. quia substantia aditionis negatur ex nunc put alias. et semp in secula seculor. Aut affirmatiua vt adibo. Et non inducitur aditio de presenti. scdm catho. non obstat qz videtur qd statim adeat eo quia pñratiop eadē est disciplina. ff. de pecu. l. pomponius. §. Si stipuler. Nam adibo et non adibo nō sunt opposita vel contraria. quia non adi

bo negat totum tempus. sed adibo solus
tempus futurum dicit. et excludit pñs.
Et sic est plus in negatione q̃ in affirma
tione. Et est dare medium inter ista bec
catbo. idem ad probandum hereditatis
aditionem post longam distinctionē. **C**ō
clufit quēdam notabilem doctrinā in illa
singulari questione. **N**one ago p̃tra here
dem de bitoris mei ipse negat se heredem
coram iudice. **C**onvinco eum. habere an
nulum signatorium defuncti. ille videns
se deprehensum dicit. Furatus sum annu
lum defuncti de manib⁹ domini dñi leſſet
in agore. **Q**ueritur an sit conuict⁹ vt he
res. vel an debeat puniri vt fur. **C**atbo.
respondet. **S**i ille erat suus heres. scz fili
us q̃c. tunc cōuict⁹ est heres. **S**i erat ex
traneus. tunc. vt fur. l. si seruū. §. p̃ter et.
l. si extraneum. ff. de acqui. here. **R**atio.
quia filius ip̃o iure est heres. sed extrane
us non antequam adeat hereditatem.
Hereditaria actio. **R**e. s. actō heredi
taria.
Hereditas decurionū nauiculariorū
coartaliū militum et fabricensium fm
ago. in sum. l. e. ti. in rub. et. l. vl. dicitur
in qua quoddā spēale ius obseruatur. de
quo no. ibidem.
Heres est ille qui succedit in vniuersū
ius defuncti. l. Cum heres. ff. de diuer. r̃
r̃pa p̃ſcrip. vel est dñs hereditatis qui fit
a dictione in voluntarijs. §. si. insti. de he
re. qua. r̃ dif. **S**ed in necessarijs defertur
ip̃o iure hereditas.
Heredem instituere est aliquē post mor
tem suam loco sui in omnibus bonis suis
dñm p̃ſituere. **N**ā dicitur heres ab he
rus idest dñs sibi enim succedunt vniuer
sa bona defuncti et ad eum cōmoda et in
cōmoda hereditaria redeunt. **E**t p̃nt in
ſtitui heredes generaliter omnes et acci
pere quicquid a testatore eis relinquitur
siue sint fili. extranei. siue liberi. siue ser
ui testatoris ṽl alieni. siue patresfamilias
siue impuberes. siue p̃ſona p̃uata. siue ec
clesia. siue vniuersitas. h̃s exceptis qui
non possunt inſtitui heredes scz de porta
tus p̃pter delictum in insulam. siue ban
nitus p̃peruo. dampnatus in metallum
fodiendum vt. l. de here. insti. l. i. colle
gium illicitum non approbatum vt. l. col

legium. ti. alle. **I**ncestuosus natus ex dā
pnato coitu. i. spurio testatoris. seruus
acryſatus de adulterio cū dñā ſua cōmī
ſo. ab illa dñā inſtitui non p̃ot hereticus
apostata. **M**ulier cōuolans ad ſcōas nu
p̃cias infra tempus lucrus. i. infra annū
post mortem primi viri. vt. l. de ſecun.
nup. l. i. et hoc de iure civili. **Q**ui ſcienter
p̃travit cum aliqua muliere ignorante ſe
cundas nup̃cias eſſe illicitas non poteſt
ab illa inſtitui. r̃c. **E**t ſunt diuerſi here
des. **N**am heredes alij ſui et neceſſarij.
Alij neceſſarij tantum. alij volūtarij. alij
legittimi. alij legatarij. alij testamentarij
alij fideicommiſſarij.
Heres ab inſtato **E** ille qui ſuccedit
in ius defuncti ſine omni teſtamento r̃m
ſti. de here. que ab inſta. deferuntur.
Heres fideicommiſſari⁹ eſt cui ex fideicō
miſſo relicta eſt hereditas danda illi cui
teſtator diſpoſuit dicēdo ſic. fidei tue cō
mitto vt hoc des illi. **E**t nota q̃ illa ſunt
deſpata ſed forte p̃ tanto dicitur heres cō
miſſari⁹. quia fideicommiſſarius lo
co heredis habetur vt inſti. de fideicom
miſſa here. §. reſtituta. vt qui directe et
immediate ex teſtamento nihil cape p̃ot
qualis eſt ſpurius. ſaltem capiat ex fidei
cōmiſſo ſed ipſe vere non eſt heres. cū ſit
rogatus a teſtatore hereditatem adire r̃
poſtea de reſtituendo licet reſtitutionem
facta poſt ſemp heres maneat vt dicto. §
reſtituta. **D**uo ergo heredes inſolidi eē
non p̃nt. vt. ff. cōmo. l. ſi. et. l. ſi vt certo.
§. ſi duobus. licet alij dicant cōtrariū vi
delicet q̃ ille cui teſtator dāu vel reſtitui
hereditatem diſpoſuit vt manifeſte col
ligitur ex. §. **S**ed etiam id inſti. de ſi. cōm
miſ. here. licet verba ibi poſita videant.
innuere oppoſitum ſi inſpiciantur.
Heres legatarius eſt qui legatum acce
pit vel cui legatum factum eſt vt. l. quoti
ens. l. de here. inſti.
Heres legitimus eſt qui ex lege. r̃q̃. ta
bulatum aut ex iuris conſti. etiam ſine te
ſtamento ſuccedit defuncto vt ſunt agna
ti primi inſti. de legi. ag. ſuc. in prin.
Heres neceſſarius eſt ſeruus heres in
ſtitutus in teſtamento domini ſui ab eo q̃
facultates ſuas habet ſuſpectas ne poſ
ſit ex ipſis ſatiſſieri creditoribus quibus

est obligatus. adeo q non credit alienus hereditatem suam adire si heredem eum instituerit. qui seruus heres factus. ideo necessarius dicitur heres. quia sine velit siue nolit cogitur suam hereditatem adire. vt satisfaciatur creditoribus vt insti. de here. qua. et disse. §. i. Et hoc verum nisi illi seruo debeatur fideicommissaria libertas. l. is qui soluendo. ff. de here. insti. aut hoc eo faciente scz non aduente hereditatem eius nomine. potius quā domini defuncti res hereditarie vendantur ne defunctus contumelia quadam. vel iniuria facta efficiatur dicendo q res eius venditur.

Heres suus dicitur filius qui est in potestate patris. tempore mortis ipsius patris.

Heres domesticus dicitur qui est in potestate morientis tpe mortis dū enim alius non precedit filio cū supstite et in potestate patris exite nepos ex eo qui in potestate patris suus heres nō ē insti. de be. q. et dis. §. sui.

Heres substitutus dē qui alij hereditate substituitur. ver. gra. Si testator ita dicat ille heres esto qui si nō velit vt non possit esse heres iste esto eius substitutus. Et hoc siue scdo tercio vel qto loco alio in locum instituto deficiente substituat. Nam scds dē omnis qui post pmt sequitur etiam si decimus sit. ff. de vul. substi. in prin. put no. hosti. in sum. de testa. §. quid si sit perfectus. ff. de iudi. institutio.

Heredes sui et legitimi. scdm azo. de suis et legitimis heredibus appellantur qui in potestate morientis. fuerūt vt filius filia nepos nepotis ex nepote nat. ex filio p. natus p. nata seu p. nepos. p. nepotis legitimi et naturalis. vel etiā legitimi tantum vt adoptiui.

Heredes testamentarij dicuntur qui ex testamento heredes scripti sunt.

Heredes tutor licet non sint tutores. tenentur tñ in quibusdam quasi tutores inchoationis scz p defectu omissum vt. ff. de here. insti. l. i.

Hautus est ius hauriendi aquā de puteo vicini cui eo inuito iure seruitutis ascribitur.

Herisco. i. diuido inde dē familie her

ciscunde. i. iudicium hereditatis diuidendi. **R**espice. s. actio familie heris.

Heresiarcha est qui falsam de fide opinionem gignit vel pmo inuenit sicut arrianus wicheff. et alij cōsimiles.

Heresis grece ab electione dicitur eo q quicunq vnā opinionem hereticā vel disciplinā sibi elegerit putat eam esse meliorem vt. xxiij. q. ij. heresis alias dicitur quasi diuisio.

Hereticus dē errans in fide vnde quicunq in fide dubitauerit friuola adhesionem hereticus censetur vt. c. i. de here. Etiam p heretico habetur qui scienter hereticum non renocat vt. e. ti. c. ij. Et scdm augu. dicitur qui certam opinionem nouam et puerfam gignit vel sequitur grā alicuius temporalis pmodi vel alicuius grē vel principatus. Dicitur gignit vt aliq heresiarcha. vt arrianus sabellius &c. Dē sequitur sicut qui errores illi imitat prout hec leguntur. xxiij. q. ij. hereticus.

Dicitur hereticus qui puerit sacramenta ecclesie sicut simoniacus. i. q. i. eos.

Herē sacre scripture puerfus intellectoz. xxiij. q. ij. heresis vbi dicitur quicunq scripturam aliter intelligit quam sensus spūs sancti flagitat a quo scripta est licet ab ecclesia non recesserit tamen hereticus appellari potest &c. Item omnis excōmunicatus. iij. q. i. quod autem. Item romane ecclesie publicus iniuriator. xxiij. dis. omnis. Item qui aliter sentit de articulis fidei quam romana ecclesia. xxiij. q. i. hec est fides.

Herus vel heros grece idem est quod dominus latine.

Hircosus dē cui os olet vt. l. qui clauis §. is cui. ff. de edilito edicto.

ho

Homagium est idem quod fidelitas. tamen spe. e. ti. in. li. de feu. ponit illā differēntiam q homagiū est de hīs que ad tpalia ptinent. Et id p spūalibus indignum est vt quis homagiū facere cōpellatur. Fidelitas tamen p spiritualibus prestat. quia prelati bene pstant fidelitatem vt in. c. antiqua de pūile. vel sic potest describi. Homagium est quedā restrictio seruitutis liberi hominis facta domino.

suo p pactionem vel petitionem siue sti-
pulationem pmittente libero homine do-
mino suo fidelitatem et cōstituentem se ho-
minem vel vasallum suū. Et sic in aliqui-
bus partibus hoc modo ille qui facit ho-
magium coram domino suo flectit genua
sua tenens manus suas conuictas. simpli-
citer inter manus domini iusiurandus &
fidelitate prestans. Et mutuo se insigni-
bus fidelitatis obseculantur. Cuius forma po-
nitur in li. seu. de no. fi. for. c. est et alia. s.
post rubri. illam de for. fidei. Ad idēz fa-
cit de iureiur. c. ego. n. 7. lxiij. di. cū dño.
Et hosti. ponit eam in suz. de feu. s. quid
sit fidelitas et qualiter fit facienda. Ex di-
ctis homagium describi potest fm formā
Est quādo aliquis fletis genibus iunctis
manibus inter manus dñi positis. aliqd
pmittit quod p spūalibus fieri non debz
de quo de ac. veniens. de symo ex diligēti
de excels. pla. Graue de re. iudi. c. fi. Est
autēz homagium multiplex scdm spe. x.
s. Quoddāz est legium. quoddā non ē le-
gium quoddam edictale. quoddā decre-
tale q̄c. de quibus. j.

Homagium decretale tale est. Naz be-
res hominis mei qui cum de p̄suctudine
possit infendari et p consequēs in homa-
gium succedere debet infra certum tpus
me in dominum agnoscere et fidelitatem
mibi p̄stare. et ego teneor eum rōne talis
feudi in hominem recipere. Et in recipien-
do videoz sibi ius feudi decernere. ppter.
quod dici pōt homagium decretale. sic
etiam bonoz possessio decretalis. et quod
ius mibi tribuit. sicut et talis bonoz pos-
sessio scz si nullus sit p̄rior. Et ideo in
curia francie semp recipiuntur fidelita-
tes et homagia. alterius saluo iure. Qd
autem in ytaliam et alibi vocatur vasalla-
gium in francia vocatur homagium q̄c.
Etiam dicitur hominium. c. veritatis de
iureiur. Differunt tamen qui homini est
quando iuratur alicui fidelitas nemie ex-
cepto. Sed vasalliciū supiore excepto scz
impatore. de hoc optima glo. in verbo.
homoz ligus cle. pastoralis de re. iudi.
ubi etiam dicitur q̄ quis non pōt esse li-
gius duoz. sed bene ligus vnius et vas-
allus alterius. vel vasallus plurium. Et
sic homagium potest dici hominis ligi.

Homagium edictale est sicut bonoz
possessio edictalis. Vnde sed spe. ibidez
Homagium edictale siue hereditarium
est. quod aliquis habet eo ipso q̄ ē heres
Nam eo ipso q̄ adit hereditatem hominis
mei. psonam eius representat. Et videtur
hominis homagium subisse. Et tale ho-
magium potest finire tempe si dño place-
bit. quia si dño nō placeret nō finiretur.
Etiam si vasallus vellz bonis feudali-
cedere. p̄mno ageret contra ipm vt eum
in dominum agnosceret et hoc ex contur-
melia sua. Vnde punire debet ne iniur-
consequatur immunitates quod esse non
debet. p quo. ff. de nego. ges. s. hereditar-
ria. Et ideo possum eum cogere vt subeat
homagium decretale et etiam q̄ plus tri-
buit et in effectū quam edictale.

Homagium legium est scdm spe. ibidez
quod sit impatori vel regi. nullus alteri-
us fidelitate salua. Illud autem qd sit a
līs nō dicitur legiū. qz sit et iurat salua
impatoria vel regia fidelitate. Vnde em
putant homagium legium esse quādo va-
sallus mittit manus suas inter man⁹ do-
mini et sibi homagium facit et fidelitatem
promittit et ab eo ad osculum recipitur.
Quod non est verum. vt etiam ibidem
dicit spe. Sed vt ipse dicit tunc aliq̄ ponit
q̄ duplex est homagium. homagium le-
gium in quo nullus recipitur quātum ad
verba sed quātū ad mentem. Et aliqui q̄
supremam et generalem habent auctori-
tatem et iurisdictionem puta impator et
rex intelliguntur excepti q̄c. Item ubi
ponitur legium. s. et. j. habent aliqui la-
gium.

Homagium non legium est quando al-
iquid excipitur. puta facio tibi homagi-
um excepta fidelitate q̄ dño meo tali le-
gio teneor. vel saluo q̄ possum cū voluero
dñm legium mibi constituere. vel saluo.
quia nolo tibi contra talem iurare. Sed
dictum p̄mum est verius scdm spe. licet.
hoc vltimū designatum cōmunis vlt⁹ ap-
probet. Et scdm vltimū modū sequitur.
p totum et illo vtitur spe. de homagio le-
gio. vide. s. scdm legium

Homo legius vel ligius scdm spe. ibi-
dem dñ quasi dño suo ligatus vel quasi
legalitatem p̄tinens. Vnde rex sicilie est

homo ligus romane iudiciis ut in cle. pa
 noralis. de re iudi. palle. post mediu i. s.
 ruelis ubi glo. norabilis. Et omnis ho
 mo ligus est vassallus et non econtra.
Homicidium dē hominis occisio ab ho
 mine facta. et dicitur hominis cedius ab
 ho et cedo scdm goff. in sum. e. ti. Et hos.
 et io. an. et spe. Et est duplex voluntariu
 et casuale. vnde casuale nō est imputadū
 quo ad ordinu susceptionem. et si omnes
 casus nō preuidit et opam rei licite dedit
 e. quidam. c. iobānes. c. sicut e. ti. Etiam
 committitur homicidiū facto. c. silio. pcep
 to et defensione. c. sicut dignu. e. ti. s. gl.
 notabilis. et homicidiū causas dāns et ho
 micida pari pena sūt ferendi. e. ti. susce
 pim? et. c. tua nos. Alle est homicida
 qui consiliū pbet et qui frēm odit vel ei d
 trahit. de. pe. di. i. piculose. et. c. homicidi
 orum. Fit etiaz homicidiū spūale ex qua
 dam iurisdictione spūaliter octo modis.
 Primo p detractores et odientes eos in
 iquitatē oppressionē et iniusticiam faciē
 tibus fratrib? male psuadētes et. c. homi
 cidioz pal. c. omnis iniquitas et. c. noli. e
 di. Et generalit? omnis iniqu? motus ad
 nocendū fratri in homicidiū genere depu
 tat? Item homicida censetur qui tēpore
 necessitatis primis alimenta negat. lxxv
 vi. di. p. pace. Corpale homicidiū ē homi
 nis per empio corpale Et fit dupliciter
 scilicet lingua et facto. Lingua tripliciter. p
 cepto cōsilio defensione. l. di. Si quis vi
 duam Et. c. piculose pal. Facto quadru
 pliciter iusticia necessitate casu et volun
 tate.
Honestas iusticie publice. idest consti
 tutiones ecclesie facte ppter publicas. ho
 nestatem. Iudicauit enim ecclesia eē ho
 nestum ut nunq? consanguineus duceret
 sponsam consanguinei sui vini vel mori
 tui scdm archi. de spon. c. i. li. vi. de hac.
 honestate vide in. c. ad audientiam. et. c.
 sponsam de spon. et ma. ubi p doc.
Honoraria dicitur pnia legator? seu
 aduocator? l. i. s. in honorariis. ff. de va.
 et extraor. cogni. Re. j. legatus.
Hortamur aliquādo importat manda
 tum necessitatis Et sic p ipm conferē ius
 risdictionis. c. quia iudicante d. rescrip. et. c.
 i. de testa. et. c. hortamur. iij. q. ix. Idem

de verbo Rogamus. xi. q. iij. rogo.

Hostiaris olim in veteri testamento
 idem erat quod iantor vt. xxi. di. Cleros
Hospitalium rectores qui prescient.
 quomodo se tenere debeant no. bene in
 cle. quia contingit de reli. domi.

hu

Humanis. i. secularis. l. di. c. i. xij. q. ij.
 qui diuinis et humanis. de testa. cū esses
 Item idem est quod humilis. l. dis. eos.
 xxiij. q. i. Si quis dederit et habetur i re
 gula semel deo etiam de re. iu. li. vi.

Humilitas seu humiliatio. No. archi.
 xxiij. q. ij. cum humilitatis. vnde humili
 tas est virtus qua homo verissima cogni
 tione sibi vilescit de quo glosa. optima
 in verbo humilitatis. et est glo. fi. in cle.
 i. de reli. domi. que multa p pulchra poit
 de humilitate. vnde melior est in malis.
 factis humilis confessio quā in bonis su
 pba glatio. xi. q. iij. c. in iustum in fi. Itē
 humilitas humilibus nō pdesset si contu
 matibus non noceret de pos. p. c. i. in fi.

Humiliati sunt quidaz religiosi q? fue
 runt condemnati ab ecclesia p lucidū pa
 pam quia noluerunt iurare et postea tem
 pore clemētis recepti sunt ab ecclesia qz
 se correxerunt et iurant quando expedit.
 no. in. c. olim cām de resti. spo. Et tantū
 de. p.

Ia Actus. R.

j. lex rodia de iactu.

Iconomus. dē illo
 cui ecclesiastica res gu
 bernanda mandat vt.

l. de sacrosan. eccle. l. iubem? circa pū.
 lxxvij. di. quoniam in quibusdam et glo.
 iij. c. impatorium de iura. ca. ubi no. dēa
 p doc. interyconomum iudiciū et pcura
 torem et actorem que ibi scdm gl. in lata
 significatione idem signāt. De quo due
 glo. notabiles vna in. c. si quis erga. ij. q.
 vij. Alia in. c. quoniā. xvi. q. vij. et habet.
 x. q. ij. si yconomus.

Inactura est dampnum vel picu n qd
 quis patitur quando imminente tempesta
 te bona picuntur in mare ad exponendū

naues. et ita capitur ppe. Sed large p
capi pro quocumq; dampno alicui p violē
tiam illato vñcunq; pueniat. Del dicit
lesio facta cum lapide vel ligno. R. etia
j. lex rodia.

ibid et ie

Ibida est de scorto natus alia nomi
na illegitimorum. R. j. vt manser spur?
anfer nobis.

Idest est dictio expositiua. ff. ad. l. ac
qui. l. item mela. §. legis et de spon. c. i.

Ideota est grecum vñt idem q; impi
tus scd3 ysi. l. x.

Idonei ppe dicuntur qui pñt et vor
lunt in ecclesijs deservire de pben. sup in
ordinata. Et dicuntur ydonei qui sunt mo
ribus honestate et lraz scientie decorati
de insti. c. in ecclesia in glo. iij. Etiam sūt
puidi et circūspecti.

Ierocinium est loc? vbi aluntur pau
peres scdm q; accipitur. L. de sacrosan.
ec. l. illud.

ig

Ignarus est qui ignorat vel qui igno
ratur scdm ysi. li. x. vnde ignorans igno
rabitur. xxxviij. di. qui ea vbi dicitur. qui
ea que dedi sunt nesciunt a deo nesciunt
Ignaphus est idem qd ignarus vie.
i. rōnis et vite. fm. ysi. ibidem.

Ignorantia est cū de facto vel de iu
re nihil scio nec mihi aliquid suspicor et
scdm azo in sum. L. de iure. et fac. igno.

Ignorare ppe est nescire quod aliq;
debet scire. Nescire autem est cōmuniū
quā ignorare. Vnde ppe omnis qui ig
norat nescit et non econtra vt no. ff. de iu
re. et fac. igno. sup rub. Et ignorantia di
uiditur ex pte materie circa quā est. quia
alia est ignorantia iuris. alia facti. Et
harum vna pbabilis alia non. Ignorā
tia facti est vt si nesciam illum decessisse.
qui mihi cognatus est vel aliquid simile
Et ignorantia facti alia est facti differen
tis ad salutem vel ad officium. et hec ex
cusat vt. i. cor. x. Omne quod in macello
venditur manducate nihil interrogantes
ipsam conscientiam. Alia est facti neces
sarij ad officium. vt in pibitero q; sit scā
manuū impositio et hec non excusat.

Alia est necessarij facti ad salutem vt qd
cristus passus est. hec etiam non excusat
in habentibus vsum rōnis Item ignorā
tia facti. alia est ppij facti. alia alieni.
Si ppij. aut ergo quis dat opam rei illi
cite et tunc non excusat. aut rei licite. et
tunc aut habuit indebitam diligentia et
sic non excusat a toto sed a tanto. Si vero
ro debitā habuit excusat a toto. Si vero
sit facti alieni. aut est ignorantia pbabil.
scilicet ad quam non requiritur q; sit ni
mis diligens aut curiosus inquirendo.
vel etiam q; sit nimis negligens. et hec ex
cusat. Aut est crassa et supina vt cū quis
ignorat ea que sunt publice facta coram
pplō et tunc non excusat vt no. bern. in. c.
requisiuit de ordinatis ab epō qui relig.
episcopi. et. c. i. de postu. de cle. ex cōmū.
mis. apostolice. et de consti. vt animaz. li.
vi. Item ignorantia alia est simplex vt
cum quis tenetur scire quod nescit et facit
ad hoc q; sciat sed nō quicquid pōt. vt se
cūndum aliquos potest dici simplex igno
rantia que priuat scientiam nec ponit de
bitum sciendi nec contemptum sciendi. et
hec est in hīs qui non habent vsum rōnis
Alia est crassa vt cum quis negligit scire
q; tenetur scire nec tñ vult se nescire.
Alia est affectata vt cum quis negligit il
lud quod tenetur scire et placet ei nescire
Ibi prima excusat a tanto sed non a to.
to scd3 adhuc excusat sed minus quam p
ma. tertia vero non excusat sed accusat.
Item ignorantia alia est vincibilis alia
invincibilis. Inuincibilis aut est intro
ducta preter omnem culpam aut per cul
pam pambulaz. Si primo modo aut sim
pliciter priuat cognitionez vt in hīs que
carent omni vsum rōnis. Et hec excusat a
toto. aut non tollit omnino rōnis vsu
tunc non excusat a toto. vt in hīs qui nō
sunt plene furiosi sed habent aliqua luci
da intervalla. Et in pueris qui sunt cap
ces aliquo modo precepti. licet non plene
Si p ppiam culpam vt in ebrio et furio
so quoz vterq; pcepit se in hoc p suā
culpam. non excusatur quia fm ari. i. et b.
Ebreo debetur duplex pena. licet furio
sus excusetur saltem a tanto. Si autē sit
vincibilis tunc distinguit vt. s. in crassaz
et supinā et affectata. Sed quoz duplex

ne ignorantia. ter. est optimus. i. q. iiij. §
 hñs ita rñdetur. Item vt ait amb. turba
 tur nauicula petri. ibi in verbo ignoran-
 tia glo. optima oino videnda. Alia ergo
 est ignorantia iuris vt si nescio me illi pos-
 se succedere qui mihi cognatus est et de-
 resse vt. ff. de iure. et fac. igno. l. i. Et hec
 non excusat regula ignorantia in re. iur.
 l. vi. Est etiam quedam ignorantia pba-
 bilis vt si quis errat in facto alieno. et ig-
 norantia non pbaibilis vt si quis errat in
 facto proprio vel rebus suis vt. ff. p. so. l. vl.
 vel si ignorat aliquis quod omnes de ci-
 uitate sciunt vel maior pars ciuium scit. l. re-
 gula. §. sed facti. ff. de iure. et fact. igno.
 Turpe enim est pñcio et nobili viro et cas-
 poranti ius in quo versatur ignorare. l. ij.
 §. ab hñs. ff. de ori. iur. Et dñam inter ig-
 noranciam errorem titubationem. et nesci-
 entiam no. arch. xxxij. q. iij. Item igno-
 rantia dñe esse triplex. Prima negationis
 qua scz scientia negatur nec debitum sci-
 endi ponitur et simpliciter hec excusat.
 Secunda est ignorantia puationis qua
 etiam scientia negatur sed aptitudo siue
 debitum sciendi ponitur. Et hec in eis q
 pñent ad salutem excusat a tato sed no
 a toto. Tercia ē ignorantia disposicionis
 q ponit errorem siue cōceptōnem p traria
 recte sciētie Et hec in hñs que pñent
 ad salutem accusat no excusat. Et sic pa-
 ter q ignorantia quedā excusat quedā
 non qdāz magis et qdāz min⁹. et qdāz
 oino nil excusat sz iusulat vt accusat. Nā
 ignorantia iur. si aliqd excusat minus tñ
 quam ignorantia facti. Et ignorantia iur.
 alia ē iur. naturalis alia iur. diuini alia
 iur. canonici. alia iur. ciuili. Ignorancia
 iur. naturalis nullū bñtem vlū rōnis ex-
 cusat. qz bñs ē in corde bñis scriptum
 i. q. iij. §. hñs ita do. notād. Ignorancia
 vero iur. diuini qñtuz ad aliqua simple
 excusat laycos. et qñtuz ad aliqua excusat
 eos a tato et no a toto. Legere em̃ pñci-
 as et euāgelū et doctrinā aplice sciēcie te-
 nentēpi et plati maiores. q dñt dño omni
 potēti seruire et reddere rōnez de ea q in
 eis est fide et spe. vnde ab eis requiritur
 scientia veteris et noui testamenti. Sed
 layici ad hoc non tenentur nisi ad notici-
 am decalogi et articulorū fidei. put in apo-

stolorum simbolo pñentur. Ignorantia
 autem iuris canonici aliquos excusat
 et aliquos non. Continet em̃ ius canonici
 cum pñtutiones p quas discernitur pec-
 cata. Et has tenentur scire pñbiteri curā
 animarū habentes scz pñfessores. Non au-
 tem ita tenentur alij. Et multominus lay-
 ci. Sed ipi pñbiteri et alij clerici scdm qd
 sunt in maiori gradu pñtueri. Scdm hoc
 etiam plura scire tenentur Ignorancia.
 vero eorū que publice pñulgant ad lay-
 cos pñtinentium non excusat eorū peccatū
 quod p ignorantiam ppetrant. xvi. dis-
 quod dicitis. Ignorancia vero iure ciui-
 lis aliquibus pdesse pōt vt militibus ru-
 sticis mulieribus et minoribus annis. et
 maxime in damno euitando nō aut i ma-
 leficijs vnde Leges ciuiles si nescit femi-
 na miles. Clericus et cultor parceret sibi
 iudex et vltor. Nam rusticitati succurrit
 in ignorantia iuris vt. in. l. quicūqz. l. q
 ad bo. pos. pñt glo. p. que allegat ad hoc
 iura. Sed ibi catho de satis pcludit con-
 tra salū. quē dicit rustice loqui. q rustico
 ius igno. nō debet succurri qz debet pñle-
 re pitiores Si em̃ nō parceret mulieribus.
 et nobilibus ad indulgentias euntib⁹ qñ
 opteat pñlere pitos. nec rustico eñti ad
 siluas parci debet. Sed tamen rusticita-
 ti parcendum est vt. l. de testa. et quēad
 modū testa. ordi. l. fi. Item ignorantia.
 dñe crassa et supina p methaphorā homi-
 crassi et supini qui non videt etiam ea q
 ad pedes eius sunt.

Ignominia est verbalis lesio contra
 honorem vel etiā turpitudine Et sic dñ q
 ignominiosus est epō si querat ab alijs do-
 ceteri. cñ ipse alios docere debeat vt in auē
 de sah. epif. §. dam⁹. coll. ix. et. xxvi. di.
 §. ecce. i. q. p. vilissimus. viij. q. i. licet et
 ar. in. l. argentarius. §. pñbet. ff. de edē
 Item dñ ignominia et pñfusio est xpm cru-
 cifixum paupem et esurientem farsis pre-
 dicare corpibus. et ieiuniorū doctrinā ru-
 bentes buccas tumentiarū ora pferre. x
 xxv. di. ecclesie principes.

Metim.

Illustis est nomen noticie eo q mñl-
 tis clareat. splēdore generis vel sapie vt
 virtutis Quis sit obscure natus fin ysi.

Et no. q. quatuor sunt nomia dignitatu
scz mari vt sūt supillustres magni vt illu
stres. medij vt spectabiles. mīmi vt cla
rissimi. i. auct. de ap. s. i. et tribus se inst.
in pbe. s. cunqz ver. glo. Illustres etiaz
dicuntur qui sunt de consilio et confisto
rio ipatoris. l. quisquis. l. ad. l. iuli. ma
iest.

Illico dē fieri qd sit anteq diuertat
se ad alia facienda. l. litigatoribus. l. de
ap. vbi pcedit illico appellare viua voce i
criminalibus et civilibus causis etiā sine
scrip. ff. e. ti. l. i. s. fi. et. l. a. sententiam.
s. fina.

Illata. i. opposita de presump. nōne.

Imbecillus est fragilis et inconstans
dē quasi sine baculo.

Impetere est accusare vt de iuriū.
quemadmodū.

Impetitia idest ignorantia dē pscript.
Sicut grane.

Illusio est deceptio vel derisio cle. v.
nica. cum illusio de renū. vbi concor. mul
te in glo.

Illiricus. i. schlanus schlanonia vi.
coloni. illiriciā. 7. l. d. collo. illiri. li. xi.

in

Incapacitas capit p ipa reali incapa
citate put natura rei dicat vt dispō leg
adimit. aut qdlibet mediū opari vel sig
nificare declarat. s. gr. pmittit vt legat
res sacra incapacitas rei huius opat q n
valz nec i re nec inestiatōe qz n ē pmerciū
rei sacre. l. inf stipulatē. s. sacra. ff. d. s.
ob. Rō qz res deo dicata est ex pmerciūz
hoim. s. ibi legat colūpna aurea vt mar
mor pictū ad pstructōz dom⁹ de alia do
mo nō valet legatū in re licet valeat testi
matōe. l. ceta. s. si duob⁹ dle. i. qz res d se
ē in pmercio hoim. s. ne destruat vel de
teriorēt nō tollit d dom o s. dē iextiatio
rei. Itē si legat pdiū qd ē incorporatū p
i motio cesaris significat q nulla ē dispo
sitio i re vt extiatōe. l. apud iulia. s. fi. de
le. i. qz res ē simplr exēpta a pmercio ho
iminū nisi d licētia pncipis. Itē legat vt
pmittitur res aliena n pōt solui qz n dñs
vel nimis magno pēcio vult vendere. l. nō
dubū. s. fi. de. le. iij. qz l. 3 res i pmercio sit
Est in difficultas in habendo et soluēdo.

Itē si legatur iudeo mancipiū xpianū n
valet dispositio nec dē tur res vel estimar
tio rōe incapacitatis vt. l. multū interest
ff. de. s. ob. Et sumit significati erre qz
sona nā mancipiū xpianū iudeo queri nō
pōt. l. ne xpi manci. l. vni. 7. c. i. de iudeis
igitur pctus sup illa re nullus ē ipso iure
legatū nullū. Sed si iude⁹ legat xpiano.
mancipiū xpianū valz dispositio in re. l.
multū interest pāl. qz nil ipedit si dīcer
res ob stare quia legans debet transſerre
dñiū. l. ver. aut. s. fi. ff. de ver. obl. s.
i iudeus non habet pmerciū mancipiū xpi
ani ergo nō transſert dñiū respondetur
licet non habeat pmercium vt apud se re
maneat. habet tamē vt ad alium transſer
ratur et sic de alijs exemplis.

In capita succedere fm hosti. in suz.
de lucces. ab intest. s. viso. s. quid si fa
ctus Est qñ filiū p mortuoz fm succedit
in tot portōibus quot sunt capita. s. gr.
tres sunt filiū ex premortuo fratre et vnus
ex alio frē si tantum capiat filius ex vno
fratre genit⁹ quātum tres ex alio geniti.
succedunt in stirpes suas. qz quilibet ca
pit certam portōnem stirpis sue. Si vero
fratres tot portōnes capiant quot capi
ta sunt tunc succedūt in capita. vide. i. in
stirpes succedere. Et 3o in sum. l. de be
re. insti. et hosti. et spe. e. ti. in tractatu li
belloz. s. nunc de collateralibus.

Incōcussa. i. inuolata sed in cōcussa.
i. quiete sine interruptione. c. illud et. ca.
auditis de pscript.

Immo stat qñqz correctiue. c. accidit
vt lit. nō ptest. de b tex. iuncta glo. xvi. q. i
pdicatoz. 7. l. stichus ymmo. ff. de manu
mis. testa.

Immo angelic⁹ est glia in excelsis d cele.
inissa. c. p filiū 7 de ele. quod sicut.

Incendari⁹ ē qui ob inimicitia aut p
ter gram. Edes arbores siue segetes ince
dit vt. ff. de penis. l. capitaliū. s. incendi
arius. Et incendiariū p sniam ab ecclesia
denotari tñ a papa absoluitur de sen. ex
cō. tua nos. Alias incendens domū vel
aream alterius punitur de in iure. c. si qf
do.

Incidens et emergens qñ dēant ro.
iii. c. i. de or. pgni. 7. c. a nobis de excep.
vide de hoc. s. emergens

Incentor dē ideo qz ipe alios pna sug
gestionē succendit ad vicia ⁊ pñadēdo
inflammat scdm ysi.

Incentiuū idē est qd appetit⁹ vlt au
dacia seu volūtas. d. vi. ⁊ bo. cle. c. vt cle
ric oz. **I**ncustus est ab vsus p sanguinea
rū vel affinium vt. s. cum. ergo. xxxv. q. i
xxxv. causa quasi per to.

Incestuos⁹ dē q cognatā vel affinē vlt
etiā scimonialē naphario amore vel coi
tu violat seu maculat siue in mīmonio si
ue sine mīmonio vt in. s. pal. ⁊. xxvij. di.
virgiles. **E**t de mōialib⁹ ē pena capitalis
l. si quis nō dicā rape. l. de epi. ⁊ cle. ⁊. l.
unica de rap. virgi. l. in pñ. q sic incipit
raptores virginū honestaz vel ingenuaz
siue iam desposate fuerit siue non vlt qua
rūlibet viduaz ⁊. capitis supplicio ple
tendos decernim⁹. **I**ncola dē qui in ali
quā regiōz domiciliū pñt vel pñt qñ
sedē ibi pñt⁹ vel mansionē ita qz trans
actis. x. annis domiciliū retinuit. l. z ec cā
fndq ibidem steterit vt. ff. de. x. sig. l. pu
pillus. ⁊. l. incola vel qui pñam terram
colit. Re. s. agricola.

Incolum⁹ dē a noīe colūpna qz sic co
lūpna ē erecta fortis ⁊ stabilis ita icolū
pñt. **E**t ista rōe forte fili⁹ dē bēlin bonis
pñs quartā incolumē. i. fortē ⁊ stabilem
qz fideicommissa ⁊ legata minui nō pñt vt
l. q. cū ibi no. de mōss. do.

In curia ē negligentia cle. qz pñgit d
re. do. ⁊. c. quesitū. de pe. ⁊ re.

Incertitudo nō vel minus significat
qz nō vel mī⁹ oñdit id act⁹ sub incertitudie
posit⁹ effectū nō hz. vlt hz qñ quouis p
babili medio incerti sit declaratio vel sig
nificatio verbi gracia testator instituit.
heredē ⁊ ab eo legat titio magnā ptez be
reditantis p modū quote vel singularis
rei. **D**einde legat sezo certā summā ⁊ nō
dicit a quo an ab herede an a legatario. i
telligitur ab herede qz hoc significatū su
mit⁹ ex cōi mō agēdi quo heres soluit one
ra **E**t sic ex cōi mō intelligēdi videtur be
res onerari. fa. l. si seruus legatus. s. q
margaritam. ff. de le. i. **E**t ibi testator
legat seruo libertatem si dederit. x. ⁊ non
dicit cui. certe intelligitur qz det heredi.
l. qui pecuniam. ff. d. sta. libe. qz heres ha
bet omnis ideo et recōpensatōem. **E**t ibi

testator heredem instituit ⁊ rogauit eum
restituere omnē hereditatem titio. **D**e in
de testator relinquit. xv. sezo ⁊ nō dicit a
quo itelligitur a fideicommissario vlt. l. si.
l. ad tre. ibi testator heredē instituit et
vult eum dare. x. nō dicit cui. nō valet. l.
paulus rñdet. ff. de re. dub. rō qz nullū ē
significatū ex quo concludi possit cui de
beatur ideo nulli debetur. **E**t ibi testa
tor legauit titio et duo sunt huius noīs a
mici testatoris. legatū valet ⁊ pñt heres
vni soluere cui voluerit nec tenebitur alte
ri nisi probet testatorem de ipso et nō de
alio sensisse. **S**i autem heres vult nō tene
tur soluere vni vel alteri nisi probet testa
torem de se sensisse. **E**t fm hoc neutro p
bante nō valet legatum seu nō habebit.
effectum. l. si quis seruū. s. si inter duos.
ff. de le. ij. **R**ō qz licet nomen pñium eius
cui relinquitur sit expñsum tamen poter
uententiam nominis et circūstanciā. in
altero remance incertitudo. **N**ec pñt di
ci deberi vtriqz qz testator legat vni tñ
vt patz ex numero singulari. idō nisi hec
certitudo declaratur non debetur. qz nō
apparet cui. **I**tem ibi testator legauit ti
cio albo. x. deinde ticō nigro. x. deinde di
xit titio. x. sibi legata adimo. non declar
ando de quo intellexerit nō valet adim
prio nisi doceat de quo testator senserit. l.
ij. s. si duob⁹. ff. de adi. le. **R**acō est eadē
vt. s. in legato facto. ticō nō declarādo.
de quo. sed ibi testator titio albo ⁊ titio
nigro legat domū deinde dicit ticō adimo
domum nō declarando de quo. valet ad
emptio in vtroqz. l. si fuerit. ff. de re. du.
Rō qz significatū illud sumitur ex domo
que tota adimitur. **E**t tota in legato faci
to vtriqz pñebatur ideo legatū factum.
vtriqz adimitur. **E**t hoc ademptōe toti⁹
legati declarāte illud. **E**t ibi lego pau
peribus valet. l. idem qd pauperibus. l. d.
epi ⁊ cle. **R**ō qz significatū sumit⁹ ex pau
pere declarāte qd⁹ relicū ē. **E**t l. aliqui
sint paupiores alijs. declaratō tamē sup
pletur arbitrio boni viri.

In qñ pñat vel auget. no. io. an. d. cō
sue. ad nram. **E**t dat remissionē ad. spe. d.
iur. pa. nobis aut. **S**z plen⁹ no. arch. xl.
di. si pñpa. **E**t qñqz no. intrūtare qñqz ex
triplicitatē. iuxta alexand. ii. in cāpo. cur

ro. 7. et habetur in. l. si cui in pñ. ff. de le. i. Quandoq; ponitur p valde in compo-
sitione ut in vigilare. i. valde vigilare cle.
pastoralis. de re. iudi. c. i. de fideius. spe.
de disputationibus et allegationibus. §
post hec. ver. alibi in ponit ibi etiam im-
personale significat valde. interdū ponit p
non in cōpositione ut iniustus iniquus. i.
non iustus nō equus.

Incorrigibilis scdm bal. dñ. qui non
paret iudici in extremo iurisdictionis qd
est sententia. Sed contumax dicitur qui nō
paret in primo iurisdictionis qd est cita-
tio vel in ius vocatio scdm antho. de bu-
trio dicitur incorrigibilis qui postq; penit⁹
est p̄dempnatus itez refertur ad idem cri-
men. c. ut fame de sen. ex. idem patior. l. 3.
et non faciat penitentia; non dicitur p̄te-
rea incorrigibilis nisi reuertatur ad simi-
le vel ad peius delictum nec faciet sui p̄-
sentiam iudici. c. qm̄ frequenter. §. i. ut
lit. non p̄testa. dñ. enī facit sui p̄ntiam ut
iudex eum apprehendere possit nō est in-
corrigibilis quia ecclesia habz adhuc qd
ultra faciet. c. cum non ab hoīe de iudi.

Indefinita capit p orōne cui nō pre-
ponitur signum vñe vel particulare. Et
oratio indefinita significat indifferenter
Quandoq; etiam vniuersaliter distribu-
tine seu collectine seu aliter. put eius sig-
nificatum vel materia subiecta vel quā-
circūstantia seu aliquod mediū p̄babile
pcludit. ver. gra. ibi lex loquitur indefini-
te. dicendo. venditor tenetur rem tradere
vel tenetur de euictōe vel homicida. vel
fur est puniend⁹. significat vñr qz sensus ē
qz omnis homo qui est venditor tenetur
tradere rem. Et omnis homo qui est ho-
micida vel fur est puniendus. Et hoc pa-
tet ex omnibus legibus sic loquentibus.
cum earum intellectu. Nam natura legis
est omnia in quibus est medium sub eadē
regula pcludere. Cum vbi sit eadem rō
ibi et idem ius esse debeat. l. illud. ff. ad. l.
acqui. Item qua rōne de ista lege detra-
beretur vnus. eadem et alius. et sic lex re-
maneret delusoria. et sic dicit seu iō dicit
tur vñr. Differt tñ indefinita ab vniuersa-
li scdm bar. quia vniuersalis omnia sig-
nificat ex suo p̄prio significato. Indefini-
ta vero nō p̄bendit oīa ex sua significa-

tionē. p̄pria sed ex p̄demptitate rōnis. in
pretatione iuris. vel dispositione legis.
verbi gracia lex dicit homicidiam puniē-
dum morte. Nō tñ sub hac lege p̄bendi-
tur homicida iuste occidens scz ad sui de-
fensionem vel p̄ suam ut in. l. i. l. ad. l.
cor. de sic. secus si lex loqueretur vnice-
saliter tunc ex p̄prio significato p̄tineret
omnia. et non interpretatione iuris sicut i
definita. Idem cum p̄fert ab homine in
materia naturali dicendo homo est animal
significat vniuersaliter quia sensus ē qz
omnis homo est animal qz significatum
sumptuz ex natura in necessario inest om-
ni homini. idem cum p̄fertur a lege dicit
do obligatio est iuris vinculum. vel actō
est ius p̄sequendi. 7. quia cuiuslibet obli-
gationi 7 actioni necessario conuenit dif-
finitio. Item ibi in iudicio interrogatus
de pluribus criminibus an fecerit. respo-
det quid eoz non feci. equipollet vnice-
sali. quia sensus est nihil eoz feci. l. si is q
ducenta. §. vñr. ff. de re. dubi. quia signi-
ficatum sumitur ex interrogatione et re-
sponsione facta in iudicio. nam respo-
sio recipiendi vñr interrogatō certōratur
qz rñdens omnia negat Si aut nō recipe-
retur vñr nō certōraret aliquo mō qz nō
appareret quid negaret et qd p̄fiteretur.
Et sumit h significatuz ex equipollentia
quia negatō p̄posita signo facit orōnem
equipollere suo contradictorie. Nam l. 3
ibi negatō postponat in ordie scripture.
p̄ponit tñ in ordie p̄structionis dīcēdo qd
eoz nō feci. i. nō feci quid eoz. et sic eq̄pol-
let isti vel eoz feci. Iura tñ pap̄ intēdūt
signatuz equipollentia; 7 sic ibi p̄mitto per
heredē meū nō fieri quo minus tibi ite a
gere liceat. hec verba p̄ heredē meū signi-
ficāt vñr qz sensus ē p nullū heredē meū.
l. ij. §. si. ff. de ver. obli. qz nomē heredis.
l. 3. p̄ferat in singularitati significat tamē
omnes heredes. Alias stipulatio non ha-
beret hereditatem nec esset certitudo de
quo intelligeretur. 7 de quo nō. Item ibi
testator dīc lego suos meos textores. et
omnes sunt textores significat vñr qz sen-
sus est lego omnes seruos meos. l. suos
vrbennus. §. fina. ff. de lega. iij. quia signi-
ficatum hoc sumitur ex accidentia fa-
cti. qz omnes sunt textores.

Si autem aliqui sunt textores et alij non
significat vniuersaliter omnes textores.
et nō vtr omēs seruos. l. pal. quia verbū
textores ponit ad restrictionem vt alij nō
p̄tineantur in legato Item ibi testator
dicit sic lego lanam argentum. significat
vniuersaliter vt omnis lana omne argen-
tum videat̄ legatum. l. si cui lana. ff. de le.
iij. quia qua rōne vnū ibi comprehenditur
eadem rōne et aliud. et qua rōne vnū ex-
cluditur eadem et aliud. et sic nihil signi-
ficatur. Item ibi obligo bona mea. non
significat vniuersaliter quia suppellex filij
naturales et cōcubina nō p̄tinent. l. obli-
gatione. ff. de pig. qz ex natura istaz rez
quis ad istas ita afficitur qz nunq̄ vel ra-
ro obligat. ergo in obligatione eas noluit
comprehendere sed cōprehendunt̄ alia q̄
quis solet obligare p̄ debito quia signi-
ficatum sumitur ex verbis et cōmuni mō-
agendi seu obligandi. Debent esse ver-
ba deservire intentioni et non intentioni
bis. nam per verba exprimitur intentio.
xxij. q. v. humane aures. xxxviij. dis. sedu-
lo. l. q. i. marchion. de ver. sig. intelligenti-
am. et. ca. preterea. Item si dicit vni-
uersaliter obligo omnia bona mea quia.
adhuc predicta non cōprehendunt̄. Itē
ibi testator dicit heres meus dampnat̄
esto dare significat vniuersaliter. qz sen-
sus est qz omnes heredes teneantur. l. si
pluribus. ff. de le. ij. finaliter ergo inde-
finita equipollet vniuersali de priuile. qz
circa. xix. di. si romanor. ff. de serui. l. si
cui. Et hoc x̄m est de indefinita legis vt
canonis et ius tradere intendentes. talis
est indefinita equipollet. vbi. Si lege vel
canone non diffinitur. xxxi. q. i. qd si do-
merit. Jo. an. no. qz si nō est eadem rō et
conditio ppter aliqd accidens omniū pri-
uilegium in vniuerso p̄bentor. sic inde-
finita nō equipollet vniuersali. ver. gra.
si legatur lana indefinite non continetur
tincta in legato. l. si cui in p̄n. ff. de le. iij.
Sed si legatur omnis lana. tincta etiam
cedit legato. l. pediculis. §. labeo. ff. de au-
et ar. l. iij. glo. sup verbo alioz ecclesiasti-
corum in. c. vt circa de elec. li. vi. vbi de B
plene. nota.
¶ Inepie sunt facultates. c. qua tradi-
tione. xxij. di.

¶ Indulgentia no. arch. ij. q. iij. c. si. et d
pe. et re. c. ij. li. vi.

¶ Andoles est quedā ymago future vir-
tutis scdm ysi. p̄prie dicendo.

¶ Indignari et dedignare differunt vt
patet in. c. vera iusticia di. xlv. vnde indi-
gnari sapit virtutē s; dedignari arrogantiā

¶ Indigena dē quasi inde genitus vel q̄
si in eo loco natus scdm ysi.

¶ Inditio est numerus annor. p̄sistens
ex tribus lustris Est autem lustrū quicquē
nisi. et qualiter possit inueniri inditio ha-
betur in glo. inditionis. c. inter dilectos.
de si instru. Sic enī faciendum est annis
dñi addas tres et diuide totum. p. xv. et
id quod remanet cōpleta diuisione in nu-
mero diuidendo hoc ostendit inditiones
in isto seu p̄ isto anno.

¶ Inducie scdm glo. sum. iij. q. ij. sūt qn-
tuplices scilicet restitorie p̄paratorie. ci-
tatorie. deliberatorie. indicatorie. siue ex-
ecutorie. Et ibi ponitur tempus omniū
q̄ glo. vide. s. dilatio.

¶ Index est p̄ditor dictus ab indicādo
scdm ysi.

¶ Indictum est quod indicatur. i. notifi-
catur vt sciatur et fiat. ab indicendo di e-
tū et sic fit indictū sup iudiciū ne p̄cedat

¶ Indictum est mediū in intellectuale ve-
ritatis eliciende ex aliqua singulari circū-
stantia insurgens. l. et. ff. de rei. vendi. l.
indicia. Et dicitur ab indicando qz indi-
citur. i. notificatur.

¶ In diem adiectio est quando quis ita
vendit rem vt si quis circa certū diē meli-
orem ptem obtulit p̄ditionis scz plus q̄
p̄or emptor res v̄ditori tradatur vt alij
vendere possit cuiusq̄ velit vt. ff. e. ri.

¶ Inerpiabilis dē eo qz nūq̄ expietur.
i. purgetur scdm ysi.

¶ Inficiator. i. negator qz nō fateē s; p̄
veritatem mendatio innitē.

¶ Inficiatio. i. negatio. l. eaq. l. d. nega-
ges. Et inficiari. i. negare Hinc ē qz dē ali-
qñ de aliq̄b actōib; qz crescūt p̄ inficia-
tione qz ab initio p̄petūt ad simplū. B ē
ad reuel estimatōz seu dampnū datū. Et
si ille B negauerit et de B puicat. p̄dēpnā
bit ad duplū vt in actōe d̄positi in eo qd
depositus ē timore ruine incendij v̄ nau-
fragij vide. s. de act. actio in factum.

Infans est paruulus circa septem annos ut. l. si infanti. l. de in. liber.

Infamia est fame privatio siue diminutio. fama namq; quadoq; presumitur et ex toto p. extincta habeatur scz. cu. maxima vel media capitis diminutio interuenerit. **Del. sic.** Infamia est communis opinio uerbis p. nunciata ex suspicionibus orta.

Item infamia est aliud q. scandalum et plus importat quia hoc p. purgationem tollitur sed in illo purgatio non indicitur de homi. ex l. i. in glo. **I**tem infamia e. ille se dignitatis status uita et moribus reprobatus. **P**er oppositum fama discubitur. **R. e. s. fama. 7 de coha. cle. 7 muli. c. vestra. in glo. notorium.** **U**nde duplex est infamia scz. iure et facti. **I**nfamia iure est quando ius dicit aliquem esse infame. **S**ed infamia facti est quando apud bonos et graues viros est opinio de crimine alicuius de hoc. l. i. de causis ex quib. infamia erogatur. **I**nfamia iure duplex est scz. civilis et canonica. et infamia iure civilis contrahitur ex sententia criminis publici scilicet diffinitiva. non aut ex sententia interloctoria nec arbitri. **E**tiam q. ex sententia criminis p. uati ut furti vel iniuriarum. **E**tiam q. ex facto absq. sententia quis incidit in infamia. **I**nfamia canonica contrahitur ex quolibet peccato mortali et quando infamia et que repellat testem a testificando in causa criminali vel in civili. **C**riminaliter seu civiliter intenta no. in. c. testimo. de testi.

Intra no. p. inno. de si. instru. inter dilectos. 7 io. mon. de excep. pia sup. verbo octo. l. i. vi. ibi habes quando includit vel excludit. et. io. an. de cle. coniuga.

Infinitas in multis iure regulis prohibetur de rescrip. cum in multis l. vi. **E**t exemplificatur de reli. domi. c. vlti. 7. e. ti. religionem l. vi. de testi. cu. cam. 7. ca. significauerunt. ff. de testi. l. i. in fi. **A**d in relictis p. redemptione captiuorum ubi etiam restringitur infinitas. **I**tem cum multitudo peccauit. **I**tem non oneratur beres in infinitum fidei commissum soluere. **I**tem in stipulatione dampni infecti non debet quis in infinitum esse obligatus et sic de alijs. et merito reprobat infinitas. quia multitudo est canonibus inimica de

preben. **Q**uia in t. m. et onerosa multitudo nil habet honesti. **I**n autentico de referendis pala. §. p. terea igitur col. q. **E**t de hoc habes p. les p. cordantias de etate et quali. c. penul. vi. de hoc p. io. an. in glo. c. cum in multis pal.

Insula sumitur interdum p. coronam periali. l. d. qua. p. scrip. l. si. in. fi. **Q**uq; p. alba fastiola sacerdotalis capitis fm. glo. in cle. ij. de vi. et ho. cle. **C**apit. etiam p. mitra epi vel abbatis et significat altitudinem sapie qua p. cellere debet epus. i. q. vj. p. tra uenientibus. i. q. i. vilissimus xxv. di. §. **N**unc autem. lxi. di. in sacerdotibus et duo cornua eius signant duo testamentum scz. uetus et nouum que epus debet memorialiter tenere. xxiij. di. qui epus **E**t due pendule que sunt in posteriori pte signant memoriam duplicem scz. mandatorum diuinorum. xliij. di. sit rector. **E**t peccatorum suorum ad compunctionem de pe. di. iij. iuda s. in. fi.

Ingeniolus dicitur quasi intus huius uim gignendi qualibet artem fm. yfido. **I**ngenuus e. cui ex natiuitate copert. libertas qui non est factus liber sed natus insti. de ingenu. in prin. **V**ide de hoc etiam azo. in l. i. de ingenuis. vel est q. ista tim q. nascit liber est de ser. non ordi. c. in situendi in glo. i. **E**t ingenuitas de libertas de pur. ca. c. i. in glo.

Inita. i. p. tracta de pac. c. anthigen. **I**n integre restitutio est p. oris status que facit princeps reintegratio vel iuris p. oris p. qua subuenit in moribus 7 ecclesijs ut. l. i. de sen. passer. etiam est audiente reintegratio scdm. spe. e. ti. 7. l. q. si minor §. si restitutio. ff. de mino.

In integrum restituere est reducere in eum statum in quo erat ante lesionem de in. inte. resti. auditis in glo. fi. **E**t p. b. sic mor dum subuenitur minoribus et ecclesijs. l. de repu. l. i. 7. l. de in. inte. resti. l. p. stulata **E**t q. ex legitima et iusta causa subuenitur etiam maioribus ut. ff. ex qui. cau. ma. per totum **E**t sic intelliguntur. c. ex litteris. e. ti. et. c. cum bertoldus de re iudi. et. ca. significante de esse il

Inuria uno modo generaliter de esse illud qd non fit iure 7 de quasi non iure factum

Secundo iniuria specialiter dicitur culpa et in-
acqui. Tercio dicitur iniquitas vel in in-
sticia iudicantis ut insti. e. ti. in pn. Quar-
to de perimelia ut. ff. de in iur. l. i. in pn.
et. l. apud labionem. e. ti. Dicitur ergo i-
iuria quasi ius iniquum ex eo sic dicta quod in-
re et iusticia caret. Fit autem iniuria tribus
modis scilicet re. verbis. et. lris. Re. ut cum
manus inferuntur ut dicta. l. i. s. i. Ver-
bis ut cum fit quicquid ut in. s. i. iam alle.
quod fit a concitatione vel conventu hoc est
a collatione vocum. Cum enim in unum plures
voces deferuntur quicquid de quasi puen-
tum. Et fit quicquid non tamen pnti sed etiam
absenti ut vociferando vel alios ad vo-
ciferandum excitando. Scilicet certam personam ut. l. i. et
l. apud labionem. s. concitium cum. s. fecit
se. ff. de iniur. Iniuria lris fit cum quis ad
infamiam alicuius libellum vel famosum
carmen vel historiam conscribit ut. ff. de
iniur. l. i. lex cornelia. s. si quis verborum. R.
s. famosum carmen. Item iniuria triplex
est. prima levis ut si modico ictu quis a pre-
sentis vel superiori percuratur. Alia atrox. ut si aliquis
a minore se fortiter vel etiam modice ver-
beretur vel in conspectu iudicis vel ocu-
lo aut membro priuatur. Et hic de pluribus
modis ut pmissum est.

In iniuriarum actio. Re. s. Actio iniuriarum
in ius vocare est in ius causa iuris expe-
nendi vocare apud eum qui ius dicitur
est ut expereatur actor an ius sibi compe-
tat an non. vide de hoc azo. in sum. L. e.
ti. et habetur. L. et. ff. e. ti. l. i.

In iuri est adverbium compositum. Eri-
am quicquid est nomen libri quod pposuit ori-
dus per ibidem aduersarium et corrina-
lem suum quod vitupans ibidem nominabat
quibus. l. ciconia que est avis vitupabilis
et immunda adeo quod eius immundicia ex-
primere noluit finio. an. in cle. i. de re. iu-
di. in glo. verbi inibi. s. hec ponit.

In iuriatio est frequens requisitio. L.
de pe. bo. subla. l. i. l. i. x.

In iuramentum iurare est suo arbitrio pfiti
iuramento per tanto nolle carere vel rei esti-
matione et sui interesse singulare facere.
Et hoc infinita taxatione facta per iudices
ut. l. videamus. s. iurare. ff. de in lre iur.
et. l. arbitrio. ff. de dolo. Et ita hoc iura-
mentum fuit affirmationis. In qua opi-

nione fuit glo. ff. de in lre iur. sup rub. licet
contrarium teneat dominus iacobus de ra-
uenna in. e. ti. l. i. Per hoc de eo no. ple-
ne vel rei estimatione. Sed si suum singu-
lare interesse facere.

Innoxius est qui non nocet sic noxius nocens de
Innocentius dicitur cui nocui non sit se-
cundus. p. si. l. i. x.

Inofficiosum testis de quod factum est con-
tra officium pietatis ut. l. i. ff. de inoffi-
testa. quo scilicet extraneus heres inscribitur
alias instituitur. Item si non extraneus.
ut. l. licet. is. s. i. ff. e. ti. Filius vero proprius
aut preteritur aut inique exheredatur hoc est
quando pater vel mater fecit testamentum.

Idem ut filius intestamento preter sine
causa exheredat. Etiam si fratres fuerint exhe-
redat tribus personis institutis in duobus ca-
sibus. Et de testamenti inofficiosus ut i-
sti. e. ti. s. i. et. ij. Officium enim inter preter
et filium dicitur pietas. ff. de obse. prestan. l.
penul. Inter patronum et libertum dicitur ob-
sequium. L. de nego. ges. l. fi. Inter deum
et hominem dicitur religio. Inter hominem
et hominem stat in nomine generali ut quod
homo homini ex natura ff. de ser. expor.
l. servus vide accur. per ordinem hic notan-
tem in glo. ff. e. ti.

Inofficiosa donatio de qua per tra offi-
cium pietatis facta est et fit ad similitudinem in-
officiosi testamenti ut. L. e. ti. l. i. et per totum
ti. se. quia pena liberi vel parentes excludun-
tur a bonorum subsidio vel ex proposito dona-
tis vel re ipsa quod per se sufficit ad revocationem
donationis. l. 3. propositi vel consilium donantis
non interueniat iurta no. in. l. si liqueat in
glo. L. e. ti. vide de hoc ibidem.

In perpetuum quicquid significat. donec vivo
ff. p. socio. l. i. quicquid significat per infinita se-
cula etiam post mortem secundum glo. in verbo
perpetuatur in. s. at si ita insti. de ver. obl.

In pncipium habet in. l. de etate. s. ex
causa. ff. de interro. ac.

In pene finis azo. in su. L. s. rescit. v. c.
dicte sunt ab ipendendo. Et sunt triplices que
sunt necessarie. quodam utiles quodam voluntarie.
Necessarie dicuntur quibus non factis res erat
peritura vel que si facere non essent res longe de-
terior effecta fuisset ut. l. ipse. ff. d. s. lig.
s. g. Codduxi a te domum que ita rufofa erat
quod nisi releuasset eam erat casura. Hec im-

penſe dicuntur neceſſarie et iſtis repetā
p p rariam actionem pducti. **U**tiles di
cuntur quibus nō factis res nō erat pū
ra ſed iſtis factis melior efficitur. vtpote
ſi faciam fenestras utiles in domo vel ſi
milis. faciunt ergo inutiles impenſe rem
deteriorem eſſe meliorem. **V**oluntarie.
dicuntur quibus nō factis res nō erat pū
tura nec iſtis factis res efficitur melior.
ſed bene amenior. vtpote ſi facio pictu
ras in domo mea. et hec non repetuntur.
nec deducuntur q̄nis ſecus ſit de neceſſa
rijs et utilibus. **S**ed has licitū eſt mihi.
abraderē ſine leſione prioris ſtatus ſi ab
raſe poſſunt mihi aliquē utilitatē affer
re. Alioquin eō eſſet mihi licitū quia ma
licij hominū qui nihil aliud querunt niſi
ut noceant non indulgendum ſed obuiā
dum. **E**t ſibi imputet qui eas fecit q̄ do
nare videtur iuriſſictione vide. s. **E**xpen
ſe.

Implementū ſumitur p implemento
pditionis. et hoc modo ſignificat actum
nedum eſſe purificatū. ymmo et heredita
tem eſſe acquiſitam vel legatū. l. **A**m
dubitari. ff. **O**here. inſti. **S**ed ibi inſtitutio
vel lego ſi capitolium aſcenderis imple
pdictio hęc implementū ſignat purificati
onem actus et nō acquiſitōz. l. an pen. ff.
de pſti. inſti. **S**i autē conditio eſſet gravis
puta ſi allerandriam ierit. ſi centum de
berit tunc implementum ſignat etiā acq̄
ſitionē. q̄ ſignificatū ſumitur ex onere.
magne conditionis quā nullus cōmunē
impleret niſi poſt deliberatione acquirē
di. **A**tem dic q̄ in legato licet impedimē
tum conditionis iſti ſignificet purificatō
nem. **T**amen p hoc etiam importat acq̄ſi
tionem p mutabilem ſc̄z transmissionem
legati ſi deccedit quia pditione purifica ta
legatum tranſmittitur. l. unica. §. ſen
tencia. l. de cadu. ſoll. **P**ecus in heredi
tate. quia illa non adita nō tranſmittit. l.
qm̄. l. de iure. deli. **A**tem ibi p p illuſ e
inſtitutus ſub conditione ſi ierat alleran
driam que diſtabat p. xx. vel. xxx. dietas
licet conditio ſit gravis attē hoc implemē
tum ſignificat tñ purificationem. q̄ nō
plus poteſt ſignificare. licz enim pupilluſ
hoc fecerat animo acquirēdi hereditatē
non tñ ſibi acquiritur q̄ nō poteſt adire.

ſine tutoris auctoritate **S**ed in legato ſe
tus nam ſibi acquireretur. l. pupilluſ. ff.
de condic. inſti. iuncta. l. pditionibus. ff.
de pdi. et demon. **S**ed ibi pupilluſ filiūſ
familias vel ſervuſ eſt inſtitutus a p̄e.
vel a domino ſub conditione adimplet cō
ditionem. q̄ purificata inſtitutione nō eſt
in eius voluntate vel poteſtate acquirē
re vel non acquirere vnde neceſſariuſ eſt
heres. ut inſti. de here. qua. et. diſ. §. i.
Nec obſtat q̄ non poteſt acquirere ſine
tutoris auctoritate. **S**ed hoc verum eſt
vbi per ſe ſibi acquirat. **S**ed hic iure
eiūſi ſibi queritur etiam eo invito et ſic
alijs. **F**inaliter ergo implementum condi
tionis vel mōdi ſignat q̄ ipſum factū ipſa
pdictio vel moduſ ſeu ſignificatū aliaſ vñ
tñq̄ ſumptum ſignificare dicat
Impoſſibile nō. l. i. diſ. **C**atulenſis ec
cleſie vñd impoſſibilitas p̄prie eſt triplex
videlicet iure facti et nature. ſc̄dm iō. an.
in regula nemo de re. iur. l. vi. **E**t nota q̄
impoſſibilitas appoſita actui diuerſimo
de ſignificat ut ex ſignificato ex ea ſump
to vel aliaſ vñde cūq̄ concluditur diſpo
nenteſ voluiſſe. ver. gra. ibi vñdo vñ p
mitto tibi ſi celum digito tetigeris ſigni
ficat deſiſſionē et nō pſenſum. l. nō ſoll.
ff. de acct. et obli. **R**atio q̄ ſignificat hoc
ſumit ex impoſſibilitate adiecta que exte
ſtere non poteſt. **E**t ideo nec valet actus
ſub eo celebratuſ. **E**tiam q̄ ſic appoſitū
impoſſibilitatē et ſcienter p hoc e intendit
nihil agere **A**tem ibi ſi heres me⁹ ſi mil
le dederit liber eſto licet hec conditio nō
ſit impoſſibilis ſed difficilis quia mille
dari p ſervū pñt cū maxima difficultate
ymmo quaſi impoſſibile ē q̄re nō ſignifi
cat pſenſum. l. cū heres. §. i. ff. de ſta. lib.
Et ſumit ſi ſignificatū ex q̄ſi ipoſſibilita
te q̄ ſignat q̄ nō fuit animuſ libertatē da
re. **A**tem ibi ſi heres me⁹ digito celiſ cāgat
et ſi nō tetigerit centū ticio loco pene ſol
uat ticio centū nō debent. iſti. d. lega. §. i.
q̄ impoſſibile p̄cipit heredi ideo p̄ceptū
nullū cui pareri nō p̄t. **A**deo pena appoſi
ta locū nō hz. **A**tem ibi filiūſ p̄ſentit ſeu i
ſtituit ſub p̄dictōe ipoſſibili ſi digito celiſ
tetigerit inſtō nulla ē. l. ſi filiūſ. ff. de pdi.
inſti. **E**t hoc rōne impoſſibilitatis. ut. v.

Item ibi pmitto hodie centum dare ro
me et sum erfordie non valet pmissio in
sti. de ver. obli. §. loca. Item ibi existens
erfordie dicit volo prestari ticio servos
meos quos habeo rome infra decendiu
mortis mee si testator statim moritur ita
q impossibile sit prestare infra decendiu
nihilominus valet legatum. l. si michi et
tibi. §. i. ff. de le. i. quia licet ex eventu fe
sunt mortis testatoris sit impossibilitas
ab initio. tamen non est impossibile quia
dum dicit hoc vivere potuit p tantu tps
quo erat possibile servos illos prestari in
fra decendiu mortis. Debet ergo intel
ligi impossibilitas vel difficultas talis p
quamcludi possit animus non legandi
p habilitate. Ideo si quis locavit vel con
duxit opus fieri et apposuit tempus in
fra quod fieri impossibile sit impossibili
tas non viciat et intelligitur tempus in
fra quod fieri est possibile. l. insolam. §. in
opis. ff. lo. et pduc. Item ibi pbo tecum
matrimonium si digito celum teitigeris
valet matrimonium et condicio habetur
p non adiecta rone impossibilitatis. ca.
fi. de condic. appositis nisi enim evidenter
constet de dissensu iudicandū est p ma
trimonio. Nam licet impossibilitas sig
nificat non psum non tamē ita cū dē
ter significat quod p hoc ptra matrimo
nium iudicetur sed ibi contrabo tecū ma
trimoniū si plem evitaveris. si adulteraz
te psteris nō. non tenet matrimonium.
et in. c. palle. Rō est dissensus seu nō cō
sensus significatus ex impossibilitate iu
ris. Nam mēimoniū fit ppter plem et for
nicationem evitandaz. ideo lex canonica
ad hoc se adoptat Sed ibi contrabo tecū
si furtum fecerit vel homicidium tenz ma
trimonium nisi ubi per hoc evidenter ap
paret de dissensu nam ubi tenet matrimo
nium omnis turpēdo de iure reicit qz
resistit ergo in obligatione nullaten? sub
sistit Et valet marrimonium ppter psem
sum? sic d alqs exēplis d impossibilitate
Impubes est qui ex habitu corporis sui
impubertatem ostendit et qz generare v
concepere nondum possit sicut masculus
ante. xiiij. annum mulier ante. xij. et hoc i
plurimū plerūqz tamen pubertas antici
pat annos ita em olim ex habitu corporis

pubertas vel impubertas. et hic capi
tur sicut hodie ad solos annos hic posi
tos requirit ut insti. qui. mo. tute. in pñ.

Inquilinus dicitur qui conducit rem
urbanam. l. errorez in glo. iuncta. l. licet
l. locati. An autem detrahat de fructi
bus expensas quas fecit in re quam con
duxit vel colit vide plene p bart. ff. solu.
mas. l. fructus ubi fa. bo. distinctionē no
ta dignam. Unde inquilinus residet in ci
vitate. colonus vero in villa. ff. d acqui.
pos. l. qui pignoris et. l. si id quod. §. et p
colonos. e. ti. ubi glo. Et. l. quilapes. ff. d
fur. Inquilinus tamen pprie dicitur co
lens predium urbanum sed colonus pre
dium rusticum. Re. s. colonus.

Inquisitō est alieni? criminis p supio
rem respectu inferiorum suorum investi
gatio ut in ri. de accu. et in qui. et denūci.
§. In rem verti est in alicuius vestitacō
verti. vide. s. actio de in rem verso

Inspector dicitur qui ad pda pūin
cialium accedere habz forte ut referat v
reformer si aliqua essent deserta vel male
equata ut hec tollantur. l. d anno. et tri
bu. l. si. Et etiam dicitur discussor. l. de
cens. tonfi. et per equato. l. pētores li. xi

Inscriptio est quidam libellus quē ac
cusator offert iudici sub hac forma scrip
tus Ego enim coram vel apud. N. ptozē
vel iudicem refero talem reū legis iulie d
adulteris. de adulterio quod cōmisit cū
b. dum esset cum ea mense tali in domo.
tali consule tali regnante. Et opatur in
scriptio qz accusator si crimen nō pbaue
rit quod imposuit ad taliones obligatur
Habet autē inscriptio locū solū in crimini
bus ubi p modū accusatiōis instituitur
non si p modum exceptionis apponantur
vel et des eis sine accusatore cognoscant
ut. l. qui crimen cū ibi no. l. de hīs q ac
cu. pos. Qualiter autē talis libellus debe
at formari et quē contineri no. in. l. penū.
l. de accusa

Inscribere est se obligare si non pba
uerit ad eā penā quā reus d3 pati v
quā accusando iſſerre intēdit? pbauerit accu
sator ut in. c. sup hīs de accu. in glo. et ij
q. viij. quisquis. Nā calūpniātes ad vidi
cram poscit similitudo supplicij ut ibi d3.

In stirpes succedere scđz hosti. d. suc.
ab intest. sub. s. contra ver. in stirpes suc
cedere. Est succedere filios p̄mortuoz in
eam p̄tem quam eozuz parentes erāt ha
bituri si viderent unde si quis ex vno filio
vnum nepotem suscepit et ex alio decem
vel plures tantum capiet vnus ex parte
vna quantum decem ex parte altera q̄ s̄
si tractetur de successione descendentiuz
Collatozales namq; semp viriliter succe
dunt. Et hī qui sunt in eodem gradu suc
cedunt viriliter. i. p̄quis portōibus vt
in auct. de here. ab intest. s. si vero coll. ix
Siue in capita. l. de legi. heredi. l. si. Et
auct. cessante. licet quidam dixerint q̄ in
capita semper succedant vide hosti. ibi
dem sub. s. viso. ver. q̄ si factū filij. Re.
s. in capita succedere.

Intervire frequentiaz no. de si. instu.
c. i. in glo.

Insolidum. i. in totum et ponitur in i
strumentis maxime in p̄curatoris vt in.
c. si duo de p̄cura. li. vi. vbi de hoc.

Insolubile. i. insolubitionem.

Insolentia. i. ignorantia. xxxviii. dis.
si in laicis videtur intollerabilis inscien
tia quantum magis in hīs qui presunt.

Instituere et investire idem sonant.
sed instituere secundum p̄prietatem voca
buli est in possessionem ponere quasi iurē
statuere. et in hoc drūt quia institui dicitur
quis presencialiter. Investiri autē in
absentia s̄m hosti. scđm bern. vero. de in
sti. c. auctoritate instituere est sp̄ialis iu
ris beneficij vel dignitatis corporalem.
tradere possessionem. Investire autē ē ius
canonie vel dignitatis tribuere quod p̄
fieri per annulum vel librū indifferentem
tamen vnum p̄ alio sumitur vi. c. auctori
tate p̄al. in glo.

Institutio est primus gradus omnīū
institutoz vt no. l. de libe. p̄te. l. i. Et
am si nulle essent secundum leges. Sed se
cundum cano. institutio est ecclesie v̄l ec
clesiastici beneficij collocatio quasi ius.
habentem. ad beneficium p̄p̄sentationez
intus vel in beneficium statuens Et s̄m
goff. institutio p̄p̄ie est prelatoz persona
rum et clericoz. Collocatio vero benefi
ciorum et prebendaruz. Investitura au
tem est traditio vel quasi traditio quod

additur quia cōmuniter fit p̄ annulū vel
librum. unde investitura est in corpalem
possessionem vel in quasi possessionem in
ductio seu traditio. Instituti dicuntur
heredes ab aliquo in hereditatem ducti
Et hoc in primo gradu vt. ff. de vul. sub
sti. l. i. in prin. Substituti vero dicuntur
qui in locum institutoz deficientium. id
est morientium ad hereditatem instituuntur
vt substitutione pupillari insti. de pu
pil. substi. in p̄n. dicitur autē scđus gra
dus omnis qui sequitur post primū. Et i
simili no. l. de secun. nup. super rub. et
ff. de vul. substi. sup. rub.

Institutionum liber dicitur quasi in
structionum quia in hoc primis legum p̄
ceptis instruimur vel quia in statu huma
ni vel romani iuris nos erigit vt accu. di
cit in glo. in prin. institutionis est collectio
toz unde liber institutionis est collectio
ex volumine iuris et ante autentica et.
Codici in iustitiani qui nunc est in usu se
cundum accur. ibidem. quia post. ff. et p̄
mam compositionem Codicis factus est
iste liber qui instituta incutitur. Et tñ
ante compositionem Codicis qui nunc est
in usu unde est q̄ q̄nq; p̄ Codicem corri
gitur quod in institutis dicitur Et etiā in
secunda compositione Codicis iustitia
nus facit mentionem de institutis vt. l.
de emen. insti. Co. l. vni. circa mediu ibi
non solum institutoz vel digestoz bec
accur. vbi. s.

Insolentia est mox incōuenientia. fa
cultas supbia vel prauus vsus quasi cō
tra solitum et debitum nature cursum de
accu. qualiter et quando. ff. s. verum. et
de offi. ordi. c. i. in cle.

Instancia est tempus quo iudiciuz di
scutitur et finire. debet. c. venerabilis de
iudi.

Instituto est ille qui tabernis vinis. v̄l
dendis vel alicui alteri negotio est p̄p̄
positus. l. institor prima. ff. de insti. acci.
vbi dicitur institor appellat⁹ est ex eo q̄
negotio gerendo instat. siue taberne siue
alij negociationi sit prepositus. Item. e
ri. an. l. institor secunda dicitur is qui ta
berne loco v̄l ad emendum vendendum
ve preponitur quicq; sine loco ad eundem
actum preponitur.

Institutoria actio re. s. actio institutoria
Impotentia coeundi est vicium vel d
fecus naturalis vel accidentalis quo qd
impeditur alteri carnaliter comisceri.
Instructus. hoc adiectiuū significat
adiectōem et hoc dupliciter scz accessorie
et principaliter. Accessorie cū res adicit q
p̄suerunt accedere. ver. gr. dicendo sū
dum instructū. Nam instrumentū fundi.
adiectur accessorie. Principaliter cū res
adicit que nō p̄suerunt accedere ver. g.
dicendo fundum instructū instrumento.
paritissimā qm nō est instrumentū fun
di. Adicitur principaliter p cor. l. si enī fun
dus. ff. de fun. instruct. vbi dicitur qd ex
tincto legato fundi nō extinguitur legatū
instrumenti. Et ad. g. si quis ancillas in
sti. de le. vbi dicitur qd extinguit dīc qd
intelligitur de instrumento accessorio sū
di. l. si cui fundus palle. in non accessio
rio. Et tō huius duplicis significati ē vo
luntas pferentis declarata ex qualitate
rei adiecte. scz an sit accessoria vel nō qz
adiectiuū instructus vt premititur du
pliciter accipitur.
Instrumentū scdm hosti. in. sum. ti.
de fi. instru. Et scdm spe. ti. de edi. instru
in p̄n. Et scriptura ad assertionē seu pro
batōem alicuius rei facta. Est autē instru
menti appellatio generalis qua cōtinent
ea omnia in quibus causis instrui pōt. Et
sic testamentū codicillus. testimonia. et p
sone. testes quibus cause instrui debent.
loco instrumentoz habentur. l. i. ff. de fi.
instru. et est glo. in. c. cū dilectus de fi. in
stru. P̄ autē instrumentū qz instruit et do
cumentū qz docet vt. l. i. palle. Lamen in
strumentū p̄prie dī scriptura ad memori
am alicuius pfecta sine cartha. Et ita su
mitur in auē. de instru. cau. coll. vi. Nam
instrumenta fiunt ad memoriā ppetuā. q
q. vi. saluberrimū. xxvii. q. i. omēs femie
Et instrumentū est actus volūtarie iuris
dictionis. Et p̄titer scdm doc. potest fie
ri diebus feriatis etiam ob honorem dei
et sanctorū licet dñs antho. de bu. dicat
p̄pariū qz tabellio sine peccato nō pōt cō
ficere instrumentū die sic feriato vt dñica
vel diebus aploz. si tamen faciat licz pec
cet actus p̄pterea nō reditur nullus. Rō
qz pena nullitatis est odiosa ergo restrin

genda de pe. di. i. pene. et regula odia dī re
iur. li. vi. vide. nota. p. doct. in. c. p̄que
stus de feris. Et p̄ quot testes re p̄betur
instrumentum no. in. l. in exercendis. l.
de fideiur. et in. c. cū iohannes de fi. instr.
vide goff. de pba. g. sed queritur. Et dīc
ludo. de roma in singularibus suis qz bec
dubitatio cessat cū in instrumento asseri
tur per notarium de spontanea volūtate
Nam tunc indistincte pōt re p̄bari p du
uos testes secundum bal. in disputatōe
sua allegat. innocē. in. c. sup hoc de renū.
et l. obseruare. ff. de offi. p̄co. Nec instru
mentū pbat nisi sit in eo dies et locus. c.
inter dilectos. de fi. instru. et c. abbate sa
ne in glo. de re. iudi. li. vi. Hoc verū nisi
p̄betur dies et locus esse in originali licet
sit obmissus in instrumento fm spe. in ti.
de instru. edi. g. instrumentum. ver. qd g
etiam in instrumentū de falso suspectū red
dit diuersitas scripturaz vel manus. Ca
sus singularis et vltius in auē. de trien.
et semis. g. qz et sepe scdm bal. in. l. p̄trac
tus. l. de fi. instru. et similis in. c. in dile
ctos de fi. instru. Et dicit glo. in auē. vt
p̄ponatur nomen impatoris. si notarius
omitit hec verba. In nomine dñi i in
strumento qz illud instrumentū nō valet
que glo. pōt esse vera in arduis et ppetuis
sed in minoribus et breui tpe duraturus.
non tenet. Et p̄trariū pōt teneri fm spe. i
ti. de instru. edi. g. i. circa p̄n. Sed vtrum
valeat instrumentū p tabellionē excōica
tum pfectum Videtur qz sic de here. Ex
cōmunicam. g. credentes vbi dī. Et ex
cōicatus satisfacere p̄tulerit infra annū
tunc instrumenta p̄ eum pfecta nō tenē
ergo a p̄trario sensu p̄us. i. ante annū fa
cta valent licet sit excōicatus. Sed in cō
trarium qz non valeant. iij. q. iij. nullus
de sep. excō. noverit. Dicunt hosti. et wil
hel. Quādiu eius excōicatio ē occultava
lent instrumenta ab eo pfecta vel si sit ma
nifesta nec pōt p̄bari. iij. q. vij. g. tria. de
re iudi. ad pbandū. de excep. pia. g. si ve
ro. li. vi. Necus si notoria. c. exceptōnem
de excep. et c. vīa de cōba. cle. et muli. Et
vtrū p instrumentū p̄betur crimē Astam
questionē io. an. in. c. cū in positionibus
de iur. li. vi. in glo. verbi datis dicit se
disputasse quē vide ibidem et etiā gemi

nianum. Sed aliter de instrumentis appa-
ratus fundi quo exercet possessio ita ca-
pitur in. l. quatuor. ff. de fide instru. **Unde**
instrumentorum quodam sunt agorum colendorum
ut aratrum. rastrum. traba. quod equandis cespiti-
bus trabunt. **Alia** colligendorum fructuum ut
sarculus. quo cardones et herbe inutiles
exciduntur et similia ut falces fenarie. fal-
ces messorie. et falces putatorie. ligones
torcular. corbes. **Alia** vindemiatorum qui
bus vindemia portat causa suandi fructus
ut dolia. granaria. caselle. in quibus
fructus reponitur scilicet cellule granariorum.
Unde instrumentum capitur tripliciter. **Primo**
modo latissime et sic omne vas vel suscepti-
bile in constructione domus vel fundi visi-
tatum dicitur instrumentum. **Secundo** late per
omni eo quod causam instruit ut scripture.
testes. fa. c. puenit. l. de testi. cog. fa. l. no-
tionez. §. instrumentorum. ff. de. x. sig. **Tercio**
stricte solum per scripturis ut in ti. de fi. i-
stru. **Et** sic differunt testes ab instrumentis
quia probatio testium fit viva voce. sed in-
strumentorum voce mortua ex quo sequitur
quod statutum disponens quod producent falsum
instrumentum puniatur in decem non
habet locum producente falsum testem quia
statuta sunt stricte intelligenda fa. c. **Ex**
litis de spon. **Sunt** autem instrumentorum due
species. **Nam** aliud publicum aliud pri-
vatum. **Instrumentum** publicum est solemniter
et rite ordinata scriptura per authenticam perso-
nam manum publice facta causa memorie. c.
scriptura de fi. instru. **Et** sunt ista de so-
lemnitate que faciunt instrumentum publi-
cum et authenticum regulariter ut scilicet pre-
ponatur nomen imperatoris. et annus im-
perii. nomen consulis. et annus consula-
tus. **Hodie** vero ponitur nomen summi
pontificis cum aliis septem ut sunt annus
domini. inditio. mensis. dies. locus testes per
nomen notarii et c. de quibus non. glo. in. l.
generalis. l. de tabula. li. x. **Et** de publi-
cum instrumentum quia iudicis auctori-
tate est exemplificatum et authenticatum
ut in. c. cum directa de p. fir. vii. vel iudici
Item publicum instrumentum quia au-
tentico sigillo est sigillatum ut. c. i. de fi. in-
stru. **Item** dicitur publicum instrumen-
tum quod in iudicio dicitur seu scribitur
apud acta publica. **Et** valet etiam per que

cum scriptum sit ut de p. ba. **Quoniam** in
Item dicitur publicum instrumentum.
quod habet subscriptionem trium testium
viventium ut. c. scripta palle. **Item** di-
citur publicum quod de archino publico
vel de armario producit vel liber an-
alis in quo scribuntur census vel liber an-
notationum et ei creditur si habet publi-
cum testimonium scilicet quod inder p. fiteatur. c.
lud de archino publico esse productum. c.
ad audientiam de p. fiteatur. vbi dicitur quod
papa credidit cuidam censuali et cui
libet alij instrumentum fides adhibetur ut
patet per iam dicta et permulta alia iura
Instrumentum privatum est quod per in-
strumentum privatum confectum est. vel a tabel-
lione non tamen in forma publica scriptum
ut quia nec nomen imperatoris nec p. fiteatur
nec pape de quibus supra prime dicens
est appositum. ut. l. qui po. in. p. g. ba. l. scri-
ptas ut ibi no. **Et** talia instrumentum ve-
bet habere trium testium subscriptionem.
ut. dicta. l. fi. **Et** privatum instrumentum
a quocumque sit scriptum nisi aliquo dicto-
rum modorum sit roboratum non valet.
Instrumentorum privatorum tres sunt spe-
cies. **Nam** aliquando facit scripturam.
tibi tantum. aliquando tibi et alij. aliquando
alij tantum. **Illi** scripturam quam quis fa-
cit sibi vel pro se nulla fides adhibetur ut
l. de p. ba. l. i. **Si** autem facit scripturam con-
tra te puta creditori tuo de eo quod accepit
si ab ipso creditur ei contra te. ut. i. q. vi.
ti. saluberrimum. **Si** autem facit scripturam in
p. turam sicut est codex romanorum tuarum et in-
terdum creditur ut. x. q. ii. **Est** autem ali-
quod instrumentum guarandis vel qua-
randisatum videlicet quod habet execu-
tionem paratam. ut si cantat aliquem esse
debitorem alterius statim eo exhibitio in
iudicio iudex executionem facit ut sunt
p. muniter papie. **De** his non. in. l. ad p. uo-
pio. ff. de re. iudi. **De** instrumentorum rasu-
ra vide in. c. **Ex** l. in. glo. h. de fi. instru.
et in. c. cum venerabilis in glo. fi. de reli-
domi. **Et** c. licet in glo. in. de crimine fal-
si. **Nam** instrumentum rasum de falsitate
suspectum habetur. et ergo dicitur ab in-
struo quia eo mediante cause instruntur
Insula dicitur quasi in salo. i. in mari
posita. **Etiam** insula domus dicta est vi

de quod no. circa. §. insula insti. de re. di
uisio.

Insularij serui sunt qui in insula reti
nentur vt. l. in lege. ff. de. v. sig.

Intercessor dicitur qui p alio pces facit.
vel fundit. Item dicimus intercessorem
illum qui intercedit et interponit se inter
debitorem et creditorem ad hoc q ei pe
cunia mutuetur et e quasi fideiussor et co
stitutor.

Intercedere pprie idem est quod pro
alio pces fundere. Sumitur tamen coi
ter in iure pro interuenire.

Interemptor. i. mediator in emptio
nibus.

Intrusi dicuntur qui nō p electiones
canonicas sed per violentiam occupant.
bonos officia vel ecclesiastica bñficia.

Intentio sine capitulum in iure dicit
illud quod intendit pbare p testes is qui
inducit eos.

Intelligentia dictor. est ex causis as
sumendo dicendi de. ver. sig. c. Antelli
gentia. et non ex opinibus hominū sed ex
comuni usu sunt intelligenda nomina. ff
de supp. lega. l. labio.

Inrogatoria sunt que facit ps tei
stibus pductis ptra se Et dantur sup ar
ticulis de quibus pmissum est et forman
tur p circūstantias cause et psonar vt est
glo. in. c. pñtium de testi. li. vi.

Interesse mea est michi expedire. vel
me damni vel lucrū quod facere vel car
pere potui non fecisse. vel non recipisse.

unde hoc verbum interest impersonaliter
pōt poni in pstructione Et qñq construi
tur cum pronominibus possessiuis et tunc
erigit ablatiuos feminini generis B mo
do mea interest debitu solvere die statu
to. Similiter dicitur tua. sua. nra. vestra
interest. Et illorū pronominū ablatiuos
regit captum pro pertinet. Cum vero co
struitur cum ceteris dictionibus tunc ex
igit gñi singularem vel pluralem. verbi
gracia. Illius interest rem suam nō pire
regis interest regnum gubernare. rei pub
lice interest ne crimina maneant impuni
ta. litigatorum interest iustum habere iudi
cem vel fauorabilem. Item interesse hoc
verbum cum pronomine neutrali ponit.
Et quandoq significat dampnum q eue

nit. quandoq lucrum amissum. dampnū
quod accidit. verbi gracia. persuasisti fa
milię mee q de domo vel possessione ce
deret. quo facto. dampnum mihi euenit.
tu teneris ad interesse michi prestandū
id est damnum quod passus sum resarci
dum. Item de lucro amisso ponitur exē
plum. Deuisti mihi soluere centum aut
reos rome tu soluere desideras basilee.
estimandum est quantū interfuerit mea
pecuniam suo loco mihi solutam fuisse. i.
lucrum quod ex mea negociatōe ex eo lo
co facere potuissem. Et hec actio p quam
hoc fit dicitur arbitraria loci. Sed notā
dum quamuis lucrum a miseris nō ideo
dampnum passus es quia dampnū dicit
a demendo scilicet quando ex facultatib⁹
aliquid demitur aut ex ppria substantia
diminuitur ita quod dampnum pateris
quando in rebus tuis aliquid decreuit.
non quando accrescit rebus tuis. Vnde
interesse est damnū emergens vel lucrum
cessans super eo quod dari vel fieri ob
missum est. verbi gracia in papa dare mi
chi pecuniā pmissisti tali die et non fecisti
hic damni et lucri ratio est habenda. dā
pni quia in mora fuisti et non soluisti die
tali sicut pmissisti. non habui vlt soluere
quare penam incurri et dampnū qd non
incurrissem si mihi loco et termino pñris
soluisses nec dampnum hoc passus esses
Lucri etiam consideratio habenda ē qz
si mihi in loco et termino debitis soluisses
mercimonia compasssem et multa lucrā
fuisssem. Est ergo interesse extimacio dāp
ni quod taliter euenit vel lucrū quod ce
sat ex eo quod aliquid tibi non detur vel
non fiet vt debet.

Interesse conuenientum est scilicet cum
non facis quod pmissisti mihi vel cū nō fe
cero quod pmissi tibi. Aliud interesse ē cō
mune scilicet extimatio cōmunis damni
vl lucri quod euenit vel cessat. Aliud si
gulare scilicet extimatio que euenit ex spā
li casu vel vtilitate. vide de hoc spe. ti. de
fruc. interesse.

Interdum dicitur fieri. quod fit inter
diem idest de die in diem.

Interpellari quandoq ideo sonat qd
interumpi. unde dicit q p li. conte. int
pellatur idest interrumpit actō possessio
k

vel prescriptio. Item interpellare idem est qd monere vt dicendo dies interpellat pro domino id est monet. capitulo potuit in fi. de loca. et conduc.

Interdictum olim erat quedam formata et sollemnis conceptio verborum quibus pretor aliquid fieri iubebat vel prohibebat quod tunc maxime faciebat cum de possessione vel quasi possessione inter aliquos contēdebat ut in sti. de interdic. circa principium et ff. eodem titulo.

Et dicitur interdictum quasi inter duos dictum vel redditum vt in sti. eodem titulo. §. exhibitoria. alias. §. Sunt tamē in fine. **D**el secundum aliquos dicitur ab interdicendo. id est prohibendo quod non placet cum per interdicta non semp. prohibeat ymmo aliquando aliquid fieri iubet inder vt in sti. eodē titulo. §. i. **D**ifferabat autem interdictum ab actione qz sollemnitas actionum erat inducta de iure civili. **I**nterdictum autem a iure pretorio vel secūduz azo. quia in actione verborum sollemnitas non formabatur in singulorum personis. sed erant generaliter in omnibus personis formata sollemniter verba. **I**n interdictis autem quod erant homines desiderantes ea proponi tot eis petentibus formabantur verborum sollemnitates vel conceptiones quibus contra suos aduersarios in causis suis utebantur quas interdicta vocabant. **D**e hoc no. in. sti. eodem titulo. in princi. et ff. eodem super rub. **H**odie autem inter actiones et interdicta nulla est differentia. vt in sti. eodem. ti. §. fi. **E**st ergo interdictum actio in factū pretoria scilicet a pretore inuenta et aliquod nomen sortitur ab inuente. vt saluiantum. **A**liquod a principio forme verborum. vt quorū bonorum. quorum legatorum. vti possidetis. **A**liud a materia de qua tractat nomen. accipit. vt ne quid in loco sacro fiat. de locis et itineribus publicis. vt ne quid in loco publico vt itinere publico fiat de loco publico fruendo. et c. **U**nde interdictorum aliud petitorium. aliud possessorium. et aliud mixtum. **D**e petitorio. ff. eodem titulo lege interdictorum. §. quedam. **D**e mixto. ff. de aqua. quoti. et esti. lege prima et. §. fi. **D**e possessorio in sti. eodem titu-

lo. §. sequentes diuisio. **E**t huius interdicti tria sunt membra. quia aliud interdictum possessorium datur pro adipiscenda possessione. Aliud pro recuperanda. et tertium pro retinenda. **P**rimum competit ei qui non fuit ante nactus possessionem. **E**t illud est triplex. scilicet. quorum bonorum. quorum legatorum. et saluiantum. **P**rimus competit heredi vel filio emancipato pro possessione hereditatis a pretore petita. **N**am filius emancipatus de iure civili non admittebatur ad hereditatem paternā. **S**ed quia emancipatus ita est filius sicut in patria potestate existens ideo pretores id est magistratus a populo romano creati gracia emendandi decretus legis. xij. tabularū secundum equitatem. dum tamen non tollerent dispositionem iuris civilis statuerunt iure pretorio emancipatum admittendum ad rebus vniuersas et corporales ad non iura incorporealia. **E**t datur directum de iure pretorio. **U**tile vero de iure civili. **E**t est effectus huius interdicti qd ex eo filius emancipatus agere potest contra possessorem rerum paternarū sic concludendo. **P**etito talem condemnari ad dandum in iure. rem cuius heres facius sum de iure. **P**retorio. **S**ecundum sez quorū legatorum competit heredi contra legatarios qui propria auctoritate legata apprehendunt quorum ipse debz esse distributor postqz falcidiam deduxit. vnde quis habet tres filios et domum et vineam. et tertium heredem vniuersalem instituit qui nihil repperit in hereditate. **D**ebet ergo tertius habere falcidiam id est quartam partem hereditatis. **E**t sic deducta quarta parte a domo et a vinea ille tertius distribuit residuum filijs primo et secundo legata residua de manu sua que ipsi propria auctoritate non debent apprehendere. **E**st ergo effectus huius interdicti qd petat legatarios condemnari in omnibus legatis restituedis quorum ipse heres est. **T**ercium sez saluiantum competit locatori contra inquilinum qui deportat bona sua de hospitio sibi locato nec reducit ad pristinum statum quia omnia obligata sunt hospiti tacite pro censu. **S**ecunduz scilicet pro recuperanda

competit eiecto d possessione. Et hoc tri
pliciter. scilicet unde vi de possessione im
mobili. vi bonorum raptorum spoliator
re mobili. Et q vi aut clam contra eum
qui in solo alicuius edificauit. Tercium
scilicet pro retinenda possessione interdi
ctus possessorum competit contra mole
stantem aliquem in possessione. Et est du
plex. scilicet vti possidetis quod comper
tit inter duos qui eadem rem immobilem
contendunt se possidere. et vtrubi qd gra
tia possessionis est inter duos sup re mo
bili. de hys vide glo. iij. et. viij. in. c. pa
storalis. de cau. pos. et proprie. vbi plene
Et no. optimam glo. et magnā in. l. Si
quis intrans. l. unde vi. vbi ponuntur
multi casus in quibus quis non incidit.
penam huius noue constitutionis. Bñs
Non enim dicitur agi. unde vi. sed ex illa
constitutione Interdictorum etiam que
dam sunt publica quedā priuata quedā
simplicia in quibus alter est actor et alter
reus vt sunt restitutoria vel exhibitoria
Quedam duplicia in quibus p̄ vtriusq̄
litoris conditio est Nec quisq̄ actor
vel reus p̄cipue intelligitur sed quilibet
tam rei quam actoris partem sustinet. in
fi. de interdic. §. tertia. et. §. duplicia. et
ff. eo. ti. l. ij. vbi de hoc. et in. l. ij. e. ti. bec
et alie diuisiones interdictorum plures
ponuntur que sunt de libero homine ex
hibendo. ne quid fiat in loco sacrosancto
et religioso in flumine ripa ve Et in flumi
ne publico. de cloacis publicis et. vt in
fra de singulis dicitur in locis suis. Sñt
autem interdicta publica. ix. in vniverso
secundum spe. in tractatu libelloz. titu. d
cau. pos. et proprie. §. quia vero. Alia om
nia sunt interdicta priuata quia propter
utilitatem priuatam inducta. Et sunt in
toto. xx. viij. secundum spe. ibidem. §. pri
uata Item interdictum generale. dicit̄
quando regnum. terra aut villa interdicti
tur particulare vero quando vna ecclesia
interdicitur et hoc sumendo interdictum
p̄ censura ecclesiastica.
Interdictum de qua quotidiana et esti
ua. Datur habenti ius aque quotidiane
vel etiam estive ducende ad predia sua.
Cum aliquis ducere prohibet vt. ff. e. ti.

l. i. in prin. Et q̄ interdictum aliquando
sit prohibitorium aliquando restitutorium
vt sequitur de hoc est casus in dicta. l. i.
et est p̄hibitorium et retinende possessionis
Quandoq̄ autem est restitutorium secu
dum specu. ibidem ver. alio modo et. §.
prealle. vbi subdit pretor. Quotidiana
autem aqua non tantum illa est que quo
tidie ducitur sed illa qua quis quotidie.
potest vti si vellet. Duo autem sunt ge
nera aquarū que differunt. Quotidiana
que duci solet assidue. et si aliquando du
cta non est eius tamen seruitus intermis
sione temporis dimissa est. Sed aqua esti
ua ea est qua estate vti expedit sicut di
cuntur vestimenta estiva. salus estivi ca
stra estiva. Quibus interdum yeme ple
rumq̄ tamen estate vtimur vt habetur. i.
lege. i. palle. in prin.

Interdictum de aqua de castello du
cenda. Datur habenti ius ducendi aquā
de canali vel castello. quod est diminu
tium a canna ad irrogandum. vide spe.
vbi. supra. Qui dicit hoc interdictum.
haberi et bene. ff. de aqua quoti. et esti. l.
i. et. §. ait. pretor. ij. De quo dic vt ibi et
in. ij. §. et sequen. vsq̄ ad fi. l. vbi dicitur
hoc interdictum necessario propositum
est. Nam superiora interdicta ad eos p̄
tinent qui a capite ducunt. Equissimū
ei visus est quoq̄ q̄ qui ex castello ducit
interdictum dari idest ex eo receptaculo
quod aquam publicam suscipit idq̄ a p̄
cipe conceditur. alij nulli competit aque
gustande vide ibi pulcrum textum.

Interdictum de arboribus cedendis
datur contra hos qui habēt arbores qua
rum folia pendent super edificia vicinor
um vel agrum ita q̄ eis damnum inferāt
et consulitur eis q̄ huiusmodi arbores.
succidant et ligna tollant et eas deglo
bent a terra vsq̄ ad. xv. pedes Idem ē
si per radices minatur periculum vt. l. i.
l. de interdictis et hoc interdictum p̄
hibitorium est. Si autem arbores edib⁹
alienis impendeant vtrum totas inbeat
pretor adimi an vero id solū quod supra
extiterit. rutilius ait. a stipite excidendas
idq̄ plerisq̄ videtur verius. Et nisi adio
k 3

meret dominus arbozem. labio ait pmit
ti ei cui arbor officit si velit succidere eā
ligna qz curtare vt ē ter. in. l. i. §. hoc in
dictum. ff. e. ti. vbi subditur in. §. sequē.
arboris appellatione etiam vites cōtinen
tur. Non solum autem domino edium s
etiam qui vsu fructum habet competit h
interdictum vt ibidem.

Interdictum de cloacis priuatis refi
ciendis. Si volens quis suam cloacam
priuam vel etiam publicam vel fistulas
vel meatus reficere vel purgare vel de
nouo facere ab alio prohibetur tunc pro
missum est ei de interdicto cloacis. quod ē
interdictum publice deputatū. et priua
tum de priuatis cloacis et ē phibitorium.

Etiam est aliud restitutorium. scz qd da
tur contra iniicientem in cloacam meā vt
publicam vel quod immisus in cloacam
impedit vel quo iubetur auferri qd mis
sum est vt. ff. de cloacis. l. i. §. et. §. dein
de et. §. Cloace. l. si. e. ti. et spe. ibidem.
ver. porro vide. s. Cloaca.

Interdictum de aqua pluuiali arcen
da vel de aqua pluuiā ymmo nō ē inter
dictum sed actio ciuilis descendens. ex. l.
qz. tabular. vt. ff. de aqua pluuiali arcē
da. l. i. Si vsu fructus. et ibi no. sup verbo
legittima vbi allegatur. l. labio. ff. de te
sta. liber. Et dicit ibi text. sed et si fru
ctuaris opus fecerit. per quod aqua
pluuiā alicui noceat erit quidem actio le
gittima cum domino proprietatis. an vero
etiam utilis in fructuariis actio aque plu
uie arcende sit danda quesitum est. et ma
gis est vt detur supple dicendum. Si er
go facis aliquod opus in fundo tuo p
quod aqua pluuialis nocere pōt fundo
vicini tui datur contra te actio pluuię ar
cende p quaz tuis expensis opus teneris
destruere et damnum ptingens emenda
re. Si vero possideas opus ab alio factū
teneris pascientiam prestare vt destrua
tur. ar. l. i. et. §. i. q. in fi. et. l. si tercius.
colonus. §. celsus scribit. ver. siquidē ali
us. ff. e. ti. et spe. ibidem. Et dicit vulpia
nus in. l. i. in prin. ff. e. aquam pluuiā dici
mus que de celo cadit. et que vmbre ex
crescit siue per se hec aqua celestis noceat
siue cū alia mixta sit. Et sequitur ibi sta

tūm hec autem actio locum habet in dam
no nondum facto. ope tamen iam facto
ex quo dampnum timetur. scociens locum
habet qui tiens manufacto ope agro aq
nocitura est cum quis manifestet quo
aliter flueret quam natura solet. si forte
mutando eam aut maiores fecerit aut ci
tiores vel rapidiores aut vehementio
res aut si comprimendo redundare fece
rit eam. nam si natura aqua nocet ea acti
one non continetur et in eo. l. dicitur de
eo ope quod agri colēdi causa aratro fit.
Quintus mutius ait non competere hęc
actionem.

Interdictum de fonte est quod datur
ei qui duxit aquaz de fonte hoc anno nec
vi nec clam nec precario de alterius fon
te. vt. ff. ti. l. i. in. prin. vel lacu. puteo. pi
scina. fossa stagno. Hoc inter dictum pro
ponitur ei qui fontanea aqua vti phibe
tur siue haurire siue pecus ad eam pul
sare. vt. l. vnica prealle. in prin. Et de istis
omnibus seruitutibus datur hoc interdi
ctum. Si tamen ppetua sit causa vt colli
gitur ex. §. i. dicte. l. vnice. et. §. hoc inter
dictum de cisterna in ver. deniqz a cōtra
rio sensu. Non autem datur scissoria ac
tio vt. §. hoc interdictum. vbi dē qz c
isterna non competit. Nam cisterna non
habet ppetuam causam nec viuā habet a
quam a quo apparet in hīs erigendū vt
viua aqua sit. Cisterne autem ymbribus
conciuntur. Cetera vide dicta. l. vnica
ff. de fonte vbi dicitur in fi. l. de lacu. pu
teo. piscina. reficiendum. purgandum in
terdictum competit et omnibz psonis da
tur quibus illud de aqua estina.

Interdictū fraudatorū est qz tutoris
creditor pupillo tenetur vt si eum p silio
fraudis picipasse constabit vt fraudare
tur. de hoc interdicto habetur. ff. de solu.
l. pupilli circa pñ. Hoc interdicto tenet q
fraudem picipando emit a creditore q
non sit soluendo. melius forte diceretur
a debitore

Interdictum de glande legenda vel
alios fructus. Datur ei cuius glans vel
alios fructus in fundum alienū ceciderit
vt. l. vnica. ff. e. ti. vt singulo tercio die le
gere et exportare liceat. Et glandis noīe

omnes fructus continentur ut dicitur in
fi. eiusdem. l. vnice.

Interdictum de itinere actus priuati
restituendo prohibitorium ad tuendas
tantummodo rusticas seruitutes datur.
pra prohibentes aliquem uti seruitute
sua. ut. ff. e. ti. l. i. §. i. datur confessoria
contra negantem seruitutem ut. l. si for
te. §. sciendum. ff. si seruitus veda. Et eti
am aduersus eum qui alium iniuste probi
bet sua uti seruitute immo etiam tunc da
tur confessoria ut dicto. §. sciendum. l. pal.
vnde datur mihi quia in itinere actu vel
via priuata usus sum hoc anno. xxx. die
bus non vi non clam non precario ut. ff. e.
ti. l. i. §. hoc interdicto. Et hoc si fuerit in
re seruitutis alias secus ut. ff. de aq. plu.
ar. l. i. in fi. Et ideo a te non debeo prohibe
ri quo minus utar interim vel tanto tpe
quo ad usque de seruitute constet Sic enim
pro quo itinere actus priuato de quo a
gitur hoc anno et nec vi nec clam nec pre
cario ab aduersario usus est quo minus ita
utur vim fieri veto ut. ff. e. ti. l. i. in prin.
Interdictum de libero homine exhibe
do competit vnicuique de populo ad pete
dum in publicum hominem liberum contra
et aduersus eum qui liberum hominem in
uitum captum dolo malo detinet in serui
tute. Et proponitur hoc interdictum tu
ende libertatis causa videlicet ne homi
nes liberi retineantur a quoquam per exhibi
tione facienda ut homo producat in pu
blicum. Et tangendi et videndi omnis fa
cultas prebeatur et exhibere est extra secre
tum habere ut. ff. e. ti. l. iij. §. ait pro.
Hoc etiam interdictum competit aduer
sus absentem ut. l. palle. §. i. Et aquocum
que hoc interdictum poni potest quia cui
liber de populo competit et cuiuslibet in
est ne hoc fiat. Nemo etiam prohibendus
est libertati fauere ut. e. l. §. hoc interdi
ctum primo et nihilominus lex facit accu
sari. ut. e. ti. lege. prima in principio. vbi
tertius inquit Quem liberum dolo malo
retineas exhibeas. et. ff. ad. l. famam. de
pla. l. non statim. §. si. et. l. de eden. l. si
fratrem.

Interdictum de liberis exhibendis.
seu deducendis datur patribus vel pare
ntibus contra eos qui liberos vel nepotes

in potestate eorum existentes sine eorum
voluntate detinent unde. l. i. ff. e. ti. §. ait
pro. Qui que ve in potestate luti tici
est. Si is ea ve. apud te est. Dolo ve ma
lo tuo factum est quo minus apud te esset
ita eum eaz ve exhibeas Hoc interdictum
et illud de vxore deducenda non solum.
sunt exhibitoria sed etiam deductoria seu
deductiua. quia per ea vxor et liberi non
tantum exhibentur sed etiam deducuntur.
ut. ff. e. ti. l. iij. §. i. Et de interdicto de vx
ore postea dicitur.

Interdictum de migrando datur in
quilino ut ipse libere cum rebus suis pos
sit de habitatione migrare. si tamen loca
tori satisfaciatur et de pensione totius tem
poris ut. ff. e. ti. l. i. §. Si pensio. Et de da
no si quod in domo conducta dederit.
Sed etiam gratuito inquilino dat. colono
aut non datur ut. ff. e. l. i. §. i. sed alius ei in
pra ordinem iudicis subuenitur si velit si
dico migrare sed colonariam post tempus
exactum derelinquere. Dicitur enim ibi in
ter. Hoc interdictum ponitur inquilino
qui soluta pensione vult migrare. Nam
colono non competit cui etiam extra or
dinem subuenire potest ergo infrequens
est hoc interdictum si tamen gratuita quae
habitationem habet hoc interdictum vti
le ei competit.

Interdictum de mortuo inferendo h
locum ut quis non prohibeatur mortu
um inferre et sepelire quo licet ei inferre
et sepelire ut. ff. e. ti. l. i. in prin. ut si via p
hibeatur vel sepulcrum edificare vel lap
pides ad edificandum per fundum ducere
ut. ff. e. l. i. §. pro ait 2. §. si iter mihi. §.
vim habere. et. §. si.

Interdictum momentanee possessionis
est quo agitur de possessione retinenda si
cui uti possideris ut. ff. uti possi. l. i. §. i.
et vtrobi. de quibus infra dicitur vel qui
agitur de possessione adipiscenda ut. ff.
quorum bonorum. l. i. §. i. ut est quorum bonorum
quorum legatorum vel quo agitur de pos
sessione recuperanda ut vnde vi. ff. e. ti. §. i.
Et dicuntur momentanee possessionis quia
licet obtineat aliquis in possessione tamen
continuo elapso momento succumbere.
poterit in iudicio proprietatis ut. l. si de
momento. posses. fuerit appel. l. i. Et quod hec

sint interdicta in omētanee possessoris.
dic vt no. **L.** qui legit. pso. hnt in iudicio
standi. l. momentanee. et naturam illorū
pdictorū psequere vt no. in. c. pastoralis.
de cau. pos. 7 pprie. 7 insti. de interdictis
p totum put etiam. s. dictum est in pñ. d.
interdictis. **Hoc** autē interdicto pōt quili
bet minor et si impubes sit etiam sine tu
tore vri. vt. ff. vnde vi. l. i. §. si filius.

Interdictum ne quid in loco sacro fi
at. **Et** sequentia omnia huiusmodi dant
quilibet ex pso ad exhibendū ne fiat icon
tra quam phibitionem si quid factum fu
erit interdicto quod vi aut clam suis sū
ptibus vel destruere cogetur omne qd fa
ctū fuerit aut in pñitum statū reducere
vel reddere tenet vt. ff. ne quid in lo. pu.
l. ij. §. ait pretor q in via. **Hoc** autē verū ē
de hoc qd ipse fecit vel fieri mandauit als
secus esset vt. ff. quod vi aut clā. l. alios.
vbi hec interdicta locum habeant signi
ficatio nominū iporū denotat vt pupilla
ris actio est q ius pupilli tenet. vt. ff. d pu
pil. acc. l. i. **Et** dic vt ibi in rub. **Et.** ff. de
iur. om. in. l. si quis illud. **Et** dantur etiā
adinteresse vt. ff. ne quid in lo. pu. l. i. §. i.

Interdictum ne quid fiat in loco sa
cro patet. **Et** q ait pretor **Ne** quid in lo
co sacro fiat non ad hoc pñet q ornāmē
tum causa sit sed deformitatis cā vel in
comodi est vt. l. i. §. q ait. ff. e. ti. vbi etiā
l. ij. vicit in muris idemq portis 7 alijs
sacris locis aliquid facere ex quo dānum
aut incomodū irrogetur non pñitetur.

Interdictum nequid fiat in loco reli
giolo patet similiter.

Interdictū ne quid fiat in loco publi
co vel itinere **Hoc** interdictū pñitorū
est. **Et** tā publicis vtilitatibus quā priua
torum p hoc pñitetur **L**oca em publicā
vtiq pñatorū vlibus deseruiunt iure scri
pto ciuitatis vt. l. i. §. i. ff. e. vbi sequitur
publicum locum labio diffinit. vt ad are
as ad insulas ad agros vias publicas ite
neraq publica. **Hoc** autem interdictum
ad ea loca que sunt in fisci pñimonio non
pñit. **In** hīs em neq facere quicq nec
pñibere priuatus potest. **R**es em fisci
les quasi pprie et priuate principes sunt
Si quis ergo i hīs aliquid faciat nequa
quā i interdictū locum habet sed in hīs

prouersia pñecti eorū iudices sunt qz i
terdictum ad ea loca pertinet que publi
co vsui destinata sunt vt. l. i. palle. §. ij. 7
ij. **De** hoc vide ibidem plura. e. l. et. e. t.

Interdictum nequid fiat in mari vel
flumine publico. **R**ipa eius que prius
navigaretur aut in via publica quo pri
eatur. hoc interdictū datur ppetuo oib
et in omnes habet condēnationem in id q
actoris intreat vt. l. i. in. fi. ff. de via pu
bli. et itinere pub. reficiendo. **Et** si quid
in ea factum esse dicatur vbi. l. ij. ponit.
q viam publicam populus non vtēdo a
mittere nō pōt. **Et.** l. fi. dē. **Q**ui viam pu
blicam exarauerit ad munitionē eius so
lus compellitur. **A**tem flumen a riuo in
magnitudine est discernendum aut existi
matōe circūcolentium. **I**te fluuiū qdā
sunt pñennia qdā torrensia pñennia sūt q
semp fluunt torrens est quod ex yeme flu
it et si aliquando in estate **E**tia ē flumen
publicū et flumen priuatū 7 ripa q omnia
describuntur inter. et glo. in. l. i. §. d flu.
et ne aliquid in flumine ripa ve eius fiat
quo prius navigatur.

Interdictum ne quid fiat in flumine
publico vt aliter fluat. quam priorie sta
te fluxit. i. vt aqua fiat altior depressior.
rapidior cum incomodo euellentium vt.
ff. ne quid in flu. pub. l. i. in pñ. §. non autē
omne.

Interdictum de noui opis nūciatōne
datur ei qui pñibetur edificare. postq
satis dederit vt. ff. e. ti. l. pñor ait. §. hoc
aut interdictū **N**ā hoc interdictū bab
et si in solo suo edificat alter locus
remissio vt. ff. e. ti. l. nō solū. §. Sciendū.
Et tūc nō pōt ultra edificare nisi consuet
etū habere ius edificandi vt. in. §. palle.
hoc interdictum etiam datur in eum qui
nō satis dedit vt edificet vt. ff. e. ti. l. de
pupillo. §. si plurimū. et. §. meminisse. et
tenetur denūciare etiam si ius edificandi
habet vt. e. l. §. i. 7. §. si is cui. **Et** si post
edificauit totū suis sumptibus tenet de
molire. vt. ff. e. ti. l. stipulatio. §. siue autē
7 interdictū de noui op. nū. impator nomi
nat edictum. l. i. ff. e. ti. vbi dicit hoc edi
ctum remediumq operis noui nūciatōis
aduersus futura opa inductum est nō ad
uersus pñerita. hoc est aduersus ea q nō

dum sunt facta. **N**ā si quid opis factum fuerit qđ fieri nō debuit cessat edictū de no. op. nūc. **E**t erit transeundū ad interdictum quod vi aut clam factum erat vt restitatur. **E**t hec nūciatio nō habet necessariam aditionem p̄oris. potest enim quis nunciare nouū opus et si p̄orem nō adierit. **I**tē pōt fieri p̄prio et alieno noīe et omnibus diebus. **E**tia aduers⁹ absētes et ignorantes vt hec clare ponit tex. l. i. post p̄n. ff. e. ti. vbi subdit. **O**pus nouū facere videtur p̄pter quod locū habet nūciatio. **Q**ui aut edificādo de nouo aut detrahendo aliquid pristinā faciem. opis mutat. **E**t hoc interdictū nō omnia opa cōplectitur sed ea sola que solo p̄iūta sunt quoz edificatio vel demolitio vi de opus nouū p̄tinere. ergo nō p̄tinet ad hoc edictū. **S**i quis in fundo alterius meteret vel arborem succinderet. vel vineā putaret h̄ opus faceret qz solū ad ea opa que in solo sūt p̄tinet. nec locū h̄z si quis vetus edificū fulciat. qz nō opus nouū facit sed veteri sustinēdo remediū adibet vt. l. i. p̄al. §. **O**pus nouū. cū sequentib⁹. **S**ubdit nūc videam⁹ quib⁹ ex causis fiat hec nūciatio. et que p̄sonē nūcient et qui bus nūciat. **E**t sic quibus locis nūciatio fiat. et quis sit effectus nūciationis que p̄ ordinem vide ibidem in dicta. l. i.
Interdictū de loco publico fruendo est publicē utilitatis cā p̄positū qz tuetur vectigalia publica quo p̄hibet quis vim facere ei. socio ve eius qui condurit locū publicum fruendum ab eo qui locādū ius habuit quo minus loco publico sibi frui liceat ex. l. locationis vel conductionis. vt hec habent in. l. i. §. i. et in p̄n. ff. de lo. pub. fru.
Interdictū de precario qđ restitutorium ē vt. ff. eo. ti. l. ij. §. i. datur ei qui p̄cario rogauit et precario habet ymmo ec si nō rogauit dū tñ possidet vt. ff. e. ti. l. i. rebus. §. i. et p̄ totā legem p̄cariū videtur rogare et habere si rogauit p̄ se et h̄z p̄ro suo vel si rogauit p̄curator suus vel negotior gestor et ipe ratū h̄z vt. ff. e. ti. l. certē. §. i. dū tñ accipiat i p̄sonā suā p̄tractū aliter nō vt. ff. de acqui. pos. l. possessio. §. si. **D**atur etiā p̄tra eū qui dolo fecit vt. ff. de acqui. pos. l. si infirmū. §. i. **E**t illud ē

regulare qđ dolo desinēs possidere p̄ possessore habeat vt. ff. de peti. here. l. etiam §. itē si quis dolo et. ff. de rei. vñ. l. qui restituere. et sic p̄ possessore habetur de rei. in rub. l. i. vi. si non sit p̄rimus puber rati. quia tunc sicut quilibet maior tenet dolo et lata culpa vt. ff. p̄mo. l. iij. i p̄n. alias secus vt. ff. de rei ven. l. qđ infans. et in pupillum qui rogauit p̄cariū sine tutoris auctoritate. **E**t quid sit precarium requirere loco suo ymmo dic vt legitur. ff. de p̄ca. l. i. vbi stricte accipitur fm ac. et. l. d̄ p̄scrip. xxx. an. l. q. vbi large capitur.

Interdictū qđ vi aut clam dat aduersus eū qui in loco alterius aliquod opus p̄struxit vt destruxit dū tñ sit factū in solo. ff. e. ti. l. i. §. hoc interdictū. **E**t etiā si vi. i. p̄ violentiā aut clā. i. occulte sine notificatione alteri facta fecit cum timeret ne si sciret sibi p̄hiberetur vt. ff. eo. ti. l. i. compellitur autē p̄ hoc interdictū qđ destruxit suis sumptibus reponere in pristinum statū vel qđ p̄struxit deponere idem si alteri mandassem opus fieri quia ego teneor ad opus destruendum et ad impensas ff. eo. ti. aut qui aliter. §. hec verba. **S**i tamen alius fecit et ego possideo tunc teneor ad p̄scientiam p̄standam vt opus rollat. ff. e. l. si. §. alius in p̄n. **E**t est hoc interdictū restitutorium p̄ qđ occursum est caliditati eoz qui vi aut clam quedam moluntur et destruunt. **I**ubentur em̄ restituere ea et p̄p̄ refert vtrū ius faciendi habuerit aut non. **S**ine enim ius habuerit siue nō tamen tenetur interdicto hoc quia vi aut clam fecit. **T**ueri em̄ ius suū debuit nō iniuriam p̄mittere vt. l. i. §. i. ff. quod vi aut clam. et sequen. §. hoc i nēdictum ad ea sola opa p̄tinet quecūqz in solo vi aut clam fiunt et. j. vi factum. **Q**ui tus mutius scripsit. **S**i contra quem qđ p̄hibetur fecerit. **E**t placet hec diffinitō vulpiano pedio et pōponio vt ibidem dicitur. **S**ed aristot. ait eum vim facere qui sciens se p̄hibetū p̄ vim molitus est ne p̄hiberi possit et idem sentit labio ibidem. sed. l. iij. §. si. e. t. **C**lā facere. **C**assius. scribit eum qui celauit aduersario nec ei denūciauit si modo timuit eius controuersiam aut debuit timere.

Idem aristo. putat eum quoque clam facere qui celandi animus habet ei que prohibetur non se intellexit et id extunare debet se prohiberi.

Interdictum quorum bonorum a pretore inuentum est et datur filio emancipato aduersus heredem vel possessorem vel contra illum qui pro herede vel possessore possidet ad vniuersa bona adipiscenda non ad singulas res. Et cum sit quoddam directum et quoddam utile. Directum datur ei qui est bonorum possessor. Utile datur ei qui succedit iure civili ex testamento vel ab intestato. Et hoc est interdictum restitutorium et adipiscende possessionis. ff. quo. bo. l. i. §. hoc interdictum. Sunt ergo interdictorum quedam recuperande possessionis quedam retinende et quedam adipiscende ut. s. in prin. premissum est et hic describuntur.

Interdictum quorum legatorum competit heredi ad repetendum legata que sine voluntate eius legatarius occupauit repetit itaque heres ut deducat falcidiam alioquin se repeteret statim repetiturus exceptione doli poterit remoueri. Et hoc interdictum vulgo sic appellatur. Et est etiam adipiscende possessionis. l. i. in prin. ff. quo. lega. Et qui non restituit in id quod interest debet condemnari. l. fi. §. ex hoc interdicto. ff. e. ti.

Interdictum de riuis est utilissimum quia riuos. specus. et septa reficeret purgare pretor aque ducende causa permittit dum tamen non aliter aquam ducat quam priore estate fluxit ut. l. i. in prin. ff. de riuis. Et sequitur in. §. §. Riuis est locus per longitudinem depressus quo aqua decurrat cui nomen est grecum. Specus autem est locus in quo despicitur inde specula sunt dicta. Et di. ibi glo. Specus est locus altus a terra edificatus ex quo ducitur aqua. ff. e. ti. l. seruius autem. Sed quandoque ponitur per fossa qua recipitur. et colligitur aqua. Et in auctoribus ponitur pro loco umbrato et tenebroso secundum azo. sed secundum hugo. dicitur specus esse fouea habens undique locum eminentiorem unde possit prospici aqua in fundo collecta ut. ff. de aqua plu. arcen. l. s. iter alienum. Et capitur pro subterraneo

meatu. l. seruius in prin. et. §. i. e. ti. Septra vero que ad incile opponitur aque de riuande compellende lignea vel lapidea siue de alia qualibet materia ut. ff. d. ri. lege. i. §. ait pretor. Et subdit tex. incile. est locus depressus ad latus fluminis ex eo dictus quod incidatur.

Interdictum de superficiebus quod etiam actio nuncupatur proponitur duplex exemplum interdicti uti possideris. Luetur itaque pretor eum qui superficiem petit et defendit veluti uti possideris interdicto. Et omnia que in uti possideris interdicto seruantur. hic quoque seruabuntur. ut. l. i. §. proponitur. ff. de superficie ubi etiam. in lege. §. dicitur superficiarii as edes appellamus que in conducto solo posite sunt quarum proprietas et civilis et naturalis iuri eius est cuius et solum

Interdictum saluianum competit domino fundi aduersus colonum in sua domo habitantem et eius heredes de rebus coloni tacite pignoris pro mercedibus eo. titulo. ubi tex. inquit. Si colonus ancillam in fundum pignoris nomine induxerit et ea vendiderit quod apud emptorem ex ea natum est eius apprehendendi gratia utile interdictum reddi oportet. nam utile datur ei contra extraneum possessorem pro adipiscenda possessione que tacite locatori sunt obligata. Differunt autem interdictum saluianum et actio seruiana. quia intentans actionem seruianam ad rem sibi obligatam restituendam debet probare huiusmodi rem in bonis. coloni fuisse eo tempore quo res fuit illata. Sed hoc non est necessarium in interdicto saluiano immo sufficit probare talem rem fuisse illatam ita dicit glo. in. §. Item seruiana in sti. d. acci. quod in seruiana oportet quod creditore probet de rebus fuisse domini tempore obligationis. sed in saluiano sufficit quod probet eum possidisse. Nam omnia ibi imposita ab ipso colono tacite sunt domino fidei obligata.

Interdictum de sepulcro edificando locum habet ut quis non prohibeatur iter edificare sepulcrum quo licet moriturus non ferre.

Interdictum de tabulis exhibendis datur oibus quibus aliquid est ascriptum in tabulis vel pure vel in diem vel sub conditione siue sint heres siue legatarius siue commissarius. Et pertinet hoc interdictum non tantum ad testamenti tabulas. verum etiam ad omniaque ad causam testamenti pertinentia scilicet codicillos ut. l. i. §. hoc interdictum. ff. de ta. erbi.

Interdictum de ripa munienda merito positum fuit. Nam ripas fluminum publicorum reficere et munire utilissimum est ne ob id omnis navigatio deterior fiat ut in. l. unico. §. i. ff. de ripa munienda. Et sequi. in. §. ii. Et hoc interdicto expressum est. ut damni infecti in annos. x. viri boni arbitratur vel caveatur vel satisfidetur. dabitur autem satis vicinis. Et in si. dicitur. Illud notandum est quod ripe lacus. fosse. stagni. muniendi nihil pretor caueret. Sed idem erit observandum quod in ripa fluminis munienda

Interdictum ut in flumine publico navigare liceat est quo perspicitur ne quis in flumine publico navigare navim ratem. ve agere vel in ripa onerare prohibeatur. Sed ut per lacum. fossam. stagnum publicum navigare liceat ut. l. unica. §. i. et in. §. ii. eo. ti. ubi subdit vulpius. Lacus est qui perennem habet aquam. Stagnus est qui temporalem continet aquam ibidem stagnantem. que quidem aqua plerumque yeme colligitur. Fossa est receptaculum aque. manufactum. Possunt autem hec esse publica et non publica. Plane qui lacum vel stagnum conduxit si piscari prohibeatur utile interdictum competere. Gabinus consensit et labio. ergo si a municipibus conductum habet equissimum erit ob vectigalis favorem eum tueri. ut. l. unica. §. alle. ff. ut in flu. publi. navis. liceat.

Interdictum unde vi locum habet cum quis possessionem soli per vim amisit. Et datur directe contra deiectorem illi qui unde vi de possessione alicuius rei immobilis deiectus est sine omni causa ut restituat. possessio de qua deiectus est et omnia ablata. ymmo dato quod ibidem essent aliqua que penes violentum fuerint mortua vel alique res que casu fortuito pierunt non

propter hoc liberabitur sed in totum eodem nabitur ad earum estimationem quia nec mortalis nec fortuitus casus liberat deiectorem. Dicit enim. l. i. §. unde vi. recte possidenti ad defendendam possessionem quam sine vicio supple. marimo. tenebat in culpate tutelae moderatione illa tam vim pulsare licet. et ibi no. et ff. de vi. et vi. ar. l. i. §. vim vi. quid sit vim vi repellere. et. ti. l. ii. §. armis deiectum. Dicit quod arma sunt omnia tela fustes. lapides. gladii haste framee et rumphee.

Et est hoc interdictum annale quia post annum non tenetur nisi quantum pervenit ad eum ex constitutione aut gravius tenetur qui michi fecisse detegitur ubi dolus prohibetur perbeniter et ignorantia excusatur.

Interdictum de vi et vi. armata cum interdicto unde vi. datur et proponitur ei qui deiectus est. Fuit enim equissimum vi deiectioni subveniri. ergo ad recuperandum possessionem hoc interdictum inuentum est. Ne quid enim per vim amittatur legibus perspicitur publicorum et privatorum. nec non constitutionibus principum. ut. l. i. §. e. ti. §. hoc interdictum. et. §. se. ubi dicitur hoc interdictum non ad omnem vim pertinet. verum ad eos tantum qui unde vi de possessionibus deiciuntur. Et ad solam atrocem vim et ad eos qui de solo deiciuntur vel a re solo coherentem vel de edificio. etiam si a superficiaria insula quis deiectus fuerit apparet hoc interdictum locum habere. Sed ad res mobiles non pertinet ubi furti vel vi. bo. rap. actio competit. Cetera vide in. l. §. alle.

Interdictum unde vi possidentis locum habet in rebus immobilibus scilicet si de fundi vel edium possessione contenditur in si. et. ti. §. sed interdictum. Nam ibidem in. §. retinende de. Et quod longe pro modius est possidere quam petere. Ideo plerumque et fere semper ingens existit contentio de ipsa possessione. Habet etiam locum incorporeis ut in quasi possessione et datur possidenti civiliter et naturaliter. Vel etiam quasi possidenti gracia retinende possessionis et proponitur quociens inter litigatores contentio est utrum possideant. quia alternatim magis se possidere affirmat.

Est autem hoc nomen vti possidetis p[ro]prie ad immobilia accomodatum. quia soluz illa dicuntur p[ro]prie possidere eo q[uo]d eis q[uo]s pedibus insistant. inde enim appellata est possessio vt. l. i. ff. de acqui. pos.

Interdictum vtrobi idem est c[um] inter dicto vti possidetis nisi q[uo]d in hoc d[ic]it q[uo]d illud locum habet cum questio est de retinenda possessione rez mobilium. vt. ff. vtrobi. l. vnica. §. hoc interdictum. Sed vti possidetis locum habet cum questio est de retinenda possessione rez immobili um. vt. s. dictum est. Et componitur secti dum azo. et accur. in glo. i. l. palle. ex vtz et vbi et ponitur vbi p[ro] apud et vtrum p[ro] quem quia dicat p[re]tor apud quē res est mobilis nec vi nec clam nec p[re]cario ab aduersario tempore litis morte ei vim fieri veto quo minus eum inducat. rite ei hoc nomen vtrobi est ad mobilia introdu ctum vel attributum. Nam mobilia p[ro]prie dicuntur apud vel penes nos esse. vñ accur. in gl. vbi. s. querit quare diuer sa noia dant h[ab]s interdictis. Et respon det q[uo]d immobilia p[ro]prie dicuntur posside ri. Nam possessio d[icitur] quasi pedu[m] positio. ergo merito datur eis vti possidetis q[uo]d ad mobilia aptari non p[otes]t nisi hodie q[uo]d abusu mobilia dicuntur possideri. Vel sc[on]d[um] alios dicitur interdictu[m] vtrobi p[ro]p[ter] verba solemnia olim in hoc iudicio vel edicio reddita sez vtrobi. i. vtrū ibi vel ibi fuerit possessio vel alibi. Et plures so lēnates circa hoc q[uo]d hodie non sūt in vsu fuere. Et hoc interdicto p[re]tor iubet indu ci eum in possessionem qui ex duobus po cior fuit et p[ro] maiore p[ar]tem anni posseder rit sc[on]d[um] accur. in glo. i. l. palle. ff. e. ti.

Interdictum de viore deducenda ma rito. datur marito aduersus eum qui do lo eā obtinet sine voluntate mariti lz ipa volente. ff. e. ti. l. i. Alia interdicta patēt et exponuntur suis verbis inclusis.

Interdictu[m] et cessatio q[uo]do differāt p[ro]p[ter] quia p[ro] interdicta p[ro]hibet administratio sacramentoz paucis exceptis quod tamē non fit per cessationem in qua solū cessat a diuinoz solemnitate.

Interpretatio est multiplex vt. c. i. de postula. prela. no. Et quomodo interpreta

tio fieri debet in obscuris habetur d[icitur] sp[eci]o la. Ex l[et]is. i. et. ff. de pac. l. veteribus. Et vide glo. bonam in regula. p[ro]tra eum q[uo]d de re. in l. i. vi. Que declarat si obscuri tas apponitur in vltimis voluntatibus i conuencionibus factis in iudicio in con fessionibus in tractatibus pactis vel sen tentis sub desfringuendo singula. Nec interpretatio iuris progatur rōne fauo ris vt si cui indulgum sit retinere benefi cia vacantia in sua ecclesia et fructus eo rum p[er]cipere. extenditur nomen benefici per interpretationem ad p[re]bendas et beneficia maiora. c. tua nobis de ver. sig ni. Similiter si quis legat vinā interpre tamur et vasa vinaria legata. ff. de vi. tri ti. et ole. lega. l. si cui. §. si vinum. L. d[icitur] pe nu. lega. §. vlti. l. quo penu. et. l. namq[ue]. et quibus legatis amaria debentur. ff. d[icitur] l. iij. l. auribus Item ratione generalita tis cum quis obligat bona sua futura bo na intelligitur obligare. L. que res pigno. ob. pos. l. vlti. Itē aliquādo attatur iur is interpretatio vt in procuratore exi genda ne subiecti grauentur vt in. c. quā to de censu. Item vt exactionis et auari cie nota videtur de censu. ex p[ar]te. Item o b[icitur] ratione vt cum decime layco concedū tur in feudum. c. cū in appo[si]tione d[icitur] h[ab]s que si. a pla. sine consen. ca.

Interlocutoria sententia. Re. i. Sen tentia. Sed vtrum sententia interlocuto ria transeat in rem iudicam. vide. c. cū cessante de appel. Et sufficit eam esse scri ptam in actis licet non feratur in scriptis vt est glo. in ver. interlocutiones. c. quor nam contra de proba. Et breuiter est omne verbum iudicis faciens ad causaz q[uo]d. vt no. in. c. cum olim de testi. Et in au ten. de litigio. §. ad excludendas col. vñ. Et. l. i. ff. de re iudicata.

Intestatus dicitur qui omnino nō fe cit testamentum vel si fecit et nō rite et po stea rupit ex certis causis vel si ex isto re stamento nemo sit heres. in si. de here. q[uo]d ab inte. sta. deferuntur. in prin.

Intronisatio est alicuius in suam dig nitatem vel suum thronum introductio vel inuestitura.

Inuestitura est alicuius in suum ius, introductio. Et est proprie possessio sed abusive dicitur inuestitura quando domus hastam vel aliquod corporeum prebet vasallo dicens se per hoc facere inuestituram ut in li. feu. in ti. quid sit inuestitura olim autem dicebatur de puisione. qua imperator per urbem romanam inuestiuit archiepiscopos et episcopos anuli et baculum re. s. instituere

In incertas regiones fundum diuidi est in partes indeterminatas diuidi.

Involare. id est furari a vola dictum quod manum significat unde **I**n modio rendi vir est vola plenasciendi id est in modio opinionis vir est plena manus scientie.

Inualescere. id est valde valere et creescere et habundare.

Inventarium dicitur libellus quidam in quo omnia bona hereditaria que apud aliquem inveniuntur conscribuntur. Et omnia in illo libello continentur ut sciatur quantum eo tempore vel die quo scribatur in bonis suis continebatur. Et tunc tum est heredi quod faciat. quia si fecerit ultra vires hereditatis non potest onerari. Si non fecerit omnibus legataris legata restituere oportet. Et cogetur etiam si excedat vires et facultates hereditatis. Etiam potest fieri in alijs factis ne dum in rebus hereditariis est etiam inventarium quoddam genus instrumentorum. Et licet per testes possit probari contrarium eius quod in instrumento publico continetur scilicet quando testes improbant ipsam in binario numero excedit numerum testium cum tabellione subscriptorum. Tabellione pro duobus computato. debet esse in tot excedere quod per se facerent plenam probationem scilicet in duobus. c. cum iohes de fi. instru. **I**tem inventarium non improbat per testes propter nimiam eius solemnitatem. **L.** de ar. iute. l. vlti. et goff. de proba. s. sed queritur cum sequen. no. in. l. fi. **L.** unde legitur. De herede qui non facit inventarium. Breuiter nota quod inventarium est scriptura quam heres inchoare debet in

fra tres dies post mortem testatoris vel postquam scit se institutum heredem. et ibi scribere omnes res defuncti sub testibus eamque perficere infra xl. dies vel infra annum si res sint remote et tunc non tenebitur creditoribus. ultra illud quod inuentum fuerit in hereditate. Si autem non fecerit inventarium tenetur insolidum

io et ir

Nota neutri generis. xv. distin. ca. vlti. ubi scripta beati augustini. et aliorum sanctorum patrum iubentur teneri usque ad unum iota.

Irregularitas est nota siue impedimentum canonicum ex facto siue de facto proveniens quo quis ad ecclesiasticos ordines promoveri et iam promotus in eis ministrare prohibetur et degradari siue deponi quandoque meretur. Vel sic est abilitas quedam canonica per quam quis efficitur inhabilis ad ordines suscipiendum. Et dicitur ab in id est non mutando in. r. et regula. quia non potest erigere regulas ab apostolis et alijs summis pontificibus.

Irrogare id est inferre. unde dicitur crimen vel dampnum irrogat infamiam vel mortem. i. inferre.

Ironya est cum quis minora de se dicit quam sint. Etiam est cum quid per derisionem. id est per contrarium dicitur. et sic est figura de qua et multis alijs vide glosam bonam. ca. forus de verbo. significa.

Irripere id est latenter inualescere. **I**renarched dicuntur qui discipline publice et corrigendis moribus preficiuntur ut milites qui vadunt perquirere latrones. Et dicuntur quasi arcenses. **M**as vel quia ire sumende incubitores publice et pacis et qui etiam gerunt monarchiam secundum quod accipitur. **L.** de irenat. cbi. li. decimo

ip et it

Item de hoc relatio vide io. an. in q
stione posita super regula contra eum et
in secundo articulo de re. iur. li. vi. itaq
no. Jo. cal. in commento decre. post ces
sionem de proba.

Iter est ius eundi vel ambulandi ho
minis siue homo eat solus siue vehat sel
la vel scira vel in equo vel in quouis ani
mali. Secus vero non potest iumentu se
cum agere vel vehiculu ducere qui iter ta
tum habet. Quodq tamen iter dicitur
vulgariter ipm solum p quod iter vel tra
mites vel calles transeunt ita q qui actu
habet hz et iter. i. comoditate itineris et
non everso vi. j. de via et insti. de serui.
in princi.

Iterato quid importat no. archi. xi.
q. ii. c. non vero.

Iteru no. ber. i. c. sua nobis ap. i. gl.

Item hec dictio ex suo significato sig
nificat adiectionem pditionem seu pu
nationem. de qua. bar. ff. de pub. et vec
tiga. l. i. in prin. Est etiam repetitiva seu
repetitionis significatiua. repetit autem
illa quoz repetitionem significare pdu
dit quodlibet medium pbabile. ver. gra.
testator dicit lego ticio fundum sepanuz
sub conditione Item fundum sepanum
beres me dampnas esto intelligitur sub
eadem pditione vt. l. in repetendis. ff. de
le. ii. Et sumitur significatu ex dictione.
item et ex oratione sequente que est decla
ratiua pcedentis. Et idem dicitur die vel
in alia qualitate posita in oratione pce
denti. quia repetitur et in sequenti. Item
ibi testator dicit lego ticio fundu sepanu
sub conditione de post ex intervallo dicit
Item fundum sepanu ticio lego. hoc ca
su valet legatum et videtur primu reuo
catum nec videtur repetitio conditionis
vt. l. non ad ea. Item cum dicit si prius sub
conditione. ff. de condi. et demon. Quia
hec disputatio debet addere et opari qd
non fieret si conditio repeteretur. ideo te
stator videtur a conditioe recessisse et pu
re legare voluisse. Item ibi testator plu
ribus legatis factis filium heredem insti
tuit et adiecit quod si ipse filius absq li
beris decesserit relinquo ticio centum.
Item relinquo ticio domu Item relin
quo sempromio fundum pdicta conditio

si decesserit intelligitur repetita in duob
sequentibus legatis et sic obrinet in tri
bu pdictis legatis quia sumit significa
tum ex legatis pure prius factis et ex sig
nificato conditionis. Nam ex conditioe
significatur q testator no vult plus gra
uare filium si nupserit. sed vult grauare.
in sequentibus sub illa conditione si de
cesserit fac lex si ita scriptu. ff. de li. et post.
Iterache dicitur itineris custodes
a verbo eo is. et archos grece. i. princeps
latine hoc nomen trahentes quia ad pui
ciarum tutelam p singula loca pacis et q
eris faciunt stare custodiam vt in. l. i. c.
de custo. reorum.

iii

Iudei dicuntur. qui mosaycam legem
ad litteram imitantes tenent circumcidē
do. et alia legalia faciendo. Et dicuntur
a nomine dignioris tribus. scilicet in
de qui. inter alias tribus bellicosior erat.
Et in bellis primam aciem et regni vel le
gis priuilegium obtinebat. cum quibus
xpiani non debent manducare nec bibe
re nec balneari aut medicinas eoz pcepe
re. xxv. q. i. nullus et. c. sequenti. et dicit
bar. brix. cum eis loquimur. Ratio quia
maior familiaritas est in cibis quam in
colloquio et facilius quis decipitur inter
epulas. xx. q. ii. vnusquisq. Dant eni
nobis eandem retributione qua dat mus
in pera. serpens in gremio. ignis in sinu. c
et i iudeus. de iude. et sarra. Item iude
us non potest esse doctor neq tabellio. l.
fi. c. de iude. l. generaliter. s. eos qui in
daycam. ff. de decurio. li. ii. dis. nulla.
Sed quid de eo qui factus est xpianus vi
detur admittendus quia cessante causa.
et. lud. de roma. in singularibus suis di
cit contrarium. Nam tex. est scdm vey in
tellectum glo. in. c. constituit. xv. q. ii. q.
licet sint neophiti. id est nouiter facti xpiani
phibentur ab officiis ecclesiasticis et
go et a temporalibus sed non sequitur.
quia alia est rō in vno quam in alio. Sed
diceret quare iudei puniuntur cum cri
stus omnino passurus erat. Solutio in. c.
relegentes. xv. q. v. quia non fecerunt
ad finem boni sed causa vindicte et ioui
die.

Iudex dicitur quasi ius dicens pro si
ne quod in iure disceptet. Iure autem di
scepsare est iuste iudicare. Non ergo iu
dex sed bonus si non est in eo iusticia ut in
c. foris. §. in omni quocumque negocio de. x.
signi. Et iudex est qui ex iurisdictione pro
pria aut sibi delegata et commissa ius ha
bet super causas litigiorum vel litigantium
cognoscendi et quod ex propria iurisdictione il
lus habet dicitur iudex ordinarius. sed qui
ex delegata dicitur delegatus et extraor
dinarius.

Iudex ordinarius est ille qui habet po
testatem iudicandi a se iure suo. B. ipso quod est
talitatis ut episcopus. balius. preles pincie. et
similes.

Iudex delegatus est ille qui habet po
testatem de causa aliqua cognoscendi. ab
aliquo sibi commissam qui etiam dicitur iu
dex extraordinarius.

Iudex competens dicitur qui cause iuris
dictionem habet cum exercitio dato quod per
exceptionem possit elidi siue exceptio con
tingat personam ut quia suspectus siue iu
risdictionem ut quia rescriptum surrep
tium ut est glo. in cle. cum lite ut lite pe.

Iudex incompetens est in quem licet con
ferimus vel quia ipse nullam iurisdictioni
onem habebit vel quia intervenit error in
adducendo vel adducendo ipsum vel quia vi
compulsus sum in eum consentire.

Iudex compromissarius re. s. arbiter.

Iudices pedaneus dicuntur illi quorum
officium est de minutis causis et infimis cog
noscere. Et in utilibus vel vilibus licet
sint ordinarii. Et dicuntur a pede qui est
extrema pars corporis. Maiores vero causas
debent et tenent maioribus referre. cum
ipsi per se non possint terminare. L. de pedane
is iudi. l. ij.

Iudices cartularij erant olim qui ab
litigatore privilegiati erant ut qui vellent
coram eis litigare possent sed ipsi non po
terant cogere aliquem ad litigandum co
ram eis. Et dicuntur etiam hodie iudi
ces ordinarii creati a comite palatino qui
non habent administrationem nisi habitu.
ut no. in l. i. ff. de iudi. et l. si. L. ubi rap
dos quos resti. agere. sit.

Iudices domestici. Re. s. domestici
et affines.

Iudicem delegare est vice sua alium de
causa cogniturum constituere. Et nota quod iu
dex debet esse bonus et gravis. ideo quod si
mulier impugnata est gravis et tarda in es
do. sic iudex tardus passurus debet mori
gerate et non currere ut ribaldus. Etiam
iudex debet esse bonus ideo quia debet
iudicare gratis. Non enim licet vendere ius
suum iudicium etiam seculare. Potest tamen
si indiget expensas moderatas petere et
recipere de vi. et ho. cle. Cum ab omni. et.
xiiij. q. v. Non sane. Non ideo debet iu
dex vendere ius suum iudicium. et testes ver
testimonium quia vendit advocatum ius suum
patrocinium et iurisperitus verum consi
lium. Et subditur ratio ibi. Illi enim infirmum
quod partem ad examinem adhibent. isti ex una
parte consistunt. Nemo tamen de suis cogitur
facere beneficium. et. q. ij. non liceat. et. x
q. ij. precarie. Et sic iudex potest operas suas
locare et in dandis consiliis que sine labo
re per legendos libros allegationes querere
do fieri non possunt aliquid recipere potest ut
modica exrenia que inter lucra non compu
tantur ut. l. solet. §. vlti. ff. de offi. p. con.
Nec debent illa exrenia in anno centum
aureos excedere. l. e. in fi. ff. ad. l. i. in re
petitum. et hoc maxime de iudice delegato.
Sed iudex ordinarius non potest petere ex
pensas cum sint ei certi redditus consti
tuti. xiiij. q. i. militare. Et iudex in causis
decidendis debet sequi communem opinio
nem non singularem alicuius doctoris. l.
qui solidum. §. etiam. ff. de le. ij. ubi si se
quitur communem opinionem etiam si ma
le iudicaverit excusabitur in iudicatu. isti.
de obli. que ex quasi delictis in prin. Etiam
iurisperitus ex verbis senium rusticorum
argumentatur. l. si choros. §. i. ff. de le. l.

Iudicium. hec dictio multipliciter
significat. Primo modo idem est quod
casus fortuitus ut dicitur hoc de meo iu
dicio venit. **S**ecundo est discretio ut
dicendo in pueris non est iudicium. facit
insti. qui non est permis. face. test. §. preterea
Tercio est actio ut cum dicitur iudicium
famili heriscunde. ff. de iudi. l. in familie
Quarto est ultima voluntas testato
ris. **Q**uinto est iudicium vel senten
tia iudicis lege. i. ff. de re iudica.

Sexto ponitur p̄ examinatio vel delibe-
ratione. Septimo p̄ auctoritate. lxxj. d. f.
c. ij. Octavo qñq̄ p̄ pena. l. d. f. c. expur-
gabat. Nono capitur p̄ instantia vel or-
dinatione cause discutiende in iure corā
iudice sic sumitur in ti. de iudi. et in l. p̄-
perandum. §. i. l. de iudi. et ff. e. ti. l. p̄-
ponebatur. Et in hac significatione diffi-
nitur sic iudiciū est actus legitimus tri-
um p̄sonarū scz iudicis actoris et rei super
eadem questione aut super eodem iudicio.
tractus de ver. signi. forus in glo. Et
dicitur iudiciū quasi iurisdicō ibidē.
Et fm̄ goff. describit̄ sicut arbitriū. Exce-
ptis hīs primo q̄ iudiciū est de civili
et criminali sed arbitrium de civili tantū
Secundo q̄ iudiciū necessario arbitriū
vero voluntarie subitur et prius inquisi-
tio vocabatur. Unde fm̄ cardina. Judi-
cium est in estigatio quā scdm̄ iuris ordi-
nem facit iudex p̄ varios modos ad veri-
tatem eliciendam et elicitam custodiendā
vt. lxx. q. v. iudicantem oportet. Et q̄ dē
actus trium p̄sonarū intelligitur vere v̄
fictē seu representatiue. quia in notorijs fa-
ma representat actorem et fingitur accusa-
tor. Item fm̄ goff. iudiciū finitur qua-
tuor modis. Primo tempe vt cause. crimi-
nales biennio. l. vt. j. cer. tem. cau. cri-
termi. p̄ totum. Ceteri triennio. l. de iu-
di. l. p̄perandum. Secundo sententia. qz
iudiciū finem accipit ex re iudicata. c.
iudiciū de re. iudi. Tercio p̄hibitione.
Et quarto status mutatione. quia iudici-
um soluitur vetante eo qui iudicare iussit
vel eo qui maius imperium in eadem iur-
isdicōne habet vel si ip̄e iudex eiusdē
imperij esse ceperit cui⁹ est qui iudicare.
iussit. ff. e. ti. l. iudiciū vide goff. de off.
ordi. §. finitur. et hic in summa de iudi.
Item diffinitur. Est discussio cause cor-
am iudice p̄alle. c. forus. Vbi dñ̄ discui-
titur iudiciū Et nota q̄ p̄prie ante litis
p̄te. non ē iudiciū quia nulla cause dis-
cussio. l. i. l. e. ti. Et hoc respectu cause.
non aut̄ respectu aliorū actū iudicialiū
vt sunt examinatio p̄cium et confessio et
que bene fiunt ante litis contesta. p̄m̄mo
quādoq̄ iudiciū capit p̄ eo quod petet
seu p̄cedit sententiam vt in. c. in iudicis
de re. iur. li. vi. Et non debet claudicare

iudiciū. Et qualiter hoc contingat v̄
c. cum inter de excep.

Iudiciū p̄radictorū dē si diceret
hoc esse consuetudinem et tu aduersarius
meus diceret non esse consuetudine v̄ in
c. abbate. in glo. si. de ver. sig. Et iudicio
maioris standum est generaliter nisi in ca-
sibus in glo. sup̄ verbo plures. c. pastora-
lis de rescrip.

Iudicia capitalia sunt quibus capud
eximitur a ciuitate morte v̄ exilio. dñ̄s
vide insti. de pub. iudi. in. §. publicorum

Iudicia publica sunt de publicis cau-
sis. Et dicitur quasi populi quia cui
libet de populo cōmissa est executio vt p̄
crimen lese maiestatis in quo omnes de
populo possunt accusare. Quādoq̄ in
iudicio publico dicitur esse iudiciū qd̄
interdicitur a crimine. de hoc insti. dñ̄ pub-
li. iudi. in prin.

Iudicia priuata sunt que civiliter tra-
ctantur siue intentantur. Item de multi-
plici iudicio scz auctoritatis misterij ap-
probationis et c. no. archi. l. v. di. p̄cepta
et glo. sup̄ regula in iudicis de re. iur. l.
vi. et tangit aliquantulum archi. q. i. sicut
et scdm̄ antbo. de bu. diuiditur triplex.
Primo rōne materie. Secundo rōne for-
me. Tercio rōne quantitatis unde rōne
materie duplex est iudiciū aut t̄pale aut
sp̄iale. vel aut civile aut criminale. Vnde
de semp̄ dē iudiciū criminale qñ finis
tendit ad cōmodū reipublice vt fisci. et
siue pena sit corporalis siue pecuniaria
dicit̄ civile dum finis tendit ad cōmodū
p̄tis. glo. notabilis in. l. p̄tor in prin. ff. dñ̄
sepul. viola. et fuit opinio inno. in. c. qua-
liter et quando. q. de accu. Et docet. in. c.
i. de iudi. Secundo rōne forme iterū du-
plex est iudiciū scz ordinariū et extra-
ordinariū. Tercio rōne quantitatis du-
plex est scz vniuersale et generale que cri-
am differunt de hoc plene in. c. q. dñ̄ libel.
obla. Item iudiciū triplex repitur. pri-
mū inter sanguinem secundum inter le-
p̄rā. terciū inter cām vt. in. c. p̄ venerabi-
lem quisi. sunt legi. Et iudiciū humanū
quatuor p̄uere solent scz fauor. odiū
p̄mū. timor vt. c. i. de re iudi. li. vi. et p̄.
q. iij. c. quatuor.

Iuramentum est affirmatio vel negatio sacre rei assertionem firmata. *fin* goff. vel adhibita religione *fin* placen.

Iuramentum assertorium est cum iuratur de presenti vel de preterito sic esse vel non esse fuisse vel non fuisse. Sed iuramentum promissorium est cum iuratur de futuro aliquid daturum vel facturum. Aliquando etiam iuratur per execrationem ut si hoc non fecero hoc accidit mihi vel filiis meis aut huiusmodi. Ponitur ergo triplex. iuramentum. scilicet promissorium assertorium et affirmatorium secundum hosti. in summa dicitur in reus. et bar. in l. si quis pro eo. ff. de fidei iussu. et. xxij. q. ij. p. to. Et habetur li. iij. testamentarum. dist. xxv. De primo in. c. de bitores. c. quinquagallis. r. c. veniens de iure iur. De secundo in. c. si. e. ti. De tercio in. c. cum contingat e. ti. Et iuramentum vergit sex modis in peiorem exitum ut no. archi. xxij. q. ij. si aliquem. Et debet iuramentum habere tres comites scilicet veritatem iudicium et iusticiam. c. si ipse. de iure iur. Et. c. animadvertendum. xxij. q. ij. Et ieremie. iij. ubi dicitur. Et iurabit in veritate iusticia et iudicio. Et iuramentum non extenditur ad illicitum mandatum. c. quinquagallis. r. c. veniens. e. ti. primo prestant et recipiens iuramentum contra canones puniuntur no. in glo. ver. pena. c. gravis de censu. alias iuramentum est servandum nisi fiat in dispensationem anime vel per superiorem solvatur. c. si vero. est.

Iuramentum calumpnie est cum quis iurat se bona fide et non animo calumpnandi agere vel respondere nec egisse vel respondisse unde illud iuretur quod sibi lis iusta videatur. Et si queritur verum non inficitur Nil promitteretur nec falsa probatio datur ut lis tardetur dilatio nulla petetur. c. i. de iura. calu. in glo. iij.

In iurandum quod competentius posset dici factum iuramentum vel factum iuramentum eo quod super facto iuratur vel iusiurandum eo quod super iure quod iuranti competit iuratur quamvis iurandum placuit. Tamen ut factum dicatur ius quod super facto iuris iuratur adicitur iurandum. quia illud debet esse iuramentum quod antea fuerat iurandum relatione facta non ad id quod sit sed ad id quod fieri convenit.

Ius autem. ff. de iusti. et iure. vel ut dicitur azo. forte ius ponitur per religionem quasi diceret iusiurandum id est religio firmantia unde iusiurandum idem est quod iuramentum factum. Et dicitur quandoque conventionaliale quandoque iudiciale et necessarium. Conventionaliale est quando a te peto aliquid et tu negas tamen defers iuramentum ut iurem si in hoc casu iuro vocatur iusiurandum conventionaliale et voluntarium quia extra iudicio ex conventionem voluntate personarum absque aliqua coactione iudicis prestat. Iusiurandum iudiciale et necessarium est cum in casu promisso iuro quod mihi debetur quod peto scilicet iudice. in iudicio mihi conferente ut iurem. Et hoc autem iuramento donatur actio ei qui dum peteret rem suam delato. sibi ab adversario iuramento vel a iudice sua esse rem illam iuravit ab ipsa enim tunc peteret. rem suam actione in factum quod ex tali iuramento. Et dicit goff. quod duplex est iusiurandum scilicet assertorium et promissorium. Et assertorium triplex est scilicet voluntarium ut est conventionaliale. ff. e. ti. l. iusiurandum. Necessarium quod necessitate a iudice imposita defertur vel suscipitur. Et non potest recusari nisi ex iusta causa ut. ff. de iure iur. l. mandante. Et iudiciale quod in iudicio deferretur vel refertur a parte per quam non est necessarium subire per modelatum recusari potest hodie licet olim non potuit recusari sed referri unde vide glo. i. c. si. de iure iur.

Iurisdiclio est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi vel equitatis statuende secundum azo. Et dicitur a nominibus ius et dicio id est potestas. Nec autem quandoque est ordinaria quandoque delegata. Item alia est plena scilicet solius principis. Alia autem semiplena aliorum videlicet a principe. De hoc vide spe. e. t. et. l. e. ti. l. iij. Et nota quod quatuor dant iurisdictionem ordinariam. Primo lex inanimata vel canon. et hoc in dubio. secundo si apparet velle dare delegatam. Secundo lex animata scilicet papa vel imperator et non inferior nisi episcopus suo vicario. Tercio consuetudo. Quarto universitas approbata ut mercatorum cerdonum et aliorum artificum qui possunt de suo corpore creare

re et eligere iudicem ordinarium. Simili-
ter vniuersitas facultatum arcium vel iu-
ristarū de B no. circa. c. cum ab ecclesiāz
de offi. or.

Iuridicus est qui iura dicit fm ysi. li.
p. Et bi.

Iurisprudētia est diuinā et huma-
narum rerum noticiā iusti atq; iniusti sciē-
tia. iusti scz ad faciendum. iniusti ad cui-
tandum quia non sufficit scire quid sit iu-
stum aut iniustum nisi et ipsarum rez cō-
trariarum vel corporalium habeat quis
noticiā secundum quam secundum va-
rias conditiones varia iura sunt statuen-
da iusti. de iusti. et iure in prin.

Iure pprio dicitur aliqua res vendi.
in instrumento venditionis quando ppri-
etas transfertur in cūctem.

Iurgium dicitur quasi iuris garrum
eo quod l. ii. qui dicunt causam iure disce-
ptant capitulo forus de ver. sig. ar. q. iur-
gia non pertinent ad p̄biteros. quia non
tenentur esse iurisperiti. xxxviij. quia ip̄i
nec possunt aduocare nisi in certis casib⁹
de postu. ca. fi.

Iusticia est p̄stans et p̄petua voluntas
ius suū vnicuiq; tribuens. nō quātuz ad
actum sed quātum ad effectum. Iusticia
em̄ est animi dispositio et mentis affect⁹
qua quis dicit iustus vt a gramatica gra-
maricus. dum sine p̄sonaz acceptatōne.
vel distinctione velit cuiuslibet quantuz in
se est ius suum tribuere. Et quomōdis
dicatur iusticia no. archi. xxiij. q. i. c. vbi
sana fides. Nam dicit ibi. Iusticia ē eq-
tas tollerandi inopiam et tempantiam.
habere in habundantia Item est patriā
et socios defendere. quia vera iusticia cō-
passionem habet et non ex odio sed bono
zelo exercenda ē. vt ibidem. Itē iusti-
cia sic describitur. Est habitus bonus tri-
buens cuiq; suam dignitatem. deo religi-
onem. parentibus obediētiā. maiorib⁹
bus reuerentiā. paribus concordiam.
minoribus disciplinā sibi p̄so castimo-
niam. et pauperibus seu miseris p̄passio-
nem operosā. Dicit ergo tilius qd iu-
sticia est habitus animi cōmunitate
seruata suam vnicuiq; tribuens dignita-
tem Item. sic est animi congrua disposi-
tio in singulis rebus recte d̄iudicās tan-

tas vide gl. iusti. vbi. s.

Ius habet multa significata Primo
i. rigor l. i. c. de legi. Et talis rigor iuris
in ecclesiasticis negociis nō est seruand⁹
sed sola equitas. c. interposita de appel.
Secundo. i. verborū conceptio vt cū dici-
mus q. i stipulationibus versatur ius vt
l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de paci-
Tercio idest rectum vel iustum quod de-
riuat a iusticia. Quarto idest aqua p̄is-
uis. Quinto capitur p̄ toto corpore iuris.
Alia plura significata ponit io. an. de re.
iur. in prin. li. vi. Breuiter ius significat
quod subiecta materia vel vsus cōmū-
nis id recipiendi in tali loco in quo p̄fect
significare declarat. Vnde ius est nomen
generale et lex iuris species et d̄ ius quia
si iustum. l. dis. Ius autem Et scdm ysi.
li. v. et himo. Omne autem ius legibus et
moribus constat scdm ysi. d. s. c. fi. Et
diffinitur sic. ius est ars boni et equi cui⁹
in merito quis nos sacerdotes appellat. id
est sua iura cuiuslibet ministrantes. ff. de iu-
sti. et iur. l. i. §. respon. Hoc est dicere qd
iusticia est collectio legitimorū p̄ceptorū
que artant nos ad obseruandum boni et
equi. i. utilitatem et equitatem seu veri-
tatem. Quāuis em̄ vsucapio contra eq-
tatem videtur introducta tamen subtili
p̄sideratione maxime innit equitati cum
p̄cipue equū sit quod publice utilitati de-
seruit vel d̄ quod in vsucapione vel p̄e-
scriptione ex cā et p̄ bono publico induci-
tur qñq; rigor contra naturalem equita-
tem vt d̄ in glo. i. dis. i. ius aī vbi datur
qñq; ius quod nō est iusti vel equi vt ibi
exempla plura Dicitur autem ius a ius-
ticia. Et aliter sic diffinit ius est p̄ceptū
seu ordinatio principantis seu dñi. circa
iudicos quantū ad ea que p̄nt subesse po-
testate iudicorū Talis autē vel est deus et
tunc d̄ ius diuinū vel est natura tūc autē
dicitur ius naturale vel est homo et tunc
dicitur ius humanum. quod regitur duo-
bus vt in prin. decre. Et sic secundum tri-
plicem gradum summoz distinctum est
triplex ius scilicet. ius diuinū quod est p̄-
ceptum seu ordinatio diuina et ius natu-
rale et cūile.

Ius naturale est quod est p̄mune om-
ni nationi eo qd vbiq; instinctu nature

babetur non aliqua constitutione facta
ab homine sed ab ipso nature conditore.
ut maris et femine p̄dictio. liberorū suc
cessio sc̄z in bonis parentum vel etiam p
carnis p̄pagationem nō p̄ hereditatem.
quia illa successio non est naturalis ut est
glo. sup. ver. successio di. i. c. ius autē. ubi
ponitur hec diffinitio puerorū educatō cō
munis omnium possessio quia iure natura
li omnia sunt cōmunia idest cōmunicāda
sempe necessitatis. c. sicut. xlviij. dis. 7 om
nium vna libertas acquisitio eorum que
in celo terra et mari capiunt glo. dicit.
Hec enim et alia que in nullius bonis sūt
cedunt occupanti. p̄cedunt rei deposti
te vel pecunie p̄modate restitutio. violē
tie. per vim repulsio. Nam hec et si quid
huic simile est nūquā iniustus sed natura
le equit̄z habetur sc̄dm p̄si. li. v. c. iij. ¶
Et est tex. totius. c. Ius autē di. i. Et ibi
vide glo. huius diffinitionis. Item ius
naturale est quod in lege et euangelio cō
tinetur quo quis iubetur alteri facere.
quod sibi vult fieri. Et p̄hibetur alteri i
ferre quo sibi nolit fieri dis. i. in prin. et.
l. dis. ponderet. alias consideret in prin.
et in aut. ut cum de app. cognoscitur. §.
ceterum. c. dilecti. de maio. 7 obe. vñ qđ
tibi vis fieri mibi fac. quod non tibi noli
Sic potes in terris viuere iure poli. Vel
alter ius naturale dicitur vno modo mo
tus ex instinctu nature pueniens quo sin
gula animalia ad aliquid faciendum in
ducuntur. Est enī debitiū quoddā quod
natura cuilibet representat. Et hoc debitiū
sc̄dm p̄si. cōmune est omni nationi eo qđ
instinctu ubiqz nature vel naturali cōditio
ne habetur et non ex p̄stitutione aliqua
facta ab homine. Item ius naturale di
citur instinctus nature ex rōne pueniens
Et sc̄dm hoc ius omnia dicuntur cōmu
nia. i. cōmunicando ut. s. dicitur. Item
ius cōmune dicit̄ industria hominū statu
rum. Item ius naturale dicitur equissi
mum. Item p̄cepta naturalia sūt que
in lege et in euangelio continentur ut nō
furtum facies non mechaberis sed quod
tibi vis 7c. c. pal. Ius autē aut naturale
in glo. ubi prima descriptio data est fm
morum sensualitatis. Alie autem sc̄dm
morum rationis. Item nota qđ ius natū

turale sc̄dm gl. i. insti. de iur. naturali qđ.
et ciui. potest dici quatuor modis. Vno
modo ius gentiū insti. de rerū diuisi. §. sin
guloz. Secundo ius pactorū. ff. de pact. l.
i. Tercio est p̄trarium sc̄z qđ rescindit pa
cta ut restitutio minoris. ff. de mino. l. i.
Quarto p̄ instinctu nature ut quod in le
ge moysayca vel euangelio continetur.
Item ius naturale in quatuor differt ab
alijs iuribus sc̄z in origine in dignitate
amplitudine et sententie rigore ut decla
rat glo. i. distin. v. Nam cepit ab exordio
naturalis creature et nullā patitur imu
tationem et ipso omnia cōmunia sunt nec
contra ipm fit dispensatio sed de alijs iu
ribus secus ut ibi.
¶ Ius ciuile inuenitur accipi diuersimo
de ut dis. i. c. Ius naturale ciuile autem
ius vno modo est quod quisqz popul⁹ ut
queqz ciuitas sibi p̄rium diuina bñdina
qz causa constituit sc̄dm p̄si. li. v. sc̄do di
citur ius ciuile. l. xij. tabularū. Tercio dici
tur qđ legibus plebiscitis p̄stitutionib⁹
senatusconsultis. principū decretis ut
auctoritate p̄ndentiū inuenitur Quar
to dicitur ius quod nō est p̄trium. Quinto
dicitur disputatio prudentium que fuit fa
cta. sub. l. xij. tabularū. Sexto quicquid.
habemus scriptum de iure. Septimo qđ
quid iure naturali vel iure gentiū subtra
hitur vel quod non est ius naturale. nec
gentium. Et sic capiēdo ius canonicū
dē ius ciuile. Et ita sumitur. i. dist. Ius
autē aut naturale ut in glo. i. no. in fi. Et
quia ita diuersimode ius ciuile inuenitur
accipi in iure de prima acceptance ha
bes insti. de iur. na. §. i. de secunda. ff. de
insti. 7 in. l. ius ciuile. §. hec igitur. De ter
cia et quinta. ff. de origine. iur. lege. ij.
§. disputatō. De quarta. l. ius ciuile pal
le. in prin. De sexta. ff. de varijs 7 extra
or. cogni. l. i. §. p̄inde. De septima insti.
de vsuca. in prin. ut est glo. iij. Sed ius qđ
dem ciuile. insti. de iur. na. gen. et ciui. ¶
Item ius ciuile dicitur triplex. Primo
ex eo quod in vnaquaqz ciuitate seruatur
sic dicitur in genere. Sc̄do in specie dicit̄
ius p̄rium certe ciuitatis. et sic loq̄tur.
§. alle. insti. Tercio dē p̄ excellentiam iu
ris romanorū qđ nō exprimit p̄rium nomen
ciuitatis 7 sic in. x. Sed 7 quoriens insti.

ri. pal. et sic concoz. §. omnes populi euz
dicto. x. in quo. §. dicitur qd omnes ppli
reguntur legibus emulgatis ab impato
re in ver. dicitur quod vnaqueqz ciuitas
iure suo pprio vtitur. Sed primum intel
ligitur de generali. scdm de particulari.
Ius autem gentiū est sedum. i. hosti
lium occupatio municio. bella captiuita
tes seruientes post liminia federa pacis i
ducie legatorum non verandorum vel o
landorum religio pñubia inter alienige
nas prohibita. Et ideo ius gentiū appel
latur. quia eo omnes fere gentes vsitur
c. ius gentium. i. distin.

Ius aureorum annulorum scdm quos
daz dicitur quod olim liberi annulos au
reos ferre non poterant. Sed fm azo. 2.
pñuilegium quod pcedebatur libertis in
signis semiplene ingenuitatis. Diuebāt
enim vt in genui sed moriebātur vt liber
ti.

Ius militare est belli inferendi solem
pnitas. federis faciendi nexu signo da
to egressio in hostes et pugne cōmissio.

Item signo dato receptio. Item flagi
cij militaris disciplina si locus deferatur
Et fm canones qui fugit in bello publi
co infamis est. vi. q. i. infames Et scdm le
ges capite puniuntur. ff. de re. mili. l. cau
se. §. que in acie. Item stipendiorū modus
dignitatum gradus. pñiorum honoz ve
luti tali corona vel torques datur. Item
prede diuisio p psonarū qualitatibus. et
laboribz iusta distributio et pñcipis por
tio vt. dis. i. ius militare Et scdm ysi. li. v.
c. r. Et ergo non omnia que in bello capi
untur sūt pñcipis. qz dñ hic pñcipis por
tio. sed ipse tenetur ea diuidere secunduz
numerum seu naturam psonarū sic etiā
rex cuius sunt omnia. xxiij. q. v. dicat.

Ius polcendi est ex habitatiōe domi
cilij et cōmunitatis.

Ius patronatus est auctoritas. siue
potestas quā patronus habet in libertū
Aliter fm gof. est autoritas siue potestas
pueniens ex beneficiis ante consecratiōez
ecclesie collatis Et puenit ex tribus scz
fundatione. dotatione. et edificatione.
vel sola collatione vt. xvi. q. vij. filijs. Et
c. quicunqz. xviij. q. ij. abbates. vñ. Pa
tronij faciunt dos edificatio fundus.

Cōpetit aīe patrono aliquid honorare
si ecclesia nō fuerit collegiata pñret. Sed si
fuerit collegiata tunc nō electioni plari.
faciende sed iam sacre honestius patroni
postuletur assensus. Nec ex speciali pces
sione obtrineat vt ptes suas interponere
debeat. electioni tractande. c. nobis dñi.
patro. Item habet aliquid honoris. qz
primus in pcessionē incedit vt. xvi. q. vij.
pie mentis. Habet aliud oneris quia te
neretur defendere ecclesiam ab omnibz op
pressionibus vt. xvi. q. vij. filijs. Et habz
aliud vtilitatis quia si migrat seu alias.
vergat ad inopiam alendus est de bonis
ecclesie vt. c. filijs pal. et. c. quicunqz vnde
Patrono debetur honoz omnis vtilitas
B. Presentet pñt defendat alatur et ege
nus. Potest etiā patronus pñt egestatē
aliquis redditus moderatos habere ab
ecclesia cuius patronus existit sine pñen
tatione institui non debet in ea ecclesia q
patronū habet. Et si spretis patronus
factum fuerit secundū rigore iuris insti
tutum est retractanda. e. et c. illud vel irrita nñ
cianda. Et ad instituentis verecundia in
stitutus amouendus est. Et alius quē pa
tronus dignū elegerit ordinandus vt. xi.
vi. q. vij. decreuimus. Sed si laycus pre
senter vñt et postea varietur alij pñian
do videtur a primo discedere posteriorē
pñtando. ff. de pcura. l. sicut. §. vl. Et
tunc videtur arbitrio epī relinquendū qd
eorum alteri pñeratur. q. dis. c. ecclesia vide
c. Quod autem de iure patro. vbi de b. c.
Cum aīe aduocatus. Item ius patrona
tus qñqz aduocatio qñqz vicedominariū
vel custodia vel guardia vel ius est fre
quentationis vel pcessionis. et quādoqz
grā vt in glo. i. c. quia clerici de iure pa
tro. Et fm gof. in sum. eti. vbi ponit sup
dicta Et nō quod ius patronatus non p
dit quis p damnationē vel pñscatiōem
iudicis secularis glo. ē in ver. subiecte. §.
rursus in fi. c. pastoral. in cle. de re iudi.
Et ē nota dignū. Vñ vbi fit pñscatio bo
noz nō pñscat ius qd nō trāsit ad heredes
extraneos sz tñ ad filios. l. i. et ibi gl.
L. de bo. que libe. Ideo nō pñscat ius
patronatū libertoz vel emphiteosis ec
clesiastica vel feudū vt ibi fm bal. et. in. l.
Qui se patris. L. vñ liberi. Item pñent

ius ab eo qui ius presentandi habet et ydo-
neus non admissus a plato si patronus non
variet habet ius in re. Et potest agere pra-
institutum a nemine vel a falso patrono
presentatum de re iudi. cum beroldus. 7. c.
decernimus. xv. q. vii. Si autem verus pa-
tronus variat primus presentatus non ha-
bet ius ad agendum contra secundum pre-
sentatum et institutum sed potest agere
contra platum qui eum presentatus et ydo-
neus maliciose non admisit differendo eum
instituire et difficultates ingerendo ut p-
videat ei in beneficio competenti iuxta.
c. pastoralis. e. ti. Item ius patronatus
transfertur in alium gratuito titulo cum
sit spirituali annexum nisi cum vniuersi-
tate transeat ut. c. cum seculo. e. ti. unde
versus. Iura patronatus transire facit
nouus heres. Res permutata donatio v-
dicio. Item plerumque hoc nomen ecclesie plu-
re patronatus supponit. xvi. q. vlti. Si
plures. xv. q. ii. nemini. et. c. i. de iure pa-
tro. Et ergo si quis utatur tali simplici-
tate verborum dono tibi ecclesiam vel con-
cedo intelligitur donare ius patronatus
quod habet in ea. c. qd. aut. e. ti.

Ius publicum constat in sacris sacer-
dotibus et magistratibus fm ysi. li. v. et
tbi. ff. e. ti. l. i. §. publicum. Et. i. dis. c. ius
publicum. §. glo. dicit. Qui ledit sacer-
dotes vel res sacras ab omnibus tanquam
publico crimine accusari potest. ii. q. i. in
primis. Del sic. ius publicum est quod ge-
neraliter alias principaliter ad publicas
deseruit vel spectat utilitatem veluti ne
in portis vel muris civitatis et alijs sacris
indicijs vel sacerdotibus vel magistra-
tibus aliquid committatur vel inferatur.

Ius priuatum dicitur quod specialiter ad sin-
gularem utilitatem pertinet. Secundario tamen
etiam ad rem publicam ut in pactis et con-
ventionibus mutuis priuatorum specialiter ini-
tis respicitur insti. de iust. et iudi. §. ii.

Ius reipublice scilicet alterius quam roma-
norum quod est ius cuiuslibet civitatis indu-
bitanter fm omnes quod civitates regulari-
ter utuntur iure priuatorum. ut. ff. de ver. sig-
ni. l. cum qui. et. l. e. ti. in rub. et. l. i. in
glo. i. li. xi.

Ius quasi naturale est quod dominus vel pa-
tronus habet in seruum vel libertum.

Ius quiricum dicitur a quirino. i. a ro-
mulo Et est proprie romanorum quia nulli te-
nent hoc ius nisi quirites. i. romani scilicet
ysi. li. v. et tbi. et. l. ius quiricum. §. Sunt
et aut talia. L. de legit. here. agitur enim
in eo de legitimis heredibus. de tutelis
de curationibus. de usucapionibus.

Constat autem ius qui ritum ex legibus et ple-
biscentis et senatusconsultis constitutioni-
bus principum edictis senatorum et respon-
sis prudentium. Vel secundum ysi. ibidem et dis.
ii. in prin. vbi de speciebus romani iuris
de quibus omnibus videlicet lex plebiscentum
senatusconsultum priorum edicta responsa pru-
dentum etc. que sunt require loco suo. i. in
sti. de iur. na. gen. et ciui. §. constat in sequen-
tibus. vbi hoc ius apud romanos tantum repit.
dis. i. ius quiricum. Et dicuntur romani
omnes qui romano impio subsunt prout
dicitur proprius romanorum est habere filios
in potestate. Et etiam gentiles sunt sub
romano imperio nam imperator est princeps
totius mundi ut ibi glo.

Ius sibi facere vel dicere est aliquid
facere. quod manifeste spectat ad iudi-
cis officium scilicet quod a iudice facien-
dum sit veluti quis rem suam propria rapuit
auctoritate putans sibi hoc licere in iure
constituit se fecisse. De quo querit utro-
que casu ipse facit unde debet sustinere con-
trarium calculum. i. contrariam sententi-
am ut per debito quo teneris alicui. Is
pignus tuum capit te invito ius quod si
ibi iure competeat amittit.

Ius habere in re et ius habere in rem
sunt diuersa de concess. pben. li. vi. c. fi. et
cle. unica de sequestra. posse. ver. nullo
minus.

Ius priorum est quod priores induxerunt
ad imedi supplendi vel corrigendi iuris ci-
uilis gracia. ut. ff. de insti. et iur. l. ius aut
hoc etiam ius honorarium dicitur quia
qui honores gerit scilicet magistratus auctori-
tate huic iuri dederunt ut insti. de iur. na.
gen. et ciui. §. priorumque edicta.

Ius succedendi habet heres. Item pa-
tronus in bonis liberti.

Ius versutum dicuntur prestigia vesti-
gia siue captiones verborum quibus ob-
stantur delicta. Et dicebantur versuta.
secundum azo. quia quis repellabatur ab ac-

ius civilis. Quorū librorū materia hīs
habetur versib⁹. Pars prior officia creat
ecclesię ministros. Altera dat testes et
cetera iudiciorū. Tercia de rebus et vi
ta p̄biterorū. Quarta thoz quarta mulier
rum qui docet ea. Vltima de vicis et pe
nis tractat eorū vel in vno versu. iudex in
dicium clerus sponsalia crimē Quilibet
autē liber habet plures rubricas siue titu
los in quibus p̄mittitur materia in gene
rali de qua tractatur in capitulis sequen
tibus in speciali. Sub qualibet autē rubri
ca sunt vnum aut plura capitula que di
cuntur decretales vel p̄stitutiones. Et
aliquando in capitulis sunt. s. vnde quā
do allegabis aliquid ex decretalibus nō
allegabis librum sed titulum et capitulum. i
eodem. Et si sit capitulum longum dices
c. tali circa p̄ncipium medium vel finem
Vel si sint in capitulis pagropbi allega
bis tali. c. s. i. vel. ij. Et post cōpositiones
quinqz librorū dictorum per magistrum.
Raynisdum capellānū gregoriū pape. ix
circa annū dñi. M. cc. xxi. elapsis mul
tis annis videlicet anno a natiuitate vel
incarnationis domini. M. cc. lxxxviij.
nonas marcij p̄tificis bonifacij. viij. an
no. iij. cōpilatus est liber sextus. Nō qui
dem sextus cum alijs quinqz p̄cialib⁹ p̄
dictis in vno volumine. Sed liber sp̄at
ptinens etiā quinqz p̄tes et sup̄plentes de
fectus casuū emergentium in libris decre
talium non p̄p̄hensoz. Deinde clementi
ne constitutiones a clemente papa. v. sub
anno dñi. M. ecc. xi. in p̄cilio wiennensi
qđ sex mensibus tantum durauit p̄cepte
et edite sunt licet idem clemens morte p̄
uentus ad publicum non p̄duxerit. Sed
io. papa. xxiij. de p̄t p̄plenit corripit mu
tauit et executioni demandauit. Et fuer
unt promulgare anno domini. M. ecc. x
riij. kalendas nouēbris. De s. vide glo. i
p̄hemio cle. sup̄ verbo nouēbris. Et ver
bo p̄tificatus. Et dicit io. an. qđ iste li
ber nō dz allegari septimo s. dz intitula
ri. clementine s. dz cōstitutiones a clemēte
v. Sed decretum quod magister gracia
nus circa annū dñi. M. c. et. ix. cōpilauit
diuiditur in tres partes Prima dicitur
distinctiones quia est distincta p̄centum
et vnam p̄tes quaz quilibet habet vnum

vel plures canones que ulterius subdivi-
duntur in pagrophos et versiculos. Sed
scda ps decreti nominatur cause qz cōti-
net in se. xxxvi. causas a quibus nomē ac-
cipit que ulterius subdividuntur in qstōes
Et hec in canones qui ultra i pagrophos
et versiculos subdividi possunt. Tracta-
tus autem de pnia imponitur in cā. xxiij
in. q. iij. Et habet septem distinctiones q
rum quelibet canones plures cū pagro-
phis et versiculis suis. Tercia et ultima
ps decreti nuncupatur de psecratōe. Et
habet sub se quinqz distinctiones cū cano-
nibus vel capitulis pagraphis vel versi-
culis. Vñ decretū dat centū distinctōes
et vñ. Trīginta causas et sed addit tibi
mistas. Distinguit septem pñiam. conse-
crat quinqz. Auctorē quartū tibi declaro
gracianū. Et in dictis quatuor libris satis
patet modus allegandi qui in fundamen-
tis alipnoz iuris poni p̄suevit quare hic
superfedeo.

Ius vero civile dividitur in quatuor
libros pncipales scz. ff. l. insti. et auten.
Quibus additur collatio decima seu li-
ber feudoz. Primus g liber iuris civilis
est. ff. qui p̄tinet leges et statuta romanoz
Et dividitur in tres libros pncipales scz
ff. vetus qd hz libros p̄ciales. xxiij. infor-
ciatum qd hz libros p̄ciales. xiiij. et ff. no-
uum qd habz libros p̄ciales. xij. Quibus
p̄numeratis erūt libri p̄ciales quinqz gita
ff. veteris inforciati. et ff. noui. Et vocat
ff. etiā pandecta vel liber pandectarū vi-
de. s. de. D. Scds liber iuris civilis vo-
catur Codex q p̄tinet statuta sanctiones
et p̄cepta impatoris Et fuerit. tpe iustini-
ani impatoris tres. l. scz Codex grego-
rianus. bermogenianus. et theodosianus.
de qbz. l. exuagantibz diuū iustinianus
animū suū ad impiales p̄structiones di-
rigens vñ. l. fieri fecit quē suo felici no-
mine inticulauit. Codice iustiniani vt in
rub. p̄hemij. l. et dividitur iste liber i. xij
libros p̄ciales qz nouē p̄mos doc. legere
solent Sed vltimi tres qui longe post p̄-
mos nouē p̄positi sunt raro legi cōsueue-
runt In quoz allegationibus hoc ē spe-
ciale q ad ti. et ad. l. cū. s. addit numerus
libri vñ li. xij. xi. et. vt. l. de maū et mu-
li. l. Et cetera. li. xi. et. l. de digni. l. si vt

pponis. li. xij. Tercius liber pncipalis dē
autenticum vel autenticoz Et sunt qdaz
exerpta qsi p̄dictoz libroz sūmula Et di-
uiditur iste liber in. ix. collationes. Qua-
rum quelibet subdividit in titulos et titu-
li nō in leges s; in pagrophos. Et differt
autenticū et autētica qz autenticū volu-
men ē p se sed autētica est lex vna vel. s
incorporatus. li. l. et antiquo iure sup̄
addit. Et allegat sic. l. d. epi. et ele. autē
generalit. l. de sacrosan. ec. autē. multo
magis. Sed in autentico simpliciter alle-
gatur ti. et. s. vt i autentico vt indices sū
quoqz. suff. s. tali sufficit vel tali. Item.
x. collatio intitulat liber feudoz. Et ha-
bet duos libros p̄ciales qz quelibet sub-
dividit in ti. et insti. in. c. et. s. Quare li-
ber pncipalis legum dicitur institutōnes
vel instituta. Et ille dividitur in quatuor
libros p̄ciales. Et ē introductorius in ius
civile et canonicū maxime quo ad decla-
rationē terminoz in vtroqz iure vsitatoz
qui tanqz hostiū in domū p̄bet introitum
in sapiam iuris Quare p̄sultur omnibz
qsi modo genitis iuris alumpnis lac iur̄
p̄cupiscentibus p̄ institutōem documēta
sua p̄mordialia capescere nutrimenta vt
tali doctrina p̄mitus informati securius
mereant in herere sanctioni iustiani im-
peratoris xpianissimi. Nullus g p̄sump-
tuose sine institutionū doctrina iuris ma-
xime civilis sublimitates temptet ascen-
dere ne coronat ex alto qui satagit vola-
re sine p̄enis. Et hec de noibz divisioni-
busqz libroz pncipaliū iuris vtensqz suf-
ficient. Quoz modū allegandi in singul
cū exemplis suis vide in fundamento iu-
ris. Et nota q ius civile tripliciter se hz ad
ius naturale et tres ipationes circa ipm
et eius materiā exercet. Aliter tñ et aliter
Nā ius civile p̄mo addit sup̄naturale de
terminationi p̄ p̄gruos mons vt est. vide
re in delictis. d. gra. Ius naturale et ei
rectitudo dicat delicta puniri insti. de
obli. que ex delict. nas. in p̄n. ff. de fur. l. i.
Et ita omnia p̄cepta decalogi sunt a iure
naturali sup̄ illis p̄ncipis fundata q poit
iuriscōsult. de insti. et in. ff. e. ti. l. iusticia
s. i. Et in p̄hemio decretalium scz bone-
ste viuere. alterū nō ledere. ius sūū cuiqz
tribuere Secdo rectitudo naturalis vult

nemin subtrahi qđ suū est. Et ius legale distinguit actus ab illa rectitudine deri-
uantes scilicet actum furandi, fenerandi
rapiendi. &c. Et ultra hoc ostendit qđ o-
vniū illoz actū plus deniet a rectitudi-
ne nature. Et scđm illud maiores siue mi-
nores penas statuit. Tercio declarat.
Nam iure naturali rectum est neminē cū
alterius iniuria vel detrimento locuple-
tari. Non tamen habetur de eodem iure
si sit possibilis eventus in quo quis locu-
pletari posset cū alterius iactura sine ta-
men eius iniuria sicut in prescriptionib⁹
et in vsucapione. De ista triplici opatōe
loquitur. l. ius ciuile. ff. de insti. et in.
Iustum est quod ex precepto vel supi-
oris ordinatione alicui concessum est.
Et sic iustū ē illud quod ordinatur iure. l.
iuste. ff. de acqui. pos. Sed iusticia est ha-
bitus seu virtus superioris ad precipien-
dum bonum subditorum. Quare. &c.

Ra

Nalēde sūt
certi dies mensiūz aca-
lon grece quod est voco
latine vt notatur in. l.
qui ante kalendas et in
l. qui eum. ff. de ver. ob-

li. qz pmissio talis. Promitto ante kalen-
das dupliciter accipi potest scz ante ince-
ptas et ante finitas. Et in dubio inter-
pretatio debet fieri contra stipulatōē. l. ve-
teribus. ff. de pact. l. quicquid astringen-
de. ff. de ver. obli. Ergo per inde est ac si
pmississet ante kalendas finitas. Et tunc
bene sequitur. quicquid pmissit ante kalē-
das sit illi similis qui promissit kalendis
Et allegantur isti tex. cum ratione pmissi-
sa in argumentum ad testes concordan-
dos. quoz aliqui debent ante guerram
aliq post vt qui dixerunt post intelligant
post inceptam. et qui ante intelligantur
ante guerram finitam. Et hoc sunt dicti
angeli et ymmole. l. Si quis pemptorie.
sup. i. glo. Et doct. l. q. §. penult. et. l. iij. §.
cū quid. ff. si cer. pera. per. bar. in. l. i. l.

de usufruct. l. insulam. §. penul. ff. solut.
matri. per. Iaco. buc. in. l. Sed et si pos-
sessioni. §. Item si inranero. ymmola. ff.
de iur. in. l. inter stipulantem. §. i. ff. d.
ver. obli. Inno. in. c. cum contingit. de
offi. dele. in. c. cum tu. et glo. mgalis in. c.
In nostra de testi. Et aliqui dixerunt.
quod testes tales ideo concordantur ne
puniantur de falso non vt probent. vt p-
doc. in legibus alle. Alij dicunt qđ cōcor-
dantur vt probent vt per glo. in dicto. c.
Cum tu. Sunt ergo kalende prima dies
in quolibet mense. Etiam dicte a calon.
qui antiqui colebant primū diem mensis
et sic dicuntur quasi colendi. Vel dicunt
a verbo greco calo. i. voco quia romani
habebant precones quos prima die men-
sis mittebant per terram dicentes. Vos
cat vos senator ad nūdinās pparare vos
De hoc est glo. notabilis in. l. Cum bis ex-
tus. ff. ver. sig. que etiam declarat noual-
et ydus de quibus vnde in si. primi libri.
p. uti cyrometralis et in alijs. Item in.
fi. li. vi. in glo. i. super data libri.

La

Labrasunt
ymagines que distillant
aquam salientem scilicet
aque et fistule que salie-
ribus pinguntur.

Lamo omis. est ma-
cellarius vel beccarius a laniando sic di-
ctus quia dilamat vel dilacerat anima-
lia et per frustra carnes incidit et vendit.
Vel est ille qui lanam separat a corijs. be-
stiarum et eruit siue scoziat bestias. Et
sic dicitur a lanificio secundum glo. in. l.
cum delamonis. ff. de fun. instruct. et in-
stru. le.

Lata culpa est non intelligere qđ om-
nes bene intelligunt et non facere qđ om-
nes faciunt vel maior pars. vel id facere
quod nulli vel pauci faciunt. ff. d. ver. sig-
ni. l. late.

Lenis culpae in. §. preterea qui. mo.

re. contrahi. ob. insti.

Leuissima culpa non est preuidere qđ sapientissimus preuidisset vt posui rem in capsa et cum clauē clausa et credebam esse clausam clauē amota non probant an esset clausa. Et similiter de leui depōsitarius non obligatur si res depōsita p̄detur. nisi partes sic conuenerint. Sed de lata culpa semper tenebitur. Et etiā est lata culpa nescire iura ciuilia. l. leges. l. de legibus. vbi casus ad litteras quia omnes debent scire iura ciuilia. Non ergo excusatur dicens Nesciebas quod lex prohibebat. Etiam in maleficijs ignorātia crassissima et negligentia maxima lata culpa est que dolo cōpatur. Sed casus fortuitus est inopinatus rei euentus qui nullo hominū remedio preuideri potest. vt. l. de pigno. acci. l. que fortuitis et in sti. eodem. titu. §. Item is cui vide. s. culpa.

Latitare est se maliciose occultare animo fraudandi creditores suos agere volentes. ff. quibus. cau. posses. e. l. fulcim⁹. §. Quid sit latitare. et habetur in glo. c. consultationibus. ij. de offi. dele.

Latini sunt vel dicebantur olim quidā qui ita erant a dñis manumissi vt erant in vita liberi et gauderent plenaria libertate in bonis suis sed in morte serui erant quare post obitum eorum non poterant succedere parentibus. et ergo bona eorū tanq̄ seruoꝝ ad dominos deuoluebant. Et heredes eorum nihil post mortem eorum consequerentur. Sed contrariā habent conditionem dediticij vt. s. dicitur est in litte. D. et in desuetudine abierit quia pessima conditio erat. Vnde insti. c. liberti. Versus. Vita latini gaudent de dicitij morte

Larue sunt deformationes hominum propter appositionem coloris.

Laudum est sententia arbitri. et laudare est sententiam arbitralem ferre.

Item laudare debet arbiter in loco vbi compromissum est factum. alia snon valet laudum. l. Si cum dies. §. si arbiter. ff. de arbi. Sed quomodo locus accipiatur dicit ludonius de roma. quod p̄ ciuita

te et allegat specu. singulariter in ti. de arbi. ver. Item queritur an stricte. et. §. sequitur. Item laudum arbitrorum nō potest rescindi preteritu instrumentorum s̄ nouo repertorij si equiperas arbitramētum transactioni. Si autem vis equiparare reductioni appellationis tunc posset sicut in appellatione in qua non probatū probabo. dicit fridericus de senis in cōsilio. cc. xxxvj. quod incipit petrus testatur.

le

Legatus est ille cui certa patria vel p̄uincia cōmittitur gubernanda vt. in. ca. Nouit. de app. potest etiam dici legatus quicunq̄ ab aliquo ad aliquos est miss⁹. Aliter legatos dicimus eosdem quos ad uocatos vel patronos causarū qui in forē sibus negocijs preeminentibus litigantibus suum prebent patrocinium. Et nota q̄ tria sunt genera. legatorum quidam de latere domini pape mittuntur. vt cardinales quos lappel aut fratres. Et tales possunt absolvere homines sue et alterius p̄uincie in p̄uincia et extra et equiparantur pro consulibus. Alij sunt non s̄ latere sed datui. Illi simpliciter in legationem mittuntur vt prelati qui tantum absolunt p̄uinciales et in p̄uincia. non extra constitutos. Et equiparantur p̄sidentibus p̄uinciarum. Tercij sunt natiui qui suarum ecclesiarum pretertu legatione funguntur. vt archiepiscopus. cantuariensis de quo in. c. i. de offi. dele. no. li. vi. Et tales sunt quatuor scz. archiepiscopus eboracensis. Cantuariensis. Remensis et pisanus. vt. no. in al. c. i. e. ti. li. vi. al. Et legatus p̄ litteras de sua legatione fidem facere debet si exigatur. vt. l. de manda. princi. l. vnica. Et eius vice fungitur a quo destinatur et vicem alterius gerit quare honorandus est sicut ille cuius vicem gerit. lxxix. di. c. xl. ver. dicitur quod dyaconus non debet sedere ante p̄sbyterum nisi locus habuerit sui patriarche tunc enim sicut illius locus tenens honorabitur vt. lxxxij. di. c. i.

Item legatus generalis potest cognoscere p simplicem querelam et per appellatō nem de causis subditoꝝ suffraganeorum suorum. vt no. in glo. cause illoꝝ. c. i. e. ti. Et legatus a latere pferre potest ecclesi as vacantes si est cardinalis alias nō vt no. c. i. e. ti. li. vi.

Legatus pconsulis est cui pconsul p qꝫ pꝫnciam est ingressus mā dat iurisdic tionem determinatam et assignatā aut quandoqꝫ in itinere moram passus vt ne cessariam trahens vt in. l. aliqui de offi. p consul. et lega.

Legatum est donatio qdam in testam to a testatore relicta insti. de lega. §. i. et ff. de lega. ij. l. legatum. Vel est delibera tio hereditatis qua testator ex eo qꝫ vni uersum heredis foret alicui quid collatū velit esse in. l. legatum. ff. de lega. i.

Et relinquere legatum. non vt heredi sed cui placet vt dicendo hoc illi de lego vel relinquo. id est dandum dispono Vigebat autem legatum olim pluribus modis. quandoqꝫ per venditionem his & his ille ammodo vendicat a me illam rē sibi vt suam vt dicat suaz esse et petat vt suam. Quandoqꝫ per dampnationē hīs verbis heres meus dampnatus esto. id est obligatus esto hoc illi dare. Quandoqꝫ secundum quosdam legatur aer condempnationem. quando a testatore aliquid relinquere in penam et in damnu heredis hoc modo. Si heres meus ticiā dux erit in vxorem in damnu suū et penam cē tum lego. Quandoqꝫ vigeat legatū per verbum sinendi his verbis sino illo hanc rem id est gmitto illum habere. si vero res apud illum esset aptus esset hic modus legandi vt sineret eum habere quod apud eum tunc esset Quandoqꝫ p pꝫceptōez scz cum duos vel plures heredes instituit et alteri eoz plegauerit aliquid ad huc idem pꝫceptaret et ipꝫrealis haberet. Et nota quod legatum regulariter traditur ab herede. et fideicommissum fere idem ē quod legatum. Sed est dictum fideicommissum ideo quia olim pendebat ex fide. hereduz. Sed modo quid iuris est in vno idem et in alio.

Legatarius est cui aliquid legatum ē

et qui legatus accipit Et talis potest esse testis in testamento vt insti. de testa. ordi. §. legatariis Sic etiam fideicommissarius vt ibi dicitur.

Legare est vltima voluntate testatoꝝ de singulis rebus disponere et legatum. ab herede prestandum alicui relinquere. Etiam legare alia significatione est mittere et sic inde dicitur legatus. id est missus sed dum significat relinquere venit de legatum Et legare omnes possunt qui testamentum facere possunt et legari potest omnibus illis qui possunt heres insti tui Item legari potest res testatoris et heredis. etiam res extraneae persone Et sic quandoqꝫ testator sciebat rem alienam esse. Et tunc debet rem illam emere a domino et tradere legatario. et si dominus vendere noluerit debet heres legatario. tradere estimationem. Item possunt legari fructus futuri Item iura actiones et seruicutes sed non res que non est in rerum natura vt hypothecarius. Et ea de quibus non est cōmercium vt forum romanum basilica vel templa et que publico vsui destinata sunt. Item potest legatum relinquere quibuscumqꝫ verbis aptis tamen et ydoneis. vt si dicat testator lego. dare iubeo. impero. mando. pꝫcipio. et sic de alijs. Item relinquere potest legatum in re in diem et sub conditione. Et potest testator huiusmodi legatis apponere conditionem quā voluerit. quia heredis institutio est caput et fundamentū testamenti Et quia sine heredum institutione non valet testamentum. Adeo multum interest tabellionū de herede confiderare et inquirere. secundo de hereditatis diuisione. tercio qui possunt et debent institui. quarto quomodo et qualiter fiat heredum institutio.

Legittime ptes heredū his verbis pꝫtinentur Quatuor aut infra dante natis in ra trientem Semissex vero dant natis qꝫ vel vltra. Arbitrium sequitur sustantia certa pꝫtis Quarta tibi satis est si sis extraneus heres Lunc trebellaris cū red dere cuncta rogaris Lunc defalcariis cū per legata grauaris De istis partibꝫ. vt glo. in. c. raynfricius de testa.

Legitimus de sex modis. Primo quod non est ihibitum. et sic per abnegationem prohibiti ut successio de legitima. Secundo si strictius quicquid est permissum non per abnegationem prohibiti sed per positionem liciti. Tercio in positivo digniori scilicet a iure civili. Processum capiendū ius civile largissime per prior et omnibus partibus iuris civilis. Quarto processum a iure civili restringendo ut non comprehendat priorum. sed omnes alias partes scilicet senatusconsulta principum placita et responsa prudentum. Quinto ad hoc plus restringendo ius civile solum per legem. sextum tabularum. Sexto maxime restringendo solum per legem. sextum tabularum exclusis responsis prudentum et edictis pretorum ita notatur in l. unica. C. quoniam non per. petenti act. hec catho saccus.

Leno est qui pecuniam per peritum stupro accipit vel damnatam de adulterio ducit. vel qui eam adulterio subicit vel adulterium se facit vel questum de adulterio uxoris accipit vel qui mancipia questuaria habet. scilicet qui taberne vel alicui negotiationi perponit meretrices ut plus lucratur. Et hic est infamis vel qui uxorem deprehensam in adulterio in matrimonio retinuit ut. l. ad. l. iuliam. de adul. l. crimine lenocinij. Et in glo. de multis modis lenocinij concordantie allegantur. l. despecta. semi. et lenoni. l. i. §. lenones. li. xi.

Letamen est sterquilinum a letando dictum quia letas facit segetes.

Letale idem est quod mortiferum. unde de aliquo vulnerato ad mortem quod letale vulnus habet. Et venit a letum. id est mors. unde Boetii leti causa fuisse mei.

Lex est constitutio populi qua maiores nati simul cum plebibus aliquid sanxerunt secundum ysa. li. v. et dis. i. lex est. Et dicitur gl. quod olim populus statuit leges. Sed hoc die transiit hanc potestatem in imperatorem insti. de in. na. gen. et civi. §. Sed quod principi. Vel aliter. lex est species iuris et ponitur quicquid stricte scilicet per eo quod populus romanus senatorio magistratu inter rogante veluti consule constituerebat insti. §. in. na. gen. et civi. §. constat autem. Nam consul est qui senator erat et populum consulebat an eis placeret ita statui. et populus respondere ita. Et etiam sic diffinitur Lex

est commune preceptum viroque prudentis consultatione. delictorum que sponte vel ignoranter pertrahuntur cohercio. communis reipublice sponsio. ff. de legi. l. i. Quandoque ponitur large per omni rationabili statuto. Unde etiam dicitur. lex est sanctio sancta iubens honesta. prohibens contraria que sumitur ex lege greca. ff. de legi. et senatusconsulto. Lex etiam quandoque de consuetudo. id est. i. c. §. ij. Quandoque ratio. id est. dis. consuetudo. Quandoque ius scriptum siue constitutio quecumque. Quandoque constitutio civilis tantum. Et qualis debeat esse lex habetur in. c. crit. §. ij. dis. ver. dicitur. Erit autem lex honesta iusta possibilis secundum naturam et patrie. consuetudinem loco tempore quatenus necessaria utilis et manifesta ne aliquid per obscuritatem in capione perineat. Et ibidem et. c. sequenti. §. leges dicitur quod non est iudicandum de legibus sed secundum ipsas. Et leges instituuntur cum promulgantur et firmanentur cum moribus utentium comparantur. Nam lege non tota prospecta incivile est iudicare vel respondere. ff. de legi. l. in civili. Et leges ipse canones sacros imitantur in autentico de eccle. ti. §. i. col. ix. de iudicijs. Clerici. c. i. de iur. calump. et c. i. de no. op. nunc. ubi subditur Sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adiuvantur. Et sic e converso in materia civili. Quis canonicus cedit et imitatur.

Lex alia privata alia publica. Lex publica est que a sanctis patribus scripturis est confirmata ut lex canonum. Lex privata est que ex instinctu spiritus sancti in cordibus fidelium est scripta scilicet caritas que dignior est prima. xix. q. ij. due sunt.

Legum auctores seu inventores ponuntur di. vii. c. moyses. et. c. fuerunt vscij in fi. dis. eiusdem. ubi dicitur. moyses gentis hebreorum primus omnium divinas leges sacris litteris explicavit. Foronensis rex primus grecis leges iudicij constituit. Mercurius trimegistus primus egiptijs leges tradidit. Et dicitur glo. quod de trimegisto propter tres potencias. eloquentiam scientiam et virtutem Solon primus leges atheniensibus edidit. Ligurius primus lacedemonijs ex appolinis auctoritate coniunxit. Numapumpilius qui romulo successit primus in regno leges romanis edidit.

Qui cum populus sediciosus magistratus, ferre non posset deces viros legibus scribendis creauit qui leges ex liberis solonis de greco in latinum sermonem translatis, xij tabulas exposuerunt. Fuerunt autem hi decem viri **Spurius**, **Claudius**, **Senicius**, **Deceurius**, **Iulius**, **Magnilius**, **Sculpicius**, **Sextus** vel **Sextigius**, **Luratus**, **Rumelius**, **Postumus**. Hi decem sunt electi ad scribendas leges secundum ysaie, li. v. et ibi.

Leges autem in libris primus consul pompeius redigere voluit sed non perseverauit ob tractatorum metu. Deinde cesar scilicet iulius cepit idem facere sed ante interfectus est. **Paulatum** autem antiquae leges vetustate, atque in curia abolerunt, quippe et si iam nullus usus sit. **Noticia** tamen necessaria videtur secundum ysaie, li. v. et ibi, et c. ij. dis. vij. ubi glo. dicit causam quare noticia illarum legum est necessaria, et est ut sciatur causa quare tollantur. **L.** de cadu. tol. l. unica. Quia papa arguit etiam ex abrogato iure, c. nouit de iudi. vel ideo noticia talium est necessaria ut reprobentur maledicta, xxvj. di. legimus, et c. qui de mensa.

Leges nouae et legum codices et a quibus ceperunt habetur, c. fuerunt palles, dum dicit ysaie, ver. s. Nouae autem leges a constantino cesare ceperunt et reliquis succedentibus erant permixtae et inordinate postea vero theodosius minor augustus ad similitudinem gregoriani et hermogoniani. **Codice** facium constitutionum, a constantino poribus sub proprio cuiusque imperatoris, titulo disposuit quem librum a suo nomine theodosianum vocauit.

Leges quibus non utimur, quae fuerint facite re. ff. et insti. de exhere. libe. p. to. et in multis passibus. Nam ut dicit dis. ij. c. quedam leges quedam dicuntur ab his qui perdiderunt ut consulares, tribunicie, iulie, acquirie, cornelie. Et precipue lex poppea, lex papia, a papio, alias a papiniana, lex falcidia et quae plures aliae de quibus. **Q**uedam etiam dicuntur a locis, ut lex rodia et similes.

Lex acquiria loquitur in eo casu cum quis culpa sua alicui damnum dederit veluti equum seruum vel aliud animal occiderit vel vulnerauerit seu vestem suam sciderit aut

in illis rebus damnum dederit. Et in hac lege venit culpa lenissima ut si quis ex alto se precipitauerit et super alium ceciderit tenetur lege acquiria. **C**asus vero etiam occidentem accusat insti. de le. acq. §. iniuria. Et si putator ramum deiecerit et in pelamauerit, et sic aliquem occiderit tenetur, e. l. Sed non tenetur lege **Cornelia** de sicca, in qua venit tantum dolus, ff. ad le. acqui. et ad le. corne. de sicca. l. re. §.

Lex commissaria proprie non est lex neque senatusconsultum sed potius pactum. Et habet locum cum ita venditor puenit cum emptore ut si non fuerit solutum precium totum vel pars eius quedam portio statim soluta est ut in tali die vel tempore sit res inempta vel inuendita si dictum sit et re deat possessio vel dominium vel venditor rem. **T**ale autem pactum non habet locum in pignoribus sed in emptionibus ut, ff. de le. commiss. l. vlti. et l. si fundus. Et quod res de inempta ita accipitur. **S**ivenditor inemptam esse velit cuius causa id cauetur. **A**lias fraudaretur venditor si exusta villa in potestate emptoris esset non danda pecuniam ineptum facere fundum tex. est in l. ij. ff. e. n.

Lex cornelia de falsis penam irrogat his qui falsum testimonium dixerunt vel falsum testamentum vel aliud quodlibet instrumentum scripserunt aut sigillauerunt aut alias falsum commiserunt puta imoneta vel mensura. Et est dicta lex cornelia a cornelio inuentore. **D**icitur etiam testamentaria. Et eius pena in seruos est voluntarium supplicium in liberos vero deportatio insti. de pub. iudi. §. Item lex cornelia de falsis.

Lex cornelia de sicariis loquitur de hijs qui hominem dolo malo interficiunt scilicet telo vel iactu furtiuo et huiusmodi. **V**el etiam dicitur lex cornelia de veneficijs a veneno puta quando quis alium interfecit veneno aut magicis susurris vel incantationibus vel quia mala medicinalia publice vendidit. Et dicitur de sicariis a sicca acuta vel cultello eo quod significat ferrum ut cultrum ut insti. de publicis, iudi. §. Sicarii, autem.

Unde dicit glo. ibidē qđ sicca est culcell⁹
verumq; incidens quē portant pegrini qñ
qñ in baculo quodā ita qđ nō parer. vñ
versus. Et sicca mucro latens siccarus
inde vocatur.

Lex duodeci tabularū fuit origo ro-
cis iuris civilis secundum glo. insti. de
in. na. gen. et ciui. §. ex non scripto in ver.
origo. ff. de ori. iur. l. i. §. Et dicit lex scri-
pta in. xij. tabulas. Quaz decē a ciuitati-
bus arbenensibus et lacedemonioz a decē
viris fuerunt ablate Et due ad illaz de-
clarationē p eosdē decē viros postea ad-
dite vt dicit glo. in. ver. decem viros. §. d
inde. c. moyses dis. vij. Cū enī leges ppter
discordiā plebeoz cū nobilibus fere per
xxx. annos in desuetudinē abiissent creati
fuerunt decē viri. q trāstulerūt leges gre-
coz in latinū et eas in decē tabulis ebur-
neis scripserunt. Et hī decē viri postea.
videntes in illis decē tabulis multas lei-
ges de esse accepta potestate corrigendi.
diminuendi interpretandi addendi et sup-
plendi duas alias tabulas addiderunt.
Et deinde dicta est lex. xij. tabularū. Po-
stea cū pdicti viri sibi magistratū vñ pa-
runt a ppo sunt creati et sic consules sūt
facti qui senatusconsulta componere po-
stea ptores pstituti sunt qui edita ptoz
fecerūt Et lex. xij. tabularū sic dē. et h no-
men olim accepit cum romani iura penes
se non habuerūt sed essent penes grecos
Ipsi leges scriptas desiderantes a gre-
cis miserūt nuncios ad grecos qui suppli-
carent eis vt iura traderēt romanis. Qđ
greci renuerunt. Videntes greci ex eis
sapientem quēdam vt exploraret an dig-
ni essent romani legibus qui cum romam
venissent romani excogitantes qđ fieri
poterat. qñdam stultum ad disputandū.
cum greco posuerunt vt si perderet deri-
sio esset. Grecus nutu disputare incepit
et leuauit digitum vnum significans qđ
vnus esset deus. Sed stultus credens qđ
vellet eū vno oculo cecare duos eleuauit
digitos scz indicē et medium. qui etiā ad
iuramentum necessariū leuant et cū eis
etiā pollicem sicut naturaliter euenit qñ
greci cecare vellet utroq; oculo. Grecus
aut credidit q terminatē ostenderet. At
grecus apertā manū extendit vt ostende-

ret omnia nuda deo. Stultus aut timens
alapā seu marillatā sibi dari pugni clau-
sum quasi repcussurus leuauit. Grec⁹ in-
tellerit qđ deus oīa clauderet palma. Et
sic credens romanos dignos legib⁹ abijt
et decē viros discretis a romans elect⁹ qñ
greci dignos indicauerūt leges impetra-
uerunt. Et sic greci tradiderūt ipsis decē
tabulas eburneas in quibus continebat⁹
tam ius scriptum quod in ciuitate ather-
narū frequentabatur quā nō scriptū qđ
in altera ciuitate scz lacedemonioz erat i
vñ. Post qđ vero isti decē viri fuerūt sic
cum decem tabul⁹ reuerfi ab ipso ppo rom-
ma. habuerunt potestatem super illas.
x. tabulas eraminādi addendi et. vt. s. d
ho. in glo. l. i. ff. de ori. iur.

Lex falcidia di. ij. c. quedā in fi. glo. s.
phibet ne quis in testamento plus extra
neis legare possit quā vt quarta pars sit
heredibus data. Dicitur autem falcidia.
a falcidio tribuno autore. Vel scđz azo.
dicta est a fabri falce. i. a diminutōne. qz
iā in pmo singularibus relictis refecat le-
gatis vt falce refecantur segetes. Nā ali-
licuit cuilibet totā hereditatem suā alte-
ri relinquere. Sed postea falcidius statu-
it quod quarta ps hereditatis deberet re-
linqui heredibus legitimis et vt. s. d. p.
Triplex est falcidia. vna debita iure na-
ture. alia iure institutionis. tertia dē qñ
ta trebellianica que ppetit heredi institu-
to qui rogatus est hereditatem aliq restri-
tuere dis. ij. c. responsa de testa. raynūci⁹
et. c. raynaldus.

Lex faura de plagiaris eos psequit q
liberos aut seruos vel filios alienos ab
vrbe vel de vna puincia ad aliā subdu-
cunt et eos vendunt fraudulentur infamis
dnis et patribus suis. vt. ff. ad. l. fal. de
pla. l. i. et. l. lege et. leum.

Lex fusia alias fusia vel suffia. canina
nō pmittebat in testamento manumissio-
nis fieri nisi vsq; ad certū modū vñ nūq;
fuoz licet inter viuos sit. Sed hodie ista
sublata est et multo magis hoc liceret in
vltia voluntate. Et dē canina forte a qđā
iducta q canis vocabat⁹. Nā canis natu-
rā suabit q stat i palea qñ nec sibi habere
potest nec aliq fauet vt sit consonans rei
nomen insti. de donatio. §. est et aliud.

Talis ergo moriebatur tanquam canis.
quia non poterat tenere seruos nec liber
tatem paciebatur eis dari insti. de. l. fusi.
ca. tol. in glo. i.

Lex helyascentia dediticioz est delata
libertate de qua insti. qui. et. q. mo. ma
numit. nō pos. s. eadem lege helyascentia
qua dñō minori viginti annis non aliter
manumittere pmittitur quā si vindicta.
i. virga pretoris apud pñlium. i. apud lo
cum pñlii. sup hoc iusta causa manumissi
onis appbata fuerint manumissi. vt ibid
tex. inquit.

Lex iulia de adulteris et stupro pseq
tur adulteros et eos qui sine vi virgines
viduas aut honestas aut honeste viuētes
corrumpunt aut violant. Et non soluz te
meratores aliaz nuptiarum gladio pñit
sed etiam eos qui cum masculis nephan
dam libidinem exercere audent siue non
verentur insti. de publi. iudi. s. Item lex
iulia de adulteris Et ibi p. to. de legibus
hic positis quia publica iudicia sunt.

Lex iulia de ambitu. punit eos qui per
ambitum seu ambitionem muneribus da
tis ad honores ad officia publica accedunt
seu succedunt. De quo insti. d. publi. iud.
in. s. sunt pñtea in glo. Et in. l. i. ff. ad. l.
iuliam de ambi.

Lex iulia lese maiestatis. eos punit q
in principem aut in rempublicam aliqd
pmittit et machinant. Et est pñra tales
statuta pena capitalis Item qd vsq ad
quartā pñtē non succedunt nati ab eis
nisi per principem dispensetur cum eis.
Et sic pena eius anime ammissionē susti
net vt. l. ad. l. iul. ma. l. quisquā i. insti.
de publi. iudi. s. publica. autem.

Lex iulia repetundaz loquit de hñs ple
ctendis qui tpe administrationis aliquid
acceperint vt iudicarent vel non iudica
rent. vel aliquē in vincula deicerent vel
non Ad hoc enim competit vt datū reser
uetur i. qd alter puniat. vltra hoc etiā cō
petit contra eosdem illis qui ab ipsis ali
quam violentiam passi sunt vt si coactus
fuerit quis a talibus vendere rem suā mi
noris precio quā valebat Et in similibus
casibus. ff. ad. l. iuliaz repetun. l. i. iñ. iñ
et. v.

Lex iulia de residuis punit eos qui of

ficiū publicū aut administrationē ha
buerunt. Et tempore administrationis sue
publicam pecuniam quam acceperunt in
quodcūq; negociū erogandam. retinē
runt et non erogauerunt vel qui rem pub
licam quā acceperunt tradendam in cōi
etario non reposuerunt ibidem. Sed pe
nes se furtime et dolose retinuerunt vt. ff.
ad. l. iul. pec. l. iñ. et. l. iñ. s. lege.

Lex iulia de vi publica punit eos qd vi
cum armis fecerunt vel intulerunt Et est
pena deportationis. vt insti. d. publi. iudi.
s. item lex iulia.

Lex iulia de vi priuata punit eos qui
sine armis vim inferunt in publicatione.
tercie partis bonorū Si autem vi rapē
virginis vidue vel sanctimonialis aut a
lias fiat facientes et opem flagitio dātes
pena capitis puniuntur insti. de publi. iud.
di. s. Item lex iulia de vi priuata.

Lex iulia nozbana loquitur de latina
libertate vt insti. de liber. s. libertinorū
autem.

Lex iulia de annona competit pñra il
lum qui facit vel pcurat annonā fieri ca
riorē quia in hoc leditur res publica. vt
ff. ad. l. iul. de anno. l. iñ.

Lex iulia peculatus cōpetit contra il
los qui pecuniam vel rem publicā vel sa
crām vel religiosam furantur pena vt. s.
vt. insti. de publi. iudi. s. lex iulia.

Lex iulia mistellia alias vstellia habz
locū qñ maritus relinquit vxori in testa
mento aliquid sub certa pñditione si alte
ri non nupserit Et pñditione nō seruata n
tenetur heres dare relictum p istam legē
Et qualem facit cautionem vi. in aut. cui
relictum. l. de indic. viduitate. i. lege iu
lia mistel. tol. et. l. i. ibidem.

Lex ortensia lata. i. facta. et a rege no
men sortita est. qui eam statuit et fecit q
concordauit inter plebē et pñm et pñci
pem qua constituitur vt non minus aut
plus valeant plebiscita quā lex populi
de quo insti. de iu. na. gen. et ciui. s. Sed
et plebiscita.

Lex papa patrum continet premia p
suscipiendis liberis. Et dicitur a papio
autore alias papiniana a papiniano auto
re. vi. de hoc insti. per quas perso. no
ius acqui. in. s. sanctitum etenim

Lex pompeya dicitur patrocina alia par-
ticipat punit eos qui patri aut matri aut
ano pater aut alteri de consanguinibus.
aut penitus suis morte infligunt. Et sta-
tuit illa lex pena acrimia quod tales in cu-
leo. i. cozeo bulito psuant in quo ponat
vipera cum semina cane et gallo gallinat
in mari vicino sic piciantur vel in flume
propinquo si mare nimis remote fuerit. De
his omnibus no. insti. de pub. iudi. §. alia
deinde.

Lex populi antinomastici dicitur lex per excel-
lentiam

Lex publiciana dicta est a publiciano
propterea auctore. Re. s. actio publiciana.

Lex rodia de iactu subuenit his quor-
um merces cum communis peculi euitandi es-
set sunt et propter iactum navis salva facta
est. Quibus datur actio contra magistrum
navis vel eos quorum merces sunt salve. Et
dicitur rodia ab ifula rodo alias rodissis
in qua antiquitus plurimum fuit usus merca-
torum. Et dicit glo. hec iniquissima est scilicet
quod parentibus naufragium omnia au-
ferunt inhabitatores ut. l. modestin. ff. e-
ti. Hodie autem excommunicati sunt hac lege
utentes ut. dis. §. c. quidam et sequentibus.

Lex satira est que de pluribus similibus
quiritur rebus dicta sic a copia rerum. et qua
si a saturitate. Unde et satira scribere est po-
emata varia addere ut oraculum. iuuenalis.
petit. §. c. dis. §. c. Satira Et fin. §. li. v.
de qua. l. de lati. liberto. tol. unica in prin.
Lex atilia loquitur de commissione tute-
le in puincia et praesidibus eorum rome peca-
rio urbani et maiori parte tribunorum plebis
de quo videtur insti. de atilia tu. p. ro.

Lex vitellia loquitur de liberto appe-
tente ea que in genitis tamen competunt puta
honores et dignitates asserendo se inge-
nuit esse. De quo. ff. de sta. ho. l. ingenuus.

Lex viaz dicitur solitaria excellentia
Lex municipalis de qua aliqua civi-
tas constituit sibi. Et est ius civile insti. de
iur. na. gen. et civi. §. i. in tex. et in glo.

Lex canonica appellatur divina ea. ni-
mis de iur. iur. et. c. i. de iura calu. Et lex
civilis dicitur lex humana. c. §. de pseri.
li. vi. Potest tamen ius canonicum etiam di-
ci lex humana quia sunt in eo multa ab ho-
minibus statuta. licet respectu aliorum iu-

rum civilium dicatur lex divina. Similiter
lex civilis potest dici divina aliquo respectu
quod ymmo sacra de. et per ipsam quia religio
sua efficitur ut. l. de legi. et consti. l. le-
ges. quare impator dicitur religiosissimus
in pbenio institutio. vi. c. qua iure. di.
vi. et. l. fi. l. de prescrip. longi. tempo.
Et archi. in. ver. humane. c. fi. d. prescri.
li. vi. ubi dicitur quod lex divina per ora
principum sunt promulgata. xvi. q. ii. nemo
ri. q. ii. impatores. Et aliquando vocan-
tur leges publice. ii. q. v. c. de accusatio-
nibus. Aliquando leges exteriorum vel leges
seculi ut ibidem. Sed canonice divine di-
cuntur ii. q. v. quia suspecti. r. c. canoni-
ca. Et legibus cuilibet studere debet
quia non permittunt quicquam in eis perire
in paupertate vivere vel in anxietate mori
ut inquit iuriconsultus in au. de here.
et fal. §. fi. coll. i. Et in pbenio. ff. ubi di-
citur. legum oratores divissimi efficiunt
§. nos vero et glo. in ver. divissimi ponit
versus. Dat galienus opes et sanctio in
stimana. Ex alijs paleas. ut. s. de in di-
ctione ars.

Legius. Re. s. homagium legum.

li

Libellus pluribus modis accipitur ut
no. spe. in tractatu libelloz. Quod enim di-
citur prius liber vel codicillus vel cedula
in qua actor causam et actionem exprimit
Et est duplex. quidam est accusatorius.
et ille in criminalibus locum habet. Et quod-
dam conventiois et ille in civilibus ut est
glo. unica in prin. c. i. d. li. obla. Et debet
plura contineri in libello ut in his versibus
pertinet. Quis. quid. coram. quo. quod. iure. pe-
tatur. et a quo. Recte propositus quisque li-
bellus habet. Nam libellus conventiois
debet continere nomen actoris scilicet quod sit
qui conveniat Et quid petat scilicet res que pe-
tatur. Et nomen iudicis scilicet coram quo a-
gitur Et ius quod res petit et sic etiam petendi.
Et nomen rei. scilicet a quo res petit. etiam tempus et
dies in quo libellus datur. Sed in libello
accusatorius contineri debent nomen ac-
cusatoris nomen rei et iudicis et crimen
de quo agitur. Et quandoque persona
cum qua crimen deest promissam Et locum in quo

Et dies accusationis professio accusa-
tionis corā iudice. et mensis in quo crimē
est commissum. Sed diē et horā ibi ponere nō
est necesse scdm glossam. Quādoq; et secūdo
ponit p pane azimo seu succinericio vt.
L. de epil. audien. l. iudices vbi tex. inq̃t
q̃ incarceratis debet victualis substantia
ministrari vel tradi libellis duobus aut
tribus diurnis. Et dicit ibi glo. i. panib⁹
alib⁹ bi. vel a liba libe. quod est panis al-
bus vel succinericius. Et sic libellus ē di-
minutivum. Vnde dē puer noluī libum
a sacerdote accipere in auct. ibi alle. Qñ
q̃ et tercō capitur p p̃cibus p̃ncipi obla-
tis. L. qñ libel. p̃n. ob. fa. lit. p̃test. Quar-
to p iudice delegato. ff. de offi. consul. l.
nec quisq̃. Quinto p scriptura demanda-
toris. Sexto p scriptura recusationis.
Septimo p scriptura quam vir dat vro-
ri quam repudiat et illa dicitur libellus.
repudiq̃. Octavo p scriptura appellatōis
ff. de appel. l. i. Nono p scriptura quā iu-
dex dat appellanti scz aplis de appel. ca.
Lordi. li. vi. Decio p scriptura infama-
toria que dicitur libellus famosus quāz
nullus scribere debet nec dictare sub pe-
na capitis. scdm leges. Proprie tamē li-
bellus est scriptura agentis questionē cō-
tinens et futuram actionem depromens.
Et dicit Cy. quod est brevis scriptura in-
tentionem actoris vel accusatoris p̃tra-
rium clare depromens. Et sic libellus nō
debet esse verbosus vel vtens supfluis.
nec obscurus vel alternatiu⁹. quia alter-
natiu⁹ ponit obscuritatem vt no. in glo.
iij. l. Si in rem. ff. de rei. vendi. Est tamē
libellus incertus admittendus vbi incer-
tudo puenit ex facto aduersarij. iurra
no. in. c. Significantibus de libel. obla-
et quod qñq; libellus ternariu⁹ admittat
no. abidem videlicet de p̃suetudine. Qñ
quam tamen de rigore iuris insti. de act.
§. sunt et alij alias. §. Sed iste quidem. et
ea que sunt p̃suetudinis obseruantur. ff.
de edili. edic. l. quid si fugitiuus. §. apud
labionem et melius. e. ti. l. quod si nolit.
§. qui mancipia et glo. in. c. abbate sane.
de re. iudi. li. vi. in glo. ver. dominq; vel q̃
si que est elegantissima et aurea dicenda.
Vel sic libellus est brevis membrana ac-
toris petitionem et causam continens et

actionem complectens. Dicitur autē li-
bellus a libro diminutive p̃pter sui breui-
tatem sicut codicillus a codice secundū
spe. in. ci. de libel. p̃cep in p̃n. Vel dicitur
a libra. i. iusticia. Vnde iudex debet sta-
teram equa lance ministrare. xlv. dis. ois
xliij. q. i. offeramus et. c. abbate sane de
re. iudi. li. vi. in. §. p̃fatus ergo et. c. i. e.
ti. li. vi.

Libellus repudiq̃. Re. repudium.
Liberalis causa est quādo p̃ncipaliter
mota questione ab aliquo dicitur aliquis
seu alius suus seruus esse. Ipse vero con-
tendit se esse liberum. Si vero p̃freatur
se esse seruū non actoris sed alterius non
est causa liberalis sed est causa dominiq̃.
et causa hic ponitur pro iudicio.

Liberi sunt qui ex ingenuis nascuntur.
Fiunt autē liberi qui manumittunt. Et di-
cuntur a libertate. Et sunt filij et filie. et
ceteri omnes in recta linea descendentes
vsq; ad trinepotes. Et vltorius dicuntur
inferiores seu posteriores. Similiter pa-
rentes dicuntur omnes ascendentes p̃pa-
ternam seu maternā cognationem nobis
p̃iuncti vsq; ad tritaui. Et vltorius dictū
tur superiores seu maiores. Appellatōe et
go liberorū intelliguntur nepotes ex filijs
et alijs descendētib⁹. ff. de ver. sig. l. li-
berorum. Et hoc masculus. Sed appellari
one filiorum regulariter non comprehen-
duntur nepotes insti. qui da. tuto. pos. i.
fi. et est glo. sup. ver. liberi in de. omnia. d.
bapti. facit glo. i. in. c. in p̃sencia de p̃ba.

Libera hec dictio significat posse fieri
libere quod mandat. Non tamen signi-
ficat vltra mandatū generale. Et sic nō
viderentur concessa que requirant manu-
datum speciale. et hoc de vsu cōmuni.

Licet secus ex significato actento de iurē
scripto. Tunc enim significat posse fieri
quod sine mandato speciali non fieret ex
cepta donatione. l. p̃curator cui genera-
liter. ff. de p̃cura. iuncta. l. fili⁹. ff. de do-
na. Significat ergo quod possit alienare
quod non possit p̃curator cui est p̃cessa
generalis administratio nō exp̃fessio verbo
libera cuius significatum addit et opat.
Non autem significat donationem quia
donatio ex natura est gratuita. vnde no.
scōz bar. in. l. qui rome. §. calimachus. ff.

de ver. obli. Verbu libera in illo tantu
operatur ad quod refertur. ver. gra. dice
do. Constituo te procuratorem ad agen
dum et defendendum licet prestada das
et concedens liberam potestatem etc. **N**
o videtur concessa administratio cau
se sed solum instantie. quia hec verba im
portat. Et de causa no possu transigere
sed solum de instantia. Item ibi constitui
procuratorem ad recipiendam solutionem
dans ei liberam potestatem qd pot. proga
referendum fa. de procura. Qui ad agen
dum li. vi. et. l. duo. ff. de administra. tu.
Item de verbo plena. l. si procurator. §.
si plena. l. de procura. Item si dñs co
cessit quod procurator possit quod ipse do
minus licet non expressit verbum libera
vel plena potestate. l. credito. §. lucius. ff.
mandati. Item si dñs promisit te ratu ha
biturum quicquid per suum procuratorem
actum fuerit. l. i. ff. de procura.

Liberatio sumit p dispositione libera
toria et significat diversimode. Nam ibi
testator legat debitori suo qui solus est
liberationem significat quod debitor a
gere possit ptra heredem vt eum liberet
p acceptilationem. l. iñ. §. Nunc de effe
ctu. ff. de libe. lego. Quia quando testa
tor dicit volo liberari vel lego liberatio
nem significatur quod vult ab herede li
berari ex comuni modo intelligedi. Item
ibi duo sunt rei pmittendi qui tenent ad
idem debitum quilibet iussolidum. testa
tor legat vni liberationem significat qd
ille possit agere contra heredem vt liber
etur per pactum. Sed alter non libera
tur nisi ille vnus liberaretur ex maiori vi
delicet acceptilatione. **N**am tunc etiā
alter liberatur sicut acceptilatio capitur
pro tali solutione quod vno solvente al
ter liberatur. Secus in pacto. Sed certe pac
tum liberationis in simplici ratione va
let tantum sicut acceptilatio. Item duo
sunt rei pmittendi socij vni legata est libe
ratio significat quod etiam ille cuius no
men ascriptum no est habetur p legata
rio. Et sic agere potest vt liberetur sicut
ille qui nominatus est. Et hoc si testator
ei puidere voluit quod pbat ex simili
bus coniecturis sufficienter quia in ptra
bendo socij sunt. Et intellige socios pmo

bar. quibus omne lucrum et damnu e co
mune in illo debito. Item ibi duo sunt rei
pmittendi non socij facti debitozes ex pe
cunia que puenit ad vtrumq vel conuer
sa est in comunem utilitatem testator le
gat liberationem vni non liberabitur p
acceptilationem sed per pactum. Et istud
pactum pficiet etiam alteri in parte seu
medietate debiti. Sic intellige quod no.
gl. in. §. Nunc de effectu pal. Conclude
ergo aut sunt socij et liberatio fit p accep
tilationem. Et sic facta vni pdest etiam
alteri. Sed ille alter non legatarius non
potest agere nisi vbi testator ei puidere
voluit. Aut non sunt socij et tunc libera
tio fit per pactum de non petendo et pro
dest alteri in medietate vt in altera media
te tantum pueniatur. Item nota qd pac
tum factum vni prodest alteri prout ac
tum est et non alias. Nam si est actus ius
ex eo queri tantum illi cui fit illi queritur
tantum. Si vero actum est ius queri vtri
q. tunc queritur vtriq. In dubio vero
pactum factu reo pdest fideiussori. Sed
non pactum factu fideiussori econtra p
dest reo nisi vbi fideiussori sit acceptila
tio et principalis est obligatus re. Quia
tunc hec acceptilatio respectu pncipalis
ptinet pactum quod sibi pdest. l. Et p ius
iur. §. Et si fideiussori. ff. de accep. Possz
tamen dici quod pncipalis liberatur ipo
iure quia hoc fit per consequentiam vt ibi
no. In acceptilatione aut fufit pncipali
pdest fideiussori. Facta aut fideiussori p
dest ei tantum si hoc est actus. In dubio
prodest pncipali licet non semp. put. no.
in. l. Bay. ff. de libe. lega. Et si aliter p
cluditur quod liberatio vni psonae in vna
re vel in vno debito ad aliam personam
aliam rem vel aliud debitum extenditur
Si hoc disponentem quomus probabili
medio voluisse significatur. Et liberatio
generalis non comprehendit que ibi non
contineri aliquod medium concludit. Et
liberatio concessa specialiter generaliter
inter viuos et vltima voluntate signifi
cat quod significare quod vis medium p
babile declarat.

Libertas est res spūalis. ideo potest
venire in pmutationem cum alio spūali
de re. pmut. ad questiones. et ser. no. or

di. c. nullus in glo. vlti. Item libertas est naturalis facultas eius quod cuius facere libet nisi quod vi aut iure prohibetur in sti. d. iust. pso. in prin. Et hec facultas quamuis late pateat tamen ei quandoque resistitur de facto ut quando non possumus quod desideramus vel de iure ut quando non facere furtum aut rapinam prohibemur.

Libertas latina fuit libertas que habebat quod si moreretur ille cui dabatur libertas tunc tenuit sed si supuixit tunc non tenuit Sed hodie est correcta per. l. i. l. de lati. liber. tol. Re. s. latini. Et dicebatur latina per similitudinem Nam ut romani nominati sunt quia romanis subiciebantur et incolomes mittebantur licet secundum rez latini vel romani non essent Et illa libertas latina dicitur cum non esset vera libertas.

Libertas dediticia. Re. s. dediticij
Libertas fideicommissaria est quam testator directe non voluit competere sed per manumissionem alterius cuius fidei hoc commisit scilicet ut manumitteret.

Libertas testamentaria est que ex ipso testamento directe competit. ut. l. d. de testa. m. in prin. in glo.

Libertas vindicta est que fit per vindictam. l. de vindi. liber. in prin. glo.

Liberti sine libertini sunt qui ex iusta causa a servitute manumissi sunt. Nec est inter eos differentia licet quidam minus prudenter dicunt libertinij esse filium liberti. unde libertus meus. vel libertinus dicitur ille qui servus meus fuit sed manumissi eum. Et ego ipsi dicor patronus. de quo glo. super ver. in servitute insti. d. liberti.

Libertus abortivus est qui in testamento eius qui abortus est. i. mortuus manumittitur.

Libertus assignaticus est quem patronus eius ex liberis suis esse velit ipsum assignavit.

Librarius est qui in libra apponendo. pondera causas rerum determinat. ut est liberos vendens et custodiens

Librarius idem est quod librarius de quo glo. insti. de testa. or. in prin.

Liberatio sumitur pro dispositione liberatoria et significat diversimode ut. s.

habetur. b. d.

Licere et licitari est rem appreciare. unde dicitur non curo centum grecos. vno obulo licere. Sed licere actiui significat rem precio mensurabilem estimare quanto precio valeat Unde versus Dives in orbe licet pauperem sed nemo licetur.

Liceor enim est actiui in significatōe. et passivi in voce Sed liceo econtra Unde non licet esse mihi qui me non asse licet.

Unde licitare est frequenter estimare valorem rei vendibilis. Et licitator. i. suavor vel puocator seu profoneta.

Licitatio est venditio proposita ut cum aliquis emptor in re ab altero volente emere precium auget Unde quando aliquis publice venalis exponitur. et unus offert. x. alius. xv. quoniam proclamatus est quod qui plus offert eam habebit. Ille qui plus offert dicitur alium vincere licitatione. Unde cum alterum sic intendit superare pro offerendo in quacunque negotiatione licitatio est ut qui licitatione vincit rem ferret. l. de sacrosan. ec. an. Qui res et. l. de fi. instru. et iure basteficat. l. Quicunque li. x. Est ergo licitatio subastatio vel oblatio ad subastationem ut in. l. licitatio. ff. de pub. iudi.

Licitarij dicuntur qui emendo vendendo vel conducendo rem aliquam vel negociando aliquod aliud plus offerendo alterum contendit superare.

Licentia multiplex est. ut no. archi. ff. iij. q. ij. Si abstineret.

Lima est instrumentum fabale et ferreum quo metalla roduntur. poliuntur minuuntur et purgantur. vñ. q. i. §. Cum ergo ubi ferrum. et est glo. in c. pastoralis de re. iudi. in cle.

Limites sunt fines vel termini regionum Unde limitare terminare de vel restringere. Unde limes est terminus agris positus vel patris seu campis. vel etiam dicitur meta. Sed limen est introitus domus dictum a limite Nam limina sunt extrinseca. limites vero regionum vel finium. de quo insti. qui. mo. ius. pa. po. soluitur §. dictum est autem.

Limitari dicuntur qui constitui sunt inter castra et civitates vel confinia oppida ut limites defendant et colant ut. l.

de fundis limita. l. vl. in fi. li. xi. Et dicit
accr. super rub. ibidem q. quidaz habet
p. limitosis limitrophis a leophos. i. de
scriptio et limites. i. descriptis ad vsu
limitum alias militum qui imperium cu
stodiunt.

Limnarche dicuntur principes locor
in quibus sunt diuersarum puinciarum.
aut regnorum diuersorum limites et ter
mini. Unde etiam dicuntur **Collimmar**
che qui confinia opida vl. ciuitates tenet
transimitem locorum.

Linea est collectio psonarum ab eode
stipite descendendum diuersos gradus.
continens et numeros distinguens. vi.
no. io. an. super arborem p. sanguinitatis

Linthea non dubitatur velum vocari

Linthearq. sunt qui lintheas nauis vl.
nauium vel lintheareorum negociatione
exercent etc.

Linthearia de tal negociatio **L**inthea
riosa vel linthearium est negociatio lin
thearioz.

Litem pendere est litis ptestationem
esse vel litem in certo esse cum tamē am
bigu. sit eius exitus et euentus. Nam li
tis et iudicioz euentus. est incertus. ff.
de peculio. l. quod debetur. Pendere au
tem dicitur lis p. appositionem recusatio
nem p. sultationem vel relationem vel q.
dum diffinitiva sententia non est lata. de
quo per doct. vt. li. pen. per to.

Litem contestari dicitur quando actor
ponit intentionem suam et actionem co
ram iudice p. tra aliquem et ille statim ne
gat tunc est lis contestata. et dicitur pen
dere. nam in suspensio sunt omnia donec
lis sopiatur. i. terminetur vel ad superior
rem negocium transmittatur. Et dicitur
lis pendere quo ad hoc vt nihil innouet
quatuor concurrentibus. Primo quod
citatio emanauerit. Secundo quod a iudice
p. petente. Tercio quod ad ptem puenierit
vel pte impediante quo minus puenierit.
Quarto quod in ea talia sint expressa p.
que pars instruat super quibus pueni
atur. vt in cle. fi. vt lite pendente. Et p.
addi quantum vt ibi no. quod emanet a p.
neniat debito tempore.

Litis contestatio est negocij pncipalis
ab actore et reo hinc inde facta narratio

Quam narrationem precedere debet li
bellus nisi forte de p. sensu parciun remitte
tatur. Fit autem litis contestatio coram
iudice p. narrationem actoris et contradi
ctoriam responsionem rei vt quia negat.
vel p. aliqua exceptionem opponit animo
contestandi litem. i. ea mente vt in causa
pcedat vel desistat. Et ergo litis ptesta
tio scdm goff. hinc inde apud iudicem ne
gocij pncipalis facta narratio p. pncipi
pales psonas non per aduocatos nisi for
te pncipales adeo fuerint indiscreti vt eo
rum defectus de licentia p. alios supplea
tur vt in. c. pastoralis de iudi. Et lis con
testatio est initium actionis et pfectus
in causa de hoc vide glo. bo. in. c. dudum
h. in ver. ppositam de elec. q. so et q. fiat
contestatio.

Litigiosa res est mobilis et immobilis
res vel se mouens de cuius dominio cau
sa mouetur inter petitozem et possessore
p. uentione iudiciaria p. cib. vel pncipi
oblatis et iudici insinatis et p. euz futu
ro reo cognitio. l. de litigio. aut. litigio
sa. Fit autem res litigiosa in p. mēti ob
lato libello. Alij dicunt rem litigiosam no
esse ante litis ptesta. de hoc glo. iii. c. i. vt
lite. pen. li. vi.

Lis a p. tione limitis prius nomē sup
lit de q. virgi. limes erat positus litē vt
discerneret agri. c. forus de p. signi. ad
mediū. Et lis dicit mota cū fuerit pte
stata. c. ex pte. h. de ver. signi. et. c. aduer
sario de excep.

Litis q. si contestatio ē q. si alijs conue
tus in iudicio sup. rebus mobilibus quas
possidet nomine alieno nominat dñm in
iudicio et accipit inducias ad denunciā
dum dño vt ad iudices veniat vel mī tar.
Si ipse dñs nō ppet in termino sibi dato
tunc lis quasi contestata est p. tra dñm si
ue habetur p. cōtestata ad interrūpendū
longi temporis p. scriptione vt. in. c. quo
niam frequenter. h. in alijs. ver. Quod si
sup. vt lite. non ptesta.

Litteris de obligatio p. trahi quando q.
pfitetur aliquam in aliquo instrumento.
se recepisse pecuniam quā non dñs recepit
sub spe numerationis future. sibi facien
de p. ut a creditore eidem pmissum exti
tit. Alii competit actio nō numerate p.
lit 2

emnie si erigit ab eo debitū antequā rece-
pit.

Littere d' ratio dicuntur pcuratorie qz
pstituens pcuratorem semper adicit in fi-
ne qd quicquid pcurator fecerit sup. cau-
sa ad quam datus est ratum gratum. rē.
habebit vt. in. c. cum dilectus de reli. do-
em. in glo.

Litigatoris nomine non solū actor sed
litam reus intelligitur vt. c. i. de lit. pte-
i. vi.

lo

Locatio est persone vel rei ad vsuz fa-
cta pcessio mercede vel pecunia numerā-
da puenta alioquin de alia re erit ptractus
in nominatus. de quo vi. no. per doc.
de lo. et pduc. sup. rub.

Locus est bursa vel marsubium in. c.
i. de depo. in glo. dñs loculos habuit vt
indigentibus subueniret. xij. q. ij. Dñs
loculos faciat.

Locator est ille qui rem aliquā p certo
precio vel certa mercede alicui vtendam
concedit vel alium re sua mercede sibi cō-
uenta vti permittit vt cū loco tibi domū
meam ad habitandum in ea ego dico: lo-
cator Tu vero qui sic vteris seu ad vsuz
recipis conductor nuncuparis vt in. c. i.
de lo. et. condu.

Locati actio. Re. s. actio locati.

Locuples. Re. s. bona liberorum.

Locus religiosus. Re. j. religio.

Locus sanctus dicitur qui firmus est
et virtutibus munitus. dñs quidem qz sū-
ctum est sez a sanguinibz. i. peccatis ymo-
lari debet. de quo insti. de re. diui. §. san-
cte quoqz res.

Locus insignis scdm io. an. in. c. Stra-
tutum de rescrip. li. vi. est ciuitas licz ibi
non sint periti Et de hoc dat ibi rōnem.
Sed scdm Innocen. Hosti. et abbatem
non sufficit esse ciuitatē nisi sit ibi copia
peritorz. Composculanus dicit sufficit si
de vicino possunt locum haberi periti

Paulus de lizaris in cle. vnica de fo. cō-
pe. dicit insignem locuz in quo pōt copia
haberi necessarior p episcopo familia et
equitibus suis licet non sit copia peritorz

Loci adiectio significat diuersimode
disponi. ver. gra. Testator dicit ticio le

go centum que sibi volo solui de pecunia
quā habeo in tali loco puta tali castro ta-
li domo tali archa Et si in illo loco nihil
est tunc nihil debetur. si minus est nichil
omnis tota pecunia debetur. l. Quidam
testamento. ff. de le. i. l. lucius. ff. de ali. et
ciba. lega. vbi testator legauit alimenta
libertis postea scripsit qz ex certis fūdis
pceptentur si non possunt pcepti ex illis fū-
dis aliunde debent suppleri fa. l. paulo.

Lalimacho. §. si. ff. de le. iij. Racio quia
locus hic apponitur ad demonstrationes
vnde solutio fieri possit vt non a taxatio-
nem seu restrictiones legati quare legatū
non restringitur Etiam quia legatum su-
it factum in genere et sic remanet in gene-
re et adiectio loci refertur ad designatio-
nem sciende solutionis Et quod de legato
dicitur Adem in ptractu intelligitur pa-
rietate rationis vt si dicatur pmitto tibi
ceorum soluenda de pecunia quāz habeo
in tali loco Et ibi lego vel pmitto decez
que habeo in archa si nihil est nihil debe-
tur Si minus est illud tantum debet. l. si
seruus. §. Qui quinqz. ff. de le. i. Quia lo-
cus adicitur sūme immediate Et p hoc si
gnificat quod illa sūma que ibi est debea-
tur et non alia. Vnde testator vt pmissor
se refert ad illud corpus pecunie quod ibi
est. Et ideo si nihil est nihil debetur vt qz
tenus est eatenus tantum debetur Cete-
ra multa exempla ponit perus Burgun-
di. in. §. Sacramenta. l. inter stipulantes
ff. de. ver. obli. Et finaliter loci adiectio
opatur quod rō dicitur vel lege disponit
vel pū voluntas disponentis dicit qz
quoduis medium pabile declarat vt. l.
cum certus. ff. de vi. tri. et ole. lega. l. si
debitor. §. i. ff. de ptracte. emp. et ven. l.
cum qui kalendas. ff. de. ver. obli. l. lega-
tum. §. vim. ff. de annuis lega. l. Et eo. ff.
de vino. tri. et ole. lega. cum similibus

Logographus. i. scriptor publice rati-
onis Et dicitur a logos sermo. vel lexis
ratio et graphos scriptura. Et scdm acc.
in rub. l. de tabel. scrip. et. logographis
li. x.

Longa consuetudo est que decem vel
viginti annis inducitur et multo magis
longiori tempore vt si. xxx. vel. xl. annis
pducat

lu

Lucrifacere. i. acquirere.

Luere est liberare unde dicitur pignus luere liberatur. Alio modo accipitur p puniti unde dicitur luo penas. i. punitio. **U**nde lue luo pignus. penas cruce. luce tenebras dicitur et luere quod salitur et ouis. de primo significato vide insti. de lega. §. sed et si rem.

Lugubrare. i. vigilare. et nocti proprie attribuitur. sic dicitur luna habet radios lugubres et sol claros vi. insti. de lega. §. ita in rex. et glo.

Lustrum est spatium quinquaginta annorum. **U**nde dicitur indicio constat ex tribus lustris. i. durat ad. xv. annos ut de si. instru. inter dilectos. vide. §. indicio.

Luxuria. no. archi. de p sue. c. si. li. vi.

ma

Alchima

tio vide supra **D**olus et est quasi astutus ingenium. **Q**uid enim est quod homo semel

editus malicie non adinueniat. **I**n. aut. ut huius qui ob. se habere pbi. res mino. p. p. n. coll. vi.

Magister nauis. **R**e. s. actio exercitoria et. l. e. ti. l. unica li. xij.

Magistri scrineorum dicebantur qui scrineis sacri imperii prepositi erant. **U**nde sunt pragmaticarum sic dicti quia pragmaticas sanctiones illas scilicet quas principes faciebant et statuebant pro filio procerum suorum scribebant et exempla eorum in scrineis reposita ad memoriam custodiebant.

Maior dicitur ille qui. xxv. annorum impleuit etatem. de quo no. insti. de cu. per. to. et per. doc. de resi. in integroz. c. i.

Mayuma est ludus qui vigeat in mayo. **E**t dicitur a mayo vel mayuma grece latine ingressus scilicet estatis quando herbe frondesque virentes letificat. **U**nde venit mayus. l. de mayuma in rub. li. xi.

Maior pars attenditur quo ad numentum et sanior quo ad zelum iudicium. vel potest dici maior pars que maiori in mitti

tur. rōnt. vt. vi. dī. sine. et. c. multi.

Magones siue ventilarii sunt qui in seruis emendis vel vendendis mercationes exercent.

Magi sunt qui vulgo malefici ob facinororum magnitudinem nuncupantur. **U**nde sunt qui permissu dei maleficio elementa concutunt. **T**urbant mentes hominum minus confidentium. rē. xvi. q. v. **N**ec mirum est ibi qui sunt nigromantici ydromantici.

Et de auguriis et auspiciis que omnia ibi reprobantur. **D**icit enim augustinus. er. li. de ciui. dei ibi ad finem quod ideo quod non debet eis credere. quia aliquando eueniunt que predicunt aut sanare videntur infirmos aut ledere sanos aut quia permissu dei fit ut ipsi qui hoc audiunt. vel vident. p. bentur. **E**t appareat quasi si de vel deuotione sint in gratia erga deum habebant.

Macellare est mactare vel trucidare. **U**nde dicuntur macellarii qui pecora vel quadrupedia mactant ut est glo. v. in cle. i. d. vi. et honest. cleri.

Magister dicitur qui preteris alicui rei siue negotii curam gerit. **E**t interpretatur syllabiter quasi in maiori statu existens. **S**ed literaliter sic. quasi manum acram gerens inter scolares tenens eos rigide. secundum glo. vero. c. i. de magi. d. a mouendo siue a monstrando. vt. ff. de. ver. signi. l. quibus vim.

Maledicus est qui obloquitur de homine detrahendo ei et eum obloquens deprimendo vt. c. i. de cle. male. **S**umma autem iniquitas est detrahere. **E**t omnis qui detrahit fratri suo homicida est. vi. q. i. ca. **S**umma **E**t detractores fratrum homicide sunt de pe. dis. i. homicidiis. **N**on tamen semper peccant maledicentes vt. xx. iij. dis. c. in nomine domini in fi. vbi ponitur longa maledictio quia maledicorum duo sunt genera. c. cum sancti. xxij. q. iij. omnis ei blasphemus dei et sanctorum maledicus est. **S**tatuius. e. ti.

Malleatores adulterine monete sunt qui falsam monetam malleant.

Mancipium est seruus vel ancilla et neutri generis in voce. sed communis generis in significatio. **E**t dicitur quasi mancipium. et sic dicitur mancipium omni

ne quod manncapi pōt sicut homo equus
et hoc generaliter. Sed specialiter tñ sig
nificat homines quia tales erant servi ca
pientium eos in bello iusto.

Mancus est defectuosus. et scđm ka
tholicum dicitur quasi manu carens vt
cui manus abscisa est.

Mandatum scđm **Bo.** est officiu ab
eo qui gratuitum gratis suscipit exhiben
dum Et dē mandatum qđ manu datum.

Quod enim aliquis p se facturū erat a
liq gerendum pmittit Et contrahitur so
lo p sensu Et nota quod mandatu poste
rius factum non derogat privilegio nisi

de hoc faciat mentionem. c. grane de off.
ordi. Item p mandatum generale nō p
hibentur nisi illicita. c. super quibusdam

de ver. signi. Itē tantū valet mandatu.
generale quo ad omnia. quantū speciale

ad quedam de uo. et voti. redem. c. **Ma**
gne. s. rei. Item rei turpis mandatum nē
lum est. ff. man. l. iij. Item qđ mandatu

vel pactum vnum continet in se duo quo
rum vnum est possibile et alterum impos
sibile non obligat in contractibus. vt si

ego existens rome pmitto tibi hodie da
re. x. exordie. Sed quandoq obligat i iu
dicis vt si iudex mandat alicui quod cō

pareat coram eo die impossibili tunc te
netur compare de possibili scđm hosti. c.
dilecti. de do. et pty. Item qui exequiriē

mandatum non debet excedere fines mā
dati insti. man. s. Si is qui Item manda
tum speciale derogat generali. Etiam si

de eo non facit mentionem. c. pastoralis
de rescrip. scđm **Bern.** in. questionibus.
et hoc fallit in quatuor casibus Primo i

mandatis generalibus que sunt effectū.
specialia. c. ex parte de offi. de le. Secdo i

privilegiis de rescrip. cum ordinem Ter
cio quando res non est integra. Quarto

in legatis. ff. de suppl. lega. l. iij. Et diffe
runt mandatum iussio ex preceptū. quia

iussio importat necessitate nec finit mor
te iubentis quia successor id facere tenet
Mandatum vero importat liberam ob
sequendi voluntatem et finitur morte. vñ

pceptum non pcepit mors pipientis.
Mandatum mandatore cadente cadit.
vt no. de rescrip. Eam te qui. et. c. in his

de ver. sig. Quidam tamen dicunt qđ tā
pceptum quam mandatum finitur mor

te si nominibus expressis scribatur scđm
io. rñ. q. i. quod pcepitur.

Mandator dicitur ille qui alicud mā
dat alicui vt sibi vel aliq aliquid faciat.

R. e. s. fideiussor.

Mandatarius est qui mandatum susci
pit ad implendum et quando mandatori

us accusatus de crimine pueniri possit ex
sua psona vi. l. non ideo minus. l. de ac

cu. et non. in. c. mulieres. r. c. vt fame. de
sen. ex. Et inter istas oriuntur actiones.

hincinde quia illi cui sic mādat alteri cō
tra illum qui mandatum suscipit adimplē
dum. Cum pmo cogi non possit q recipe

ret mandatum Cōpetit actio mandati.
directa in quantum eis interfuit factum

fuisse quod mandabatur. Rursus ipsi mā
datario qui mandatu suscipit competit

actio mandati pcraria si quas expensas
fecit vel impensas racione mandati susce
pti in quantum non excessit impensis.

Si vero mandatum excessit impensis.
factis ipsas non repetet p actionem mā
dati pcrariam Sed in quantum vtiliter

expendit p actionem negociorū gestorū
repetet

Manifestum est publica vel famosa
pclamatio ex certa scientia et certis au
toritatibus pueniens. Et pōt manifes

sum pbari p multos testes vel auctores.
non tamen p tot quod fiat notorium. vi.

glo. iij. in. c. Constitutionū de. s. sig. l. vi
Et. vi. q. ij. placuit. Spe. ti. de noto. cri
mine. s. Sequitur de manifesto circa pñ

ci. ver. dñ. Manifestum est quod patz plu
ribus sed non omnibus Sed notoriū om
nibus publice patet Et no. in. l. Cues.

l. de app. p bulg. et butrigarium.
Manifeste vel palam testari dñ q non
in publicum heredem nominat. sed coraz

testibus qui ad solemnitate sufficiunt ter
statur.

Manet. i. tenet vel astringit. c. l. lay
cis de reb. ec. non alie. Vbi dicitur q lay
cis quāuis religiosi disponendi de rebz

ecclesie non est data potestas apud quos
obsequendi manet necessitas non aucto
ritas impetrandi de consti. c. Ecclesia sñ

cte marie.
Manet est illegittimus pprie de scōz
to natus scđm hosti. quasi vulgo queñs.

Unde secundum abbatem **M**anseribus
scortum nobis mebus dedit ortum **D**e
seges aspica sic spuri? fit ab amica. **D**at
naturales que nobis sunt speciales. ca.
Nisi cum pridem de renun. in. §. psona i
in fi. ver. glo.

Mansus scdm vulgare ytalicozum di
citur quantitas terre que duobus hob?
sufficit in anno ad laborandum.

Manumissio est datio libertatis. i. de
tectio. ff. de acq. re. domi. l. adeo. §. lū
quis in fi. **S**ed secundum placent. Jo. et
Jo. datur seruo libertas quam pri? nō
habuit alias non diceretur dari sibi. ff. d
actio. §. Sic itaq. l. i. et glo. in insti. de li
ber. in ver. datio. vbi vide vtrū quis det
quod non habet **E**t. c. i. de supplen. neg.
pla. vbi pro et contra de domino dante
usufructum formalē **E**t de creditore trās
ferente dominū pignoris **E**t manumiss?
dicitur qui est liberatus a manu et pote
state domini **N**am quādiu in servitute ē
sub manu et potestate domini sui est **S**ed
postq? manumissus est ab illo liberabit.
Ergo dicitur quasi extra manū. idest po
testatem domini sui missus **E**t talis dici
tur libertus domini sui et domin? patro
nus eius.

Manumissio testamētaria dici potest
omne illud quodcunq? ex causa testamen
ti prestatur **D**el ppter testamentum con
tingit **E**t nota de hoc q? fiat manumissio
inter amicos requiruntur qnq? testes. l.
delati. liber. tol. l. unica. §. **M**anrimus.
Derum est in vltima voluntate. **S**ed ad
manumittendū inter viuos sufficiūt duo
testes vno. in glo. et. §. et. l. pal.

Manualis obedientia no. de maio. et
obedi. his que et de resti. spoli. olim cām
quam suditi tenētur p̄latiis suis sine scri
ptura et iuramento. vt no. in. c. legebat.
de maio. et obe.

Mappa est ornamentum equi **E**t sunt
lintheamina alba quibus cooperiuntur
equi cardinalium cum faciunt pcessionē

Manipula est quoddam ornamentuz
quod imperator. **C**onstantinus cardina
libus concessit **A**lij dicunt manipulam ēē
mitram episcopalem.

Massaricia est idem quod supplex vi
delicet omne vtensile domus cuiusappel

latione vestis non continetur vt. l. si qd i
fundi vocabulo. ff. de le. i.

Masticum est domus vbi leprosi g
gregantur.

Masculinū accipit femininū. ff. de iij.
l. qui duos et. c. generali de elec. li. vi. l. q
cunq. l. de ser. fugi. **E**t significatur per
dictionem masculini generis. ver. gra.

Ibi filijs meis do tutores etiam filie sig
nificantur. ff. de testa. l. Si ita. **R**atio est
voluntas ex equali affectione puidendi
eis vt tueantur et bona sua pseruet. **S**ed
ibi filios meos exheredo masculinū non
concepit femininū quia filia non compre
henditur. l. i. §. queritur. ff. de vē. in pos.
mitten. quia masculinū de se prolatus nō
significat femininū. nec est ibi aliqu a cō
iectura p̄abilis qua hoc pcludatur **S**z

est odium exheredationis quod dicat si
gnificatum verbi non extendi. vt in re.
odia. de re. iur. li. vi. **I**tem ibi. quicūq?
it vel p̄icit de nocte p fenestram nocens
soluit. x. significatur etiā femina. l. qcu
q? palle. **E**t sumitur. significatū expari
tate delicti **S**imilit̄ ibi. virū sanguinuz et
dolosum abhominabitur dominus conp
henditur etiā femina ratōe delicti quod
odit etiā deus in mulieribus. licet ceteris
paribus magis peccet mascul? quā femi
na. qz rationaturatū in eo plus domina
tur **E**t ego in crimine lese maiestatis cri
minosus puniatur et filij sui vbi etiā filie
cōprehenduntur **V**itius tamen puniun
tur femine. l. quisquis. l. ad. l. iul. maies
tatis **I**tem ibi. si michi filius natus erit
ex bese heres esto. et ex triente vxor **S**i
vero filia nascetur ex triente heres est o. et
ex bese vxor et filius filia nascuntur **H**e

reditas diuiditur in. vij. partes. vt fili?
iij. vxor. ij. et fili. vnā habeat **E**t sic vide
tur voluisse testator. **N**am appellatione
filij non p̄inebatur filia. l. Si ita. ff. de
libe. et postu. **N**ec ibi significatur femi
na dicendo quis potest esse aduocatus in
etate. xvij. annoz patet ex edicto d postu
lando quo prohibentur femine postulare
saltem pro alijs. l. i. §. **D**erum. ff. de po
stu. **E**t idem de pcuratore quo ad esse p
curatorem in iudicio. l. femine. ff. de p̄cū
rā. **I**dem etiam in teste ad testamentuz
iure civili romanoz vt. in. §. testis insti.

de testa. ymmo quod plus est si exprima-
tur nomen p̄munis generis. vbi autē nu-
merus testium non adhibetur duo suffici-
unt. l. vbi numerus. ff. de testi. Et p̄tinet
etiam mulier. Idem in omni materia in
qua ratione vel lege statuto vel vsu non
sit differentia inter virum et mulierē. qz
tunc ad paria iudicantur. Aut enim ē ad-
iectiuū ipsum masculinū. vt quicunqz. q̄s
qz. quidem. rē. et concipit femininū. qz in-
telligitur homo vel persona vt. l. metum
§. animaduertendum. ff. quod me. cau. r.
l. vnica in fi. l. de rap. vigi. Aut. est no-
men appellatiuū vt filius. et tunc si de fa-
uore p̄trahitur concipit. si de odio nō cō-
cipit vt no. in l. quicunqz. l. de ser. fugi.
pal. Et in. l. i. ff. de ver. signi. ver. glo. po-
nit exceptiones. Sed e conuerso si femininū
non concipit masculinū. quia appellatōe
femininū non significat intelligi masculi-
num nisi euidentissime appareat sicut sub
vno nomine appellatiuo aliud significat
l. Si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. i.
cum ibi no. Et hec dicta intelliguntur de
masculino. i. de dictione masculini gene-
ris. Sz masculinū q̄qz significat mascu-
lum. ver. gra. testator legat ancille liber-
tatem. si primo pararet filium peperit fi-
liū et filiaz ex eodem vtero. Et incertum
est quis p̄mo natus sit dicit tex. qz fili⁹ cē-
setur prius editus. l. Si fuerit. §. si. ff. de
rebus du. Ratio quia de natura mascul⁹
fortior est femella eiusdem etatis.

Masculinum est dignius feminino
Quod p̄cipit ad mentem legislatoris nō
quantū ad verba vt. l. i. ff. de ver. sig. x.
bo. glo.

Mathematici sunt qui dicunt se scire:
aliquam artem diuinandi. Et dicuntur
a mathesis media longa quod est diuina-
tio. Et p̄fertur penultima p̄ducta sine a-
spiratione. Sed mathesis penultima cor-
repta cum aspiratione significat quadru-
uium. Vnde. Scire facit mathesis sed di-
uinare mathesis.

Materfamilias est que in honestate vi-
uit. Vnde nec nuptie nec natales faciunt
m̄temfamilias sed boni mores.

Matriculā est carulā in qua scribitur
aliquid. et p̄cipue liber vniuersitatis i
quo nomina suppositoꝝ p̄scribunt et im-

m̄culantur. et est diuinitiuū a matre.

Matertera est matris soror. vt in fi.
de gra. cognā. in glo. ver. patruus.

Matertera magna est auie soror sicut
promatertera proauie soror.

Matricularius dicitur habens offici-
um pulsandi campanas vel qui habz ma-
triculare studentes.

Matrix ecclesia ponitur pro maiori
baptismali que generat baptismum sicut
mater. vt est glo. in. ver. matricem in cle.
i. de sen. excō.

Maturare q̄qz significat festinare.
q̄qz ē p̄ solē dirigere vt fruct⁹ maturant

Matrimonium idem sonat qd nupcie
Et est legitima maris et femine coniun-

ctio indiuiduam vite consuetudinem rei-
tinens. xxv. q. ij. §. i. Et de presump. co.

Illud. de conuersi. infideli. ex litteris.

Et subaudi hoc scz ad p̄positum in quo
debent esse tempore quo nubunt vel ma-

trimonium contrahunt. in fi. de pa. po. i
prin. Et matrimonium est duplex scilicet

verum et prescriptum. Verum quod con-
trahitur inter personas legitimas p̄ ver-

ba apta nullo impedimento subexistente.

Prescriptum dicitur quando inter p̄so-
nas legitimas interuenit tractatus d̄ p̄

trahendo. vel verba apta in euentum ta-
men p̄ditionis vel arbitrii alieni et succer-

dit copula carnalis vt inquit Boffei. Et
non dicitur patrimonium licet digniori

debeat fieri denominatione et tantū votū
habeat vir in liberos sicut mater. l. libe-

rorum. ff. de. ver. signi. Ideo qz mat̄ ma-

ius exercitium vel officium exercet circa
liberos quā pater. c. si. de p̄rouer. p̄iug.

quia ante patruz onerosa. in p̄u doloro-
sa. et post partuz labziosa. Agitur ad ho-

nozem eius dicitur matrimoniu. vt etia
de cōuer. in fide. c. ex litteris. Et nota qd

matrimonij sunt tria substantia que dicit̄
tur bona eius vt de condi. app. c. vlti. et.

xxv. q. ij. Omne itaqz. scz fides. p̄les. r.
sacramentum. Et si apponitur p̄dictio con-

tra aliquod bonū matrimonij vel ei⁹ sub-

stantiam nullū est matrimoniu. Exemplū
de primo Si dico. Contrabo tecum si te

p̄questu adulterandā exposueris non est
matrimoniu quia est contra bonū fidei
quod consistit in eo quod alter p̄iugum su-

um corpus quod suum non est sed p sortis
sui non exponat vel det alteri alias est ad
ulter fur et fidei fractor. **Exemplum** 3 se
cundo ut si dico **Contraho** tecum si gene
rationem plis euites **Si** venenum sterili
tatis accipias non est matrimonium qz
contra scdm bonum eius scz bonum plis
ppter quam multiplicandum fuit mmo
num a deo institutum. **Exemplum** tercij
Si dico. **contraho** tecum donec dicior 3
vel pulchriorum habeo non tenet matri
monium. quia est ptra sacramentum indi
viduitatis. quia nullum debet esse diuor
tum inter cōiuges **Dice** eodem modo dic
quod processio religionis non tenet dum
modo sit contra bona vel substantialia.
religionis que sunt etiam tria scz. castitas
obedientia. et abdicatio ppietatis. **Et**
de his pone exempla suo modo ut. sup.
Item si dico. **prabo** tecum si furtum fe
ceris si digito celū tetigeris est matrimo
nium. quia turpis et impossibilis pditio
que non est contra substantiam matrimo
nij habetur p non adiecta. c. i. et vlti. de
condi. appo. **Et** nota quando **prabitur**.
matrimonium et quando sponsalia 3 fu
turo declaratur ex significato verborum
platorum et actuum sequentium. **Unde**
verba formalia matrimonij sunt illa quā
do vir dicit accipio te in meam. et mulier
accipio te in meum. c. licet de spon. duoz.
et. c. **Si** inter de spō. **Similiter** est matri
monium si quis iuraret quod aliquā ab
hoc rpe pro coniuge teneret et ei sicut vr
ori fidem seruaret **Et** ipsa eidem iuraret
se illam pro marito habituram et sibi fi
dem tanq̃ viro proprio seruaturam ut i
c. ex parte de spo. **Nam** licet ibi non exp̃
maneat verba formalia tamen idem est si
de equipolentibus fiant ut. l. certum. ff.
si. cer. pta. **Dicunt** etiam quidam docto
res quod verbum habiturum hic signifi
cat preteritum non futurum. **Similis** di
cendo promitto tibi quod nunquam ha
bebo aliam in vxorem nisi te. vel volo te
et non aliam in vxorem. vel consentio uti
te sicut in meam vxorem. vel pmitto qd
volo te habere in vxorem. vel placet mi
hi te habere in vxorem. vel pmitto qd
tibi seruabo fidem sicut vxori mee. vel vo
lo quod ab hac hora in antea sis mea vx

or. vel iuro qz habebo te p legitima vro
re. de hoc vide. xij. q. iij. §. vlti. ver. **Est**
etiam. **Item** si dixerit iuro vel promitto
tibi tanquam vxori dūmodo verba muli
eris sequantur prabitur matrimonium
p quemlibet pdictorum modoz ut nota.
ibi. Spe. e. ti. §. i. ver. i. **Itē** ibi **Et** dicat
vir iuro quod tu es vxor. et mulier ecōtra
iuro quod tu es vir meus dicunt quidam
quod non sit matrimonium de p̃senti sed
sponsalia de futuro capiendo es p̃eris. ff.
de ver. signi. l. verbum erit **Nam** et si sint
verba p̃sentis temporis non tamē ad
matrimonium apta. ergo alij dicunt q
nec sponsalia contrabantur **Sed** ibi pro
mitto quod te ducam in vxorem et de ce
tero tenebo te ut vxorem sunt sponsalia
quia sensus est. ego te deducam et ex quo
te duxero de cetero te tenebo ar. c. ex liti
eris. ff. de spon. **Secus** si non addito ver
bo ducam dicat pmitto quod tenebo te
de cetero in vxorem. **Et** az dimisso 3 ver
bo de cetero. quia tunc est matrimonium
ut. c. ex parte de spon. p̃alle. **Item** si di
cat pmitto quod te tenebo in vxorem do
nec terra ponatur super oculos meos et
mulier eodem modo respondeat. et vir in
telligit de ceptorie. id est donec sibi pla
cuerit. quia dum non placebit ponet ter
ram super oculos si ibi apparet de dis
sensu non est matrimonium. alias sic qz.
ista verba donec terra etc. significant tē
pus mortis **Similiter** donec oculi et os
mihi clauduntur. c. ex litteris. i. de spon.
Item si vir contrahit cum vna sub con
ditione et cum alia pure et conditio sub
qua cum prima contraxit existit indican
dum est p matrimonio scdo contracto. c.
super eo. c. de illis et. c. p tuas de cō. ap.
scdm hosti. quia matrimonium purum p̃
fertur suspensio et pditionali. **Alj** dicūt
indicandum pro primo. quia p primuz p
tes ligarēt se sub pditione nec habent i
potestate se soluere donec eneniat condi
cio et per consequens non cum alio cōtra
here. l. potior. ff. qui potior in pigno. ha
beantur **Et** dicunt quod dictū precedēs
est potius ex ratione ciuili inductum p
pter melius bonum matrimonij p̃sen
tis et certi. quam futuri et incerti. **Alia**
exempla vide supra de conditionibus.

Item no. de matrimonio beate virginis
q ipsa p̄sensit in copulam carnalem cum
ioseph. nec illam cōmittendo nec appeten
do sed diuina inspiratione in utroq; obe
diendo. xxvii. q. ii. §. Cum ergo Nam p
posuit se seruaturam virginitatem in cor
de sed votū virginitatis nō expressit ore.
subiecit se enim dispositioni diuine ppo
nens se p̄seueraturam in virginitate nisi
deus ei aliter reuelaret secūduz goffr. de
spon.

Matrona dicitur que iam nupsit qua
si que matrimonio conuenit.

Maxime quandoq; dicitur compara
tue. Aliquando pro tantum de si. p̄sbite
rorum. c. Ad abolendam Aliqui legunt.
maxime pro magis. et sic tenetur p̄prie
secundum Bern. ibidem. Item maxime
supponit idem in alio casu sed maiorem
esse rōnem in expresso. l. vnde liberi. l. fi
na. Aliquando subauditur vt. l. verum in
prin. ff. p socio. Ad primū fa. ff. de pba.
Cum deinde in prin. ibi Et maxime d pe.
et re. c. officio in fi. de spon. c. Sponsam
vi. hic no. c. pal. ad abolendam in additi
one glo. iij. Et per io. an. sup̄ ea. etiā no.
de hoc in. c. cum contingat de fo. compe.
in glo. i. de elect. Cum inter et. c. quoniā
frequenter. §. porro vt lite non contesta.
et p̄prie implicat idem in contrario sensu

me

Medographia. i. litera. Ide medogra
phus. idest medicine scriptor sic accipit.
l. de tabu. scri. li. x.

Medium dicitur hec vita. xxiij. q. iij.
Hec autem vita Et no. io. an. in p̄hemio
ele.

Mendacium. Re. s. dolus. Vnde au
gusti. dicit Mendacium est falsa vocis si
gnificatio cum intentione fallendi. Qd
sic debet intelligi cum intentione fallēdi
que tunc ibi est vel postea aduenit. Quā
doq; enim aliquis aliquid p̄mittit nō ta
men voluntatem fallendi actu habet sed
postea acquirit

Mendicantes dicuntur quos in publi
cum questum in cura mendicitas vocauit

et illi reficiebantur publicis anonis. Na
lidi autem et robusti non debent mendi
care ne miseris et debilibus panem aufe
rant l. de valli. mendican. l. vnica li. xi.
Et in. auten. de questu. colla. vi. Conce
ditur tamen aliquibus a papa occupatis
circa doctrinam fidei vt de elemosinis si
delium viuant sicut et ap̄li viuerunt qui
seminantes sp̄alia tp̄alia metere pote
rant quasi de iure naturali vt dicit apo
stolis.

Menium vel meniarium idem est quod
vestibulum a menibus sumptum Et dicit
tur ideo sic qui menibus adheret sedz bu
go. alij ponunt manerium.

Mensor est qui metitur agros calum
nas vel signa vel homines vel frumentū
vel menia iuxta castrum vel hospicia.
vel etiam quia omnia officia assignatur se
cundum accur. l. de men. in. rub. libro.
xij.

Menia dicuntur proprie edificia mu
rorum ciuitatis sic dicta quia munit ei
uitatem Et interdum dicuntur menia ab
usu omnia edificia. vel dicuntur a me
ne grece. i. defectus latine quia deficit mu
rus vbi sunt menia.

Mera donatio. Re. s. donatio.
Meretrix dicitur que multorum libi
dini parat. idest obedit. xxiij. q. iij. vidue.
vel cuius turpitudine publice venalis est.
xxij. q. iij. meretrices Et in glo. ij. c. In
ter opera despon. Dicit Augustinus. in
questionibus deus. meretrices esse. et me
retrices accedere prohibet dominus qua
rum publice venalis est turpitudine In de
calago autem mechie nomine non videt
hoc prohibuisse aperte quoniam mechia
non nisi adulterium esse solet. seu intelli
gi solet Et etiam in. c. palle. meretrices.

Metus est instantis vel futuri periculi.
causa mentis trepidatio vt. ff. e. ti. l. i. Et
nota quod licet non sit necessarium peri
culum esse p̄sens tamen erigitur metus
esse p̄sentem saltez pro futuro periculo
ff. eodem titulo. lege metum. ij. Qaz. per
metem non quemlibet timorez accipim⁹
sed maioris mali. vt. in. l. metum palle.

Et dicitur metus qz mentem tenet vel
terret seu impedit.

Quod imperium est potestas media per quam ea que sunt in iurisdictione media explicantur. Et dicitur mixtum quasi ex iurisdictione et mero imperio eo quod habet commodum pecuniarum. et pertinet ad ipsum bonorum possessionem dare. in possessionem mittere. iubere. cauere. pupillus. tutores dare. Et omnes alie pene graues preter penam capitalem et mutilationem vt est relegatio / fustigatio vel grauis correctio. ff. de iur. om. iudi. l. i in glo. et in tex. Aliter distinguitur per recitari sole circa. ca. quod sedem in glo. prima de officio. ordina.

Merū impū ē qđā sūma ptās ⁊ alta ex publico īducta. vt gladij ptās aladuertē di in facinerosos. ⁊ est apud principes. principaliter scz papam et imperatōrē. Et in spiritualibus merum imperium est vt depositio. translatio sedium epālium et diuisio duarū ecclesiarum cathedraliū vel diuisio vnius in duas vt. c. Qđ trāslationem de offi. le. vbi vi. plura in glo. Sed in secularibus merum imperiū ē pena capitis vt. s. que principaliter ē apud principes seculares scz reges. duces. marchiones. comites. ⁊c. Et etiam apud archiepos. p̄iarchas. et ep̄os tanq̄ apud missos vt in. c. Solite. §. Subditi de maio. et obe. cum suis p̄cor. M̄rum vero imperium est quedam bassa vt media potestas ex publico inducta partem capiēs ex micro imperio et partem a iurisdicōe vt est in sp̄alibus dedicare ecclesias vel altaria p̄secrare. et virgines velare Et talia possunt cōmitti non habenti iurisdictionem vt in glo. palle. Et ea que sunt meri imperij expediuntur iudicis officio nobili ⁊ principaliter tendunt ad bonū publicum.

M̄ri imperij etiam expediuntur iudicis officio nobili. sed p̄ncipaliter tendūt ad bonum priuatum. Sed ea que sunt simplicis iurisdictionis expediuntur iudicis officio mercenario. et tendunt etiam ad bonū cōmune. Venit ergo ab imperio imperialium. i. p̄uū imperium quod habent iudices inferiores de hoc no. in. c. Si diligēti de fo. compe.

Metallum et es sunt nomina generalia mineras significantia Et differūt metallum et opus metalli. Vnde ille damnatur in metallum qui ligatur cum ferro et onere et labore grauatur vt non liceat ei facile abire. Sed ille damnatur in opus metallicū qui ibidem liberas habet habenas et alijs metallum fodientibus ministrat et illis leuior est pena alterius autēz grauior. de quo glo. no. in. c. Qui. mo. in. pa. po. sol. in. §. pene feruus.

Metallarij sunt qui affluentia exercicij metalloz habent vt. l. e. ti. de metallarijs et metallis et p̄cura. meta. secūdiū accur. s. rub. li. xi.

Metalli alias dicuntur metbarij priu

purij. l. que res ven. non pos. l. i. vel est color quidam.

Metrocomia est vilis mensura q̄ dat translatis iussu principis vt. l. d. iure fisci. l. contra Vnde metros grece mensura latine dicitur et comos villa Vnde metrocomia quasi mensura ville Vnde etiam comedia. i. villana vel rustica laus scdm accur. l. ne liceat habitatoribus metro. coloca. sua. ad extraneum transfer. super rub. li. vi. Etiam metrocomie sunt prochie vel dyoces.

Metropolitani a mensura ciuitatum dicuntur quia. x. vel. xi. debent sub habere ciuitates. vij. q. iij. Scitote. Vel dē a metros. i. mater quia metropolis ē mater aliarum ecclesiarum scdm glo. ibidem Etiam metropolitani singulis prouincijs p̄minent quorum auctoritati et doctrine ceteri sacerdoti subiecti sunt Sine quibz reliquis episcopis nihil agere licet d̄ his que spectant ad totam prouinciam scdm. glo. xxi. dis. clericos. §. metropolitani.

mi

Miles est qui iurat se non euitaturum mortem p̄pter reipublice salutem vel qui iurauit a signis nō recedere. l. qui. cau. maio. l. penul. et scriptus in matricula. vbi alij milites scripti sunt. ff. e. ti. l. i. p. to. Etiam dicitur a malo quod sustinet p̄ alijs Vnde secundum H̄o. Miles dē a milicie. i. duricia. vel a mille quia de milite forte solum vnus eligebatur in milite et sic dicitur quasi millesimus. Et nota ad hoc quod quis dicatur verus miles sex sunt necessaria Primo vt non sit negociator. l. ne mili. negocia lege prima. libro. duodecimo. Secundo vt examinetur. l. qui. milita. non pos. l. i. Tercio quod ei ensis scingatur. ff. de testa. mili. l. iij. Quarto stigma. i. nota publica debz suo brachio inscribi vel imponi. l. de fab. cen. l. iij. li. xi. Quinto in numero aliorū debet poni et scribi. ff. de testa. mili. l. i. Ex eo Sexto quod talis habeat priuilegium legis concessisse militibus Vnde Brigma mucro scriptum genus examentis sacramentum. Nec sex que diri possunt in milite queri. vt no. in. c. de testa. mili. in p̄m. circa glo.

Mini sunt foculatores vel dñor ser-
uitores seiplos inuitantes *Juxta illud.*
Ausca. canes. mini. sunt ad conuiuia p-
mi. Non inuitati veniunt prandere para-
ri. De quibus dicit ludo. de ro. Si tales
dicunt animalia fera put cōmuniter fit
videlicet leones vsos symeas rē. Et ab
his aliquis occiditur puniri debent pena
ducentorū solidorū. *Lex. est singularis in.*
l. qui. vulgo. ff. de edili. edic. iunctis legi-
bus pcedentibus. Et non debetur eis pe-
na mortis quāuis qui occasionem mortis
dat occidisse videatur. tamen hoc est p-
tacitum consensum ciuū qui illos cū ani-
malibus ciuitatem intrare et in ea mane-
re permiserunt. *Hec ille in singularibus.*
luis.

Minor est qui nondū impleuit. x. an-
num. Et talis restituitur in integroz vsqz
ad quadriennium non in delictis atroci-
bus sed quatenus miseratio etatis ad mi-
nozem penam iudicē induxerit. Alias mi-
nor sumitur generaliter p quolibet infe-
riori dum dicitur minor assurgat maiori
nec ledeat stante maiore. xciij. dis. *Opor-*
ter. scdm Goff. in summa de maio. r obe.
Maioz pcedat minor sequatur in seden-
do et subscribendo. xvij. dis. f. vlti. An i-
cedendo tamen Romana puetudo fuit
preuarium quia minor pcedit vt ibidem i
summa

Minima causa est causa duorū aureorū
quia p ea non datur actio de dolo vel. r.
aureorū alias. r. solidorū. vel que ad
sumptus iudiciales non sufficit. ij. q. vi.
anteriorum. f. illud. de hoc est glo. unica
in. c. de appellationibus ti. de appel.

Ministeriarj dicebantur forte a mini-
strando quia preerant castris pncipium.
L. de castren. et ministe. li. xij.

Ministeriū dicit illud quod secretas
et reconditā habet dispensationem est
occultā et inuisibile virtutē et gratia a
deo dispēsatā et collatā. i. q. i. *Vulci. vbi*
dat differēcia inter misterium sacrum
et sacramentum.

Miscerabiles dicuntur oēs illi quibz
nos ex natura mouemur ad miseranduz
ppter forciū iniuriā puta senes decrepiti
debiles in diurno morbo fatigati etia si

sūt dioites viduētā religiosi inter p-
nas miserabiles computantur.

Missalia alias missalia dicuntur dona-
lia vel quedam prestatōes quas nouus d-
tor creatus mittebat in vulgus vt qd qd
qz apprehēderet eius fieret. vt in corona-
tione pape vel impatoris fieri solet ut p
hoc pssura minuat de quo glo. in. f. s.
amplius in f. de re. diui.

Mittere in possessionem est possessore
facere aut in possessionem ducere vt rem
custodiat ver. gra. *Contendisti me cū fū-*
dum castellanū esse tuū et pbasti: iudex
p executorem mittit te in possessionem. i
facit te possessorem. Item volui agere.
cum ticio qui citatus noluit venire ad iu-
diciū iudex me mittere debet in possesi-
nem fundi quem petebam non vt posside-
am sed vt custodiam rem et maneam i fū-
do vt ipse ticius tandem tedio affectus.
veniat et litem suscipiat donec pbauero
illā rem esse meaz. vi. glo. fi. in. c. ptingit
de do. et ptn. quid operetur missio in pos-
sessionem in actione reali et psonali ex. i.
et. ij. decre. Et nota qd pretor missionem
in possessionez ex secūdo decreto sibi spe-
cialiter reservauit Et sic legatis aut sub-
delegatis non est pcessuz dare vel confir-
mare missionem in possessionem vt no.
in glo. fi. c. qd translationem de offi. dele
De hac materia vi. in. c. quoniam frequen-
ter. vlti. nō presta. circa mediū vlt post
Et glo. in. c. ptingat falle.

Mittere in possessionem nomine ven-
tris est mittere in possessionem nomine
ei q ē in vtre. vt cū mtr pgnās mittit in
pos. filij vel filie heredis quez vlt quā bz
in vtero ex marito premortuo. Et nota
ad hoc quod iudex actorem mittat in pos-
sessionē vel bona vendat vel cum soluat
requiruntur quatuor necessario. Primo
quod citet reum absentez trina citatione
vel vna peremptoria ad domum. Si nō
reperitur citentur amici vel affines gene-
rali interdicto. Et si non comperet aliqz
procurator vel defensor ex. i. decre. i. mā
dato mittitur actor in possessionem cau-
sa rei seruande que missio non tribuit ius
sed solum detentorem vt reus tedio affec-
tus veniat responsurus. *Quare dicitur*
missio realis ex primo decretali.

Secundo requiritur congruum tempus in prima et ante
secundum missionem quod est arbitrium postquam in
iure non inuenitur determinatum vel anale et
Tercio quod absens maliciose noluit con
parere et animo fraudandi creditores.
Secus si maliciose tantum videlicet propter
maleficium aliquod non tamen animo frau
dandi Quarto quod prestat de debito legi
time per veras et plures probationes. Nec
sufficit iuramentum calunie cum agitur
de magno preiudicio rei absentis. quibus
omnibus habitis mittitur actor in possessionem
et ex secundo decrete. Et sic missus in pos
sessionem habebit omne ius domini et quasi
quod habuit reus. immo reus postea non
est audiendus nisi non fuisset propter contu
maciam absens ut in c. Consultationibus
de offi. del. Cum est hec materia et ibi gl. bo.
Modus est moderamen dispositionis.
per appositionem oneris tanquam cause fina
lis ut patet ex legibus de ipso loquen
tibus. Et dicitur moderatio ad differen
tiam conditionis que non est moderatio sed
suspensio Dicitur tanquam cause finalis. s.
gra. p. mitto vel lego ut illud facias. Nam
si dico p. mitto et illud facias tunc non est
illud per modum cause sed alterius disposi
tionis Et hoc capiendum modum speciali
ter Sed generaliter est omnis dispositio
vel qualitas adiecta dispositioni. l. obli
gationem. s. modus. ff. de ac. et obli. Fit
autem modus per illas dictiones ut dixi
mo. ne idest ut non. ad et. Sed quia facit
causam et si conditionem ut. s. de condi
Nam modus significatur per omnem dictionem
vel orationem ex suo proprio signifi
cato vel alias moderationem importan
tem. s. gra. dono vel lego equum ut des il
li equum. l. de his que sub mo. lega. relin. l.
ij. et. l. cum ab eo. ff. de p. r. aben. emp. ibi
veluti seu. hoc modo. ubi dicitur quod si
emendo fundum pignori obligatum a te
hoc modo dico ut liberes tuum liberare te
neris. Et sic modus fit per dictionem ut e
tiam in dictione dixi modo eadem est sig
nificatio ut dicta. l. cum ab eo. Idem in
adverbio ne. ut dicendo tunc heredem
instituto ne fidei commissum ex testamento sem
pronum retineat. quia dictio ne exponitur
putatio. et sensus est ut non retineat. l. cum
patet. s. ticio. s. plane. ff. de le. ij. Idem

in propositione ad. ut dicendo. lego illi mille ad
monumentum meum edificandum. quia
sensus est ut edificent monumentum. l. qui
bus diebus. s. si. ff. de condi. et demon.
Idem in dictione pro. ut lego decem pro
ra corporis mei sustinenda. l. lucius. s. i.
ff. de le. ij. Idem in propositione in. ut di
cendo in cura corporis mei in monumen
to faciendo et. Sed si diceretur. lego pro
ri mee in tempus liberorum tunc faceret
conditionem Idem in dictione nomine
ut dicendo nomine dotis puellarum pau
perum vel redemptionem caprinorum lego. et
Ubi non significatur conditio sed mo
dus. l. Milie. l. de epis. et cle. Racio quod
captivi semper sunt capti et puellae semper
sunt pauperes Secus si relinquere nosse
dotis certe persone vel redemptionis cer
te persone quia tunc faceret conditionem
Et idem dic in omni alia parte orationis.
que ad hoc significatum potest adaptari
ex se vel subiecta materia.
Moduli dicuntur quedam formule et
mensure ceterariorum. per quas modice
quantitates lapidum comprehenduntur
Monachus est unus anime custos a
monos quod est unum et ycos custos et
dicitur fieri de regula. c. li. vi. Dicitur et
creari. c. vl. e. ti. Et dicitur recipi. c. in de
pnitibus. s. Si vero. de elec. c. li. Item
dicitur ordinari. xvi. q. vl. c. si. Et est modus
do mortuus de viuentis extra claustrum si
cut piscis extra aquam in vita spiritali
subsistere non potest. xvi. q. i. placuit. i.
Et non potest habere proprium de sta. mo.
c. ij. et. c. cum ad monasterium. ubi habes
proprium in morte sepeliri debet interqui
lino Item non potest esse advocatus in
causa. c. i. et. ij. de posu. Nec procurator. ni
si scientie abbate et in utilitatem mona
sterii queduo debet procurare. xvi. q. i. mo
nach. et. c. religiosus. de procura. in cle.
Et no. ludo. de ro. quod etiam nec p. ami
co sui monasterii nec layco secundum Anno.
in. c. Cum. i. et a. de re. iudi. nisi habita li
centia. ut. s. Item non potest deserere p
oratum vel administrationem sine licentia ab
batis. c. porrecrea de confir. vti. vel mti.
et. c. ij. de sta. mo. Sed potest se transferre
ad strictiorem regulam petita licentia
licet non obtenta. c. licet. et ca.

Non est. de regula. et. l. qui p̄terit. l. de
sacrosan. ec. ver. glo. Sed ad laxionē rei
gulam nō potest ire sine licentia pape ym
mo scdm ludo. de ro. ad parē est multū
dubium cuius licentia tunc requiratur.
Anno. in. c. fi. de reu. archi. rix. q. iij.
Statuimus io. an. m. c. Si religiosus de
elec. li. vi. et. c. ij. & testa. e. li. In nouella
Paulus de lisarq̄s in cle. fi. de elect. lap.
abbas allgatione. lxx. et. c. xxx. variat.
Ludo. de ro. dicit suo videri quod requi
ratur licentia abbatibz Non enim sufficit
habere a priori puentuali. quia pater toi
cus ordinis est abbas Dubitū tamē fa.
c. fi. de pac. li. vi. a simili ratione. et glo.
in. c. cum singula de preben. li. vi. **Declu**
do. de ro. in singularibus suis. Itē in re
sectorio carnes edere non debent. c. cum
ad monasterium palle. Quidam tamē mo
nachi scdm quosdam ar. a contrario sen
su extra rectorium possunt quod nō est
verum nisi ex causa vt ppter infirmitatē
vel debilitatem vt no. franciscus de sar
brel. in. dicto. c. cum ad monasteriū pre
alle. **Adhuc** quidam instant contra per. c.
regule. rix. dis. vbi dicitur quod a carni
bus quadrupedum debeant se abstinere
et sic p̄mitti videtur de bipedibus vt p
dicibus gallinacis &c. **Hosti.** dicit quod
huic intellectui p̄radicit ratio natural.
vt p̄bitio de quadrupedibus fortius i
telligitur de bipedibus in quibus maior
ratio secundum hoc dixit de quadrupe
dibus ppter cōmuniozem frequentiaz ta
lium Alij dicunt quod ppter minutionem
concedi potest quibusdā monachis vsus
carnium. **Et dicit** vinē. **Reuelatum** p an
gelum qui minuit. xij. februarij non mor
rietur illo anno ex febrili distemperantia
Jonagamus est vir vnius vxoris sic
bigamus duarū vxorum. **Re. s. bigamus**
Jonomachia. **Re. duellum.**
Jonopolium est alicuius negociatio
nis aut officij superioris vnica exercita
tio cū prerogativa et singulari inito pa
cto ver. gra. **Causa** negociationis aliqui
inter se paciscuntur ne possessio aliq̄ pre
cio minori vendatur quam ipsi inter se p
stituerunt vel venditores panis vel cuius
q̄ negociationis inter se pacti sunt vt rez
aliquam venalem vtilem et necessariam.

Reipublice non debent pro minori precio
quam conuenerunt vendere. vel ne aliq̄s
instruant in arte sua nisi filios vel nepo
tes vt ipsi solum commodum artis vel ne
gociationis faciant et habeant **Isti** enī
dicuntur monopolium exercere **Et gra**
uissime puniendi sunt quia directe huius
modi puentiones sunt p̄tra principē. **Et**
dicitur secundum azo. a monos quod est
vnum et polis. id est ciuitas quasi vna ne
gociatio in ciuitate **Et inde** dicitur mono
polia pluraliter. et monopolus et est qui
vult esse solus in ciuitate venditor scz is
qui impetrat q̄ sibi soli liceat in ciuitate
aliqua specialia vendere emere vel facere.
Vel monopolii sunt qui impetrāt. q̄s
ipsis solis liceat huiusmodi facere etiam
in vendendis rebus certum p̄ctum statue
re contra quod nemini licet vendere. **Et**
dicitur a monos. id est vnum et polis ci
uitas quasi vnus tantum in ciuitate vel
societatis vna ex pacto **Vel** dicitur mo
nopolium a monos et palatim id est ven
ditio quasi vno modo facienda venditio
et talia commercia sunt prohibita. **L. de**
mono. et illi. puen. nego. l. vnica. **Eodem**
modo binopolium dicitur a binopolis &
binopola quasi bino modo facienda em
ptio.

Monumentum est illud repositorium
in quo mortui reponuntur. scilicet sepul
chrum sine corpore. **Et dicit** a moneo q̄
extat ad memoriam defuncti.

Morbus est habitus cuiuscumq̄ cor
poris contra naturam quo vsu eius ad
illud faciat deteriozem **Cuius** causa no
bis natura sanitatē dedit siue in toto cor
pore vt febris siue in p̄to vt cecitas.

Mores dicuntur frequentes actus ho
minū secundū io. theu. in prin. decre. in
glosa.

Morbus sumpticius alias fonticus ē
qui cuiq̄ rei nocet. ff. de ver. signi. l. mori
bus. **Et dicit** glo. ibi cuiq̄ rei agende vt.
ff. de edi. edict. l. fi. §. fi.

Mortuus est rebus humanis exempt
de offi. dele. **Quamuis** et. c. **Si delegat**
eodem. titulo li. vi. **Vel** est viam vniuer
se carnis ingressus. ca. **Si a subdelegato.**
eodem titu. et li. vel de medio sublatys.
c. licet eo. ti. **Nam** medium dē hec vita.

Et quare sic dicatur nota. xxiij. q. iij. r. hec aut vita vt. s. Dicit aut quis mortuus sex modis. Primo spūali. et sic dupliciter scz bene et male. Bene dupliciter per baptismum de conse. dis. iij. ostenditur. xv. q. i. nec is rē. Male tripliciter. Primo baptisatus ab ecclesie tamen unitate diuisus de conse. dis. ij. Christus Secundo baptisatus in ecclesie unitate consistens tamen criminofus. iij. q. iij. hī qui vbi dicitur. Nolo mortem peccatoris rē Et. c. canonica. e. cau. q. v. Tercio baptisatus et eternaliter damnatus de pse. dis. iij. filius Secundo civiliter vt ab hostibus captus. seruus effectus. libertus in seruitutem ob ingratitudinem reuocatus Et dicitur e contrario viuere. quia inaniter. occisus est ppter fidem cristi Quare mors sanctorum frequenter dicitur ab ecclesia natalis eorum quasi ad vitam nati sine. Tercio seculariter vt monachus vt. s. r. xvi. q. i. placuit. i. Quarto effectualiter. vt paulus mortuus fuit vt ait. Vibi mūdus crucifixus est et ego mundo. xxvj. q. i. que cristo. Quinto carnaliter et sexto corporaliter. Qui duo modi poni possunt. pro eodem et sic lazarus mortuus erat. xxiij. q. i. Si quem forte.

Mortis causa donatio. Re. s. donatio Mortuarius dicitur q quis relinquit in morte vt. no. in. c. conquirente de offi. iudi. ordi.

Moliri est conari. c. qz ex eo. de pact. li. vi.

Minus nota pau. in cōmento decreta lis. Et si vnanimiter de postu. pla.

Mos est longeva consuetudo de moribus tractatur. c. mos autem dis. i.

Motu pprio gracia fieri censetur quādo hoc expresse cautum est in eadem nec sufficit si pberur quod papa motu pprio fecerit nisi contineatur in litteris. ca. Si motu pprio de preben. li. vi. et ibi 2 cor. i. glo. fina.

Mortetenus. i. ad mortem. xxiij. q. v. Mortificasti te mortetenus infirmatum.

Mox qualiter capiat est glo. in. ca. Quia propter de elect. super verbo mox et in. l. i. ff. si cer. peta.

Mu

Mucor est vicium panis vnde dicitur panis murescit vel mucus fit.

Mucro est ensis de boe vide. archi. in c. si. de excep. li. vi. Et sumitur quādoqz p excoicatione vt. xvi. q. i. Disis. vbi in fine dicitur. Felici mucrone episcopi sacerdotum piacula resecentur. i. salubri excoicatione episcopi sacerdotum crimina puniantur. xxiij. q. corripiantur.

Mulcta est amaduersio vel pena pecuniaria arbitrio iudicis inflicta ad correctionem malorum morum Pena ē autem certa imposita a lege quā quisqz euitare pōt. vt. no. in. l. quādoqz in glo. super. ver. vel tercio. l. de ser. fugi. et in. l. mulcta. ff. de condi. et demon. ver. gl. dicit quod sit pena extraordinaria p arbitrio. et ibi a testatore imponitur Dicitur autem mulcta illa pena que non est a lege statuta vel expressa Nam iudices in pluribus casibus legibus non scriptis sic mulctare possunt litigantes Et hoc pater differentia inter mulctam et penam Nam pena generaliter sumitur tam pro pena pecuniaria quam p pena corporali seu capiti li Sed mulcta pro pena pecuniaria et per sententiam a iudice interrogata. vnde bene appellatur a mulcta non autem a pena. l. Si qua. pena. ff. de ver. sig. Itē mulcta non inducitur nisi a maioribus ingratibz sed pena a quolibet iudice.

Mulctare est punire pro pecunia. et aliquando ponitur p abbreviare.

Mulio est custos mulorum vnde Mulio mulorum agazo dicit asellos.

Mulcere est limre placare vel blādiri.

Municipium est opidum ytalie vel in puincia aliqua pstitutum in quo pacis obseruande causa milites pstituti erant. si autē in municipio nati sunt non min⁹ dicuntur municipales vt. l. municeps. ff. de. ver. signi.

Municipes dicuntur qui cuiuscumqz municipij manerij loci ve tenentur custodiam Et dicitur a munere et capio nō obstante quod munus non capiatur Et tām municipales dicuntur qui in eodem municipio nati sunt vt. l. municipes pal. vel dicuntur qui in municipio faciunt munera sed abusive.

Municipium est ciuitas et municeps
cuiuscunque ciuitatis ciues appellantur

Municipalis honor est administratio
reipublice cum gradu dignitatis siue cum
sumptu siue cum erogatione pertinens. ff.
de mune. et hono. l. honor.

Municipalis magister dicitur ille qui preest
municipibus.

Municeps originarius dicitur ab ori
gine patris non sua causa ut in. l. filius.
l. de muni. ori. li. x.

Multociens et tocies no. archi. ix. q.
ii. non est.

Multiplicatio est quando dispositio.
iteratur seu multiplicatur. x. gra. Testa
tor pluribus heredibus institutis legat ab
vno. x. ticio ab alio. x. et sic de alijs. a quo
libet herede. x. in solidum debentur. l. si
pluribus. §. i. ff. de le. §. quia significati.
sumitur ex multiplicatione dispositionis
iuncto quod qualitas est multiplicabilis.
ideo ex qualibet dispositione debetur que
libet qualitas adiecta. Item ibi. testator
ab herede instituto legat. x. ticio. et si he
res non erit substituit seipsum et ab eodem
legat. x. eidem ticio. institutus non est he
res. et substitutus tenebitur tamen ad. x. ab
ipso relicta vel ab instituto quod idem est ar.
licet. ff. de le. i. et. l. seruo. §. si quis apud
eo. ti. Racio. quia substitutio significat.
substitutum esse appositum loco instituti.
Item ibi. testator legat. x. ticio in testa
mento. et eidem ticio legat. x. in codicillis
singula debentur. quia multiplicatio sig
nificatur. l. quinquaginta. ff. de pba. §.
ibi. testator legat. x. ticio in testamento.
post in eodem testamento legat ticio. x. se
mel tantum debentur. ut. l. plane. §. Sed
si non. ff. de lega. i. Quia ex eodem testa
mento et eadem quantitate concluditur te
stator quantitate non voluisse multi
plicare nisi euidenter probaretur contrarium
Sed ibi. testator legat. x. ticio postea in eo
dem testamento legat ticio. xv. utraq. quin
titas debetur. l. plane. §. alle. Et a contrario
sensu cum dicit eadem. et est ratio ex di
uersitate quantitatis. Nec si diceret ti
cio cui legavi. x. volo praestari. xv. tunc enim
xv. tantum debentur. Adde dic in contrariis
tibus per quolibet probabile medium con
cludit. Ita multiplicatio debet signifi

catur. ver. gra. Numeravi tibi. x. et incon
tinenti stipulor. xx. illa debentur. l. si ita.
ff. de noua. et de le. quia significatum su
mitur ex stipulatione facti incontinenti.
post numerationem. Item ibi. promitto ti
bi. x. tibi promitto. x. bis tenentur. quia si in
telligentur de eisdem. x. promissio secunda est
frustratoria quod non est dicendum ar. l. si
quoniam. ff. de le. i.

Munus est duplex. aliud publicum a
liud priuatum. Publicum est quod in am
ministranda republica cum sumptu sine
dignitatis titulo subministratur. ut. ff. de
mune. et hono. in prin. Et differunt mu
nus et donum. quia munus est cum aliquid datur
causa precedente. donum vero sine causa ut
ff. de ver. signi. l. inter donum. et. c. peccatum
de re. iur. li. vi. Et inquit pau. in. l. munus
ff. de. x. sig. Munus tribus modis dicitur
Vno modo donum. altero modo onus. in
de immunitas appellatur. tercio officium
Vnde munera militaria inde municeps
qui munera civilia capit Vnde dicitur.
Dat meritum munus. sed offert gratia do
num. Munus cum causa datur donum si
ne causa. De hoc etiam per io. an. in glo. c.
accusatus de heredi. li. vi.

Munera patrimonialia et mixta. R.
in spe. de censu. et exacti. in tractatu libel
lor §. Nunc autem dicendum. x. que au
tem sunt munera Item munera alia sunt
sordida. ut arene fodiente calcis coquen
de que in dignitatibus constitui non possunt
runt Alia non sordida contrario modo se ha
bentia.

Murx est quoddam genus piscis In
de murilegus quasi legens murices. sunt
autem murices pisces ex quorum sanguine.
fit attramentum imperiale in quo purpu
ra tingebatur ut secundum accur. in. l. i.
l. que res ven. non pos. Etiam coquilius
est animal simile et utrumque debet simul
comburi et simul teri ut ex eis fiant signa
Murilegulus dicitur seruus auctori
tate iudicis manumissus quem dominus li
beros grauando manumitti disposuit. li
beri tamen mortuo patre seruus istum non
manumittitur. Et sic tanquam mus per forami
na liberatur. i. libertatem consequitur quod
iure. potestate manumittitur. l. de murile.
in rubri. li. xi. secundum accursi. ubi dicuntur

inileguli serui qui capiunt pisces qui
dicuntur nutrices vt. s. Et in illis ser-
uis partus non sequitur matrem sed suc-
cedit patri in officio et in hoc est speciale
vt. l. qui autem patrem et. l. bi qui li. 7. ti.
pal. Et hoc de iure romano Secus autē
de iure longobardoz. quia semper indete-
rionem trahitur statum vt sit matrimoniu-
m. Si autem p̄cubinatus seruatur ius
romanoz quod sequitur ventrē insti.
de ingenuis in glo. in

¶ *Julio. i. fatuus.*

¶ *Monimenta dicuntur p̄bationes et in-
strumenta que cām muniunt vide de ele.
c. quāvis in glo. fi. li. vi. Alias monimen-
ta dicuntur eo. quia monent et informāt
indices quid facere debent.*

¶ *Mutatoria dicuntur vulgo diversor-
ia vel fullonica quasi secreta edificia. et
ponitur etiam p̄ vestimentis plurib⁹ mu-
tationem habentibus.*

¶ *Mutatio capitur p̄ variatione in fac-
to. ver. gra. Testator legat ciphū vel po-
culum et fit massa vele contra legatū nō
p̄mitur ymmo debetur massa poculo le-
gato vele contra. l. seruū filij. §. si pocula
fi. de le. i. quia non significatur voluntas
testatoris mutata Et quia poculi ad mas-
sam et masse ad poculum facilis est redu-
ctio. et sic non magna immutatio Etiam
nec in estimatione est magna distinctio.
Item ibi. testator lanam legat et inde fa-
cit vestimentum legatus p̄mitur. l. lana
ff. de le. iij. quia ex mutatiōe rei signifi-
catur voluntatis mutatio. et sumitur signi-
ficatum ex hoc. quia lane ad vestimen-
tum non est facilis reductio. Etia quia q̄ ad
estimationem magna est distinctio simi-
liter quo ad aptationem. q̄ vestimentū
alteri vix adeptat. et si adeptat hoc fitcū
magna diminutiōe sui S; ibi testator la-
nā legauit. heres de illa vestimētū fecit
legatus non perimitur. l. seruū. §. Item
si lana. ff. de le. i. secundum intellectū gl.
ibidem Racio. quia mutatiō facta p̄bere
dem nullatenus significat voluntas tes-
tatoris mutationem Et idē dic in aliena
lana legata ponendo quod dñs ex ea ves-
timentum fecit Nam ex hoc non signifi-
catur mutatio voluntatis testatoris nisi
si alias appareat non est tamen dicendus*

quod debetur vestimentū sed estimatio
lane. Item ibi. testator legauit areā dein-
de domū desup edificauit. domus debet
l. seruus filij. §. aree. ff. de le. i. quia area
est fundamentum et pars potissima Etia
quia testator mutando videtur in eadem
remanere voluntate Nec impositio edifi-
cij sufficit ad mutatiōē voluntatis. p̄m-
mo quia voluntas remanet in legato. et
edificium sequitur suū significatū qd tes-
tator legat domū. Item ibi. testator le-
gat domū. domus ad aliam aream redu-
citur area debetur. quia legatū tenet i to-
ta re et qualibet sui parte Ergo et si in p̄-
te rei perimitur tenet tamen in parte re-
manente hoc addito quod ex mutatiōe
rei nulla significatur voluntatis mutatiō
Sed si testator legat domū que ad areā
reducitur deinde aree edificij impositio
nihil debetur. l. Si ita. §. si domus in fi.
ff. de le. i. Racio. quia alia domus est et
non illa quā testator legauit. Item ibi.
testator legauit nauem destruitur nauis.
et ex eisdem tabulis reficitur debetur. l.
Si res. §. aream. ff. de solu. Racio. q̄ est
eadem nauis ex eisdem tabulis refecta.
¶ *Mutulare est aliquod membrū ampu-
tare. vel aliquod integrū destricare. vt bo-
mini manum vel pedem. vel aliquod mē-
brū auferre.*

¶ *Mutuum est quod alicui p̄sentatur vt
tpe suo reddat Et dicitur quasi de meo
tuum Unde est nomen cōpositum ex co-
rupto et integro. quia quod meus fuerat
mutando tuū facio Unde res que ponde-
ratur vt argentum et similia que numerā-
tur vt pecunia. et que mensurantur vt fru-
mentum mutuari possunt vt. l. q. ff. si cer-
peti. §. mutui datio. vbi dicitur qd mu-
tui datio p̄sistit in his rebus que ponder-
re. mensura numero ve consistunt insti. q̄.
mo. re. contra. obli. in prin. veluti oleo.
frumento. pecunia numerata &c. Et licet
usura sit quicquid accidit forti in mutuo
ex pacto vel intentione. p̄ncipaliter tñ in
alijs rebus puta vestibus vel alijs non in
mutuo p̄sistentibus etiam usura p̄mittit̄
vt. ruij. q. iij. c. pleriq̄. et. c. sequenti. Usu-
ra est vbi amplius requiritur quā datur
Pro quo distingue duplicē usurā Vt. i.
de liz. d. S; nūquid erit mutuum si quis*

ues ad numerū dederit **R**espondet qđ
non. qz in mutuo inspicienda est natura.
et p̄suetudo rei mutuate. Nam pecunie p̄
suetudo natura et ap̄ri tudo est vt ad nu
merum detur. l. i. ff. de p̄traben. emp. et
ven. Et sic de frumento. Sed libri. equi.
oues et similia non dantur ad numerum
nec sic ad pondus vel mensuram eo qđ res
mutuata non est eadem sed p̄similis red
di debeat. Et in h̄mōi rebus non potest
om̄oda similitudo inueniri ita quod res
semp̄ omnino similis vendatur.
Intutum enim dātes et nihil ide spe
rantes. c. de vsu. c. p̄sultit et. c. navigā
ti. eo. ti. in glo.

na

Ancisciē

aliquid acquirere cō
sequi v̄l adipisci. **N**ū
dē nactus sum illam
rem. i. adeptus suz v̄l
acquisiui eam.

Natura dē multis modis. **N**ūqz vis
intra rebus similia de similibus p̄creās
Sed stimulus vel instinctus nature ex se
sualitate pueniens ad appetendum p̄cre
andum vel educandū. **T**ercio instinctus
nature ex rōne pueniens vt est glo. i. dis.
i. **I**us autē naturale.

Naturalis dicitur filius ex concubina
que in domo p̄ria tenetur vnica quasi lo
co vxoris. Et talis in bonis patris ab in
testato succedit in duas vncias paterne
substantie si alq̄ filij legitimij nec vxoris.
erent. in bonis autē maternis cū filijs lei
gitimis succedit.

Natale dē scriptura cū annis dñi et p̄
conizata que dicebat lucū esse natū inge
nū. Et sic in legēdis sanctorū intulatur
natali sancti ioh̄is. qñ moritur quasi tūc
nascatur nūq̄ moriturus vel dē p̄ma na
tiuitas que est de iure naturali. Et om̄nē
hominem dicit liberū vnde p̄stitutū est nō
efficere manumissionem natalibus. i. in
genitrici. insti. de inge. in fi. **I**te dicim?
seruus iste instituitur natalibus. i. liber
tati quā habz ex iure naturali. ff. d. nata.
leg. ii.

Naulū est vectura siue p̄cium qđ p̄sta

tur p̄eadē facta collatide inter vectores
vebentis p̄mercede navigationis illis q̄
nauigium exercent vel ducunt. **U**nde lu
do. de ro. in singularibus suis dicit ad q̄
stionem talē nautem p̄duri. vel muliones
aut galeā ad portandum familiam meaz.
Quid si morantur aliqui in navi vtrū p̄
illis nauta debeat naulum vel pensionē
habere. **S**ub distinctione si fit puentō d̄
illis ducendis vel ad talē locuz de p̄ortā
dis tunc p̄ mortuis non debet solui nau
lum. **S**i vero sit de illis pactū in navi po
nendis tunc secus. **T**ercio si dubitatur d̄
verbis tunc etiam debet naulū ter. est sin
gularis in. l. si vebenda. in p̄n. ff. ad. l. ro.
de iactu. **S**imile dicitur de infante nato
in navi. ff. locati. l. si adest. §. si quis mu
lierem.

Nauta est qui mīstrat navi vel ducit
naue eam gubernans. et ea que ad vsum
eius p̄tinent faciens.

Nautic⁹ tiberin⁹ ē q̄ nauigat ī fluue ro
me vebendo in romaz vel extrahendo ad
castra vt. l. de nau. tiber. l. ad castra. li
bro. xi.

Nauticum fenus est quod p̄pter nauti
cam pecuniam. vel quasi nauticam exigi
tur.

Nautica pecunia est que periculo cre
ditoris in nauigio suscepto datur trahen
da. Sed quasi nautica est cum periculuz
mutuate pecunie in me recipio si aliqua.
condicio non existat puta si piscator non
capiat p̄ces et h̄mōi

Naufragi⁹ est naue fracta submersio
rerum siue corporū. Et dē quasi nauis fra
gium. i. fractura.

Nauicularij seu nauleri sunt qui trās
portant publicas spēs scđm accit. l. de
nau. publi. spe. transf. li. xi. sup̄ rub. Et di
cuntur etiam illi qui ante nouarias spēs
a susceptoribus in puincia accipere ⁊ ro
mani vel in castra vbi erāt milites defer
re debebant.

Nausochoni⁹ est domus in qua iuue
nes educantur.

ne

Necessitudo est parentela v̄l cognatō
l. non est singularis. ff. de re. iur. x. glo. sic
exponit.

Nec p vno capit. ff. de acqui. pos. l. q
absenti. §. i. De hac dictōe vi. l. de indi
cti. vi. tol. In aut. Qui relictum

Nec implicat serum contrarium exps
se vno. in. l. i. iur. ignorātia. l. qui admit.
ad bo. pos.

Negocium est triplex scz. cōmune. pu
blicum. et priuatū. Cōmune q̄ p̄inet ad
dispositionem alicuius regionis Publi
cum q̄ p̄inet ad regimē alicuius ciuita
tis Sed priuatū quod p̄inet ad priuatam
p̄sonam Et istis trib⁹ negocijs correspo
det triplex dispensatio scz. politica que
consistit in p̄uisione pluriū seu totius cō
munitatis Et hoc docetur in octo libris
politicoz aristotilis. Yconomica que cō
sistit in dispositione familie Et habet in
duobus libris yconomicoz aristo. Et mo
nastica vel ethica que consistit in regimē
suūp̄ius tantū Et illa tractatur in decēz
libris ethicoz eiusdem.

Negociatio est in p̄mercis sicut nego
cium in dispensatione Vnde tam negoci
atio quā negociū aliqñ significat actōez
alicuius rei. cuius p̄trariū est ocū Aliqñ
actionem esse idem q̄ iurgium litis. Et
dē quasi negans ocium. c. forus. §. nego
cium. de ver. signi.

Negligentia est eius quod fieri debet
vel potest obmissio.

Negatiua apud iuristas est im̄pabili
vt. vi. q. v. Actor. l. de p̄ba. l. Actor. de
elec. bone memorie. i. vbi dē negantis fa
ctus nulla est p̄batio subaudi directa qz
quod nihil est non cadit in sensum Vnde
sciendum quod multiplex est negatiua. s.
facti. dicti. iuris. et qualitat̄is. et quedaz
mixta quedam pura

Vnde negatiua facti duplex est scz. pura
que habet determinationē t̄pis loci vel
alterius rei puta. quia est coartata. ad
certas personas de qua est causis in. ca.
Tercio loco de p̄ba. ver. coartatur ad p̄
sonas capituli. Et illa p̄bati potest indi
recte. ver. gra. Si instrumentum exhibea
tur continens stipulationē factā tali die
vel loco ar. c. ex tenore de testi. aut nō ha
beat aliquā talium determinationē. et
tunc p̄bati non pōt directe vel indirecte
Vnde onus p̄bandi trāfertur in aduer
sarium. et hoc ideo. quia negociationum

non sunt cause nec circūstantie que sūt ne
cessarie in p̄batione vt si quis dicat se nō
quā contraxisse cuz berthā. vel nō cogno
uisse berthā que dicitur negatiua expli
cata de fri. et malefi. c. i. Vel dicitur ne
gatiua positō Est enim positio negatiua im
plicita vt pono quod in electione tantūz
quatuor canonici p̄sentes fuerint vt in. c.
cum ecclesia de cau. pos. et p̄prie. Quas
positiones negatiuas iuris rigor repellit
sed equitas eas admittit si iudici videbi
tur. vt in. c. i. de confessio. li. vi.

Etiam ibi. si aliquis dicat se esse non cita
tum. et negatiua facti mixta dicitur que
cum affirmatiua implicite miscetur. vt il
la que habent affirmatiua implicite dicē
do Ego non renūciaui sponte quasi dicat
renūciaui coactus vel inuitus Et hoc de
bet p̄bati ab eo qui negat. c. sup. hoc de
renū. Sed negatiua iuris p̄bati potest vt
si dicat quis alicui non potes esse testis
debz hoc p̄bare Similiter si negetur emā
cipatio rite facta. et negans aliquis iuste
factum debet hoc p̄bare quod non sic fa
ctum de iure sed contra ius vt in. l. ab ea
parte. §. i. ff. d. p̄ba. vbi dicitur ab ea par
te que dicit aduersariū suū ab aliquo iu
re p̄hibitum esse specialiter lege vel cōsti
tutione p̄bati oportere Adz responderet
si quis negat emancipationem recte faci
tam p̄bationem ipsum p̄stare deberet.

Negatiua vero qualitas duplex est. s.
aut qualitat̄is intrinsece aut qualitat̄is ex
trinsece De qualitate intrinseca vt cū ho
mo nascitur. et tunc p̄sumitur negatiua
nisi p̄betur affirmatiua Vnde si negatur
scientia p̄bandum est hoc examinatione
iudicis de p̄ben. Cum scdm apostoluz
Si etas per aspectum corporis. si legitimi
tas. aut ergo is cui legitimitas oppo
nitur ē de hoc infamatus. Et tunc cogit.
se purgare. c. bone pal. Dicēdo ergo Al
le non est ydoneus non est legitimus nō
est soluendo et. p̄bati debet ab eo qui di
cit. quia quilibz p̄sumitur ydoneus bon⁹
et. nisi p̄trarium p̄betur. de p̄sump. Du
dum de scruti. in or. fa. c. vnico et nisi. iul
p̄sumit in contrarium. ff. de dona. in. vi.
et vxo Quintus. ff. de p̄ba. Si pactum.
et. l. si cyrographum. Etia iudex qui ha
bet hoc ex officio suo cuncta rimari. e. i. w

dicantem. *xxx. q. v. et. xxiij. q. viij. occidit de offi. dele. sup. questionū. §. intentionis potest et debet si viderit expedire et interrogare super negativa ar. ff. d. interro. ac ci. l. ubicunq. et. c. cum iohannes de fi. i. stru. vbi index facit interrogationez quā etiam pars facere non poterit cum esset i causa conclusum Faciunt no. hosti. et in no. in. c. super his de accu. Et maxime super negativa vbi agitur de salute vel periculo anime ar. de re. iudi. c. lator ad fi. Et dictis elicitur quod quis in iudicio excusatur a respondendo positioni negative Ideo quia qui negat non ponit sed remouet siue sit negativa implicita siue explicita quam faciunt hec dictiones tantum solum et. et spe. ti. de positionibus. §. viij. Sic pbat neutra pdictaz poni posse. Nam positiones succedunt in locum pbationum vt in auten. de hīs qui ingreditur ad appel. §. si. vnde id solū venit et in positione quod in pbatione Sed negatiue vt pducitur nulla est directa pbatio ergo nec positio. et dat bal. rōnem. qz responsio ad positionez fit ad releuandū ab onere pbandi Sed positiones negatiuas non habet necesse pbare ergo non ē ei respondendum Et ita dicit sentire gl. in. l. ij. in. §. obseruari. l. de iura. calum. Si vero haberet necesse pbare tunc deberet responderi vt. c. i. de ptes. li. vi. Idem dicit negativā positionem esse in qua ponitur dicto absqz vt no. l. i. actor. l. de pba. in. ij. questione. hoc verū quando ista dictio absqz venit ad exclusiōem alicuius affirmatiue et ita ex se nō implicat affirmationem Secus si implicaret illam. x. gra. pono qz res fuit absqz eo quod tunc tali die pcuterem. quia tota die fui absens alibi Nam talis positio non dicitur mera negativa quia oritur ex affirmatiua scz fui alibi Et hoc tenet spe. in. ti. de posi. §. videndum. x. viij. fa. no. in. ti. de inuti. sti. §. item verborum. Itē quia ponens illud quod ponit si negatur necesse habet pbare. l. actor pal. que ē canonisata. vi. q. vlti. acto. in qua dicitur. actor quod asseuerat pbare se non posse pfitendo reuz necessitati monstrandi cōtrarium non asstringit Cum prerū naturam factum negantis pbatio nulla sit Et*

sicut ppositio negativa vt pducitur est. sic etiam positio negativa est triplex scz facti iuris et qualitatē Et facti duplex scz. simplex et pura Que non habet determinationem loci temporis vel rei p similes. vt illa pono me non cognouisse bertbani. c. i. de frig. et malefi. et. De tali etiam i. c. Cum ecclesia sutrina. de cau. pos. Et alia impura vel mixta videlicet que ē certo loco coartata vt in. c. pposuisti de proba. vbi per loci inspectionem pbatur non cognita Et habet in se sensum affirmatiuum implicitum vt non cognita. i. virgo Et dicit bar. de sar. in. l. quicunqz palle. se semp defendisse. quod qui pponit negatiuam debet eam pbare. etiam si non sit coartata loco vel tempore quia intelligitur coartata psona pponentis p. c. ple rigz. ij. q. vij. vbi boni viri sufferunt pcta aliena et tacent quia que sciunt iudicibz pbare non possunt Et hoc ipse idem concudit. l. de ser. fugi. l. palle. Donat actor quicqd velit affirmatiue vt negatiue p intentione sua fundanda hoc pbare debet Et nota quod antiqui doctores negativā pbati non posse intellexere p testes Sed hodie index potest admittere positiones negatiuas que non possunt pbati nisi p confessionem aduersarij si saltē hoc videatur ei equū et expediens De hoc de temp. or. dilectus de eta. et quali. c. vlti. Et est glo. antepenult. in. c. i. de confessio. li. vi.

Nepos est filius filij vel filie. sed neptis filia eorundem Etiam nepos capitur p filio fratris. c. ij. de arbi. c. fundamēta de elec. li. vi.

Nepos postumus est qui post mortē sui natus est supstite suo parte.

iii

Nisi quod modis capitur vide per di num in. regula peccati. li. vi. et. l. actione l. de transact. Nam quando dictio nisi sequitur negationem tunc stat inclusiue et sic ponit respectum excipiendi vt in. c. postulasti et in. c. Sedes de rescrip. c. romana. x. ij. d. app. li. vi. Si vero precedit affirmatiua et hoc respectu excipiendi tūc priuat. c. i. de appel. c. Si vero de sen. ex. cum similibus Item si adicitur orationi

affirmative priuat de testi. c. de testibus. in fi. Quandoq; nec ponit nec priuat. ij. q. i. hec est ratio. Nam oratio pcedēs nō pplectabatur illum casum. Interdū ponitur p sed. xvij. dis. Si deinde. Quandoq; p si non vt. c. pterea. ij. de app. er. c. qui cunq; de sen. ex. li. vi. Vnde qñ ponitur nisi in sententijs et in vltimis voluntati bus videtur inducere pditionem secus in ptractibus. De hoc vi. per dominū dy. s. s. Et dictio nisi cōponit ex in. i. nō si quasi si non. Et sumitur tripliciter. Prio conditionaliter. Secō exceptiue. Tercō his modis simul. Item cōditionaliter. dupliciter. vel quo ad resolutionem vel quo ad dispositionem. Quo ad resolutionem ibi. vendo tibi fundum. p decem nisi alius infra mensem attulerit meliorem cō dictionem nā venditio est pura solutō cō dictionalis quia resoluitur vel rescindit. si alius infra mensem attulerit maius p. cium. sed non stabit venditio. l. ij. §. Si i diem. ff. p emp. Item ibi lego. x. nisi na vis ex assia venerit infra mensem disposi tio est pditionalis. qz sensus est. si non ve nerit legatum valeat et pficiatur. Simi liter ibi. lego nisi noluerit dispositio pdi ctionalis et legatum pditionale. Et est sensus lego si heres non contradixerit seu repbauerit sicut apposita pditione si ca pitulum nō ascenderit. l. si. ff. de condi. i sti. Item ibi lego. x. adimo nisi navis ex assia venerit ademptio est pditionalis. Et est sensus adimo legati et nolo tenere ipsum si navis venerit et qz ademptio est sub pditione videtur datus sub ptraria pditione. l. quibus diebus. §. qui ticio. ff. de p di. et demō. Significat etiā excepti ue quando eximit seu tollit aliquid qd est in oratione pcedenti vt non sit idem ius vel idem defectus. Et hoc dupliciter vt p missum est scz affirmative post orationes negatiuā. et negative post orōnē affirma tiuam. vt nullus homo currit nisi sortes. omnis homo mouetur nisi plato fa. l. ij. §. de transact. r. l. Si eū in fi. ff. si quis cau cio. cum ibi nō. Item in predictis vbi re fertur ad resolutionem et ademptionē fa cit pditionem. Et significat etiā aliqua liter exceptiue. et sic pditionaliter signi ficat et exceptiue simul.

Neophitus dē nouus in fide vt. xlvij di. quoniam a neos qd est nouū et phitos quod est fides. Item dē nouus in religio ne. e. di. Sicut olyn. Et phibetur talis. ordinari duabus de causis vt ponit Bos. in suz. de temp. or. §. Sequitur. **N**ihilominus et nihilomagus differunt qz primum includit affirmationem secun dum negociationem vt insti. qui. non est pmiss. fa. testa. §. i. in glo.

no

Nominator. idest elector. officialium. vt. l. de peri. nominato. l. i. et. ij. li. xi. **N**omen quandoq; idem est quod ius. debitoris vt in. l. a dmo pio in pluribus. §. vbi dicitur quod primo debent venire id est vendi mobilia. secundo immobilia tercio nomina. i. iura debitorum p dem p natorum. Et specialiter in. §. Sic quoq; et sequentibus. Item quandoq; nomen idē est quod fama vt dicendo. melius est no men bonum quam vngenta preciosa Ec. vj. Etiam quandoq; capitur p nomine rei pprio vel appellatiuo. Et sic dē nomē cō lonans debet esse rei. xxi. dis. Cleros. de preben. cum scdm apostolum insti. de do na. §. Est et aliud genus. xvij. q. i. si cupit De nomine proprio dicitur quod simili tudo nominis inducit affectionem. ff. de le. ij. l. cum filius. §. pater iuncta glo. et. ff. dele. i. Si quis infundi vocabulo. ver. dicitur quod de nomine pprio non est cu ra vel de cognomine dum in substantia. non erretur. quia nomina hoīm mutabi lia sunt rerum aut immobilia. **N**obilitas secundum bar. de sar. fer rato in tractatu de nobilitate quem com posuit circa. l. Si vt pponis. l. de dig. li. xij. Post quatuor opiniones de nobilita te quas reprobat Nobilitas est qualitas illata per principatum tenentem qua qd ultra honestos plebeos acceptus ostendi tur. Primo dicitur qualitas. quia potest. adesse vel abesse preter subiecti corrupti onem. Nam mulier plebeya nubens no bili nobilis efficitur. l. mulieres. l. §. dig. et. l. femine. ff. de sena. Et bñ quibus ipa tor de nouo concedit dignitatem vt i to. ti. prealle. Itaq; mulier nobilis nubens plebeyo efficitur ignobilis sicut ille qd ppe

delictum perdit dignitatem. l. quoniam. et. l. iudices. l. e. ti. Et sic in aliquo tempore quis est nobilis in alio ignobilis ymmo in vno loco et non in alio. vt sarracenus nobilis captus a xpiano est ignobilis et seruus et econuerso Dicitur illata. qz nullus a seipso potest habere dignitatem vel nobilitatem sed oportet quod per alterum pferatur. ymmo qui sua auctoritate assumeret in crimen falsi incideret. vt. in. l. iuliam maiestatis. ff. de fal. Et in re. in. c. i. l. vi. Etiam qz dignitas infertur alium ex mera gracia pcedentis scz pncipis qui non recognoscit superiorem alias enim superior cogeret inferiorem vt daret dignitatem sic esse ex debito Possunt tamen pcedere aliqz cause ex congruo impellentes pcedentem. vt sunt virtutes et actus virtuos. ff. de ori. iur. l. q. in penul. et vlti. columna. rē. Dicitur p pncipatuz tenentem Sed principatum omnium tenet deus qui qz nobilitates et dignitates temporales immediate instituit quādoqz alius princeps non recognoscens superiorem temporalem Nā baro qui non est miles potest certo casu facere militem licet contrarium no. l. y. in. l. iij. l. d. de re. tu. et bar. in. l. si. l. vñ libe. vbi dicunt qd q nō est doctor nō pōt facere doctorem nec militem qui nō est miles Possunt tamen reges vel duces extra regnū suum in alienis partibus facere milites. quia ea q sunt voluntarie iurisdictionis vt est facere militem possunt exerceri extra territorium. l. i. et. ij. ff. de offi. pconsul. et legat. Dicitur qua quis ultra honestos plebeyos. quia plebeyoz quidam sunt honesti. quidam viles. l. mulier. l. e. ti. licet ergo honesti plebey sint magis accepti nō tamen sunt nobiles quia nobilis est acceptus ultra honestos plebeyos. Et dicitur acceptus. quia nobilitas consistit in hoc quod princeps facit quem gratum et acceptum licet in ciuitatibus que reguntur per populum nobiles sint interdum minus accepti et plus puniantur in penarum impositione Dicitur vltimo ostenditur. qz si quis per mille annos viueret cum omnibus virtutibus et princeps eum summe diligeret et acceptum haberet. tamē plebeyus remaneret donec in eum infertur di-

gnitas nobilitatis per principes quā ostenditur acceptus ultra plebeyos Et potest ostensio fieri verbis expressis hoc continentibus. l. ille autem. §. cum verbo. ff. d. le. iij. Quandoqz etiam non exprimitur verbis et tunc debet fieri aliquo actu hoc qsi de necessitate importante. l. pro herede. §. pomponius. ff. de acqui. here. vt si conceditur alicui officium quod habet dignitatem vel nobilitatem annexam vt comitatum ducatus rē. Cetera de nobilitate videlicet quatuor opiniones et tres nobilitates Et qualiter aliquis debeat probare nobilitatem vi. in tractatu palle. Et vtz nobilis p ingressum religionis perdat nobilitatem vi. ludo. de ro. in singularibus suis bal in. l. deo nobis. l. de epis. et cle. et quod non fa. ff. de re. iur. l. iura. que dicit iura sanguinis nullo iure civili dirimi possunt Et nobilitas est quoddā ius sanguinis quod est incommutabile vt in. l. ius agnationis. ff. de pact. vi. glo. or. xvij. q. ij. Scripsit. xx. q. iij. presens clericus qui volunt quod sic quas approbat spe. in ti. de statu monach. §. i. ver. ri. Etiam dormini de rota inter quos talis questio d facta fuit mota allegabāt duas glosas apte volentes monachum nobilitatem perdere Primam in. c. i. de purga. cano. sup. v ingenuus non est Secundam in. c. Ea que. de statu regu. super. v. psonarum delectu. Quibus tamen non obstantibus domini de rota contrarium determinarunt pra rationem vt. s.

Non obtemperare. i. nō obedire vt qui sciens non parer vocatus a domino vel iudice.

Non significat negative cōmuniter. quia aduerbium negandi. Quandoqz tamen etiam significat affirmatiue vt ibi promittis mihi decem et respondes quare non. l. i. §. i. ff. de. ver. obliga. Nam sensus est quod promittis et consentis significato sumpto ex dictione quare iuncta. dictioni non quasi diceret Non est ratio negandi. i. assentio. Et ideoz ibi si interrogatus an velim adire hereditatem michi delatam respondeantur non. videor adire hereditatem. Secus si dicerem hec hereditas non displicet. Nam tunc non videor adire. quia non sequitur non displicet.

et ergo placet. qz est medium internd bi
splicere et placere scz non placere sicut ē
medium inter velle et nolle scz non velle.
Nec obstat. l. Cum antea. l. de arbi. s.
ter. dicit Non displicet Et ptes sententi
am ab arbitrio laram videntur a pprobare
re. quia ibi nō displicere capitur pro pla
cere et hoc ex approbatione arbitri Enā
qñqz duplicatur dictio non. tunc signifi
cat affirmatiue. l. duobus. ff. de. s. signi.
Nam due negationes faciunt vnaz affir
mationem. quia negatio destruit negacō
nem nisi pabili medio pferentis inferat
voluntas vt. l. i. l. de ser. fugi. et. ff. d. of.
pfect. vrbis. l. pmulgaris. et. ff. de sena. l.
femine Et de iureiu. Et si cristus in pn.
Notabilis. i. notatus vel infamis. ca.
ex pte ade de testi.
Non admitti ad partem capitur p ip
so quod est non admitti facta distribucō
ne ad ptes qñ ps cui facta est nō admitti
tur **D**el ideo qz in rerum natura non est.
vel quia alias admitti non potest. s. gra.
legatum relictum est mihi et postumo.
Postumas existens in vtero licet non ad
mittatur ad partem significatur tamen
me tantum admittendum ad partem. l. si
duobus in pn. ff. dele. i. **R**acio qz mihi p
tū relictā est Et si dicatur deficit pūct?
qz non admittit. ergo pars eius mihi ac
crescit ex dispositione legantis vt patet i
materia coniunctionū et sic admittar ego
ad totum **R**esponderetur qd nō deficit cō
iunctus in casu pmissio quia spes est eum
nasci et admitti **I**tem ibi. testator mihi
et ei qui capere nō pōt legat decem ego
ad quinqz tantū admittar. l. Si tico. ff. d.
le. ij. Et itelligit bar. qd capere nō potest
quia aufertur ei res a testamentorāquā
indigno. et si non admittit loco eius ad
mittitur fiscus et sic pars eius non defici
cit nec mihi accrescit. **I**tem ibi. testator
legat mihi et seruo suo pprio ego admit
tor tantū ad partem. l. plures. s. **S**i con
iunctum. ff. de le. i. qz ex pte tantū mihi
relictum est. et pars pūcta non omnino
deficit. qz naturaliter seu de equitate sibi
debetur. **S**ed ibi legatur mihi et illi qui
nō est in rez natura nec esse sperat admit
tor ego ad totum. l. Si duobus ptealle.
s. si. ff. de le. i. **R**acio. quia pars pūcta

omnino deficit **A**d ergo in omni casu
quo pars totaliter deficit vel quia cōiun
ctus moritur ante testatorem vel relicti
est postumo qui nascitur abortiuus. vel
si coniunctus repudiat quia tunc ps con
iuncti omnino deficit et ideo ppter pūna
ctionem alteri pti accrescit l. de pūetur
dine quarundam partium vt francie con
iunctio non significat ius accrescendi.
Adeo quantumcūqz deficit ps vnus alē
tantum ad prem admittitur scz sibi reli
ctam **S**ignificat ergo nō admitti ad pte
ipm pūctum ad partem tū vel ad totū
admittendum pte hoc qd libet medium
pabile declarat.
Nolle et nō velle differūt. qz nolo im
portat paise resistenciam ptemptum et oī
modam contradictionem vel repudiatio
nem et nō solū absentia voluntatis. **S**ed
nō volo tantum aliqualem et nō oīmodā
iportat contradictionem vt no. io. an. d. of.
dele. c. prudentiam. s. **S**exta. sup. s. non
velit **E**t qñqz capie nolo vt etiam nō im
portat paise resistenciam p nō volo vt in
c. finē litibus de do. et pū. ibi nolit aut
nequeat scdm io. an. et sequitur vin. **S**i
militer dormiens nō vult legere tunc et tū
expresse se legere non negat vt no. d. spō.
c. ij. **E**t dicto nolle cōponitur de non velle
le. **A**lq tamen talem ponunt differentias.
dicentes qd nō velle significat priuatiue
i. nōesse voluntatem seu motum volunta
tis **S**ed nolle significat positue. i. eē mo
tū nō fieri vel non obtinere illud de quo
queritur **E**t p hoc dicunt doctores qd si
heres deliberando de adeundo dicit se nō
velle adire. **H**ec verba nō significant rep
udiationem. quia non velle adire est nō
habere motum animi ad adeundum **N**ō
autem per hoc sequitur qd repudiet. sec?
si dicat **N**olo adire qz sensus est qd habz
motum animi ad nō habendā hereditatē
et ideo significat repudiationē fa. l. filij.
s. i. ff. ad tercu. ppter hoc dicit lex qd iter
velle et nolle est medium scilicet non velle
et nō nolle. l. i. s. scientiaz. ff. de tribu. ac.
Et hoc d. pprio significato verbi **S**ed ex
circūstancijs possunt recipi alia significa
ta.

Nota est idem quod infamia.

Notare qñqz est replēdere. c. si. d. for

tile. qñqz infamare. c. Accedens de pur.
cano. qñqz considerare. c. Cum olym. qñ
de offi. dele.

Notarius est publica psona. qz ei⁹ ofi-
cium ad publicam utilitatem inuentuz
est. Et dē a notando qđ ē negocia hominū
publice et autentice in publicam et autē-
ticam formā redigere. Et idem dē scriba
a scribēdo et tabellio seu tabellarius a ta-
bula. Re. a. locis suis.

Nochus dē illegitimus ⁊ pprie de ad-
ulterio natus sicut dicitur nocha febris.
que affligit vt quartana non tñ est vera
quarta vt no. glo. in. §. psona vero in fi. c.
nisi cum pridem. de renun. Etiaz dē a no-
ta. i. infamia. quia talis infamiam incur-
rit.

Notorium est triplex. quoddā est no-
torium presumptionis. scz qđ est de eui-
dētia iuris vebementis psumptū et pa-
ternitas filiatio. vbi non requirit alia p-
batio. c. quoniā de filiis p̄sbi. Nā s̄ quod
quis sit alicuius filius nō potest vere p-
bati. l. lucius. ff. de p̄di. et demon. Nñ si
lius est quē nuptie demonstrant. ff. de in-
iur. vo. l. quia semp in fi. Nā si vir et vx-
or aliquē infantem nutriunt. et dicūt est
filiū eoz esse tñc psumitur eoz filius. Est
ergo notorium p̄sumptionis euidētia rei
euidenter a iure p̄sumpta. Aliud est noto-
rium iuris et ē clara iudicialis p̄fessio in
cōvincibilis p̄batio irrefragabilis dis-
finitio. de quo scz notorio quis damnat⁹
est vel in iure p̄fessus. Et sic illud est du-
plex. videlicet p̄ p̄fessionem factam in iu-
re. et per sententiam iudicis vt in. c. vñ.
de coha. cle. et muli. Tercius est notoriuz
facti. scz quod p̄missum vel factum non
dubitat a p̄plo vel maiori p̄pli pte. et per
euidētiā rei nulla potest tergiversatō
ne celari. Nec oportet qđ oēs circūstan-
tie facti sint note vt. c. vñ. de coha. cle. ⁊
mulie. c. cum dilectus. de purga. cano. in
fi. q. i. manifesta et. c. se. Et illud notor-
ium est triplex scz secundum triplices di-
stinctionem facti. Quoddam est facti per-
manētis et continui. qđ deus solis stat.
in palatio papinenſi p̄tinue. c. Dilecto d̄
appel. et illud non indiget probatione.
Aliud est facti transeuntis. vt quod qđā
in publico palatio occiditur coram p̄plo.

Tercium est notorium facti interpolati.
vt quia vsurarius vna die tenet mensam
paratam alia non. Et illud sic describit⁹.
est qđdam intellectuale ⁊ notū sic qđ non
potest aliqua tergiversatōe celari vt qđ
p̄sbiter cognoscat p̄cubinā cum qua ha-
bet animalia gradientia circa focū panē
poscentia. De hoc plenius no. per doc. in
c. vestra. palle. x. tractatur materia noto-
riū que est adeo intricata qđ dicit io. de lig-
na. et dñs antho. de but. qđ multi loquū-
tur de notorio quid sit notoriū ignorātes.
Et in concilio basilienſi in sessione. xx. ad-
ditus est quartus modus vltra tres com-
munes notorietatis. scz quando sacerdos
mulierem de incontinentia suspectam et
infamatam tenet et per suum superiores
admonitus ipsam cuz affectu non dimit-
tit vt in decre. quod incipit. quicunqz cle-
ricus. in quo etiam notoriū concubinariū.
a p̄ceptione fructuum omnium beneficio-
rum suorum trium mensium spacio ipso
facto suspenduntur quos fructus supior
conuertat in fabricam vel in aliam euidē-
tem utilitatem ecclesiā ex quib⁹ isti fru-
ctus p̄cipiuntur. et nisi monitus concubi-
nam dimittat aut auliam non resumat.
omnibus beneficijs priuetur. Et nota qđ
moderni ponunt nouem genera p̄batio-
num que in iure formaliter differunt vt
sunt argumentū. p̄sumptio. iudiciū. fa-
ma. rumor. occultum pene. occultum om-
nino. manifestum. et notorium. Nñ argu-
mentum est ratio rei dubie faciens fidem
de heredi. cum ex iniuncto. de ver. signi. c.
furus. P̄sumptio ē qđdā mediū intellectu-
ale veritatis eliciēde ex circūstancijs isur-
gens de p̄sump. Et studiū. De illa qđ sit iu-
ris tñ ⁊ qđ iuris ⁊ d iure no. in. c. is qđ fidē
despon. x. glo. no. de q̄ntuplici p̄sumpti-
one. Iudiciū ē mediū intellectuale ex ali-
qua singulari circūstātia insurgēs. L. et.
ff. d rei vñ. l. iudicia. Fama ē illeſe digita-
tis status vita ⁊ morib⁹ p̄pbat⁹. Hoc ve-
rū de fama hoīs. Sicut infamia est leſi di-
gnitatis status vita ⁊ morib⁹ rep̄batus.
Sed fama de aliquo negotio est mediuz
veritatis eliciēde et communis ⁊ clamo-
rosa insinuatio insurgens apud totam.
vel maiorem partem populi ex incerto.
auctore proueniens.

Rumor est particularis insinuatō clamo-
ris ab incerto auctore confurgens. Pene
occultum quod probari potest sed diffici-
liter. Occultum omnino est quod nullare-
nus probari potest. Et subicitur iudicio di-
uino de symo. sicut. vi. q. i. Si oia. Ma-
nifestum dicitur quod de facili probari po-
test. et notorium. s. descriptum est. De q
etiam datur exemplum de statua et pens-
sione vi no. in. c. super. eo. de testi. cogē.
et. in. l. Cives. l. de appel.

Nouatio est prioris debita prioris
obligationis pibus hoc volentibus ex-
presse in aliam obligationem transfusio.
vel transactio. ver. gra. Debui tibi centū
aureos sub cōditione si nauis venerit ex-
assia placuit inter nos nouare obligatio-
nem vt illud quod debui tibi sub conditi-
one pure et sine cōditione debeam.
Hec est nouatio ita q prior obligatio cō-
ditionalis transit in posteriorem puram
per nouationem. Eodem modo pone exem-
pla in similibus vt. ff. de noua. 7. l. e. ti.
per to.

Nouale est terra pccisa alias ptermis-
sa que per annum cessat. Alij dicunt quod
ex silua que arboribus exirpatis ad cul-
tum redigitur fieri nouale dicat. Et vtra-
q illarum interpretationum colligitur ex
legibus civilibus. Sed apud notarios ro-
mani pontificis nouus vsus obtinuit qd
nouale etiam dicitur ager de nouo ad a-
griculturam redactus de quo non extat
memoria q aliquando cultus erat vt in.
c. quod p nouale de. ver. significa. ver. de
hoc.

Nouū opus facit qui aut edificando.
aut destruendo aut foueam faciendo pri-
stinā faciem operis immutat. Secus si ve-
tus reficiat. vel incrementū imponat. qz
tunc non videtur nouum opus facere. ff.
e. ti. l. i. §. nouū. et. §. si quis edificium.

Noui operis nūciatio secunduz host.
est ille qui de nouo edificat in preiudiciū
alterius facta legaliter. l. i. ff. de no. ope.
nunc. Et pertinet ad ea tantum que sunt
solo pincta vt in. l. i. palle. Fit autem tri-
pliciter. Primo solo verbo dicendo. nun-
cio nouū opus et hoc in loco edificij ipso
tūo noui opis. Secundo per iactum lapi-

dis vel lapilli. Tercio p iudicij phibitōm.
Primo modo nūciatio perdit possessio-
nem et facit aduersarium possessorem. s.
gra. Voluisti domum edificare in fundi
meum. et nūciaui tibi qz no n faceres di-
cendo nouum opus nūcio. idest prohibeo
nūciatio vero secundo et tercio modo re-
tinet possessionem secundum bern. in. c.
Ex parte de ver. signi.

Nouū opus nūciare est phibere ne
edificium fiat. vt quando nūcio tibi ne
edifices in fundo meo vel per iactum la-
pilli presentibus testibus. Hec nūciatio.
habet talem esse et si qz si edifices ibi spre-
ta nūciatōne mea absqz hoc quod caue-
as de opere demoliendo seu destruendo.
Si te apparuerit iniuste edificare quicqz
postea edificaueris siue iuste siue iniuste
totū debet destrui. vt. l. i. palle. §. opus
nouum. et. §. nūciamus. Et si aliquid i pu-
blico fiat omnes ciues opus nouū nūci-
are possunt. Naz rei publice interest quā
plurimos ad defendendum suā causā ad-
mittere. l. iij. in fi. ff. de no. op. nunc. Et di-
citur in. §. opus nouū palle. quod hoc edi-
ctum non complectitur omnia opera. vt.
s. de interdictis.

Noxa dicitur id quod nocet vel nocu-
it vt seruus et ceruus aut aliud animal.
nocens. vt. ff. de noxa. ac. in rub.

Noxia dicitur ipsuz delictum malefi-
cium vel damnum datum. Unde Noxia
delictum delinquens noxa vocatur. vt in
fri. de nox. ac. in glo.

III

Nullatenus vi. in cle. vnica de sequest.
in glo. per ordinariū.

Nullitatis sentencie sunt multi modi
vt no. io. an. de re. iudi. c. i. vbi remittit ad
spe. de senten. pba. §. iusta. Et sententia
nulla non meretur habere nomen senten-
cie de re. iudi. c. fi. li. vi. ff. e. ti. l. iij. §. con-
demnatum. Et est glo. fi. in cle. vnica de
sequestra. palle.

Numerata pecunia. duobus modis
dicitur. Vno modo respectu creditoris.
qui proprie dicitur numerare pecunias
debitori vt sibi reddatur.

Alio modo respectu debitoris . qui p[ro]prie
dicitur soluere creditori et improprie di
citur numerare cum soluit quod debet.
Datur autem exceptio non numerate pe
cunie a creditore principali debitori vel
fideiussori Sed numeratō pecunie large
ponitur hic p[ro] omni re quam quis nume
rant vel soluit.

Nūmisma secundum quosdam est idē
quod moneta currens et specialis vel est
idem quod nūmus Sed olim nūmisma ⁊
aureus et solidus auri idem erant vt. l.
de vete. l. i. li. xi. et. l. de spoz. l. ij. Et in
euang. math. Et dicit p[ro]ph[et]a li. v. et hi. qd nū
misma factum est non ex natura rei sed ex
lege.

Nūmularius est nūmoruz numerator
vel malleator. Quoniam ⁊ ipse accipit pe
cuniā et erogat sicut campfor et inde sa
cie scripturam ad quam frequenter recur
ritur in dubio vt per eam data ⁊ accepta
p[ro]ben tur hic etiam argentarius dicitur.
vt. s. de lēa. l. i.

Nūmus id est denarius de quo dicit
p[ro]ph[et]a. v. et hi. q[ui] est mensura omniū rerum
quia est fideiussor nobis in omni necessi
tate p[ro] qualibet re qua indigens.

Nūcius est qui vicem gerit ep[iscop]i ⁊ qui
sine m[an]dato et l[et]is mittitur qui est velud
pica et organū et vox d[omi]ni mittentis ip[su]m
et large quilibz nūcius potest dici p[ro]cura
tor sed non econuerso.

Nuncupacio est quā in cereis tabulis
recitat testator dicens q[ui]d hoc vult in his
cereis tabulis que scripte sunt ita dico
ita lego ita quod vos ciues mibi testimo
nium p[ro]beatis.

Nuncupare est palam nominare voca
re et p[ro]firmare scdm p[ro]ph[et]a. li. v. R. e. j. testam[en]
tum nuncupatiū.

Nunq[ui]d quandoq[ue] idem est quod raro.
l. q. i. nunquam.

Nundine sunt generale foruz ad quod
vadique homines confluantur et concu
runt.

Nuptie sunt matrimonium vel viri ⁊
mulieris coniunctio indiuiduam vite cō
suetudinem retinens diuini et humani iu
ris cōmunicatio. xxx. q. v. nullum. Et di
cuntur nuptie ex eo. quia nubentium capi

ta in solenni benedictione volebantur ⁊
quasi nube cooperiebantur. e. q. n[ost]rantes
et. c. femine Et illud indiuiduam vite cō
suetudinem tantum valet sicut p[ro]fortium
omnis vite et hoc quantum ad p[ro]positum
quia hanc intentionem habere debent vt
perpetuo simul manere debeant quāuis
post contractum matrimonij ante carna
lem copulam possit alter altero inuito re
ligionem intrare Et quando nuptie sūt p[ro]
hibite celebrari habetur in. c. capellanus
de ferijs. Et in his versibus. Aspiciēs ve
terem circum qua si quis benedicta. Nō
licet hic. licet hic hic nō licet licet hic hic
non.

Nuptie secunde dicuntur omnes que
sequuntur primas licet sint tercię quarte
vel quinte ⁊c. vt quando aliquis nubit.
alicui post primas nuptias. l. e. ti. l. si q[ui]
s. tale.

Nurus est vxor filij.

Nunc no. archi. l. iij. dis. ego ⁊ glo. xx
rij. q. v. Si audieris Et similiter vin. de
offi. dele. c. prudentiam. s. sexta.

ob

Obligacō

est iuris vinculu[m] quo
necessitate astrigimur
alicuius soluende rei
secunduz nostre ciuita
tis iura insti. de obli. i

prim. Et est duplex. civilis et pretoria.

Civilis que aut legibus constituta a cer
to iure civili comprobata est Sed preto
ria est q[ui]d p[re]tor ex sua iurisdictione consti
tuit que etiam oneraria vocatur

Obtinere est obsequi vel obedire
vel iussu iudicis compare.

Obandire est quasi de mente deduce
re. Secundum io. an. de elec. li. vi. c. fun
damenta.

Obscuritas est illa que fit in dictione
Sed ambiguitas que fit in oratione vt no.
glo. ij. in. l. veteribus. ff. de pact. x. gra.

Vendidisti michi fundum et dictum
est accedere stichum non apparet de quo

sticho. ergo nō fit cōdemnatio in actiōe
 ptractus. nisi ostendat de quo sticho ven
 ditor intellexerit. l. Si ēptore in pñ. ff. de
 ptracten. emp. et vñ. quia ratio dicit ac
 torem pbare et quia emptor agit et pbat
 de sticho sed non de quo statur reo decla
 ranti obscuritatem. Ceteris enim parib⁹
 reo fauendum est potius quā qñ. vt i res
 gu. cum sint. de re. in. li. vi. Itē ibi. ven
 didi tibi domū locatā p me cuius am. et di
 xi quod pensionem pñi anni habere. et se
 quentium annorū tu haberes. Et dixi ius
 pignoz vtūq; securus dicitur qd ius pi
 gnoz. primo pertinet ad me p pensione
 pñi ani. et si quid sup est tūc pñet ad
 te. et sic fit interpretatio p pferente. l. in
 sulam. ff. de pig. qz in pñcipali ego mihi.
 pñidi prius retinendo pensionem priorē
 ex quo colligitur et declaratur obscuritas
 qui est in accessione. et significatur qd p
 illa pensione volui etiam prius ius pigno
 ris retinere. Itē ibi Si quis stipulatur
 decimo kalendas intelligitur de pñibus
 l. Eum qui. ka. ff. de ver. obli. Racio. qz
 qua rōne intelligerentur de scōis eadem
 rōne de tercīs qñ et sic stipulatio redder
 retur inutilis. Itē ibi Actor petit stichū
 in iudicio si reus dicit se intellexisse de ni
 gro et actor de albo statur dicto actoris.
 l. inter stipulantem. §. i. ff. de. x. obli.
 Quia actor ibi ostendit de quo intellexe
 rit et qui sibi debetur. ideo p eo debz feri
 ri sententia. Nec debet reus audiri. qz d
 alio intellexit. quia non est oneris impe
 diendi pcessum iudicij et iusticie nec iter
 est rei quod statur dicto actoris cū pbat
 sibi deberi et sic de alijs.
Obrepere est quasi latenter subintrare. lri. dis. Nullus inuitus de cele. mis.
 Cum creatura. et. c. e. ne in agro. in. pñ. d
 sta. monach.
Obreptium rescriptum et obreptio:
 Re. j. recriptum.

OC

Occupare capit qñq; in mala et qñq;
 in bona significatione. Et pprie mobilia
 occupantur et immobilia inuaduntur vt
 in gl. sup hoc verbo in. c. generali. de ele.
 li. vi. d. concoz.

Occultum omnino vt pmissum est dē
 qz nulla rōne pbare pōt et tale vocatur
 secretum vel latens.

Occultum pene est qz p paucos pbare
 potest. et qd pauci sciunt vi. s. notorium.
 in generibus pbationum qñ.

off

Officium dicitur multis modis. Prio
 ministerium. Secdo obsequiū. Tercdo act⁹
 persone corrigentis. xxi. q. i. monachus.
 Quarto plebania de sta. mo. Quod dei
 Item aliquando sumitur p dignitate vt
 personatu. de pben. Ad hec de cle. nō re
 si. Quia de concess. pben. c. ij. §. i. Aliquā
 do p litigio. xxi. q. i. de pñentium. in fi. x
 litigantes dicuntur officiū exercere. Itē
 is cui cōmissa est dispensatio habet offi
 cium. Item qui habet potestatem secula
 rem et tabellionatum. Item dē ppositu
 ra. Sed pprie est aliud a dignitate et a p
 sonatu. Et dē simplex officiū quando qñ
 habet administrationem aliquaz r. p. si
 ne aliqua prerogatiua in choro vel capi
 tulo vltra alios sui ordinis rōne bñdi of
 ficij. Et sic habet onus annexum sine bo
 nore vel prerogatiua honoris vt sindici p
 curatores. Castaldi. i. q. ij. Saluator. d.
 in nomine. Item vicedomin⁹ qui habet
 episcopatu disponere dicitur habere offi
 cium. xcix. dis. §. officiū. i. q. i. si quis eps
 i. ff. Nec et plura vi. p archi. de pñe. c. i
 in glo. Et hoc erat ptra iura vbi tractat
 de dignitate psonali et officio vt hic dic
 tum est. Item officiū scdm cardinale
 est potestas existens in iudice exercendi.
 omnia ea que pertinent ad eius iurisdicti
 onem. Et capitur hic iurisdictio genera
 liter vt includit omnia pñentia ad me
 et mixtū imperium. Et loquit de officio
 iudicis cui⁹ iurisdictio officiū iudicis ma
 ter est sicut obligatio actionis. Nec ē ve
 ra opinio petri de bella parti. quod offi
 cium iudicis sit exercituz vel executio in
 dicis. quia magis stat in habitu quam in
 actu. Nec secundum opinionem martini
 appellari debet actio cum differunt surro
 gatum et cui surrogatur institutio. in
 principio in glosa quarta.

Item officium proprie dicitur quod homo debet homini ex natura vt in. c. cum in officijs de testa.

Officium iudicis fm goff. est potestas iudicis a iure assumpta Et habet locū tā in his que ante iudicium fiunt quā in his que in iudicio occurrunt facienda Et impletur loco pncipalis actionis cū alia ordinaria actio deficit vt in. c. si. de offi. iudi.

Officium iudicis est duplex scz nobile et mercenarium Nobile ideo appellatur quia a seipso interponitur nec iure actōis seu obligationis vt puta si minor perit se restitui in integroz hoc non petit iure obligationis. quia iudex non fuit obligatus nec iure actionis sed iudicis officium misericorditer imploret rē. Mercenariū iudicis officium est seu sic appellatur. quia deseruit actioni intentate puta peto a te viginti actione mutui. iudicis officiū deseruit mihi hac actione. quia p̄dempnat. te vt restituas mihi viginti.

Officioſa dicuntur que continent pietatem que nulli obsunt et alicui p̄sunt. Sicut a contrario testamentum dicitur i officiosum quod est contra officium pietatis. dis. ix. si ad scripturas in glo. i.

Officina est quasi tuguriū vel tegmen quando videlicet palee. i. stramina ponuntur s. arbores vt pastores subtus existēs ab ymbribus p̄tegantur.

Officiales iudices. Re. s. assessor.

Occasio differt a causa vt in. c. solite de maio. et obe.

Ocium philosophicū est studiū. quia p̄bs ociatur quando studet Sed ocium vulgare quando vacatur ab ope seruili.

Et nota quod ocium est triplex. scz destitutorium quod est ribaldorū qui apud arbenas suspendebantur. et de hoc dicitur qd ociositas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas capiendas d̄renū. nisi cum pridem. s. verum si p̄pter Ergo dicit beatus Hiero. ad rusticū monachum in. c. Nunq̄ de conse. di. v. Semper aliquid ops facito vt te dyabolus inueniat occupatum Scdm est restitutoriū quando quis cessauit a labore et iterū accedit ad opus Tercium retributoriū qd datur emeritis et senibus.

Ol

Oloberus est vestis totaliter de auro ta. et dicitur ab olon. i. totum. Et differt a vestibus deauratis. quia illa fiunt i auro optimo quod in vulgari dicitur fuluū in legibus obrisiatum. illa de quolibz auro licet hec de auro roto similiter in totū est et alia vestis que habet aurum tm̄ in pangadis. vt. L. de vesti. olobe. et aurali. xi. in rub. fm accur.

Oculus est quadruplex vt no. archiepiscopi. q. v. nec solo.

Olfacere est nasum ad culum ponere. ita exponit glo. in. x. olfacit in. l. agazon ff. si quadru. pau. se. dis. Vbi agazo dux equum ad tabernaz qui mule olfecit que calcitravit et agazoni crus fregit Et dicitur quod ibi dominus mule tenetur d̄ pauperie. alias generaliter olfacere est odorē odorare et olfactis odoratus Et ab ortoribus ponitur pro scire vt dicendo. tāta sunt in me tua beneficia vt quo his pacto correspondeam neūsiq̄ olfacere possum.

Om

Omnino tangit arch. de preben. c. Si beneficia li. vi. et plenius in. c. licet canō de elect. Et glo. in cle. i. de vi. et ho. cle. Et etiam glo. in. c. Et si r̄pus. de iure iuran.

Omnia p̄prehendit singula Nā si episcopus dicat No tibi talem villam et omnia iura que habeo. ibi singula iura comprehenduntur Sed non intelligitur dare decimas et aliqua iura que sūt mere sp̄salia. quia dictio omnia licet se extendat ad singula non tamen ad ea que sunt penit̄ nature alterius et iuris quā ius ad ea que principaliter transferuntur Sed quādo datur aliquid q̄ habz temporalia et sp̄salia iura cum omnibus p̄tinentiis suis. vt p̄benda habens possessiones et decimas tunc omnia transferuntur simul scdm boeti. in. c. litteras de iure patro.

Ommologare est idem quod confirmare. vel ratificare Et sic dicitur q̄ arbitrium sit amologatum.

Alj dicunt omologare idem quod conse-
crare.

OP

Opera est diurni officij scilicet quo
quis exhibet alicui p diem artificialem ⁊
non naturalem sicut dicitur gen. i. c. ve-
spere ⁊ mane dies vnus Aliqñ ponit pro
breui temporis obsequio. vel est idem qđ
obsequiū. dē ergo opera officij tpe limi-
tatum. vt. l. ff. de ope. liberto. Luminacō
qñt stat in disponentiū voluntate. qz p
hentes potest limitari maiori vel minori
tempore puta qđ dies capiatur ad itegrā
vel ad mediam noctem vel ad vespērā tā-
tum qz disponant ⁊ trahentes et erit lex.
Adem in testatore Et qñ alijs nō appa-
ret de die artificiali intelligitur. qz adhuc
pmuniter fit relatio Sed impprie opa ac-
cipitur p reuerentia vel obsequio vt no.
in. §. libertus. l. si non fortem. ff. e. t. ⁊ sic
de alijs.

Opinio scđm gwil. ē dubia pricularis
arbitrio que a doctoribus alicuius scien-
tie auctoritatem habet Nec tñ non ē p-
ponenda veritati Sed scđm genli. ē pba-
bilis arbitratio doctorū non nisi ob struc-
tionem studentū in scriptis redigenda.
Et dicit quod habens p se opi. doct. i ali-
quo casu licet succumbat tamen auctori-
tate illius opinionis reuelatur et excusa-
tur a condemnatione expensarū Ikō. qz
a iure doctor habeat auctoritatem inter
ptandi p suo videre.

Opinio pmunis est aliud quā fama.
Nam opinio cōmunis facit ius. L. de re
ind. l. i. ama vero nō facit ius Atē opi-
nio pmunis pbat. fama vero non Item
opinio pmunis differt a notorio. qz opio
cōmunis est de longe pteritis que pbari
non possunt defacili scz p testimoniū vñ
qñ. Sed notorium est de pñtibus vñ pñ-
me pteritis que defacili pbari possunt p
testes diuissim Et qđ opinio veritati pfe-
ratur est glo. cum pcor. pro et contra ha-
bundans in iuribus in. c. nuper de biga.
sup. ver. tanqñ Concludit tñ ibi qđ casuali
vt opinioni potius stetur quam veritati
in fauores prahentium. testamento ⁊. sē-
tenciā vel plis. Alias regulariter veri-

tas pferitur opinioni scđm bern. in glo. iñ
in. c. ad audientiam. de spon. Etiam veri-
tas pferitur auctoritati. l. Nemo iudex.
L. de sen. et interlo. oīm iudi. Itē p sue-
tudinē. c. Si p suetudinē cum lex. c. se.
dis. viij. Vbi dē. veritas valet et inuale-
scit in eternū et viuit et optet in secula se-
culorum.

Optimates sunt quasi meliores ⁊ diti-
ores de populo ab opibus dicti.

Oportet aliquando dicit necessitates
iñ. q. ix. non portet Aliquando honestatē
Item oportebit significat tam presens
quam futurum de. ver. signi. verbum Et
no. glo. xxv. q. i. et glo. iñ. c. i. de prescrip.
li. vi. sup. x. oportet.

Opus nouū. Re. s. nouū opus laudat
magistrum. L. de ve. in. enu. l. ij. §. Con-
tra autem. si in auct. de monach. §. Sanxi-
mus. coll. i.

OR

Orbus dicitur qui sine liberis est. vel
sine matrimonio. vt. s. Lelebs.

Oraculum. id est responsum. quia pre-
cando impetratur. c. per tuas de maio. ⁊
obedi.

Ora sine aspiratione significat finem
vel extremitatem rez pñpue regionū et
vestium pmo regum. xxij. David oram
prescidit clamidis saulis. ij. q. vij. §. dñs
gen. xlij. ad bebre. xi. scđm io. an. in cle. ij
de vi. et bone. cle.

Orphanotrophus est orphanorū ⁊ pu-
pilloz tutor et adolescentium curator q
eos facultatibus et pñtibus quasi desti-
tutos suscipit alendos.

Orphanotrophus est locus in quo ta-
libus alimēta administrātur. xxij. q. vij
tributum. §. quāuis. et spe. in ti. de his q
alieno nomine in iudicio interueniūt. vbi
ponit quid sit procurator coniuncta per-
sona. defensor. excusator. sindicus. pcon-
mus. actor. vicedñs. vicecomes. gasta-
lus. tutor. curator. ⁊c. Et dō orphanotro-
pho remittit ad. l. orphanotrophos. L. d
epil. et cle.

Ortus olerarius est ortus in quo olus
crescit.

Ordinarius ē q̄ iure suo vlt̄ p̄ncipis be-
neficio vniuersalē iurisdictionē exercere p̄t
vbi libet. **I**te ē is cui vniuersitas causaz
p̄missa ē. **N**ū fm̄ spe. officiales ep̄oz ordi-
narij vocant̄. **I**te sc̄dm̄ goff. ordinarius
iudex est qui a collegio eligitur et a sup̄io
re p̄firmatur vt electus in rectorem. q̄ p̄
p̄firmationem sortit̄ iurisdictionē sicut
et ep̄s in omnibus p̄ter ea que maiorē dis-
cussione exigunt. **I**te fm̄ spe. ordinarius
est legat̄ in p̄uincia sup̄ decretū. **E**t sunt
duplices. Quidam habent administratōes
vt ep̄i habentes ep̄atus quos actu regūt
et isti habēt restituere in integrū. **A**lij sūt
ordinarij nō hñtes administratōē s̄ tñ
facultatem iudicandi vt fm̄ iura civilia
que bonorē tñ. et dignitatē hñt rōe cuius
iudicare possunt si qui i eos p̄ferant. l. i.
ff. de iudi. **S**c̄d̄z iura canonica sūt ep̄i re-
nūciantes loco ep̄ali nō dignitati retinē-
tes bonorē sine administratōe. de renū.
nisi cum p̄idem de ordi. ab ep̄is. qui re. e.
p̄is. c. i. **I**te ep̄us cui ep̄at̄ oīno destru-
ctus esset q̄ esset ep̄s nulli tñ ep̄atus fm̄
goff. in sum. de in integ. resti.

Origenarius. **R**e. s. colon. **N**ā orige-
narius colonus et ascriptici⁹ idem sunt i
re. sc̄z. eiusdem p̄dictionis hō. s̄ rōe dis-
ferunt. **N**ā ascriptici⁹ dicūt q̄ sic ascri-
ptus ē terris colendis qd̄ nō p̄t a cultu-
ra recedere sine voluntate dñi sui. **S**z co-
lonus q̄ tenet colere terrā. **E**t origenari⁹
quia ex origine sua adheret glebe. vt. s.

Ordinarij locoꝝ sunt nō tñ ep̄i s̄ etiā
q̄cūq̄ inferiores qui habent institutōes
et destitutiōē. c. cuꝝ ab ecciaz de offi. or-
di. et. c. iij. §. in p̄ferendis. e. ti. li. vi.

Ordinaria onera sunt illa que ex p̄sti-
tutione vel consuetudine p̄stantur. vt qd̄
quilibet tal̄ fūdus vel domus quolibet
anno tantū debeat p̄stare dñō suo vel p̄n-
cipi. **S**ed extraordinaria onera sunt q̄ ex
tra cursum et morē ex inopinato euentu.
vel casu seu necessitate emergent inducū-
tur. vt si dñs velit maritare filiā suā vt
guerre immineant. et ideo a suis subdijs
exigatur aliquid.

Oriundus de ciuitate vel loco rē. dici-
tur is qui vel ibi vel in vico ciuitatis illi⁹
ortus est. ff. ad muni. l. Qui ex vico. **V**el
si pater eius inde duxit originē. l. e. ti. li.

assumcio. §. filius. et. l. de muni. et ori.
l. i. et. l. filios. li. x. **E**t no. in. c. vsurari de
usu in. §. alienigenas. li. vi.

pa

Pactum

vel pactio dicitur
a verbo paciscor et
sic describitur. **E**st
p̄sensus duoz vel
plurium in idē pla-

citum sc̄z ad dandū vel faciendū aliquid
alteri ab altero eoz. ff. de pa. l. i. §. i. **E**t di-
citur quasi de pace factū vel pacis actū.
et ponit̄ ibi in idem placitū. **N**am nō fit
in eodem vero vel falso. quia si duo vel
plures p̄senciant in hoc vero ticius ē hō
vel in hoc falso ticius est asinus non erit
pactum. quia non esset obligatorij. talis
enim p̄sensus neutruz obligat alteri. **I**te
fm̄ quosdam pactū est contractus. q̄ pa-
ciscendo diuersas in idem p̄trahimus vo-
luntates. **E**t capit̄ q̄q̄ late p̄ eo qd̄ non
transit in p̄tractum nominatū vt venditō
rē. **E**t sic omne pactū p̄t dici p̄tractus in
nominatus vt transactio do vt des. rē.

Qūq̄ stricte p̄ simplici pacto gratis fa-
cto vt p̄mitto tibi. r. rē. **E**t sic a transac-
tione et pollicitatione differt quia polli-
citatio est solius offerentis. **E**t assignat̄
differentia inter pactum et transactionē
quia pactū est de re certa et nō litigiosa
et gratuita. **T**ransactō vero d̄ re incerta.
et litigiosa et non gratuita. **E**t qd̄ pactus
habet etiā de. §. signi. c. pactū. **V**bi dē
pactū est int̄ p̄res ex pace pueniens scrip-
tura legib⁹ ac morib⁹ p̄p̄bata. **N**ā sc̄z. e.
ad p̄batōes pacti interponit̄ fm̄ gl. ibidē.

Pactoz diuersa sunt genera. **N**ā pac-
tū pueniū dē qd̄ sub certis x̄bis et forma
factū exp̄ssuz vt redactū ē. §. g. **N**ā claz
ē pactū i x̄bis. q̄ si x̄ba sūt obligatoria
pactio ē obligato. si sūt liberatoria ē libe-
ratoriū si exceptōis iductia tñ ē exceptō
nis inductiū. vt si creditor tradit instru-
mentū debitori ex h̄ significat̄ pactū libe-
ratoriū sc̄m̄ a creditore debitori. vt. l. la-
beo. ff. d̄ pact. **R**ō. q̄ vt redditio instrumē-
ti aliquid opetur sc̄z voluntatem credito-
ris liberare volentis debitorem.

Sed ibi creditor pignus reddit debitori non significat liberatio vt. l. se. ff. e. ti. qz hec reddicio pōt aliquid operari scz conferre vtilitatem debitori in vsu pignoris. Secus in casu pcedenti in quo non opat aliud nisi vt dictū est. ex quo patet quod redditio pignoris non significat remissio nem eorum. Item si instrumentum debiti reperitur penes debitorem ex hoc significatur redditio creditoris nisi contrariū pberetur. l. si cyrographū. ff. de pig. qz instrumentum psumitur peruenisse ad debitorem per reddicionem et voluntatē creditoris. et hoc si debitor est exneus. Si vero familiaris in domo creditoris puer sans tunc secus. quia psumitur quod facili ter potuit haberi in scio creditore. l. vnica. §. ille. l. de lat. li. toll. Item si aliqua bona pductoris sunt per eum inuecta illata vel reducta. Et hoc pcludit pactum quo pignus pstituitur locatori. vt. l. certi iuris. l. de lo. et pduct. et hoc ex pimum modo agendi quo inuecta atqz illata sunt locatori tacite obligata. qz cōtrahentes vident se referre ad pimum modum seu morem. Etia hoc verum simpliciter non solum in pcedio urbano sed in rustico. sed tñc demū sunt obligata cū dominus scit inuecta et illata esse bona pductoris.

Pactū tacitum dē qz in veritate non ē expresse factum sed ex aliqua lege specialiac si fieret statutum ex casu habere iubetur. ver. gra. Conduxi. domū a seyo et res meas intuli. in hoc casu res mee illate p mercede domus debentur seyo iure pstatuente vel iubente lege pignori ita esse obligate ac si specialiter et expresse in nos pcordatum esset et puentum dato tamē qz non puenimus et sup hoc dixerimus. Vel sic. pactū tacitū dē qz non est factū expresse. vt cum pduxit domū non pangen do de pocio dando iam scdm leges adhuc venit pcium dandū ac si paciscendo ita fuisset expresse.

Pactum adiectionis in dīe talem ē vt vendo tibi domū et si potero habere maius pcium vscz ad menses ego repeto ipsam domum.

Pactum legis pmissorie est. vt vendo tibi domū et si non solueris infra menses

volō quod sit inempta. vt. l. de pact. in ter emp. et ven. Item ibi. creditor paciscitur cum debitore quod a debitore non petat. tali casu intelligitur quod etiam non petat ab herede. quia pactū quo qz sibi pvideat solet extendi ad heredes. qz p hoc videtur etiam heredi suo. prouidere. Et p hoc contractus pditionalis trā sit ad heredem. insti. de ver. obli. §. ex cōditionali. Si vero creditor dicat debitori paciscendo non petā a te significat psonam tantum fieri videlicet quod a te tantū nō petā sed non minus ab herede. petere possum et hoc faciunt verba a te q sic restringunt vt. l. qui in furtis. ff. d. pac. Sed si p pactum vnus obligat se alteri. facere domum transit ad heredes. l. omnes. l. de contrahen. et cōmitten. stipula.

Pactum psonale est quod non generaliter fit sed tantū p vna psona vel duabz. Et dē p tanto psonale. quia fit psonae soli sic quod tali et non alteri pdesse possit. vt si paciscor pecunias a te michi debitas non petiturum a te sed a tuo herede tunc illud pactum tantum psonam tuam tunc et non heredem tuum.

Pactum reale vel in rem est generale et non ptinet specialiter vnā duas vel plures personas sed generaliter pplectit omnes ad quas illa res ptinet vel pertinere pōt. vt cū debitum meū oīno remitto tam tibi quā heredibus tuis ita vt omnes liberemini tu et heredes et fideiussores. et nullus michi reseruetur regressus ad pecuniam vel ad rem petendam. Et pactoz aliud mediū aliud vestitū. et qui plene vellet hoc examinare traheret magis nam caudam et ptrauersiam inter doctores p tamen cum paucis sufficiat.

Pactū ergo nudum dici pōt quod ab omnibus iuris solemnitatibus deficiat. Est. i. tam solemnitate verborū que solet pcedi et attendi in stipulationibus q etia p conceptionem lraz scz qñ cyrographus non interuenit nec aliud instrumentū su per hoc pfectum quo nudum pactū confirmaretur et dē nudum a causa que sufficere pōt ad pfectam obligationem vt do vt facias. facio vt des. etc. Cuiusmodi p uentiones dicuntur ptract? innominat.

Item dicitur nudum a foro negotij. ut
qñ negotiū nō incidit in certū nomen cō-
tractus. Ut in nomine emptōis venditio-
nis locationis et similiū. Itē nudū dicit
a rei interuentu ut tali non intercedat res
que posset suo interuentu pfectam redde-
re causam obligatōnis sicut in mutui da-
tione. Itē dē nudū p̄tinentia qm̄ si in cō-
tinenti post contractū addiciatur pactū
ex p̄cedenti obligatōne vires contrahit
et videatur inesse p̄tractui et causam ve-
stituere. ut pactū qñ semel factū est et p̄-
traditionem intercedit res sic vestitur in
teruentu rei. Item pluribus alijs modis
dē p̄m diuersas opiniones doctorū.

Pactū vestitū dicitur sex modis secū-
dum qd̄ sex modis vestitur scilicet re. ver-
bis. lris. consensus. contractus. coheren-
cia. et rei interuentu. ut scđm goffri. insti-
de. ver. obli. Et dicit goff. quod pactum
in rez est quando generaliter paciscor ne
petam et in psonam ne a psona petam. ff.
e. ti. l. idem. §. pactum. Et non minus ex
verbis quā ex mente p̄trahentium est esti-
mandum. an pactū in rem vel in psonam
fit. plerūq; enim in psona pactū inserit.
non ut p̄sonale sit pactū sed ut demōstre-
tur cum quo sit factum. ff. e. ti. l. i. §. pac-
torum.

Pactorū aliud vtile. aliud inutile scđ
ratione psonarū ut furiosi qui nec tacite
nec expresse. consentire possūt quare ma-
rimonij p̄trahere nō possunt nec ad reli-
gionem se obligare et hoc de continuo.
Secus si habeat lucida intervalla. ut. vñ
q. i. quāuis. Quō em̄ reus p̄stituit qui ne-
scit quid facit. xv. q. i. aliquātos. Itē pu-
pili qui nondū ē doli capax vbi vult ob-
ligari. secus si vellet alium obligare qd̄
poteſt. Itē in p̄digo. Item monachi et
regulares p̄fessi et p̄uersi nisi p̄templatō-
nem monasterij paciscātur cui p̄tales ac-
quiritur. Item viri et vxores qui sibi do-
nare non possunt sed vendere. Item ra-
tione potestatis. Item in legatis dum le-
gatione funguntur. Item inter patres et
filium nisi in castrensi peculio vel quasi.
Item si res in pactū deducta non sit in
rerum natura nisi mora p̄cesserit. Itē si
homo. res sacra vel religiosa deducatur i
pactum. Item cessat pactum in collatio-

ne rerum spūalium. i. q. i. quā pio. et in re-
bus phibitis. etiam si iuramentū fuerit
appositum ut in anime detrimentū vergē-
tibus. Item pactū turpe aut rei turpis.
aut impossibilis de iure vel de facto nul-
lam obligationem inducit. c. vlti. e. ti. se-
cundum goff. in sum. Dicitur aut pactū
a pactione. ff. e. ti. l. i. pactio vero a pace
et actu. Nam qui pascuntur ex diuersis
et p̄ris moribus animorū post multa va-
riatq; certamina in vnā p̄sonantemq; sen-
tentiam puenire dicuntur. ff. de rescin.
ven. l. si voluntatem. ff. e. ti. l. i. §. puentō-
nis. Et hoc pactū generale est ad omnia.
que p̄trahuntur vel aguntur inter p̄tes cā
p̄trahende vel tollende obligatōnis. sed
nomen puentionis generalissimū est. Nā
et scolares in scolis. clerici in capitulo.
p̄p̄us in foro. puenire dicuntur ut in. §.
palle. puentionis. Vel dicitur pactū a p̄-
cussione palmarum. Veteres enim cū se
obligabant palmas p̄cuebant in signū
inviolande fidei. Vnde dicitur pactum.
quasi palme ictus. Itē pactū p̄uatorū iu-
re publico minime derogatur. et qñ quis
posset renunciare iuri publico vi. in. c. si di-
ligenti. de fo. p̄pe. et est glo. no. ut in auct.
ut sine p̄bi. m̄res coll. vñ. que expoſit hūc
articulum satis clare.

Pactum p̄ donationem Re. j. transa-
ctio.

Pagani dicuntur in iure qñq; incredū-
li seu heretici. Item qñq; dicuntur p̄ua-
ti homines ut villani. et omnes qui neq;
milites neq; magistri sunt. a pagos grece
quod est villa latine ut insti. de mili. test.
§. illis aut temporibus in fi. d. glo.

Paganicū aduenticiū est peculium
qđ ex p̄sp̄era fortuna adnit veluti ex te-
stamento cognatorū.

Pallū ē insigne ornamentū archiep̄i
vel ep̄i si ex p̄uilegio sibi concedatur sum-
ptū de corpe beati petri in signū plenitu-
dinis pontificalis officij. ut de elec. signi-
ficasti. et de auct. vsu pallij pal. c. ij. Vnde
ante pallij receptionē ecclia dē viduata.
ut. c. dis. quoniam. in papa vero designat
plenitudinem potestatis.

Palatium aliter dicuntur vicarij. quia
quodāmodo gerūt vicē p̄ncipis secundū
acc̄ur. in rub. l. d. pala. sacra largi. li. xij.

Palatinus comes dē quācuram gerebat p̄cipuam ut in missis notariis suis negligentiam iudicium argueret. *L. de off. recto. l. nullam. ff. de s. comes.*

Pala dē vestis qua altare cooperitur videlicet lineus pannus p̄secratus qui sup altare ponitur sup quē extenditur corporale. Sumit etiā quāq̄ p̄corina vel panno serico. **U**nde Leticie causa cibus est non serica palla.

Papa idem est quod admirabilis. *Et dē a pape interiectione admirantis. quia vices dei gerit in terris. Et vicarius illius est cuius est terra et plenitudo eius. c. tua ff. de deci. et. ix. q. iij. cuncta p̄ mundū hō est vicarius cristi cle. romani. de iure iur. c. p̄ humani de homi. li. vi. c. ij. et. iij. de transla. Et quāq̄ dicitur vicarius p̄ tri. vt. lxxij. di. ego ludo. tunc est impropria locutio. vel exponit. i. gerit vicariam quam gessit petrus. Nam vicarius non dat vicarius de offi. vica. clericos. vnde poeta anglicus goffredus in poetria noua incipit. **P**apa stupor mūdi si direro papa nocēti. **A**lephalu nomē tribuā tibi. si caput addam hostis erit. et in fine subdit. **N**ec deus nec homo sed neuter es iter vtrūq̄. **N**el dē papa quasi pater patrum scōz io. an. sup. x. papa in p̄hemio cle. *Et illud. quod fit auctoritate pape dē fieri auctoritate dei. et hoc ē vix si fiet iusta de causa de transla. inter corporalia. Nam papa non subiacet legibus. L. de legi. l. digna. vor. et. ff. de. ti. l. p̄ncipes. et dat auctoritatem canonibus qui ab eo vigorem sumunt et nō ecōuerso. c. significasti. de ele. in glo. i. c. si aliquando de sen. excō. et ei⁹ p̄sentia supplet omnem solemnitatem. L. de test. l. omni. Etiam papa solus est ydoneus testis. c. cum a nobis de testi. Sed an locum habeat in his que papa viderit antequam venit ad papatus apicis promotionē. dicit ludo. de ro. p̄ eugenij. iij. quetium fuisse a quatuor auditoribus quārum ipse vnus erat. et subdit quod certe multa multum inuicauerunt finaliter reperit ipse duas. glo. io. an. singulares tenentes quod sic de quo multum gaudius accessit dominū apostolicū sibi dicens. vna est. in. c. i. de renunc. li. vi. alia in. ca. ad apostolice. de re. iudi. e. li. et ita fuit in**

dicatū. **I**tem ponit pape in numero plurali. c. si a romanor. ff. de decretales in fi. x. ix. di. vbi dē. quas beatissime pape diuersis temporibus ab vrbe romana dederunt. **I**tem papa p̄prie non habet dominium reze ecclesiarum licet hoc dicit glo. in. c. cum venissent. de iudi. *Et hosti. dicit quod papa mutat dum viuit quadrata rotundis et in omnibus potestatem habet p̄terquā in fide violanda. Dicit ergo doc. dictam glo. damnando quod papa solus est administrator et dispensator reze ecclesie neq̄ potest alienare sine causa rationabili igitur nō dominus. p̄mimo fin archi. xij. q. non licet. Papa peccat mortaliter si alienat res ecclesie quod est valde notandum fin dñm pan. quid ergo de inferioribus. placis alienantibus etc. Item papa fin p̄munē opinionē habet vtrūq̄ iurisdictionem scz temporalem et spūalem quātū ad habitum non tamen debet quātū ad actū vel exercitiū mittere falcē in messem impatoris in gladio spali. c. duo sunt. et. c. si impator. xvi. di. c. l. cet ex suscepto. et. c. ex transmissa de fo. p̄pe. Nam exercitium iurisdictionis secularis de voluntate p̄misit impatori. c. solite de maio. et orbe. patet p̄mū qz vtrumq̄ gladiū habuit xp̄us iuxta illud. **E**cce duo gladij. scd crisius suam potestatem dedit pape petro. suo vicario vt. xxiij. di. c. i. quā suis successoribus transmissit. xl. di. c. i. **S**ecundum patet quia dixit. puerre gladium in vaginam. non dixit pice quasi diceret tene gladium temporalem in habitu nō tamē eo vtere in exercitio. quare papa nō vti debet gladio temporali nisi in defectum vtriusq̄ p̄ncipis negligentiam secularis et tūc habitum deducit ad actum. vi. bo. glo. i. x. discernit in. c. quoniā di. x. et glo. ij. c. no uis de iudi. **E**t rō quare papa nō debet habere gladium temporale in exercitio vel actu. quia sacramentū altaris r̄p̄sentat vñionem cristi ad ecclesiam et anime ad corpus. sed minister cristi et ecclesie quā est papa qui se scribit seruū seruorū dei. c. relatum de sen. excō. et in p̄n. decre. talis non debet habere gladium quo anima diuiditur a corpe. **S**unt ergo duo p̄ncipia i ecclesia vt. c. solite p̄alle. p̄ solem et lunā designata. **N**am impator potestatem h̄*

a deo approbatur sed non immediate. quia
per medium ordinatum a deo videlicet per pa-
pam a quo habet potestatem collative.
hinc est quod impio vacante iurisdictio
terrarum imperii competit pape. c. licet ex
suscepto de foro. ppe. sed non contra vide-
licet quod vacante papatu impator suc-
cedat in spiritualibus. c. qualiter de iudi. se-
cundum ludo. de ro. qui etiam querit quid
in legato sedis apostolice an eidem etiam
perat talis iurisdictio vacante impio.
et videtur quod sic. quia de gremio pape. c.
militibus. ij. q. vi. et eius vice funguntur
dicitur idem quod contrarium est vix per spe.
in ci. de lega. §. nunc ostendendum. x. xix.
Rō. quia nemo debet ponere manus au-
thoritate generalis permissionis in his que
specialia prerogativa pape competunt. c. quod
translatione de offi. dele. sed hoc est pape
specialiter processum in signum preminentie sin-
gularis ergo etc. hec ludo. in suis singula-
ribus. Et ubi papa non habet temporalem iuris-
dictionem ibi non potest tollere legem quo
ad forum civilem. nisi in his in quibus ver-
tetur periculum alicui tollere potest legem que
ad utrumque forum. c. novit de iudi. c. vl. d. p
scrip. et. c. fi. de fo. cōpe. li. vi. sunt enim po-
testates distincte dis. x. quoniam. ubi de h
et di. xvi. cum ad verā. et. c. cām. ij. q. fi.
sunt legit. et tenet io. an. in regula possi. f
for. de re. iur. li. vi. licet aliquid dicant quod in-
distincte quo ad utrumque forum papa possit
legem tollere. x. dis. constitutiones. 7. c. cum
elles de testa. Et quāvis papa sit dominus
mundi et etiam impator dominus mundi di-
catur. ff. ad. l. ro. de iactu in. l. de peccatio.
et. vi. q. i. in apibus et in cle. pastoralis.
de re. iudi. fm io. an. Differentes tamen.
sunt domini mundi quia impator sicut lu-
na sub sole ita sub apostolico dominus est
quia est filius ecclesie et inclinavit caput
suum episcopis a quibus excommunicari potest
vt dis. xvi. c. si impator catholicus est etc.
certum dis. x. in glo. ij.

Pandecta. Re. s. digestum.

Parabolani sunt medici qui ad curan-
dum egra membra vel corpora debiliū
deputantur dicti pabolani a pabula quia
plura permittunt hominibus quā faciant.
et quia sepius parabolis vtuntur vt. l.
de epi. et cle. l. parabolani. ver. tex. pabo-

lani qui ad debiliū etc. et ibi sex centos
precipimus constitui.

Parafernalia bona vel res paraferna-
les dicuntur res quas mulieres iuxta do-
tem inferunt in domū viri a para. i. iuxta
et ferna quod est dos vel donatio. Inde
parafernale dicitur quicquid mulier ha-
bet ultra dotem vnde cūq. et si est cōsue-
tudo potest talia retinere per se. nec mari-
tus debet se de his intrromittere muliere
inuita scilicet hosti. de do. 7. dona. pp. nup.
et mulier propter fornicationem non soluz
perdit dotem sed etiā dotalicium. i. para-
fernalia vt est glo. singularis in. ver. do-
talicium. in. c. plerumque de donationib.
inter virum et uxorem.

Parentes sunt illi qui nobis cognatō-
ne sunt iuncti per cuiuscūq. etiam lineam.
sexus hoc fiat. scdm etiam interpretationē
iuris dicuntur omnes ascendentes siue d
scendentes in supmū siue infimū per patrem
nam siue maternam cognationem s. fm
azo. pprie dicuntur parentes vsq. ad tri-
taū. et ultra dicuntur maiores. et idem
est de liberis in descendendo.

Pares curie dicuntur vasalli qui ha-
bent consimilia feuda a domino illi seu-
di de quo agitur prout notatur in. c. cete-
rum de iudi.

Pancratiū est colluctatio cū fustibus
vel locus lignis circūdati in quo certo
ordine stant pugnantes vt in pugilibus.
videmus glo. est in. l. qua actione. §. si quis
in colluctatione. ff. ad. l. acquit. l. r. s. col-
luctatio.

Paranymphus v. pba. dicitur parāf
vel procurans sponsalia. l. Re. j. proseuer-
ta.

Paraferede indeclinabile dicitur a pa-
ra. i. iuxta et ferede equo ducente redam
a verbo. is. ere. et reda scdm hugui. et bu-
bulci et aurige dñi paraferede dicuntur
scdm accur. l. de cursu pub. l. i. li. xij.

Parafidicus pponitur a para vel pa-
rum et fidus. i. fidelis et pcos custos quasi
parum fidelis ad custodiendum et obser-
uandum que obseruare debet vt colligit
l. e. ti. et li.

Paribus dicitur a parum et pus pur
quod est custodia quasi parum custodiēs
mādata vt in. l. paripū. l. ti. et li. palle.

Participium significat put tempus eius vel aliud mediū significare declarat ver. gra. ibi lego stichum seruū meū fugitiuū. hoc participium fugitiuū significat pditionem. quia sensus est. seruū q̄ meū est si erit fugitiuus. l. itaq. ff. si cer. pet. et. l. stichum. ff. de le. i. sed ibi. lego stichū seruū meū p̄sentem vel receptū ex testamento ticij vel factum artificē et sic d̄ alijs non facit pditionem. quia hec p̄cipia sunt p̄sentis et p̄teriti t̄pis. ideo non potest p̄prehendi significatū pditionis. Item ibi. lego heredi vt acceptis censu a ticio restituat ei hereditatem significat pditionem. l. attestatos. ff. de condi. et d̄ monst. quia participium acceptis ablati ui casus etiam significat futurū licet sit p̄teriti temporis quia sensus est si acceperit centum in futurum et c. Item ibi. ven do tibi certa vina et c. hoc pacto qd̄ erunt degustanda infra certum diem. hoc participium degustanda non significat conditionē. quia venditio est pura. et si statet pemptores quod non degustaret tūc die tali p̄terita piculum esset suum. l. si q̄s vina. in prin. ff. de peri. et como. rei ven. Racio fm̄ bar. licet hoc partic pū sit futuri temporis non tamen fuit adiectiuū dispositioni sed actioni Etiam habuit limitationem certi temporis. alij nunt di cere quod ibi significetur p̄dictio resolutoria scz sic degustando reproben tur vel ap probentur vina.

Participatio cum excomunicato duplex est. quedam inducit maiorem excom cationem scz que fit in crimine de sen. ex com. si concubine. et. c. nuper. alia induc̄ minore scilicet que fit in locutione oscu lo salutatione mensa thoro et similibus. xi. q. iij. ipso iure cum excomunicato. et q̄ communicauerint et a quibus repellent. hee excomunicaciones habes. iij. q. iij. en geldrudam et de excep. c. a. nobis de cle. exco. m̄mistrā. c. si celebrat. sunt autem q̄ dam p̄sone excepte que sine hac pena ex comunicato p̄cipiant scz vxor filius seru us colonus et c. xi. q. iij. quoniam multos. de sen. exco. quod in dubijs. et. c. inter alia fm̄ gwilb. et garfiā. mittendo nūcium vel lēam excomunicato incurritur minor qz quasi loqui videtur. ff. de consti. pe. l. licet. et c.

glo. in. c. statuimus. et. c. constitutiones de sen. exco. li. vi.

Pater est ille quem nuptie designant. idest presumunt esse vt dicit azo. in sum. l. de in ius vocan.

Paterfamilias dicitur is qui est sui in ris et potestatis proprie cuiuscumqz sic e tatis sed filiusfamilias econuerso. Re. lo co suo.

Patres etiam dicti sunt quos plebs si bi creauit vt ipsi plebem excederent

Patres conscripti dicebantur quorū nomina in tabulis aureis scribebantur.

Patria potestas fm̄ azo. in sum. l. e. ti. est ius quoddam quod habent h̄j qui sunt de imperio romano in liberos natu rales et legitimos quod ius alij non ha bent vt insti. de pa. potes. p. ro.

Patricij dicuntur ideo quia pretorie. potestati p̄sunt secundum yf. li. ix. c. iij. Etiam patricius est is quem impator sibi elegit in patrem vt insti. qui. mo. inf. pa. po. sol. g. filiusfamilias et. l. d̄ p̄sor. eius dem li. i. si. Item in alia significatōe di cti sunt patricij quidam nobiles de ciuita te et olim dicebantur patres p̄cipū scz ad p̄silia prestanda.

Parricida est qui patrem occidit alias in iure ciuili ponitur parricida. l. de his qui pa. vel li. occi. l. vnica.

Parricidium alias parricidium ē ho micidium nebandum quod comititur in parentes et in liberos in primos colla terales et affines. Re. s. ad legem pom peyam.

Parrochia est locus in quo degit po pulus alicuius ecclesie deputatus secun dum goff. in sum. eodem ti. et parrochia rum diuisio incepta a dyonisio. rñ. q. i. c. i. consistit autem ius prochieale in hoc se cundum goff. in summa eodem titulo qd̄ omnes parrochiani in diebus dñics et fe stiuis missam audiant in ecclesijs in qua rum parrochys habitant vt. c. i. e. ti. de p̄se. dis. i. si quis etiam consistit in decis personalibus que ecclesie parrochiali de bentur. xvi. q. i. si quis laycus et in obla tionibus que dande sunt sacerdoti par rochiali qui pro populo orare debet. x. q. i. quia sacerdotes.

Patrinus vel patrina dicitur fili⁹ v⁹ filia spūalis compatrium vel commatrū matris vel patris quem vel quā quis de fōte baptismatis leuauit vel ad sacramē tum confirmationis tenuit.

Patruus dicitur frater patris quasi pater alius.

Patruus magnus est frater aui.

Patruales dicti sunt quorum patres inter se germani vel fratres fuerunt.

Patruales sorores sunt duorū fratrū filie. sed vtrum appellatione patrui continetur patruus magnus videtur quod non vt in. *§. patruus magn⁹ in. l. iuriscō sulus. ff. de gradi. sed in oppositū quod si aliqui defendere nituntur. q² differentia addita generi contrahit ipsum ad speciem sub illo genere. vt animal rationale spēs est animalis sic et patruus magnus spēs patrui esse pbat⁹ simile. ff. de ad op. l. i. vbi adoptio filij q² sui iuris ē spēs est optionis.*

Propatruus est frater p⁹ aui et abpatruus est frater abau⁹.

Patruus scōm canon. dicitur ille qui habet ius presentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticū. sed secundum leges est qui manumisit seruū suū sponte a domino qui seru⁹ dicitur libertus eius a q² sic manumissus est Etiam patronus quādoq² dicitur aduocatus vel ecōuerso aduocatus patruus causaz. quia patrociniū prestat vel patrociniatur. et in p⁹ma si gnificato tria faciunt patronūz **Dñ** Patronum faciunt dos edificatio fund⁹. *R. s. ius patronatus.*

Passim. i. indifferenter de app. cuz sit romana. et. c. pastoralis de offi. dele. in glo. iij. in. c. in ptractandum de iura calū.

Pauperies est damnum sine iniuria facientis ipsum datum vt ab animali quod sensu caret factum. vt si equus tuus segetem meam paut. vel aliter damnum mihi dedit. non enim potest dici iniuriam fecisse cuz sensu careat insti. si qua pau. fe. di. *§. pauperies. p. dicit glo. q² est mirabilis expositio et legalit⁹* Differūt aut⁹ damnum maleficium et pauperies Nam damnum fit cum animo iniuriandi vel ab habente animū iniuriandi licz non vtatur. alia pa-

tent locis suis de pauperie actione. *R. c. s. actio*

Pauliana actio. *R. c. ibidem.*

Pax secundum goff. est discordie finis vt in. c. i. de treu. et pace in glo. i. Item pax est vinculum caritatis vt in. c. nouit *§. sed forsam de iudi. et sunt sex cause p⁹pter quas non est pax inter homines* **P**ri⁹ma quia non puniuntur maleficia **S**cōda habundantia temporalium **T**ercia quia non pugnamus contra demones **Q**uar⁹ta quia nō consideramus damna litis vbi diuicias corpus et animā pdimus **Q**uin⁹ta dubius euentus belli qui non consideratur **S**exta quia non seruam⁹ precepta dei nec soluimus decimas et sic quod nō capit cristus tollit ficus. xvij. q. vij. maior res hec est gl. no. de re. iudi. li. vi. ad apostolice.

pe

Peculium est pusilla substantia v⁹ pecunia sepata a rebus et rōcinis patris vel dñi data vel promissa filio vel seruo: ff. de pe. l. depositi. *§. peculium* Et ē multiplex scz castrense vel quasi castrense p⁹ uecticiū aduenticiū paganiciū non paganiciū. *L. de bo. que. libe. l. cum oportet l. cum multa. l. cum non.* Item peculium dicitur res parafernalis. ff. de iur. do. l. si ego. *§. do.* Item peculium ponitur p⁹ hereditate vel patrimonio. *L. de epis. vcle. l. si quis presbiter. ff. ad trebel. l. cogi.*

Peculium castrense est quod miles acquirat dum militat in castris. et illud est filij pleno iure tam quo ad proprietatē quā quo ad usufructum.

Peculium palatinorum dicitur etiā castrense scilicet militum palcū qui principem sequūtur scōm accur. *L. e. ti. li. xij in rub.*

Peculius quasi castrense dicitur illud quod aduocatus acquirit p⁹stando clientis suis patrociniū in causis vel quod magister gramaticus loycus vel rethoricius i⁹ scolis suo lucratur exercitio in. l. si. *L. de inoffi. testa.*

Peculium aduenticiū est quod filio aduenit ab a⁹no patrono vel materno vt

ab altero vt ex prospera fortuna et ex testa
mento agnatorum vel cognatorum et qđ
sic filio aduenit ipsi⁹ est quoad proprietate
patris vero quo ad usufructu et dicitur
alio nomine paganicum aduentitium.

Item aduentitium si ab impatore vt au
gusta datus fuerit comparatur castrensi pe
culio. in. l. cum multa. l. de bo. que libe.

Peculium puecticiu dicitur illud qđ
de rebus paternis vel dominicis pficit.
et filio vel seruo datur vt in eo negociet.
et illud est patris quo ad proprietatem. sed
filij vel serui quo ad usufructum et etiam
alias dicitur paganicum puecticiu.

Peculium clericorum est patrimoniu
clericorū. Nam peculium patrimoniu ap
pellatur. ff. ad trebel. l. cogi. in pñ. Vnde
illud quod a clerico velut proprium possi
deretur eius peculium dicitur. secundo mo
do tamen et vsualiter peculium dici solet
filiorum et seruorū patrimoniu quod
eis a domino vel patre datur vt. ff. e. si. p
to.

Peculium clericorum prouecticiu.

est quod de bonis ecclesie procedit vt qđ
ecclesie contemplatione acquiritur.

Peculium aduentitium eorundem est
quod acquiritur ex opera eorū vel alias
prouenit ex intuitu persone et hoc nota.
goffre. in summa eodem titulo. et dicitur
peculium a pecunia.

Pecunia appellatur totum qđ homines
habent. et dicitur a pecoribus quia quic.
quid antiqui habebant totum in pecori
bus consistebat vt. i. q. iij. totum. et sic su
mitur communiter. Quandoq; tamen ca
pitur proprie et stricte solum pro numera
ta pecu. vt. xij. q. iij. c. putat qđā. et ibi
glo. alias appellatione pecunie omēs res
continentur. l. de consti. pe. l. ij. etia; p
culus ait. nominis pecunie appellatione.
rem significari. ff. de ver. signi. l. etia; ver.
gra. Heres factus hereditate adita ven
didit eam et emptori p stipulationem p
mitteit quanta pecunia ex hereditate ad
ipsum peruenit et appellatione pecunie.
omnis res significatur quia sensus est.
omnis res que ex hereditate ad me perue
nit. et capitur significatum ex dispositio

ne precedenti scilicet venditione heredi
tatis que omnes res significat. Item ibi
late significat dicendo heres mi volo te
restituere ticio pecuniam meam. id est be
reditatem. Vnde perinde est ac si dicat
hereditatem bonam vel res meas vt. l. nam
q. s. si. ff. ad trebel. sed ibi significat stric
tissime dum filio familias prohibetur mu
tuari pecunia. quia significat pecuniam nu
meratam. l. i. ff. ad sena. consul. mace. in
cta. l. sed et si. s. pecunie. eodem titulo.
Ratio vtriusq; quia in priori casus sub
iectus fuit ex fauore ergo amplius. sed in
casus subiectus est ex odio ergo restringe
dus vt in regula odia de re. iur. li. vi.

Pedanei iudices. Re. s. iudex et. in
littera. y.

Pedagia dicuntur que dantur a tran
seuntibus in locum constitutum a princi
pe. et capiens pedagium debet dare sal
uum conductum et territorium eius tene
re securum adeo qđ si aliquis derobetur.
id est spoliatur et est vulgare gallicorum
tenetur ei dominus terre rapinam resara
tore secundum bal. in vñ. scudo. de pa. in
ra firma. in. s. conuenticula. fa. l. nequid
ff. de incen. rui. naufra. et no. archi. xxiij.
q. v. si quis peregrinorū. sed gwidagia.
Re. s.

Pecoris nomine continentur boves.
Pecorum ad quam pulsus est ius ad
ducendi vel appellandi pecus ad qua for
tis alieni iure seruitutis.

Pediculi dicuntur quedam argentea
sustentacula quibus vasa vel res quelibet
velut pedibus sustentatur ita ponitur in
l. pediculis argenteis. ff. de auro. et arg.
le.

Pedetentim vt. in glo. i. in cle.
Pedagogus ille qui ab initio instruit
pueros. et dicitur a pedos id est pueri go
gus ducere quasi ductor siue gubernator
puerorū insti. qui. ex cau. manu nō pos.
s. eodem. l. elyascencia. ver. glo. potest et
minor. xx. annis maior tamen. xvij. manu
mittere pedagogum suum vt ibi dicitur.
Pedamenta dicuntur sustentamenta
pedum vinearum. et dicuntur gallice pa
illi.

Pena et supplicium differunt ut notat archi. xi. q. iij. nemo pto.

Pene. id est quasi et no. iij. q. vij. ca. qui sine.

Penes notat plene Jobānes caldri in in cōmento decre. postolatis de pcel. pben. Et differentiam inter penes et apud vide p. io. linconiensis in. l. si quis in tantam. l. unde vi. ubi dicit q illud est penes aliquem cuius possessionem habet. sed illud est apud aliquem cuius solaz detentionem habet ut depositarius et comodatarius. et dicit q in dicta. l. apud sumitur impprie ut in. l. penes. ff. de. x. sig.

Penius notat paulus in cōmento. c. in leis de resti. spoli.

Penitus no. io. an. c. i. d. supplen. negla pla.

Pena est delictorū debita cohercio vel satisfactio que lege vel a ministris legis imponitur.

Penā pmitteri est penam debere.

Penitentia fm ambro. est pterita peccata plangere et plangenda iterum nō cōmittere. vel sic fm augu. est quedam vindicta puniens in se q cōmisisse dolet de quo plura vide in tractatu de pe. di. i. ij. et. iij.

Penula est quedam vestis qua nō vtebatur nisi ciues romani que fuit data patri pauli qz societate ptraxerat cū romanis. et etiam beatus paulus aduersus inuitos romanū ciuem se appellauit. c. si in adiutorium dis. x.

Pensio est idem quod census vel tributum.

Pensitationes publice scdm azo. i. l. iij. l. si ppter pub. pen. ven. dicunt annue exactiones tributoz vel vestium auri vel argenti que a certis psonis prestabant. fisco sed pensiones publice dicuntur que ad viarum vel pontium refectionem prestanda sunt a possidentibus ut sic fiat omnium datorum quedam collatio et sic pensatio est quasi pensionis solutio.

Pentateuchū est volumen ptenens quī libros moysi. a penta. i. quinqz et theu cum mandatum quasi et ut in. c. i. d. dec.

Perangaria est seruitus psonarum et rez. et dicitur quasi pfecta et magna an-

garia. Est autem angaria seruitus psonarum et non rerum Item pangarie dicuntur exactiones et prestationes patrimoniorum scilicet onera quedam que padio incumbūt vel imponuntur. et erant forte exactiones equorum vel vectuarū ad portandum annonā militibus ut colligitur. l. de cursu pub. an. in rub. li. xij.

Perangada est vestis de auro vulgari quod a gaydis vestimentoz vel claudum poni solet vel vestis que habet aux tantum insufficie. Re. s. oloberus. et l. de vesti. olo. et de auro. li. xi.

Peregrinantes large dicuntur omēs qui a loco sui domicilij pficiscuntur. l. de incolis. l. ciues. Proprie autem dicuntur romipete aploz et aliorum sanctorū lumina et oratoria visitantes. xxiij. q. iij. si quis romipetas et c. paternarū et c. illi qui Etiam dicuntur illi qui accedunt ad pntiam domini pape ut. e. ti. c. vnico. et ij. q. vi. arguta.

Peregrini dicuntur omnes qui nō sūt de epātu ordinantis siue sint clerici siue layci fm goff. in sum. de cle. pegri. qz tales recipi non debet ab epō alieno ad ordies vel dignitates. aut ecclesiastica sacramēta ut. lxxi. dis. per to. et in ti. de cle. pegri. Vnde clericus pegrinus est qui in aliena puincia ordinatur.

Peremptoriū dicitur a perimendo eo quod oīno perimat ut terminus pemptorius vltra quē non dantur vltiores dilaciones Similiter exceptio pemptoria. dicitur que pemit actionez. Etia dicitur citatio pemptoria. quia omnes alias citaciones abbreviat et accelerat. Nam d iure tres citatōes debent fieri anteq ali quis tanquā psumax puniat. iudex tamē pemptoriam citationem vel pemptoriū edictum ex tante causa statim mittere p et idem opabitur quod alie tres citaciones possunt opari.

Peremptorium soluitur. i. possibilitas ferendi sententiam.

Per no. archi. xij. q. ij. c. ebrō. et paul⁹ de lisa ple. in cle. i. de sum. tri. et fi. cath. et io. an. de elect. ij. dudū in fi. ff. d. x. sig. l. vrbana. §. pnoctare. ubi dicto p notat pfectionem ut habetur in. l. si tu. ff. dele. pmo.

Pergula est tugiurū vel obumbratio frondosa et ponitur in glo. §. p. trabentes c. i. de fo. ppe. li. vi.

Perequatū est qui homines et terra pequat. i. valde equat vel qui p. diū ppter defectū equa pensione vt prius assignat nouo possessori vt. l. de fun. p. mo. l. fundi. li. xi.

Perduelliones. **R**e. crimen lese maiestatis.

Peripsuma est purgamentū vel cortex pomi vt piri. **U**nde **T**olle peripsumā ede pulpam spernes arullam.

Permiti dē aliquid tribus modis. **P**rimo quod nullo iure phibetur. **S**ecundo quod p. tra humanas constitutiones indulget. **T**ercio illicitum vt magis illicitum vite tur vt est glo. cum exemplis in. c. omnes. di. iij.

Permutatio fm goff. est vnus rei pro alia vica ria p. statio vel vicaria p. statio mutatio. et p. trahitur sicut pleriqz placz quando inter aliquos puenitur et certa spēs p. certa det. l. e. ti. qm asseris. si em pueniretur vt certa spēs dare p. incerta vel econuerso non esset pmutatio. sed cō tractus innotatus scz do vt des. q. et. et per mutationis p. tractus ideo fuit inuentus. qz sepe poterat aliquis habere aliquid in utile sibi vel parui p. modi quod alteri m. tum valere poterat et econuerso. et p. us ig norabatur qualiter res vnus alterius fieri poterat ad quod inuentus est ille p. tra ctus pmutationis.

Perpetuum qm idem est quod gene rale de elect. c. massana. et. c. vt circa. e. t. li. vi. vt dicendo edicio ppetuo. i. genera li phibemus.

Perplexitas est constringens et ineni tabilis necessitas peccandi que puenit ex erronea volūate vt. c. i. et in summa. di. xij. §. glo. bo. **E**tiam de differentia inter mortalia et venialia ponitur ibidem exē plum de iudeis crucifigentibus cristum. et si quis respondet querenti inimicū si sit in loco. **I**tem si vir denegat vel red dat vxori debitum perēti. et declarat ibi qd nullus potest esse pplexus. inter duo mala. et sic pplexio ē solum ad stultā opi nionem alicuius. de hoc vi. in. c. nemi te sticulus. xij. di. vsqz ad fi. distin.

Perpensus. i. pfecte pensatus et delibe ratus de pact. c. vi. circa mediū. li. vi. et sic dicitur in p. hemio cle. iuris sanctio p. pensa digesta p. silio.

Persone quedā dicunt puate in p. prie vt ille que sunt exempte a iure cōmuni vt di. iij. p. uilegio. vbi dē q. d. p. uilegia sunt le ges p. uatorum. quedam vero dicunt p. prie puate vt ille q. habet dignitatē. iij. q. v. qui contra. **U**nde clerici nō dicunt p. uate p. sone cū habeant dignitatē. i. or dinem ecclesiasticū vt in. c. p. uilegio p. al. et di. iij. quicqz fm io. **I**te fm alanū que daz sunt p. sone publice que sunt in officio publico vt tabellio. index. baluū. alie p. prie que nō sunt in officio publico.

Perirurū p. prie dē qm aliquis iurat cō tra canonica statuta vel temerarie. **E**t dē multiplici. **P**rimo. i. falsa iuracio que si ignorāter adhibita omni diligentia facta fuerit sic nullum peccatū est. xij. q. ij. ho mines. **S**ecundo dē transgressio liciti iuramē ti et sic est mortale. vi. q. i. quicqz. illici tū aut scienter iurans peccat sed nō pue niens. **T**ercio dē in discretū iuramentū et est veniale. xxvi. di. §. criminis in fi. **Q**uar to dē mendatiū iuramento firmatū et est semper mortale. xij. q. ij. qd ait. et est cri men adeo magnū qd clericus p. uis ab officio et beneficio suspendi debet. c. pue nit de fideius. c. inter dilectos de excel. p. la. et. c. querelam de iureiur.

Personalitas significat p. has dictio nes tu michi. ego tibi et. cum alio signifi cato quod p. babiliter p. cluditur. et si nul lo modo concludit tūc est impersonalitas. quia actum viciat p. ut rō dicitur. §. gra. **A**lgo q. constituas te michi soluturū debi tum a ticio respondens impersonalit dican do satisfiet tibi ab illo vel simpliciter sa tisfiet. hec impersonalis significat te nō con stituere michi et q. nulla sit obligatō. aut si qm. l. d. p. sti. pe. **R**ō. qz hec p. ba nō sig nificant aliū obligari. nā ali. al. i. obliga re nō p. nec verisimile ē quē iactare fusi. l. cū d. indebito. ff. d. p. ba. fa. l. arrearus. ff. de ac. et ob. vbi nō fit facil' interpretatio p. ob ligatōe. et. l. stipulos ista. §. si q. ita. ff. de p. obli. nā p. munis q. sibi acq. rere cupit. ideo verisimiliter stipulās vult acquirere si bi. q. re l. q. s. dicendo p. mittis. x. nō expri

met verbū mibi vel tibi et alter respōdet
nō dicendo tibi tū illa verba mibi et tibi
supplēt et sufficienter intelligunt ppter
cām dictam vt. in. l. stipulo palle. Item
si quis stipulat. x. dare sibi alter videt dari
sed nō dicit a me valet stipulatio. l. si. ff.
si cer. petā. et. l. illa stipula. ff. de. x. ob. et
est sensus qd dabit p ipm pmittente vlt p
aliū qz s significat illud verbū impsona
le passiuū dari. Ex quo sequitur quod nō
est obligatus ad dare sed tenet ad faciūz
q quod datur. secus in illo q pmitit dare
qz tenet rem accipientis facere. qz verbū
hoc importat quod ipse dabit Et si dice
res heres qui iussit facere qd ticius centū
habeat tenet p se dare. l. si heres. ff. de. l. i
ita vidz in pposito q pmititē dari debe
at p se dare Rūdetur qd s verbū habeat
soluit hoc sūū qd significat iure dominū
sed ex pmissione nō transfertur dominūz
ergo rē. Itē testator legauit ticio seruos
quos ipse testator manūmittere nō poterat
vt manūmitterent manūmitti nō pnt hec
impsonalitas significat quod legatarius
seruos nō habebit sed remanebūt penes
heredes vt. l. si quis. ff. de le. ij. Sec^o si di
ceret vt manūmitteret. qz tūc remanerēt
penes legatariū. l. si quis est quē. ff. de cō
di. et demon. Rō. qz ex significato verbi
psonalis imponitur onus legatoris et si
non tenet onus emolimentū penes est tū
remanebit et sic de alijs

Pertinere ad nos dicunt q spectant a
liquo titulo nō cā pignoris et q nra nō sūt
sed esse pnt. l. verbum ptnere. ff. de. ver.
significa.

Pertinacia in malo pferantia i vir
tute dē. Nā ptnax dē valde tenēs vlt im
prudēt durus irrevocabilis indocibilis
et obstinatus fm io. an. in cle. i. de sūma.
trinita.

Peticō hereditatē oib⁹ illis ppetit q
iure veteri vel nouo heredes sunt vel fūit
ptra possessores vel p heredes qui possi
dent. nec pnt dicere qre possident veteri
iure veluti. xij. tabulaz vel ex testamēto
nouo iure velut ex senatuscōsulto q vero
cū titulo possident hereditatez nō tenen
tur petitione hereditatis nisi in tribus ca
sibus vt si venditor nō apparet vel modi
co distraxit vel de pēcio nō ē fact⁹ locuple

cior. quibus casibus utilis peticio heredi
tatis liberis ppetit ptra testamentū parē
tum et parentibus contra testamentum.
liberorum. et fratri contra testamentum
fratris qui turpem personam instituit he
redem hec autem inofficioso utilis est. qz
competit tempore adite hereditatis vsqz
ad quinquennū exheredato non domino
ptra scriptum heredem additione iam fa
ctum dominum.

Peticō hereditatis fideicōmissoria cō
petit ei cui fideicōmissoria hereditatis re
stituitur ex sena. consul. trebel.

Peticō hereditatis possessoria que di
citur bonorum possessio infra annum vti
lis datur emancipatis vel suis heredib⁹
infra centum dies ceteris vsqz ad. xxx. an
nos pdurat. insti. d. bo. posse. in. s. liber⁹
Philantrophum idem est quod salla
rium.

pi

Pignus est res mobilis vel semouens
apud creditorem debitore tradita et col
lata ad prestandum securitatem et d. sol
uendo debito vel ad implendo pmissio.

Nel sic. pign⁹ est res obligata p debito
ad securitatem creditoris. et dē a nomine
pignus qz pugno vel manu tradit et con
sistit in re mobili ppe quāuis ppotheca
sit ppe obligatio rei immobilis Et dicit⁹
ppotheca ab ypos quod est sub et thesis
positio quasi suppositio Item pignus se
cundum papiam est quod datur ppter rē
creditam que dum redditur statim pign⁹
aufertur cuius possessionem ad tempus
solum consequitur creditor ceterū domi
num penes debitorem est. et ponit idem
differentiam dicendo. pignera natorum.
dicuntur pignora rerum. subdens svttra
qz confundit auctoritas lectoris

Pignus pretorium dicitur illud quod
alicui a iudice datur pro maiori securita
te rei petite et ad indicatē vi. l. si decreto
L. qui. po. in pig. ba. et lege. i. L. de pre
pig.

Pignus committi est in eum status p
uenire vt debitor dominium pignoris a
mittere. Verbi gracia.

Tradidi vel mutuavi tibi pecuniā sub pi-
gnoris pditione et nisi statuto die pignus
luas vel redimas debitum soluendo quod
ipsum pmittatur. i. amittat.

Pignus est duplex. pitorium et iudicia-
le. Pretorium est quoniam mittit actor in possessionem
propter psumptionem rei in non pparendo an-
te litis ptest. vel post. Et pignus iudiciale.
pstituitur quoniam post sententiam mittit actor in
possessionem ob victi psumptionem in non sol-
uendo tunc esset victor statim acquirit natu-
ralem et civilem possessionem de h. no.
p. doc. in c. contingit de do. et contu.

Pignozare est rem aliquā p debito obli-
gare creditori ut securior sit de solutione
debiti. vel est facere pcurum sic dictum.

Pignoratitia actio. Re. s. actio pigni-
poris.

Philateria dicuntur carte in quibus con-
tinentur incantaciones. xvi. q. v.

Phitones sunt incantatores vel divi-
natores dicti a phitone qui fuit auctor di-
uinandi.

Pistores olim dicebantur facientes panem
pallacum qui suberant comiti horreorum ut.
L. de pisto. li. xi. fm accur.

Piscina locus dicitur p nutriendis et
conseruandis piscibus deputatus ut quoniam
placuerit domino de ipsis capiat.

Pileus dicitur a pilis quia pilos capitis ter-
git et stringit fm io. an. in cle. si. de vi. et
ho. cle. potest etiam dici a pilis quia de pilis fa-
ctus est.

pl

Placere. i. arbitrari secundum voluntatem
ratione regulatā et est actum ponere in placen-
tia ut in arbitrio ut in l. thays ancilla. §.
sorore. ff. de fideicomis. liber. vbi relicta
libertate si herede placere inspicit quod bo-
no viro placeret. et p hoc descendit quer-
stio. pone. p duri famulum vsq; ad annum pa-
cto apposito quod si mihi displiceret infra
annum possis ipsum expellere quod non possis expelle-
re nisi ex causa ex qua vir bonus expelleret. §. ex vlu
cōi intelligendi significat merā voluntatē. et
forte idem de iure scripto p. l. ex placito.
L. d. rerum pnu. R. d. quia certum est quod placitum
significat ibi voluntatem faciendi. §. pe.
insti. de p. hē. emp. vbi recipit p merā vo-
luntate sed non obstat. §. sorore pal. quia ibi

significat arbitrium ratione subiecte materie
scilicet libertatis ut facilius valeat. Item pa-
ria sunt actum ponere in alterius libito vel
voluntate. l. fidei pensus ppe fm. ff. de fi-
deicomis. liber. in ver. sed ita scriptum vbi
est idem dicere lego libertatem si heres.
voluerit vel si ei libuerit.

Plagiarij sunt illi qui liberos boves se-
ducunt vel seruos alienos surripiunt et
vendunt a plaga maris. L. ad. l. fa. d. pla.
l. si.

Plagium est plaga vel dolor qui parenti-
bus vel dominis infertur de surreptione fili-
orum vel seruorum ab ipsis plagarijs au-
feratur enim dominis vel patribus p tales facul-
tas filiorum vel seruorum. et dicitur a plaga
quia est magna plaga pater vel dominus fm glo.
in rub. L. ad. l. faui. de plagarijs.

Plagarius alias plegarius etiam est
idem quod fideiusor ut l. c. venientes d. in iur.

Placet licet videatur importare omni-
modam voluntatem pferentis tamen in-
cludit arbitrium boni viri. l. thays. §. so-
rore palle. nam licet dicam faciam quecum-
q; tibi placent intelligitur tamen iuxta ar-
bitrium boni viri. l. si sic. de le. i. vbi p bar.
et nota in c. de quo vult deo de iudi.

Pleno iure. exponit. i. quo ad spalem et
spalem iurisdictionem. c. cōquestus de
fo. ppe. et hoc si concedens habet pates
vel iurisdictionem vtriusque idem in c. quo
niam de pui. et. xvi. q. ij.

Pluribus idem intelligitur in verbo om-
ni modā ut in cle. i. de fo. com. sed an pos-
sident ecciam pleno iure possit eius bona
puertere in vsum proprium. et dicitur quod
non in glo. verbi ad mensam in cle. i. d. ex
cel. prela.

Plebiscitum est quod plebeyo magi-
stratu. i. tribuno interrogante ante omni-
bus placeat plebs instituit. dictum quasi
statutum. orta enim inter plebem et maio-
res ciuitatis romane discordia plebs sibi
leges constituit que dicte sunt plebiscita
ut. ff. de origi. in l. ij. §. bysdem. reliquis
vero populus cum senatoribus et patri-
cijs ius sibi constituit quod dicitur lex po-
puli anthonomice idest p excellentiam.
scdm ysi. li. vi. et dicitur plebiscitum eo
quod plebs fiat et sciscitetur vel cogat ut
fiat dis. ij. plebiscita.

Plus petitio est solus offerentis promissio. ff. e. ti. l. iiij. vel est plus et aliter quam pactum sit exactio. et fit quatuor modis. **U**nde Plus petitur causa tempore re quam loco ut no. in. c. i. de puls. peti.

PO

Pondus differt ab onere quia pondus dicitur quoddam leue et quoddam graue unde dicitur pondus meum. id est corpus ego fero quocumque venero. sed onus dicitur quia semper onerat et deprimat.

Ponctiones dicuntur quedam naves. **U**nde dicitur. si ponctionibus trabicia est id est mare transferatur vel manibus trahatur.

Poncarius id est est suarius. **R**e. j. suarius. et dicebantur olim hi qui custodiebant porcos ciuium urbis romane in pascuis. et excusabantur a muneribus sordidis ut. **L**. de sua suscep. l. i. li. xi. secundum accursium.

Portorium dicitur quedam prestatio que datur per nauis applicationem seu stationem et mercationem quacumque facia in portu. unde differunt pedagia gwidagia et saluaria. **R**e. quodlibet loco suo. **E**t ista omnia dicuntur portoria. **L**. de vectiga. et comis. l. iiij. et. c. super de ver. sig. in glossa vi.

Pontifices olim dicebantur imperatores. **p**ri. dis. clerici. di. xi. de capitulis.

Pontificale est ornamentum episcopale et secundum hosti. est autenticum iste liber ut dicitur. non ordi. c. consuluit. et no. io. an. in cler. vnica de iureiur.

Plerumque. i. regulariter insti. de legit. patro. tute. in fi. cum glo. in p. priat. ff. commodati. l. si quis. qui. §. si.

Plebs differt a populo ut sepius a genere. quia populus pertinet minores et maiores nobiles et ignobiles. plebs vero tantum minores et inde plebs citum. i. per plebem statutum insti. de iur. na. gen. et ciui. §. plebs autem.

Positio secundum glossam dicitur quod loco interrogationis ponebat olim hodie de placito non ponitur et positio fit sicut olim inter

rogatione fiebat. ver. gra. si volebas te conuenire hereditario tunc sic dicebam. dñe iudex interrogetis hoc an ipse sit heres talis et ex qua parte sit heres. hodie vero sic dicitur pono te esse heredem talis. **I**tem pono ipsum ex asse heredem seque extitisse. sed quia hodie simpliciter fiebant seu fiant interrogationes super positionibus igitur aliter describitur a spe. e. ti. sic.

Positio est breuis verborum formula mentem ponentis continens ad veritatem eliciendam concepta. et habuit hoc verbum ortum non solum ex usu hominum diu in causis inuito sed ex antiqua. leg. ff. de le. iiij. l. offendimus. §. ex diuerso ibi pono ergo. **P**ositio igitur nihil aliud est quam dictum de credulitate asserta in vim prestiti iuramenti faciens ad probationem. aut ipsam amminiculans habens annexam interrogationem aut iudicis supplicationem ar. in aut. de his qui ingre. ad app. §. si. coll. v. sic dicte ex communi sensu non tamen sine ratione ar. ff. de suppellect. leg. labeo. inuente ut partes exponerentur probationibus et ne fatigentur laboribus et expensis ut. §. si. palle. **U**el positio dicitur facti nondum probati per articulos distinctim rite loco probationis positum spectans directe vel indirecte simpliciter vel amminiculatiue ad intentionem ponentis quod intendit probare ponens per confessionem aduersarii sui vel eius procuratoris ar. de elect. dudum. iiij. de testibus presentium de confes. statuimus. li. vi. nec debet poni nisi hoc quod est facti. ff. de dote. prelega. l. i. **L**. de legi. l. leges.

Unde que vocantur positiones in curia ecclesiastica dicuntur articuli in curia seculari. et differunt a rationibus. quia rationes sunt iuris. sed positiones vel articuli sunt facti. **I**tem positiones differunt ab interrogationibus licet tam positiones quam interrogationes fiant ut per confessionem aduersarii reneletur ponens ab onere probandi. quia positiones fiunt assertiue et a parte sed interrogationes fiunt interrogatiue et a iudice. et ad positiones debet responderi per non aduocatus. et quam documque sunt faciende probationes fieri

possunt positiones siue ante litis confes.
vel post de hoc vide glo. in. c. i. de p[re]f. li.
vi. que plures ponit concor. et alle. cum
exemplis de positione ante litem confest.
et etiam post scilicet de exceptione quod
actor sit exco[m]municatus ponit reus hoc modo
Pono quod percussisti talem in tali pre
corporis tali loco tali die talibus presen
tibus **I**tem turbatus ex tali causa antio
in iniuriandi illum qui tunc erat clericus
et erat in possessione clericatus et sciebas
eum clericum esse **I**tem vidisti eum ferē
rem coronam habitum et tonsuram cleri
calem deferentem quibus p[ro]ctorem con
fessatis p[ro]bata est exco[m]municatio ante litis p[re]
testa. sed post litem confesta. pone quod
petam aliquem ab ecclesia quam contra
iura retinet remoueri dicaz pono iuramē
to meo quod habet et possidet ecclesiaz
sancti. m. **I**tem quod habet et possidet ec
clesiam sancti pe. **I**tem quelibet eaz ha
bet curam animarum et eas post consiliū
acquisiuit hoc confessato succumbit reus
nisi dispensationem vel iustā causaz ostē
dat. **I**tem debent fieri positiones sup
contentis in libello **E**t nota quod multi
plices sunt positiones **O**na dicitur posi
tio pertinet et tali coget iudex responde
re. vt in. c. presentium de testi. li. vi. et si
dubium est an pertinet sit v[er]o ne inclina
bit se iudex ad id quod verisimilius est et
in dubio tucius est quod facit responde
re vt de confes. l. statumimus. l. vi. ff. de in
roga. ac. l. de etate. §. ex causa. et. l. vbi cū
q[ue] eodem titulo.

Alia est positio impertinens cui non co
gitur quis respondere **I**tem quedam est
negatiua positio et talis nō debet admit
ti quia affirmatiua ponenda est. **N**az ne
gatiua non probatur et id quod ponitur
si negatur ponens ipsum p[ro]bare habet. ff.
de p[ro]ba. l. ij. et. l. e. et. l. actor et de p[ro]ba.
quoniam contra falsam. fallit quādo ali
as quam p[ro] talem positionem probari nō
potest. c. statumimus. p[ro]alle. vel super facto
pregnanti vbi indirecte p[ro]batur. c. ex te
nore de testi. et. l. de contrahen. et cōmi
sti. l. optimaz.

Item positio que non reuelat ponentes
vel ei non p[ro]dest non debet admitti. quia

non debet quis ad probandum id admit
ti quod probatum ei non prodesse. l. ad p[ro]
bationes. l. de proba. c. dilecti de excep.
Item positio que non facit ad causam.
vel que non est super re de qua agitur in
libello vel super eo quod repellat agentē
si proponitur ex p[ar]te rei dicitur impertinēs
et non est admittenda. **I**tem positio que
dependet ex alia que fuit negata vel con
cessa non est admittenda quia sup[er] eo non
est amplius querendū. ar. ff. nau. caupo.
sta. l. licet ne responsioni sit contrarius si
cut nauta ventis contrariis nauigans vt
in auē. de his qui ingre. ad ap. §. i. colla.
v. et. c. per tuas de p[ro]ba. l. generaliter. l.
de non nu. pecu. **I**tem positio implicita
non debet admitti p[ro]pter periculum p[ro]
rii. **E**t ideo debet diuidi vt certum et v[er]
respondeatur. ar. ff. de interroga. ac. l. de
etate. §. quādo autem et. §. nihil quia etiā
iudex cauere debet ne sit auceps perinrii
l. si aduersus vendito. l. i. c. si vero. de iu
re iur. l. de iudi. vidui. tol. l. i. **I**tem no
ta quod effectus positionis est qui eas cō
fiteatur habetur p[ro] conuicto. l. de confes.
l. vnica. §. i. et positionibus non respon
dens habetur p[ro] confesso. c. si de iur. ca
lump. de confes. si post prestitum li. vi.
Item positionibus vbi iuramentū est et
veritate nō potest responderi p[ro] p[ro]curato
rem nisi sit causa vniuersitatis vel conuē
tus. c. presentium de testi. p[ro]alle. c. pasto
ralis cum sua glo. de iudi. **I**tem positio
num vtilitas est. quia aliquando quod di
recte negatur indirecte conceditur in to
to vel in parte vt de iur. iur. cum impositi
onibus. li. vi.

Plus sub se minus continet. ver. gra.
licet patri vel marito occidere adulterū
cum filia vel vxore deprehensum per hoc
significatur quod etiā licet vulnerare vel
iniurijs afficere. l. ne mea. §. ius occiden
di. ff. ad. l. iuli. de adul. quia plus est occi
dere quam vulnerare vel iniurijs afficere
quia illa continentur et significantur sub
verbo occidere **I**tem iudex defert iura
mentum in litem et taxat vsq[ue] ad certam
quantitatem tamen licet ei cui defertur
iura in minori quantitate. l. videamus. §.
penulti. ff. de in lit. iuran.

Item vendidi vinum, quod est in dolio apposita est dies in qua vinum tollere debes non tollis vel die non appositae impellato et expectato sufficienter non tollis indigeo dolio, quia sunt vindemie dicitur textus, quod licet mihi totum vinum effundere et tamen non licet tantum partem vini effundere. l. i. §. licet. ff. de pici. et como. rei ven. quia effundendo tantum partem de dolio ita parum me iuvare posset ac si nihil effunderem. et ideo ratio non dicitur tantum partem effundendam ergo si partem tantum effundero obligor emptori. et si totum effundam non tenebo licet rogatus possim bene dimittere partem et sic de alijs.

Pluralis locutio plura significat duorum tamen numero contenta est. c. pluralis li. vi. de re. iur. Quandoque autem pluralis significat geminative in suas singulares sic quod quilibet singularis in uno solo verificatur. Quandoque autem non geminative sic quod una singularis per se non attenditur sed ipsa pluralitas simul prout singulare concludit vel quodlibet aliud probabile medium. ver. gra. testator dicit lego stichum eriticism si mei erunt cum moriar tunc altero alienato et altero non. iste non alienatus potest peti a legatario. licet enim sermo pluralis sit oportet tamen accipi ac si separatim dixisset si stichus meus erit cum moriar et si eriticismus meus erit. et. ff. de condi. et demon. Ratio bar. quia hec separatio respicit diversos effectus et separatos. id est dominium legatarum in quodlibet. et quia sunt duo servi distincti ita duo dominia distincta et separata et sic separati effectus. Etiam ideo quia legami quemlibet nominatim et sic refertur ad quemlibet distincte et hoc ex favore legati et testamenti. Sed ibi. testator duobus impuberibus instituit filijs suis dicit si uterque impubes decesserit eriticismus substituo. tunc si unus moritur impubes substitutus non admittitur primo ut admittatur requiritur uterque decedere in impuberi etate. l. penul. l. de impube. et ali. substi. Ratio bar. est ex dictione uterque que est collectiva Alij tamen dicunt. quod favore institutionis dictio collectiva sumitur distributive. l. hoc. ar.

gu. ff. de here insti. modo omnis substitutio est condicionalis institutio ergo et sic bar. in. l. heres. §. cum ita. ff. ad trebel. dicit quod in dicta. l. penul. uno filio moriente impubere remanet alter filius testatoris qui ex presumpta voluntate. excludit extraneum substitutum ar. l. cum acutissime de fideius. ideo uno moriente impubere non existit condicio substituti onis et sic de alijs exemplis

Pollicitatio est solus offerentis promissio. ff. de polli. l. iij. et differt a stipulatione et a pacto quod est duorum consensus. atque conventio.

Possessio secundum azo. l. de acqui. et retin. pos. est corporalis rei detentio corporis et animi et iuris amminiculo concurrente. Vel sic. est ius quoddam quod aliquis rem corporalem vere in potestate habet. Et dicitur corporalis rei ideo. quia sola corporalia possident. incorpalia aut dicuntur quasi possideri et quasi traditi per pacientiam et volun. Nam incorpabilia non possunt corporaliter apprehendi sicut iura et servitutes et ideo non possident. c. questus de fo. ppe. in glo. ff. de vfuca. l. sequitur. §. si vina. ff. de acqui. pos. l. iij. §. p. et tñ prescribunt. c. cum eccia de cau. pos. Ideo regula in sexto dicit sine possessione prescriptio non preedit et debet intelligi etiam de quasi possessione. ut ibi hoc no. Item impossibile est plures eandem ecciam vel beneficium in solidum possidere. c. licet. de pba. §. elec. ut quis duas. li. vi. cle. si duobus ut lic. pen. §. glo. vi. etiam in. c. cum venissent §. p. cu. Et ideo beneficium de detentio quia res naturaliter tenet ab eo qui corporaliter insistit ei Item dicitur corporis animi et iuris. quia hec tria ut quis vere dicat possidere concurrere debent scilicet actus corporis. affectus animi. et amminiculum iuris. nam opus est ut quis corpore adipiscatur vel saltem oculis sufficit enim plerumque visus oculorum et animi affectus cum voluntate tradentis. quia ipse animi. affectus necessarius est. non autem per se corpore aut per se animo possidetur. quia certum est possessionem solo animo amitti. puta si quis se posse repellit suspicet Item oportet quod ius apprehendat nam hoc quod sacre rei vel religiose corpore et animo insistat. non

tamen de iure possidet. quia res sacra vel religiosa nec ab ignorante nec a sciente. possidetur. et dicitur possessio quasi pedum positio.

Possessionum alia est iuris tantum. alia facti tantum. alia facti et iuris simul. Et hec interdum habet plus iuris minus facti interdum e converso ut notum de preces. preben. cum nostris et. l. de acqui. pos. l. i. **Item** hug. de porta ravennata differentiam posuit inter possessionem vacuum et vacantem ut in glo. q. l. unde vi. l. si. et io. ibi reprobatur et si. glo. pcludit quod non differunt. sed vacua siue vacans est que a nemine possidetur animo vel corpore propter longum tempus vel propter oblivionem ex longo tempore. **Et** quod nota si quis propria auctoritate possit ingredi possessionem alicuius rei et accedendo iudicem ab eo impetrat licentiam ingrediendi talis per statutum si oppositum caveatur non punitur. quia potuit sine auctoritate iudicis ergo multo magis cum eius auctoritate ingreditur hoc colligitur ex glo. ver. in transitu. §. multis modis istius. de liber. **Item** possessio civilis quandoque requiescit super naturali ut si tu possides. nomine meo vel precario a me. quandoque non requiescit ut in usufructuario meo qui naturalem habet possessionem ex iure sed ego dominus habeo civilem ratione dominij non requiescentem in naturali usufructuarij.

Possessor bonorum **Re. s.** bonorum possessor ut filius emancipatus vel agnatus qui dicuntur bonorum possesores ex bonorum edictali et decretali **Nam** statim ut habent edictam et decretam possessionem ex hoc habent interdictum decretum ad hoc ut persequantur hereditatis possessionem. differunt heredes et bonorum possessor ut. s. bonorum possessorio. unde aditis hereditatibus heres non desiderat auctoritatem iudicis sed bonorum possessor requirit auctoritatem et pacientiam iudicis in istis. de bonorum pos. §. quis autem.

Possessorium iudicium est triplex. scilicet pro possessione adipiscenda. retinenda. et recuperanda. ut in. c. pastoralis de cau. pos. in glo. iiii. et. vi. s. interdictum.

Possidere naturaliter dicitur quis cum est in re vel eius parte vel saltem cum res est in conspectu eius ut ipsam videat vel p-

tem eius secundum azo. in sum. l. de acqui. et certi. pos.

Possidere civiliter dicitur quis cum nec est in re nec res in conspectu eius sed possessionem solo animo habet et rem non iure retinet sed quod talis sit persona in quam cadere possit homo in possessio ut notum. io. an in regula sine possessione li. vi. et allegat ibi iura **Nam** layci quandoque de facto possident decimas et spiritualia ut notum. bar. brix. ruij. q. i. in p. in glo. magna. in fi. **Nam** aliud est possidere et aliud legitime possidere de resti. spo. ad decimas li. vi. **Et** nota quod possessio civilis et naturalis simul vel civilis tantum requiritur ad prescriptionem sed naturalis tantum non sufficit nisi alias civiliter possideret ut tractat plix dy. in regula sine possessione li. vi. **Et** est ratio. quia habens naturalem acquirit eam clam per introitum quam dominus est absens quem credit sibi questionem mortuum et sic mala fide habet naturalem. ergo non prescribit. §. qui ad nudinas. l. clausa possidere. ff. de acqui. pos.

Possidere clam est absente domino et usufructuario excluso clausulo possessionem ingredi ut dominum possessione priuet.

Possidere vi est violenter possidere.

Possidere precario est rem ad petitiones vel preces meas mihi concessam ad vel sum possidere quod diu parit is qui concessit

Possidere per indiviso est aliquam rem ita possidere ut nullam partem in ea habeat ab alijs diuisam. vel ut nulla sit pars quam possideat separatam sine diuisam.

Possidere pro herede est ita possidere quod putat se esse heredem verum cum non sit.

Possidere per possessorem dicitur ille qui ita possidet quod scit se nullam causam iustam possidendi habere ut si interrogatus fuerit quare possideat vel quod nullam rationem pretendit quare possideat sed dicat possideo.

Possideri proprie dicuntur immobilia eo quod eis pedibus quis insistit. unde a planta venit ista possessio.

Possidetur autem hoc iure quod iuste hoc iuste quod bene. quod autem male. possidetur alienum est.

Nale aut possidet qui male suis utitur vel
aliena presumit de ver. sig. ius dictum est.
Possessorem facere causa rei suande.
aut in possessionem mittere est. x. gra.

Contendisti talem fundum esse tuum et p
basti iudex p executores suos mittit te in
possessionem et facit vez possessore. **I**te
volui agere contra. g. et eum vocari feci
ad iudicium et contemnit venire et iudex
mittit me in possessionem illius rei quas
petebam non ut faciat me verum possessor
rem sed ut in fundo maneam causa rei ser
uande et custodiende et rem illam tenebo
donec probaui meam esse. et si aduersari
us meus tandem tedio affectus moueat
et de contumacia sua resipiscat et mecum
litez si velit aliquid dicere habebit d hoc
s. mittere in possessionem.

Posse. i. debere. ff. de libe. et postu. l.
placet regulariter tamen contra ti. ff. de
offi. p. l. sepe cum sequenti et de iudi. no
quicquid et. l. quomodo et quando iudex
l. i. Et multis modis dicimur posse. **U**nde
posse quidem rebus dant ius natura po
testas. **O**fficii meritum quintum diuina vo
luntas. de hoc vi. glo. in c. scilicet de
rescrip. et ibi concoz. **N**on posse dicimur
etiam illud quod licite et sine incomodo
nostro possumus. ff. de. x. sig. l. nepos p
culo in fi. simile de condi. insti. l. filius. q.
in fi. ff. vbi ter. ut generaliter dixerim q
pra bonos mores fiunt. nec facere nos
posse credendum est ut. xxi. q. ii. faciat ho
mo vbi etiam de multiplici possessione et
iuno. de p. cel. p. ben. accedens et. ff. de re.
iud. l. in condemnatione vbi glo. et. ii. q.
vi. hoc quippe. l. de legi. non dubium.

Possit quicqz etiam notat statim post in
choationem ut. l. ii. §. Item mutui. ff. si
cer. peta.

Potest necessitatem importat inter
dum. ff. de offi. p. l. sepe. et. l. sequenti d
hoc. ff. de iudi. l. non pot vbi plene et est
glo. in ver. non pot in regula beneficii d
re. iud. l. vi.

Postliminium est ius amisse rei recu
pande ab extraneo et in statum pristinum.
reducende q quis ppter captiuitatem vel
p seruitutem amisit moribus et legibus
instituentum ut colligitur. ff. de capti. et p
li. reuersis. l. postliminium pmo responso.

Unde per hoc ius recuperat quis cum a cap
tiuitate reuertitur iura que amiserat et ip
so reuerso fugit hoc ius ipsius semper in
ciuitate fuisse. **U**nde breuiter postlimini
um est ius quo restituitur res vsucapta vel
prescripta ab aliquo alicui quam p cap
tiuitatem amiserat. xvi. q. ii. pterea. **D**i
citur aut a limen. et post. i. iuxta quasi ius
pra limen domus sue semper fuisset et posse
disset. vel quia captus ab hostibus et vel
liminia meri imperij deductus postea in
fra limina reuertitur. **N**am sicut limina
sunt in domo que fine quenda faciunt ita
et imperij limina veteres voluerunt esse
fm azo. l. de capti. et postli. reuersis et
insti. qui. mo. pa. po. so. §. dictum aut est
postliminium. **E**t dicit. l. quod omnibus
eque postliminium est. non solum his qui pu
gnare possunt sed omnibus qui eius natu
re sunt ut consilio vel alijs modis utiles
esse possint ut. ff. de capti. et postli. reuers
et deuoto ex multa in glo. vi.

Posterior lex vel posterius statutum re
scriptum vel pactum derogat priori quan
do concurrunt. ver. gra. **L**ex pcedit et lex
contraria sequitur tunc prior tollitur et
iam de ea non facta mentione. l. non est no
uum et. l. sed et pastores. ff. de legi. di. di
cit lex licet contrarie sint de hoc. c. i. d co
sti. li. vi. ratio est voluntas condentis lege
et sumitur significatum ex scientia prioris
legis et contrarietate posterioris. **N**am
p. dens posteriorem scit etiam priorem.
quia princeps habet omnia iura in scrineo
sui pectoris. c. i. palle. et. l. omnium testa
mentorum. l. de testa. ideo condendo po
steriorem p. trariam videtur tollere prio
rem. quia si vult valere illam vult valere
non istam illi contrariam alias esset inco
pacibilitas ex hoc colligitur ratio cur ta
varie rescriptum posterius non reuocat
prius nisi expresse fiat de priore mentio et
tamen constitutio posterior etiam non fa
ciens mentionem de priori tamen dero
gat ei ut hic dicitur. quia princeps ex cer
ta scientia prioris constitutionis habens
iura in pectore suo reclusa presumitur sci
re priorem et facere posteriorem. **S**z qz
rescripta p. tinent facta q non sunt in pectore
p. ncipis reclusa. quia factorum omnium.

habere memoriam et in nullo deficere di
uinitatis est potius quā humanitatis. **L.**
o ve. inē. enucl. l. i. §. i. si quidē ergo p̄n
ceps non p̄sumitur p̄cius p̄mi rescripti.
concedendo scdm vt dicit goff. in sum. §.
derogatur de p̄sti. sed vbi consuetudo in
aliquo loco vel statutū mūcipale p̄cedit
et lex principa'is generalis sequitur con
traria certe prius nō tollitur. c. i. in sc̄do
dicto de consti. li. vi. quia non apparz p̄n
cipem scire illam consuetudinē vel statu
tum illud. ymmo verisimile est eū ignora
re cum ex alieno facto inducatur. ideo nō
potest concludi ipsum tollere voluisse qđ
verisimile ignorabat. obtinebat ergo lex
illa locum tantum in non p̄trarijs p̄ori.
p̄suetudini vel statuto vt. c. i. p̄alle. s3 si
i lege tali posteriori cauetur qđ valeat ge
neraliter et specialiter non obstante quo
cumq; statuto p̄trario vel consuetudine
tunc tollitur prior consuetudo vñ statutū
ar. l. si quis in dubio. ff. de le. iij. iuncta. l.
quociens. et. l. rescripta. **L.** de preci. im
pera. offe et est ratio ex tenore posterioris
legis. quia clare patet in posteriore tolle
re velle priorem consuetudinem vel statu
tum licet ignoret.

sunt abbatis. et sic postulatio licentie ab abbate non dicitur solemnis. et ergo postulatio solum est inuenta propter incapaces ut illegittimos et non sufficientes et aetatis vel prius beneficiatos. Nam qui capax est dignitatis non debet postulari sed eligi. quare postulatio non multum differt ab electione. Et nota quod postulari debent et non eligi sexuplices persone. Primo archiepiscopus ad alium episcopatum de postulatione. Secundo episcopus ad episcopatum vel aliud archiepiscopatum. c. et si unanimitur. e. ti. Tercio laycus ad dignitates. lxi. dist. hoc ius. Quarto clericus in minoribus ordinibus constitutus. c. propterea de etate. et quali. Quinto illegittime natus de electione. immo tunc Sexto qui non est in etate legitima constitutus de electione. cum in cunctis et. c. cum nobis.

bria passus. **C**aveat autem advocati por-
tulantes ne cās desperatas assumant. et
si forte a principio assumpserint ignorant
cū de vicio cause patuerit cessent et sala-
ria iam recepta restituant. **L. de iudi. l.**
rem nō nouā Et nota quod quatuor sunt
observanda advocatis. Primo ut cause
qualitatem examinet et iustam si voluerit
assumāt iniustam vero repudient. Secun-
do ut modestiā veritatē et legalitatē ser-
uent in advocando. Tercio ut salariū cō-
ueniens petant. Quarto ut nec a principio
pueniant de cetera pte litis. vel cū graui
damno litigatoris nec post ceptam litem
vllum pactum ineant cū eo quē in p-
pria fide receperunt. scdm goff. in sum.

Pras quinqz modis accipit. ff. de. v.
fig. l. potestas. Item pras qnqz capitur
in feminino genere vt. c. si. de iudi. et sic.
capit substantiue in abstracto et addit ei
adiectivū vt ibi florentina pras. Qnqz i
masculino genere. vt. c. tua de homi. et sic
sumitur pteritiue significans officiales ci-
uitas habentem iurisdictionem vel p-
tate pmo mō dictā. et sic iterū addit sibi p-
mo possessiū dicendo noster vel vester
potestas.

pra

Pragma grece dē latine cā. vnde pra-
gnata negocia dicuntur inde pragmatic⁹
i. causidicus vel actor negotioz et causa
rum. fm ysi. li. v. et. x. q. ij. hoc ius porre-
ctum in fi.

Pragmatica sanctorū dē cā in p-
sistorio pncipis vtilata corā p-
scribis sacri pal-
lacij et est p-
stitutio q-
impator p-
silio p-
rum statuit seu sanxit. qnqz etiam dē con-
firmatio in scriptura facta ab impatore.
cū cause cognitione sup p-
tractu p-
muta-
tionis. vt. c. i. de rerū p-
mu. in glo. et pra-
gmaticum sacrum est pncipis rescriptus
vt in. c. fundamenta de elec. li. vi.

Pragmaticarij sunt qui scribunt prag-
maticas sanxiones. et alio modo dicunt
seriniarij vel magistri serinioz vel serini-
orum memoriales eo quod adeptam scri-
pturam sanctionem in serinio positaz cu-
stodiebant ad memoriam

pre

Prebenda est ius p-
cipiendi p-
uentus
in ecclesia collegiata ex actione p-
ueniens
petens alicui tanq-
vni de collegio qd
ius ex canonica descendit. nō debet enim
canonicus sine p-
benda esse vt in. c. rela-
tum. e. ti. et p-
cedit ex institutōe et officio
qz ex hoc quod facit quis officium debet
p-
cipere p-
bendam et beneficium. sed cano-
nia quē. s. de. l. vt in. c. cū. m. ferrariens
de p-
sti. in glo. vi. Item p-
bendā quādoqz
capit large p-
iure quod alicui nō tanquā
de collegio sed rōe monasterij officij pau-
peratis vel vtilitatis p-
ceditur vtendo et
fruendo in vita sua certis rebus ecclesie.
vt redditibus quod canonici recipiunt.
vel aliq. de tali habet in. c. qz nō nullis de
magistris. xvi. q. i. possessiones. et. s. illud

Et layci maxime nobiles habent tales
p-
bendas fm p-
poscu. in. c. cū. in. ferrariens
lis p-
alle.

Precariū scdm azo. e. e. ti. in sum. dīd
quod p-
cibus vtēdū p-
ceditur petenti. tā-
diu q-
diu patitur qui concessit. sed scdm
goff. in sum. e. ti. est illud pignus obliga-
tū creditori et a creditore ipsi debitori cō-
cessum et vtendum quādiu patit et p-
mit-
tit qui p-
cessit vt est tex. in. l. i. de p-
ca. ff. x.
dicit vlpianus qz hoc genus libertatis.
ex iure gentiū descendit. Et subdit ibidē
differt aut p-
cariū a donatione qz qui do-
nat sic dat vt nō recipiat illud qd dat. sed
qz p-
cariū concedit p-
mo sic p-
cedit vt reci-
piat qnqz placebit. Vel p-
cariū est cō-
tractus inter dñm et colonū et est p-
tract⁹
gratuitus et similis p-
modato in tñ vt q-
dam dicerēt hos p-
tractus nō deferre ni-
si verbis qz in etiā differūt in re. nam licet
in multis p-
ueniant p-
cariū et p-
modatū
differt tñ p-
cariū a p-
modato. nam p-
modatum fit ad certū vsum nec pōt reuocar-
ri nisi vfu expleto. p-
cariū vero qnqz
placuerit pōt reuocari. Itē p-
cariū dē cō-
tract⁹ de quinquēnio in quinquēniū reuo-
candus Et si quinquēnio elapso sub taci-
turnitate p-
tereatur tunc reuocari intelli-
gitur talis p-
tractus dē aut p-
cariū ideo.
quia est contractus ad preces factus.

Precaria verba sunt hec rogo. volo.
mando. fido. p-
mitto. iubeo aut p-
ceptiū
est. l. p-
munia delega. l. ij. in p-
u. mando.
qnqz est verbum p-
cariū ar. ij. q. iij. mā

dastis ubi epus mandat pape. qñqz tassi
mando ponitur pceptine sicut etiā rogo.
vt. xi. q. iij. rogo. qñqz mandatine vt. ff. d.
neg. gest. l. si mei rogatu. i. mandato sus
cepistis. Itē qñqz de pcatine et sic vt fre
quentius ponit.

Precaria dē donatō ad pces facta vs
qz ad mortē recipientis. xij. q. ij. sepe. xvi
q. iij. clerici. et est cōtract⁹ ille affinis em
phiteosi. Itē pcarie dicunt quedā psta
ciones seu pcelliones vsufructus ad pces
facte in recōpensatōem eius pparietatis q
datur eccie cui⁹ forma habet. x. q. ij. pre
carie

Preceptū Re. s. mandatum.

Preco est q apud acta aut in ciuitate
publice pclamat vel pñciat aliquid fa
ciendū vel dimittendū p quē plerūqz fie
bat edictorū narratio. i. recitatio et publi
ca in ius vocatio et citatio alicuius mer
cimonij vel rei vendende nūciatio et subi
sistatio.

Precise fm cardinalē in rescriptis tā
tum valet sicut absolute et sine cause co
gnitione vt de here. c. ptra cristianos li.
vi. et dicit card. si ponit in statuto opat
vt ipm nō tollat p sequēs statutū in casu
in quo sublatū fuisset si nō apponeretur. et
dat simile de iuramento appposito in. l. si
qz in pñ. ff. de le. iij. bal. aut dicit q nō va
leat pcese. i. sine cause cognitōe. qz sic tex.
esset supfl⁹ in. c. ij. de rescrip. ubi ponit
expresse pcese et etiā sine cause cognitōe
saluando tamen pñū dictū dē q ille t. x.
ponit declaratiue v perpositiue et p idest
qd dictū est magis placet doct.

Precipitiū fit sine modo et cū pericu
lo de sepul. c. ex pre et fm io. an. in cle. pa
storalis de re. iudi.

Predij dē fūdus vel ager. Re. s. ager

Predij vrbani et predij rustici. re.
ibidem et etiā actio finij regundo.

Predij dotale ē qñ ista duo pcurrit
scz quod mēimoniū pcurrit est et tradicio
predij interuenit scdm azo. de fin. dota.
l. in sum.

Predij canatū fm io. et accur. l. e. t.
in rub. fuit predij in quo fuerunt cellule.
vnde canatus. i. cella. Nam cana grece.
cellarū dē latine. Vel aliter erant tñc p
dia scripta vt redderēt inter cellulas fm

azo. ibidē. li. xi. et eoz coloni dicunt cana
ti vel dominici coloni qz dicta predia eo
rant in pratis.

Prefectus august⁹ vt augustulas dē p
fectus egipti vt. ff. de offi. pfect. augusta.
l. vna. l. e. ti. l. qz impator. Nā impator
maxim⁹ august⁹ in egipto pmo pfecti po
testatem introduxit.

Prefectus ptozio ab inicio mgē equi
tum creatus est cū dictatores sibi antiq
tus mgēos militū eligerēt q pncipali soli
tudinē associari summā post dictatores
gerebant pntem s exemplo pncipes ad
quos gubernaculū reipublice puenit. poi
stea eligerunt pfectos ptozio quibus pu
blice discipline emendatio pcessa est quo
rū autoritas ita est ampliata et adeo ap
pbata vt nec ab eoz sententijs appellari
nec in integrū restitutio facile posset por
stulari. et erant quatuor scz pfectus pto
rio orientis. pfectus ptozio affrice cuius
sedes est in kartagine pfectus ptozio illu
stri. et pfectus vrbis. ff. de offi. pfe. pto. l.
i. et ibi nota.

Prefectus vigiliū idem ē q pfect⁹ nor
cturnus. hoz aut officiū est de nocte face
re excubias pfueruntqz incendijs arcedis
qui etiā cauebāt inquirebant et puniebāt
incendiarios fures grassatores effractor
res nisi delinquēs esset tā famosa psona
vt ad pfectū vrbis deberet mitti punien
da. poterāt etiā iudicare de captarijs q t
balneis vestimenta custodiēda suscipiūt
si aliquid dolo fecerūt vt. ff. de offi. pfe.
vigi. l. ij. §. cognoscit

Prefectus anone dicebatur qui de an
nona. i. de blada curā habebat. Re. s. edi
lis ceralis.

Prefectus orbis dicebatur cui ab im
peratore pcessa ē vrbis administratio qui
ceteris magistratibus ex quacūqz cā ab
vrbe pficiscentibus et recedentibus i vr
be relictis ius dicebat. et omnib⁹ digni
tatibus in ciuitate antecedeat sua digni
tate qui cum ab vrbe pcediebat non ha
buit iurisdictionem quā ptere tamen po
tuit in ciuitate. sed fm azo. l. e. ti. etiam
extra urbem intra centesimū miliare bz
iurisdictionem vi. de offi. pfect. vr. p. to.

Prejudiciū est quasi quedā placitū vel
ppositio sine plocutio vnus rei respectu

alterius Nam aliquid iudicari alteri ē illud illi pferri. tñ hoc verbū iudicare alterius modi pstructionē et ampliozem significacionem h3 quā b verbū pferre. **P**rius em psonaliter ex pria pfectione i iudicio mibi iudicari. i. pfitendo mibi ipsi in iudicio iudiciū feci. Hoc ei iudiciū nō significat pmodū meū esse factū sed in cōmodo ut si iudex nō seq̃tur veritatē s3 meam confessionē ita dē res iudicata veritati facere iudiciū nō ut veritas rei iudicate p iudicet. i. pponat s3 res iudicata veritati iudicare igit ē alicui aliquid pponi. Et sic dicim⁹ rē iudicatā veritati facere iudiciū. i. ei qd iudicandū ē dato quod nō sit ver⁹. Nā dato q ita nō sit sicut iudicatum ē tamen preponitur veritati.

Pretudiciales actōes p tūto dici pnt q in ipsis tractat de magno iudicio vel qz questionē more iudicant x. gra. Elgīf ptra me ⁊ aliqd petis oppono tibi questōnem status dicēdo q tu es filius me⁹ vlt seruus meus in pāte mea pstitutus aut liberus et sic de cōsimilibus.

Preposit⁹ pōt dici q libet q alijs pē sit vlt tñ obrinuitur. vt ppositus dicatur qui quondā pōratul curā sup alios gessit de. ver. sig. quāuis.

Prepositi labarū alias laboz vel scōz aliquos labioz a labijs dicunt qz forte corrigebant eos qui male de pncipe loq̃bantur Dicuntur aut labaz a signo bellico qd fecit fieri pstantinus ex auro ⁊ lapidibus preciosis inter alia signa bellica. ⁊ derivat a labor. qui g talibus faciendis p ponebant ppositi vt. s.

Prepositi sacroz scrineoz erāt illi q p erant scrinjs impalibus qui alias dicebant pmi eo q magis pncipi a pprima bant q alijs. Tria aut erāt scrinia sine camere de qb⁹ tractat. L. e. ti. l. xij. Prīmū scrinē erat camera eplaz q pncipi mittebantur vel ab eo mittebant Scdm fuit libelloz pventualium vel pventionalū et cognitionum vel pventionū Terciū erat dispositionū vt est registrū fm accur. in. rub. e. ti. l. i. palle.

Preogatiua idem est qd pūilegiū de quo. j. dicitur.

Precentores dicunt cantores qui in choro incipiunt in ecclesia collegiata in. c.

cum olim de psue. Et dicuntur duo genera cantoz in arte musica sc3 pcentoz qui vocē in cantando pmittit. et succentoz q subseq̃nt canēdo rñdet. ⁊ addit pcentoz q psonat predictis vt. xxi. dif. clericos. x. li.

Preses est nomen generale ad omnes pconsules et legatos cesaris et omnium puinciarū rectorz siue moderatores. vt. ff. de offi. pfi. l. i.

Preses puincie dē qui in puincjs p pncipē summā gerebat ptatem Nā regna redacta erāt in puincias qz rectores. dicebant pcesides. et sūt clarissimi vt ballini. et sic pzie capit siue stricte sed generaliter sumitur vt. s.

Presentes dicuntur qui in eadē sūt puincia. l. fi. L. de pscip. triginta annoz

Presertim ponit aliqn in iure p mari me vt. c. ex. l. iis. ij. de homi. aliqn p tantum vt ibidem in glo. de pe. dif. xij. c. illō ver bo. glo.

Prelati nomine intelligit eccia et ministerium ppi. et ecclesia est in epō ⁊ nō ecōverso. nō tñ nomine plati semp intelligitur ecclesia vt in. c. edoceri de rescrip. in glo.

Proprie pzie. i. nimis cito.

Presbiter grece interpretatur senior latine et est nomen dignitatis nō etatis tñ licet alibi dicatur nōse etatis xxiij. dif. legimus. Nam ppter honorem et dignitatem quā accepit psbiter nominat. ⁊ dē q si pbens iter et non vt quidā interpretant. quasi pre focjs bibens ter de hoc. xxi. dif. clericos post medium.

Prescriptio fm goff. L. e. t. Est quod dam ius ex tempore substantiā capiens. i. firmitatem Et habet locū in rebus imobilibus Et hec diffinitio impugnatur ab alijs. nā ex pscriptiōne nō cōperit ius sed exceptio. Vnde sic diffinitur. pscriptiō est exceptio rei ex tpe substantiā capiens. que diffinitio etiā ab alijs impugnatur qz pscriptiō non capit substantiam ex tpe sed ex auctoritate legi. Adeo pscriptiō ab alijs sic diffinitur. est exceptio rei et tēpore pgruens ab auctoritate legi vim capiens negligentibus penā infligens ⁊ finē litibus imponens que oīno magis videt ppleta. Inducit autē pscriptiōnez bona fides. iustus titulus. pūna possessio. et

sine rei vicio scz qd res sit prescriptibilis
scdm goff. Et no. bo. glo. vlti. in. ca. illud
de prescrip. x. habes quot modis fiat in
terruptio prescriptionis naturaliter et ci
uilitate vñ habemus dormicionē ppetua
tionem et interruptionem pscriptionis.
Et requiruntur sex ad pscriptōem si vale
re debet scz titulus. possessio. bona fides
res pscriptibenda. psona pscriptibens. et pso
na ptra quā pscriptibit. inter q possessio et
bona fides sunt maxime substantialia vt
no. in. c. illud pal. et sunt. xxi. casus. in q
bus non currit pscriptio quos habes in
glo. fi. c. cū nō liceat de pscript. vi. etiā gl.
summe. xvi. q. iij. ve vsu. et pscript. Itē
pscriptio ē lōgi tps pnuata possessio
inter ptesentes. x. annoz inter absentes.
xx. annoz. l. de pscript. x. vel. xx. an. l. vl.
Alia ē pscriptio longissimi tps scz. xx
vel. xl. annoz et illa dē longissimi tps.
Vñ cū aliquis rem aliquā tanto tpe pos
sederit ipsam possessionis diuturnitatez
et tēporis pnuationē pscript et actozē
remouet sine p vim siue aliter sine titulo
nactus est possessionem vel alio quocūq
in iusto pncipio Sed diceres ex hoc vide
tur qd decime a laycis pscriptant diutur
nitate possessionis et cōtinuatione tps.
rñdeo notando qd futurus et alia iura in
corpalia bene pscriptuntur spacio. xl. an
noz dum tñ alia sint q ius p mune nō ve
tat possidere. alias que possideri nō pñt
de iure nō pscriptuntur vt sicut decime
p laycos. vt. c. phibemus de deci. ex quo
colligitur ar. contra laycos volētes se tu
eri pscriptione tempis vt possunt decias
possidere vi. c. puenit de censu. x. glo. ec
clesia ptra ecciam gaudet pscriptione.
xxx. annoz si sine interruptione possideāt
monasteriū gaudet pscriptione. xl. āno
rum nec minor exceptō religiosi domibz
opponi pōt cū effectu et romana eccia cē
tum annoz gaudet pscriptione. Itē p
scriptio. xxx. annoz fm iura antiqua. sed
modo. xl. annoz tollit omrē actionē et oē
ius. c. auditis de pscript. sed nō currit tpe
scismatis. e. ti. cū nobis. nec se de vacante
c. de quarta. et. c. decime et. c. auditis. e.
ti. nec etiā tempe bastilitatis. c. ex trans
missa. e. ti. Etia nec currit ptra visitacio
nem epoz et pcuracionē eius debitā. c.

cum ex officio. et. c. cū accedens. e. ti. et est
introducitur ppter desidā ius suū negli
gentium. et qui possunt pscriptere et qñ
et etiā que res nō possint pscripti no. in
c. cum liceat. e. ti.

Prescriptis verbis dē ptractus inno
minatus et fallit qñ est factū inestimabile
vt manumissio. qz libertas inestimabilis
est. et tūc datur actio de dolo vt in. l. de
di tibi. ff. de condi. ob. cau. da. et. l. natu
ralis. §. qd si facio. ff. de prescrip. nec in dō
nascitur ciuilis actio que pscriptis verbis
dē de qua. s. actio prescrip.

Prestigiū est q pstrigit alias pstrigit.
acie oculoz scz obstruatio quedā viciū
videtur alicui se aliud videre q videt vt
in cantationibus. et sic pz vt le. in vi. pa.
de quodā piuga. nolente accedere vxozē
ppiam quia videbatur sibi equa quous
q p quēdā beatus tale prestigiū fuit sub
latum Dicebantur etiā prestigia caprio
nes verborz quibz obumbrant. et ideo di
cebantur prestigia versuti iuris vt. s. ius
versutum hec azo. l. dele. l. adulter. et de
hoc. xxi. q. v. nec mirū post vnā cōlump
nam. vbi dicitur de magoz pstrigis que
non sunt vera sed fantastica esse pbantur
et prestigiū dē inuenisse mercurius. vt
ibidem tex.

Presumptio scdm spe. e. ti. est argumē
tum ad credendū vnum factum surgēs ex
pbatione alterius vt ex coexistentia vel
coniaccia psonaz suspectaz psumit coi
tus. c. lēis. e. ti. vbi solus cum sola nudus
cum nuda in eodem lecto ex psumptōne
violenta pbantur copulari carnaliter.
Sed fm goff. diffinitur sic. est alicuius fa
cti dubij aliquoties plene aliquociēs ser
mplena inuestigatio seu pbatio. Itē p
sumptio est quoddam medium intellectu
ale veritatis eliciende ex circūstanciis in
surgens. exemplū pone. c. studijs. e. ti. il
la tamen pbatio nō infert de necessario.
quia aliter pōt se res habere nisi sit pre
sumptio iuris et de iure Vnde tres sunt
spēs presumptionis. Vna est temeraria
que confurgit a malis hominibus et ex cau
sis pluribus alias puerilibus et suspicio
nibus leuibus et hec repellit et repstabil
est vt. q. i. primo. vi. q. i. ones de sen. ex
cō. inquisitioni. Alia est pbabilis siue ve

in similibus que confurgit ex multis causis et
suspicionibus. et hec admittitur ad pro-
bationem semiplenam ut de psump. in m^l
tis capitalis. et in. c. solliciti de testi. spo.
unde coadiuvat ad probationem si sint alia
coadimacula. c. a nobis qui mat. ac. pos.
et glo. admittitur etiam ad purgationem.
indicendam. c. si quis de pur. cano. ij. q. ii
q. p^libiter Tercia est violenta que ad p^l
nunciandum vel condemnandum sufficiens
reputat. ut. xxxij. q. i. dixit dñs. ff. d. hñs
qui sui vel alie. iur. sunt. l. filium. et. c. lit^r
teris de psump. diffinitiones psumptio-
num vide plene in. c. is. qui despon. in gl.
ij. vbi de quintuplici presumptione et vi.
no. p. io. tuncumcu. l. dis. c. ferru vbi de di-
uersis psumptionibus Nam psumptio
violenta subdit inguitur. qz alia iuris. a
la iuris et de iure Iuris est cu ius psum-
mit aliquid sed non statuit sup. psumpto
et illa recipit p^leraria probationem. xxxv. q.
ij. extraordinaria. xxvij. q. i. nec aliqua iu-
ris et de iure est cuius fingit et statuit de
ficto p^ltra qua fictionem non admittit p^l
traria p^lratio. c. ad id et. c. is qui de spo.
et de condi. appo. c. p. tuas. c. de illis vi-
co cor. multas. Et qualiter ius fingit vi.
goff. in sum. e. ti. Nam differunt psump-
tio et fictio iuris de quo. s. fictio. et vna
presumptio tollit aliam. c. cum inter. R.
de elec. vi. glo. opri. in. l. non est verisimi-
le. ff. quod me. cau. et no. doc. regulaz qd
presumptio p^lmunis transfert in aliu onus
probandi. l. generaliter. §. si petiu. d. s.
cum ex presumptione. ff. de fidei com. l. li-
ber. Item presumptio ex necessitudine
sanguinis vincit omnes alias presump-
tiones ut est glo in. c. fi. de testa. ut si lego.
ludo. n. et sunt duo eiusdem nominis pro-
p^lri. et cognominis psumitur p illo q mi-
chi necessitudine p^lungitur. et quia presu-
ptio surgit ex qualitatibus. sciendum q
quedam sunt qualitates intrinsice et natu-
raliter hominu inherentes et haru quedam
adherent anime et quedam corpi. exemplū
de p^lmis ut bonitas malicia et in dubio.
presumitur ad bonam partem. qz natura-
liter nascimur sine malicia ar. c. ad men-
sam. xi. q. ij. et talis psumptio transfert
onus p^lbandi in aduersarium et sic inteli-
gitur. c. vnicu de senti. nisi semel esset p

iunctus de malicia. talis enim semp ma-
lus psumitur. ij. q. v. p. to. et. c. semel d^rre.
iur. li. vi. vel si esset infamatus. sic em eñ
transfertur onus p^lbandi. de scdis ut sani-
tas infirmitas. et iterum in dubio presu-
mitur in melius et negans probabit ut. l.
nec codicillus. l. de codi. nisi quis fuisse
infirmus in firmitate aliqua de sui natur-
ra ppetua ut epilepsia vel appoplexia. c.
cum inter. ca. de electio. vel vbi dubitare-
tur de ppetuitate infirmitatis ut in furio-
so. ideo qz allegat contrarium debet pro-
bare. ij. q. ix. iudicas. Similiter si negat
quis legitum? p^lbet negans. c. transmis-
sa qui fi. sint legit. Secdo alique sunt qua-
litates extrinsice et accidentales. ut esse
diuitem iuriconsultum musicu medicu
coraulam et. quend naturaliter adueni-
unt. nam natura non facit artem sed be-
ne prepat. scdm bal. Et in his onus p^lba-
di incumbit cuiusqz alleganti ad fundan-
dam intentionem suam siue affirmatiue.
siue negatiue alleget maxime cu pars ad-
uersa fundauit intentionem suam non ta-
men semper succumbit non potens pro-
bare sic qz alter ppter istius non probato-
nem admittatur ad intentu suum. Nam
ad hoc iudex ex officio pot illud refuta-
re si sibi consiterit eum in dignu. et hoc i
causa in qua vltra allegationes p^lrium iu-
dex pot impartiri officiu suu. secus i cau-
sa vbi de hoc non posset nisi petitus.

Item qñ capit exclusiue qñ inclusiue.
vi. c. lras in fi. d psump. etiam vi. ino. in. c.
dudum. ij. de elec. et in de. i. de sum. tri.
et si catho. p glo. et archi. in. c. ebron. xij
q. i. Item bar. in. l. i. in fi. ff. de pig. acc.
et p. i. os in. l. actione. l. de transact. et
in regula peccatum de re. iur. li. vi. Stat
enim inclusiue et augmentatiue quando
cadit inter res penitus sepatas. ut dicen-
do. lego tibi omnes vineas meas pter do-
mum. Sed stat exclusiue quando cadit in-
ter dictiones significantes res sibi inuice
contentas. ut lego tibi omnes libros me-
os preter salicetos ambos richardum et
bart. vi. de hoc albricu in alphabeto suo
et no. in. l. medico. §. viori. ff. de le. i. Itē
ibi capitur exclusiue. lego omnes seruos
meos preter sempromu Racio. quia sem-
pronus eximitur de oratione precedenti

ut ibi non includatur. *L. nāq. §. si. d. pe. lega. ff. et sumitur ratio ex hoc quia hec est voluntas pferentis declarata eo qd ali as hec verba preter sem promisi nihil oparentur. sed ibi sumitur inclusive. lego omnes libros meos tali preter ciphum argēteum quē apud eum deposui. ratio quia hec voluntas proferentis et verba preter ciphū et aliter nihil oparentur nisi inclusive exponerentur. Item ponit quando qd coniunctive non inclusive ut ibi de his servis qui sunt in patrimonio preter .x. quos legavi ticio lego. x. seyo quia sensus est et .x. legavi ticio et sic p legatum factū seyo non renovo factum ticio. et sic intel lige hic coniunctive. i. continuative sicut fit continuatio p dictionem et quando cōtinuat orationes. Nam in pdictis legatis ticius et seyo non sunt iuncti coniunctōne que facit unū corpus de qua in .l. re. p iuncti. ff. de le. q. et ideo si in patrimonio essent tantum. xv. servi et ticius haberet. x. seyo tantum. v. l. si ita legatū. ff. de le. i. et est ratio quare significat sic ipsa voluntas proferentis declarata ex coniectura quod testator non vult renovare nisi expressius appareret. Si enim hoc casu poneretur inclusive tunc seyo haberet. x. legata ticio et cum hoc alia sibi legata se servos in patrimonio existentes et p hoc esset renovatum legatum tici quod non ē dicendum. Item ibi cū papa dicit dispēso tecum ut alia beneficia preter obtenta possis obtinere. ponitur etiā continuative siue coniective. Nam sensus est alia obtineas cum obtentis et super istis tentis dispensa ita quod obtenta non includuntur in dispensatione ut in .c. dudus d. elect. quia hoc non videtur de voluntate proferentis nisi expressius declaratur eo quod dispensatio in casibus odiosa semper restringitur. Item exclusive non exceptive ponitur pro siue ut ibi preter spē id ē siue spē et sic dicitur. dilatio danda ē illi qui pter spēm trahitur ad alienū iudicem. l. si quando. l. de dila. ibi enim non ponitur exceptive nec inclusive. quia orō illa hoc non patitur et sic tantum ponit exclusive et sic de alijs.*

Preterite est testatorem obmittere aliquem qui suus heres est eo non instituto

siue eo ex hereditate ut habuisti supra de heredibus.

Pretericio dicitur talis ommissio vel ex hereditate secundum azo. in sum. l. de libe. pte. vel ex hereditate. insti. de heri. qui ab intesta. defer. §. eadem ut supra.

Pretor est qui in urbe romana iudicō lenatus ad dissipandum vel disceptandū dubios actus et causas ordinabatur. Et erat eius officium annuū vel annale quia solo anno durabat. Et antequā a ppro romano ad principem translata fuisset potestas vel antequā romana potestas sub impatore veniret habuit potestatem plenam faciendi ius et statuta et edicta iurij onerarij nomine censetur quia huiusmodi honore et auctoritate pollebant ut. l. de offi. pro. l. i. et insti. de iure gen. na. et cini. §. ptoz quoqz edicta. et no. in .l. cecum. l. unde legi. qd pretor vnius potest debet sequi pretorem mortuum quā ius civile.

Pretor fideicommissarius dicebatur ille qui d fideicommissis relictis pgnoscebat et ius dicebat et reddebat dicens ius dabo. ff. de ori. iur. l. necessarium.

Pretor peregrinus dicebatur ille qui inter peregrinos qui in civitate assuebant ut pfluerebant ius reddebat.

Pretor urbanus dicebatur qui cum consules ad bella finitima alias vicinas vocarentur ius necessarius in civitate reddebat. ff. de origi. iur. l. q. palle.

Pretorium est locus in quo ius ex more redditur. etiam dicitur locus in quo qd prefecturam exercet cum suis officialibus et causam tractare solet. Item est domus presidii provincie assignata ut locus deputatus iudicibus ad cognoscendū et deputandum vel ad sentenciandum de causis.

Pretorium ut in ti. de offi. pro. ff.

Pretorium pignus dicitur illud quod alicui datur a iudice.

Preignus dicitur qui ex marito mulieris natus est antequam fuisset maritus eius et econtra.

Preignus dicitur proprie que ex uxore viri nata fuit antequam esset vxor sua est ergo filia vxoris ab alio viro priore genita. et preignus filius taliter genitus

quorum pater vitricus eius appellatur.
Priuaricatores sunt qui vera crimina
fraudulenter occultant. Dicitur autem p
riuator quasi varicator a varica cerul
te. quia aduersam partem adiuvatur per
dita sua cā ppria dñi hinc instat corpe ex
vna pte et illi mente et corde ex altera p
te. vt. ff. de puarica. p. to.

pri

Primates pprie loquendo sunt patri
arche dis. xcix. c. i. et. ij. Etiam ponitur p
mas p archiepo. c. sane de fo. cōpe. Nā
non est differentia inter primatē et archi
epm quātū ad effectū vt in. c. duo d offi.
ordi. Nam ius canonicū non curat de no
minibus. c. peticio de p. di. xxi. clerico
et. c. pcedēti. ver. est nisi diu isio nominū
cum dicitur archi pmates siue p mates si
ue patriarche primates officioz sunt qui
officijs presunt.

Primicerius dñr ille. qui pmo loco scri
ptus est in matricula notarioz et primū
locum obtinet fm le. vt. l. de primice. li.
ij. in rub. Sed scdm canones est nomen
dignitatis que subest archiepiscopo vt. c.
vñico de offi. primice. Dñr em pmut in cā
tu vel in choro qui in aliquibus ecclesijs
dicitur cantor siue succentor.

Primipularij dicunt pmi administrā
tes qui scz pmo actionē sui officij admini
strant. vel scdm bug. qui pmiculū portāt
et vtroqz modo accipiūt fm accur. l. e. ti.
in rub. li. xij.

Primogeniti vocat scriptura diuina
non quem fratres sequunt sed q pmo na
tus fuit vt. de. x. sig. c. ioseph.

Primicie sunt pme ptes fructuū deo
offerende hinc est q sacer dos primā mis
sam cantans dñr celebrare primicias.

Priniceps quis dicatur habet ysa. ix.
ibi deus fortis pater futuri seculi pnceps
pacis. interdū dicitur angelus iolue. ix.
ego sum pnceps exercitus qñ. interdum
papa de pse. dis. i. corpa. interdū ep̄s de
maio. 7 obe. si quis vel alius iudex eccle
siasticus. xvij. q. iij. diffinit in fi. Itē dñ
impator de re iudi. ad apostolice in pñ.
li. vi. Et appellatione pncipis intelligit.
rex ele. vnica de baptismo vbi bona glo.

et in vñ. feu. scdm bal. Item pnceps di
citur dyabolus. vt. lu. xi. c. in prin. demo
nioz eicit demonia simile. xxiij. q. viij. s.
ecce. x. sed notandum ibi venit pnceps.
io. xxiij. Itē dñr qlibet secularis dominus
vt. xxiij. q. v. princeps. Item dicitur pñ
cipalis ps in quolibet iudicio vt. ff. de f.
cor. l. i. s. in hoc iudicio. etiam pnceps dñ
quibet prelatus ecclesie vt. dis. xxxv. c.
ecce pñci. et. c. corpora pñal.

Priuata psona ē psona carnis functō
ne publica. vide. s. persona.

Priuati ius est illud quod pñcipalit
ad singulorū vtilitatem pñet vt in pact
et cōventionū singularium psonarū. R.
s. ius publicum.

Priuata delicta dicuntur que civiliter
tractantur. vt si michi furatus sis de cez
et ego vt rebebeam ago non vt corporalit
puniaris. sed publica delicta sunt quorū
psecutio est pmissa cuiuslibz de populo qle
est crimen lese maiestatis vel accusatio dñ
suspecto tutore vel curatore in quibz om
nes accusare possunt.

Priuati dicuntur pprie qui non sunt
pñstituti in aliqua dignitate. xxiij. q. i. qui
contra. Item dicuntur omnes exempti
a iure pñmuni siue sit collegium siue aliq
specialis persona. vñ. q. i. petisti. et di. iij.
pñuilegia.

Priuilegiū est pñcipis beneficiū pñ
ius cōmune indultū. nō em est pñuilegiū
nisi aliquid indulgeat speciale. c. abbatē
de ver. sig. et. c. in his de pñuile. Et dicit
quasi priuans legem. vel est lex priuata. i
vñs ante alios honor vel dignitas aut
immunitas que sibi pñeuit eoz que alijs
incūbunt vel que de iure cōmuni allegāt
nam pñuilegium scdm yñ. li. vi. inde di
ctum est q in priuato pceditur dñ hoc di.
ij. pñuilegia. ius em pñmune ad vñā pñ
nam directū ad omnes extenditur. l. i. di.
miramur de re iudi. in causis. dicuntur s
pñuilegia priuatorū leges. i. a iure pñmuni
exceptoz vt in. c. pñuilegia pñalle. Et no.
quod pñuilegium non tollitur p ius cōmun
ne nisi de ipso mentio fiat de rescrip. cum
ordinem. nec tollitur vñ pñ aliud nisi in
scdo fiat mentio de primo. c. veniens de
pñscrip. vide glo. vl. in. c. i. de rescrip. 7 p.
uilegium est duplex pñonale 7 reale. c. mā

data de psump. psonale extinguit ut cui
 psona ymmo qñq ante psonam extinguit
 ut cñ eo male abutit et seqtur psonam ⁊
 hoc verū de concessio indeterminate quia
 cum determinatione loci vel tps pcessū
 non sequitur psonā extra locū ut est pui-
 legum vsus pallij. c. extuaz de auc. ⁊ vsu
 pallij. etiā extincta re extinguit pui-
 legium reale. xvi. q. vii. ⁊ hoc diximus in. c. abba-
 tem in fi. de. b. sig. et glo. in regula pui-
 legum de reg. iur. li. vi. **Itē** pui-
 legum ppter sex ut in glo. vnica in fi. in. c. renou-
 uantes dis. xxi. et est duplex pui-
 legum scz generale ⁊ speciale **Generale** est quod
 p muni corpori vel collegio pceditur. ut i
 c. cum et plantare. e. ti. vel vniuersitati.
 xvi. q. iiii. si quis suadente. **Et** quod con-
 cessum est minoribus et ecclesijs circa cō-
 tractus vel quasi ⁊ circa iudicia. **Itē** qd
 pcessum est mulierib⁹ circa fideiussores.
Speciale est qd psona pcedit et illud ex-
 tinguitur cñ psona. vii. q. i. petisti. ⁊ regu-
 la pui-
 legia ⁊ c. et pone exemplū de pui-
 legio. ver. gra. princeps pcedit de porta-
 to vel aliq non valenti testari scdm ius p-
 mune romanorū civile liberā testamenti.
 factionem. hoc pui-
 legij significat qd pos-
 sit testari suando solēnitatē. que de iure
 civili requiritur in testamento ut. l. si qñ.
 l. de inoffi. test. **Et** sumit significatū ex
 solēnitare que multis vigilijs est excogi-
 tata quare non est verisimile principē tā
 faciliter illam tollere velle et ex pui-
 legio siue natura eius est qd priuat ius com-
 mune. ⁊ sic verba debent rectpi in suo sig-
 nificato strictiori. **Itē** ibi princeps volen-
 ti testari pcedit liberam testamenti factō-
 nem intelligitur qd possit testari nō serua-
 ta solēnitare iuris p muni civilis ob ta-
 men pster sicut de milite dīq significatū
 sumit ut pui-
 legij valeat et aliquid pce-
 datur nisi cñ sic intelligeretur nullū esset
 pui-
 legij. **Itē** princeps pcessit alicui edi-
 ficare licere in loco publico intelligit si-
 ne alteri⁹ iniuria vel incōmodo. ut. l. ij. §
 si quis a principe. ff. ne quid in lo. pu. fiat
 ratio qd omnes tueretur ab iniurijs verisim-
 militer non vult alicui ledere nec princeps
 vult valere suū pui-
 legij qd est in alteri-
 us detrimentū vel quod tollit ius p mune
 ut. l. quocūq. ⁊ l. rescripta. l. de p. ci. in

pe. offerē. et hoc verum nisi in pui-
 legio fieret reuocatio legis derogatiue scz dicē-
 do nō obstante. l. tali vel tali. ut. l. si quis
 in princi. ff. dele. iij. idem in quo ius casu
 quo euidenter apparet principē velle tol-
 lere legem derogantē pui-
 legio qd volū-
 tas sua est lex nisi contrariet legi euange-
 lij. quia hanc tollere non potest.

pro

Probatio fm azo. est rei dubie p argu-
 menta ostensio. sed hec diffinitio fm gof.
 locū solū hz in hīs qui pban p instanti
 am disputationis non aut in iudicio vbi
 pbario fit p testes et instrumenta ⁊ pletū
 qd p iudicia et psumptiōes **Et** dē pbario
 ab adverbio pbe. nam pbe facit qd pbat
 quod intendit qd p hoc penas nō pban-
 tium euadit. vel pbario est rei dubie iu-
 dicio legitime facta declaratio. Quāuis
 hec diffinitio moderetur pterit⁹. et dici-
 tur etiā pbario quasi pba actio rōe qua-
 s. **Et** nota qd pbario fit multipliciter.
Primo p aspectū ut in notorio qd pbari-
 tur p facti euidentia. c. euidentia de acc.
 c. pposuisti. de pba. ff. de ven. inspic. l. i.
 in pn. xvi. q. iij. inter memoratos. nec ob-
 stat quod oculus plerūq fallitur. c. cām
 e. ti. xxi. q. i. nec aliqua quia frequenter
 non fallitur de hoc vide gof. de pba. in
 sum. §. insinuata nobis. etiā fit pbario p
 aspectū in atroci iniuria. ff. de iniur. l. ij.
Item in etate ut. l. minor. ff. de mino. se-
 cundo fit p testes plures vel etiā p vnum
 cū alijs psumptionib⁹ rebus. **Tercio**
 p instrumenta **Quarto** p confessionē
 et hī quatuor modi ponunt in. c. cū ad se-
 dem de rei. i. spolia. **Quinto** fit p scriptu-
 ram antiquorū librorū. c. cū causam. eo. ti.
Sexto p violentā psumptiōem. xxi. q. i.
 dixit dñs. **Septimo** p famā cū alijs psump-
 tionibus. c. tercio loco. e. t. **Nam** vicinie
 fama facit pbarionez. c. vl. de frigi. ⁊ ma-
 lesi. etiā p famā cū vno teste. c. sicut de p-
 ba. et si iudex dubitat de fama querat a
 vicinis. ff. de magistra. cōueniē. l. i. p au-
 tem fama pbari p duos testes. c. in lēg.
 de testi. et magis pbat fama quā vn⁹ te-
 stis ut dē in. c. super eo de cō. ⁊ affi. iij. q. iij.

§. sepe Sed nūquid p famā et vñ testes
debet quis p dempnari de crimine ber. i.
glo. c. veniens de testi. dicit q nō rō q i
crimine debent esse pbatōes aptissime
et meridiana luce clariores secus in causa
civili. L. d. pba. l. vlti. Octavo p iuramē
tum et nota soli sacramento creditur qñ
de pscientia alicuius queritur siue dubi-
tatur de sen. ex. c. si vero aliquis. Itē p
batio testibus et fide tabularū pstat. c. fo-
rus de. d. sig. vide goff. c. ti. §. spēs pba-
tionum.

Probatoria vel pbatorie officiorū sūt
documenta ad pbandum aliquē esse pri-
uilegiatū ad officiū aliquod auctoritate
periali vt pōt colligi. L. de apparito et di-
uerso offi. l. pbatorias li. xij.

Proconsul dicitur iudex ordinarius et
est iudex a ppo pstitutus nō a principe de
legatus nec ab alio. sed ante impatoriaz
dignitatem creatus cuius officium erat i
prouincijs dirigi scilicet in regno tributa-
rys vt p eū puinciales sua negocia expe-
dirent hic vero pluries nō pōt vti fastib⁹
quā scies nemo esset septimo est creat⁹ p
pūl. et nisi semel pconsularis fungebat
insignis. et in puincia ad eū ptimebat vt
ad quoscumq; magistratus respiceret. ff.
de omi. proconsul. l. proconsules.

Proconsul legatus. est cui pconsul p
uinciam ingressus mandat iurisdic-
tionem

Procurator ē qui aliena negocia mā-
dato sibi a dño facto gerenda gratuite.
suscipit plura vel vñ. ff. de neg. gest. l. iij.
§. negociū. et ff. vi bo. rap. l. ij. §. qd ait et
dicitur gratuite quia si interuenit merces
non est pcurator sed locator oparū **D**ici-
tur mandato domini ad excludendū tuto-
rem curatorem collegia et platos ecclesi-
arū qui pcuratores pstituere nō possūt.
sed iudicum vel actorē. et que sit differe-
tia inter pcuratorem iudiciū actorē et vi-
ce dñm notatur de syndi. c. i. de offi. ordi-
cum vos et constituitur mandato genera-
li vel speciali. ff. eo. ti. l. i. et. ff. mandati. l.
si remunerandi. §. i. vel sic pcurator dici-
tur is qui in iudicio vel mandato dñi ne-
gocia administrat agendo vel defenden-
do. l. i. §. i. ff. e. ti. inter quē et aduocatus

hec est differentia quia procurator causā
absentis tractat aduocatus vero causas
presentis vterq; tamen postulare dicitur
vel secundum cano. omnis administrator
rite dicitur seu vocatur procurator vt. i.
q. iij. saluator **N**am procurator est nomē
generale ad quemlibet administratorem
et per sequentia que traduntur in consti-
tutione restringitur ad id de quo agitur.
oportet etiam officium procuratoris esse
gratuitum quia si quid recipit facit cōtra
bonos mores. et hoc intelligit quādo pa-
ciscitur vt habeat certam partem eius d
quo est questio q non licet potest tamen
licite recipe salarium pro labore suo. **E**t
nota quod duplex est procurator scilicet
ad iudicia et ad negocia qui differunt in
trib⁹ quia primo procurator ad iudicia
non constituit procuratorem alium nisi
post litis contest. cum iam est dominus
litis et ante litis contesta. alium procura-
torem dare non potest nec tutorem nisi sit
procurator in rem suam qui ante et post
lit. contesta. constituere potest. **S**ed pro-
curator ad negocia constituere potest li-
bere alium procuratorem quēcūq; vult.
c. i. de procura. li. vi. **S**ecunda differentia
habetur in. c. qui generaliter in fi. de pro-
cura. li. vi. quia prim⁹ non datur nisi ma-
ior. xxv. annorū secundus vero post. xvij.
annos. tertia differentia habetur de re-
scrip. c. ex parte decani. et nota optimaz
rōnem prime differentie istorū pcurator
quia negotium extra iudiciū sumit ori-
ginem a ministro et postea transit in dñm
l. quecumq; gerimus. ff. de ac. et ob. **S**ed
in iudicio negotium originaliter est in do-
mino et postea transfunditur in pcurato-
rem. l. si procurator meus. ff. d. nego. ges.
Et dicit ludo. de ro. in singula. su. quod
procurator constitutus ad agendum cen-
setur etiam constitutus ad defendendum
vt. l. vnicus. §. penam. ff. de procu. et hoc
verum est in procuratore actoris. secus
in procuratore rei quia licet sit constitui-
tus ad defendendum non tamen ad agen-
dum. et dicit idem quod de hoc est casus
vnicus in. c. constitutus de procura. legi-
stis penitus incognitus etiam nonnullis
canonistis. et dicit esse mirabilem tex.
bene mente teneudum.

Procuratorum et mandatum differunt sicut etiam est differentia inter lras pcuratorias et lras de rato. de hoc vide de reli. domi. c. cum dilectus in glo. i. et de offi. dele. c. coram. et nota pcuratorium mandatum debet fieri legaliter ad quod quatuor exiguntur. Primum ut dirigatur aduersario cui etiam mandati reuocatio est insinuanda vel saltem iudici cui fides est facienda. Secundum ut contineat nomina instituentis et instituti. Tercium nomen iudicis coram quo pcurator debet expiri. Quartum causam in qua dñi coram iudice eodem plures causas. habet insinuans quod notarijs bene notandum est.

Prodigus. est qui neq; finem expensarum aduertit neq; modum. ff. de cur. furiof. l. i. sed bona sua dilapidando et dissipando pfundit cui interdicitur bonorum administratio a iudice p legem. xij. tabularum vel alias a lege ut quia in. l. iulii. maiest. comisit ut. l. ad. l. iulii. maiest. l. si.

Prodigium neutri gene. est cibus qui intra primos dies ipsis pdigis cum interdicitur eis bonorum administratio plerumq; a fisco pstat ut. ff. de offi. pro. l. plebiscitis et accur. in glo. iij. l. quicumq; p reliquis pdigorum. l. de fi. in stru. li. decimo.

Probate castitatis. dicitur qui nō manifeste apparet incontinens. c. a multis. d. era. at. quali.

Progama. scdm quosdam dicitur preceps scriptura que p plures puincias siue loca destinatur. sed secundum azo. in sum. l. e. ti. est scriptura publice pposita ut ibi dicitur in. s. mutationes.

Proberes. est qui putat se heredem esse cum non sit. l. pberede. ff. de peti. heredita.

Probemius. est sermo generalis pambulans in principijs librorum ostendens in generali que postea contineantur in speciali interdumq; alia plurag; cōplectens ut no. io. an. in exordio. cle. super verbo quoniam.

Prohibita intelliguntur omnia que nō sunt pcessa ut in. c. inter corporalia de tras. la. licet videatur ar. contra q omnia intelligantur concessa que non sunt expresse

phibita. Ideo nota q ubi aliqua constitutio pmulgatur affirmative semper intelligitur concessum quod non inuenitur pphibitum exemplum. xxxi. q. i. c. vlti. ubi dicitur q si dormierit vir ei⁹ cui vult nubat in domino non dicitur duob⁹ vel tribus. unde potest contrahere cum his omnibus. ubi vero pmulgatur negative semper intelligitur phibitum nisi inueniatur concessum maxime ubi fuit eadem ratio ut cum dicitur non occides hoc nulli licet nisi inueniatur expressus ut in iudice cui lex hoc concedit secundum ber. in glo. in c. inter corporalia pzeallega. potest etiam dici secundum quod notatur ibidem q hec regula scilicet q non est concessum intelligitur phibitum habeat locum in iudicijs et ptractibus stricti iuris et in arbitrijs et priuilegijs et in rescriptis licitis. hec autem regula quod non est expresse pphibitum intelligitur concessum locum habet in iudicijs et contractibus bone fidei in beneficijs et absolutionibus et in edictis phibitorijs in illis enim quilibet admittitur qui non phibetur ut in edicto pcuratoribus testibus et matrimonio.

Proditor. est qui secreta sibi comissa. reuelet de pe. dif. vi. sacerdos. et de pe. re. omnis vtriusq; et de multiplici specie proditorum nota in. c. clericus. xvi. distin.

Proiectum. dicitur quoddam genus edificij quod nulla columpna supposita. ita edibus ependet vel menibus ut terra non tangat et alio modo dicitur appendix.

Promulgare legem. est eam condere et pditam recitare proferre. pnunciare patefacere pdere vel manifestare.

Promissionem committi. dicimus qn provenit in eum casum ut ea aliquid peti possit. ver. gra. promisi tibi equum et si nō darem eum eo die promisi me tibi datum centum aureos. si modo eo die non darem tibi equum comittitur promissio. vel stipulatio centum aureorum.

Promissio et repromissio sic differunt quia promittendo negotium inchoamus sed repromittendo ad impletum psolidamus et repromissio q si iterata promissio ut res magis sit in securo sicut fit i facto ubi

fideiussio interuenit nam debitor promittit et fideiussor re promittit. vel potius et melius debitor promittit. sed debitor uictrorsa quam pluries re promittit.

Pronepos. est filius nepotis sicut p neptis est filia neptis.

Proprietarius. idem est q dominus scilicet qui cuiusq rei proprietatem habet.

Prorogare. est plon gare producere vltimum tempus extendere. ff. de iudi. l. i. de offi. dele. p. et. g.

Prorogatio. fit de tempore ad tempus. de causis de offi. dele. et fit etiã d re ad rem. ff. de iudi. l. de iudi. l. de qua re. s. i. et. c. cum olyn de offi. dele. versus fi.

Item de persona ad personam etiam altera pte in uita. c. i. de elie. mu. iudi. caus. fac. Item fit de iudice ad iudicem. ff. de iudi. l. i. ubi notatur q fundamentum prorogationis est iurisdicatio ergo in iudicem non habentem iurisdictionem non pōt fieri prorogatio quia non entis non sunt q litates. l. eius qui in provincia. ff. si certū peta. et. c. ad audientia. q. in fi. de eccle. edifi. aliud fundamentum est consensus. parcium. nam si esset error vel titubacō non fieret prorogatio. l. si. l. de cōdi. in de. metus em et error excludunt prorogationem. l. i. ff. de iudi. quia error excludit consensum qui est causa prorogationis.

Proseneta est panympbus. i. media persona per quam aliquis contractus celebratur aut menudus procuratur. et talis procurator in sponsalib⁹ dicitur panympbus qui explorat voluntatem hominū qui et cum quibus uelint contrahere et que sit facultas contrahentium vel contrahere uolentū cuius remuneratio vel merces dicitur pseneticum. Et consistit officium eius circa amicitias complēdas et circa assessores conquerendos ordinarijs iudicibus. vide. c. i. de hoc in glo. q. de testi. li. vi. sed utrum pseneta vel mediator talis possit adduci in testimonium et compelli in contractu in quo fuit mediator respōdetur quod sic utraq parte consensiente et regulare est quod in ciuilibus de consensu pium admittitur alias non in auct. de testi. s. qm̄ vero. col. vj. sed utraq parte contradicente non admittitur quid au

tem altera parte uolente et altera non dicitur q hoc casu compelli non potest sed uolens testificatur vide. glo. in verbo ciuilitate. c. i. de testi. li. vi. et ad princ. glo. in. c. dilectorum de testi. cogen. Item utrum proseneta ex contractu usurario teneatur ad restitutionem usurarum Dicitur quod sic secundum glo. singularem. l. si sciēte ff. ad. l. pompe. de parici. et bar. facit mentionem in. l. i. s. incidit. ff. ad turpi. bal. i. c. i. s. si mulier in penulti. colūpna de contrahensia inuesti. seu. contrariuz ponit rationem assignans optimam. et dicit lud. de roma. q ipsi ambo nesciūt quid dicūt sicut muscipula super prunas et allegat Anno. et Jo. an. in. c. michael de usuris et archi. lacius in. xliij. distin. sicut non suo. et lopus de castiliano in allegatōib⁹ suis. xcij. plenius omnibus discutit.

Proscripcio. est aduersus absentem. iudicialis pronuncialis punciatio ut in posterū pcul agat. i. maneat ab imperio et talis contra quem fit punciatio talis et cuius bona palam et apte scribuntur. dicitur proscripcus. et debent omnia bona scribi et de ipsis inuentarium fieri continens tam mobiliū et se mouentū diuersas species et qualitates quā immobiliā ut mans agro et numez uinarū quātum sit in uineis oliuetis arbutis aratorijs et pascuis hanc pscriptionem greco uocabulo dicimus pragmaticam questōnez licet aliqua significatione questio tormentum dicatur quia tormentis communiter ueritas inquiritur quare torrores. dicuntur questionarij ut infra de que sti onibus

Prosocer. dicitur mariti au⁹. psocrus est uxoris auia.

Protector est qui stat armatus cū principe. unde oliuius et bellisanus erant domesticci protectores iustinianī secundum accur. in. rub. de domesti. et pteet. p. to. li. xij.

Proteruia est crudelitas vel terribilitas fm̄ io. an. in cle. unica de so. compe. ubi allegat grecismū dicentē Improbū est aliquis uerbis facitq pteruis.

Protutore. se gerere dē q munimie tutoris fungit de iure sine putet se tutore si ue sciat se non esse fingit tamen se esse.

Provisio electio postulatio differunt. de elec. c. i. l. vi. et provisio est latius verbum quod comprehendere potest nominationem postulationem presentationem et collationem ut est glo. in cle. si. de elec. que allegat iura concor.

Provincia diversimode consideratur distinguuntur. nam in materia prescriptionis diverse civitates in quibus habentur et exercentur diverse iurisdictiones sepe dicuntur provincie. quandoque diversitas archiepiscoporum facit aliam provinciam. et sic provincie quicquid modicum distant ut pyrena et florentia quandoque distinguuntur provincia medio fredo ut hispania gallia silicia et sic sumitur distinctio provinciarum. iij. q. iij. §. spacium ubi dicitur quod ad producendum testes de eadem provincia dantur tres menses de contigua vi. et de transmarinis novem menses de hoc in. c. ultra terciam de testibus fm inno.

pu

Pubertas. Re. s. impubes.

Publicani dicuntur qui publico vectigali administrant unde eorum nomen descendit siue ad hoc constituti ut publica vectigalia erigant siue tributa conducant. ff. de pub. et vecti. l. i. nam etiam dicuntur vectigalium ductores fisci vel rerum publicarum. et qui lucra vel publica negocia seculi sectantur ut ibidem. l. iij. aliter publicani dicuntur qui publice peccant ut in euangel. luce. xviij. c. de phariseo et publicano.

Publicarii dicuntur qui ab aliquo delictum sic enorme in publicum erarium devoluunt.

Publicaria. dicuntur ea que ob aliquod delictum sic enorme in publicum erarium devoluntur. et inde dicitur publicio bonorum.

Publice honestatis iusticia. est propinquitas ex sponsalibus pueniens robur trahens ab ecclesie institutione propter honestatem. Non enim est honestum ut quis eam ducat quam suus sanguineus desponsavit. ca. ad audientiam et. c. sponsam de spon. unde huiusmodi prohibitio non surgit ex consanguinitate

unitate nec affinitate pertracta ex nuptiis presumatis. sed ex quadam publica equitate inductum est hoc ius prohibens memoratum perhibere et contractum dirimens. Et nota quod ideo dicitur publice honestatis iusticia quia in matrimonijs non solum quod liceat sed quod honestum est consideratur ff. de ritu. nup. l. semp. et oritur etiam ex sponsalibus que de iure non forciuntur effectum. ut in. c. ad audientiam pale. secus in matrimonio quia affinitas non contrahitur ex nuptiis interdictis. vide gloss. in sum. de spon. ubi dicitur quod secundum quosdam in nullo casu locum habet hodie publice honestatis iusticia nisi in sponsa raris quod qua in veteri et novo testamento prohibetur esse videtur quia sponsa fratris habere non potest dicto. c. ad audientiam cum concordantibus in glo. et rationem dicunt quia sublata est in eo casu in quo de maiori equitate locum habuit scilicet in sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda foris de consang. et affi. non debet ideo et in alijs reuocata videtur quia de similibus idem est iudicium ut ibi.

Publica iudicia. sunt dicta quasi publica quia cuilibet de populo promissa est eorum persecutio ut. s. privata delicta.

Publicum ius est quod principali spectat ad publicam utilitatem Re. s. ius publicum.

Publiciana actio. Re. s. actio publiciana.

Puberes a pube. i. a pudicitia corporis sunt dicti. et dicitur esse puer qui iam completum. xij. annum si est masculus et generare potest. et. xij. si est femina. c. puberes eo. ii.

Puerpera est que parit in annis puerilibus. ut inquit tex. in. c. puberes. de spon. impube.

Pueri dicuntur filij non filie. secundo dicuntur etiam omnes servi pueri etiam sexagenarii. tercio dicuntur communiter omnes qui sunt in etate puerili scilicet mares a septennio usque ad. xij. annum et puellae usque ad. xij. annum. ff. de ver. signi. pueri et de etate. et qualitate. ex ratione in glo. i. de regularibus ad nostram. xxi. q. i. ca. i. quando tamen legantur pueris alimeta pueri et puellae dicuntur usque ad. xxx. annum. ff. de cibo. et ali. lega.

Pulsare. differt a verberare quia pul-
samus sine dolore sed verberamus cum do-
lore.

Prudencia est carnalis concupiscentia.
xxij. q. i. non ei. alibi appellatur malicia
de spou. impube. c. de illis. ij. sic etiam in
delictis de delic. puer. c. pueris de despō-
sa. impub. c. ruc. in glo. iij.

Pupillus dicitur qui cum impubes ē
desit esse impetrate patris. aut morte pa-
tris. aut emancipatione patris et sic pupil-
lus dicitur etiam si habet patrem. l. si seruus. §.
pupillus. ff. de. x. sig. vbi dicitur si est de-
fectus etatis patris auctoritas non sufficit
ad obligandum nec obligate potest si est in
patris potestate etiam patre auctore quod
est singulariter notandum. §. palle. q. 2. non
est alibi nisi in. §. pupillus in ti. insti. de i-
uri. stipula.

Pupilla similiter dicitur infra annum
pubertatis emancipata vel morte patris
desinens esse in potestate eius scz. xij. an-
nos sicut pupillus infra. xij. annum.

Pupillaris substitutio dicitur que fit
impuberi in euentu mortis eius in etate
pupillari siue verba sint expressa siue taci-
te intellecta insti. e. ti. §. i. proprium ei signi-
ficatum verborum significat ulterius taci-
tam vulgarem ut. l. iam hoc in r. ff. eo. ti.
et e contra vulgaris non significat pupilla-
rem. alia vide infra substitutio.

Purgatio. est de obiecto crimine inno-
centie offensio. et ē duplex scz canonica quod
fit per iuramentum et hec approbat et vul-
garis scz quod sibi vulgus inuenit. et hec fit
per ferrum candens per duellum per aquam frigi-
dam siue bulientem et hec reprobat. ut.
e. ti. c. ex tuarum. et per totum. ti. et. ij. q. iij. me-
mina. Forma autem purgationis hec ē quod infa-
matus iurabit se immunem esse a crimine
quo infamatur et copurgatores iurabunt
illum verum se credere iurasse. c. quotiens
et. c. vlti. e. ti. aliter autem deponere non de-
bent ne subeant ancepsum per iuramentum. ff. de in-
lit. iuran. l. videamus. et numerus copur-
gatorum habetur. ij. q. iij. omnibus si le-
gitimi. et. c. presbiter si a plebe. vñ **P**on-
tificem parium manus excusat duodena
Sexta sacerdotem leuitam tertia purgat
Quem plebs infamat purgabitur in ma-
nifesto Quem chorus ante chorum sua sit

purgatio presto. Nam vbi pergit malum
ibi moriatur. ij. q. i. si peccauerit Hodie
numerus copurgatorum arbitrarius est in-
specta persone qualitate et infamie quanti-
tate. c. cum in iuventute. e. ti. Ideo alij
dantur versus Hoc hodie restat arbitrio
iudicis extat Maior maiori minor impo-
nenda minori. Nam in penis imponendis
sicut et in purgatione indicenda quatuor
sunt considerata per iudicem scz persona cau-
sa locus et tempus ut in. c. fi. de transac.
vbi rex. et in glo. per cor. et hec de forma pur-
gationis canonice. sed de purgatione vul-
gari patet in. e. ti. p. to. et. ij. q. iij. mono-
machus mennam et consulisti. Et est tri-
plex ratio quare huiusmodi purgatio pro-
hibetur. primo quia hec facta sunt inuidia
fabricante ut in. c. mennam palle. secundo
quia deus in ea temptari videtur ut in. e.
ti. c. vlti. tercio quia ut plurimum innocens
condempnatur ut in. c. significantibus.
e. ti. deus autem temptari non debet. xxij. q.
queritur.

Puteal. est illud quo putens operitur
et tantum de. p.

Qua

Quadrans.

est quarta pars assis
quam perfricunt tres
vnicie. alia nomina.
Re. s. as. Quasius
hec dictio habet am-

pliare ad maiora expressis in cle. i. de re.
iudi. Quasi. quandoque est expressiue verita-
tis. v. io. i. quasi vnigeniti a patre. c. pro-
chianos de deci. vbi gl. et. ff. ex qui. cau.
ma. l. ait pretor. §. item ei. Quasi senten-
cia. est si quis in iudicio profiteatur se furem
secus si extra. vel est cum quis promissis a-
ctionibus que nascuntur ex delicto non est
dampnatus. sed ipse dedit vel dare debet
pecuniam ne veniatur illis actionibus et
presumitur quod illud faciat ex conscientia
delicti excusatur tamen vbi cum iussu pro-
toris. cum eo transigitur.

Quantum minoris actio. Re. supra ac-
tio.

Quācius b tpe ē fm arbitriū boni vi
ri cū lege vel canone non terminetur.

que

Querela. est ius qōdam rescindendi te
stamentum vel donationē vel dotē in to
tum ceptā et cōpetebat reo ex his q̄ acta
sunt vel in prem. Non ei est p̄rie actō qz
nō agitur vt quid detur vel prestat nec
est p̄rie accusatio qz nō accusatur q̄s vt
puniat in corpe. sed obtinet mediā viā
et apit viā succedendi secundū azo. in lū.
l. de inoffi. testamento.

Querela inofficiose damnatōis. indu
citur ad instar inofficiosi testamenti et cō
petit liberis vel parētibus a dño debito
bonorū possessori subsidio iniquo excluso
et datur p̄ra illos quibus datū est in vñ
scdm azo. l. e. ti.

Querela inofficiose dotis iducitur ad
instar donatōis inofficiose et p̄petit filiis
cum matre cū omnia vel pene omnia i fi
liorū fraudes dedit p se vel p filia vel mu
liere alia fm azo. e. ti.

Querela inofficiosi testamenti dat̄ oī
bus qui tpe mortis iminentis ab intesta
to possunt succedere ex hereditatis vel p̄te
ritis p̄ra scriptos heres vel fideicommissa
rios.

Quarta. tres sunt spēs. vna est debi
ta iure nature que dicitur bonorū subsidi
um que hodie est aucta ad trientem et se
missim fm numez filiorū vnde. Quatuor
aut infra dāt natis iura trientē Semisses
vero dant natis q̄ncqz vel vltra. Alia est
trebellianica. tertia falcidia de quibus i
c. rāncius de testa. in glo. sup verbo q̄r
tam prem et in. c. si pater. e. ti. li. vi. Et
differunt trebellianica et falcidia in h̄ qz
testator pōt auferre falcidiam et grauare
heredem q̄ ipsam non detrahat. trebelli
anicā vero nō pōt interdicerē sibi.

Questio. est inquisitio veritatis p̄tor
menta fm azo. in sum. l. e. ti. vel est ora
cio interrogatiua. alia significatione idē
est qd tormentum qz tormentis veritas
inquiritur vt cū seruus torquetur p̄ crie
fraudati census aut lese maiestatis vt de
domino dicat que nouit ita capitur p̄tor
tura. in. l. si fūns. §. si quis ante questioez
ff. de vsufruc. inde questionarij et dicunt̄

tortores.

Questio incidens dē illa que ante lite
ceptam p̄petebat reo ex hīs que acta sūt
inter se eum et actorem vt pac. de nō pe.
rem iudi.

Questio emergens dicitur ea que p̄po
nitur ex hīs que emergūt in lite vt si que
ritur an iste possit testari vñ an danda sit
dilatio vel contimilia.

Questio p̄rietatis ē in q̄ de sola p̄rie
tate h̄ ē de dominio vel quasi dominio ē
questio de cau. pos. et p̄ri. cū dilectus et
dico q̄si dñio p̄pter res incorpales que n̄
possidētur vt in spūalibus insti. d. re. cor.
et incor. §. incorpalia.

Questio possessionis ē in qua de solaz
possessione p̄traversia ventilatur de or.
cogni. sup spoli.

Questio status mouetur cū q̄s vēdica
tur in seruū. l. de asser. tollen. l. vñca in
p̄n. et. liij. di. frequens. Itē questō debz
esse de dubio. c. cū in iure de elec. c. d̄ mu
liere d̄ spō. et. l. ancille. l. de fur. Itē d̄
esse de difficili. ff. ad carbo. l. idema.

Questores illustres sic dicti sunt eo q̄
pecunie publice q̄rende p̄ mundū et p̄uā
de sine p̄gregāde curā et sollicitudinē ha
berent et ad h̄ creati erant et dicebantur.
questores erarij ab ere. i. pecunia dicti. ff.
de ori. iur. l. ij. §. exactis deinde regibus
post p̄n. le.

Questores sacri pallaciū dicuntur qui i
pallacio p̄ncipis libris p̄ncipalibus legē
dis vacabāt nō dico sentētis qz illustres
tñ illas legebāt. vel dicebātur q̄ idē offi
ciū gerebant in domo impatoris. talis et
cādidat̄ p̄ncipis dicebatur. et sic capitur
in p̄be. insti. et. ff. d̄ of. q̄sto. l. i. i. si. et. ff. de
ori. iur. l. ij. §. deinde vi. accur. in glo. iij. i
§. cūqz insti. ver. s.

Questores p̄cidij dicuntur q̄ caus̄ ca
pitalibus p̄fecti vel p̄positi erāt. ff. d̄ ori.
iur. l. ij. §. pal. inde exquestor. i. extra que
sturam positus.

qui

Quincis est ps assis p̄stans ex. v. vñ
cū et nō dē respectu toti⁹ assis qz nec mlt
tiplicatus nec duplicatus reddit suuz co
tum insti. de bere. insti. §. bereditas in
glo.

Quirites sunt romani sic dicti a quirī
no. i. romulo eorum rege sic dicto a quirī
ideſt baſta.

Quiſquilie dicuntur ſordes dom⁹ mī
date q̄ ſcobis eſciuntur. ſ. lapides. folia.
ſtramenta. pulueres. oſſa

Quis vel qui reſtringit p̄cedentia. eti
am qñq̄ declarat vt no. in. l. i. l. de ſum.
tri. et ſi. catbo. et refert aliquādo antece
dens in genere. l. de in iur. l. dominū ſi
cut et alius iuxta illud et alij duo neq̄ Et
qui eſt relatiuū ſubſtantie. l. de ſenten.
que p̄ eo quod intereſt. l. i. ver. glo. l. de
ſum. tri. l. i. in glo.

Quilibet eſt diſtributiū vt no. ff. de
duo. reſtri. l. duos reos. et aliquādo poni
tur p̄ aliquis vt in. c. de hoīe de cele. miſ.

quo

Quod inſu actio. Re. s. actio.

Quod metus cā. Re. s. Actio.

Quod vi aut clam.

Quoz honoz. Re. ſupra de interdiciſ

Quoz legatoz.

Quo eſt idē q̄ put. l. de pe. l. ſi quis
in metallo.

Quondaz pōt ſignificare tria tpa pre
ſens p̄teritū et futurū vt no. p. gl. in. l. nec
em. ptio. ſ. ſi. ff. de ſben. emp. et. c. cſi oſſi
in p̄n. de oſſi. dele. c. ex pte de ſo. dpe. vbi
dē quondā regina et ſcōm veriorē viā ſig
nificat p̄ns tps in. c. ex pte p̄al. qz regina
dicetur donec nubit inferiori vt ibidem
in glo. ſi. in ſi. Item dicit bar. in. l. i. ff. de
no. op. nſci. ſi tabellio ponat in inſtrumē
to. **Q**. quondā filius. p. l. i. qz ſuat tñ inſtru
mentum p̄ verbū quondā nō viciatur de
quo p̄ ſpe. in ti. de inſtru. edi. ſ. reſtat ad
ſi. vnde olīm iam dudū quondā tria tpa
ſeruat **T**empus p̄teritūz p̄ſens ſignatq̄
futurū.

Ra

Actio ſecū

R

dñ azo. de eden. ē ſcri
ptura cauſa negatōis
mutue edita de datis
et iacceptis. ſecus ſibi
ſtinetur de pignoreſſi vñ de mādato tñ
vñ de pſtituta pecunia tñ **Q**liter capitur

rō dum dē rōnem eſſe reddendam de om
nibus ar. de reſcrip. ſi qñ in. x. rōnabilez
cauſam. quia teſtis nō valet niſi cauſam
ſui dicti reddat ſi queratur ab eo. ſ. q. i. i
primis. tunc enī rō ſumit̄ p̄ cauſa. ſimiliē
ibi. quod rōne caret extirpare neceſſe eſt.
vt. lxxiij. diſ. cor. epi. etiā p̄latus d3 eſſe
patus rōnem reddere omni poſcenti. ſ.
ecce in ſi. xxxvi. diſ. et in. l. ſi quis. ſ. ſed i
terdñ. ff. d. reli. et ſump. ſu. Et intelligitur
illud dictū ſi pōt qz p̄ impotentiam qñq̄
non eſt oīm reddenda rō. ff. de leg. l. non
oīm. et p̄cipue i arbitrarijs vt quod ſpe.
intriculat de teſte. in ſingulari. hoc gre. ir.
de teſtibus. ſim io. an. ergo dē ſic volo ſic
iubeo ſit p̄ rōne voluntas.

Raciocinia. ſunt rōnū redditiones ad
quas aliquis obligatur ex adminiſtra tōe
rei publice vel priuate quā geſſit. vñ pub
lica. ſicut illa quib⁹ obligantur officiales
curie ex adminiſtratione aliqua ad rē pu
blicam p̄rinentem. vt in. l. officialis. l. d.
epiſ. et cle. priuata autem ſunt illa quib⁹
obligantur aliqui ex adminiſtratione rez
p̄rincēciū ad priuatos. vt tutores curato
res vel p̄curatores. gaſtaldiones. et ba
ioli aliquoz vnde obligatus ad rōcinia.
eſt ad rationem reddendam alicui aſtri
ctus.

Rancoz. eſt viciū carnis ſicut mucor.
panis et acoz vini. vnde dicitur caro ran
ceſcit vel rancida eſt.

Raptoz reruz. dē ille qui bona aliena
vi rapit et apte. ff. nequis eum qui in ius
ſed eximendi et ſic etiā eſt raptoz hoīm et
maxime muliez

Raptoz et fur ex animo dicuntur inſt.
vi. bo. rap. glo. iij.

Raptus tus. tui. dicuntur rerū. vt. ff.
de incē. rui. nauſra. per to. et hominū. vt.
l. de rap. virgi. vel vi. l. vnica licet qdā
teneant contra primum et loquitur ſolū
de mulieribus raptis a viris nō de mulie
ribus rapiētibus viros. ff. de le. l. ita ſcri
ptum in principi. quia non eſt eadem ra
cio viri et mulieris. nam maior caſtitas.
requiritur in femina quā in viro. l. de
nup. l. a calligato et probatur. ff. de ritu
nupria. l. palam. ſ. que in adulci. et q̄ ibi
nota.

Rapina est violenta receptio rerum ut
l. i. l. vi. bo. rap. sed raptus proprie est violen-
ta receptio mulierum. fm goff. ar. l. i. §. sci-
endum et. §. se. ff. de sepa. et. l. filiusa. ff.
ad macedo. l. i. l. de iure. domi impe. l. iij
et. ff. de eo qd cer. lo. l. i.

Ratibabitio retro irahitur. qd. c. rati-
habitione de re. iur. l. i. vi. et est vez si sit
tale facti qd ab initio mandari potuit et
is concedere qui ratum habuit aliter non
ut in. c. significauit d. regulis et trā. ad re-
li. et. c. cum virum. Et est duplex ratibabi-
tio. qdam tacita. et quedā expressa in. l.
vero in fi. ff. de solu. l. ad macedo. l. fi. et
ff. de iudi. l. i.

Racionalis cesaris. idem est qd procura-
tor cesaris a rationibus gerendis sic dictus.
vi. psti. gre. l. de raci. op. pub.

re

Receptatores dicuntur qui aliquos re-
ceptant et ut frequentius sonat in maluz
sunt essi illi qui fures raptos et ceteros.
malefactores recipiunt ut. l. de his qui
latro. l. i. et. ff. de recepta. l. i. sine quibus
latere non possunt ut in. c. sicut ap. d. be-
reti. vbi hereticorum receptatores anathe-
matizantur sed receptores fm inno. dicti
tur aduocati in. c. expte de postu.

Recusatio fm spe. e. ti. est iurisdic-
tio vel audientie causa suspicionis pro-
posita declinatio. ut. l. de iudi. l. aptissimi
et dic. ut nota ibi. et. ff. de libe. cau. in. l.
fi. et. l. de iur. doti. l. que. etiā d. fo. ppe.
si quis et melius de app. c. ij. in glo. ij. et sic
vix ad. xx. dies fm leges ut. l. de lit. co-
test. anc. offeratur.

Recta linea. ascendens. sunt pater au-
gustus abauus attauus tritauius. sicut in
feminis lineam dicimus matrem quā pa-
triam abauiam.

Recta linea descendens. sunt filius fi-
lia nepos neptis pronepos proneptis abne-
pos.

Recursus. i. breuius. c. cū. sit romana. de
appel.

Recisoria actio. Re. s. actio recis.

Recte notat iusticiā sicut rite solemp-
nitatem. ff. de inoffi. testi. l. ij. in glo. et sic
stat aliquid actum esse rite vix scdm or-
dinem vel solēnitatem iuris qd tñ non est

actū recte scz scd iusticiā equitatē ut no-
ta. io. an. in cle. fi. de app. et notatur. in. c.
qm ptra de pba. et est glo. in. l. iuste possi-
detur. ff. de acqui. pos.

Rector ecclesie procbialis h3 tñ ius
in ecclesia sua quātū habet platus in ec-
clesia collegiata. ut in. c. vlti de loca. et
conduc. in glo. §. expelli potuisset que est
singularis et dñs antho. de burro dicit
eam alibi non regere in toto corpe iuris.

Rector vniuersitatis. in ytalīa ē com-
petens in declarando capitaneū ciuitatis
piuriū fm lud. de ro. in singularibus licz
quidam ignorantes de hoc dubitent scdm
eundem. sed dubitare non debent qz lex
punit piuriū. ergo iudex secularis potest
declarare periuriū. l. i. ff. ad turpill.

Re pstrabitur obligatio p traditionē
rei ab altera p certo pacto insti. q. mo-
re. ptra. ob. pto.

Recouentio. ut fiat in criminalibz di-
stinguitur aut reus accusatus subiecit cri-
men ptra suū accusatorē in modū excep-
tionis. aut in modū accusationis. si in mo-
dum exceptionis tunc excipies audietur
c. cū dilectus de or. cog. si in modū accu-
sationis obicit vel recouentionis. tñ aut
nomen rei delati est scriptum in matricu-
la reorum aut nō. pmo casu potest recusare
suū accusatorem nisi suam vel suorum pfe-
queretur iniuriam. scdo vero casu. aut re-
us vult suū accusatorem recouentire d. ma-
iori crimine et potest. aut de pari crimine
vel minori et non pōt ut pbat. iij. q. xi.
neganda et. c. sequenti et no. in. c. at si cle-
rici de iudi.

Reda. est quoddā vehiculū ad eundem
et redeundū habile et est quatuor rotarū.

Redibitio. est emptionis resolutio. ut
ff. de acqui. pos. l. pomponius. §. pterea.
in. fi.

Redibere. est aliquē facere rehabere.
iterum quod prius habuit ut. ff. de edili.
edic. et redibi. acti. l. redibere in pncipi.

Redibitoria actio Re. s. actio redibi-
toria.

Refragari est nocere vel impedire si-
ue ptradicare.

Referre. qñqz est idem quod accusare
aliquem.

Referendarij sunt aduocati qui referunt
bona in negocia.

Regula secundum azo. est plurimum rerum narra-
tione facta compendiosa traditio. vel est com-
pendiosa diffinitio rerum vniuersalitate com-
plectens. Item regula quicquid de specialis
norma vel modus viuendi monachorum vel
canonicorum quia talis norma recte viuendi
probet. de statu mona. p. to. et inde de regu-
laris. Item quicquid regula de constitutio cano-
nica. xi. di. hoc vult indicium caritati. Item
regula secundum goff. et legitas est que recte que est
breuiter enarrat non ut ex ea ius sumatur
sed ex iure quod est regulare fiat ut. ff. de reg.
iur. l. regula. nam ex regula. non fit ius sed ex
iure quod est regulare fit regula. alias enim di-
ci deberet ius reglarum et non regula iuris
Et de regula ideo quia recte dicitur nec ali-
orsus trahit quasi a rego. eo quod recte regat.
et debet regula fieri signo vniuersali vel
indiviso. Similiter in grammatica. regula est
multorum similium collectio vel distinctio. Quid
sit regula vel potestas eius quis effectus
quod officium eius et qualiter perdit offi-
cium suum dicit. ff. de reg. iur. l. i. e. ti. in ru-
li. vi. Sed vtrum regula comprehendat in se ex-
ceptiones fuerunt opinio. que notantur. ff. e-
ti. l. i. et facit quod no. in. c. regula. iij. di.
Solutio quo ad potestatem verborum que in
ea preferuntur vniuersaliter vel indefinite
affirmatiue vel negatiue tunc comprehendit
exceptiones alias non diceretur exceptio.
ut omnis homo currit propter equum non est ex-
ceptio quia equus non comprehendit ibi. Sed quod
ad materiam de qua fit mentio quo ad iu-
ris determinationem. exceptio non compen-
ditur sub regula quia contraria ratio et ius est
in exceptione quam in regula de hoc vide
glo. in rub. de re. iur. li. vi. Et quod sit of-
ficium et potestas regule an ius nouum con-
stituat an antiquum recitet datur distinctio
ibidem. Nam doctores dicunt tres casus
vel species casuum esse. quidam determinari
sunt. alij sunt excepti a legis determinati-
one. et in illis regula non constituit ius quia in
primis inuenit iam constitutum. et secundi
non clauduntur sub regule determinatione
tercij sunt in quibus est eadem equitas que
etiam est in casibus a iure determinatis.
nec tamen recipiunt a iure positi. et in illis
facit regula ius propter demeritatem rationis

non patientis ius similium casuum esse dixer-
sum. cuius ibi datur apertior distinctio aut
constitutio iuris procedit traditione regule.
ut locum habeat distinctio predictorum casuum.
sed ubi non est constitutio ante regule dispo-
sitionem sed inuenitur sola simplex tradi-
tio regule tunc ipsa regula est ius. Sed et
finaliter id. an. dicitur quod per regulam non statui-
tur ius. sed ex iure sumitur regula. et ideo
dicitur regula iuris quasi ex iure sumpta quia
necesse est in quod est materia procedere regu-
le dispositionem ius enim idem est quod ratio. i.
dis. consuetudo. ix. dis. sana quippe et ab ex-
ordino rationalis creature processit. v. dis. in prin-
ci. et hec est vera ratio quare regule ponuntur
in fi. decretalis. et texti ut ostenderetur ius
non sumi ex regula sed regulam ex iure ut.
ff. e. ti. l. i. ubi dicitur non ut ex regula ius
sumatur sed ex iure quod est regula fiat li-
cet alij reddant coloratam rationem illam scilicet quod
ultimo dicuntur melius memorie comen-
dantur de pse. dis. ij. liquido vide etiam
glo. in. c. regula. dis. iij.

Regula carthomona dicitur quod legatum
quod fuerat inutile si testator moritur 13
ex intervallo moriatur non conualescit ut.
ff. e. ti. l. i. in principi. et ff. de legi. l. cetera. §
i. et non proprie de regulam nec inter eas ponit

Regulares secundum goff. sunt qui ad viuendi
dum se regulariter astringunt siue sint mo-
nachi qui debent vacare diuinis ut. l. de
epi. et cle. l. generaliter. §. i. siue sint cano-
nici regulares nam idem est iudicium de am-
bobus ut in. c. ex parte de postulata. et c. non
magno ne cle. vel mona. et hanc vult quod ad
rem non quo ad regulam laxiorem ut in ti. de
sta. mo. unde monachos de a monachos. i.
vni et ycos custos vel a chos idest tristes
quia solus debet stare tristis. ut. no. l.
de epi. et cle. in rubro. xvi. q. i. c. placuit. ij
ubi de quod mundo mortuus est. deo assistit vi-
uit Et interpretatur vnus tristis ut. e. q. si
cupis. ubi de monachis que senseris cre-
bro de nominis tibi loquentem. institutores
pocius habeto. ibi tamen excipitur l. mo-
sina que omnibus est indifferens. sed canoni-
cus de a canon idest regula et ycos custos
quia sepe debet esse sub regula quare di-
citur regularis nam regularis est qui per
professionem imperio prelati se subicit.

Rei vendicatio. secundum azo. l. e. ti. est ac-
q

no quedam que datur sola ratione dñi
et possessionis vel quasi vt. l. in re. ff. de
rei. ven. 7. l. i. et. q. 7. l. ubi in rem act. 7. di
citur vel qñ ppter iurisdictiones que rōe
quasi dominij datur vt no. insti. de act.

Relacio. fm spe. l. e. ti. est iudicis du
bitantis de iure ad pñcipem missa pñsulca
tio. et quō debeat fieri relatio no. l. d. re
la. l. i. et vñ respiciat ius vel factū est ca
sus in. l. quacūq. 7. i. ff. de iudi.

Relegare est aliquē in insulam vel ali
um locum mittere vt ibi ppter delictū ali
quod qd pñmisit morā ad tps faciat scilz
p quinquennij et est qñ bñnre. 7. debz se
in loco tali a delictis abstinere alioquin
pena augmentatur vel ppetuat. vt. ff. de
pe. l. relegati in pñ. 7. tacite nō adimuntur
bona nisi expñant in sententia vt. ff. d. in
terdic. et relega. l. relegatoz. 7. ad tps. et
si adimat pars bonoz in sum. l. de re. a
li. cau. mor. l. si quis. 7. si accipitur. qd nō
debet fieri si tamen lata fuerit sententia
vt dicta. l. relegatoz. etiam ad tempus
deportatus nudus exulat. vt. ff. de capi.
dini. l. iure. 7. i. et de re. iudi. l. ea sola. et
l. de pe. deportatoz.

Relegatio. ē deportatio quāuis pro
prie capiēdo differant. qz relegatio fit
ad tempus. sed deportatio impetuum
vi. de hoc. ff. de interdic. et rele. l. relega
toz.

Religiosi sunt qui vitā regularē pñfessi
sunt. Et large dicitur religiosi qui in p
pñs domibus religiosē viuūt quāuis nō
sint pñfessi. vnde tria substantialia vite
regularis pñfiteri debet religiosus. scz o
bedientiam. castitatis custodiā. 7. pñieta
tis abdicacionem. vt. xij. q. i. nō dicatis.
xix. q. iij. quia ingredientibus. nec in hīs
dispensandum est in. c. cū ad monasteriū
desta. mona. in fi. nā pñfessio est sollemnis
pñfessio religionis in qua pñdicta tria con
currunt. et religiosi sicut et alij pñlati pñbi
ficam et leges nō legant neqz audiant et
si contra fecerint ipso iure sunt excoīcati
c. non magno. et. c. sup. specula ne cle. vel
mo.

Religio pñcipaliter ordīata ē ad opa
vite pñtemplatiue que in oratōne 7. in stu
dio pñsunt. 7. secundario est annexū op
mannū fm io. an. in. c. sane de regula i no

uella. et que religio sit maior su bñit idē
io. an. dicens. oportet pñcipaliter maior
ritatem ordinū attendi ex pñe finis. scđ
dario añt ppter exercitiū. nam finē queri
m^o ppter se et exercitiū nō ppter se 7. pñ
finem. Et quo sequitur illam religionem
maiozem que est ordinata ad finem abso
lute pñctore vel quia illud est maius bo
num ad quod ordinat vel quia ordinatur
ad plura bona. si vero vtriusq. religionis
sit idem finis attenditur pñminentia ser
cundario nō fm quantitatem exercitiū 7.
fm pñportionē eius ad finem intentū. vñ
beatus anthonijs in collationib⁹ patrū
pñtulit discretiōē p quā quis omnia mor
deratur in ieiunijs. vigilijs nuditatibus.
elemosinis. 7. c. nā illa que sine discretiōe
fierent facile annexū haberent deficiēdi
piculum. de quo in. c. non mediocriter de
confe. dis. v. qz nō sunt religiones pñcio
res ideo quia habent o bñuantias arcio
res sed ex eo quia obseruantie sunt ordīa
te cū maiori discretiōne ad suū finē. hoc
declarat abbas moyses in collatione pa
trum dicens. ieiunia. vigilie. meditaciōes
scripturarū nuditas. ac pñuatio omniū fa
cultatum. nō sunt pñfectio sed pñfectionis
instrumēta defuientia ad efficiēcia reli
gionis. que tria sunt vt dictū est. nā mlti
ti philosophi vt socrates. 7. c. diuicias cō
tempserunt nō tamen pñfecti fuerūt nisi
secuti fuissent dñm. sed ē pñtū apostolor
rum scđm beatū ieronimū in omelia sup
euangelio. Ecce nos relinquimus oia.

Religiose domus sunt domus et mo
nasteria xpīane fidei 7. alia similia pia lo
ca ad pños vsus religionis deputata quo
cumqz noīe censeant. 7. scđm gos. religio
se domus dicuntur monasteria templa.
hospitalia 7. alia loca vt. s. vi in. c. de ter
nodochis. e. t. 7. l. de epis. 7. cle. in. l. or
phanotrophos. 7. l. omnia oratoria. etiā
illa que aliqui ex deuociōne in pñpñs do
mibus epī auctoritate pñstunt loca re
ligiosa sunt vt. l. reliq. dis. oratorij.

Religiosus locus ē in quo mortuus se
pultus est. vel etiam caput eius vt. ff. de
reli. et sumpt. fu. pto. vñ mortuo illato in
pñdium. ipsum religiosum pñficatur et pig
nori obligari nō pñt. l. que res pig. ob
liga. pos. l. i. potest tamen ius vel vñstru

ctus talis pñq pignori obligari vel vēdi
vt no. ibi. fa. l. quid ergo. §. sed si mortuū
ff. de le. i.

Remissio est cause pmissa ad cōmittē
tem factamissio. Itē qñq significat idē
p indulgentia fm spe. et sic sumit in ti. d.
pe. et re.

Remuneratio. nō fit fm opa sed quo
ad intentiones. nam deus nō remunerat
bonū quod fit. sed bonum quod bene fit.

Ideo dē quod deus nō est remunerator
nominū. sed adverbior. vt de collusi. c. i.
vbi glo. neq ad actus deus respicit s3 ad
cor et ad spontaneas volūtates. xv. q. vi
c. i. in fi.

Renūciare. est remittere vel negare.

Re. s. lex acqui. vnde dē liberū est vnicui
q iuri suo renūciare. i. remittere ius suū
et negare eo se velle vti. vt i. c. ad aposto
licam de regula. et. vñ. q. i. q. p. culosum
de fo. cōpe. si diligenti. nō potest tamē q
renūciare iuri suo cū ex sua renūciatōne
etiā iuri alterius p iudiciū genere. nec
hīs p que deo et homini obligat. vt voris
pollicitationibus. iuramentis. puentōni
bus pmissis. et matrimonio. quāvis iu
ri exigendi deditū bene renūciare possit.
c. quidam de queri. cōiuga. Itē renun
tians beneficio nō pōt illud repetere. c. su
per hoc de renū. nisi vi vel metu renūcia
uerit. tunc ipm nō amittit vt. c. pr. pal. et
c. accepta de resti. spoli. et pōt quis renun
ciare beneficio psonali non illi qd est col
legio indultum de pacto non facto vt de
hoc no. in. c. si diligenti palle.

Renūciatio pprie. est rei vel iuris spō
tanea refutatio et pōt fieri p illū ad quē
pñer illud cui renūciat. alias generali
ter renūciatio pōt fieri p quēlibet de re
sua vel iure suo pprio. vt. vñ. q. i. quā pū
culosum. l. de pac. l. si quis in p. scribens
do. c. ad apostolicam et c. si diligenti p al
lega.

Repetico. capitur in iure preaccepti
one in testamento vel substitutione here
dum. vt dū querit de repetitione emoli
menti. oneris cōditionis. modi. vel alte
rius qualitatis et significat eodem modo
quo p. habilis significari pcludit. s. gra.
testator heredē instituit qui legata ab eo
reliquit et vulgariter ei substituit ibi res

peticio facta censetur a substituto vt in. l.
licet. ff. de le. i. et racō sumit ex voluntate
in substitutione. Item ibi. testator here
dem instituit ticio et ab eo nomine pprio
legata reliquit vulgariterq ei substituit
ibi non censet repeticio facta a substituo
to. vt. l. i. §. ad quid ibi nominatum. ff. ad
l. falci. de hoc vide no. in. l. licet palle. p
barth. vbi multos ponit casus.

Replicatio fm spe. e. ti. d. excep. §. m. p.
tum. est exceptionis facte exclusio et sic ē
quedam exceptio ppetens actori ptra ex
ceptionem rei. et istā semp opponit actor
et contra replicationem actoris dat du
plicatio reo. Et itez ptra duplicationem
rei datur actori triplicatio. et sic in infini
tum extendere licet. insti. eo. ti. in pñ. de
replicatione vide io. an. p. modum sūme.
in. c. a nobis de excep.

Repromissio. est pmissionis iam facte
pfirmatō vi. s. pmissio.

Repressalia. est potestas pignorandi.
ptra quemlibet de terra debitoris data
creditori p iniurijs et dampnis. de hīs re
pressalijs dicit de iniur. et damp. da. c. et
si pignorationes li. vi. vbi p. bibent exten
di ptra psonas ecclesiasticas sub pena ex
cōicationis vel interdicti. vnde breuiter
repssalie dicuntur qñ aliquis oriundus.
de vna terra spoliatur vel damnificatur
ab alio oriundo ab alia terra vel etiam si
debitum nō soluerit ei tūc ei datur pote
stas isti spoliato q ei satisfaciāt ptra quē
libet in terra illa. vñ est spoliator vel de
bitor.

Repudium. est renūciatio ab vxore.
missa marito vel ecōtra quia mittens cō
dicti ni alterius petis renūciari. Itē di
ci potest repudium quod sub testimonio
trium testium. vel a p. senti remittit. etis
repudium est residentiu discordantia.
Vnde dicitur libellus repudiij scriptura
in qua alter alterius p. dictioni renūciat.
in libello aut repudiij scribebantur hec ver
ba scz res tuas tibi habeto vel res tuas
tibi agito. nec tamen pōt mulier mittere
repudiū nisi causa approbata. vt si forte
maritus ppter naturalem imbecillitatez
minime coire possit. in libello vero discu
ciendoz sponsaliū hec verba erant in vsu
cōdictione nō vroz. ff. de diuor. et repu.

R.i. que est sit differentia inter divorcium et repudium notat. ff. e. ti. in rub.

Repudiare, est spernere respuere vel dedignari.

Reputacio fm placē. est p̄p̄satio vt. l. ff. de solu.

Res. est verbum generale vt. ff. si cer. peti. l. i. et in re. sua quilibet est modera- tor et arbiter. L. man. l. in re mandata et L. de hīs qui vt indig. l. polla. in princi. Item res deterior reddita nō videtur. ff. p̄moda. l. iij. §. i. et ff. de pos. l. i. §. res. et res sua nemini seruit. l. in re cōmuni. ff. d. seruitu. verba p̄di.

Res iudicata fm azo. e. ti. dicit sentē- tia que finem p̄t auersarum p̄nūciatōe. iudicis accipit. vt. ff. e. ti. l. i. vel est quod p̄dēnatione vel absolutione p̄tingit et ad- dunt quidam si nullo iuris remedio sen- tencia possit attemptari aut lapsis decē diebus possit reformari. sed hoc non pla- cet azo. Item res iudicata est a iudice et in iudicio eius quod deductū est rōne. per eum adiudicatio vt dicta. l. i. cum ibi no- ta. nam ibi notatur q̄ res iudicata non ē sententia sed id quod est decisum p̄nūcia- tione iudicis. Sententia vero. est disposi- tio vel p̄nūciatio iudicis legaliter decla- rata. licet ergo ibi glo. videatur hoc igno- rasse Ex quo sequitur q̄ interlocutoria nō potest appellari res iudicata. quia nō. ca- pit finem p̄traversarum licet q̄q̄ ex in- locutoria causa diffiniatur nec sententia. arbitrozum dicuntur res iudicate q̄ non imponunt finem nam p̄t solutionem pe- ne potest resiliui.

Res cōmunes. naturali iure dicuntur quaz et sus omnibus animalibus est p̄mu- nis vt aer aqua p̄fluens et mare et eius lit- tora fm azo. et insti. de rerū diui. §. flūia autem. et ff. de acqui. re. do. l. i.

Res publice. dicuntur que sunt om̄nī p̄p̄e et hominū tantū vt sunt flumina et portus et que sunt dedicata vsibus popu- li vt foz stadium.

Res sancte dicuntur que ab omni lesi- one munite sunt vt muri et porte ciuitat̄ que ideo sancte dicuntur. quia pena sang- uinis p̄stituta est cōtra eos seu aduersus eos qui aliquid in hīs delinquit violādo vel aliud cōmittendo vel tales res tram-

scendendo scalis admotis vel etiam ali- quid in eorum lesionem auferendo vel q̄ libet alia ratione occupando vt insti. de rerū diui. §. si quis vero. nam ciues ro- manos alias q̄p portas egredi non dees- cū istud hostile et ab hominandū sit nā et remus frater romuli occisus tradit ob id quod murum transcendere voluit. vi- de lucanus fraterno p̄mi inaduērit sang- uine muri.

Res sacre dicuntur que rite deo p̄pon- tifices p̄secrate sunt vt edes sacre et alia. dona pia que ad diuina ministeria conser- uanda dedicata sūt. vt cruces et thuribu- la. que etiam alienari p̄hibentur excepta causa redemptionis captiuoz. vt. L. de pos. l. re. l. ab hostibus et l. fi. de hoc vi. c. i. de ping. et ibi glo.

Res religiose sepulcra sunt in quibus homines sepeliuntur vt insti. de re. diui. §. religiosum.

Res soli. est res immobilis vt. ff. de di- uersis. et tempo. p̄scrip. l. quibusdam.

Res emphiteotica est res emphiteoti- ce p̄dictioni subiecta scz illa quā ecclesia vel aliquis dñs domino et p̄p̄ietate retē- ta p̄cessit emphiteote quantum ad solas possessionem. vnde sic hic emphiteota re- illam in aliam p̄sonā transponere vult nō potest tradere eam id est dominū trāsfer- re. eo quod ipse nec habz nec habuit illā et ideo alteri dare nō potest quia nemo in alium plus iuris transferre potest q̄ ipse habet vt in regula nemo plus de re. iur. li. vi.

Resartire. est restaurare. vnde dicitur tu compelli debes mihi damni resartire id est restituere.

Restitutio in integrū require supra in integrū restitutio et datur tam ecclesie q̄ minoribus rōne etatis. quare est prioris status vel iuris reintegratio. quia succur- ritur p̄stitutionis auxilium minoribus xxv. an. et etiam ecclesijs. que minor iure fungi. censetur. semp enim ecclesia debet iure minoris illesa seruari vt in. c. i. e. ti. et restituitur minor vel ecclesia siue ledat̄. siue decipiatur ipse minor. siue tutor. si- ue p̄curator eius. vel si p̄latus syndicus. vel yconom⁹ ecclesie decipiatur Naz de licet p̄sone nō debet in detrimentū eccle-

redundare in re delictum de re. in. li. vi.
et si restitutio sit iure minoris, differt ab
ea restitutione que sit iure maioris qz p
ma datur officio iudicis, deficiente actoe
Secda vero habet actionē suo iure scz vti
lem officio iudicis accedente, vt in. c. cū
venissent de in integ. resti. in glo. ver. res
stituim? etiā restitutō qūqz petitur vbi
nulla possessio pōt esse vt cū petitur resti
tutio p sanguinei. c. cū venissent. e. ti. i. gl.
in. c. lras. de resti. spo.

Restituere in integrum. Re. s. de **R**.
Res dicit in contractu venditōis ad
huc esse integra qn res nō est in toto, vel
parte tradita et pūm in toto vel in pre
nō solum licet p tractus sit factus, aliū
etiā dē res integra respectu iudicij qn lis
non dum sup tali re accepta est videlicet
ante li. p test. vt. in. c. ex insinuatione d p
cura.

Rescriptum. fm gōf. est mandatū pū
cipis quod ad instatiam alicuius vel alio
quoz siue pūrio motu vel ex relationibus
absentiu, vel ex suggestionibus pūentium
vel ad alicuius pūltationē facit, vel cū
alicui vbi aliquibz corpori collegio vniuer
sitati vel ciuitati aliquid mandat vel in
dulgetur, talia est ius faciunt nō genera
le speciale in negocijs et inter psonas in
quibus et inter quas pūulgata sunt vt.
l. de legi. et consi. l. ij. **E**t nota quod re
scriptum capitur tripliciter. Primo ge
neraliter et sic quelibet scriptura pūtes
aliquam dispositionem superioris dē re
scriptum et sic idem est q scriptum et fm
hoc si papa respondeat etiā de iure, dē re
scriptum Secundo minus generaliter vt
pūmit ti. de rescriptis et sic est scriptum
super negotio vel negocijs pūcularibus
alicui? vel aliquoz siue singuloz siue vni
uersitatis siue motu pūrio siue ad instan
tiam siue causa cognita siue nō cognita a
supiore emanans siue aliquid iuris tribu
at siue tribuat solum exercitiū iuris ali
cui cōpetentis et ita cōprehendit rescrip
tum ad lites de quo de rescrip. in. c. i. et.
ij. si aut sup litteris pūterqz similibus et
dē rescriptum ad beneficia de quo. e. ti. c.
ad audientiam. ij. c. eam te. c. litteris. ca.
mandatā. et. et etiā pūilegium vt. e. ti. c.
qui ordinē vt no. fran. de lab. in. c. sup lic

teris palle. et comprehendit etiā annotatō
nem. et pragmaticā sanctionem. Tercō ca
pitur specialiter et stricte p scriptura cō
tinente dispositionē p quā datur iudex.
nec aliquid aliud pceditur nisi coram illo
iudice ius tibi ppetens consequaris et B
dē rescriptum ad lites qd dat alicui ad p
firmationem sui iuris de quo in. c. sup lris
e. ti. et sic ē spēs distincta a pūilegio q cō
cedit aliquod ius pūulare ptra ius pūu
ne. et a rescripto ad beneficia quod mag
pūrie cōpatur pūilegio. ver. gra. iure.
scripto alicui pcesso cauetur q iudicē ad
ire potest. Ex hīs verbis nō imponit ne
cessitas iudici suscipiende cognitiōis. vt. l.
sepe. ff. de offi. pūi. ratio quia verba ista
significant in pūte eius esse cui pceditur
iudicem adire nō aut in necessitate iudicij
pgnoscerē similiter in rescripto cauetur
q adire debes iudicē vt no. in. l. sepe pūl.
quia de iure cōmuni nō imponitur alicui
necessitas agēdi nec illa verba significāt
necessitatē imponi iudici suscipiende cog
nitiōis. Item pūceps alicui pcedit iu
dicem extraordinariū quia iste cui pcedi
tur asserbat ordinariū suspectū vel impe
ditum multis negocijs siue inuitū et sic i
telligitur obtinere pcessionem si pūces ve
ritati inuitant vt. l. fi. l. de diuer. rescrip.
rō qz pceditur tanq ex vera cā igitur si nō
ē vera nō pceditur. ex quo p3 q si pcedit
illo expūso mendaciter. vel p ignorantiā
quo nō expūso. vel tacito illo q expūso nō
pcederetur. tunc nō censetur pcessum d B
vi. c. sup lris. e. ti. **I**cē vbi pūceps pcedit
alicui q possit vti frui rebus suis nō va
let. l. vnica de thesau. l. x. rō quia nil pōt
opari eo qd illud quod pceditur iure cōi
habetur. nam frustra pūibus impetratur
quod iure pūuni pceditur. l. vnica palle.
et. ff. de mino. l. in cause. ij. l. cū sup. l. d
rei. ven. **E**t pūdicta vera sunt de vnico cō
scripto. si vero plura sunt pūtraria vel di
uerfa. siue vniū alteri derogans vel vtrū
qz valet. vel alterum tū. x. gra. quidam
impetrauit gratiā ad beneficia vnius col
lationis impetrat. secūdo aliam ad bene
ficia alterius collatōis. si secundum faē
mentionē de pūmo valet vtrūqz. vt. c. i. no
stra de rescrip. et rescriptum in ecclesiasti
cis pū pcedere papa. et in secularibus im

perator. Unde etiam rescripti dicunt quod
imperator vel alter prebuit et supplicatio
nibus alicuius respondens rescribit ei si
eri vel non fieri debere quod postulat.
Et nota quod in rescripto semper intelligi
debet si preces veritati innituntur et si ita
est. c. ij. e. ti. in tex. et in glo. et quando ponitur
ibi hec clausula. si ita est debet referri ad
omnia precedentia secundum her. in. c. olym. e. ti.
ponunt in ibi opt. in glo. Item hec clau
sula. Et quidam alij talis dyocesis. non ex
tendit se ad illos de civitate nisi dicatur. et
quidam alij de civitate et dyocesi. secus si di
ceretur. talis episcopus. ut in. c. rudolfus. e.
ti. in glo. Item hec clausula. si per alio non
scripserimus semper debet intelligi in rescri
pto quando papa scribit quod prout deest
alicui de beneficio in ecclesia aliqua etiam
si non apponatur. si vero papa velit ali
cui facere gratiam plenam tunc scribat non
obstante quod alias direxerimus scripta no
stra. c. mandatum. e. ti. in glo. Item per hanc
clausulam generalem. quidam alij non po
nunt plures quam quatuor citari quorum etiam
nomina debent in primo citatorio no
minari vel exprimi in. c. cum in multis. e. c.
li. vi. in tex. et in glo. olym. traherant. xl.
ar. de testi. cum cum. et. c. significaverunt.
de cleri. exco. m. c. latroes. et ratio qua
re restricta sit citatio ad quatuor est arbi
traria. l. non omnium. ff. de legi. potuit enim
plus vel minus restringi. vel reddere rationem
similitudinariam quas habes de psona.
et affi. c. non debet tamen secundum her. super re. induci
si bili scilicet iudicio communi dividendo fami
lic heriscunde. possunt per generalem clau
sulam ultra quatuor evocari ad iudicium.
Item omnes ultra illos quatuor qui in re
possunt agere vel defendere per iure suo co
ram illo iudice. ar. de re. iudi. cum super de of
fi. dele. super eo de elect. c. i. idem hosti. et ar
chi. sed pone. quatuor expressit postea alium con
venit nichil excipit an valeat iudicium. vi
de ibidem in glo. Item in rescriptis de
bet servari ordo scripture. c. cum dilecta. e.
ti. in glo. et transponentes. Et ideo. an. super
hoc plures alias sententias infert de h. vi.
de elec. c. generali li. vi. et tandem dicit quod ma
sculinum subiectum a canone prebendat fe
minas quod probatur. xvij. q. iij. si quis sua
dente iuncto. c. mulieres de sen. exco. quod

est verum nisi eadem constitutio femina ex ci
piatur vide. c. in demeritibus. §. sed eas
de elec. li. vi.

Residere in ecclesia. secundum glossam. est in ecclesia de
servire beneficium et ecclesie curam habere
re. c. querente. de cle. non resi. parum est
residere nisi residens curam habeat ecclesie in
qua beneficium habet vel personam ut in. c. quod non
nulli de cle. non resi. de assu. residere per se
ipsum non per vicarium. c. quia non alle. de
vicariis deseruire non licet nisi in casibus
ut cum ex indulgentia speciali prepetit ali
cui non residere vel cum plerumque excusat non
residentem vel cum ecclesia dependet ex preben
da vel cum persona sine culpa sua incidit.
debilitate deformitate vel morbo ut per se
deservire non possit vel cum necessaria pre
etio iminet vel etiam voluntaria utilis in
et honesta. ut studioz vel peregrinationis.
cum cum inia tamen pluri et capiti vel de psona
ut no. glossa. in summa de offi. vica. §. nunc vi
dendum. Sunt ergo clerici non residentes
qui in ecclesiis in quibus intulati sunt non
faciunt residentiam et si personaliter resident
non tamen deservunt beneficium nec ec
clesie curam habent. et quantum vicariis non
det vicarium. c. clericos de offi. vica. cum
illud sit satis absens et absurdum tamen ideo.
an. in cle. unica de offi. vica. in glo. super
ver. sacerdotium. putat per ar. p. c. cum ex
eo. de elec. li. vi. vbi. episcopi generaliter cum
habet qui obtinent ecclesias dispensant et
vbi ratio communis ibi idem ius. c. translatio
de psona. et sic cum per septennium dispensatur.
cum vicario vicarius non dat vicarium sed
episcopus dispensans dat cum secundum in. an. ibidem.
Responsa prudentium. sunt que iuricon
sulti respondere dicuntur consulentibus. c.
prestat. et. c. responsa. dis. q. unde etiam in sa
pauli dicta sunt. fuerunt enim quidam pruden
tes et arbitri equitatis qui institutiones
iuris civilis ediderunt quibus diffidenti
um lites et prentiones sorporent. secundum ysa.
li. vi. et himo.

Reus est qui defendit et pulsatur actionem vel
accusatores non a reatu dictus sed a re que
petitur ab eo prestanda vel super qua ipse im
petit quod quantum scilicet sceleris non sit reus
tamen de quantum in iudicium per aliquam pe
tatur ut. c. for. de. x. sig. ad fi. xv. q. in. c.
vlti. ij. q. xi. c. non est. Etiam quod reus a

reatu dicitur ille videlicet qui punitur
criminosus. c. i. de re. indi. li. vi. vel sic re
us est ille qui necessario se habet defēde
re. c. dilecti filij de excep. 7 sic dē a re quā
ipse defendit. c. forus palle.

Reus p mittendi. dē ille q stipulat et
dicitur a re vel firmitate quia firmus 7 oī
no verū est eū stipulatū vel obligatū. nō
reus significat firmitatez vt dicit virgili
us et azo. l. de duo. re. stipulā. in sum.

Reuocare domū est allegare et dicere
se non posse cōpelli eo loco quo puenitur
ad litem suscipiendam sed remitti ad lo
cum in quo domicilium habet. Inde di
cunt legatos q romā mittunt nō debere.
pueniri ipsis iuribus sed habent ius reuo
candi domū de hoc vide. c. de fo. cōpe.

ri

Rigor iuris. obfauandus est in duobus
casibus. scz cū pplus inde scandalizatus
est. c. cū teneamur de p bē. c. cū nobis de
p scrip. scdo qn multis grassantibus op
est. c. vt clericor de vi. et bone. cle. Et no
ta quod rigor iuris qnqz ponit p solempi
tate 7 ordine iuris pmunis habito respe
ctu ad rescriptum pape. c. sup litteris de
rescrip. Secundo ponit p austeritate cō
traria dispositioni alias dispēlationi et
misericordie et ad aliozem terriorē indu
era. tercio p iurico ordine iuris pmunis
et sic sumitur. in. c. si clericus de fo. cōpe
et no. glo. in. c. constituere. l. di.

ro

Rodes insula est in qua antiquit⁹ vs⁹
mercatorū fuit et inde dicuntur leges ro
dy vt no. ff. ad. l. rody. de iac.

Rodius est genus piscis cuius sanguis
valet ad cingendum vestes vt. l. de ve
sti. ole. et au. li. xi.

Rogo. capit⁹ qn p pēpio. xi. q. iij. ro
go quāuis qui exortatur mandatoris opa
nō fugatur. ff. de his q no. in fa. l. ob hec
verba.

Rogus. vi. xxiij. q. vij. puenior sup. x.
busto. vbi glo. q bustum dicit⁹ cū res est
erusta rogu cū pburitur pira est pgeries
lignor ad cōburendum ibi vide archidy.

Roma. est pmunis patria. l. roma. ff.
ad municipa. 7 in. c. exposuit de dila. fm

inno. et. c. vi. de fo. cōpe. vbi dē roma ma
ter et magistra oīm eccliaz. c. basilicas d
pse. dis. i. et qd dē vbi papa ibi roma se
cundū inno. in. c. ego. in. de iuriu. dicit lu
do. de ro. p hoc non esse in mundo aliquē
textū licet mulci multos allegent et de p
eminencijs pape vide p bal. in. l. rescrip
ta. l. de pē. impa. offe. bene dicit gl. ro
ma caput auaricie cunctos pueros doli
capaces generat. vt in. l. sequitur dicere
ff. de vlucapio glo. sup. ver. animū possi
dendi.

Rostrum dē forus cāp vbi cause tenē
tur vt tractantur.

ru

Rudera sūt ea q eiciunt⁹ de membris di
scussis vel a domo mīdata cū scobis vt
fragmenta lapidū vel demolimenta ce
mentorū vel folia fauille pulueres.

Rumor. fm spe. dē notorio criē ē pēcu
laris assertio vel insinuatio ex sola suspi
tione et in certo auctore pueniens. c. sup
eo de eo qui cog. p sang. vx. sue. 7 hic mi
nus pbat quam fama quia fama ē p mūis
assertio. rumor vero cū pauci aliquid nō
tū publice dicunt et ideo nō pbat sed so
lam suspicionē 7 psumptionē inducit.

Rustici sunt idem quod rustici l. d
rusti. li. xi. 7 rusticitati pēndū est. l. de
testa. l. fi. in pñ. et. l. ex quacūqz. ff. si quis
in ius vo. non ie Et dixit do. katbo. circa
l. palle. quod psuetudo rusticorū est vt nō
equitent g expense in factis alicui⁹ p eq
tatu nō dnt eis refici vt est glo. in. l. idem
q. s. idem labeo. ff. mandati. Itē in. l.
seruus. q. ff. de le. iij. vbi glo. q rustici nō
venerunt panibus albis. sed grosso 7 alijs
castio et cepis et fabis 7 nō pullis vel alijs
cibarijs delicatis scdm accur. ibidem. l.
de epis. audi. l. indices.

Rustica p dia Re. s. predia.

Rura cesa sunt que ceduntur vel erū
tur ff. de ac. emp. l. si fundus. s. si rupta.

Rursus. id est iterū vel quocienscūqz
et significat put significatum ppiūm vt
aliud mediū significare declarat. x. gra.
testator reliquit alicui decē 7 si pdiderit
rursus ei aliquid dicit rex. q non ampli⁹
q semel post q pdiderit est inuandus.

Et sic dictio rursus. aliquando verificat⁹

in vna vice, l. fidei pmissa. §. si q. ff. de le.
iij. ratio qz nisi sit significaret bere. graue
retur sepius nonā quantitatem pstando.
quod non est verisimile testatorem voluit
se rē. et tantum de. R.

sa

Maccula

ij dicuntur qui veri
tas artes exercētes
ex sacculo ptim sub
ducunt et ptim sub
trahunt vel distra
bunt vt. ff. de extra

or. cri. in rub.

Sacra que sint Re. s. res sacre.

Sacrarū. est loc⁹ in quo sacra ponunt

Sacer locus. dicitur qui manet sacer
etiam dirupto edificio.

Sacri oraculum. dicitur rescriptū im
peratoris qz orando quis impetrauit. vel
est idem quod rescriptum vt. s. de lra. R.
in. x. rescriptum.

Sacramentum. est. sacre rei. signū. qz
liter differunt. sacramentum signū. sacri
ficium qz misterij. p batur. l. q. i. multi de
pse. dis. ij. sacrificium et. c. signum. Et no
ta quod sacramentoz veritate quidaz
dicunt non esse apud hereticos. xxiij. q. i.
scisma. i. q. i. ex eccliaz. hugo. tñ dīc qd he
retici habent veritatem sacramentoz sed
non executionem eoz de conse. dis. iij. si
cut in sacramentis. et notatur. l. q. i. qui
pfectionem. et. c. dominus. q. xix. dis. c. ij.
Item ad sacramentum dignitatis scz or
dinis tantū digni. sine crimine. sine infā.
mia. et irregularitate admittuntur. rō qz
illud sacramentum nō solū ppter se scz etiā
ppter alios suscipitur. i. q. i. §. apparet.

Alia autē liberius pferuntur qz ppter se iā
tum recipiuntur et effectus eoz est vt ta
lia sint accipientibus qualia corde qz psci
entia sumuntur vt in §. palle. et qualia
sint sacramenta reiterabilia et que non
no. d. sacra. rei. sup rub.

Sacra annotatio dī rescriptum quod
imperator ppro mētis motu alicui indul
get pstituens fin pces illius aliquid fieri
vel non fieri. vi. s. rescriptum.

Sacrificium. dicitur quasi sacri facti

quia pce mystica psecratur p nobis me
moriam dñice passionis. i. q. i. c. multi.

Sacerdos hoc nomine intelligunt qñ
qz inferiores et nomine clericoz superiores
qz cōponit ex dictionibus greca dōys id
est datio et latina sacer. vt. xxi. dis. clericos
sicut esset rex regendo. sic sacerdos a sacri
ficando dictus est. et sacerdotes gentiliū
dicebantur flamines qz filamines a filo
quod gerebant in capite in signū sacerdo
cij et aliqui fuerunt ptho flamines vt i. c.
cleros. pal. et nota quod sacerdos debet
esse prudens triplici pericia. scz sacra scri
ptura. ad subditoz animas informandas
xxxvi. dis. ij. c. §. ecce. c. si quis et p to. er
go in ecclesia metropolitana tenentur do
ctores theologie. Secundo in seculari sci
eentia vt sciat discernere verum a falso qz
viam habeat ad scientias pietatis maxi
me ad triuū non ad delectationem vel
ad voluptatem scz ad quadrūū. vt. xxx
vij. dis. §. cur ergo et. §. sed econtra. q. c.
turbat. et ergo in cathedralibus ecclesiis
haberi debent magistri arcium liberaliū
magis ad triuū quā qdruū docendum
cuius ratio patet supra et. xxxvij. di. si qz
gramaticam. vbi dicitur in si. gramatico
rum autem doctrina potest etiā pficere
ad vitam dum fuerint meliores in vsu as
sumpte qz sic etiam auctores gentiles legi
possunt dum bonum ibi replet ad bonos
vltus pvertatur quia bonū est. nō qz illi
dixerunt. c. turbat pzealle. et sic paulus
sepius in suis epistolis inserit aliquid ex
poetis vt in epistola ad tith. illud epime
nidis. cretenses male bestie pigri cordis
et ad chorinth. sepe bonos mores corū
punt colloquia praua. et iero. inserit ver
sus virgilij. c. nūquā de cōse. dis. v. et au
ctoritates galieni et pocratis. c. dis. ne
tales. etiam augusti. vtitur versibus luca
ni. c. nec mirum circa pñ. xxi. q. v. sed de
legibus et phisica vide. c. super specula.
ne de. vel mona. Tercio in secularib⁹ ne
gociis quia etiam temporalia debet subdi
tis ministrare et necessitatem patientib⁹
vt. xxxix. dis. p to. et. lxxvi. dis. c. fratrem.
et. c. nisi de renun.

Sacerdotes in diuinis eloquijs aliqñ
dy. aliquando angeli vocantur qz a regi
bus sunt honorandi nō indicandi di. en.

re constare imperatore dignum non est
ut nos iudicemus deos. xi. q. i. sacerdoti
bus. etiam sumitur sacerdos quicquid in ma
lo. L. de male et mathe. l. nullus aures pex
ubi ponitur per incantatore.

Sacrilegium. dicitur quasi sacrum le
dens vel quasi sacrum legens id est furas
de quo. xvij. q. iij. p. ro. et maxime in. c. qd
quis ad si. et est crimen mixtum ut supra di
ctum est de crimine vide bona glo. in. c.
sunt qui opes. xvij. q. iij. ubi dantur des
criptiones sacrilegij et pena comitantis
ipsum et melius in. c. sacrilegium. e. q. in
glo. i.

Sanguinis minutio necessaria est ad
morbum evitandum in multum repletis
sine ypocratem. de conse. dis. vi. ne tales.
ubi hieronimus commendat cibi parcitate
et reprehendit gulositatem ostendens primo
da parcitatis et incommoda gulositatis. et
de sanguinis minutione dicitur in. c. cum
ad monasterium de sta. mo. ubi potest co
cedi carnis usus monacho minuenti et ibi
fran. de sa. alle. viii. dicentem revelatum per
angelum quod qui minuit decima tertia fe
bruarii non morietur illo anno ex fabuli
distemperantia. et dicit quod propter hoc aliqui
faciunt se minui etiam non indigentes quo
nihil stultius esse potest quia minutione
vita decuratur et sensus visus maxime
ostenditur hec sabrella ibi.

Bagina sunt quedam herbe quas lega
ti populi romani portabant interloquuto
res pacis quia nemo illas herbas porta
tes ledebat sicut delegati grecorum qui so
lebant ea que vocantur cecilia ferre. ff. de
re. divi. in ru.

Salarium. est vectigal domiciliorum di
ctum quasi solarium a nomine solum eo
quod redditur et impenditur pro solo nomine
pensionis alias ponitur pro premio vel pro
mercede laboris pro remuneratione ut sa
larium advocatorum.

Salubris. dicitur quasi salutis vber se
cundum glo. in cle. dudum de sepul.

Saluaria. dicuntur ea que dantur pro
sale. Etiam dicuntur portoria. Re. s. por
torium.

Saltus. rus. cui. est densitas altorum

arborum. et dicitur nemus raras habent
arbores ubi fere canes et venatores salu
unt. unde. Est nemus saltus salientis de
actus. Et dicitur a salto. is. eo quod erili
at in altum et in sublime profergat. scilicet ysa
li. xiiij. c. vi. et inde venit fundus salmen
sis. L. de fun. pater. et saltuen. li. xi. etiam
dicuntur talia loca vinaria et foreste ut
in cle. ne in agro. de sta. mo. et est duplex
saltus scilicet per hibernum et estivum.

Salgammum sine bug. est idem quod culcu
ra dictum a saluo vel salice et gammus nup
tie vel gama mulier quia propter talia sunt
culture scilicet maxime propter mulieres ut in
rub. L. e. ti. li. xij.

Sanctio dicitur proprie illa constitutio vel
lex pro qua si factum fuerit pena irrogatur
et imponitur ut no. iij. dis. in summa. et cap
itur quandoque late vi in pbe. cle. no. to.
an. in. x. sanctio.

Sanxio impatoris est cui pena sangui
nis additur.

Sanxio pragmatica Re. s. P.

Sanxio. quandoque de quolibet imperi
alis constitutio vel institutio. quicquid de totius
iuris collectio. et sumitur etiam stricte pro
constitutione penali ut nota. iij. dis. in sum
ma.

Sancte res. Re. s. res sancte.

Sanctum dicitur. quod defensum et mu
nitum est ab iniuria hominis ut. ff. de re.
divi. l. sacrum. unde iustinianus dictus est
vir sanctus id est firmus. et virtutibus mu
nitus. marcianus autem unus ex auctori
bus legis ait quod sancti dicuntur a sangui
ne quasi immolando se ad effusionem sang
uinis deo. alias a sanguinibus sanctis di
citur quod nomen herbas significat quas so
lebant portare legati populi romani ne
quis eos violaret. ff. de re. divi. l. sanctum
sic sancta dicuntur que neque sacra. neque
prophana sunt. sic leges dicuntur san
cte.

Samaritanus et sarracenus differunt
unde sarraceni sine goff. dicuntur illi qui
nec vetus nec novum recipiunt testamen
tum qui se non ab agar ancilla abrahe de
qua fuit eorum origo vocari voluit agar
renos. sed potius a sarra uxore eius. ut libera
se saracenos vocant. sunt tamen quidam inter sarace

nos samaritani vocati a samaria ciuitate qui receperunt quinque liberos moysi sed prophetas respuerunt. et quia illos respuerunt ideo dicitur quod non contumetur iudei samaritanis.

Sapientia. est de diuinis sed scientia. de mundanis et ponuntur quinque habitus intellectuales apud philosophum. vi. ethi. Primus sapientia. et est assensus alicuius propositionis cuius termini supponit pro principijs essendi. ut sunt deus et intelligentie et sic theologia et metaphisica dicuntur sapientia Secundus habitus est intellectus. et est assensus alicuius propositionis cuius termini supponit pro effectibus secundis naturalibus ut sic philosophia naturalis est scientia. Quartus autem est habitus assensiuus inclinans intellectum ad recte operandum Et dicitur habitus recte ratione factiuus. quia ibi debet apparere bonitas facti vel operati non curando de bonitate operantis. ut est ars grammaticalis et fabrilis etc. Quintus habitus est prudentia. que inclinat intellectum ad debite eligendum et obtinendum ut philosophia moralis sub qua comprehenditur ius civile et canonicum et hec notantur ex vi. li. ethi. aristoteli.

Sapiens. presumptio est sapientem non errare. ff. de officiis prefectorum. pre. l. i. et. l. de legibus. l. humanis. Re. diligens presumptio

Sarcinator vel sartor. Est ille qui nouit artem sarcindi et suendi vestimenta. et dicitur a sarcio. et differunt sarcinator et fullo ut notat in istis. mandati in fi. §. in glo.

Sarthophagus. est locus vel tumba in quo sepelitur defunctus. et dicitur a sarthos quod est caro et phagin grece idest comedere latine quia ibi caro hominis comeditur a vermibus.

Sarculus. est instrumentum cum quo ramus abscinditur vel aliquod aliud ut cardones et herbe inutiles exciduntur et eneluntur que nascuntur inter bonas. Ysa. viij. omnes montes in sarculo sarcientur. et i. regum. xij. in fi. fm. io. an. in prebicio cle. in verbo sarculum.

Saratecta. dicuntur edificia que reparatione indigent.

Satisfactio. est cautio fideiussoria vel etiam iuratoria si fideiussorem quis dare non possit. Re. s. cautio.

Satisfactio. est securitatem per fideiussorem dare. ff. qui satis dat. co. l. i. vel fm. azo est alicuius implere voluntatem.

Satisfacere quid sit patet in. l. i. pale. et. ff. de pig. act. l. si in rem alienam. §. omnis et satisfactum intelligitur qualitercumque satisfiat. ff. qui mo. pign. vel ypo. sol. l. Item liberatur in pign. et. ff. de pig. ac. l. si in rem pale. §. si satisfactum et no.

Sy. in re. peccatum de regu. iur. li. vi. et sic cui remittitur restitutio regulariter intelligitur restituisse vel satisfecisse ut ibidem nisi in casibus ubi remissio non liberat ut. c. si aratum. §. siquidem de rescript. li. vi.

Sc

Scena. fm. vnam significationem est obumbratio vel velatio in theatro. vel alio loco in quo histriones mini vel ioculatores siue comedi ludos suos exercunt. et sic videtur accipi. l. de spec. seni. et leno. li. xi. Item verbum habes. ff. de b. qui no. isa. l. ij. §. ptoz. et. xxij. di. maritum ibi exponit archi. vel fm. aliam significationem dicitur scena qui primior habet leuaz alias scenam et expeditiozem. ff. de edi. edic. l. qui clara. §. Item sciendum.

Sausicus morbus. est ille qui perpetuo nocet nisi sit curatus.

Scisma. secundum goff. est illicita dissensio diuisio vel discessio eorum inter quas vnitas esse deberet. vel sic est illicitus ab vnitate ecclesie vel ab vniuersitate discessus et dicitur a scissura quia per scisma fit ab vnitate scissura. xxij. q. i. scissura et differt ab heresi quia heresis in principio sui habet puerum dogma. sed scisma. in fine fingit aliquam heresim ut recte ab ecclesia videtur recessisse ut dicit ieroni. xxij. q. ij. heresis et scisma differunt sicut genus et species quia omnis hereticus est scismaticus et non e converso nisi durauerit.

Scita sunt ea que tantum plebs pſti-
tuit. ⁊ vocant ſcita eo q plebs ea ſcit et
ſciſſatur ſeu rogat vt fiant fm pſi. libro
quinto.

Scribe tabularij. fm qsdā olyn crea-
bant ad tps triēni ad scribendū publica
rōcinia puinciaꝝ seu ciuitatū fm accur.
L. e. ti. in rub. li. r. et pꝛie sunt illi q̄ scri-
bunt noiatos ad nūera ⁊ honores. ⁊ tribu-
ta soluta. et sunt tabularij qꝝ publicis in-
strumentis p̄sunt in signū ciuitatibus. et
hij appellantur libellarij vt. ff. de re. indi.
libellarius. et tabelliones vt in auē. d̄ ta-
bellis. colk. ij. et sic pōt accipi. L. de bo.
liber. l. si quis post. §. i. licet et aliter ibi ex
ponatur. alias scribe dicuntur qui circa
p̄ncipes vel alios magnos iudices sunt d̄
putati p̄ actis ⁊ gestis p̄ficiēdis hī q̄ vo-
cantur scriptores notarj libellenfes pra-
gnaticales epistolares exquestores vt. L.
de app. l. p̄cipimus et. l. in offerendis.

I Scribe logographi. fm accur. dicunt.
qui publicis rōnib⁹ scribendis deputati
sunt. Nam logos grece rōnes⁹ publicas
dicim⁹ latine. et graphos scriptura hęc
numerarij appellant⁹ vt. **L**. de suscepto p^o
po. et archa. l. duos. li. x.

¶ Scribe censuales. sunt qui scribunt cēsum. l. de tabu. in. rub. li. xij.

Scola dē societate scholarū vel locus in quo discunt aliqui vt scolares scientiā et prudentiam alij miliciā vt thirones vt *L. de pūile. sco. li. xij.* nam scola grece est vacatio latine.

Scolaris est psona vacans ab huma-
nis negocijs. scolasticꝝ dedita disciplinis
et dē a scolōn grece idest vacatio latine.
et aris virtus quasi virtutibus vacans.
Et scolaris pficere cupiens debet habe-
re quinqꝝ pdictiones. Primo singula cō-
sideret diligenter quia si certa sunt a sig-
nificatione verborꝝ non est recedendū. ff.
de exce. acc. l. i. §. si is qui nauem et. l. nō
alter. ff. de le. iij. si dubia sunt nō maligne
sed benigne interpretanda de re. iur. c. ij. et
c. ad audientiam de deci. Secundo qꝫ de
pbabili dubio nō reddat se certus sed du-
bium et interroget certiores vel pericio-
res. l. de inge. m. a. l. si durāt qꝫ ipse solus
excusatur qui quod diceret non inuenit
Tercio qđ habeat sensum capace. c. vii.

to de offi. pri. nō immitent prudentie sue
et veram intentionē sententiē nō querēs
c. ne imitatis. de consi. Quarto studiū
p̄nuet. qz doctrine pater est vsus doctri
ne mater est scolaris. vnde Intercisa pe
rit p̄tinuata vigent etiā Deficit ambob⁹
qui vult seruire duobus. Quinto q̄ non
dedignetur a quocūq; instrui cui magiste
rū officium sit iniunctū. c. vnico p̄alle. de
offi. p̄mi. xxiij. q. iij. si habes p̄tra quosdā
ex supbia et verecundia interrogare nolē
tes quod nesciunt et minoz dicta ex qua
dam indignatione supbie despicientes.
vt dicit hosti. in. c. vnico p̄alle.

Scriuarij et aratorij ides sũt
Scriuarij et scrinioꝝ memoriales ides
 sunt et magistri scrineoꝝ. etiaꝝ scrinearij
 appellantur tabelliones. vt. c. ad audien
 tiam de p̄scrip. in glo.

fe

Tertiditerius. olim dicebat qd fin lo-
cum obtinēs scriptus erat secundo loco
in matricula notarior. vt. l. de primice.
et secundite. l. i. et. q. li. xij.

Tercie nuptie dicuntur cum aliquis cum aliqua
secundo nubit et sunt omnes nuptie que se
quuntur sepulturam vel primas nuptias
sive sint tercie sive quarte et sic de alijs.
de hoc. *l. de se. nup. in ru.*

Semestre est tempus sex mensiu ⁊ duo
semestra faciunt annu vi. insti. d. ercu. tu.
S. Item cluus in glo.

Semis ex sex colligitur uncis. 7 est di
midia pars assis et dicitur quasi semi as
L. de merca. l. hac. lege. li. xij.

Terminatio est semi mortui vi. in. l. ¶ Indignum. T. de testa. ubi dicit nō sūt ne cessaria observari momenta verborū q̄ se minecis et balbucienus lingua pfundit. ¶ Bescuns. constat ex vncia et dimidia. et est octava pars assis et debet eius li tera tertia scribi. s. et nō. r. vt insti. de be redita. insti. §. hereditas secundū Accur sium.

I Pertrans est sexta pars assis ex duab⁹
vicijs constans sed capitur quādoq^{ue} ad
uersative et aduersatur in iure. quādo au
tē est adiuncta copula aduersatur etiam

880-001

Wm. L. et al.

Dr. to 387

M. L. et al.

in facto. ff. de peti. here. l. sed et si in pnc.
cum glo. improprie tñ vt in. l. ij. in fi. ff.
si quis cau. vbi qñ cum copula ponitur.
vt dicendo. sed et si aduersatur ad factũ
non ad ius. ymo significat ydempnitatem
iuris. et sumit illud significatũ ex copula.
que copulat nomina. et nõ factũ sequens
cum pcedenti. quia nõ pñt. cum sit factũ
diuersum. copulat ergo quo ad ius aut si
ne copula ponitur cũ p dictione si vel sine
ea. tunc simpliciter significat aduersarie
quo ad factũ et quo ad ius vt in. l. sed et
si palle. similiter in lege. ij. in glo. sup ver
bo forcius. ff. ne quis enim qui in ius vo.
vi. exi. significat ergo dictio sed aduersa
tunc simpliciter vel tantum ad factũ put
suũ significatum vel aliud declarat et cõ
cludit.

Senatores dicuntur magistratus ppli
quasi seniores. nam fm ayo. leges prius
fiebant a populo eiusq; interuentu. sz qz
aucto populo cepit difficile cõuenire i le
ge condendo. ideo elegit populus centum
senatores vt. l. de pe. here. l. vlti. vt ipi
vice populi consulerentur et quicquid sta
tuerent lex esset. senatores aut sunt qui a
pñcis et pñlibus vsq; ad viros illustres
descendunt. et hñ soli solebant dicere sē
tentiam in senatu. quare etiã pñlem rōa
num vocam? senatore magistratus vt. ff.
de sena. l. vlti. et insti. de iu. na. gen. et ci.
§. lex est. senatores etiã dici debent sena
torum filij et nepotes ex filijs nati nõ autē
nati ex filiabus vt. l. liberos. ff. de sena.

Senatus. est cctus iste honestissimus.
senatoz qui centũ erant numero. vt dicit
ayo. l. de sena. cõ. et nomen pñlis pari
ficatur senatu. pñcipis vtrputa cũ habea
tur vice populi et ante impatores p pplm
et post impatorem p pñcipem pñtunt? fu
it senatus. vt. ff. de ori. iur. l. ij.

Senatusconsultũ est quod tantũ modo
senatores habito consilio. populus pñlẽ
do decreuerunt. fm ysi. li. v. et nota qz mlt
plex est senatusconsultus vt infra patec

Senatusconsultum romanũ alias sep
nianum omnibus ciuitatibus fideicõmis
sariam hereditatẽ iubet restitui et in eã et
ad eam omnes actiones transferri.

Senatusconsultũ artificianũ alias ar

tificianũ quo cauẽt vt pñdes pñuicias
rum cognoscant in pñuicis deliberare
licet heres non sit illius pñuicie.

Senatusconsult. claudianũ. tollendum
statuerat qd mulier libera seruli amore
capta si ei denunciata esset a dño ne pñi
seretur suo suo et iudex sup ea causa am
monuisset nec ipsa acquiesceret substani
tiam suã et libertatem am mittebat et fie
bat serua vel ancilla dñi denũciantis qd
quia visum est miserabile et indignũ sub
latum est.

Senatuscon. leboneanũ. eũ cohercet.
quib; instruendam actionem vel testam
tum. publicã pecuniã acceperit pactus ve
fuerit. Item qui pfecto testamento lega
tum sibi ascribit Item heredem qui ex
heredatione aut in alicuius pñempnatõ
nem legatũ ascribit.

Senatuscon. macedonianum. habz lo
cum quãdo aliquis filiofamilias in pace
parris existeret mutuo pecuniã tradidit
quia hoc senatusconsultum pñbuit mu
tuam pecuniã dari filiisfamilias ne oner
re debitorz pñgruati essent q cas. o machi
nandi mortem patri Si autē pñra senatus
consultus istud quis filiofamilias nñmos
tradiderit. traditos amittat. nisi ipse fil
iofamilias habeat castrense peculium.
vel qñ castrense eo ei vñtur vt patet fami
lias. Est aut dictum macedonianũ sz ayo
l. e. ti. a macedone pessimo senatore qui
tradendo pecuniã et si nõ expñse in taci
te et velaris verbis suadebat de occisiõne
pñis Et no. qd auxilio senatuscõsulti vel
leyo renunciat. vt. in. l. vlti. ff. ad velley.
et. l. quãdo mulier tute off. fungi. pol. i
quẽ. matri. sed macedoniano renũciari nñ
pñt unde post sententiã datur exceptiõ ex
co. ff. ad mace. l. i. et rō est qz primũ sena
tusconsultum est fauorabile tantũ in fa
uorem muliez inductũ. sed fm in fauorẽ
filiorũfamilias et in odium creditorum.
ff. de condi. indebi. l. qui exceptionẽ bec
goff. de renũ. §. renũciatur.

Senatuscon. orphitianum ad successi
onem matris intestate filias vel filios le
gitimos sine vulgo qñstos vocat. nisi ma
ter sit illustris cuius filium nominare spu
rium satis est. acerbum vocat qz testat

mento nepotes et neptes qui omnino p̄
feruntur p̄ sanguineis et cognatis siue ag
natis.

Senatuscon. pagasianum. statuit vt
qñ scriptus heres rogatus est totam here
ditatem vel plus q̄ dodantem restituere
alieni liceat scripto heredi totius heredi
tatis quartam partem retinere quo casu
onera hereditaria sustineat inter se et illū
cui hereditas restituitur inter quē ⁊ ipsū
cui hereditatem restituit stipulationes.
solebant interponi. vt p̄municent p̄ rata
p̄re lucrum et damnum.

Senatuscon. pisanianū. vt si pene ob
noxius siue seru⁹ venisset quādo animad
uersum sit in eum precium venditor p̄re
stet emptori.

Senatu. consul. plaucianum. de libe
ris agnoscendis loquitur qui post diuor
cium educantur p̄ hoc p̄mittit mulieri si
putet se pregnantem denunciare marito
suo infra. xxv. dies. vel. xxx. post diuorci
um ita quod nisi maritus custodes mise
rit. aut contrarium nūciauerit ex se eam.
non esse pregnantem cogatur p̄tum agno
scere tanquā suū. si vero vi ipsa oppressa
fuerit nullum hoc partui generat p̄iudici
um.

Senatuscon. iulianum dē quo directā
sibi serui accipiunt libertatem cum illi a
quibus libertates erāt relicte a p̄tore vo
cati nolunt adesse.

Sena. consu. silleyanū et claudianum
punit seruos capite qui dñis suis cū vo
carentur omnimodam opē vel auxilium
inquantum potuerunt non tulerūt v̄ im
penderunt cum ipsi hoc viderent et audi
rent.

Sena. consu. terculianū quo cauet ma
tri nō aucta dē testa. successionē deferenda
vt mater ingenua triū liberorū ius habēs
si libertina quarto filio succedit defuncto.
non existentibus vltimis liberis vel emā
cipatis nec a patre nec a matre defuncti
sed nouo iure. ⁊ si solum vnum pepisset si
ue sit ingenua siue libertina idē ius ver
satur. Del senatusconsult. terculianum
dicit cū matres vocat ad hereditates fi
liorū sena. cōsul. tercu. vt insti. de testa. p̄
totum et notat. ff. de excep. rei. iudic. l. si
iure in p̄ncip. et maxime in. l. i. ff. e. ti.

Senat. cōsul. trayanū alias caruiantū
statuit si inter plures heredes infans sic
qui fari nō possit. et ipsi rogentur seruum
manumittere non ideo libertas intercida
tur quia fari non pōt infans nec seruū p̄
vendere sed estimātis partib⁹ seruū ma
numittant salua portione infantia.

Senat. consul. damasianū dicitur quo
cautum est si ab est ille iusta causa q̄ libe
ratem debet et hoc p̄ficiatū sit q̄ p̄ inde
libertas ei p̄petit vt si ab ipso directe da
ta esset.

Senat. consul. trebell. a nouo iure iere
mentum ⁊ formā hanc accepit. vt exclu
so senatuscōsulto pagaziano licet herē
ditatem restituenti quartam p̄re retine
re inter ipsum. ⁊ fidei cōmissariū p̄ rata
portione dimissis actionibus p̄tra cōmu
nem stipulationem. ⁊ si totam heredita
tem volens restituerit. ad eum ⁊ in eum
omnes transfert stipulationes.

Sena. consul. turpilianū quo statuitur
ne quis publici iudicij crimen intentans
ab accusatione publici criminis cā ordia
ta. idest post inscriptionem et fidei iussioz
datam desistat abolitionē nō impetrata

Sena. consul. velleyanū inductū est in
favorem mulierum sez illaz que lenitate.
sua et seruis fragilitate se ⁊ sua obligant
p̄ alijs fidei iubendo vel obligationem in
se recipiendo per hoc in senatusconsulte.
eis subuenitur ⁊ p̄ceditur vt ipse indēne
seruent. ⁊ si p̄ueniatur p̄ tali obligatiōne
possunt opponere exceptionē senatuscō
sulti vel ley. cessat aut hoc senatuscōsul.
cū mulier renūciauit velley. ⁊ om. in auci
lio. ff. e. ti. l. vlti. et dictū est a velleyano.
p̄sule qui fuit auctor illius statuti. ⁊ nota
q̄ mulier p̄t renūciare velleyano absq̄ a
lia cercioratione vt notatur in. l. iuris ig
norantia. l. qui admit. ad bo. pos. ⁊ bal.
ibidem distinguit tria mēbra aut mulier
intercessio vel fidei iussio. ē scdm leges aut
p̄ter leges aut cōtra Primo casu nō est q̄
renda certificatio cum non sit opus renū
ciatione ex quo lege p̄mittente fidei iussio
Et sunt qñq̄ casus Primus si intercedē
do aliquam pecuniā recipit et sic se obli
gat. l. antiqua. in principio. ff. ad velleya.
Secundus si secundo intercessit. lege. si
mulier perfecte etatis. ff. eodem titulo.

Tercius si p dote fideiubeat. l. si. eo. ti.
Quartus si p libertate alicuius et in cau
sa pia. **Q**uintus si apud minorem interce
dat. ff. de mino. l. si apud. **S**exto casu aut
est certificata aut nō si p mū. valet renūci
atio suata solemnitate videlicet cū instru
mento publico et testium subscriptione. si
fm nō valet. **F**allit tñ in duobus casibus
Primo quando fit renūciatio in iudicio
valet colorem et fauore iudicij. scđo si in
teruenit iuramentum valet. **S**ecundum
bar. in. l. sciendū. ff. de. ver. obli. et scđm
bal. in auct. sacramenta puberū. **L.** si ad
uersus ven. **T**ercio casu cōtingit ptra le
gem fideiubere duobus modis. **P**rimo
p marito non in sui utilitatem sed mari
ti. secunda omīssa solemnitate instrumen
ti et testium. hec addit bal. super additō
nibus io. an. in spe. ti. de disputa. et alle.
Gena. consul. iunianū pōt vocationē
ad libertatem pducit p p r i u heredem ser
uum vel emptum. siue dominus ex iusta
causa absit. siue latitet. siue nō vult ma
nūtere sit seruilis p dictionis scitis p
uatis pactis suā velit mutare sententia
siue p dictionem pena ptra collusorem p
missa et detegenti p m i a taliter donando
vt de iure patronatus nanscatur.

Gena. plu. volusianū statuit q qui im
pbe in litem coeſit aut quicquid ex p dem
natione in rem ipsius redditū siue relatū
sit. l. iulia de p uata vi tenetur.

Lena. consu. fauianū in disuetudinem
abq̃t introducens adoptionē fieri p tres
mares adoptantes et tres intercedentes
emancipationes.

Gena. cōsu. largicianum merito est ab
rogatum latinā inducens libertatē qua
quis morte sua recipiebatur extra liberi
tatem.

Sententia fm azo. in summa. **L.** quo
modo et quando iudex sen. pfer. debet.

Quāq̃ pōt dici cuiusq̃ orationis sig
nificatō. qñq̃ pōmē p opimōe magistro
rum. qñq̃ dicitur quicquid alicui de re a
liqua placet. quandoq̃ est deportatō. qñ
q̃ ex cōmunicatio vel interdictū. sed im
proprie. quia ex cōdicatio vel interdictum
pocius punit quā finem cause imponit.
Ideo potius potest pena dici q̃ senten
tia vel diffinitio quandoq̃ sententia dici

tur. quocumq̃ iudicantis preceptum nō
nature. nō iuri non bonis moribus ptra
rium. **E**t scđm hanc significationem disti
guitur. **Q**uia sententiarum. alia est diffi
nitiva alia interlocutoria. alia cōuentio
nalis. **A**lia que dicitur preceptum. alia
multa. alia dispensationis **E**t potest sic
describi. **S**ententia diffinitiva **E**st diffi
nitio iudicialis ptrauersie finem imponēs
ff. eo. ti. l. i. **E**t addunt quidā ad diffinitō
nem indubitata. et que nullo remedio at
temptari possit per. l. eleganter. §. si post
rem iudicatā. ff. de transact. **D**el sic de
scribitur sententia diffinitiva **E**st diffini
tio iudicialis ptrauersie finem imponens
ex p nunciatione iudicis damnationē vel
absolutionem p r i n e n s. et hec pncipalem
diffinit. questionem vt quādo auditiō p r i
usq̃ partis allegationib⁹ causa termina
tur et finis principali negotio imponit
quam semel latam iudex reuocare nō pōt
et iudex esse desinit et officio suo fungitur
licet retineat iurisdictionem ad exequen
dum de offi. dele. c. in litteris. et. c. que
renti. **S**ed an corrigere possit si dicat ab
soluo p p d e m n o vide goff. in summa de
sen. et. re. iudi.

Sententia interlocutoria. est sentētia
semiplena que proferitur inter pncipiū et
finem cause non sup pncipali. sed emer
gentibus et incidentibus questionibus.
puta sup libello offerendo vel concipēdo
vel danda dilatione aut deneganda et si
milibus pncipali causa durante. vt quan
do iudex nō residens p tribunali interlo
quando inter ptes sine solemnitate scrip
ture aliquid p n u n c i a t de plano vel super
aliquo incidēti vel emergēti extra p m u m
intentū pncipale. et hāc p r reuocare iudex
siue sic ordinari⁹ siue delegatus siue arbi
ter debet tñ cū cause cognitione ferri et in
dice pcedente non pcedente. iij. q. iij. §.
spacium. fm. goff. **E**t sententiā interlocu
toriā ferit iudex ptra cū p r u m a c e qñ cita
to reo et nō veniēte p n u n c i a t actorē fore
mittendū in possessionē rei aut bonorū p
mensura debiti declarati vel rei petite o
emergenti questione vt quādo est questō
inter partes vel aduocatos vtrū aliq̃ sit
recipiendus in testimonium et. vt supra

Et illa sententia transit in rem iudicatam quo
ad duo scz vt remedio appellacionis at
temptari nō possit vt excipiat ex ea. c.
cum dilectus de elec. in fi. nō aut vt ex ea
agatur actione in facum sicut ex diffiniti
ua. Et quolibet enim tali pōt appellari se
cundū canones nō aut fm leges generali
ter fallit in casibus. vt. l. ij. c. vt lite. pē.
vel dicē si interlocutoria sit talis que ab
sorbebat totum ius alicui⁹ et instar habe
at diffinitive ita vt post interlocutoriam
non sit locus ad appellandum a diffiniti
ua sic ab ea appellatur. secus si post inter
locutoriam saluū sit beneficiū appellatō
nis a diffinitiva. gōf. tenet p̄mū in sum. e.
ti. de sen. r. re. iudi. Item interlocutoria
scdm eundem ē declaratio iudicialis sup
aliquo articulo sūmarie ius tribuens in
ter partes Et finaliter omne verbū a iu
dice in iudicio placitū iudicialiter faci
ens ad cām ē sentētia interlocutoria. vt
in auct. de litigiof. §. omne coll. viij. q. c.
Et notandum qd aliud ē sententia et aliud
ē statutum. Nam statutum fertur p̄ futu
ris delictis dicendo. statum⁹ vt nullus
hoc faciat r. faciat r. faciens sit excoīca
tus ipso facto vt no. in. c. fi. de p̄sti. li. vi.
Sententia vero placita sic. excoīunico te
si furum feceris p̄hibetur furum qz tra
ctus futuri tempis nō spectat ad iudicē.
de hoc gl. optima de sen. exco. c. romana
li. vi. p̄ hoc ad. c. a nobis. de sen. excom.
Item differt sententia a canone in hoc
quia canon. archiep̄i in p̄uinciali p̄cilio
ligat subditos totius p̄uincie. xviij. dis.
c. vl. sententia aut archiep̄i dicendo. qui
cumqz furum fecerit sit excoīcatus nō cō
p̄bendit subditos totius p̄uincie sz so
lus dyoces. sue vt ē glo. in. c. romana p̄
alle. Item sententia excoīcationis siue
iusta sit siue iniusta tenet. xi. q. iij. c. i. nisi
in duobus casibus scz post appellatiōē
legitimam et intollerabilē errorē in for
ma. c. p̄ ruas. de sen. exco. c. solet r. c. ves
nerabilibus. e. ti. li. vi. Et quō sententia
tribus modis dī iniusta scz ex causa exa
nimo et ex ordine est glo. iij. in. c. sacro. d.
sen. ex. r. illud itez verum est in sentētia.
excoīcationis in qua est speciale quod te
neat non seruato iuris ordine. alias aut
sententia lata iuris ordine non seruato.

non tenet. l. d. sen. r. interlo. om. iudi. l.
placitū Item de diffinitiva r. interlocu
toria ē glo. in. de. vnicā sup verbo interlo
cutoria diffinitiva de sequestra. p̄ol. Et
nota quod sententia lata sup possessorio dicē
diffinitiva scdm glo. in. c. fi. de iudi. r. itel
ligit qm causa possessionis ē deducta prin
cipaliter in iudiciū vel habet annexū peti
torium. secus si de p̄ccidens veniet in
iudiciū. etiam diffinitiva p̄ vt imponit
finem cause nunq̄ datur sup possessione
nisi sit p̄prietas annexa vt ibi notatur.

Sententia p̄uentionalis. est amicitia
cōpositio vt quando iudex puenit aliquē
et cōmonet eum ne faciat p̄tra p̄uentōez
Alias sententias scz p̄ceptum mulctam
dispensationem re. in locis suis.

Sententia per errorē lata a qua nō est
appellatum. reuocatur si error p̄babilis
postea detegatur vt in. c. fraternitatis.
de fri. et malefi.

Sepcuns. septem habet vncias r. non
dicitur ad respectum totius partis assis
Re. s. as.

Sepulchrum. ē locus in quo mortuus
p̄inetur vel sepultus ē sed monumentū.
p̄r idem locus siue corpe Re. s. M.

Sepulcra fm gōf. qm̄qz dicitur offic
m̄ quod impēditur sepeliendis qm̄qz ip̄a
terra ad vsum sepulture deputata qm̄qz
tumba marmozia vel lapidea vel locus
cōcauus in ecclesiastico cimiterio factus
in quo corpus catholici quiescit. Itē se
pultura ē ius funerandi in ecclesie cimite
rio. Et nota qd in triginta casibus p̄hibe
tur ecclesiastica sepultura P̄mo ī mortu
li p̄cō publice decedenti. xij. q. ij. nō est i
mem⁹ Scdo latroni r. furi. c. fures d. fur.
Tercio in adulterio occiso. xij. q. v. pla
cuit. Quarto in torneamento occiso de
tornea. c. i. Quinto reptoni occiso. c. sup
eo de rapto. Sexto heretico. xij. q. ij. sa
ne p̄ferē. c. sacris d. sepul. Septio seipm
interficiēti. c. placuit p̄alle. Octauo ex
coīcato etiā miori de sen. ex. a nobis. r. c.
sacris p̄al. Nonno infidēto d. pe. r. re. qd i
te. Decio publico vsurario. d. vsu. qz i oī
bus Undecio p̄tēnenti p̄fiteri et cōicare.
c. omnes de pe. et remis. Duodecimo in
taberna. occiso. xij. q. v. placuit

Tredécimo p[ro]prietario monacho v[el] regulari. c. mona. de sta. mona. et. c. c[on] ad monasterium cum similibus. e. ti. sed si clerici vel boni layci ab ostibus occidunt vel submerguntur vel p[er] pietes opprimuntur debent habere ecclesiasticas sepulturas. c. sicut digni de homi. c. ex p[ar]te pentu de sepul. xxiij. q. v. quid ergo. Est aut[em] ius funerandi potestas sepeliendi in cimiterio. pueniens ecclesijs ex p[re]ssione pontificis et sepultura eligenda est apud loca magis religiose. c. fraternitatem de sepul. **N**az sepulture electio. in loco non religioso fieri non debet. sed queritur. Quis legauit p[re]dicatoribus. xxx. p[ro] sepultura effici[en]t[ur] vsu rarius et sic carebit sepultura. an adiungetur p[ro] legatum. respondet flo. q. n[on] similiter si legatur p[ro] celebratione missae. et iterum interdictum ecclesie tenet legatum in primo casu. r[ati]o quia fratres n[on] sunt in culpa vel causa. similiter in secundo casu vt notat. d[omi]n[us] karbo de sax. l. de insti. vel substi. l. i.

Sepe notat regulam in contrariis vt in. §. in fraudem iusti. qui et ex qui. cau. manumit. non licet.

Septa sunt clausure et d[icitu]r a sep[ul]cio. vt e[st] glo. in cle. ne in agro. de sta. mona.

Sequela dicitur omne id q[ue] naturalit[er] sequitur ad aliud vt iumentu[m] vitul[us] vacca[m] Et sic aliqua p[ro]hibentur. non quia ex se mala sed quia ex h[uius] mala sequunt[ur]. xxij. di. denig. et. xxij. q. i. in nouo.

Sequester. est is apud qu[em] res litigiosa deponitur a pluribus et sequestratur. vt ei qui in causa vicerit reddatur. dict[um] ab eo q[ue] occurrenti aut quasi sequenti eos qui p[re]tendit p[ro]mittitur res. ff. de ver. sig. l. sequester vi. de iudi. examinata. Est etiam fm goff. depositarius rei in iudicium ducte vt. ff. de po. l. p[ro]prie.

Sequesterium est illud scriptum q[ue] de sequestratione p[ro]ficitur. et si sit ex causa voluntaria transfert possessionem in sequestru[m] secus si causa necessaria. l. interesse puto. ff. de acqui. posses. vt notat in. c. examinata de iudi. in glo. et in glo. cle. i. de sequestra. posses.

Sequestratio. est rei de qua agitur. v[el] p[ro]traversa est sep[ar]atio vel dispositio vel possessionis intericio. Interim est q[ue] res

apud sequesterium est nec actor nec res possidet. vt. ff. de sta. homi. l. libertus. n[on] p[otes]t autem illa dispositio que sequestratio d[icitu]r fieri nisi a pluribus quauis alias est vnus et plures deponere possint. vt. l. licet. ff. de positi. nam plures rem litigiosam d[omi]n[u]m ponunt q[ui] de voluntate p[ro]prium fit etiam vnus deponere potest. de mandato iudicis vt i glo. c. examinata de iudi. et ibi p[er] doct. Et nota q[ue] fm goff. sequestratio fit aliqu[ando] causa obmittende possessionis. et t[unc] neq[ue] litigantium possidet sed sequester aliqu[ando] causa custodie et tunc possessio remanet penes possidentem. et generaliter p[ro]hibita e[st] sequestratio. l. de p[ro]bi. sequestra. l. vni ca p[ro]missa vero casualiter **P**rimo voluntate p[ro]prium vt lite finita res victori d[atur]. **S**ecundo ex necessitate ne p[er]sona suspecta cum re mobili aufugiat l. ercio ne p[er]sona suspecta circa rem immobilem fruct[us] de populetur vel dissipet **Q**uarto p[ro]pter contumaciam non cauentis de callatione bonorum facienda. **Q**uinto si seruus e[st] p[ro] sessione seruitutis p[re]clamat in libertate **S**exto cum appellatur ab executore **S**eptimo cum timetur de seruitia viri. nec p[otes]t suffic[ien]ter vxori cauere sequestratur vxor **O**ctauo ne p[er]datur vendendi comoditas **N**ono cum aliquis de comitibus p[re]sidiis furtum patitur. nam res sequestratur vt q[ue] in tempus successoris p[re]sidiis. merito ei sequestratio fieri non debet nisi tunc de m[u]ltu cum timetur ne possessor vel appellat[us] fructus depopuletur fm goff. in sum. ali os casus in cle. vnica. e. ti. et. l. i. ff. de col la. bono. et fm archi. in. c. quia res. xi. q. i. vbi late de hac materia. et pio. monachi. et io. an. in regula locupletari de re. iur. li. vi. vide etiam glo. si. in. c. dilectus de sequestra. pos. cu[m] ibi no. **S**ed ponam[us] quod ecclesia est apud aliquem sequestrata. vtrum ille sequester lite pendente iure patronatus possit p[re]sentare ad illam **I**nno. tenet quod sic quia talis habet fructus. c. p[ro]sultationibus de iure patro. ym mola consentit ibidem r[ati]o[n]e tali mor[is] ponendo diuersitatem inter creditorem cui in pignorat[um] est ius patronatus et sequestrum. nam creditor non p[otes]t p[re]sentare aliquem quia supe[st] verus d[omi]n[us] qui p[re]sentare habet. sed sequester pendente lite p[otes]t

ne ecclesia diu vacet. qz neutra pccis pntare
pnt an litē sopitā facit bo. gl. in verbo bñ
ficiū in cle. vnica de sequestra. pos. que
dicit sequestrū possidere iura beneficij et
beneficiati remittit ibi ad nota. in. c. ex
aminata de iudi. p. io. an. host. tenet pñū
qd sequester apud quē iuspatronatus se
questratū est li. pen. nō possit pntare. nā
nō hz possessionē iuspatronatus Et argu
it a foriori cū creditor cui in pignoratū
est iuspatronatus nō possit q tñ hz pos
sessionem eiusdem pignoris igit rē. Et is
tenendo dē ad motiū io. de ymmola. qd
nō diu vacabit eccia. nā post qruor men
ses in laicis et. vi. clericis eps. pvidebit.
c. cum ppter. r. c. cū aut de iure patro. et
videf melior hec opinio qz sequester solū
custodire d3 fructus vt isti restituat eos
qui sniam p se reportabit q est natura se
questrē. s3 si pntet aliquē qūo fructū il
lum restituet. secus vbi nulla deberet fi
eri restitutio. c. ex lēis de iure pñonāt. et
c. cū venissent de in inte. resti. hic articul
satis disputabilis ē. r. no. in. c. examinata
de iudi. vide cle. palle. de sequestra. pos.
pripue glo. in verbo restituat vbi dē q se
questrer limitatā hz pntēz de restituēdis
fructibus q supportatis oneribus ad huc
suplunt q nō possit illos in emprōez pre
dior p bñficio vel alias in vtilitatē bñfi
cij puertere ergo minus videtur posse p
sentare.

Sensus sapientis nō arbitratur ptra
iura. vnde qñ alter ptabentiū paciscitur
aliquid facere ad sensū sapiēis alē pben
tium tenet ea facere que de iure fieri dñt
sup illo ptractu qz sapiens arbitrari con
tra iura nō pnt alias sapiens non esset.

Seruitus est pstitutio iuris gentiū q
qñ p ius naturale alieno subicitur domi
nio. et qñ seruitus inducta sit vide glo. su
per verbo fñū de iude. et sarrā. c. ita quo
rundam. optimā glo. sup verbo fuitutes
dis. i. ius gentiū. vbi dē inducta p ebrieta
tem vel pscripta septennio simile habet.
c. sexto die. xxv. dis. vbi dicit nemo scie
bat a consorte nature sue obsequia serui
tutis erigere quia manebat anteq vñū
inueniret oib incussa libertas. r. nō esset
hodie seruit si ebrietas nō fuisset rē. sūt
aut duplices seruitutes scilicet. p diales

et personales.

Seruitus p diale. est qdam pstitutio
q pñū pñio subiungatur. et seruitutes pre
diales. lex. reales appellat q sequit pñia
et eaz pstitutio eaten tenet quaten ex
pedit pñis. i. ad fructus eoz pciendos

Seruitutū aut p diale. alie sunt urba
ne alie sūt rustice s3 has qdē fuitutes lex
dicit esse iura pñunia que libertatis sunt
vñ nota qd fm azo. in sum. l. d. serui. et
aqueduc. hoc verbū ius in eadem. l. et in
eadem voce supponit p seruitute Dictio
essē semel posita duas qñqz importat sig
nificationes scz pñiam et impropñā vel
vtranz. Proprie aut scd3 diuersa dicun
tur seruitutes. Nam si nō possem ex edi
bus meis exire in agros meos vel pueni
re ad viam publicam nisi p agros tuos.
vel ortus emi a te iniam eūdi. hec licētia
dicitur seruitus icineris quia pñius tu
um in hoc mihi seruit

Seruitutes rustice sunt que pñis ru
sticis debent veluti iter acq via aqduer
aquehaustus pecoris appulsus ad aquā.
ius pascendi. calcis coquendi. arene fodie
de q tria vltia pnt dici noīate seruitutes
rustice sed supiora pñis nominibus ca
rent q oīa reqre locis suis Nā iter ē ius
quo ex ede mea p agros tuos possum in vi
cos publicos exire vel intrare Sed aque
haustus ē vt aquā haurire possim de pu
teo tuo.

Seruitutes urbane sunt q pñis urba
nis debent scz inuitu alicuius edificij.

Nam edificij inherēt velut alcus tol
lendi aut non tollendi ne deficiat lumib
vel p spectu domi vicini Itē stillicidiū
aduertiendi vt nō aduertendi in tectū vel i
areā vicini vt stillicidiū tecti mei cadat i
arem vel fundū eius. itē vt liceat inmitte
re vel picere tignū in pietē vicini Et no.
qd an fuit sit urbana vel rustica colligit
ex q litate pñij cui debet ipa fuit r. nō ex
q litate fuitutis qd pz. nā tal est fuit qle
est pñū cui debet si enī stillicidia domus
mee que est urbanū pñū pñio in areaz
tuam que est rusticū pñū dicitur urba
na seruitus et ecōtra. si tignū edificij mei
causa imponendoy fructū facti qd est p
ñū rusticū imito in parietē domi tue di
cerur rustica seruitus etiaz si domus tua

sit urbanū p̄dū. **N**otā iuxta p̄mā ac-
 ceptionem futuri q̄ multis modis quis
 redigit in servitutē de quibus insti. de iu-
 re p̄sona in tex. et in glo. unde ut liber fu-
 fiat sunt ista necessaria. **A**nnis. xx. iuvenē
 qui venditur esse. **R**ursus est servus cui v̄-
 ditur esse putare. **E**t iuvenē p̄cū qd̄ velit
 p̄cipare. **E**t quod sit liber sciat hoc qui
 venditur iste. **Q**ue si defuerint fuus non
 cogitur esse. **P**otentur ergo ad hoc q̄tuor
 requisita. **P**rimo q̄ sit annorū viginti.
Secundo qd̄ vendat̄ ignoranti p̄dictōne
 libertatis. **T**ercio qd̄ eo animo ut p̄cū p̄-
 tem habeat. **Q**uarto qd̄ sciat se liberū d̄
 hoc vide glo. in. §. penul. insti. i. ti. p̄alle.
Servus est qui de iure gentiū vel civi-
 li dñio alieno subicitur. in hac pte et ius
 gentiū et ius civile detraxerūt iuri natura-
 li. **E**t dicuntur fui nō a serviēdo s̄ a fuā-
 do. **I**mp̄ator est vel p̄nceps captos ab
 hostibus qui servi sunt capientiū vende-
 re iubet et p̄ hoc saluare et nō occidere. ho-
 stibus est captis et sic in futuri. dactis
 hoc fuandū est qd̄ vtile et benignius visū
 est sc̄z eos oēs fuari et nō occidi. **S** est be-
 nignitatis est. sed occidi crudelitatis.
Adeo etiā dicta sūt mācipia q̄ ab hosti-
 bus mancipiūtur. ut insti. de iure. p̄so.
 et. ff. de sta. homi. l. libere. **S**ūt etiā fui
 verne qui sunt ex ancillis manentib⁹ i do-
 mo. l. tici. testores. ff. de le. i. alij sūt ser-
 vi lecticarij qui faciūt lecticas. e. ti.
Serv⁹ ordinarius. dē q̄ alijs suis ē pre-
 positus sc̄z qui habet alios suos sub se q̄
 bus p̄est et p̄cipit eis quid vult.
Servus vicarius est q̄ suo ordinario
 subministrat.
Servus mediastin⁹ vel median⁹. ē qui
 medium gerit actū sc̄z qui nec ē ordinar⁹.
 nec vicarius sed medi⁹ inter hos et illos p̄-
 numerandos.
Serv⁹ librarius alibz dictus ē sc̄z qui
 ponderib⁹ p̄est et librenūmoz et p̄muta-
 torū custodiā habet in domo dñi sui.
Servi insulari alias insularij. sūt qui
 retinent in insula idest in domo nec mit-
 tuntur in agros nec in villam. domus aut in
 sula dē eo qd̄ insunt ei habitatores licet in
 sula qñq̄ dicat̄ in solo idest in mari sita.
Servi villici sunt qui ad villam mit-
 tuntur.

Servi victores sūt q̄s q̄s victos habz
 p̄parandi causa.

Servi cubicularij dicuntur q̄ lecti et cu-
 biculum dñi sui p̄curant qui vulgo came-
 rarij vocantur a camera.

Servi dediticij dicuntur q̄ in morte libe-
 ri et in vita sua fui sūt quoz libertas sub-
 lata ē. ut insti. de liber. §. libertinoz.

Servi latini. sūt qui a dñis erāt manu-
 missi ut in vita essent liberi et in morte fu-
 ui et eoz bona tanq̄ servoz ad dños des-
 voluebantur. ut in. §. p̄alle. insti. de liber.

Servi attrarij vel attrienles sunt illi
 qui attrij custodiā faciunt.

Servus corruptus. dē serv⁹ qui p̄alic⁹
 inductionem factus est de bono malus.
 vel de malo deterior sc̄z in aīa et corpe.

Servi corrupti actio. **R**e. s. actio.

Serviana est q̄si serviana actio **R**e. s.
 actio.

Serv⁹ publicus. dē tabellio nō q̄ fu⁹
 quia publicū exercet officiū. ff. de adop-
 l. non aliter.

Servus. heres. **R**e. s. de. h.

Servi artharij **R**e. s. artharij.

Servus ordinatus postea restitutus
 dño gaudet canone si quis suadēte. xvij.
 q. iij. nec m̄monit⁹ p̄here p̄t post votū
 de p̄uer. p̄iuga. q̄ qdam et h̄ no. glo. liij.
 dis. c. ij. nec iudicabitur a dño sed ab ep̄o
 xvi. dis. si imp̄ator.

Sericopulate. dicuntur vestimenta que i
 seruntur et teruntur serico. ut in. l. si quis
 l. de muneribus li. xi. fm accur.

Seu est dictio disinctiva. l. de sacro
 sanc. eccle. l. generali et aliqñ ampliā. ff.
 de auro et argen. lega. l. si quis ita et fm
 bar. in dicta. l. generali et notat. l. xij. di.
 ego ludonicus. et. lxxv. dis. c. v. l. i. in fi. et
 p̄archi. de so. cōpe. in. c. i. li. vi.

si

Siccarij dicuntur homicide et interfe-
 ctiores dicti a sicca ferro vel cultro insti.
 de pub. iudi. §. siccarij. etiā dici possit sic-
 carij qui alicuius vite armis insideantur
 de pe. dis. i. si quis cum telo et de homi. c.
 sicut dignum in glo.

Sicca est ferrum vel cultellus brevis.
 ex vtraq̄ parte scindens et accutus quo
 maxime vtuntur qui apud p̄ralicos latro

cinia exercent. sed eius interpretatio ē lar-
ga ut ptimeat relū lapidē lignū et quod
libet ferrum ut insti. de pub. iudi. §. autem
lex et. §. siccatū palle.

Signū quid sit et quō signum differt a
sacrificio de pse. dis. ij. sacrificium. r. c. si
gnum. et quō multiplex sit signū vi. de. p
sue. c. ij. in glo. Et signum p dīōis religio
si est qñ ppter ppietate sepelit in sterqli-
neo. ut de sta. mona. cum ad monasteriū

Sillabe error nō nocet. ut notat. de fi-
de instru. ex pte per glo.

Signare ē aliquā formā vel signū ali-
cui impmere vel notā imponere vñ testa-
mentum signare. i. notare debet quis ut
notum sit illud qd in testō scriptū est fm
psi. li. v. et bi. sed subsignare est subscibe-
re. ut si testes vocati r rogati a testato-
re subscribātur.

Sigilatim idest singularit̃ ita exponit
hosti. in. c. venerabili de testi. r archi. in
c. p̃sentium. §. testes. eo. ti. libro. vi. facit
ad hoc de p̃bendis capitu. ad hoc. licz
et. lxxix. distin. c. singula. in princ. **S**cē i
symbolo athanasij quicūqz vult salu⁹ eē

Significatio fm azo. de. d. sig. pprie
est demonstratio facta pprio nomie rei d
qua q̃ritur attributo. sed large ponitur.
si ppriū nomē nō interueniat sed tñ res p
aliud verbum quod aliquo modo accede-
re posset ad ostensionem rei not iſicetur

Silentiarij. sunt idē qd p̃siliarij vel se-
cretarij p̃ncipis qui silere debent et occul-
tare p̃ncipis p̃silia ut. ff. de mino. l. verū
glo. in. l. illud. l. de colla.

Silvacedna est q̃ ad hoc ut credatur d
putata est. et dē apra cedi qz facile succ
crescit.

Silua pascua dē q̃ pascuis pecudum
est assignata

Silua palaris ex qua poli. r podimen-
tesum unetur.

Similitudo est rerū differentīū p̃patō
fm boe. Et que similitudo ad spēm vñ ge-
nus referatur est glo. notabilis in verbo.
curam animarum in. c. nō pōt de p̃ben. li
bro sexto.

Simile dici nō pōt. vbi dissimilitudo
subest. xxviii. q. i. sicut em̃ et. l. iij. ff. de in-
iusto. rup. testa. et qualicūqz interptet̃ sver-
bum simile. vide. c. olyn de ver. sig.

Symonia. fm goff. est studiosa cupidi-
tas vel voluntas emendi vel vendēdi spi-
rituale vel spirituali annexum quod spi-
rituale censetur ius ei p̃cipiendi puentul
p̃bendales scz p̃bende vel rōne placure
spirituale nō est sed annexum spirituali.
scilicet canonie ppter res tpales que illo
iure pueniunt scz ut fructus. i. q. iij. si q̃s
obiecerit. sic r ius patronatus dicitur an-
nexum spirituali ppter quādam p̃federali-
tionem quia cadit in laycum a quo possi-
detur. ut. c. de iure. e. ti. Et dicitur a sy-
mone mago qui fuit primus auctor hui⁹
sceleris in nouo testamento. Ipse enī vo-
luit emere grām spūs sancti a beato pe-
tro sicut et giezī. in vete. testa. voluit gra-
ciam sanitatis naamansyro vendere. ut.
iij. reg. v. Vnde symoniac⁹ dē pprie em-
ptor spūalium. sed gieziticus venditor
eorundem. i. q. i. qui studet. Et ē symonia
peccatum enorme respectu eius qui p sy-
monia bñficiū acq̃siuit qui pñiam age-
re nō potest beneficio retēto. vel dicitur
enorme. i. in dispensabile qz dispensari nō
potest cū symoniaco nisi beneficio religi-
nato sicut in symoniaco in ordine p̃tingit
ut. riiij. dis. nerui. et symoniacus etiā occu-
tus in ordine suscepto quī viciōsum habz
characterē. ut. i. q. iij. in quibusdam suspē-
sus ē quo ad se r quo ad alios. i. q. i. repi-
tur etiā symonia sola intentione absqz pa-
cto vel facto p̃mitti pōt ut in. c. qui stu-
det palle.

Symbolum. est q̃d duplex qdā a ploz
q̃ fm quosdā theologos p̃tinet. xij. arti-
culos fidei ppter duodecim aplos xpī q̃
vna et eadem hora instinctu spūs sancti
ipm p̃osuerunt. vnde dicitur symbolum
a syn. q̃ est simul r bolus morsellus quia
quicūqz aploz suam bolam. i. p̃tez apposu-
it fm alios theologos verius est q̃ p̃nci-
pales articuli fidei nostre sunt em̃ septez
fm q̃ tantum septem sūt dona spūs sc̃ti
quos quilibet cristianus scire tenetur cle-
rici explicite layci implicite ut patet d̃ sū-
ma. tri. c. firmiter in tex. et glo. Aliud est
symbolum maius quod canitur in missa
factum in synodo niceno ppter grecos q̃
non credebant q̃ spūs sanctus p̃cederet.
ab utroqz. sed a patre tantum. ut. de cō.
dis. v. c. vlti. et penul. Tercium symbolum
r 2

est atbanasij scz. quicqz vult saluus ee
quod canitur in prima Quartu symbol
lum est iuris. scz p mus titulus de su. tri.
et si. catho. vt ait ysi. vij. li. et bi. c. vij. in
quo id quod de si. catholica et sima tri.
in pdictis symbolis pmetur pfirmatur.
et repetitur.

Simplex pceptum. est cu pter lris co
testa. iudex p fessione parcu accedete ali
quid pcpit. ver. gra. si quis a reo in indu
cio absqz libello cu instrumeto debiti pe
tat decem r reus p fiteatur de plano tunc
iudex sine alia cause cognitione vel p mis
sione sibi pcpit. vt certo termino soluat
et hoc d pceptu r no snia qz sententia n
dicitur nisi quando ordo iudiciarius e ser
uatus.

Siliqua. est species monete et qrt pa
assis. sumitur etiam p supfluitatibus re
lictis vno expso de vuis. vnde **S**ilices
se siliquis cibus vult fieri scroffis

Syndicus. est pcurator vniuersitatis.
vel collegij p certo salario ad iudicia co
stitutus scilicet qui cam vniuersitatis a
gu vel defendit. et de quasi singulor cau
sas dicens Est enim syndicus grece dese
sor latine. nam officium eius est agere vl
defendere nomine vniuersitatis causas.
psentes vel emergentes vt. ff. q. quisqz iu
ris in rub. et in gl. i. et in. c. vnico. e. ti. et
quando dicitur causa vniuersitatis agi
p pcuratorem debet exponi idest syndi
cum vel actorem vt de pcura. c. qz i caus
et de iura. calump. c. cum causam.

Synodus ex greco interpretatur comi
tat vel cetuf et inter cetera p silia quatu
or venerabiles fuerunt synodi que totaz
fidem complectuntur quasi quatuor euage
lia et quatuor symbola et totidem para
disi flumina Prima in cena. tricentorum
xliij. epoz a constantino impatore pacta
qua damnata est blesphemia arriane p fi
dei de inequalitate sancte trinitatis nam
fm glo. dicebat patre maiore filio et filiu
maiozem spiritu sancto scda centu quin
quaginta patru sub theodosio seniore co
stantinopolim pdemnans macedoni ne
gantem spm sanctu esse deu r psubstanti
alem patri. sed fm glo. fuit patris r filij.
i. q. i. eos qui. Tercia epbesma centu epo
rum sub theodosio iunioze que dnanit.

nestorium asserentem duas psonas i rpo
et beatam virginē nō dei sed hominis r m
genericē. et hec ostendit in duabus natu
ris vnā cristi psonaz Et dicit pma ad dif
ferentiam synodi eue sine sebe que fuit re
pbata distm. xvi. quonias sancte Quae
ta calcedonensis quingentoz centu r tri
ginta sacerdotu sub marceano pncipe dā
nans eutbicum pstant nopolitanu abba
tem verbi dei et carnis vnā naturā pnti
ctiantem scz diuinā post resurrectionem
dis. xvi. c. sexta et dyoscoron eius defen
sozem quondā alexandrinu epm r nesto
rium epm cu reliquis hereticis. de hīs e
tex. ad itam. dis. xv. c. canones. et. s. hāz
por et fm greg. in. c. sequēti r de eisdem.
gelasius papa in. c. sequē. De hīs etiā vi
de tex. s. suscipimus in epistola intercia
res. l. de su. tri. et si. catho.

Si. de prio significato importat p di
ctionem non tū semper eam significat **Q**u
de qnqz facit dispositionem p dictiona
lem qnqz executionez tū qnqz significat
causam incertam. qnqz certā. qnqz enēti
incertum non p dictionalem qz non suspē
dentē. qnqz accelerationē et qnqz nichil
significat exēpluz primi ibi pmittit vel le
go si nauis ex asia venerit vt in. l. itaqz.
ff. si certum pe. secundi ibi iudex dicit to
tutorē si satisfecerit. quia sensus est qz
pure dat. et immediate sit tutor. sed ad
ministrare non debet nisi prius satisfcede
rit vt. i. muto. s. hanc aut. ff. de tute. vbi
dicit. hanc aut p dictionez si satisfcederit
p dictionē non facere ratio est voluntas p
ferentis. Nam tutor a iudice non potest
dare sub cōdictione. c. actus legitimi de
re. iur. li. vi. etiam quia inuit dat tutor.
ergo non stabit in voluntate sua p condi
ctionē **N**ec iudices in decernēdo solent
facere iudicia sua p dictionalia. exēplū
terci lego ticio si negocia mea gesserit.
Et est aliud exprimere causam per qz et
aliud per si. **N**ā per quia exprimēdo fal
sa causa non viciat. sed per si viciat. l. de
monstratio. ff. de cōdi. et de monstra. nisi
aliud appareret ex voluntate disponētis
Etiam qnqz si capitur p quia vt ibi si de
us est quia b subiecta materia et fides ca
tholica habet qd deus creator est omniū
certitudinaliter. **Q**uarti qn ille euentus

est de presenti vel de preterito ut ibi pmitto vel lego si rer est paritius vel fuit tali die ubi euenit est disponētibz vel disponētibz incertis nō tamē p dictionalis quia nō suspendit. nam actus purus statim valet & nō valz. vt. §. si. insti. d. x. obli. et sic accellerationē significat. etiā qñqz nichil significat ut ibi pmitto si talis morietur ar. l. pupillus. §. qui sub cōdictione. ff. d. noua. et de l. qz nō pē significare p dictionē qz de eueni futuro incerto. s. qā nihil certi mor te materia subiecta nō patit dīc tñ bar. qz in vltimis volūtatibus opatur p dictionē dicendo lego si heres morietur vel si sempronius morietur nō ex eo qz mors sit incerta sed an legatari⁹ morietur anteqm heres vel sempronius allegat. l. qbus dieb⁹ scuidaz ticio. ff. de condic. et de mōstra. ubi dicit qd legatū tale si mater tua morietur est p dictionale. petro dicit ptra qd est purum Et si in textu allegato debet sumi p cum quod significat pncipaliter tēp⁹ et p p se quēs p dictionē Item nihil significat ut ibi pmitto si volueris lego si heres voluerit. l. sub hoc c. ff. de acti. et obli. qā actus in voluntate obligandi est. et sic nulla dī spositio vel restrictio fit nisi dispones vi deatur decidere. l. si ita expressum. ff. de condic. et demonstra.

¶ Si nō dederis hoc ppterum sic applicatur duob⁹ ab eodem stipulantib⁹ vel p pactū sibi acqrentib⁹ dicēdo tu pmittis michi petro si nō dederis heinric⁹ heinric⁹ similiter dicat tu pmittis michi heinric⁹ si nō dederis petro cappā tuā. sensus hui⁹ dictionis est qd altero litē ptestante dñt p dictionē p alterū apposita. et existit p dictionē p ipsūz appōita sup re sibi data vt in. l. si tici⁹. ff. de ver. obli. ratio est volūtas pferētis sumpta ex hoc qd ille nō vult rem habere in casu in q iste habebit Item ibi pmittis michi stichū et si eū non dederis pmittis michi. x. nomine pene vel loco ei⁹ significat qd si nō detur stich⁹ cum potest dari sic qd est i mora dādi existat p dictionē et stipulatio siue pūctio penalis que p dationē. x. pmittitur siue purificatur. vt. l. stipulat⁹. §. i. ff. de. x. obli. ratio est volūtas pferētis sumpta ex hoc quod stich⁹ est in obligatōne pmo deduct⁹ pure Et p hoc agit eū dari cum poterit et p

missor interpellabitur dare et sic de alijs finaliter autē semp ad mentē disponētis recurrendū est qz sepe ptingit qd vna dīctio vel oīo p vnum capitur in vno significato et p aliū in alio. sunt ergo circūstātie attendēde p quas mēs pferētis declaratur vt sunt qūitates persone etc.

¶ Si capitoliū nō ascenderis si ticio nō nupseris. si nauis ex asia nō venerit. hec cōdicio p cautionē impletur put testatorē voluisse pcluditur sic p dictionē p illuz modū deficit vel existit p quē deficere vlt existere pferēs intelligit put ex p dictionis significato p pmo vel alio psonali medio pcluditur ex eueni vel defectu.

¶ Si nō valet h iure valet illo. si nō valet iure testamēti valeat iure codicilloz etc. Hec clausula significat si nō potest valere ex defectu solennitatis vt testamētum scz qz nō sunt. vñ. testes vel nō sigillauerūt eodē ptextu valeat iure codicilloz si sint qñqz testes qz disponēs hoc voluit et lex admittit significat q dīctō si apposita hñs verbis vel alijs qd volūtas disponētis declarata ex verborū significato vlt alias quouis modo dicat.

¶ Si peperit hec dīctō si applicata xbis diuersimode significat put diuersimode applicat. x. §. dicēdo si tres peperit liber esto significat qz ptus qrtus sit liber. vt. l. aretusa. ff. de sta. homi. si ergo vnus pmo peperit et scdo tres ex eodē vtero vel pmo duos et scdos duos ex eodem vtero tñc q quarto nascit⁹ est liber nec pōt dici qz duo simul nascūtur. qz natura h nō patit vt in. l. aretusa. palle. alij dicunt si nascit⁹ mascul⁹ et femella mascul⁹ psumitur pmo nat⁹ qz forcior. s. hoc est in ptrariz qz femina citius pubescit. et pficit. alij s cū q oēs erūt liberi. l. cū mater. §. si. ff. de fideicōmis. liber. sed h nō fuit mēste statoris ergo primum dictum melius.

¶ Siue euenerit siue nō euenerit Hec orationes de se sunt ptrariorū casuū et tam pūctē significat puritatē scz qz acc⁹ qui disponit hñs verbis sit purus. Et sumit⁹ significatū ex h qz certū est alterū casuū euēturū. et sic dispositio redditur pura facit lex qz si petere. §. vlti. ubi habetur qd veditio facta h modo siue nauis ex asia venerit siue non est pura. vt. l. pupill⁹. §.

q̄ sub p̄dictiōe ff. d̄ noua. vbi h̄etur qd̄ q̄ stipulatur sub p̄dictiōe oīno exitura pure stipulatur. vt. l. itaqz. ff. si cer. pe. vbi p̄dictio d̄ cū incertū p̄fertur. Et sic patet q̄ hec p̄dictio nō reddit actū p̄dictionalē de p̄se h̄ hec oīo applicata dispositiōi vltime volūtat̄is eā reddet p̄dictionalē. vt. l. h̄mōi. ff. quā di. le. ce. vbi d̄ q̄ legatū h̄ mō factū siue illud factū fuerit siue nō ē p̄dictionale. et intellige siue nō fuerit infra certū diē ne ī infinitū expectetur. Et licet certū sit alterū casū euentū tñ incertum est an vīnēte legatario vel nō. et hec incertitudo facit p̄dictiōnē in vltimis volūtatib⁹ fa. lex. i. ff. d̄ p̄di. et d̄ mōstra. secus si in p̄ctu q̄ cure īmīttitur siue factū existat siue nō q̄ p̄ctus fact⁹ cū ille morietur nō ē p̄dictionalē s̄ ī diē. l. nam et si moriar ff. de p̄di. et demō. et sumitur ī his significationē ex cōi mō intelligēdi nisi aliud certe apparet ex volūtatē testatoris vel p̄h̄eritū

Bo

Bobzini et sobzine dicuntur q̄ vel q̄ ex patruelib⁹ frīb⁹ vel sorozib⁹ p̄sobziniis vel amicis p̄geniti vel p̄genite sunt.

Bobzin⁹ p̄pior et sobzina p̄pior. sunt patruī magni vel amice magne filij filieue et sobzin⁹ nascitur ex sorore.

Bocer ē p̄mariti vxoris in. l. sic aut. ff. p̄ re iudi. etiā ē p̄ vxoris mariti vt. e. l.

Bocrus ē m̄mariti vxoris. p̄socer p̄pauus et p̄socrus p̄pauia mariti.

Bocietas. Re. s. actio p̄ socio. Nā vera societas fratritatē inducit vt in. l. vey ff. pro socio.

Bolutio fm̄ Boff. ē rei q̄ debetur redditio īsti. qui. mo. tol. obli. in p̄n. vel large ē ab obligatiōe liberatio et alia ē naturalis siue vera q̄ fit p̄ redditiōnē ei⁹ qd̄ debetur. alia civilis siue imaginaria. Et fit ī triplicē p̄ nouationē delegatiōnē acceptilationē vel cōp̄sationē de q̄b⁹ ī loc⁹ suis

Boluēdo ēē. est h̄re vñ soluat vel vnde soluere possit ī solidū p̄ se vel p̄ aliū. ff. de ver. sig. l. soluēdo. et sic d̄ q̄s ēē soluēdo. ecōtra nō soluēdo d̄ ille q̄ soluere n̄ p̄t.

Bolēmitas sumitur p̄ actu reali vt solēmitas stipulatiōis dū q̄s fideiubēdo se obligat īnrogatiōe p̄cedēte et r̄nsiōe sequēte īsti. de fideiuss. §. si. Et h̄ ē notādū p̄

intellectu huius si scriptum repiretur aliq̄ue fideiussisse sub hoc verbo significatur solennitas stipulatiōis nisi fieret ī patris tali in qua efficax est simplex p̄missio similis in autentico instrumēto si repitur ibi scriptum aliquē p̄mississe sub hoc verbo includitur solēmitas stipulationis. l. i. l. de vsur. et. §. si ita scriptum īsti. de īuti. stipu. Et sumitur significatū ex solennitate instrumēti q̄ significat actum ibi contentum solennit̄ factum. etiā ex parte notariar⁹ qz notarij nō redigūt instrumēta in scriptis publicis. nisi de actib⁹ coram eis solennit̄ celebratis alias p̄missio nō facit de se solennitatē stipulatiōis sec⁹ de fideiussione dū saltem apparet ī p̄p̄is pro quo et penes quē. alias etiā nulla esset fideiussio. l. cu de indebito. ff. de p̄ba. §. si. iuncta. l. i. de fideiuss. et sic de alijs in q̄bus includitur solennitas vel non.

Bolus est cui nullus est contrari⁹ dis. viij. si solus christus audiēdus est non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit et. viij. q. i. sciendūz in fi. sola est que fidei possidet meritū obedientia.

Bolum idem est q̄ terra Dñ. Sit tibi terra solum duo possunt vincere solum. vbi primū ē subiacentium neu. secundū adiectiū mal. ge. Dñ dicitur Quicquid plantatur seritur vel edificatur. Omne solo cedit radices si tamen egit. īsti. de re. diui. §. cum in suo.

Bolidum. id est. firmū et componitur cum in vt īsolidum. id est. qui libet eozūz per se solū. vnde socū habet in p̄missionibus stipulatione vallatis que stipulatio accipitur per verba futura vt inserit īsolidum se daturus vel fuaturos.

Bors. est ars diuinandi. diuinatio autē p̄prie in malo sumitur. Item etiam fors idem est q̄ fortilegiū vt. c. i. de sorti. Item fors est portio hereditatis eo q̄ per sortes solent distinguī hereditariū portiones de preben. cum fm̄ apostolū. xxi. dis. cler. ros. sumitur etiam pro fortuna vel euentu. xxi. q. ij. fors. Item pro capitali capitur vt de vsuris. c. i. et. ij. et de hoc vi. glo. in p̄hemio cle. in verbo sortis.

Bortilegiū est quando aliquid p̄ creaturam diuinatur et species diuinationis

numerantur. xvi. q. ii. c. igitur. et. c. q. v. epi. et. c. nec mirum etiam omnis dinatio quocumque modo fiat et qualitercumque vocetur est prohibita et damnata. vt. xvi. q. v. per totum.

Sortilegi vel sortilegiste sunt dinatores vel isti qui sub nomine fictae religionis per quasdam quas sanctorum vel apostolorum vocant sortes vel dinationes sententiam vel scientiam praestantur siue dinationis aut quae rumenque scripturarum inspectione futura praemittunt vt. xvi. q. i. c. i.

Soculares dicuntur quasi subalares a sub et talo et aliud sunt boti genus calciamenti vt in cle. ne in agro. de sta. mona.

Sp

Spectacula sunt quae fiunt in loco ubi ludebant traiedi et comedi vt dicunt greci et habetur in aut. de consulti. et speculaculum prohibuitur est put. importat effusio nem sanguinis. L. de gladiis. l. i. li. xi. et l. legatum. ff. de usu. et usufructu. sed ludi permutabantur ad letificationem populi vt comedie et similia. l. i. q. ii. et. iii. L. de specta. li. xi.

Secus est altus locus supra terram per quem ducitur aqua. ff. de rivis. l. i. §. specus. Item ponitur pro fossa qua colligitur aqua et est ampla et rotunda ff. de aq. plu. arcen. l. s. iter. ibi glo. ponit deam in specus et cuniculum vide. s. L.

Species significat terminum significatiuum plurimum differentium numero vt homo ille terminus significat omnes homines inter se differentes numero qui terminus homo significatur per hoc nomen species putat unus de quibus predicabilibus. Sed finem legistas sumitur species quicquid pro indiuiduo vt Sey stichus fundus Cornelianus dicitur species prout ex significato vel quouis alio modo percluditur praferentem significare voluisse vt si dicat testator Titio lego omnes seruos Seyo lego stichum ibi Seyus i stichus preferitur. l. uxorem. §. felicissime. ff. de le. ii. nam species expressius legatur quam genus et legatum speciei praenotatur et aliquid significat et operatur. Similiter ibi lego Titium omnium de seruis meis Seyo lego stichum Seyus in stichum preferitur. l. cum ita. §. i. ff. de op. et elect. lega. non obstat. l. si heres. §. i. e. ti. quia ibi optauit de far

cto. sed ibi lego Titio fundum sempromianum Seyo eiusdem fundi usufructum Seyus in usufructu non preferitur imo inter utrumque communicatur. l. si alii. ff. de usufructu. lega. Sed si iudex diuidendo dicit Titio assigno fundum sempromianum Seyo eius usufructum solus Seyus habebit usufructum. l. et puto. §. i. ff. famiber. ratio est voluntas iudicis sumpta ex natura diuisionis qua agitur recedi a communione. nam si usufructus remaneret communis non fieret diuisio nec recederet a communione. Et hec diuisio et sententia iudicis esset eundem iniqua qua in fundo eque uni adiudicaretur tota proprietate et cum hoc per usufructus ideo sumitur intellectus talis quod unus sit proprietate et alius usufructus quia hic nulla apparet inequalitas. Item ibi testator legat omnes seruos cuidam non capaci puta deportato et stichum seruus Titio capaci Titius habebit stichum nec derogatur legato generis per legatum speciei quia legatum generis nullum est ipso iure et sic ei non derogatur. vt. l. nam et si ff. de iusto rup. et iri. fac test. ubi quod nullum est rumpi non potest. Item ibi papa concedit gratiam alicui ad primum beneficium vacaturum in puincia. alii ad primum vacaturum in diocesi etiam prior preferatur ad primum vacaturum in diocesi propter prius acquisitum priori cui papa per secundam gratiam non vult derogare. Nam papa specificiter notat diocesim ad ipsius gratiae restrictionem. vt in illa diocesi gratia tamen habeat effectum. etiam quia hec gratia potest habere effectum absque hoc quod deroget gratiae generali. secus in legatis ubi omnes serui uni legantur et aliteri stichus legatur. quia nisi derogetur legato generis legatum speciei non habebit effectum et nihil operabitur.

Sperant. id est. putant in stichum. quia a quo manumit. non licet. §. in fraudem. d. sepe

Spoliatio est a possessione rei immobilis violenta et iniuriosa deiectione vel rei mobilis ablatio. dicitur violenta quia si quis sponte possessionem suam renouauerit et abiurauerit locum non habebit spoliatio et per consequens restitutio. Nam restitutio spoliatorum est ablatorum in iudicio reintegratio. et quia credendum canones

Spurus est filius ex incestuosis nuptiis natus et de a greca voce sporas quod est vulgo procreatus vel sine patre nomen sum

gationem importat.
Statutum est ius ab hoīe positū vel dis-
positio ex qua ius pducitur. insti. de iure
na. gen. et ci. et significatur ius statuti ex
verbis in statuto positis que signific ant
qđ sonant aut strictius aut extensius vel
aliter pnt obscuritas eoz declaratur seu
quouis medio pbabili pcludit. Nam in
quibuscđā statutis verba clare sumuntur i
suis ppsis significatis non restringendo
nec extendēdo vt ibi statutū impatorū di-
citqz iudex qui dimittit ab administratiōe
nō soluat pectūas vsure ab eo debite nec
ab eo exigatur nec a fideiussore. l. p statu-
tionib. ff. ad municipa. c. c. Quāqz autē res

stinguunt verba statuti ut ibi statutum est
q̄ vir si m̄miserit seruū dotalē de volū
tate mulieris teneatur mulieris soluto ma
trimonio restituere quicquid puenit ad
ipsum a liberto. et etiam heres eius si ad
ipsum puenit in quo statuto solum cō
prehenditur vir et heres eius. sed non so
ter pater viri. l. si vir. §. de viro. ff. solut.
matri. Q̄nq̄ significat extensius. §. gra.
statutū est qd̄ pductores domoz habitē
in illis et nō pducant alijs nec alios secus
in domo pducta p̄ p̄cio vel gratis teneat
vir pduxit domū taliter certe extenditur
q̄ pōt inhabitare cū vxore et familia sua
tota nec facit contra statutū vt. l. si ita sti
pularis fuero. ff. de. §. obli. **Bar.** hic de
cidit hāc questionē statuto canetur q̄
cunq̄ fecerit effundi sanguinē in pallacio
capite plectat̄ barbitonsor flebotomas
aliquē ibi an incidat penā. Et dicit q̄ nō
q̄ statutum intelligit̄ quicquid iniuriose rē
etiā pena non debet imponi nisi pro deli
cto sed barbitonsor in tali casu non com
mittit delictum igitur rē. nisi appareret q̄
mēte statuentis q̄ veller phibere de se li
cituz puta effundere sanguinē etiam lic
te per flebotomia ppter loci honestatem
Quam tunc bene statetur verbis statuti.
et sic ptra faciens incurreret penam dam
ni vel non lucri appositam. **S**i autem sta
tutum velit prohibere de se licitum in du
bio non est tenendū nisi clare hoc pateat.
Et predicta intelligunt̄ de extensione vel
restrictione vltra quam verba significāt
de se. **S**i autem verbum habet plures si
gnificationes tunc illa eligitur quam eligē
dam significatum verbi declarat vt quā
do lex dicit naturales filios esse in pote
state patris intelligitur de naturalib⁹ et
legitimis quia alijs legibus declaratur
qd̄ filij naturales tantū non sunt in pat̄a
potestate. **E**t nota q̄ significatio p̄p̄ia
verbi dicitur illa in qua cōmuniter capit̄
ipsum verbum. vt in. l. labeo. ff. de supel.
lega. **I**tem statutum imponens penam
pecuniariā pro adulterio vel homicidio
pro quibus est pena mortis de iure com
muni verum valeat **Archi.** in. c. duo ista
noia. xxiij. q. liij. et in. c. si. ne. de. vel. mo.
li. vi. **E**t **Hosti.** et **Jo. an.** in. c. si. de. con

sue. descendunt q̄ non valet quia consti
tutio debet esse iusta equa et vniuersalis.
iii. dis. c. erat autem lex. sed ista est inq̄
quia per eam datur occasio facile delin
quendi. l. si vnus. §. illud. §. de. pac. c.
quemadmodū. et. c. et si christus. §. que
dam enī. de iureiur. nil enim magis app
timus q̄ saturare voluntatem nostrā cū
possumus. **C**um ergo quis scit se pro ho
micidio non morturū citius facit nec suā
culpam pertimescit cum sperat posse re
dimere eam **Bal.** solus apud legistas in
c. i. §. iniuria. de pace infir. in. §. si. fen. dicit
sine aliqua allegatione hoc statutum iua
lidum esse quando imponit penam pecu
nariam parua et sic non contemptibile
alias secus et nihil allegat sed **Ludo.** de
ro. probat per tex. in. §. pena. insti. de iur.
vbi dicitur q̄ valida erat. l. xij. tabul. oli
que ppter delictum imponebat penaz pe
cuniariam et hoc ppter magnam veteruz
paupertatem. **I**tem allegat glo. dicen
tem qui rustico aufert porcum aufert sibi
oculum. l. illicitas. ff. de offi. presi. **I**tem
rustici non audent optare pecunias in co
mitatu florentino. vt. l. dñi prediorum.
l. de agri. et censu. li. xi. **I**tem statuta cō
muniter fiunt q̄ qui steterit in ciuitate p
tot annos efficitur ciuis. q̄ si non steterit
continue sed pro maiori parte temporis
an locum habeat statutum tex. est singu
laris in. l. cum de lamonis. §. sabinus. ff.
de fundo insti. insti. q̄ lega.

Statutum siue lex puniens vñ deli
ctum et presupponens aliud non valet si il
lum in quo non verificatur delictum p̄e
suppositum glo. vnica in. l. mancipia in
verbo aduocanduz. l. de ser. fugi. verbi
gratia. statutum dicit turbans aliquem
in possessione puniatur pena centum et re
stituatur possessionem punit enim turbantem
et presupponit possessionem iniustam
si ergo quis non abstulit possessionem nō
punitur pena statuti per hoc dicit **Ludo**
vicus de rho. q̄ lucratus fuit sex floren.
Item rhome erat statutum q̄ quicunq̄
non erequeretur dispositionem defuncti
infra annum priuaretur omnibus benefi
cijs suis excommunicaretur et statim resti
tueret bona testatoris iuxta. c. si heredes

de testa. quidaz relictus executor ex testō
nunq̃ habuit bona in posse suo sed erant
penes heredē nō fuit executus infra ānuz
et cū fuisset bñficijs p̃uatus et excoīcat⁹
di. **Lud. de ro.** se determinasse q̃ male fue
rat excoīcat⁹. q̃ p̃sup̃ osiū statuti. scz q̃
habuerit bona in posse suo nō verificaba
tur in eo q̃ dicit hoc bñ notandū. **Item**
statuti causa cōpromitti nō pōt. cāius ē i
l. nō distinguem⁹. §. deliberati. ff. d. arbi.
et. c. causa de in integ. resti. pōt de ea inci
denter cognosci cāius singularis i glo. l.
cū pponas. **L. de re. credi.** q̃ idem est in
arbitrio q̃ in iudice de quo in. l. quotiens
L. de iudi. **Item** statuti p̃hibet habēre
vñū officiū acceptare aliud si acceptat
pena habet vt careat acceptato et p̃uat
officijs seu bñficijs et salario. p̃mi rex. sin
gularibus est in. l. quisque. **L. de cohar**
ta p̃n. li. xij. et ibi per **Bar.** **Item** statu
tum est q̃ credatur testib⁹ deponētib⁹ de
credulitate an valeat. dicit **Hosti.** et dñs
Anto. de tut. in. c. i. de app. q̃ nō valeat
de hoc fm **Lud. de ro.** in. l. i. ff. de ven. in
spi. et in. l. quid tñ. ff. de ar. et ple. per do.
Anto. in. c. quotiens de test. vbi non valz
dictum testium per verbum credo. **Item**
statuta ciuitatis iudex seruare iurat que
ritur an iudicari cōtra statutum conti
nens id quod ius cōmune sit p̃iurus q̃ re
cidit in hoc an statutum continens id qd
ius cōmune sit ius cōmune vel municipa
le **Bal. l. ij. ff. de con. su. pe.** dicit esse casus
singularem in. l. m̃gatus. ff. ad municip.
et dicit **Ludo.** de ro. hoc nescio extendere
Item statutum prohibet aliquē ne octo
res salariati vadant ad allegandū seu ad
uocandū si faciunt debent deponi a ma
trricula advocat⁹ p̃ priuantur salario il
lius anni fm **Bal.** singularis in. l. placet i
fi. **L. de epi. et cle.** imo dantes licentia in
doctoribus stipendiarijs reip̃ublice que
arimigeris cum non possint quia eorū offi
cium ad hoc non extenditur vt vadāt ad
balnea naturalia vñ alia loca similia. Sa
lariū illius tempis quo licentiaz dedere
ipsi officiales de p̃prio soluere tenent. ca
sus est singularis in. l. per hanc. **L. de ro**
ga. mili. an. li. xij. fm **Ludo.** de ro. **Item**
nota q̃ in statutis cōmuni locum habet
ar. a contrario sensu hoc tamen est limitan

dū nisi ar illud sumat q̃ statuentes in pe
nam incidēt tūc enī nō valet q̃ ē glo. an
cle. i. sup̃ xbo facere q̃ exq̃sit⁹ de vsuris.
Stellio dē qui animo incōstās q̃ vari⁹
est xbo vel factovel q̃ rem aliquā obliga
uit alicui q̃ deinde impignorat aliq̃ nō fa
cta mētiōe de p̃mo q̃ gñalit qd in his ri
minalib⁹ causis dē dolus i civilib⁹ dē stel
lionat⁹. **Stellio** enī p̃prie ē aīal vari⁹ ma
culis plenū q̃ venenatū sike lacerat⁹ est
corpe pictū lucētib⁹ guttis vide dñs. cri
men stellionatus.

Stichus est p̃rimū nomen.

Stigma ē signūz vel instēm q̃ brachia
fabricelū figurabant cui erat imp̃sū no
mē impatoris facies xbo eoz non figura
bant. vt. l. si quis. **L. de pe. et fm Jo. an.**
c. si iudex laicus de sen. ex. li. vi. i glo. xbi
agnoscitur.

Stripes ē p̃sona a q̃ aliq̃ originē ducit.

Stipulatio. ē firma xboz cōceptio. q̃
quis aliqd se facturū daturū ve p̃mittit
alteri sup̃ b̃ ipsū interrogā q̃ dē a stipulō
grece q̃ ē firmū latine denotat cū a si
pice. **Constat** autē stipulatio ex interrogati
one p̃missa q̃ responsio subsequenti quē
admodū p̃dictio ex affirmatione q̃ ne
gatiōe. hoc modo promittit vel dabis mi
hi. x. p̃mit. o. v. l. dabo tibi. q̃q̃ die tue
stipulatus ille qui p̃mittit p̃ stipulationē
passiue. **Vel** sic stipulatio est tolēns pro
missio facta in interrogatiōe p̃cedentē respō
sione sequente.

Stipulationū alia est pura alia p̃dicti
onal q̃ alia in diem.

Stipulatio pura ē q̃ nec fit sb̃ p̃dictiōe
nec i diē sz pure vt dice do dabis b̃ dabo.

Stipulatio p̃ditional h̃z fieri sub p̃di
ctiōe b̃ mō p̃mittis mihi dare cētū si na
uia ex alia venerit q̃ rñdes promitto.

Stipulatio i diē fit b̃ mō dabis mihi. x.
in kal. iulij q̃ respondes dabo.

Stipulatio acq̃liana ē que nouat oēm
p̃tractū vt sic quicquid mihi debes ex q̃
cūq̃ cā idē mihi p̃mittis. si enī ex mutui
datiōe mihi debitor sis velimq̃ acceptūz
ferre. i. p̃acceptilationē remittere n̄ p̃te
rit res expedire nisi p̃ obligationē q̃ i rez
p̃bit. **Re. s. acq̃liana actio.**

Stipat⁹. i. vallat⁹ circūdat⁹ fulcit⁹ fm
jo. an. i cle. pastorat⁹. x. no. oriū d̃ re iud.

Stinarij dicuntur amatores id est dicuntur carnearij.

Stratu dicitur gualiter ovis genus vestis vel ovis indumentum ut ff. d. x. sig. s. magis proprie cubiculares dicuntur strati a sternendo unde etiam via publica strata dicitur.

Stratores etiam a sternendo dicuntur quia custodientes in carcere reos peditatos puniebant vel stratores dicuntur esse isti qui stabunt vel equos stabunt eis praesunt et de a stratorio finitimo. l. de strato. li. xij. i. rubri.

Studium ut dicitur Boetius est vehemens et assidua ad aliquid agenda cum summa voluntate occupatio ex qua voluntate labor in opere deferatur. et perdit laboris tedium solus in opere.

Studium liberale et latinum lectamentum. olim tamen erat rhome et constantinopolis in alijs autem locis non nisi ex privilegio ut. l. d. stu. li. in rubro. et i. nigro. li. xi. et i. pbenio. ff. hec autem tria hodie impio scisso studio in multis locis fit et maxime bonoie qui legat studij obtinere monarchiam. s. vtrum in festis et diebus dominicis liceat studere. Jo. an. dicit quod sic dum studium fiat sine sollemnitate non propter lucrum cum non sit opus servile s. cum sollemnitate puta in publicis scholis s. s. into. d. but. dicit quod cum praesentibus dandi ubi necessitas suadet. s. quia cum est tempus peritura vel de loco longinquum tunc s. studere etiam ad lucrum alias non nec in scientijs positivis qui ad lucrum vel honores tendunt s. in theologia et speculativis sic et addit Panoz. etiam in iure canonico cum sit theologia practicata quia tamen laborat in vinea domini et efficit per speculativum et abstractum a virtutibus non autem cultus domini vel officium per praemittere Panoz. enim est maioribus studere et metes occupare quam otium insequi vel in larvis vagari imo melius esset domi manere quam festa ecclesiarum propter dominas visitare ut no. c. i. de feriis. et. c. odi. et p. tecit. festivit. vras. xliij. q. i. ubi etiam videtur quod in corbanum duo minuta posuerat a salvatore omnibus praefertur quia dominus non ea qui offeruntur sed voluntatem offerentium respicit. s. ut deat diligens scholaris diebus feriat et alijs. quia non sufficit diu fuisse in studiis sed bene et laudabiliter vixisse comedendum est. xij. q. ij. gloria episcopi in finem. nec aliquis repente fit sanctus de pe. dis. ij. s. hec qui de charitate. et glo. in. c. cum ex levis de in inter. resti. et non potest quod modico tempore multum adiscere. xlvij. dis.

S. i. quis. ingenium in bene studendi incedit suppleat tempus. lxxvij. dis. monach. s. cum de tempore decerpitur mox s. docetur bene probitas quod plerique consuetudo non prestat. aduertat etiam dictum iuris consul. ff. de fideicomis. liber. m. l. apud Julianum ubi dicit si unus pedem tenere in sepulchro adhuc discere non qui vult servare etc.

Stuprum est illicita et gis defloratio quoniam iudicia committi dicatur nisi sit meretrice vel illicita concubina finitimo. l. ff. de concub. binatu i. si. Item committitur in pueris. ff. ad. l. Jul. de adul. l. stuprum.

su

Suarum. Regere supra porcarum.

Suasio accipitur i bona parte vel i mala. ff. de ser. cor. l. i. s. persuadere. et. l. de fur. et ser. cor. l. si quis.

Subgranda est una pars tecti uniuscuiusque domus qui incumbit extremis capitibus tignorum tectinalium ut. ff. de bis qui de se. vel effuso. l. si x. s. si prior ait. et alias de sub granda vel sub grandia.

Subrogare est aliquem in locum alterius substituere vel prestare ut officiales vel iudices alios subrogat et potest scribi. r. p. b. commutatio ut surrogare.

Subornatio est informatio facta paliquem de veritate tacenda et falsitate dicenda finitimo. Guilbel. de mon. lau. in cle. testibus de testi.

Subsignare est subscribere ut testes in chirographo solent signare et quidam notulas subscribere et quando subscribes se presentare dicatur et quando non est bono. glo. in. c. psypre rox in xbo subscripserit et re. eccle. non alii.

Substitutio est secunda pditional institutio. quia institutio dicitur prima gradus et substitutio secundus. et s. substitutiones infinitum de uno i alium potest procedere tamen omnis institutio qui fit per primam dicitur substitutio et secundus gradus. sic secunde nuptie dicuntur omnes qui sequuntur primas. et dividitur quia substitutio non alia est directa alia obliqua Et nota dicitur in xbo directum obliquum et coe. De directum est quod significat ut ille cui relinquitur vel i quem disponitur sua manu recipiat ut ex verbo instituo ut p. ff. de here. insti. Item illi heres esto ut ibidem item accrescat sibi xbo capiat et accipiat. s. ubi obliquum est quod significat

ut ille in quē disponitur vel cui relinqui-
tur de manu alteri accipiat ut ē verbum
restituō fa. l. instituta. ff. ad trebel. 7 per
to. ti. **Itē** volo ut qñ p fideicommissū p
hereditatis ē restituēda. l. pater. filiū s.
fi. ff. de i. i. **Itē** x bñ rogo rē. **Ex** bñ cō-
mune ē qd vtrāq significatiōez siue de
manu sua siue de alteri recipiat ut ē ver-
bū substituō sic in. l. cernio. ff. de vulga.
substi. hē cñ qñq directā significatiōē
qñq oblig. substituō directā dī cū nul-
lo mediāte quis capit hereditatē deficiē-
tis et directe efficitur heres ipi testatori
q instituit eū. insti. de vulg. substi. s. quo-
casu **Et** s subdividit qā alia ē vulgaris.
alia pupillaris. alia exēplaris. alia breui-
loqua siue reciproca. alia compendiosa.
Substitutio vulgaris. dī qz de vulgo 7
a qlibet fieri pōt dñ tñ s testamentum
facere. 7 ille ex testō capere possit. et s sub-
dividitur qz qdā est vulgaris expssa 7 q
dā tacita **S**ubstitutio vulgaris expssa est
q fit verbis negativis s modo tici? heres
esto et si heres ille nō sit vel erit. sep? be-
res esto. i. sit sic eū instituo te michi ticiū
heredē et si te noluerit vñ nō potuerit eē
heres sit heres sequus. **S**ubstitutio vulga-
ris tacita fit p verba affirmativa veluti
cū vero miles puberē et impubere heres
des instituit et cōmuni verbo eos substi-
tuit s modo sep. impubes 7 meni pubes
heredes esto te vel sūto qz vñ unanimiter in-
uicē substituto vel sic et in idē redibit pu-
berē sexū 7 impuberē heredes facō 7 eos
sibi invicē substituo. q substitutiōe colligo
qd si vñ nō fuerit heres vel si vñ moriatur
ali? insolidū fit 7 dī vulgaris qz fit a qli-
bet de vulgo siue sit in potestate siue nō
et dī tacita qz puberē tacite vulgaris im-
puberi substituit q substitutiō magis esset
pupillaris nisi ppter adiūctā. sed in milite
talis substitutiō pupillaris ē ppter priui-
legiū militie q substitutiō quātū ad pube-
rē vulgaris ē quātū ad impuberē pupil-
laris qmāz si pubes hereditatē adeat pro-
pte sua nō evanescit substitutiō pñs fēta
sed si impubes hereditatē adeat p par-
te sua nō evanescit cū ē substitutiō facta
priuilegiū expleverit pubertatē vñ sub exps-
sa pupillari pñnetur tacita vulgaris. ff.
e. ti. l. nā hoc iurē.

Substitutio pupillaris est que soli pu-
pillo 7 impuberi fit **Et** ē etiā duplex alia
expssa alia tacita. **S**ubstitutio pupillaris
expssa fit s modo iste fili? me? impubes
heres esto 7 si heres nō erit aut si heres
erit 7 infra pupillare etatē decesserit ille
heres esto vñ sic instituo michi in heredē
L. filiū meū pupillū 7 si nō erit aut si erit
heres 7 infra ānos pubertatis vel pupil-
lari decesserit substituō ei sepū h dī exps-
sa substitutiō quia in ea omnia verba exp-
muntur que exprimi oportet.

Substitutio pupillaris tacita **Est** hec
fili? me? impubes heres esto 7 si iste non
erit ille heres esto vel sic q quis michi he-
res erit sit heres filio meo. **Hec** dī tacita
qz verba qdam nō expssa hic tacite subin-
telliguntur q expmuntur in expssa substitu-
tiōe pupillari. **Nā** p hāc tacite intelli-
gitur qd si fili? decesserit in pupillari etate
ille q erit heres pti erit heres filio **Et** de
hētur ille pupillares substitutiōes solis
pupillis i pte parētum existētib? 7 ab
ipsis parētib? sūt p qd evidēt patz qd
nō a matre sed a solo pte sūt cū mē filios
nō habeat i pte. **S**z nūq substitutus
ex pupillari expssa repellit a mte pupilli
et substitutus ex tacita repellit a mte pupil-
li 7 succedit ipsi pupillo mē. **Itē** qui est
substitutus ex pupillari substitutiōe fit he-
res ipsi pupillo. **Ille** xō q ē substitutus ex
vulgari fit heres ipsi testatori. **Itē** pu-
pillaris tacita intelligit eē vulgaris expssa
q mē substituit pupillo. 7 s ppter privilegiū
mris. **Itē** eodē mō qñ qz pupillo vñ aliq
substituit ppter adiūctam psonam.

Substitutio pupillaris compendiosa. ē q
fit xboz cōpēdio q xba i pupillari exps-
sa sūt plixiora. **Et** ex s dī cōpēdiofa 7 hz
fieri s mō. **Instituo** ticiū filiū meū in
heredē 7 qñq decesserit siue filius sub-
stituo ei sepū vel sic. **Itē** fili? ipubes he-
res esto 7 qñq tpe decesserit ille heres
esto q substitutiō tñ locū hz i milite dī
i. l. pab? L. d. impub. et ali. substi.

Substitutio breuiloq siue reciproca.
Est q pñnet duas vulgares 7 duas pupil-
lares substitutiōes ut cū duo ipuberes i-
stituti a pte q hz eos i pte invicē sub-
stituti s mō. **S. et. L.** filios meos ipube-
res in instituo heredes 7 eos invicē substituo

Unde quia pertinet expressam pupillares
si aliquis predictorum decesserit in impuberi
etate mater impuberis decesseris omnino
repellit et succedit substituitur. Et hanc sub
stitutionem lex appellat reciprocam et omnes qui
tuorum expresserunt.

Substitutio exemplaris vel exemplaria
Est qui fit a parentibus utriusque sexus filio fu
rioso vel mente capto. Et dicitur exemplaris
quia fit ad exemplum pupillaris substitutionis
quia sicut pater prodest filio pupillo qui testari
non potest de herede. Ita prodest filio men
te capto vel furioso. Et fit hoc modo. *L.*
filium meum furiosum vel mente captum mihi
heredem instituo. Et si decesserit furiosus
vel mente capto antequam ad sanam mentem pue
nerit substituto ei tale filium suum vel fratrem
vel aliquem alienum si deficiat filius vel frater

Substitutio obliqua siue non directa Est si
dei promissaria et est illa que fit per fideicom
missum ut hic quicumque vestrum sine libris de
cesserit rogo ut eius portio ad suppositum pue
niat. Et quando quis instituit heredem et eius si
dei promittit ut quacumque possit eius heredi
tatem adeat et eam alteri certe persone cui et
quando testator voluerit restituat videlicet
tali die vel sub tali conditione si decesserit
sine filiis vel si forte in ea conditione fuerit
et testator magis diligat eum et ex testame
nto eius directo nihil capere possit puta quia di
recte et immediate capere non est quoniam est spu
ritus saltem modo aliquid capiat et persequa
tur ex hereditate vel totam ipsam heredita
tem. *vt. l. ad trebel. p. to. q. si. ff. e. ti. in
multis. l. i. in. c. R. a. n. u. c. i. R. a. i. n. a. l. d. u. s.*
de testa. Et nota quod in substitutionibus si
dei commissariis locum habet quater deductio in
directis aut non. *c. Si pater de testa. li. vi. v*
bi est causa et ibi vide glo. de his substitu
tionibus est glo. in. c. R. a. n. u. c. i. p. a. l. k. et in
fili. de vulga. et pupil. substitui. per to.

Substitutio heredis. *R. e. s. heres. substitui*
tur. Et nota quod in omnibus substitutionibus primo
precedere debet institutio sicut primo gradus
et postea poni debet substitutio ut secundus
hinc est quod dicitur institui primo heres et sub
stitui secundus. *vt. l. cum proponas. l. de here.*
institui.

Subbastari. est rem venalem proponi basta
supposita quod frequenter est circa predia que nunci
ant vel censent filio vacare et sic super ba

stationem plus offerenti debetur.

Subidiaria actio. *R. e. s. actio. substi*
diaria

Suopunctare legem est eam dare pun
ctis suppositis ut quando legem superflua inferius
punctat. ut habetur. *s. de leg. l. i. in. d. c. cel.*

Successio. quicquid fit de capite in caput
et quicquid de gradu in gradum secundum azo. in s. j.
de succes. edic. *L. i. ff. e. ti. l. i.*

Successio de capite in caput Est cum
deficiente primo capite liberorum oritur secundum
caput agnatorum et isto deficiente succedit
tercium caput cognatorum et cognatis defi
cientibus succeditur quarto ordine proinde
vir et mater vel uxor. *vt. l. in ti. vii vir et uxor*
aut. preterea.

Successio de gradu in gradum Est quando
plures persone sunt in eodem capite in diuer
sis gradibus una prior altera posterior non
priora repulsa spe vel repudiatione. sequitur
succedit. *vt. ff. de succes. edic. l. i. i. l. e.*
ti. p. azo. in summa. Et ad plenioris scilicet do
ctrinam successionum ab intestato sic est di
stinguendum aut dubium quodammodo descendentes
succedant ascendentibus aut quodammodo ascendentes
descendentibus aut quodammodo collaterales
collateralibus. Primo casu aut supponunt le
gitimi et naturales aut legitimi tantum
aut adoptiui aut naturales tantum. aut nati
ex illicito coitu ut spurci etc. Si legitimi
et naturales aut supponunt tantum filii primi
gradus aut ultiores. Primo casu aut om
nes emancipati aut omnes in potestate sunt ec
clesiastice veteri et nouo succedunt equaliter
sublata differentia sexus. *vt. l. xij. tabu. Et*
institui. de here. que ab intestato. defe. s. em
ancipati. l. de suis et legit. here. l. vlti. Et
aut. in successione ibidem aut supersunt
quidam emancipati et quidam in potesta
te. et tunc veteri digestorum vocabantur
emancipati de iure potestatis existentes in po
testate Et de iure civili omnes equaliter licet
diuersis iuribus vocarentur. l. de legit. be.
l. meminim. ibi Cum igitur potestatem filium
emancipatum etc. *ff. de bo. pos. l. i.* Sed cum
patrono. *s. honorum* In iure vero antequam
tunc eorum vocabantur etiam emancipati
cum suis equaliter ut in autentica. de be
redibus que ab intestato. defe. *s. Reli*
quum ibi. In illa. etc. Si vero super
sunt ultiores aut erant concepti videntur

eo de cuius hereditate agitur aut eo mortuo
Si eo vivente aut nascuntur eo iustitiae.
per quem coniunguntur aut possunt eos et clu
di si velit ille adire hereditatem quia procedit
eos in gradu. Sed si nolunt vel non possunt
quia moritur antequam adeant vocantur
ulteriores per eum coniuncti. Et si soli et eo
dem gradu vocantur equaliter si cum pa
tribus vocantur in stirpes iure veteri et no
vo. Idem si nascuntur mortuo patre quia
paria sunt eum non esse mortuum et repudi
are et eum mori antequam repudiat si non
erant excepti mortuo eo de cuius heredi
tate agitur nec prozio nec civili iure vo
cantur nec excludunt sequentes ut hec omnia
evidenter probantur. *L. de suis. et legi. be
re. l. Nepotes.* Et in antea. in successione ibi
dem palle et insti. de here. que ab intest.
defe. §. cum filio et in antea. de here. §. ab in
test. defe. §. Reliquum. palle. col. xi. et ff.
de iniusto. rup. irri. testa. l. Si quis filio.
Vane tamen hec intelligant esse vera non equi
tate tituli. *L. de hys qui ante ap. ta. l. unica*
et de cadu. tol. l. i. §. innotissimo eo casu qui
ius pererebat adulto filio. ut. *L. ad sena.
consul. orphi. l. vi. predicta procedunt si nascu
tur eo existente in potestate per quam coniunguntur*
Si vero sit emancipatus et nepotes repo
nantur. i. remaneant in potestate eius de
cuius successione tractatur. Considerato
iure civili antiquo preferuntur nepotes. Et
predictum de coniungendis cum emancipato.
liberis eius vocantur filii. Et tamen plegetur
filius quantum omnes nepotes ex eo nati ut ap
paret. ff. de coniungendis. cum emancipato. l. eius. §.
Inter ipsum. et ff. de ta. l. i. §. qui habeant
et. l. qui habet. et l. cum emancipatus. §. si
pater Sed iure novo autenticorum preferuntur
filii quia prores in gradu eius sublata sit iura
patrie potestatis. Et sic est correctus ille titulus
de coniungendis. cum emancipato. ut no. e. et. l. i. in prin. et
l. de suis. et legi. here. l. si. et antea. in succes
sione ibidem quod intellige ut ibi dicitur.
Quia titulus ille adhuc hodie manet sed
Ia. de Raven. alias de ravani sez qui ad
successiones ex testamento. Si autem mortuo
ascendente supersunt descendentes legitimi
tamen ut adoptivi. tunc si dantur in adoptio
descendentibus per lineam masculinam vel femi
nam non succedunt eis ex testamento et ab inte
stato exhered. tamen habent querelam. Si dantur

civilem in adoptionem aut moritur per ad
optivum testatus aut intestatus. Si testatus
regulariter nihil relinquere cogitur fallit in
casu si arrogatus sit ipse cui cogitur quod
tam relinquere ex potestate divini. per. ut. l.
papinianus. §. Si quis. ff. de inoffi. test.
Ista simpliciter dixit de. Et quid si erat
factus puer an debeatur sibi quarta dic.
ut no. l. de adop. l. si. Si autem moritur per
adoptivus intestatus aut sine legitimis
et naturalibus et tunc secundum omnes succe
dunt adoptivi. Aut extraneis legitimis
et naturalibus. et tunc reprobata quorundam
opinionem qui dixerunt pertrarium vocantur
etiam cum legitimis et naturalibus equa
liter Si tempore mortis reprobantur in po
testate hec probantur. *L. de suis et legi. be
re. l. si.* Tercio casu quando mortuo ascen
dente naturales tantum supersunt aut extraneis
tibus legitimis aut non extraneis. Pri
mo casu aut decedit pater testatus aut in
testatus Si testatus potest eos instituere in
vicia ut in. l. si. et in antea. ibi posita. *L. de
natura. libe.* Si intestatus in nichilum suc
cedunt. sed aluntur. ut in antea. de natu.
libe. §. Si vero. et. *L. de natura. libe. antea. l. ex*
Secundo casu qui non extraneis legitimis
filiis naturales supersunt. extraneis pa
rentibus aut non extraneis. Si extraneis aut
decedit testatus et tunc post naturales insti
tuere in solidum parentibus reliquendo suam
aut intestatus et non supersunt legitimis et
tunc succedunt in duas vicias ut in antea.
licet palle. Quarto casu qui supersunt spurii
aut tractatur de successione linee patris aut
matris. Si patris spurii ex illicito coitu
nati nulli succedunt in antea. Qui. mo. na. eff.
sui. §. vlti. Si matris. qui tractat de suc
cessione matris aut de successione coniunctorum
per matrem Si matris aut non est illius aut illu
stris Si patris viciis non illustris. Aut supersunt
spurii vulgo questiti Aut supersunt spurii in
cestuosi vel nepharum. Si sunt vulgo questiti
succedunt matris indistincte. ut. ff. ad turpi. l.
i. §. i. Et insti. e. et. §. Novissimo. si sunt in
scepti ex dampnabili coitu non succedunt
in antea qui mo. na. effi. sui. §. si. Si vero mater est il
lustris tunc aut extraneis iustis filiis aut non
Et dic ut. *L. ad sena. consul. orphi. l. e. si*
quod. Si vero de successione coniunctorum per matrem in
distincte succedunt et eis succedit. ut. ff. vlti.

cogna l. si spurius. et. leg. In hac parte.
S. do casu principali scz qñ agit qñt ascen-
dentes succedant aut supst pñ et mñ vel
mater tantum aut vñqz siml cñ frīb⁹ vñ
qz pñctis aut cñ pñctis ex altera pte tñ
aut supst aut⁹ vel aua vna cum frīb⁹.
Primo casu iure veteri pñerebatur pñ ma-
tri si filius fuit in potestate qz olim occu-
pabat iure peculij et qz erat agnatus mñ
vero cognata. vt. ff. ad turpil. l. vl. Itē
hec erāt tñ vera in naturali ⁊ legitimo pa-
tre. secus in naturali tñ quē nō hz i pñte
⁊ sic nō hz bñficiū. manumissorij. Itē se-
cus in legitimo. vt. ff. ad turpil. l. si patrē
hodie vero fili⁹ hz heredē ⁊ nō occupat
iure peculij vt in auct. d. here. que ab itest.
d. se. §. i. Itē sublata ē dñna agnatōis ⁊
cognatōis vt. e. ti. §. nulla. et ideo pñ et
mñ pariter vocātur. vt. l. ad turpi. i. au-
ten. defuncto scdo casu locū hz insti. ad se-
na. consul. orphi. §. i. qz hodie simul vocā-
tur importiones viriles vt in auct. de he-
re. que ab itesta. vñ. §. psequens. et i auct.
defuncto pñlle. Tercio casu pñertur pñ
⁊ mater frīb⁹ pñctis ex altera pte tñ
vt in auct. pñlle. defuncto. ⁊ c. Quarto ca-
su est opinio inter Bulgarū ex vna ⁊ mar-
tinū ⁊ Jobem pñib⁹ ex altera vt in iam
alle. auct. defuncto. Tercio casu principali
cñ tractat de successione collateralij aut
sunt fratres vñqz pñcti tñ et succe-
dunt. vt. ff. de suis. et legit. here. l. i. §. vl.
aut supst pñcti ex altera pte tñ vt vte-
rim tñ vel pñanguine tñ tñ aut supst
ex legitimo nati matrimonio aut nō Si
pñt tunc succedūt. vt. l. de suis ⁊ legit.
here. auct. post fratres. Si scdm aut sunt
pñcti p patrē tñ ⁊ nō succedūt vt i auct.
qui mo. na. effi. sui. §. filiū. Si pñtez suc-
cedunt etiā spurij vel ex vulgo qñti vt. ff.
vñ cognā. l. ij. aut supst vñqz tñ ⁊ pñā
guine tñ ⁊ tñc parit succedūt in bonis a-
le quesitis qz cognatio hodie ab agnatōe
nō differt vt in auct. post frēs pñlle. S3 in
bonis quesitis a pñe pñertur pñanguine
⁊ in quesitis a mñe pñertur vñqz vt. l.
de suis et legit. here. l. de emancipatis. Et
in hoc nō remanet illa lex incorrecta aut
supst vñqz pñcti cñ pñanguineis tñ
vel vñqz tñ ⁊ pñertur vñqz qñti
tis vt in auct. Itaqz. l. pñtia. de succ.

Nā duplici iure vñertur vt in corpe vñ su-
muntur aut supst fratres ⁊ filij fratris
et tñc succedūt eadē diffictōe suata vt ri-
qz pñctoz et nō pñctoz vt in auct. Les-
sante. l. d. suis ⁊ legit. here. dic vt ibi vl
supst etiā nepotes fratru vel vñterio-
res et tunc qz pñor est in gradu pñior erit
in iure auct post fratres pñlle. Pñ dy. cur⁹
fuit hec distinctio paucis p l. y. additis.
qui hanc ponit ad lēam. l. pñunia d suc-
ces. in auct. Itaqz pñlle. Et dat sup. c. au-
toritate de concess. pñben. li. vi. Ex dict⁹
de successione hereditaria talis oritur q
stio. Vñ qui pñerantur in successione in-
ter pueros fratris ex mñe tantū ex vna ⁊
inter pueros filie sororis patris vel pue-
ros filie fratris patris aut pueros filij so-
roris patris pñibus ex altera In hac q
stione incidens casus est talis quidam. b.
fuit frater ex parte matris tantum cuius-
dam. g. vxoris. b. idem. b. cum qdam. k.
famula sua generauit duas filias in statu
soluto de post pñerit. b. ch. k. matrimo-
nium et ipsa. k. in celebratione matrimo-
nij suas tenuit filias submantello fgit ex
hoc questio an iste filie sint legitime ⁊
possint succedere vl ne. Et rñdetur q sic
videlicet q sint legitime et succedunt
ac si fuissent legitime a pñcipio generati-
onis fa. §. dubitatū in auct. de incestuo.
nup. col. q. Quia lēari p subsequēs mñ-
monij habent omnes successiones quas
hñt illi q sūt ab initio legitimi et nales
ita dicit Bar. i. §. dubitatū pñlle. faē eti-
am. §. trib⁹ in auct. q mo. na. effi. sui in. x.
Reliquū col. vñ. vbi dñc bar. q tales sic
legitimi efficiunt pñmogeniti siue postea
alij liberi nascantur ex eodē mñmonio si-
ue nō et succedūt illis pñonis qbus succe-
dūt illi q ab initio legitimi nati fuerūt faē
ad B. l. Cñ quis. l. de natu. li. ⁊ insti. de
nup. d. fi. vbi al. sup. d. bo in dñctū cñ glo.
pe. Itē i. c. rāto in pñcipio q. fi. sñt legi.
Et ad questioez pñcipalē qz in casu pñti
pueri filie sororis pñis pueri filij frīs pñis
et pueri filij sororis patris sunt in eodem
gradu tunc filia frīs ex vna parte pñer-
tur in successione pueris supradictis pñ
hoc. l. de legit. hered. auct. post fratres
cum similibus vbi dñctur qñ defūct⁹ nō
reliquit fratrem vel sororem ex vñqz.

parente nec eorūdem fratris et sororis li-
beros extunc preferuntur in successione.
fratres et sorores ex vna pte et eorūde li-
beri et sunt in gradu viciniori quā pueri
supradicti scz filie sororis patris et pueri fi-
lie fratris patris et filij sororis patris vt
in auē. de here. ab intest. venienti. §. Re-
liquū. et. §. illud palam. Idē dicit bar. d.
salice. in auē. post fratres palle. et pbat.
L. de legit. here. in auē. post fratres. ij. v
bi hētur qd p^o frēs et sorores et eoz libe-
ros succedēt a pmo alij fm gradus suos
nam puer fratris ex vno parēre est in ter-
cio gradu p sanguinitatis sed supradicti.
pueri sunt in quarto gradu et qui vicini-
or ē in gradu pferuntur in successiōe ergo etc.

Suffragium. Est ppe patrociniū qd
pstat aduocatis aut p filium vel seruiciū
xij. q. ij. suffragia. Quōqz ponit p salario.
qd dberur aduocato. fm azo. L. d. suffra.
Quōqz est p sensus in scriptis redact^o. l. cū
dicitur ego. b. nomino. p. in p̄latū et sic su-
mitur de elec. c. pperuo. li. vi. Est etiā au-
xilium de p̄cationis p animabus factum

Et sic sunt quatuor modi suffragan-
di p animabus ad quos omnes alij redu-
cuntur scz oratio beatorū hoīm siue ami-
corū iunium elemosina. et sacramen-
tum altaris. vnde. Missa p̄ces dona iei-
unia quatuor ista. absoluūt aīas q̄s purgāt
de ciner ignis. de hoc vide glo. in. c. cū cre-
atura de cele. mis.

Sup. hec ppositio de suo significato si-
gnificat in iure p̄p̄thecationem et p hoc
si testator legat annuo decem sup tali sū-
do sensus est qd ipsum fundū p̄p̄thecat
p illo legato. et idem in p̄missione Nam
p̄p̄theca dicitur ab p̄pos. i. sub et thesis
positio q̄si suppositio Item dictio super
quōqz n̄ significat p̄p̄thecationē q̄n aliqd
impedit. d. gra. pcedo tibi decē annua su-
per tali re transferens in te dominium ex
hac cā p translationē dominij impeditur
p̄p̄theca vt in. l. pignus. ff. de re. iudi.

Item dictio sup quōqz ponit p de vt in. g.
sup spoliatiōe de or. cog. c. sup l̄is d. re
scriptis. c. sup eo de elec. et sic dicit allex-
ander. Cū sup est p d. etc. quōqz ponit p p̄-
ter vt notatur in dictis iuribus.

Suffragari. i. auxiliari Inde dicunt
suffraganei idest auxiliarij dyocesanoz

epoz de elec. c. suffraganeis vbi episcopi
dyocesani dicuntur archiep̄i metropoli-
tani et possunt eo t̄m p̄firmatio nondum
p̄secrato nec palliato de mandato eius p̄-
secrari vt ibi dicitur

Supinū habet duos casus t̄m actm et
ablatiū in ablatiū significat terminū
a quo vt minor natus vt in. l. ij. §. minorē
ff. de mino. Nam tps legis com putatur
a tpe natiuitatis vt a termino a quo. §. in
accusatiū significat terminū a d. quem.
Rō qz volūtas defuncti scz ei obtpari ē
termin^o ad quē et nec isto casu nec pcedē-
ti significat p̄dictionē quia nihil qd suspē-
di possit subest Supinū ergo i viroz ca-
su scz accusatiū et ablatiū sumptū d. se
solo non ingrat p̄dictionem nisi addat
ei verbum vel participium futuri tempo-
ris vt venturus vel iturus. Tunc ei ex ad-
iuncto qd p̄tinet euentū p̄dictionē signi-
ficabit §. nō ex suo p̄prio significato quo
t̄m significat terminū a quo vel ad quem

Supficiales edes. Sūt q̄ in solo p̄du-
cto vel empto sunt posite quāsi p̄p̄inqui-
tas seu p̄p̄ietas civilis et naturalis iure ei^o
est cuius est solum. vt. ff. de supficie. l. ij.
vel edificia sup soli faciem facta puta qz
dominus soli ex locatione p̄cessit sup so-
lum suū edificia fieri.

De supficie in rem actio. Re. s. de ac-
tionibus.

Supeller. Est domesticū p̄fissimilis
instrumentū in quo p̄tinetur mense cibis
sephalia subtellia cultra. Impiria vasa
ozaria aquaria pelues aquaria traba va-
sa estuaria vulgaria. i. ad certum officij
attributa et cetera instrumenta dom^o vt
scribit p̄ponius dicitur aut supeller vt
labeo ait quia hī qui in legatione mitte-
bantur secū suppellectiles deportabant.
vt in. l. labeo. ff. de suppel. lega. que aut p̄-
p̄bendantur sub vocabulo suppellectil^{is} de
terminat bal. in. l. in legatis. L. de lega.

Supplicarij dicuntur qui ob aliquod
delictum enorme in publicum deuoluun-
tur erarium que deuolutio dicitur bono-
rum publicatio

Supplicatio est petitio venie prioris
erroris vel est quedam benignitatis ip̄i^o
superioris imploratio. Et ponitur tres
differentie int̄ supplicatiōz et appellatiōz

vt in glo. iij. c. ex. litteris. de in integ. re
sti. Et sumitur ibi supplicatio stricte p ea
que porrigitur aduersus sententiā q̄ peri
tur reuocari q̄uis alias capiat large p
qualibet p̄cum porrectiōe. Et ponit Bu
tri. quartā dīam quia non licet tertio ap
pellare sed bñ licet tertio supplicare quas
dīam Jo. an. quez sequit̄ Bar. reprobat
dicens Bur. errasse qz si intelligit̄ q̄ post
duas supplicatiōes tertia admittit̄ tunc
est contra casum. l. si aduersus. l. de p̄ci.
impa. offe. si secūdo intelligit̄ q̄ post du
as sentētiās latas in causa appellatiōis
liceat postea loco tertie sentētie facere su
pplicationē. Item falsum est quia qñ non
licet tertia vice appellare nec licebit sup
plicare. Illia dīa licet ī appellatiōe a sen
tentiā diffinitiuā secus tñ interlocutoriā
non fit necesse exprimi causam aliq̄ tamē
supplicatiōe necessario apponit̄ causa sal
tem colorata alias supior non debet ad
mittere supplicationē. Item differūt qz
solus p̄nceps supior concedere habet su
pplicationē sed appellatio etiam fit ab in
feriori.

In surreptio est repentina. et festina alio
cuius falsitatis suggestio. et dicitur a sub
et repo. de hoc notatur in. c. sup. litteris
de rescriptis.

Suspensio excoicatio et exiliū differūt
quia potest suspensus sine peccato coica
re alijs hoibus et alijs sibi secus in excoica
tione et exilio que tamen differūt inter se
quia excoicatus potest manere in ciuitate
te licet p̄inetur hominū cōione sed in ex
lium missus expellitur tam a ciuitate q̄ a
cōione hominū vt suspensus celebrans p
petuo deponi debet. c. vt clericor. de vi
et ho. cle. et. c. clerici. et latores. de cle ex
cō. ministran.

Suspensum dicit̄ id qd̄ excedit domos
vel vltra eas extenditur. qd̄ si ceciderit et
alicui nocuerit vel damniū intulerit ī via
publica eunti tenebit̄ dñs domus illius
de qua damniū illatum est. vt. ff. de effu. et
eiet. per totum.

Suspectus dicitur qui non ex fide ad
ministrat. vt insti. de suspes. tuto. §. sus
pectus.

Suus quis dicat̄. cum dicitur quis p
sequi iniuriam suor. vide in. c. de cetero.

de test. et in. l. si femina. l. ad turp. naz
dicitur ille qui etiam admittit̄ ad successi
onem ab intestato siue iure agnationis si
ue cognatiōis. de quo etiam in. l. negāda
l. qui. accu. non pos. canonisatā. iij. q. xi
c. neganda. Bal. et moderni dicunt illum
esse suū pro quo potest quis agere sine mā
dato cum sola cautiōe de rato. vt sūt oēs
agnati cognati filij liberti patroni et cetera
contra quos non potest quis compelli te
stificari in causa criminali vt notat̄ in. c. d
cetero palle. Item aliter capit̄ cum quis
dicitur esse suus. id est. siue mentis vel apd
se. vt in. l. fulcim. §. adeo autē latitatio
ff. qui. et cau. in pos. Et est ibi pulcer mo
dus loquendi q̄ furiosus ebrius dormiēs
pupillus et c. dicitur non esse suus nec pā
titur venditiōe alias vendicationez de
qua ibi. nam non se occultat qui suus nō
est. vt in. §. adeo palle. Item suū est ver
bum ambiguū ideo dicens suū non eē ad
ficere debet neqz sibi cōmune. ff. de. x. sig
l. pupillus in fine et c. et sic qd̄ cōmune ē me
um dici potest. vt. l. fuit electionē. §. adeo
ff. de lega. i.

Ta bellari

Tabellio est publica
p̄sona sacramento astri
cta in ciuitate vt ratio
nes et acta in formā pu
blicam redigat a p̄nci
pe ad hoc officium de
putatus et p̄firmatus. Vel sic est p̄sona
publica habens officiū scribendi iurum
ta super contrariis vel alijs rebus ad fa
ciendū fidem super eisdem. Et tabellio
natus officiū per hñficiū subtractionē ap
pellatiōe postposita interdici debet cleri
cis in sacris ordinibz p̄stitutis. c. sicut. l.
ne cle. vel mona. Et dat ibi glo. rationez
quia genus negatiōis est. Et finalit̄ tenet
glo. q̄ in causa ecclesiastica vel spūali po
test exercere officiū. vt. c. quoniā. de pro
ba. et. xvij. q. ij. multoz. Item tabellio
debet esse requisitus et rogatus vt in spe.
de instrumē. edi. §. ij. x. sed pone. et. §. iij
in p̄ma colūna vt est glo. in verbo requisit

ris in ele. romana. de iuretur. Item tabellio compellitur conficere instrumenta si rogetur. sed pone mandato superioris non vult conficere quid erit. Respondetur quod priuatur officio tabellionatus. *fm Bal. in l. prouidendus. l. de postul. Et est ratio quia est seruus publicus hoc tamen limitatur nisi una cum officio notariatus habeat aliud officium annexum et illud per quod quoniam exercuerit. tunc enim inuitus rogari non potest. Casus est vnicus et singularis ut ibi notat angelus. in. l. i. l. de tabul. li. x. Sed queritur utrum tabellio quicunque vult possit renunciare officio tabellionatus. Respondetur quod non ratio quia nemo potest renunciare suo officio nisi in manus superioris concedentis. l. legantis. ff. de offi. presi. c. admonet. de renunc. et. c. quod in dubijs. e. ti. Baldus ad hoc inducit. l. filius. ff. de fur. Item queritur an tabellioni cui tpe rogatus fuit solutus de mercede confectionis instrumenti debeat iterum solui quando pars velit habere copiam instrumenti. Respondetur quod sic. Glo. e. notabili. in. l. si. s. exemplaria. l. de p. ag. in re. li. xii. quod est menti tenendum *fm Lud. de rbo. quia quotidianum. cetera quod plura. vide. s. de. y. et. n. Et quod personis equiualeat tabellioni fide scriptis adhibenda est glo. in verbo duos viros in. c. quoniam contra falsam. de pba. Et nota licet sacerdos non debeat exercere officium tabellionatus. sicut testis. tamen si conficere valeat *fm Bar. in. l. vniuersis. l. de eden. s. pone sacerdos scribit legatum sue ecclesie ut tabellio an talis scriptura valeat et probet Respondetur quod sic. c. cum inter nos. de re iudi. vbi determinat Job. an. Et probatur quia potest esse testis. c. raynarius. de testi. non obstat quod pater non potest conficere instrumentum pro filio ut est glo. singularis. l. impuberis. s. i. ff. de falsa. quia non est eadem ratio in patre et sacerdote. Item punitur tabellio qui accipit aliquid etiam a sponte solvente ultra proprium salarii *fm Bal. in aut. sed hodie. l. de epis. et cle. Item scribens falsum instrumentum inunitatis debet puniri pena ignis. Casus est in. l. i. l. de emu. concess. li. x. Et scribens minutum instrumentum perdit manum. c. impialem. s. scriba. de p****

bibita aliena. p. Friderich. Item scribens instrumentum usurarium est periturus et non potest amplius conficere. Et potest puniri infamis *fm Hosti. in sum. de usuris in fi. s. si. s. quid de notario et Archi. de hoc. xxxviij. dis. c. sicut.*

Tabularij etiam *fm Accur. sunt qui faciendis publicis instrumentis publice prestant in singulis civitatibus. Re. s. Scribe. et. xvi. q. iij. s. potest. ad fi. et. l. v. tabula. li. x.*

Tabernarius dicitur qui tabernam exercet vinum vendens.

Tabule testamenti indeuocate sunt que ante chartarum usum in tabulis tam testamenta quam epistole scribebantur quatuor portitores tabellarum vocabantur *fm Jbi do. li. v. Et tabule testamenti proprie sunt testamentum editum in scriptis signatum et perfectum. Sed abusiue etiam illa testamenta vel tabulas appellamus que falsa sunt et viciata fm Jbi. in sum. l. de tab. exhiben.*

Taciturnitas est quicquid habenda per confessionem etiam quicquid tacitum habetur pro expresso. ff. si cer. pe. l. cum quid. et. c. gratum de offi. dele.

Tacere hoc verbum de se nec significat consensum nec dissensum sed tenet medium. Unde nota quod est dare consensum dissensum et medium quod non est consensus nec dissensus vel aliter nam habemus velle et nolle et medium quod non est velle nec nolle. Nam velle est consentire. nolle est dissentire siue resistere per motum animi. unde in vtriusque. s. velle et nolle est motus animi ad hoc quod vult vel non vult id est. resistit. Sed non velle siue non nolle est cum nullus est motus animi ad vnum vel ad aliud pro vel contra. fa. l. i. in. s. scientiam. ff. de tributa act. vbi dicit **Dulpi.** scientiam hic eam accipimus que habet voluntatem sicut ut ego puto non voluntatem sed patientiam. Non enim velle debet dominus sed non nolle. Si igitur sciret et non protestatur et non contradicit tenetur tributaria actione. Si vero dissentit non tenetur illa actione. tenetur autem si consentit etiam si non consentit si tamen non dissentit ut ibi dicitur. Sequitur ergo quod tacere de se nec consensum nec dissensum significat. Quicquid autem

lic qñ significato aliñ de sumpto quis p
habili medio pcludit tacentē pſentire vel
dissentire. verbi grā facta locatiōe predij
rustici vsq; ad annū finito anno tacente
locatore pductor remanet in fundo pclu
ditur legati rem recōduxiste p alio anno
Et si pma locatio erat ad maius tempus
puta qñquēniū. Secūda videtur facta tñ
tum pro illo anno. In predijs etiam vz
banis videtur facta noua locatio sed aliñ
qñ in rusticis quia tñ pro emptore quo ibi
habitāt nisi prima locatio esset facta in
scriptis quia tñ secūda non videtur fieri
eo q nulla scriptura inuenit que videtur
requiri sicut in prima. l. Itē queritur. §.
si. ff. de loca. et pduc. Patet ergo ex hoc
q tacens habet p pſentiente. Ratio sumi
tur ex sciētia et patiētia inhabitatiōis. sz
ibi facta locatiōe ad annū si in fine anni
locator efficitur furiosus et eo existēte fu
rioso āno finito pductor remanet dic ter
q pductio nō renouat. et sic tacere nō si
gnificat pſensum. l. cū ad certa. ff. locati.
q nō pōt pcludi in furioso pſensus. Cer
tum enī est q nō bz pſensum saltem vali
dum ad disponendū min⁹ ex patiētia sua
pcluditur. Et licet ex parte pductoris re
manentis bñ pcludatur pſensus nō tamē
sufficit ad ptractū nisi pcurrēte pſensu p
oris locatoris qui nō pcurrit ppter furo
rem. Itā pater p dote dotalitio nomie si
lie pōt agere si filia nō dissentit et si filia ē
furiosa potest agere q tunc nō dissentit li
cet etiam nō pſentiat. l. ij. §. volūtate. ff.
solu. matri. Nec obstat tex. ibi dicens q
creditur pſentire qz debet intelligi q ve
risimile est q pſentiret si furiosa non esset
vel censetur pſentire quo ad effectus qz q
ad materiā illius. §. Idem est effect⁹ fili
am nō dissentire et eaz pſentire cū vtroq;
casu pater agere possit licet q ad rei veri
tatem non pſentiat nec dissentiat. Itē
res aīo furandi surripitur tacenti et pone
absenti hoc tacere nō significat pſensum
nec dissensum quia nihil mouet animum
ad pſensum vel dissensum et tamen hoc nō
impedit furtum cōmitti licet furtus dica
tur ptractatio rei aliene dño inuito. sed
sub audi vel non volenti. patz quia furio
so dño fieri potest furtus licet vere inuitus
non sit sed vere nō volēs ē. nec obstat. §.

vetare in. l. qui phas. ff. de fur. vbi dicit
vetare dicitur quādo pſentit vt sup de fi
lia furiosa qz vetare videtur quo ad effe
ctum vt dñ q reuera dissentit dissensu ge
nerali quo quilibet vult res suas retine
re et non surripi et dissentit sibi eas aufer
ri et iste dissensus qui semel fuit in aīo sz
videtur pſenerare. Et q absens dormiēs
ignorās furiosus dissentire videtur diffi
su gñali et veniēte casu piculari habetur
p picularit dissentiente et sic in furto ne
cessario nō requirit volūtas vel dissensus
sed sufficit nō cōsensus vt patet in semp
furioso et in infante qui nunq habuerūt
motū animi in dissensum. Itē si frater vn⁹
rem cōmunē cum alio frē suo ipso pñte et
tacente donat vxori sue. l. donantis alter
frater tacens videt cōsentire. Et sic valz
donatio p parte illius tacentis et non p
parte donantis qz inf virū et vxorem ē vt
in. l. si seru⁹ cōis. ff. de dona. inf vi. et vx.
Item si sciente creditore et tacente debi
tor vendit pignus nō ideo videt creditor
pignus remittere. l. sicut. §. nō videt. ff. q
bus mo. pig vi hypo. sol. qz ex illo actu nō
potest inferri pſensus creditoris in iur vi
gnoris nec ex illo actu ius creditoris ledi
tur. Itē si vendis fundū in q habeo ius
seruitutis paritate rationis.
¶ Tacite intellectū diuersimode capit
in iure. s. p modū dispositiōis pditionis
vel aliñ put ex diuersificatiōe significa
ti vel causa pcludit. vbi grā. in contractu
societatis facta puentione q vn⁹ socior
habeat duas ptes lucri. Intelligit etia
tacite q habeat duas partes damni et sz
tacite intellectu capitur p modū disposi
tionis seu puentiōis vt in. §. illud. insti. d
soci. Et sumitur significatū ex equalimē
te paciscētū in tacito et expſso. Itē ibi
concedēdo aquebauitū intelligitur conce
di iter ad illum. Et hoc tacite intellectu
sumitur etiam p modū dispositiōis sz nō
pncipalit sed accessorie seu pſecutine vt
in. l. iij. ff. de ser. rup. pre. Ratio qz in iti
nere nulla est vtilitas nisi in qrum deser
uit ad aquebauitū. Itē ibi pmitto puz
filie vel fructum fundi intelligit si nascat
l. i. in fi. l. quondā. l. interdum. ff. de. v.
obli. quia nisi nascantur nihil est in lega
to vel conuentiōe et sic vtilis esse non pōt

Item ibi debitum sub condicione acceptum fertur simpliciter intelligitur tacite si conditio debiti extiterit quo ad effectum acceptilationis non quo ad dispositionem. ut l. sub condicione. ff. de accepti. Item ibi promitto tibi. x. intelligitur si petieris non per modum condictionis sed per modum ammonitionis et interpellationis ut ante non sim in mora postea sic. l. si cum petieris. ff. de verbo. obli. iuncta. l. mora. ff. de usury. Ratio quia debitor non est in mora retinendo debitum volente creditore sed eo invito quando fit interpellatio. Item ibi patronus operas stipulatur a liberto simpliciter intelligitur cum fuerint indite que adiectio requiritur in operis sicut in alia stipulatione intelligitur cum petieris et est ratio quia patronus stipulatur operas ad utilitatem suam.

Tacite in esse multipliciter contingit. x. g. conuenio cum depositario quod pro amissionem rei depositae non agam contra ipsum. In ista conuentione tacite inest vel continetur remissio. qui si per dolum perdidit agere non possum depositi. Sed po no facio conuentionem quod non agam de dolo dicitur. x. quod non valet conuentione. et sic valet tacita remissio et expressa notat. l. si unus. §. illud. ff. de pac. Et sic expressio eorum que tacite insunt nihil ibi operatur. Ratio quia expressus aliter significat quod in primo casu significatur remissio doli non simpliciter sed prout continetur in obligatione sine actione depositi. Ideo pro dolo non potest agi actione depositi sed alia actione scilicet rei vindicatione quia dolo desit possidere vel actione de dolo. Sed in secundo casu dolo simpliciter remittitur. Et sic si conuentione teneret non posset pro dolo agi aliqua actio et sic remaneret impunita. ideo non tenet conuentione quia daretur occasio delinquendi. ut. l. conuenire. ff. de pac. do. Item ibi concedo rem precario simpliciter tacite intelligitur quod durat donec volueris siue reuocaueris. l. i. de precario. ff. Etiam morte mea non finitur. l. iij. ff. locati. quia in precario simpliciter concesso intelligitur voluntas scilicet quod per voluntatem contrariam siue reuocationem non perseveret et quod perseveret donec reuocetur sed morte non reuocatur igitur

perseuerat. Sed quando conceditur quod durat concedens voluerit tunc significat quod durat quod durat voluntas adest. sed morte quis desinit velle adeo tunc finitur precarium. Item ibi iudex condemnat quem pena capitis siue deportationis ad quaz tacite sequitur pena ademptio bonorum. Po ne condemnatus appellat pendente appellatione moritur ipsa pena principalis tollitur et etiam accessoria scilicet ademptio bonorum. Tunc morte illius pena principalis scilicet deportationis tollitur et etiam accessoria scilicet ademptio bonorum. ut in. l. ij. §. si pen. app. mors interue. Ratio quia tacitum intelligitur accessorie et consecutiuo modo sublato principali expresso aufertur et accessorium. Sed duobus exprimuntur que ambo principalia sunt et ad sublationem unius non aufertur aliud sicut dum pena imponitur in duobus factis utriusque est eque principale. Alii dicunt quod etiam in isto casu pena ademptio tollitur quia expressio ut dicitur non sit nisi ad maiorem declarationem. Etiam pene in dubio sunt moliente. de pe. dis. i. §. pene. licet forte secus in usuris. Est tamen in arbitrio iudicis cuius mens attendi debet. quia secundum eius mentem vel arbitrium morte finitur vel non. Item ibi lego alicui simpliciter intelligitur presenti die. Et si exprimo in presenti die tunc significat quod verba sonant scilicet quod presens dies isti legato apponitur. Et hec expressio si illud non esset nihil operaretur aliud quam tacitum nec aliud tacitum quam expressum. Sed ex clausula postea appositae scilicet legata quibus dies non est appositus volo solui annua bina trina die aliud significatur i tacito aliud in expresso. quia ex tacito cui clausula appositae non est vel dies ex clausula secuta debetur annua bina. In expresso ubi dies est appositus dicendo presenti die ad ipsum legatum predicta clausula non refertur quia isti legato dies est appositus ubi autem tacite intelligitur non est appositus licet idem operaretur si aliud non sequeretur. Sed si dicat legata quibus apposui verbum pure volo solui post annum tunc operatur quod legatum relictum pure hoc verbo expresso debeatur post annum ut legatum simpliciter relictum debet statim

quia hec est mens testatoris significata ex
verbis. Item ibi lego tibi pure. intelligi
tur si volueris hoc tamen non facit legatum
condictionale nec impedit transmissionem
legati si legatarius ante moritur. et tamen
exprimendo hoc in legato dicendo lego ti
bi pure si volueris legatum est condicio
nale. l. si ita exp. ff. de condi. et de
monstra. Item ibi filium meum exheredo
intelligitur tacite conditio si heres adie
rit. Sed pone quod hec conditio exprimat
dicitur. et exheredatio viciatur. l. si quis.
ff. de here. insti. Ratio finis doct. quia aliter
intelligitur et aliter exprimitur. Nam in
telligitur quo ad effectum scilicet ut ex he
redatio habeat effectum si heres adierit. non
autem intelligitur quod exheredatio sit condi
tionalis. sed quando exprimitur tunc re
fertur ad dispositionem et sic exheredatio est
condicionalis. ideo viciatur quia est actus
qui non recipit conditionem p. c. actus legi
timi. de reg. iur. l. vi. Et est ratio diversi
tatis in legato et in exheredatione quia ve
rissimiliter non videtur testator in legatum
velle facere p. dictionale per expressionem illi
us conditionis. si heres adierit si appona
tur illa. Secus in exheredatione quam testa
tor videtur velle facere p. dictionalem dum
apponeat p. ditionem talem ut magis restri
gatur. sed per appellationem p. ditionis vi
ciatur lege positiva. ideo non valet con
ditio ergo expressa ad dispositionem viciatur
sed tacite intellecta ad effectum non viciatur
et etiam quando apparet de mente expri
mentis quod per expressionem vult aliud signi
ficare scilicet facere actum p. dictionalem
qui non est p. dictionalis ex tacito intellec
tu tunc actus est p. dictionalis quia expri
mens hoc vult qui ad hoc p. ditionem expri
mit et sic tunc legatum relictum si heres
adierit est p. dictionale. Et verissimile est
quod p. dicio exprimat sic intelligitur ad ma
iorem declarationem. Et sic licet actus non
recipiat p. ditionem per illam tamen expri
sionem non debet viciari quia solum quod
tacite inest exprimitur. Et lex positiva non
admittens p. ditionem videtur intelligi et
p. ditione extranea et non de illa que inest
que exprimitur ex abundantia. Sic etiam ex
heredatio potest esse p. dictionalis quoniam te
stator sic voluit sed quia non recipit p. di

tionem viciatur. Etiam acceptilatio erit
p. dictionalis propter voluntatem accepti se
rentis. sed quia etiam non recipit p. ditionem
viciatur. Et ita in his debet attendi mens
disponentis et servari quod vult et putat vult
nisi ubi lex positiva hoc impedit. item ibi
iudex dat tutorem pupillo simpliciter intel
ligitur tacite quod ministret si satisfecerit.
Sed pono quod iudex in dando tutorem hoc ex
primat dicitur. et valet datio et eo mo
do intelligitur quo exprimitur. l. muto. ff.
hanc autem. ff. de tuto. et hec lex facit pro
predictis. Et est ratio huius legis quod veri
similiter exprimitur sicut intelligitur in dubio
hoc iuncto quod si facere p. ditionem actus vici
atur. quod non est dicendum in dubio maxime
in hoc casu propter periculum quod pupillo imi
neret si tutoris datio non teneret. Item
ibi p. mitto. x. simpliciter intelligitur tacite
quod solvam cum petieris dicitur. et quod idem
significat nec aliud operatur. ut. l. si cum pe
tieris. ff. de verbo. obli. quia etiam intel
ligitur sicut exprimitur nec habet aliud
significatum quod expressum ex eodem modo intel
ligendi. Sed ibi lego illi si capitolium ascen
derit hec p. dicio tacite p. tinetur si volue
rit quia volens ascendit et tamen exprimens
hanc p. ditionem aliud operatur quia legatum
viciatur quod non viciaretur ex tacite intel
lecta. l. nonnunquam. ff. de p. di. et demonstra.
Et est ratio quia aliud significat conditio
si ascenderit et si voluerit nam legando sub
p. ditione expressa si voluerit legatum ponitur
in sua libera et mera voluntate. Ideo vi
ciatur per legem positivam statuentem quod le
gatum non possit poni in libera voluntate.
Secus in illa p. ditione si ascenderit siue li
bere volens siue non tamen p. dicio imple
tur et sic de alijs exemplis.
¶ Tacitum proprie et vere dicitur quod nulla
tenus est expressum. Et hoc in iure nihil
significat eo quod non est significatum eius nec
apparet. Dicitur in iure expressum quod aliter
quod verbis expressum est nam inter modos si
gnificandi verba obtinent principatui. ideo
verbis expressum dicitur vere expressum
et quod dico verbis idem dico scriptis quia
illa continent verba. Aliter autem expressum
quod verbis dicitur tacitum ad deam expressum
verbis et hoc est tacitum iure quod non est exp
sum verbis. Verbi gratia. Quamvis doli

vinum non exprimitur quod reddatur vinum eiusdem bonitatis hoc tamen tacite intelligitur. l. cum quid. ff. si cer. pe. Et sumitur ratio ex natura mutui cuius est quod res reddatur que eadem in valore cum mutuata esse censetur. hoc est si est eiusdem nature et bonitatis hoc tacite intellectum idem significat et operatur ac si esset verbis expressum l. cum quid. palle.

Etaxare est idem quod estimare.

Eanquam est nota similitudinis. c. solite. de maio. et obe. Aliquando nota veritatis. c. ex parte. de sponsa.

Ealis. id est. ille. l. de sum. tri. et fide catho. li. i.

Te

Theatrum est locus in civitate communis et publicus ad spectacula. et dicitur a theozando. id est. inspiciendo ut in foro vel pallacio communi.

Tecta sarta alias sacra dicuntur tecta integra.

Tegule sunt lateres. differunt tamen. quia tegule dicuntur a teco quasi tegeres et non sunt cocte sed ligna sub lateribus posita pro eorum sustentatione. Sed lateres funduntur ex lapidibus et archilla et coquuntur.

Telum non dicitur tamen quod ab arcu mittitur sed etiam quod a manu eo quod in longum mittitur ergo lapis lignum ferrum nomine teli continentur. lex. est insiti. de pub. iudi. §. teli autem secundum Gajum in interpretatione legis. xij. tabu.

Thelon grece. tributum dicitur latine. Unde teolonium idem est quod tributum. Et etiam dicitur locus in quo exigitur.

Teolonarius dicitur qui exigit teolonium.

Tebulentia est ebrietas. l. unica. l. si quis impa. male.

Templarii sunt preceptores vel commendatarii et persone religiose ut cle. i. de religi. domi. et cle. cum ex eo. de sen. exco. p. Jo. ban. an. in rubrica de regula. et. c. ecclesia sancte Marie. de consti. tales deputantur ad administrationem ecclesiasticam. Et sic possunt agere et defendere iura ecclesie ut cle. i. de rescrip. Et possunt etiam esse persone incognite et de longinquis partibus. c. cum deputati. de iudi. Et quicquid eligunt et bene

ecclesias parrochiales et sic auctoritas diocesani debet influere. fa. c. vnicui. de capel. mona. li. vi. Et nota in dicta cle. i. de rescrip. quicquid non habet ecclesias parrochiales et sui maiores habet eos deputare et instituere preter consensum diocesani. Et secundum Innocentium in dignitate comparatur institutoribus. c. quibusdam. de fidiussio. quia instant negotiis sibi commissis vel etiam comparant visitatoribus siue vicariis missis a superioribus ad aliqua officia exercenda. et sic queritur quis debet preferri in agendo pro ecclesia inter templarium vel preceptorem et deputatorem eius. Sic est distinguendum aut agitur de subiectione ecclesie sic ad maiorem pertinet defensio potest tamen inferior assistere iudicio c. expoluit. de dila. verbo. p. Anno. aut agit de iuribus et bonis ecclesie. hoc dupliciter aut ecclesia est subiecta quo ad bona et ad preceptorem ipsi superiori qui pro libito potest ferriorem removere sic iterum superior preferendus est aut non est ei subiecta quo ad prelatum videlicet quia perpetuus est nec ad libitum remouibilis sic inferior in agendo preferendus est maiori quia commodum ad ipsum principaliter spectat. ar. §. b. d. u. §. p. lam aut. q. q. vi. et. l. i. §. in propria causa. ff. qui appel. sit. et si inferior talis est idoneus ad defendendum alias superior agit. c. licet. c. ex transmissa. de fo. compe. hoc not. doc. in dicto. c. cum deputati.

Tempus primum est quod primum currit diebus feriatis et non feriatis siue in presentia siue absentia sit copia iudicis vel non. l. d. p. scrip. lon. temp. l. si.

Tempus vero utile non currit diebus feriatis et absentie et diebus quibus non est agendi copia. Et istud est multiplex. scilicet. primum utile. et utile quo ad sui principium tamen non quod ad progressum et c. ut in glo. cle. vnicui. de integ. resti. ubi glo. remittit. de process. preben. c. q. et. c. quod diversitate in si. vñ tempus datur ad eligendum vñ quia non currit impeditis. de elect. ne pro defectu. de hoc vide Goff. in sum. de elec. §. h. p. s. x. p. cor.

Tenor litterarum est idem quod sententia litterarum. Re. s. Omnia litterarum. Sed tamen tenore litterarum dicimus recte tenore textus quoniam si tunc scribat vñ tenor de ipsa sententia litterarum licet theoricè plurima scribantur.

Tepidariū est idē q̄ balneum a tepore aque nomē trahens.

Tergiuersator dicitur qui in uniuerso ab actione recedit quasi tergū vertens vt in c. vlti. de collu. detegē. in glo. iij. et ibi nota. Et dēnt tergiuersator p̄uicator et calūniator. vnde nota bonos versus tergiuersator desistit p̄uicator verū occultat profer calūnia fallum.

Tergiuersari est in totū ab actione desistere et dorsiū p̄tere. ff. de aboli. et in glo. palle. in. c. vlti. de collu. detegē. Et hoc cū sit inordinate est absq̄ vicio p̄mo si in accusatiōe p̄cessum cognouit eē fallum in quo accusabat et sic pari p̄sensu se absoluit accusator et reus. Secūdo si p̄nceps ad quem p̄inet cura non cōis q̄ accusatiōe intenditur abolerit.

Tergiuersatio quāq̄ est p̄sucia vel calūditas qua quis inducit aliū vt desistat ab eius inquisitiōe et sic capitur in. c. vlti. in glo. palle. Quāq̄ etiam ē frustratio delusio vel collusio.

Termin⁹ pemptorius obtinere debet t̄m tempis q̄tum tria ē dicta nisi aliud exigeret iusticia. vt in. c. dilecti. de dila. i. glo.

Termios primi aliquis trāsgredi quāq̄ modis p̄r. Primo cū parrochianū alterius ad sepulturam admittit. Secūdo cū alterius subditū excoīcat vel interdicat.

Tertio cū alterius parrochianū ad penitentia recipit. Quarto cū fidei p̄trarium p̄dicat. Quinto cū terminos p̄cessionū euellit. c. i. de sepul. in glo.

Territorij est vniuersitas agroꝝ iuxta id est. intra fines cuiuscūq̄ ciuitatis ab eo dictum q̄ m̄gratus eiusdeꝝ loci inter eos fines terrendi. id est. amouēdi vel submouendi ius habet. ff. de verbo. sig. l. pupilus. §. territorij. alibi ponit pro diocesi xvi. q. ij. c. i. de consti. c. ij. li. vi. glo. in cle. ne rhomani. de elect.

Testes sunt q̄s ante iudiciū quisq̄ sibi placitat et allegat ne possit libꝝ aut dissimulare aut subtrahere se vnde etiā legatij appellant. Itē testis est rei geste. p̄bator. Sed testis cogendus est qui ad testimonij faciendū cogit dicant q̄ testes qz testimonij adhibere solent sicut signatores q̄ testamentū signant fm̄ fido. li. v. Itē antiquitus sup̄lites dicebant eo q̄ sup̄

statu cause p̄ferebant n̄sc parte nōis ab lata p̄ auferesim testes dicunt et p̄siderantur p̄ditione natura et vita. vt in. c. forus de verbo. sig. ad fi. et est dignitas ferre testimonij. xxiij. q. v. p̄cepti. nam testis falsus tribus ē obnoxius. deo mentiedo. iudici decipiedo. et demū innocēti quē falso ledit testimonio de cri. fal. c. i. et debet testes secreta et sigillatim examiari vt notatur de testibus. c. in noīe dñi. et. c. licet vniuersis de p̄rarietate testij est glo. bona. iij. q. iij. si testes. x. Si x̄o ex his quidē testes etiam p̄tinent sub noīe institorum. c. puenit. de testi. cogen. et testis familiaris nō admittit. c. in litteris. de testi. et qualis testis absens examiatur vide c. constituit. de fidei iussu. nec testis p̄pter hoc est infamis cuius testimonij reprobat. vt in J. lucius. ff. de his qui no. infami. Item testis inuiti detenti testimonij non valet. ff. qui testa. fac. pos. l. q̄ testimonij. §. vlti. et glo. c. sacris sup̄ x̄bo per coactionem. de his q̄ fi. me. ve cau.

Testamentū dicitur ideo q̄ nisi testator mortu⁹ fuerit p̄firmari nō potest nec scire quid in eo scriptū sit clausum et signatum. Et est dicē testamentū quia nō valet nisi post testatoris monumentum fm̄ fido. li. v. Et describit sic testamentū est voluntatis nostre sentētia iusta de eo q̄ quis post mortem suam fieri vult. ff. e. ti. l. i. et addit cū institutiōe heredis. insti. de leg. §. ante heredū. et hoc de vniuerso patrimonio vt excludat singulare relicti et codicillus et dicitur testamentū quasi testatio mentis vel vltimū eulogiū seu vltima voluntas alias dictum qua quis de rebus suis disponit legatario legata assignanda. Et diuiditur quia aliud ē testamentū n̄cupatiū q̄ p̄sistit in sola nūcupatiōe testatoris non in solēnitare scripture tamen septem testes necessarij sunt et heredum notatio. insti. e. ti. §. si. aliud est in scriptis conditum q̄d similis exigit numerū subscriptiones et signacula septē testium. Item testamentū aliā diuisione ponit fido. li. v. scilicet testamentū aliud iuris ciuile aliud iuris p̄torij.

Testamentum iuris ciuile est testamentū septem testium sigillo signatum subscriptione firmatum q̄ apud ciues sit. Et

inde dicitur civile.

Testamentū iuris prout ē septē testīū
signis signatū. Et dicit sic qz sit apud p
tores fm *Asido*. ibidem

Testamentū olographū ē māu actoris
totū pscriptū et subscriptū vñ et nomē ac
cepit ab olon. i. totū et graphos scriptu
ra vel lra qsi tota lra fm *Asido*.

Testamentū irritū ē si ille q testat^r ē ca
pite diuinie ē vel captiuitate detē^r aut
si nō rite contra legem factū ē fm *Asido*.

Testamentū ruptū id vocatū ē qz nascē
te posthumo neqz exheredato neqz heres
de noīato dīstīpitur fm *Asido*.

Testamentū surreptum ē q in fraudē
heredum seu legatariorū et libertorū nā pa
lam prolatum ē qd si non latet tamen di
ctis personis non prouide suppressum vi
detur erant autem olim et tres alie spēs
que hodie in vsu esse desierūt. Quoddam
erat pacificū testamētū et appellabat^r ca
latistomicus a calos qd est bonū et cami
tus par quia in bona pace fiebat vel a ca
latistomicis hoc est a bonis conuentibus
a calos bonū et comicie, conuentus vel cō
uentiones sapientum. bone enī cōuentio
nes erant que in pace fiebant. nam facie
bant testamēta diebus feriatis ppter pe
nuriā hominū quia alijs diebus non fe
riatis erant homines in domib⁹ diuersis
negocijs occupati quare testes non pote
rant inuenire. Vel dicitur a calo. i. voco
quia personarū vocatio fiebat. aliud erat
bellicum qz procinctum dicebat^r eo qz tpe
preliorum cum in preliū exituri essent ho
mines in procinctu fiebant postea acces
sit tertia species. i. testamentum per es et
liberam qz per emancipationē. id est. ima
ginariam quondam vendicationē qnqz
testibus agebatur et libripende. id est. esti
matore q libripēdebat. id est. estimabat
familiam. id est. hereditatem et emptor q
erat loco heredis ciuib⁹ romanis. id ē
liberis hoibus et puberibus parentibus.
prima duo illorum testamentorū penitus
aboluerūt. tertium xō partim remansit
in vsu scilicet quo ad numerū testium vi
delicet septenariū. Erant enī qnqz testes
libripens et emptor. et predicta noīa testa
mentorū ad ius civile referebant^r quia ius
civile inuenit illa.

Testamentum inofficiosum ē qz fru
stra liberis exheredatis sine officio pīeta
tis liberalis in extraneas personas reda
ctum ē fm *Asido*. li. v. Item testamen
tum sic etiam describitur ē dispositio uni
uersalis directa in tempus mortis solen
nifata. his que ponit et requirit lex civilis
vt in. l. i. prealle. Verbi gratia. Quis he
redem instituit vel legat sub impossibili
conditione valet dispositio et reijctur im
possibilis conditio. l. obtinuit. ff. de cōdi.
et demonstra. et insti. de here. insti. §. im
possibilis. Et sumitur significatū ex vlti
ma voluntate qua concluditur testatorē
voluisse deridere. et per hoc illam condi
onem per obliuionem vel alias nō ex ani
mo apposuisse et ex magna solennitate te
stamenti que in ipso requiritur et signifi
cat qz testator non vult loqui frustratorie
sed qz impossibilis conditio viciat insti
tutionem filij patet in. l. filius. et. l. si Liti^r.
ff. de condi. insti. et. l. cum heres. §. i. ff. de
sta. li. hoc significatuz capitur aliunde q
concluditur viciare. imo de cōmuni mo
do intelligendi idem ē in omni possibili i
testamēto et contractu quia significat de
risionem et non esse animuz disponendi.
Item aliquis legat vina que sunt in penu
sua etiam vasa videntur legare. l. nam q
liquide. ff. de pe. lega. et sumitur significa
tum ex natura vini qz p se subsistere non
potest sine dolio vel vase. etiam ex testa
mento qz disponens solet eē liberalis eo
qz plus bonis suis non indigebat. Secus
ergo in ptractu si quis donet vina q sunt
in penu sua non veniūt vasa licet veniūt
sumpto significato ex cōmuni modo intel
ligendi qz per se vinū sine eis subsistere nō
potest nec cōmode solui dī tamē vasa nō
sunt maioris precij. Item qualiter vltima
voluntas testatoris ē deambulatoria et
an vltima tñ sit seruanda non obstat in
ramento de nō mutādo pñā. c. cuz. Bar
the. de cele. missa. de succes. ab interia. c.
vlti. rñ. q. ij. c. vlti. et nemo potest facere
qn leges habeant locū in testamēto suo.
L. de testa. l. testandi. et. ff. d. le. i. l. nemo
pōt. vbi tex. op. non obstante aut. d. nup.
§. disposuit. vbi dicitur q voluntas testa
toris habetur p lege ergo pōt derogari le
ge cōi qz intelligitur dī volūtas testato.

ris sit vnita legib⁹ et facta fm eas alias
facta p^{ra} eas non censetur vice leg⁹. **I**tem
si dicit testator non sum peritus volo er
go vltimā voluntatē meam valere licet nō
seruē solennitates iuris non valet dispo
sitio vt testamētū q^uis valere possit iure
codicillorū vt in dicta. l. testandi. vbi gl.
Item nota q^d de iure canonico in testa
mento vel relicto ad p^{ri}as causas sufficiūt
q^u testēs. c. relatus. de testa. et fm Bar. et
Bal. in. l. i. l. de sacrosanc. eccle. ius ciui
le sequitur. Et tenet idem in p^{ri}is causis et
in terris imperij. Sed in terris ecclesie nō
in p^{ri}is causis sufficiūt duo testes cū p^{ri}by
tero. c. cū esset. de testa. non autē in terris
imperio subiectis sufficiūt tres sed requi
runtur septem. Et sic non in p^{ri}is causis le
ges obsequunt canonibus sed tenētur ad
vnguem. **I**tem statutum disponit q^d te
stamentum non valeant nisi sint insinuata
potestati vel officiali ciuitatis infra q^uatu
or menses a morte testatoris certe testa
tor non potest hoc statutum tollere dicē
do volo q^d testamentum meum valeat eri
am si nō insinuetur infra q^udrimestre offi
ciali. ratio quia talis insinuatio statuta ē
ad euitandū falsitatem et sciendum veri
tatem testamenti. Sed testator non pōt
renunciare legibus datis ad inquirendū
veritatem fa. l. iubemus. l. de testa. l.
fi. l. de fideicommissa. potest tamen testa
tor tollere hypothecā et ne dñum transe
at recta via quia et hoc introductum est
vt sua voluntas celeriozem finem sortia
tur et sic cōmodo suo potest renunciare pri
uato. **I**tem potest dare licentia legatario
infrandi possessionem et eam apprehē
dendi p^{ri}ia auctoritate in legato quia si
militer hoc respicit cōmodum priuatum
q^d requiratur ordo iudiciarius cui testa
tor renunciare potest vt hec oia no. ff. de
le. i. l. nemo potest p^{re}alle. **I**tem nota d^{ic}
bis qui testari non possunt et qui prohibē
tur a lege facere testamentum et sunt im
puberes scilicet masculus minor. xiiij. et
femina minor. xij. quia non habent animi
iudicium. **I**tem filiūfamilias nō potest
testari etiam si pater consentiat nisi d^{ic} pe
culio castrensi vel quasi castrensi de qui
bus etiam preter patris voluntatem te
stari potest vt in. c. licet. de sepul. in. vi.

Item furiosus et mentecaptus q^udiu tal
est. **I**tem prodigus cui bonorū admīstra
tio est interdicta. **I**tem mutus et surdus
naturaliter. id est. a natiuitate. sed si acci
dentaliter est mutus et surdus et scit litte
ras potest suū scribere testamentū et codi
cillos. Sed si est tñ surd⁹ bene potest fa
cere testamentū. **I**tem dānatus ad mor
tem scilicet qui condēnatus est vt efficia
tur seruus pene. vt. l. i. l. de here. insti.
Item qui dubitat de statu suo scilz verū
sic liber vel seruus pater et filiūfamilias
Item qui damnatus est pro crimine fa
moso sicut est crimen contra naturam vel
aliud famosum crimen. **I**tem monach⁹
seu canonicus regularis. **I**tem qui cōmi
sit crimen lese maiestatis. **I**tem heretic⁹
Item cecus testari non potest nisi qua
dam adhibita solēnitate spiritali quia
vbi versatur maius periculum debet ad
hiberi maius conciliū. **D**etestatio x^o ce
ci quomodo fiat notatur in. l. hac consul
tissima. l. qui testa. fa. pos. vbi hic mod⁹
receptus ē. **D**ebēt enī vocari septē testes
et tabellari⁹ et cecus coram eis exp^{re}mit se
velle testari sine scriptis. et debet exp^{re}me
re noia iudicia et dignitates heredū quos
instituit ne sola nominū cōmemoratio q^ue
q^u ambiguitatis pereat. et debet legata
designare et hec oia sunt scribēda a tabel
lario tunc coram testib⁹ vel si essent ante
scripta coram testibus recitari debent et
cecus d^{ic} p^{ro}fiteri illud eē suū testm⁹ et ipsuz
depositū eē ex sui animi s^{er}uiz et in fine d^{ic}
vnusq^usq^u testm⁹ et etiā tabellari⁹ se subscri
bere et testm⁹ et tabellari⁹ signacula debēt
apponi. q^d si tabellari⁹ inueniri non possit
octau⁹ testis d^{ic} adhiberi vt p^{er} eū capiat
effectū q^d p^{er} tabellariū fieri debuit et h^{ic} re
stamētū d^{ic} nūcupatiū l^z multā s^{er}u^{it}udi
nē habeat cū testō in scriptis. et in q^uo casu
bus ecclesiastica p^{er}sona d^{ic} bōis ab ecclesia p^{er}
cessis possit testari habes notabilē glo. i.
c. p^{ri}nci. de offi. ordi. i^obo. refuati li. vi. s^{er}
bo. distinctio. **E**t an clerici possint p^{ro}de
re testm⁹. xij. q. iij. c. i. et d^{ic} testa. c. q^u nos. et
i. relatus. et an cleric⁹ vel monach⁹ possit in
testō poni tutor. lxxvi. dis. p^{ro}uēit. xxi. q.
iij. lxxvi. q. i. g^{ra}u^{it}at. **E**t testm⁹ rū
p^{ro} natiōe p^{ro}bumi q^u si moriē viuo testato
re testm⁹ recōualefcit vt i. l. p^{ro}bum⁹. ff. d^{ic}

iniust. rup. testa q̄ est verū si testator vi
uit civiliter et naturalē. secus si naturalit̄
tū viuat et mortuus sit civilit̄ tunc enī nō
recōualefcit casus est singularis in. l. qui
vxoem. ff. de preci. impa. offe. qui nō al
legatur in materia. Et ē mirabilis casus
ille fm Ludo de rbo. Itē testamentū no
uissimū imobile p̄seuerat et testatoris obi
tu p̄firmatur. c. cū Marthe. §. ceterū. de
cele. mis. et testamentū facere potest q̄ ha
bet annos. xiiij. in aut. vt sponsa largi. §.
i. Itē alio modo testamentū est lex dīna
scripta noua vel vetus et si dicim⁹ bibliā
cōtinere duo testamēta. videlicet testamē
tum vetus et nouū. et testamentū vetus et
nouū est recipiendū a nobis q̄q̄ in p̄a
nis canonib⁹ nullū eorum ex toto teneat
insertum. Et inuenit. c. inter canones scī
pape Innocen. cuius auctoritate hoc do
cet ut habetur in. c. si rōmanoz. §. itē
sitem si ideo. xix. dis. vbi subditur testat
nimitū q̄ decretales epl̄e rōmanoz pon
tificū sunt recipiēde et si nō sunt canoniz
codici compaginate p. c. beati Leonis.
xxv. q. i. oīa. q̄ etiam attribuit Damaso
pape vbi oīa custodiri mandantur.

ti

Tignus vel tignū dicitur esse oē genus
materie lignee vt in. l. xij. tabu. Et h̄o in
sum. e. ti. et insti. de rediui. vnde tignarij
dicuntur oēs qui edificant.

Tignus iniunctus de tigno iniuncto Re
quire supra actio.

Tiguli dicuntur foramina quibus exigit
fumus.

Thiro ē non miles vt. L. de thiro. l. xij
Thirus ē serpens venenosissimus de q̄
fit thiriaca magna.

Titubatio est cū ego hinc inde duo con
traria sciā nec tū alicui eozqz dubito cre
dulitatē meā applico. vnde titubare dici
tur quis qñ suspicionē habet sup eo de q̄
contenditur. vt in. c. in nra p̄sencia. de p
cura. in glo. iij. Etiam titubare est defec
tuose loqui vel ignorāti. vnde titubans
pro ignorāte habendus ē. L. de condi. in
ddbi. l. vlti. ff. de li. ho. exhi. l. iij. §. is qui
ar. c. dñs. de secundis nup. vbi glo. pro et
contra. et. c. p̄posuit. de coniug. ser. in gl.

Titulus qñq̄ signū dicitur qñq̄ cau
sa acquirēdi dñq̄. qñq̄ ipsa ecclesia vt
titulus sancti Petri. qñq̄ clericat⁹ qñq̄
canonicatus in aliqua ecclesia. vnde dici
tur quis intitulari. id est. clericari vel ca
nonicari. Item qñq̄ capitur p̄ causa. in
abili ad dñq̄ translationē vt pro locatiōe
vt. c. ecclesiastē. ij. vt li. pen. Item titul⁹
est iusta causa possidēdi q̄ nūm est et sic
exigitur iustus titulus in vsucapōe et p̄
scrip. c. si diligenti. de p̄scrip. et glo. sum.
xvi. q. iij. etiam titulus possessori causam
tribuit p̄scribēdi vt. c. i. de p̄scrip. li. vi.
et est vnū de p̄ncipalib⁹ requisitis ad p̄e
scriptionē. dicitur etiam titulus quilibet
ordo ecclesiasticus quilibet dignitas vt
prelatio et sic dicitur quis in titulari ī ali
qua ecclesia. id est. ordinari fm bene. in. c.
dudum. de elec. sup verbo intitulari. et
ff. si cer. pe. in rub.

Titulus possessionis vel possidēdi ē
initū possessionis et causa quare q̄s sp̄os
lideat vt emptio venditio donatio p̄mu
tatio qui per emptionem et similia incipi
mus possidere.

to

Tochi fm h̄o. dicūt sustentatiōes pan
perum.

Togatos dicim⁹ aduocatos a veste to
ga noiatos quā bēbant olim aduocati di
uersaz a ceteris vt p̄ h̄ cognoscerentur.

Tota. i. oīs. ff. de pac. l. si vn⁹. §. pactū
vbi idem diximus.

Torneamēta dicūt quedā nūdine vel
frie in quib⁹ milites ex edicto puenire so
lent et ad ostēsiōē viriū suarū et audacie
temere p̄gregari vel p̄gredi vt. c. i. de tor
ne. et cā p̄hibitiōis ē piculuz aīarum et
mors hominū inde pueniēs vt ibidē no.

Tortura pōt qñq̄ fieri ī domo nō in iu
dicio qñ tabule testi p̄ris eoz filioz qz fa
milia interfecit dicebat p̄usq̄ q̄stio d̄ ser
uis haberetur apte et recitate l̄r vt i. i. si
ea q̄stio. L. d̄ his q̄vt indig. et ibi no. doc.
circa glo. ij.

Tonsura ī clerico vide glo. ī cle. qm̄. d̄
vi. et bo. cle. et. xxiij. dis. c. p̄hibere. c. c. e
rici. c. si q̄s ex clericis. c. nō liceat quēlibz
et. xij. q. i. duo sunt.

Tr

Trabes est vestis consularis vt. *L. d. consul. l. i. li. 39.* qua veste etiam utebatur imperator et iam se consulem vocabat vt in aut. de consul. ciui. coll. iij.

Tractatores erant viri qui tractabant et contractabant. id est. manibus contigerunt et palpauerunt aſalia publica et equos sacro vsui deputatos. vel dicunt tractoria littere impetrare pro licentia vehendi aſalia vel littere dare licentie ad tractandum et puniendum criminosos fm *Accur. L. e. ti. in rub.*

Tradere duplicem habet significationem. Vno modo est rem suam in alterum transferre. Corpalis enim res tradi potest et a domino tradita alienatur. hoc patet per etymologiam dictionis dicitur enim traditio quod si transferes dominum Et sic bene dicitur in instrumentis venditionis iure proprio tradidit. id est. transferens tradidit seu dedit. Alio modo tradere capitur pro inducere in possessionem siue pro ipsa corporali possessione rei vt cum dicitur possessionem tradidit vel ipsum equum per frenum aut librum in manibus.

Torrens est aqua in imbre cum impetu que in estate torrescit et areſcit fm *gl. in cle. dudum. de sepul.*

Traba est instrumentum rusticum quod equis cespitibus vel feno colligendo aptatur.

Trabicere est mare transire. unde dicitur si in spoliis mare trahit. id est tranſeatur Unde traiectionem est per mare transitus etiam alio modo est nomen ciuitatis.

Traiecticia dicitur pecunia que locatur vt. *l. permittitur alicui per mare ad quem cunctum locum transuehenda vel deportanda*

Transactio est de re dubia et lite incerta nondum finita dato aliquo promisso vel retento non gratuita pactio. vt in. *c. super eo. de transact.* et est idem quod compositio inter aduersarios et litem intelligo presentem vel futuram quia ante litem contestatam potest fieri transactio. vt. *ff. d. condi. indebiti. l. eleganter.* Si quis postquam lite subaudio iusta vel iniusta. vt. *L. e. ti. l. ij.* et si quis quando agit credit se habere

iustam causam alias contrarium. vt. *ff. de condi. inde. in sum.* vt tamen inter insisterem et resistentem vt si actor per calumniam insisteret nulla sit transactio. sed si reus per calumniam resistat valeat transactio quod tunc ad eum. *L. e. ti. l. sub preterito.* licet per aliam viam hoc est per actionem de dolo vel replicationem doli consulatur actori vt ibidem dicitur quando reus dolo inducit actorem ad transiendum. et dicitur in descriptione non gratuita pactio. Ideo quia fieri non potest gratis imo expedit quod is cui fit transactio aliquid det vel dare promittat transigenti unde fieri debet aliquo dato retento vel promisso alioquin transactio non procedit. et in eo quod dicitur aliquo intelligitur etiam de modico quia si questio erat de re valente centum potest fieri transactio pro decem vel pro minori nec potest dicere transiens se deceptum quia transigit super incerto. Item in eo quod dicitur re dubia et lite incerta intrasigetur ponitur vt sit seruus de re que dubia et incerta est lite. id est. propter litem quia lis quando pendet facit rem dubiam et incertam Nam euentus litis et iudiciorum incertus est l. quod quod debitor. *ff. de pecu.* unde super eo quod in questione venit lite pendente potest fieri transactio. Et ideo dicitur lite nondum finita. nam si iudicatum esset nec appellari posset nec aliquo remedio sententia detractari ita quod dissentientia non dubitaretur certe transactio non valeret vt si quis condemnatus ad. *x. dicat verum et me tibi condemnatum esse ad decem.* et verum est quod debeo sed si vis esse contentus. et dabo tibi incerti tunc transactio nulla esset et si iudicatum negaret adeo tamen liquida foret probatio vt non sufficeret negare adhuc est idem. vt. *L. de pe. l. qui sententiam dicitur.* enim transactio quasi actionis in amicitiam seu amicabilem compositionem transitio. tranſeunt enim a lite ab actione qui componunt inter se paciscentes cum tamen gratis non remittitur actio. secus si gratis remittitur quo casu non fit transactio sed simplex per donationem pactio quod enim transigit quasi de re dubia et lite incerta neque finita transit. i. compositur i. c. super eo. *e. ti. l. ij.* et sic si transit ab actione quod transigit. et is qui proprie agit debet transigere.

vt. l. e. ti. l. ij. palle. reus autē in proprie
Item in spūalibus non valet transactio
prio noīe dicta. c. si qñ clerici. de offi. de
le. et. c. super eo pā. et est tex. in. c. consti
tutus. et. c. pterea. j. e. ti. Ratio quia in
actio in spūalibus continet species symo
nie. Verbi gratia. Duo litigant sup aliq
beneficio ecclesiastico puta ecclesia vel p
benda et etiam super iure pſentandi. talis
transactio cum sit super re sacra non va
let quando alter illorum dat alteri decem
vel viginti annuatim vt cesset a lite et al
obtinet ecclesiam seu pſendam seu ius p
sentandi cum sit annexū spūali. ergo spēs
symonie est vbi aliquid datur vel pmit
tur sine retinetur in talibus vt possideat
alias pcederet in spūalibus nullo dato re
tento vel pmissio. Sed tunc pprie non est
transactio sed circa spalia valet tñsactio
tali modo sumpta. Sumitur autem aliter
et largo modo transactio. put est amica
bilis compositio. et sic potest fieri in spūa
libus vt in. c. statum. de transact. ar. c.
nisi essent. de preben. et. c. v. ti. de re. per
mu. et hoc dum ex vtraqz parte deſ spūa
le auctoritate tamen supioris vt si aliqui
litigent super ecclesijs et epus vel archiepi
scopus componat eos iure. Item nō va
let transactio in subiectione spūali. c. p
terea. j. e. ti. subiectio enī est spūale quid
et ideo aliquo dato vel pmissio sine reten
to remitti non potest sed gratis bene po
test. Verbi gratia. Iste subiectus est pri
mo abbacie tali scilz ecclesie sancti. Post
modo vult transigere. id est. dare trigin
ta solidos vel aliud i cerē censu vt sit ex
emptus ab abbacie subiectiōe qui cen
sus est licet esset recognitio debite subie
ctionis. c. oīs aīa. de cen. tamē nō valz ta
lis trāsactio ppter subiectionē. Sz si gra
tis vellet quis aliquam ecclesiam exime
re subiectam bene posset ex eo annuatim
aliquid accipere nec esset symonia. c. con
stitutis. de reli. domi. vel sibi constituere
soluendum censum in recognitionē domi
nī. vt in. c. omnis palle. vel ad iudiciū
percepte libertatis vt. c. recepimus. de
priuile. Item in mēimonio compositio et
transactio non valet. c. si. de transact. Et
nota duas regulas. Prima affirmatiua
q in omni causa criminali vel in omni cri

mine pro quo venit imponēda pena san
guinis licitum est transigere excepto cri
mine adulterij. Ratio huius regule quia
vnicuiqz licet redimere sanguinē suū. Sz
ratio exceptionis est frequētia criminis ad
ulterij. xi. rj. q. vj. quid in omnibus graui
us. et de iudi. c. at si clerici. s. d. adulterij
Secunda regula negatiua q in alijs cri
minibus in quibus non venit pena sang
uinis non est licitum transigere excepto
crimine falsi in quo potest trāsigi. Ratio
regule est. ne delicta maneant impunita.
Ratio dō exceptionis quia non pōt ma
ius crimen imponi q falsitatis q adimit
omnē honorem et hec dicta procedunt de
iure civili. Iure namq canonico non licz
transigere sic quia ibi non venit pena san
guinis imponēda. Item transigi non po
test super alimentis nisi auctore pretore
ff. de transac. l. cum bi. in sūma. Ergo no
ta q quidam sunt in quibus nec comp osi
tio nec dispensatio nec transactio locum
habet. Quomodo enī posset fieri p amica
bilem compositionē vel dispensationem
vel per transactionē vt vir dimissa vxore
aliam supinduceret vel vt monachus
talis existens pprium haberet de sta. mo
na. ho. cum ad monasteriū vel vt subiectus
in subiectione perdurans dño non obedi
ret vel superiori in licitis et honestis. In
his ergo cum similibus transactio locum
non habet. vt. c. si. e. ti. Effectus autē trās
actionis est vt omnia instrumēta ad cau
sam spectantia super qua transactum est
et quicquid aliud est qd opem partibus
ferre poterat hoc sit vacuum et omni vie
tute cassatum. Et sola transactio validū
perpetumqz robur obtineat. vt. c. i. eo. ti.
fm Hoff. in sum. de transact.

Transfuga dicitur qui trāsit ad hostes
Translata legata dicuntur que testa
tor legatario adempto transfert in aliū
scilicet auferendo ab eo cui primo legau
rat.

Translatio est de sede ad sedem facta
cōmutatio vt cum episcopus de vna sede
ad aliam transfertur. Vnde q hic appel
latur translatio alibi dicitur mutatio vt
vj. q. i. mutationes. Vel sic est ab vna ec
clesia ad aliā regularē transitio. Pōt enī
alijs de miori ecclesia ad maiore trāferri.

nam qui puebitur de minore ad mai⁹ puebitur. vt. xxiij. dis. legimus in fi. 7. B. ma rie d. in flatioe epoz. Vñ in flationū due sūt cāe pma vtilitas cū i sua ecclia i fructu osus ē. secūda nēcitas vt cū psecutionē patiē 7 hostilitatē sunt tres cause trans itus pma leuitas secūda cupiditas ter tia humilitas. de B. vide Goff. in l. i. e. ff. Transmigrare est de loco ad locū trās ire.

Trapozeta. id est. campsoz vel mercat tor. xxiij. dis. in noīe dñi.

Trenga est securitas prestita personis et rebus ad tempus discordia nondum fi nita. vt. de treu. et pa. c. i. sed par. Requi re supra de p.

Tribunal fm Goff. est locus maiorum iudicum qui habent merum impium fm Bzo. in sum. l. de iurisd. om. iudi. vel est locus vbi iudex pro tribunali sedet q̄ ali as forus vocatur. de verbo. sig. forus. 7 ē glo. in. c. i. de re indi. li. vi.

Tribunus plebis est plebeius mḡat⁹ sic dictus quia populus r. romanus olim erat diuisus in tres partes. Et ex singulis singuli tribuni pcreabantur. vel quia tri buni suffragio constituebant.

Tribunus quiritiū. id est. militum erat rege ex acto ante dictatores qui p̄fuit equitibus postq̄ partim ex plebe 7 partē ex patribus alias partibus militum crea ti sunt tribuni consulari potestate.

Tributum est census qui p̄statur ra tione solij p̄p̄ia possidentibus dicitur an tem tributum ideo quia militibus tribue batur qui expeditio i publice vacabāt vn de 7 stipendium appellatur. vt. ff. de. ver bo. sig. l. ager. et. ff. de pub. et vect. l. i. §. hic titulus super verbo impendant i glo. Et in tribus non habet locus p̄scriptio xvi. q. iij. §. potest. ij. x. adhuc. l. de p̄ scrip. xxx. an. l. comperit nec cōpensatio. l. de compensa. l. in ea. et. l. p̄cedenti et ff. de iure fis. l. auferitur. §. qui compensa tionem vbi dicitur q̄ in alijs duob⁹ men sibus probato debito fit recompensatio cum fisco p̄terq̄ in tributis 7 i stipēdij

Tributarij dicuntur a tributo q̄ a tri butione derivatur.

Tributaria actio. Require supra de actionibus tributarijs.

Triens est tertia pars assis quātrid⁹ continens vñ eas.

Triennū est tempus triū annoz. vt. e. de p̄scrip. 7 indicitur triēnalis p̄scri p̄rio que cōmuniter currit in vsucap̄tōe.

Tricennū est tempus. xxx. annoz inde triēnalis p̄scri. p̄rio. vt. c. viglanti. e. t.

Triplicatio est que duplicationē infie mat 7 adiuuat actorem 7 sic deinceps q̄ duplicationē 7c. Requre supra duplicatio.

Tripundius est as triplicatus scilicet xxxvi. vñcie.

Trium viri capitales dicuntur q̄ car ceris habeqant custodiam quorum inter uentu aiaduertendum erat in quosq̄ ho mines facinerosos quos etiam dicimus stratores a stringendo quia in carcere cus todiendos 7 reos dampnatos puniebāt

Trium viri monetales dicuntur vider licet eris 7 argenti vel auri cōflatores qz frustra liberos exheredat⁹ sine officio nā curialis pietatis in extraneas personas rē ductum est fm Bdo. li. v.

Tu

Tugurium dicitur esse tectum q̄ urb⁹ vrbānis vel rusticis custodiendis est de putatum. vel dicitur omne edificium qd magis comperit rusticis q̄ vrbānis edi bus. Et dicitur quasi tēgurarium eo q̄ te gat. ff. de verbo. sig. l. domus.

Turibuli alias ribuli siue riguli dicit⁹ tur foramina per que exis fumus cam in o rum 7 idem dicuntur fenestre quibus ca lor balnei euaporat.

Turpia verba id est. diffamatoria. Si sunt p̄cialia viceant legatum vl institu tionem sed non exhereditationē sed gñas lia turpia sunt apta punitiōi. ideo dispo sitionem punientem non viciant non au tem sunt apta honori. ideo dispositiones honorantem viciant nisi vbi voluntatem disponendi significant. Verbi gratia tes tator dicit sic. Titio furi homicide vel ad ultero lego. x. legatum non valet. vt. l. turpia. ff. dele. i. quia his verbis testator diffamat legatarium 7 sic sensus est vt q̄ magis eum vult grauare diffamando q̄ honorare si vult valere legatū lex civilis hanc voluntatem non admittit in odijs diffamantis. vt in. l. turpia. p̄allegata.

Sed ibi testator dicit filius meus impf-
simus male de me meritis heres esto va-
let institutio. l. his & his. §. i. ff. d. here. in
sti. qz siue sit verz siue falsū qz sit ipfissim⁹
pstat tñ d. psona & rō ē diuerlitat⁹ i b. cāu
et i pcedēti qz pmo casus ē & his spālibus
secundus autem in gñalib⁹. alij dicunt in
resu pcedenti valet legatum sicut in isto
quia constat de persona & de legato ei fa-
cto nisi aliud constet testatorem voluisse
vel nisi lex civilis sic disponat vt sup̄ dic-
tum est. Item ibi filium meū latronez &
gladiatorez exheredo valet exhereditatio
let si peperit in pñ. ff. d. libe. & postu. Ik a-
tio quare valet exhereditatio & non legatus
vel institutio sic facta quia & ba diffama-
toria apta sunt exhereditatōi cum sit ad pe-
nam vel ad puationē honorum sed secus
in legato vel institutione.

Tunc significat extremitatē temporis
l. si is. legatum. §. sed si ita scriptum. ff. d.
condi. & de hoc facit ad questionē notan-
dam. Si quis ita testatur si impator non
venerit in italiam infra qñquēniū heres
meus tunc. x. det Titio impator moritue
primo anno an Titius potest petere. x. so-
lutio certe non nisi post qñquēniū ad hoc
semper allegatur tex. palle. & hoc quādo
tempus apponitur in pditione potestati
ua. Si & in pditione casuali apponitur si
deficiat non expectatur. l. hoc iure. ff. de
& obli. fallit nisi addatur dictio tunc et
huc exceptum est. de elec. cōmissa. li. vis
vbi de hoc.

Tutela fm Azo. in sum. est vis & pote-
stas in capite libero ad tuendū eum qui
ppter etatem suam sponte se tueri nequit
a iure civili data hac pmissa vt insti. d. tu-
te. §. est autem. vis autem dico de facto &
potestas de iure vt talis sit tutor qui p-
pria imbecillitate non impediatur nec a
iuris dictione repellatur quales sunt pu-
illus furiosus & qui perpetuo morbo la-
borant illi ppter imbecillitatē corporis vel
animi tutores esse non possunt. Sed femi-
ne que quis sciant res administrare pu-
pillares & ad id experiendū vires habeāt
tamen a iure institutionū nō admittunt.

Tutela testamentaria est quando pater
dat filio tutorem in testamēto.

Tutela datia est quando vnus datus

est tutor filio in testamento & vnus extra
tribus consanguineis idoneis ad tutelam
iudex ex officio suo dat tutorem.

Tutela legitima est que defertur a le-
ge fm quam nullus datus est.

Tutor filio in testamēto qui pmo loco
deberet ei succedere ab intestato tenetur
suscipere tutelam huius.

Tutela actio directa & contraria. Re-
quire supra actio.

Tutor est qui pupillum vel pupillam
morte patris vel emancipatione sui iuris
factum vel factam tueretur. differt autem
a curatore quia tutor datur impuberi. cu-
rator & o puberi vel adulto scilicet furio
so prodigo furdo muto & similib⁹ qui re-
bus suis pcesse non possunt Item tutor
qñqz dat a iudice qñqz a testatore. Dat
enim a testatore & cōfirmatur decreto iu-
dicis vel presidis. etiam datur inuito s⁹
curator non nisi volenti pterqz ad lites

Item tutor non datur certe reuel cause
secus in curatore imo tutor pncipalit⁹ da-
tur persone & secundario rebus. Sed cu-
rator pmo & pncipalit⁹ datur rebus & se-
cundario persone. Et nota qz quidam est
tutor legitimus. quidam fiduciari⁹. qui
dam testamentari⁹. quidam onerari⁹.

Tutor fiduciarius est qui pupilli emanci-
pati cuius pater qui eum emancipauit tu-
tor erat legitimus eo patre mortuo tute-
lam accipit cum mortis tempore erat in
patris potestate. Verbi gratia. Titius
duos filios habuit scilicet Seyum et Ge-
nium. Seyus fuit minor in annis. Geni⁹
fuit pupillus. Seyum habuit in potesta-
te et Genium emancipauit & ipse tutor ei
us erat & mortuus est. eo patre mortuo.
Seyus frater Genij pupilli fiduciarius
tutor est emancipatione enim perit ius
agnationis ne fratris sui frater legitimus
tutor esse possit tanqz proximus agnatus
sed fiduciarius bene & sic tutor fiduciari⁹
us est frater fratris sui emancipati vt pa-
tuit sed si pater emancipet vnus de filiis
suis impuberem eius est legitimus tutor
et mortuo patre filius alter maior fiduci-
arius tutor appellatur.

Tutor legitimus est qui lege precipien-
te pupilli nascitur tutela qñqz sūt primi
agnati & cognati. Reglarit⁹ enī traditū ē

¶ **I**n leges ut ad quē spectat emolimentū hereditatis alicuius pupilli ad eundem pertineat et onus tutelae eius nisi forte sit mulier que bene vocatur ad hereditatē morientis non tamen ad tutelam superstitis quia tutrix esse non potest.

¶ **T**utor onerari⁹ est qui datur pupillo ut ipsum defendat a vexationib⁹ aliorū vel datur nouitatis grā ut alios tutores instruat. c. venerabilē. de elec. in glo. sup. xbo aduocatis vel honorari⁹ dē datus causa honoris nō administratiōis et tales nō habent onus ut reges principes comites barones quibus dimittunt filij causa honoris. Ideo illorū tutela vacationē non potest. insti. de excusa. tuto. vel cura. §. item tria onera.

¶ **T**utor testamentari⁹ dē qui ex testō datur tutor filio a patre pupilli. s. qui actu i testō noitur et assignatur.

¶ **T**utor suspectus fm **Bo.** in sum. l. e. ti. dicitur iste qui morib⁹ talis ē ut suspectus sit. nō enī facultas et paupertas fraudulentia vel callida cōuersatio in reb⁹ pupillarib⁹ suspectū totorē cōmendant vel cōmittāt. Itē in autoritate pstantia per totorē expediēs est ut loquat⁹ fa. l. i. §. pe. ff. de tute. et insti. qui tutor in testa dari pot. in glo. i. Et fa. hoc ad subtilē questionem fm **Bar.** pone. pupillo est delata hereditas extranei. qui sciētē et patiētē ipso tutore habitauit i domo cuiusdā defuncti alq⁹ delata ē sibi hereditas. Querit⁹ an p⁹ p⁹betur aditio hereditatis et utrū patientia et sciētia tutoris autoritatē induxisse videat⁹. et an i autoritate sit necesse q⁹ tutor loquatur. et apparet p⁹mo q⁹ sic. nā talis actus habitadi in domo defuncti an eo q⁹ pot⁹ p⁹ se adire hereditatē induceret p⁹sup⁹tionē aditionis p⁹ hoc fa. l. gerit. ff. de ac. qui. re. do. Sed pupillo qui nō pot⁹ ad. re. line autoritate tutoris talis actus absq⁹ tutoris autoritate aditionē non inducit. ut. l. patuit. ff. de iure deli. **Solutio** **Din⁹** dicit q⁹ sciētia aut patiētia tutoris autoritatē non inducit. et sic ex illo actu nō p⁹bat⁹ur aditio nisi forte tutor q⁹q⁹ mādasset pupillo ut aliquid faceret in illa domo. nā talis expressio mādati autoritatē inducit. vel etiā nisi pupillus diu steterit in domo scilicet per spaciū decēz annorū

quia per hoc probatur aditio quasi omnia fuissent solenniter acta autoritate tutoris.

Ma

Alcantia

Ubona dicunt⁹ ea bona q⁹ dñm non habent vel q⁹ fisco vel dñio alicuius applicantur. q⁹ contingit multis modis. Qñq⁹ si quis intestatus decedit vel qui testari non potest. vel faciat ppter quod heres suus ei succedere non potest vel etiam ubi alias de consuetudine bona alicuius dominio applicantur. nam tunc dicuntur vacare bona.

¶ **V**acans possessio. Require supra possessio.

¶ **V**agabundus est qui non habet domicilium sed hodie hic et cras alibi. l. iij. §. pretor. ff. de dam. infec. Sed quasi vagabundus est qui habet domicilium sed raro moratur in eo et vagatur hinc inde. Et q⁹ modo conueniatur isti habetur in. c. si. d. fo. compe in glo. prima et ibi notatur.

¶ **V**alitudo dicitur infirmitas in vno significato.

¶ **V**alitudinarij dicuntur infirmi qui frequentē egrotant vel qui laborant per lucida intervalla ut qui modo sani sunt p⁹ horam infirmi.

¶ **V**aricosus dicitur euen⁹ a varice nervo contracto qui nervus in senectute redit hominem varicosum et curvum.

¶ **V**asallagium fm **Specu.** in ti. de feud. Idem est q⁹ homagium qd⁹ enim in franciā dicitur homagium in italia vocatur vasallagium.

¶ **V**asallus est feudatarius. Et fm vulgare provincialiūz nobiles feudatarij vasalli dicuntur. Plebeius xpo homo medius nuncupatur fm **Specu.** et vasallus non potest vendere feudum sine voluntate domini. et dum vendit debet rogare dominū suū q⁹ ab eo recipiat et alterum emptorē iueſtiat. q⁹ si dñs denegat et est exorare nō pot⁹ det emptori alia bōa equalētia

tali fundo iniuste vendito de B in. c. que
ecclesiasti. de pñ. et in vñibus seu. p. totū
Et si verū nisi ille cui vasallus feudū alie
nat velit supportare oē granamē vt in. l.
murilegulo. l. de murileg. li. xi. fa. l. q. in
pñ. ff. solu. ma. et sic vasallus possit aliq
feudū dare suū feudū etiā inuito dñō qđ
videtur non esse verū et cōtra casuz in. c.
i. de duo. fra. Sz querit a quo cognosci de
beat causa feudi. Pro qđ nota qđ fm. **Ja.**
de bel. p. cui pre oib⁹ statur in hoc distin
guitur aut loquitur de vasallis mīoribus
aut maiorib⁹. Si maiorib⁹ vt sunt dices
comites. marchiones capitanei qui ime
diare ab impatore inuestiuntur tñc de con
trauerfia impator cognoscit. c. i. de le. cō
radi in vñ. seu. **Idem** coraz rege de ime
diare a rege in feudatis. Si de mīoribus
qui ab inferiore hñt feuda vt militibus
aut nobilib⁹. hoc tripliciter aut fertur que
stio inter duos vasallus aut int̄ dños qñ
alter ⁊ alter nō est vasallus aut int̄ dñm
et vasallū. Si pñm aut constat ambos eē
vasallos litigant tñ de pte feudi vel fin
bus sic ē conclusio qđ coram dñō cui⁹ sunt
vasalli debet cognosci. c. i. apud quē vel
quos cau. seu. deter. **Aut** pñat vno tñ
non tñ de altero qui nihil bz nisi id de qđ
questio vertitur tñc p pares curie dz cau
sa terminari dicto. c. i. apđ quē vel quos ē
Aut nō pñat de aliquo hor⁹ pccro. quia
ambo nihil hñt in feudū nisi illud de quo
questio est B dupliciter. aut pñendit se inue
stitos ab eodem vel a diuersis dñis. Si sz
iudex cōpetens erit ordinari⁹ loci vel de
legatus. c. ij. de le. coram in pñ. in vñ. seu.
Si pñm hoc dupliciter. aut vterqz dicit feu
dum suū pñm. id est. sibi pcessuz ⁊ sic ite
rū ordinari⁹ erit iudex dicto. c. ij. aut
vterqz dicit fuisse suoz pgenitoz sic dñs
cum curia sua cognoscit nō tñ solus pñl.
c. i. aut vnus dicit feudū nouū. s. ipsuz in
uestitū alter antiquū. s. suoz pgenitoz
ab eodē tñ dñō tunc olim ordinari⁹ com
petens erat iudex hodie p pares curie co
gnoscitur ⁊ sic finaliter pcludit in pmo ca
su pñcipali qđ solum vno casu cognoscat
dñs de causa feudi. s. quando constat am
bos esse vasallos. Secūdo casu pñcipali
tenetur glo. in. c. ceterū de iudi. que dicit
in causa ordinariū loci in quo feudū sitūz

est cognoscere debere. Tercio casu iterūz
per pares curie si repiri pñt si non eligan
tur aliq ⁊ tales erunt iudices ordinariū qđ
bus lex dat iurisdictionē ordinariā. **Ad**
sedebūt pro tribunali ⁊ seruabant iuris
ordinē. si non hñt tribunal eligere possūt
et eo ipso qđ dñs iudicat etiam sententiaz
ppriam executionē inā dare potest. qđ seu
dum dicit suū territorij. **Item** fm glo.
c. rhomana. g. debet. de app. li. vi. pcludit
si vltra dñm feudi est alius prim⁹ media
tus ad hñc appellat a snia dñi feudi si rat
nō sit tñc ad ordinariū loci in qđ res situa
tur spectat quia dñs feudi ē tali subiect⁹
vt. g. debet pñlle. **Tñ** in vñ. seu. ter. est qđ
in tali casu ad impatorē appellanduz sic
Et sic sentit Bal. tacite. pñm tñ magis
placet doctorib⁹ vt notatur in dicto. c.
ceterum. **Et** intelligūtur pñdicta qñ ē que
stio de feudo. Sed secus est dum questio
vertitur de cognitiōe feudi. s. ad quē pere
rineat cognitio eius. talis enī non pñnet
ad dñm feudi. siue sit ecclesiastic⁹ siue se
cularis alias esset iudex in sua causa ⁊ cō
tra totum ti. l. ne quis in sua cau. qđ sic
cognoscēs de cognitiōe feudi in casu quo
sibi adiudicaret cognitiōē talem debet
Consequent de pprietate feudi sibi adiu
dicaret. Debet g supior ordinari⁹ vel alē
de hoc cognoscere vel iudicare vel pñter
arbitros eligere debet qui cognoscant vt
notatur in. c. verū. in glo. ij. de fo. cōpe. ⁊
ibi cer. glo. quartā. verū ⁊ qñ secular⁹ iu
dex possit negligentia supplere ecclesiasti
ci in cognitiōe tali.

Dates modo sacerdotes modo pphet
tam modo poetam significat. xxi. dis. cle
ros. post columna.

Vasa ire sunt oēs peccatores vt. xxiij
q. iij. **N**abuchodonosor. vbi dicit vasis
ire nūq̄ deus redderet interitū si nō spō
taneū inueniretur homo habere peccatū

De

Vectigal est tributum qđ prestatur d
rebus que vebuntur vel omnib⁹ negociis
manu a vebendis mercibus dictū **Adē**
est qđ malum. vt. ff. de pub. ⁊ vect. l. i. g.
hic titulus. **Et** fm **Ho.** in sum. l. e. ti. vi
de. s. tributum.

Vector est portitor qui vebit. **Et** vt

ctores sunt nō solum qui vebūt sed etiam qui vebunt in navi fm **§30. in sum. l. e. ti. et. ff. ad le. rod. de iac.**

Dectores pūt dici siue habeāt merces siue non dum tñ opas suas mgtō naut ex hibeāt ad nauigādū. Et sūt qñq noia q̄ prestant actum ⁊ passionem vt hospes. zelotropes. Requiere supra de alumnus.

Dectura. id est. vectigal siue nauum

Debicūlū fm **l. xij. tabu. est via i octo pedes extrāuerso amfractu. xvi. qd non est necessariū in actu ius trahēdi ligna lapides & non pmitit habenti actum sed viam nisi specialit̄ puenisset de hoc in actu. vide infra via.**

Debaldini sunt hoies certi ⁊ signanter clerici vel canonici terre vel ecclesie alicuius. de quibus in **l. i. l. de col. illi. vbi dicitur qd collegiū vbalidinoz non potest cōstituere syndicum.**

De p et ponitur interdū vt in **l. si fundum sub p̄ditiōe. §. his verbis. ff. de le. i.**

Del etiam ponitur p et interdū vt **l. i. l. sepe. ff. de verbo. sig. et. l. cū quidā. l. de verbo. sig. Etia3 ponitur alēnatiue vt in c. inter ceteras. de rescrip.**

Denatio quid sit habes fm **Goff. i. l. ti. de cle. vena. Et est triplex. s. oppressiua arenaria ⁊ saltuosa. Oppressiua est hominū de q̄ dē. Lepit nemozot esse robustus venator corā dño. i. extinctor ⁊ oppeessor Et sic venator ē hominū eractor ⁊ oppresor qui aliquē venatu opprimit. Arenaria est q̄ fit in arena vt cū q̄ locat opas suas vt pugnet i arena cūz aliq̄ bestia dentata hanc qui exercet peccat graui nisi eaz exerceat gratia viriū expiendarū vt. ff. de postulā. l. i. §. itē senatus. et. iij. q. vij. tria & infames circa pñ. Et de hac loquitur **lxxvi. dis. qui venatorib⁹ cūm duobus. c. sequentibus. Saltuosa est que fit in siluis et saltibus ad capiēdas feras. ⁊ hec est licita. Sed quō in clericis liceat in p̄p̄is psonis venari deficiente familia ⁊ vendere cum illud non sit vagari sed necessitati et vtilitati ecclesie subuenire ad qd tenentur clerici. vñ. q. i. presentii ⁊ glo. cle. ne in agro. de sta. monach. in verbo psonale et ibi concoz. et ergo venatio saltuosa est illicita ex tempore ⁊ psona. Ex tempore vt in q̄dragesima ⁊ sabbatinis noctibus.****

lxxvi. dis. an putatis. Et persona vt i clerico in quo tamē distinguendū est qm̄ episcopo semper est illicita. lxxiiij. dis. quorundam. Illis & clericis licita est causa necessitatis vtilitatis vel recreatiōis cūz retribus laqueis ⁊ canibus dñi fit cum silentio ⁊ modestia. Nam etiam monacho licet terere lina pro piscibus capiendis vt de consen. dis. v. nunq̄. vide Goff. in sū. de cle. vena.

Dendere est rem pro certo precio dare ⁊ sunt bona debitoris vendēda si urgeat es alienū ⁊ dilatio damni sit illatura creditoribus vt in **l. fulcimus. §. adeo ac ff. qui. ercau. in pos. eatur.**

Denditio est de re que habet cōmerciū. ⁊ solet poni in instrumētis qd pmit tit venditor emptori rem venditam legitime defendere auctorizare ⁊ dispurgare que verba debent sic intelligi qd si d re ipsa lis fuerit facta orta siue mota emptori venditor teneatur rem in ipsa lite legitime scilicet fm leges defendere auctorizare. id est. auctor litis fieri siue per se litem agere vel dispurgare. id est. litem expedi tam ab omni onere reddere. Item nota quando venditor est certus qd reuendite pars est ei p̄pria ⁊ pars conditicia. id est. alicui conditioni vel alteri dño subiecta ignoret tamen que ⁊ q̄ta tunc ponitur in instrumento venditiōis sic qd p̄p̄iū impetū qd cōditiū dñi subiectum hoc ē dicere qd est p̄p̄ium in hac re habeas vt p̄p̄ium impetū sed qd conditiū ha beas cum ea conditione ad quē pertinet. Item fm **§30. in sum. l. d. pe. ⁊ cōmo. rei vend. Et Goff. in sum. de emp. et vendi. tr. dicitur talis regula rotunda ⁊ q̄dra ta. Cum venditio fit pure sine scriptis certe speciei que degustationē nō recipit oē periculum spectat ad emptorem excepto casu publicatiōis nisi pactum culpa mora calliditas vel traditio influenerit. Et quolibet verbum huius regule habet in se pondus. de quo vide Goff. in sum vbi supra.**

Dendicare est coram iudice dicere vt intendere rem esse suaz vel allegare vt qñ quis dicit hec res est mea. ⁊ est idem qd intentare scilicet ad hoc solum intēdere vt res sua declaretur ⁊ sibi dñm applicetur

Nelum est quadruplex scilicet psecratio
nis ordinatiois plationis et pfectionis.
Professionis suscipit a virgine vel corru
pta cum pferetur de altari vel de manu i
vicesimo anno ad min. xx. q. i. c. i. et. q. ij.
c. puella. Consecratiois iponitur in vices
simo quanto anno vt. e. q. i. placuit. et. lxxvj.
dis. placuit. Potest autem psecratio vir
ginu fieri in die epyphanaru in albis pas
calibus. id est. tota septimana pascale. in
apostole natalib. nisi sint graui lāguor
re detente. tunc enim alijs tempib. pos
sunt. imo etiam alijs pcpis festiuitati
bus et diebus dñicis. vt. c. i. de tempo. et
quali. or. Viduas autem nullus pontifi
cum velare psumat. xx. q. i. de votis i fi.
Sed ipsemet velum suscipiant de altari.
xxvj. q. i. viduas que capitib. suis impo
nant. Et licet. c. platum de his que vi me
tus re cau. fi. Episcopus corrupte veluz
imposuisse videtur. tamen solū impone
re simulauit. Velum autem religiois vel
vestem religiosam de manu pbyteri su
mere possunt. xx. q. i. vidua. Secus de ve
lo psecratiois q. solennia solo episcopo
soli virgini solennib. diebus imponitur.
Teruū est velum ordinatiois q. olim da
batur diaconissis in qdrag. simo anno. xx
q. i. sanctimonialib. xxvj. q. i. diaconissis.
Quartum est velum plationis q. olim da
batur abbatissis in qdragesimo anno. x.
q. i. iuuenulas.

Venditi actio. Re. s. actio venditi.
Venia etatis datur mulieri in decimo
octauo anno et viro in vicesimo. l. fi. et. l.
ois adolefcentes. l. de his qui ve. eta. im
pe. Et tamen maior etas requiritur in ab
batissa q. in abbate. c. indemnitatib. de
cler. li. vi. iuncto. c. cum in cunctis. e. ti.
Ratio tamen in h. pōt esse q. mulier aua
rior est viro. ar. l. sed si ego in fi. ff. ad vel
leia. vbi dicit Senatus enī obligare mul
ieri succurrere voluit nō donāte. hoc ideo
quia facilius se mulier obligat alicui q.
donat. Et ideo gubernatio pmonij citi
us potest sibi cōmitti. De hoc per cardu
nalem in. c. indemnitaub. palle. In secu
do casu ratio est fragilitas sexus. Et q. i
spūalibus gubernandis nō est mulier ita
capax et abilis sicut vir. Et minor etas
requirit in muliere in eligendo vel elegē

te q. in viro. vt in. c. indemnitatib. palle. et
in cle. vt bi. de eta. et quali. Et in minori
etate potest religionē pferi q. vir. Ra
tio quia in vtroq. casu pfectus eligit et mu
lier citius pferi potest quia citi. pubes
est et capax doli. Ideo citius etiam pōt
se obligare.

Venire diem debui est posse pecuniaz
petere.

Venire. id est. vendi vt in. l. fulcimus.
§. si in diem. et. §. multis eiusdem legis.
et. l. pcedenti. ff. qui. ex cau. in pos. ea. cu
similibus. Est enī verbum neutropassiuum
sub voce neutrali significās passionē vni
de Exulo et. Et differunt venire a venio
et venire a venio. vñ. Si vis venire cras
mane debes venire.

Venter. Re. s. mittere in possessiones
noie ventris. Et nota q. ventris ingluui
es ad luxuriā facile puocat et omē bonū
opus dissoluit. Vnde venter et genitalia
sibi metipsis vicina sunt. vt ex vicinitate
membrorū pfectio. intelligat vitiozū
plur. dis. §. Nō enī plus q. necesse ē debe
mus corpi seruire sed solā eius infirmita
tem reficere vt ipsum ad vsum exercēde
ututis habeam. vt. c. quinia. e. dis. Vñ
Seneca. Non vno vt comedā sed comer
do vt viuam. Et iō Bart. comedebat ad
pondus vt haberet intellectū pariter dis
positū et nunq. alteratū. Sic et nos mode
rate comedam. nō nimia ciborū egestate
vt in. c. nō mediocrit. et. c. non dico cū su
milibus. de conse. dis. v.

Verbum in larga significatiōe ponit in
iure p qlibet pte orōnis a xberādo dici
tum eo q. aerē xberat vt dicendo in glo.
sup xbo institutio. sup xbo velocit. et sup
per xbo infra et. Nō g caput hic xbu su
cut in Johāne. c. i. In pncipio erat ver
bū. et sicut i donato. Verbum est pforōnis
put ē distincta ab alijs ptribus orōnis sed si
gnificat dictionē cuiuscūq. pforōnis ad
h aut sūt xba et eorū significata iposita.
vt p ea significet mēs vel volūtas interu
or ipsi. xbu. pferētis. Ne dū aut xbis
significat mēs cois sz etiā factis signia
pietur sz in modos significādi xba ob
tineāt pncipatū. eo q. clari. et euidēti. sig
nificāt. vñ volūtas seu mēs pferēt. dat
significatū xbo. q. sine mēte xbus nihil

significat ut in furioso qz verbū ab eo p
latum non habet mentē nec voluntatem
ut in l. furiosus. ff. de re iudi. Et vsus cō
munis imponit significatū verbo parz p
l. labeo. ff. de suppel. lega. que dicit ver
ba accipiēda sūt ex vsu cōi r dicit ibi Bar.
qz vsus cōis est triplex. s. loquendi intelli
gendi r vtendi. Vnde cōis vsus loquen
di est qz equus certe qualitatis vocē ca
lofredus. Secūdo in dictione heres sin
gularis numeri significat plis numer⁹ de
vsu intelligēdi. ut in l. in vsu. ff. de verb.
sig. et in vsu loquēdi inest vsus intelligen
di. Tercio de vsu vtendi ponit exempluz
de ponderib⁹ r mēsuris vt in l. excepto.
cū ibi alleg. l. de loca. et conduc. De hoc
vocabulo verbū vide p̄la in vocabulario
cuiusdā doc. legum auriliē fm do. Jo. de
matisco. Et incipit verbū hic nō recipit.
Ex quo opusculo p̄les additōdes excerpti
quas bis expositiōib⁹ terminoz inserui.
Itē verba sunt accipiēda cū effectu. vt
c. relati. de cle. nō resi. d. pe. dis. i. hec autē
c. vlti. de spon. et. l. i. s. hec autē verba. ff.
qz qsqz iuris. r debent verba deservire in
tentioni. non autē intentio verbis. cum p
verba exprimat intentio. xxi. q. v. hūa
ne aures. et. i. q. i. marchion. c. intelligen
tia. de verbo. sig. cum similib⁹. Etia ver
ba sunt referēda ad cōem intelligen
tia. ut in. c. ex litteris. de spon. et. l. non aliter
ff. de le. iij. et verba gñalia sunt gñalit in
telligenda ut in. l. i. s. gñalit. ff. de le. pre
stan. et. c. quoniā. de p̄iug. lepro. et. c. ma
iores. s. ad id autē in fi. de bap. Nec ver
bis est vtendū. l. vt verbor. l. qui admir.
ad bo. poss. Vbi dicitur ut verbor inani
um excludam⁹ captiōes rē. verba etiam
cōmendatoria non obligant. vt. l. si idem
filius. s. si adolescēs i fi. l. qz cū eo fa.
c. cū venissent. de insti. ibi non solū de il
lo. sed de oībus redditib⁹ faceret. qd p̄a
cet. Sunt enī verba dubia contra stipula
tozem interpretanda. vt. l. stipulatio ista.
s. in stipulatiōib⁹. ff. de verbo. obli. et. l.
quicquid. e. ti. vbi dicitur qz non est exp̄s
sum censetur obmissum.
Verbor forma ē p̄siderāda nec ab ea
recedendum sine certa causa vt. c. ex litte
ris. de spon. et. c. ad audiētiā. de verbo.
sig. In vltimis autē voluntatib⁹ verbum

indifferēs vt cum habuerit preteritū vel
futurū trahi debet ad futurū quia vltima
voluntas semper de futuris est. Alias a
pprietate verbor non est recedendū nisi
constet loquentem aliud voluisse vel etiā
nisi res aliter salua esse non possit. Et sic
improprietates non sunt ad p̄sequentiam
trahende sed excusande fm Bern. fin. c. p̄
terea. de verbo. sig. Etiam dicit. l. i. s. si
his qui nauem. ff. de exer. act. qz sba sūt
intelligēda in p̄prio significato licet pos
sint impropari vt conueniāt materie sub
iecte. ff. lo. l. si. ij. R.

Verbis dicitur obligatio contrahi vt
conditio certi vt supra. de codi.

Verna est seruus ex ancilla i domo na
tus. Vnde dicitur vernaculus r est par
uus seruus diminutiū.

Vero qñqz stat inceptiue quando non
precedit materia cui iungat sequentē. vt
de elec. super eo vero. Vñqz aduersatiue
de hoc in aut. de here. et falc. in p̄n. col. i.

Vepres dicuntur spine que vi p̄endūe
et acerant carnes r vestes fm Jo. an. in
cle. dudum. de sepul.

Vesanus dicitur qui sine sanitate est
sicut vecors sine corde. vt. ff. de verbo. si
gnifica. l. male.

Vestiarij sunt qui vestium exercent ne
gociationē.

Vestibulū fm s30. est locus ante osti
um vtriusqz domus vel primus aditus
seu introitus vel porticus rē. r tect⁹ erat
quo vt vestimento tegitur homo. Vel di
citur ab aue. id est. salutatiōe que fiebat
ibidem stantibus.

Vestimentum dicitur omne illud qz in
duim⁹.

Vestimenta interpolata dicuntur ves
teres vestes iterum polyre.

Vestis virgata vel partita r de cali
gis stachatis habetur in cle. ij. de vi. et
hone. cle.

Vester est verbum fictionis vt. ff. d. vi
et viar. l. i. s. deieciisse. r per Bar. in. l. si
is qui. de vsucap. et glo. in verbo habere.
videtur in. c. non minus. de emu. eccle.

Veterani sunt milites emeriti. id est ex
tra militiam p̄pter sua merita positi. l.
de vetera. in rub. Et in legenda scri Bar
tini vbi dicitur qz impator precepit qv

teranor filij scientijs militarib⁹ implica
rentur.

Vi

Via est ius eundi ambulandi vehēdi
vehiculū et iumentū ducēdi. ita q^d ille cui
competit ius vie potest illa facere. Et dif
fert ab actu quia plus continet via q^d ac
tus. Nam via iter actum et ius in se conti
net. Item eo contentus est actus ut iu
mentum agat quis. et si non vehiculū pl⁹
enī vehiculū occupat q^d iumentū. in via
necessariū est utriq^{ue} posse agere. Item
via habet ius trahendi lapides ligna vel
trabes et ferendi erectam hastam. q^d non
habet actus nisi de hoc specialiter cōue
nisset. licet a tergo ducere vellet itinera
non in collo q^d potius videsut rigorosū
q^d equū. Item vie latitudo ad vehēdi
vehiculū si latior vel angustior non desi
gnetur per contrahētes. l. rj. tabu. diffini
tur scilicet octo pedum per rectū ubi via
est recta non tortuosa. Sed in amfractu
sedecim pedum. i. ubi reflexa est q^d in ac
tu non oportet. vide supra vehiculū

Vi bonor^{um} raptor^{um} actio Require^{re} sup^{er}
actio vi bonor^{um} raptor^{um}.

Vicarius fmⁱⁿ Hoff. est qui vices alicu
ius gerit siue in officio p^{re}sentioso siue nō
p^{re}sentioso vt. l. de offi. eius qui vi. gerit
per totum et de offi. vi. per totum. et de of
fi. archi. c. i. et de c. ff. archipres. c. i. in fi.
Et sciendum q^d illi vicarij de quibus in le
gibus sub illa rubrica positis tractat idē
non delegati sed vel subdelegati vel ordi
narij iudices. Nam eligebant incertū tem
pus q^d erat ordinarijs p^{re}fixus et ipsi vi
ces ordinarior^{um} p^{re}sentium et viuētiū sup
plerent. Erant et alij qui gerebant vices
mortuorum et absentiu^m qui et suffraganei
appellabantur hi oīa poterant agere que p^{re}
tinebant ad iurisdictionē. p^{re}ter ultimū
suppliciu^m et membri abscissionez. vt. l. de
offi. vica. l. ij. et vicarius ecclesie est p^{re}sby
ter qui vice p^{ri}ncipalis rectoris deservit ec
clesie. Et sunt quattuor species vicarioz
Quidam sunt perpetui ad parrochiales
ecclesias constituti vt in. c. B. perpetu^{us}
de si. instru. et. c. extirpande. de p^{re}ben.
Quidam non perpetui sed ad aliquos ac
tus constituti vt temporales. de quibus i

c. peruenit. de app. Et isti dicuntur merito
narij. vj. q. i. nihil. Quidā sunt speciales
non ad curam sed ad certū locū artien
lum vel actum constituti. de quibus in. c.
tua. de offi. vica. Quidam nec perpetui
nec ad curam. nec ad certū actū. sed ge
neraliter dantur ad omnia. vt vicarij i cu
rjs episcopoz. de hoc glo. optima in cle
rjs. de ecclesijs. de offi. vica. Et vide i lee
tura ymmole. Item vicarij dicuntur illi
qui vt cuiuscūq^{ue} vicem compleant vt ge
runt sunt constituti vnde vicarius dicit^{ur}
quasi vicem gerens.

Vice comes fmⁱⁿ Spe. e. ti. dicitur ille
cui dñs temporalis cōmittit executionē
iurisdictionis sue in aliquibus castreis. et
sic talem vocant vulgariter lumbardi. et
aliqui in p^{re}monio beati Petri.

Vicedñs fmⁱⁿ Spe. e. ti. p^{re}ie fmⁱⁿ iura ē
qui p^{re}est rebus episcopalibus. lxx. dis. co
lonis.

Victores serui sunt quos quis habet
victos parandi gratia.

Victus noīe intelligit omne illud q^d
necesse est homini ad viuendum.

Vestis vicem habet victus. ff. de ver
bo. sig. l. victus.

Vidua est non solum illa que desit eē
nupta. vt in. c. vidua. xxxij. dis. ubi re
spectus habetur ad cōmunez vsuz loquē
di. verum et p^{re}ie etiā illa que nunq^{ue} su
it nupta vel que non habuit virum. ff. e.
l. manifestum. Et dicitur vidua quasi vi
ro priuata sine dualitate vt. l. malum. §.
viduam. ff. de verbo. sig.

Ville dicuntur edificia rustica et villa
ponitur pro ciuitate. de censu. venerabili

Villici dicuntur serui qui ad villā mit
tuntur vel sunt qui in villis morantur. Itē
villicus est gubernator.

Videtur interdum est signū veritatis
non fictionis. l. seruū filij. §. si quis rem.
ff. de le. i. in glo. x. concor. Et q^{ui}q^{ue} videt^{ur}
significat sententiā diffinitiuā vt. c. p^{re}
terea requisiti. de app. et responderetur de
iure per ipsum vt. c. i. de iudi. li. vi.

Vinū absynthiatū est cum melle et ab
syntheo confectum.

Vinū picens et thiriach dicitur a locis
xxij. q. iij. c. pleriq^{ue}.

Vinariū dicitur indago vbi fere sunt

inclusa. vel dicitur locus in quo pisces ser-
uantur ut ibi uiuant fm Jo. an. in cle. ne
in agro. de sta. monach. Et differunt vi-
narium saltus foresta garena insula &c.
ut ibidem.

Vinaria pprie sunt torcularia seu do-
lia & cetera vasa vini que etiam ad alium
vsum transferri possunt. Et tam diu vina-
ria dicuntur q̄ diu vini habent. vt. ff. de
verbo. sig. l. vinaria.

Vinarij dicuntur ebriosi etiam vinari-
us est hortus ubi crescit vini.

Vicini fm Bar. in. l. si tertius. ff. d. aq̄
plu. arcen. dicuntur quousq; vox hominis
exclamantis audire potest. l. i. §. eodē ter-
cio. ff. ad sylleia. & intelligitur de voce co-
muni non nimis gracili nec nimis tubali
sicut vox tauri. etiam dñi clamas medio
modo sit nec in tecto vel apice turris nec
in celario.

Vindicta dicitur modus manumittē-
di & dicitur a noie vindicta pretoris vi-
ga qua ipse caput serui tangebatur. hec ver-
ba solennia dicens abiuro te liberū more
quiritum. Vnde p̄sus vindicta post q̄
mens a pretore recessit.

Vindicta fm alios est ipsa libertas q̄
apud iudicem datur & dicitur data fortē
a iudice seruo vitellioꝝ alias liberoꝝ qui
vindicanit ciuitatē rhomanam p̄iuratio-
ne dñorum suorum contra rempublicam
factam detegendo p̄pter qd apud consiliū
libertatem consecutus est siue libertati a
populo donatus siue per cōmodū obtē-
tum est ut ois illa libertas que a populo
datur vel a magistro qui vicem populi ge-
rit dicitur vindicta. Hec Alzo in sum. l.
de vindi. et liber. et apud consul manumi-
sisset.

Vir et vxor dicuntur illi qui mēimoni-
um contraxerūt per verba de presenti de
futuro sponsalia Require supra spōsalia.

Virginitas est in carne corruptibili p̄-
petua corruptiōis euitatio. Item virgi-
nitas corrupta restitui non potest. l. de
rap. virgi. l. vnica. circa p̄nci. ibi maxime
cum &c. Et. xxxij. q. v. Si Paulus ubi di-
cit Vtero. Gludacter dicant cū oia possit
deus suscitare virginem non potest post
ruinam valet quidem liberare de pena s;
non valet coronare corruptam. Et infra

subdit rectius fuerat hoīez. i. virginē sub-
fisse coniugium & ambulasse per plana q̄
ad altiora tendentem in inferni profun-
da cadere. & si dicatur deus potest erocu-
lato restituere visum ergo corrupte virgi-
nitatem. Rñdetur q̄ non est simile quia
deus non potest facere q̄ illa corrupta
sit quia factum non potest esse non factus
vel dicitur q̄ non refertur ad carnis cor-
rupte restaurationē sed ad virginalis pal-
me retributionē & sic non potest. i. nō con-
gruit eius potentie. & est contra iusticiā
corruptam coronare aureolo. Item vir-
ginitatis florem non amittit per violenti-
am stuprata. vt. c. ita ne & sequētib; xxxij
v. Etiam melior est virginitas mentis q̄
carnis. vt. c. tolerabili. e. q. et pena capi-
tis punitur qui cūi attemptare cum effec-
tu tamen ausus fuerit virgines sacratissi-
mas etiam causa mēimoniū iungendi. vt
l. de epis. et cle. l. si quis non dicam rape

Virtus fm p̄sm. q. erbico. est que ha-
bentem perficit & opus eius bonū reddit
et dicitur quasi verum tuens a vitijs pre-
seruans. d. pe. dis. q. illa anima. et. c. sc̄q̄
ti. no. Jo. an. in cle. i. de sum. tri. et fide
catbo.

Visitatio quō & quando fiat per archi-
episcopū & que crimina puniēda sunt &
quibus procuratio fiat. vide. c. i. de censi.
li. vi.

Violator ecclesie dicitur quicunq; ip-
sam ecclesiam frangēdo ḡstia capiēdo
res suas inuadendo priuilegia sua custo-
dienda vel corrūpendo offendit.

Vis est rei maioris impetus qui repel-
li non potest vel cui resisti non potest su-
ple cōmode. ff. qd vi me. ve cau. l. i. et. q.
Et quot modis sumatur & quorū actiones
vel interdicta introducat no. c. ad audiē-
tiam. e. ti. in glo. q. L. ius glo. effectus in-
fra patebit. est generalis quandoq; unde
fm Goff. et Alzo. e. ti. vis est q̄nplex sci-
licet impulsiva ablatina expulsiva tue-
batiua & inquietatiua vide infra.

Vis compulsiva est per quam compel-
litur quis ad faciendum illud quod nō fa-
ceret si esset liberi arbitrij. nec compelle-
re q̄r que imponit necessitatem contrari-
am voluntati spontanee. & ex hac vi orit̄
actio quod me. cau. ff. e. ti. l. i. in fine.

Vis expulsiua quando quis eicitur de possessione sua. Et fm istam inducitur interdictum vi et est tñ rerum immobilium vel de his que immobilibus coherent.

Vis ablatiua est rerum mobilium et hec inducit actionem vi bonorum rap. in rebus mobilibus. est eni circa mobilia tñ. vt. ff. de vi et vi ar. l. i. §. si fundus. et. §. q. et in sti. vi bono. rap. §. sed ne dum talia per il lam eni alicui bona sua vel res sue violent ter rapiuntur.

Vis turbatiua est quando quis turbatur in possessione sua que inducit interdictum vi possidetis in rebus soli. sed in rebus mobilibus inducit interdictum viro bi. cum duo se possidere contendunt eandem rem.

Vis inquietatiua est que introducit interdictum qd vi aut clam et dicitur inquietatiua quia non finit alium vi re sua qe te et arare vel aliquid facere vel quando alter vult alio inuito aliquid edificare in suo solo vel forte iam edificauit. nec distinguitur in hoc interdicto an iuste vel iniuste fecerit vt si quis a me prohibitus vel putans se prohibendum quid in meo faciat siue ius faciendi habuerit siue non. vt ff. quod vi aut clam. l. i. et dico fm glo. i. rubri. quod me. cau. accipitur vis prout nullo modo potest resisti sed in rubri. de his que vi me. ve cau. si. accipitur prout potest resisti licet cum periculo et est compulsiua hic et ibi. Item est quedam vis publica que fit cum armis. quedam priuata sine armis. de ordi. cog. cum dilectus i gl. vii. Item vis maioris dicitur impetus rei cui resisti non potest vt supra dictum est et de his que vi me. ve cau. si. c. ad audientiam. in glo. ij.

Vis negatiua est quando res alicuius inquietatur.

Vis publica est que fit cum armis. sed vis priuata que fit sine armis. in sti. d. publici. iudi. circa si. in. §. item lex iulia de vi priuata. vnde vis priuata rerum deponit ab ordine rerum. i. mulctabit i tertia pte bonorum. sed deportatur cum vis armata probatur vt in glo. i. c. ij. de or.

Vis siue metus cadens in constantem virum est metus pene vel cruciatus siue amissionis omnium bonorum et ista excusat vi

si postea consenserit vt in. c. de illis. ij. de sponsa. Alia est vis vel metus non excusans que non cadit in constantem virum. vt in. c. veniens. et. c. consultationi. e. ti. Et no. q. potest quis vim vi repellere vt c. signasti. q. de homi. et. c. si vero. de sent. excō. dis. i. ius naturale. l. i. §. vim vi. ff. de vi et vi arma. l. scientiam. §. qui cum alie. §. ad le. acqui. Et hoc verum si repulsio fiat incontinenti non ex intervallo. vt. l. id est. §. cum agitur. ff. de vi et vi arma. Dicitur autem sic fieri incontinenti quando fit flagranti crimine hoc est donec animus continuus durat et non diuertit ad alios actus vt. §. vim vi prealle. Secundo debet fieri causa defensionis non offensivis vel vlciscendi. vt. §. penul. in. l. scientiam prealle. Tertio debet fieri cum modera mine in culpa et tutele. L. vnde vi. l. i. c. ut fame. §. vlti. de sen. excō. Et datur ibi talis conclusio q. ista defensio est vera et iusta que fit tñ et tunc q. rum et quando est oportunus. vt in glo. l. i. L. vnde vi preall. tamen si defendens modum excedat non ex proposito non tenetur. xxiij. q. iij. non inferenda. Alanus et Jo. distinguunt aut vis fit persone aut rebus. de hoc vide gl. in. c. significasti prealle. et. c. dilecto filio de sen. excō. li. vi. et in. c. significasti. de pe. et remis. vbi consideratis circūstātijs imponitur penitētia arbitraria illi qui se defendendo modum excessit. Quarto potest fieri quando habet iustum timorem offense puta per minas alicuius aut minas exequi solebat aut per occursum non enim oportet expectare quousq. deretur p mus ictus quia talis posset esse letalis. Is an quis excedens modum in defendendo se vt cum posset euadere vulnerando occidit. puniatur de occiso. Solutio si voluit occidere non tamen occidit non tenetur sed vt culpabilis puniatur ex arbitrio iudicis. vt. l. si adulterium cum incestu. ff. de adult. et bal. singulariter in. c. i. de p. te. in vli. feudoz. Item si accusatus de homicidio fecit articulum q. homines occidit sed fecit ad suam defensionem et probauit que in articulo continentur an debeat absolui per regulam in. l. sententiam §. si cum alie. ff. ad le. acqui. et. l. i. L. vnde vi et. §. vt vim et in cle. si furiosus. de

homi. Bal. singulariter dicit q non s3 ve
nit potius puniendus. vt. l. i. l. de p^{re}ss.
Ratio. quia etiam in defendendo debet
seruari moderamen inculpate tutele. de
bet ergo ad huc in probatione defensio
nem necessariā prout no. Lud. de rbo. in
singularibus suis.

¶ Vir non habet potestatem sui corporis
sed mulier. vt. l. c. quidam. de conuer. con
iuga. et. xxv. q. ii. qui dicit. Nec potest
nisi ob causam fornicationis vxorem suā
dimittere fm interpretationē sacri eloqui
hoc verum de his quorum m^{at}rimoniu car
nali copula consumatum est. vt. c. ex pu
blico in fi. de conuer. coniuga. Nam vir
vxoꝝ per copulā conugale effecti sūt vna
caro. vt. c. ad apostolicā. et. c. cu3 sis p^{re}di
tus. e. ti. Etiam vir cogitare debet quo
modo placere possit vxori ergo min^{us} que
dei sunt cogitare valet cum quasi diuisus
in duo plenam sui non habeat potestates
vt. c. diuersis fallacijs. de cle. coniug. Et
est caput mulieris. xxv. q. v. Cuz caput
xxv. q. vi. non mechaberis. et. c. duo pue
ri. de sponsa. impub. et glo. in. c. i. de clā
de st. despon.

¶ Vir denotat qñq affirmatiōē. Naz
q vir sit fieri tamen dubium non existit.
vt. c. ii. de cognā. spiri. li. vi. ff. de iudi. l.
vir certis ex causis. et. xvi. q. i. merito que
ritur. Qñq etiam significat negationem
id est. nullo modo. vt. ff. de le. i. l. si seruus
legatus. §. qui qñq. Sic etiam dicit vir
bono peraguntur exitu que malo sunt in
choata pñcipio. lxi. dis. miramur. et. i. q. i
pñcipatus. et. c. cum Paulus.

Vn

¶ Vncia est duodecim pars assis vt na
ti ex concubinis in domo succedunt in du
abus vncijs. id est. in duabus partibus
duodecim partium assis si aliq legitimi n̄
superfunt. Cetera noia assis Re. s. assis.
¶ Vnde agnati et vnde vir et vxor. Re.
supra bonorum possessio. Et no. Lud. d
rhoma q viro ducenti duas vxores vel
mulieri nubenti duobus viris de iure ci
uili est pena capitis. l. cum qui duas. l.
de adulre. Sed de iure canonico debent
vxori in scindi capilli 7 pñi anteriores 7
posteriores. xxv. q. i. de Benedicto fm

expositionem veram ibi 7 approbatam.

¶ Vniuersitas fm Azo. ti. de insti. l.
Est pluriū chororum inter se distancium
vno noie specialiter eis deputata collec
tio. Est etiam studiū vniuersale pñl. gia
tum. Sed queritur si vniuersitas congregatur
7 aliquis bestialis deridēdo 7 rirā
do conturbat totam vniuersitatē qua pe
na talis punietur. Rñdetur q excoicatio
ne tridua 7 eiectiōe de collegio. Lex. est
singularis fm Lud. de rbo. v. q. iij. in
loco bñdictionis quem dicit esse non ali
bi Item vniuersitas scholaris vbi preci
pue per scholares regitur disponere pōt
q aliquis qui non sit de vniuersitate det
vocem. vt. scriptum. de elec. et. lxiij. di. f.
abeuntib^{us} cum similib^{us}. Sed nunquid si
vnus tm in vniuersitate cōtradicat ne il
le admittatur valeat actus admissiōis.
Dñs Lud. de rbo. dicit tu qui pauca scis
sicut ego dices hoc indubitati per re
gulam q maior. ff. ad municip. l. plane. ff.
qō cuiusq vniuersi. no. et cle. i. de his q
fi a maio. par. ca. sed contrariū est verū
Nam hoc casu vnus qñq cum minimus
contradicens reddit actum nullū hoc est
dictum singulare Cōpostulanti quem re
fert 7 sequitur Jo. an. in. c. scriptum pre
alle. in nouella.

¶ Vno contextu fieri aliqd. est fieri nullo
alieno actu interposito nisi fiat ex ne
cessitate 7 actu nature vt supflui ponderis
depositio vel medicine acceptio vel bre
uis languor vt. l. de testa. l. cum antiqui
tus. Nec Azo et Goff. e. ti.

Vz

¶ Voluntas coacta etiam est voluntas
xv. q. i. merito. ff. q me. cau. l. si mulier. §
sidos. §. si metu. Sed hoc intelligitur sic
q non est libera voluntas que requirit^{ur} in
m^{at}rimonio. vt in. c. gemma. de spon. cuz si
milibus. l. ticia. ff. de verbo. obli. Item
voluntas 7 ppositum distinguit malefici
cia. vt. ff. de fur. l. qui in iure. §. i. et. l. dy
nus. ff. de sicca. et est glo. in. l. fulcimus. §
Quid sit latitare in verbo anim^{us} que dat
etiam quattuor modos pbandi animū
alicuius. 7 dicit lex. Volūtares hominū
vane sunt vt. ff. ad trebel. l. qui poterat. i.
R. circa fi. vnde hoc nomen voluntas s^{it}

gnificat gñaliter scilicet cum ratione vel
sineratione vt. l. cum quidam. ff. de le. ij.
Et in hoc differt ab arbitrio q̄ significat
velle cum ratione vbi autem actus ponit
in voluntate voluntas significat per mo
dum conditionis quia sensus est q̄ actus
valet si velit sicut cum ponitur i arbitrio
sensus est si arbitretur vnde actus potest
poni in voluntate eius cui debet queri et
est pditionalis et purificatur conditio de
clarata sua voluntate vt. l. si ita expressu
ff. de condi. et demonstra. Sed in volun
tate obligandi non potest poni quia obli
gatio sua natura debet astringere neces
sario q̄ non facit actu posito in volunta
te obligandi in voluntate alicuius tertij
incerti non potest contractus poni. Et p
tes non videntur habere animum contrahē
di sicut nec eo posito in arbitrio imo mul
tominus vt. l. si merces in pñ. ff. lo. et cō
duc. In voluntate vero tertij potest cōtra
ctus poni et valet si velit et nō valet si nō
declarat se velle vt. l. si. l. de contrahē.
emp. et vendi. Et si velit stabitur ei⁹ dic
tio sine voluntati. Item quia non videt
fieri iniuria disponenti qui sic disponit.
Item quia fieret differentia inter arbitri
um et voluntatem. Ultima autem volun
tas non potest poni in voluntate puta he
redis institutio vel legatum vt. l. illa in
stitutio. ff. de here. insti. l. nōnunq̄. de cō
di. et demonstra. Et hoc est positum quia
alias in simplicitate potest poni sicut
contractus. Ex hoc patet q̄ quo ad om
nia idem est in contractu et voluntate vl
tima hoc excepto quando ponitur in vo
luntate tertij quia contractus valet vt cō
ditionalis. Ultima vero voluntas non va
let qd̄ est positum. Jo. fabri dicit q̄ hoc
nomen voluntas ex cōmuni vsu intelligē
di significat idē qd̄ arbitriū. Significat
ergo finaliter voluntas vt sua impositio
persona cui indigitur vel lex civilis ei sig
nificatum dat seu q̄ quouis modo mens
pferentis dicat nisi lex civilis impediat.
Voluntas p̄ma derogatoria significat pro
ut verba sonant. Verbi g̃ra. testator dicit
Cui bis legauero semel deberi volo po
stea Lino legat bis puta p̄mo Strichum
postea Pamphilū legatū iñ semel debe
re vt. l. si quis. in pñ. de le. ij. q̄ clausula

derogatoria significat p̄sensū deē legato
eius in secūdo facto. Et p̄statio p̄cedēs
in facto sequenti notat vt. l. qui in aliena
in si. ff. de acqui. here. Legatum ergo fin
factum qd̄ alias deberetur non debet q̄
voluntas testatoris in eo deest ex volūta
te p̄ima derogatoria. Si ergo testator e. d̄
ab eodem herede in eadem sc̄ptura legat
bis tandem q̄ritatem semel iñ debetur
Etiam non p̄cedente voluntate deroga
toria. Si vero testator dicat cui bis et c. vt
supra et addit non obstante voluntate p̄
cedente derogatoria vel sic adicit et nolo
clausulā derogatoriā hoc casu locū habe
re tunc valet vtrūq̄ legatum quia verba
addita tollunt significatū clausule deroga
torie et faciunt voluntatē adesse vtrūq̄
legato. Item ibi testator in suo testame
to dixit sic nolo me posse facere aliud te
stamentū et c. Vel sic. Nolo me posse im
mutare hoc testamentum vel nolo me pos
se penitere si fecero aliud testamentū. va
let etiam non expressa p̄iore voluntate
derogatoria. Hec Bar. sic probat. Licet
predicta verba testator q̄rit in ipso est
aufert sibi liberam testamenti facitionē
tamen hoc non potest. l. stipulatio B mo
do. ff. de verbo obli. Et sic predicta ver
ba nihil possunt significare quia talis vo
luntas non admittitur iure Ideo sequēs
dispositio valet ac si predicta verba non
prediceret. Sed si testator diceret. Si fe
cero aliud testamentū nolo valere quia. B
non disponit circa potestatem testandi s̄
circa voluntatem suam quam dicit esse i
futuro facto tunc non valeret secundum
testamentum nisi reuocata clausula deroga
toria. Ratio quia lege civili nō potest
dari vel adumi hereditatis in codicillis. l.
i. l. de codicillis.

¶ Nolo hoc verbum significat prout ei⁹
significatum vel quodlibet adiunctū vel
quolibet circūstantia signare dicat. Nā
quando simpliciter profertur significat
motum animi ad aliquid p̄sequendum.
Et cum nihil adiungitur seu non apparet
ad id referatur in iure nullus est effectus.
Etiam non disponit per Bar. in apostil
la hac. Et etiam. l. de sum. tri. et fide ca
tho. l. i. Et notatur in. l. qui se patris. l.
vnde liberi q̄ volo et nolo non sunt oppo

Ita quia volo ad omne tempus refertur
ut dicendo volo adire hereditatem. Sed
nolo ad presens tempus tñ refertur dñe
do nolo adire intelligitur nunc licet po
stea velim. Et ideo facit orationez ambi
guam de qua ambiguitate de verbo nolo
no. do. Anto. de but. in. c. ex litteris. i. de
sponsa. Sed ibi. si illo cui relicta est elec
tio dicit volo eligere hanc rem significa
tum illoz verborum est ambiguum qz
potest intelligi dupliciter. Uno modo. id
est. primus motus meus fertur in hanc rē
non tamen deliberate. Secundo modo p
ipso actu acceptationis. id ē. accepto hāc
rem. Si ergo queris in quo horuz nostro
rum sit retinendum respondetur si est tra
ditus terminus ad eligendum seu delibe
rantium et in fine termini respondes volo
eligere hanc rem tunc significatur electio
fa. l. sed si alio. q. R. ff. ad trebel. cum dñe
post deliberationis tempus. et sic temp⁹
deliberationis dat significatum. fa. l. om
nis qui. ff. eo. ritu. Idem si ad interroga
tionem eius cuius interest eodem modo
respondes scilicet volo eligere hanc rem
significato sumpto ex verbis pro certo ma
xime cum dicis pro certo volo eligere hāc
rem si autem non est aliud unde recipiat
significatum nisi ex ipsis verbis tunc nō
significatur electio. imo recipitur primo.
id est. primus motus finitur in hanc rem
Item ibi legatari⁹ cui relicta est electio
dicit volo hanc rem significatur electio ut
l. q. ff. de optio. et elect. le. quia motus cū
significatur per verbum volo refertur im
mediate ad rem per quod significatur ac
ceptatio rei. Et idem si heres institutus
diceret volo hanc hereditatem quia per
hoc significatur aditio. Secus si diceret
volo eligere volo adire quia tunc non sig
nificaretur acceptatio et aditio quia mo
tus animi non fit immediate ad rem sed ad
actum eligendi vel adeundi. Item ibi in
stitutus dicit volo esse heres significatur
aditio ut. l. iam dubitari. ff. de heredibus
instituendis. Et sic aliud est dicere volo
adire et volo esse heres quia per secunda
verba significatur simpliciter aditio per
prima non. Et idem est dicere volo esse
heres et volo hanc hereditatem. Item ibi
volo relinquere significat. id est relinquo

ut in. l. Pamphilo. §. propositum. ff. de
iñ. et sumitur significatum ex natura vlei
me voluntatis cuius est providere in futu
rum. Etiam fauor eius ut valeat disposi
tio. Item dicendo volo per tales geri ne
gociā mea significat mandatum ff. man
dati. l. i. Item vendere volens dñs vo
lo rem vendere pro decem et emens dicit
volo emere pro decem significat emptio
et venditio quia per verbum presentis tē
poris significatur consensus de presenti.
secus dicendo vellē vēdere et vellē emere
¶ Notum est alicuius boni cum delibe
ratione facta promissio vel deo facta pol
licitatio. xxvii. q. i. de viduis. ij. Et dicit
boni quia de malo nec etiam de re bona
sine deliberatione non procedit obliga
tio. Nam de malo quis non obligatur qz
in male promissis rescindi fidem et in tur
pi voto muta decretum. xxij. q. iij. in ma
lis. Dicitur cum deliberatione quia votū
quod ex facilitati animi potius qz ex arbi
trio discretionis emittitur non est usque
quaqz obligatorium. ut. c. veniens. e. ti.
et est triplex votum. Primum necessitat⁹
quod quis necessario in baptisate pro
mittit ut abrenunciare diabolo et pomp⁹
eius tenere fidem seruare decalogum. de
con. dis. iij. c. primam. Secundum est vo
luntatis quod quis voluntarie emittit su
per his ad que ante votum non tenet ut
continentie abstinentie et. Tertium est
votum mixtum ex his duobus scilz parti
necessitatis et partim voluntatis. Sed vo
tum voluntariū subdividit in votū solen
ne et simplex. vñ simplex ē cui nulla solen
nitas adhibet. Solū aut votū pñetie so
lennizatur. Que aut vota redimi et com
mutari pñt. vide Boss. in sum. e. ti. Item
votū obligat quē deo. cū dñe vouete et red
dite ut. c. et si christi. et. c. debitores. dñe in
reiu. et. c. magne. dñe voto p⁹ pñ. Et qñ
pñmo nunqd votū añ ingressū religiosi dis
soluat p ingressū dñe voluntate abbat⁹ Et vi
det qñ qz abbas nñ pñt posse tollere obliga
tionē deo qñtā. Et pñm ē xñm p Boss. xx
q. iij. monacho Secdo qñt an dissoluat p
pñctū mēionē accedēte pñsensu alit⁹ pñgu. Solutio sic p glo. xxiiij. q. v. voluit. Ter
tio filius familias nñ obligat ex voto nisi dñe
voluntate pñt ut. l. si qñ rē p voto. ff. dñe pol.

In hoc sit verū d iure canonico. Solutio
q non per glo. xxx. q. ij. mulier. Cum tres
sūt rōnes nā filiū familias deliquē etia3
sine volūate p̄is diabolo obligat vt. c.
i. de delic. puero g̃7 deo obligabit. Sc̃do
vouēdo filiū familias ducit spū dei 7 q
spū dei agūt n̄ sūt sub regla. xix. q. ij. due
sūt. c. l3 d regla. Tercio qz votū ē qd spi
rituale 7 in spūalibus prima potestas nō
curatur. vt. c. fi. de iudi. li. vi. et glo. in. l.
ait p̄etor. ff. de mino. Et in. c. ex parte.
de resti. spo. Item non vouere sancti est
q̄ votum prout melius potest non persi
cere. Grauius enī puniunt qui votum fe
cerunt 7 non perfecērūt q̄ qui sine voto
mortui sunt simplici de fide. xij. q. i. s. q̄
cunq3. Vel describitur sic. votum est ani
mi p̄ceptuz cū deliberatiōe firmatum

Ur

Urbs simpliciter plata populi roma
ni ciuitatem significat antonomatice.
insti. de in. ra. s. sed quotiens. Urbis au
tem appellatio muris aut continentibus
edificijs finitur. vt. c. signauit. de peni. et
remis. et. ff. de verbo. sig. l. ij.

Urbana predia oīa edificia accipim⁹
non solum ea que sunt in ciuitatib⁹ v̄ op
pidis constituta sed etiam in rure nisi for
te stabula sint quia locus non facit predia
urbana sed materia vt. ff. de verbo. sig. l.
i. vide supra predium.

Urbanorum prediorū seruitutes. Req̄
re supra Seruitutes.

Us.

Usurarius Est qui alicuius rei vsum
habet vt si tu quies dñs huius serui con
senseris siue cōcesseris mihi vt i misterio
eius salua p̄prietate 7 dñio vnde usurarij
dici possunt clerici qui non possunt vende
re nec testari siue donare de bonis eccle
sie sed victu tm̄ 7 vestitu debent esse con
tenti. x. q. ij. ep̄us habeat. et. c. cum p̄stat
de pig. fm̄ Bern. Sc̃dm aliquos x̄o cleri
ci possunt usufructuario compari ad quē
pertinet oīum fructuū perceptoz ius di
uidendi scilicet q̄tum usufructuarij i mor
te 7 in vita sunt reddituū sunt suorū dñi 7
eius debita 7 quacunq3 causa soluere pos
sunt. Tamen in p̄latis secularib⁹ q̄ red

ditibus suis puenientibus ea ratione p
lacionis soluere non possunt debita nisi
essent pro vtilitate ecclesie cōtracta. Lō
petit ergo usurario ius 7 v̄sus sed nō po
test vendere locare vel alienare sed solus
ad vsum suū 7 familie sue potest vt serui
tute tali vt in hortis fundis 7 similibus si
quis habeat in his seruitutem v̄sus.

Usus est ius vtendi rebus alienis sal
ua seruū substantia p̄prietate et domi
nio.

Usufructuarius est qui fruitur 7 v̄t
rebus alienis vel qui res suas nemini fu
ratur. ff. de seruit. l. in iure cōmuni.

Usufructus est ius vtendi fruendi alie
nis rebus salua substantia rerum. vt. ff. d
usufruc. l. i. Et est ius in corpore quo sub
lato 7 ipsum tolli necesse est. Destructa
enī domo destruitur 7 usufructus qui ha
betur in ea vt. ff. eo. ti. l. ij. Et nota sc̃dm
Honem in summa. l. eo. titu. q̄ usufru
ctus formalis dicitur ius. id est. seruitus
sed v̄su causalis sc̃dm que3 aliquis habz
causam domini non dicitur seruitus et
ponitur hic fruendi 7 non in diffinitione
v̄sus quia differunt ius vtendi 7 fruendi
vt infra patebit. Et vtendi dicitur ad dif
ferentiam creditoris qui habet ius in pig
nore non tamen potest eo v̄t. imo factum
cōmittit si eo v̄tutur. Vel secundum vt. u
di ponitur ad differentiam v̄tilis domini
qd̄ habetur in rebus alienis sicut emphy
theota 7 feudatarius habent. Sed fru. u
di sc̃dm Accursium et Bernardum dici
tur ad differentiam nudi v̄sus quia min⁹
est in v̄su q̄ in fructu. Dicitur in rebus
alienis quia sua res nemini seruit. Salua
rerum substantia dicitur ad differentiam
superficiarij 7 emphytheote qui non terē
tur reficere edes. Sed usufructuarius te
netur 7 etiam tenetur ad tributum quia
ad eum pertinet fructus. Vnde Bernar
dus exponit salua rerum substantia. id est
ne pereat in toto substantia. Accursius
exponit salua substantia quia tamdiu du
rat usufructus q̄diu durat substantia. Et
nota differentiam inter eum qui habet ser
uitutem v̄sus. 7 eum qui habet seruitute3
usufructus. Quia is qui habet solum ser
uitutē nudi v̄s ita v̄t q̄ fruct⁹ n̄ p̄cipit nē
possū v̄t eā ita q̄ fruct⁹ idē p̄cipiā.

180
Sic q̄ partus non sit meus sic similiter q̄
habet vsum tñi alicuius fundi non potest
vti pomis oleribus ⁊ ceteris fructib⁹ ad
vsum suū quotidianū ille autem cui com
petit seruitus usufructus potest omnia
hec facere.

Usucapio est acquisitio dñi vtilis di
recta rei aliene per continuationē posses
sionis temporis lege diffinita. id est p̄ spa
cium temporis a lege diffinitum. ff. e. ti.
l. iij. Verbi gratia. Eui rem mobilem a s̄i
dño bona fide putans rem esse vendentis
Et per continuū triennū possideo sine in
terruptione ipso iure efficior dñs illi⁹ rei
directum autem dñum habet verus ⁊ p̄
cipalis dñs rei. Sed vtile dñum dicitur
quando quis in veritate non est dñs sed
habet vtilitatem rei ac si esset dñs vt seu
datarius vasallus ⁊ similes. Et dicit v̄su
capiō quia v̄su quodam ⁊ consuetudine
possidendi cepi ⁊ acquisui dñum. Secū
do in rebus mobilibus vel se mouentib⁹
Nam imobilia non dicuntur vsucapi p̄
prie sed potius prescribi in imobilib⁹ enī
prescriptio locum habet. Tempus enī a
lege diffinitum est triennū in vsucapiōe
sed in prescriptione statuitur decennū in
ter presentes ⁊ vigennū inter absentes
vt insti. de vsuca. Et datur vsucapio ne
dñia rerum sint in certo pro publico bo
no introducta. vt. l. i. ff. e. ti. Contra equi
tatem naturalem. ff. de nego. gest. l. i. in fi
ne. et de condi. et demonstra. l. non natu
ra. Nam locupletari non debet quis cuz
alterius damno s̄m regulam locupletari
de regu. iur. li. vi. et sic aliud est equū ⁊ ali
ud bonū. vt. l. de pac. conue. l. hac lege.
Et quando opponitur equitas scripta p̄
fertur rigori scripto. Solutio verum est
dum vtrūq̄ scriptum est in specie. Sed i
prealle. l. Nam natura equitas est scrip
ta in genere ⁊ hic rigor in specie ergo p̄
fertur rigori. Etiam in vsucapione vel p̄
scriptione versatur quedam equitas nat
uralis que suadet possē quis iusto titū
lo bona fide certo temporis spacio rem
tennerit dñum acquirere debet ⁊ impu
tetur dño qui negligens est tanto tempo
re rem suam querere ⁊ custodire q̄c. Et sic
nemo debet locupletari q̄c. nisi sublit cā
vt hic p̄pter cōmunem omnīū vtilitatem

et vt aliquando sit litium finis. l. si. ff. p
suo vbi datur hec ratio. Ideo exceptio p̄
scriptionis est exceptio litis finite ⁊ op
ponitur sicut alie litis finite exceptiones.
Usq̄ stat q̄q̄ inclusiue vt. ff. de sena
to. l. si. et in. c. i. de or. ab epis. qui re q̄q̄
etiam exclusiue vt. c. cum dilectis. de fi.
instru. vbi dicitur q̄ vsq̄ ad diffinitive
sententie calculum potest vtraq̄ pars ex
hibere instrumenta. Est ergo dictio vsq̄
significatiua vltimi termini ad quem sic
dicto a vel ab primi termini a quo. Itē
ibi vendo vel dono hunc fundum qui est
meus vsq̄ ad cimiteriū vel vsq̄ ad eccle
siam significat exclusiue. ratio quia mate
ria subiecta non patitur sensum inclusiō
nis licet hoc etiam ageretur per disponē
tem. Sed ibi ab ecclesia vsq̄ ad cimiteri
um est locus diuini iuris vel religiosus su
mitur inclusiue quia materia subiecta im
portat sensum inclusiōis. Item exclusi
ue vt ambulatoria est vltima voluntas
vsq̄ ad mortem. vt. l. iij. ff. de adi. lega. ⁊
dicendo vsq̄ ad viteritum verba ponū
tur inclusiue. Item inclusiue ibi minori
datur tutor vsq̄ ad pubertatem. Sed ex
clusiue ibi. vendo tibi agrum vsq̄ ad illū
fundum qui est vicini quia non disponit
quis de re aliena nisi habeat in mandatū
Item inclusiue ibi do tibi iter vsq̄ ad ka
lendas marcij. Sed exclusiue ibi promit
to tibi dare decem quolibet die vsq̄ ad ka
lendas aprilis. Ratio quia voluntas dis
ponentis coniecturatur in prima ex fauo
re dilationis ⁊ debitoris. fa. l. arianus. ff.
de ac. ⁊ obli. Sed in secunda coniecturatur
ex obligatione que stricte capitur. Itē
inclusiue ibi do tibi in penitentie dicere
septem psalmos singulis diebus vsq̄ ad
kalendas iulij. Sed exclusiue ibi sentētia
lata a iudice de soluendo q̄libet die vnus
florenti vsq̄ ad kalendas iulij.

Usura sicut cōmuniter dicitur est q̄
quid preter vsuz sorti accidit vel accedit
s̄m Boff. xiiij. q. iij. pleriq̄. Et addit ipse
intentione vel pacto precedēte. Sola enī
spe vel expectatione vitium vsurarij con
trahitur. vt. c. i. et. c. consuluit. de vsuris
et. xiiij. q. iij. si feneratorius. Et hoc cum p̄
cipalit̄ habet spes ⁊ expectatio lūcri ali
as si ob charitatē moueat q̄s ad mutuā

et secundario speret de aliqua retributio-
ne non putatur vitiosum argumētū ad hoc
lxxij. dis. in singulis et. lxxij. dis. si officia.
lxi. dis. quid proderit. scdm Goffredum.
Item usura est ubi plus recipitur quam
datum est. Et diffinitur fm 830. l. e. ti.
sic. Usura est qd ppter vsum rei pcesse da-
tur. Dicitur notanter concessisse qd valet
idem sicut date vel mutuate. Unde usura
dicitur ab usu et es eris quasi usu era. id ē
usu eris data scilicet pecunie cum noīe pe-
cunie quicquid boīes habent contineatur
i. q. iij. c. totum. Et nota qd oīs usura pre-
stat super facta dilatione ad annū vñ
de quedam usura vocatur centesima illa
scilicet que infra annū equipatur sorti.
Quedam vocatur septupla a sex qd est to-
tum et plica. id ē. pars vel medietas que
etiam alio noīe dicitur eulion qd enu. qd
est mediū et olon qd est totū et est illa usu-
ra que totum continet et medietatē totius
Quedam dō est triennis scilicet que pre-
stat usq ad tertiam partem centesime
vel sortis. Quedam semis que prestat
ad medietatē sortis. Quedam bes qd pre-
stat ad duas partes sortis. Item que-
dam usura est fenus sortis et quedam fe-
nus veneris Nam usura dicitur qd vltra
sortem recipitur vt. c. fi. xiiij. q. iij. sed fe-
nus dicitur lucrum de usura sumptus vñ
usura ubi ad mutuū restituendū non fuit
certum tempus determinatum. Et fenus
ubi determinatum est. tamen distinguendū
inter usuram et rem illam qua usura com-
mittitur. Nam que ab usurario erigit p-
prie est lucrum qd vltra sortem erigitur. s.
lucrum restituendū. Sed res in qua usu-
ra committitur est mutuū de quo lucrum p-
dictum gignitur. Sed verum de usura co-
gnoscat iudex secularis vel ecclesiasticus
notatur plene per doc. in. c. cum sit. de fo-
compe. Et. xi. q. i. in sum. c. ex litteris. de
iureiurā. Et est glo. no. que incipit cum re-
petitur in cle. dispendiosam. de iudi. et
xiiij. q. iij. quid dicam. sed breuiter si que-
stio usurarij est questio facti iudex secula-
ris pgnoscat si questio iuris solus iudex ec-
clesiasticus cognoscat. Et infra qdum tē-
tus exceptio usurarij debeat pbari do-
sti. et Jo. an. singulariter i nouella dicit
qd infra octo dies a die pposite exceptiois

ar. c. pia. de excep. li. vi. Et pro certo ē ex-
tranea inductio vt dicit Ludo. de rhoma
Nam ille rex. reuera loquitur in exceptio-
ne excōicationis. Hoc etiam confirmat
Lapus abbas in allegatiōibus suis alle-
gat. lv. ad fi. Et subdit Ludo. de rhoma
Ego rhome decidi contrariū vide pulcrā
rationem qd imo infra quādecim dies pro-
bati debeat. Nam qui usuram erigit rap-
tor est latro et spoliator vt. c. si quis usura-
riū. q. iij. Sed exceptio spoliatiōis pro-
batur infra quādecim dies vt. c. frequens
de resti. spo. li. vi. igitur et c. qd est bñ men-
ti tenendū.

Usurarius manifestus quis dicatur.
vt. c. i. et. ij. de usuris. li. vi. Et vltra hoc
dicit Gratienus qd sit ille qui usurarius
ex liberis suis conuincit alle. cle. i. de usu.
et. c. si sincera. xlv. dis. c. sane. xiiij. q. ij.
et. l. i. §. editiones. ff. de edendo. Secun-
do ille qui confitetur coram sacerdote se
esse usurariū. quia usurarij iudex est sacer-
dos et sic confessus coram suo iudice erit
manifestus vt. c. quem penitet. de pe. dis.
vi. Jo. an. dicit hoc verum si assint testes
vt. c. quem p. de usu. li. vi. Item sequit
Jo. de ligna. quia iudiciū fori penitentiō
nalis non inducit illos effectus quos iudi-
cium fori contentiosū. qd ideo sit mani-
festus quia confitetur coram iudice anime
nisi assint testes. Tertio dicitur ille usura-
rius manifestus qui habet altare paratū
Sunt ergo usurarij triplices. Primi no-
torij qui habent altare continue paratū
semper mutuantes. Secundi non notorij
sed manifesti qui non habēt altare conti-
nue paratum sed interdum mutuantes.
Tertij per famam tñ manifesti sunt.

Usurpare est aliquem contra rationes
ius vsum vel consuetudinē capere inua-
dere vel presumere.

Usurpacio est interruptio vsucapio-
nis vt. l. ij. Et nota in rubri. ff. vsucapio.
et vsur. et dicit ibi text qd oratores usur-
pationem frequentem vsum vocant.

Ut

Utri et frui differunt sic quia vtri dicit
ille qui ita vtiur re qd fructus non perci-
pit. sicut possum vti ad vsum qd iudiciū et
misteriū eq tua ita qd fructū nō percipia. l. q.

partus non sit mens sed is qui alicuius fundi vsum habet pomis et oleribus vti potest. ad vsum quotidianum non tamen donare vel vendere potest. Fruveto dicitur ille qui fructus percipit. Et sic vsurarius habet vsum rei ut cui dominus nemoris constituit vsum nemoris ad necessitatem suam et familie sue ut accipiat ligna olera poma flores et quod nascuntur in nemore pro se et suis coniugibus. Non tamen vendere permittit ipsius alias frueretur quare clerici dici possunt vsurarii ut supra dictum est.

Uti possidetis est quoddam interdictum cum possessor inquietatur a non possidente ut inder pro ipso dat sententiam. Si vero fuerit tunc possidere habet in singulari numero ut ita possideas ut possides. Si autem plures tunc debet possidere in plurali numero ut uti possidetis ita possideatis. Hodie tamen honoris causa cum homines vni cum loquuntur plurali sermone videntur dicentes. beniveneritis. transite bene. Et ceperunt isti honorabiles voces a Julio cesare. Unde et illud dicitur nos duo turbasum. Hec quoque in sum. L. et. ii. et vide glo. ante penult. in. c. licet de proba.

Vulva et Vix

Vulva secundum Archidiaconum xiiij. q. iij. plerique dunt illud est quod ex vulva nascitur. Vel est venter porci vel verber facinum vel illa. scilicet falsicia.

Vulgaris substitutio dicitur eorum quibus loco instituti vel eius cui alias puta ab intestato est ius adeundi in casu hereditatis non adire apponitur seu surrogatur unde constitutio est semper si hereditas non adeatur. et dicitur vulgaris quia in hunc casum seu eventum fieri potest a quolibet qui testari potest et cuilibet qui ius adeundi habet ex testamento vel ab intestato quia voluntas talis disponeris simpliciter admittitur iure civili. secus in pupillari et aliis substitutionibus ubi non simpliciter admittitur imo restringitur et limitatur. Et quoniam penitus non admittitur iure civili scripto. Et nota quod conditio ibi appositae si hereditas non adeatur potest dupliciter intelligi scilicet quod non adire dupliciter contingit. scilicet vel propter nolle adire vel propter non posse. Et istud non posse multis modis potest contingere.

vel quia evenit furor vel depozitatio vel quia bonorum acquisitio interdictitur. Vulgaris enim substitutio semper continet conditionem de eventu non adire hereditatem licet iam in vno casum vel plures vel omnes continere possit cetera vide de supra de substitutionibus.

Vxor sortitur forum mariti et recipiat privilegium ipsius. ut. l. femine. ff. de sena. Sed non ideo concubina sequitur forum sui concubinarij ut. l. de iure in fi. ff. ad municipium. et est ratio quia castitas memorialis aliquid mereri debet ultra quam fornicatio. Sed dicta lex de iure non habet locum in concubina clerici quia talis sequitur forum clerici. De hoc sunt due notabiles glo. vna. xxxij. dist. c. eos. Alia. xi. q. i. clericum. Ratio quia non potest negari quod concubina clerici sit de familia eius. sed familia clerici sequitur ipsius forum ut capit indicatum. lxxix. dist. et in. l. ij. de epis. et cle. et in phemio digestorum. Hec Ludo. de rhoma in singularibus suis. Item vxor fugitiva reuera in brevi non diuertisse videtur. ut. ff. de reg. iur. l. quod quicquid. quia calore iracundie potius factum videtur secundum Accursium ibidem. Et talem vxorem fugitivam et pro consequens furtivam licitum est inquirere in domo scholarum suspecti auctoritate iudicis. ut. glo. l. i. de epis. audi. et. l. si quis in hoc genus. de epis. et cle. et nota in. l. ij. de ser. fu. ubi plenius per doct. de inquisitione cui iussit rei furtive.

Re

Enia dicuntur

Rurum munuscula quedam quod dantur esculenti et potulentis que vulgo dicuntur appensatiles. ceterarum vero rerum que vsum ediliu excedunt. magis proprie dicuntur munera. Dicitur enim fieri penum de pomis dum quis habet heredes secundum Archidiaconum xiiij. q. iij. plerique in fi.

Renodochus est qui penonem alicuius civitatis procurat.

Renon est domus in qua egrotantes recipiuntur curantur et alimentis sustentantur.

vt. l. de epis. et cle. p. totus

Zenodochiū est dom⁹ ad hospiciū per
egrimantiū deputata vt qdā dicunt. Sed
tū renō ⁊ zenodo. hū eadē dom⁹ dici pō
scilicet in qua valitudinarij ⁊ senes. id est
infirmi recipiunt ⁊ aluntur. Predictam
autem differentiam faciētes zenon p. li
teram. 3. et zenodochiū dicunt esse scribē
dum per. s. vi. c. iij. de reli. domi. Et varia
noia talū locorum habes. xxiij. q. vl. san
rimus vbi de hoc ⁊. i. q. ij. si quis hominē
ad si. in aut. de aliena emphi. s. qñ. in pñ
ci. coll. ix. et in eccle. ti. s. si. et est glo. i. cle.
per litteras. de preben.

Xp⁹ est rex regum dñs dñantium. vt
in cle. pastoralis de re iudi. c. contra mo
rem in si. c. di. et c. tua. ij. de deci. et Apo
ca. x. c. vltra mediū. i. ad Timoth. vi.

Xpiactio nostra instructio demonstra
tur. de elec. c. significasti de sepul. c. i. xij.
q. i. exemplum dñi accipite. fa. ij. q. i. deus
omnipotēs. et de conse. dis. i. solēnitates
ij. Item christi ad belial nulla cōuentio
lucis ad tenebras nulla picipatio iusticie
et iniquitatis nulla cōmunicatio nullus
consensus templo dei cum idolis. de pe.
dis. i. c. si ante q. i. et dis. ij. c. si enī in q. t.
a pñ. post mediam colūnam. Item chri
stus venerat in virginem post digestū in
for. glo. est in. l. ticia. s. sepa. ff. de au. et
ar. lega. vbi dicitur ab heredibus meis
fieri volo iubeoq. signū dei glo. dicit vt
crucem fm Hugo Item christus mortez
elegit in cruce ppter quattuor. Primo vt
in illa pendens in aere se inter deum ⁊ ho
minem mediatorē ostenderet. dis. x. c.
quoniam. et. i. Timoth. ij. Secūdo vt dā
na obuenientia primis parentib⁹ per lig
num veritum restauraret per lignū crucis
Tercio vt diabolū qui vici per lignū su
peraret per lignū. Quarto vt euidentē ostē
deret pro quibus restaurādis patiebat⁹
scilicet pro superis angelorū ruinis repa
randis. pro iustis de lyngo educēdis. p
amicis colligēdis ⁊ amandis. pro inimi
cis. reconciliandis glo. est super xbo cru
cis in cle. i. de sum. tri. et si. catbo. Item
christus tres mortuos resuscitauit scilicet
puellam in domo per quam cogitatio in
telligitur. Puerum in porta ciuitatis p
quem actus intelligitur. Et Lazarum in

sepulcro per quez consuetudo mala neta
tur. Unde. Mens mala mors inens ma
lus actus mors foris vsus. Tumba pue
la puer Lazarus ista notant. Hanc ver
bo hunc motu lachrymādo suscitauit illum
Christus in medio nascitur eger homo.
de pe. dis. ij. si sermo. et s. tanq. et. c. sic
tribus.

Xpianoz nomen primo ortū ē ante an
tiochiam vbi Agnatus fuit epus. vij. q.
i. mutat. des. Nos prius omnes fideles
dicti fuerunt discipuli vel fratres. Sed
postq. apostoli fecerunt conciliū antioche
num tunc dicti sunt christiani vt est glo.
xxij. dis. sacrosancta. et ibi tex. Et christia
nus factus ex necessitate egritudinis non
potest esse clericus nisi in duobus casib⁹.
Primus est si deficient clerici in ciuitate
Secundus est si sanctitas suadeat cōtra
rium puta per lapsus biennij. vt. lxxij. dis.
si quis in egritudine. Item christiani fa
cientes se iudeos qua pena puniāt habes
in. l. iudei. l. de iudeis. Et in ti. de apo
sta. Et in ti. ne. sanc. bap. rei. fm Ludo.
de rhoma.

yc

Yconomus

Yconomus dicitur ille cui res eccle
sie gubernanda datur.
scilicet episcopalis ⁊ p
prie res canonicorum.
Etiam qñq. est vicedo
minus vel prepositus.

Yconomus dicitur ille cui res eccle
sie gubernanda datur. scilicet episcopalis ⁊ p
prie res canonicorum. Etiam qñq. est vicedo
minus vel prepositus. i. q. iij. saluator. vide glo. in. c. impatoruz
de iura. calum. vbi concor. Unde scdm
Goffre. differunt yconomus syndicus p
curator et actor. Nam yconomus admi
nistrat res ecclesie ⁊ aliquando defendit
in causa. Et quandoq. in ecclesia vacan
te ad percipiendos prouētos ⁊ seruādos
ad opus futurum prelati. Syndicus autē
in rebus ⁊ negocijs cuiuslibet corporis vt
collegij. Et in leges non differunt a de
fensore ⁊ est vniuersitatis. Sed procura
tor est priuate persone ad vnum negociū
vel plura. Actor autē pro vno vel p vni
uersitate ad vnā causam ⁊ presentem ⁊
cum de certo constituitur alia vid. supra
de yconomus.

Ydet yp

Ydrophilagii dicuntur ab hydra qd est vas q aqua deferitur. vel ab hydros. i. aq et philare custodie qsi custodes aqru fm Jo. an. in. c. si iudex laic. d. sen. ex. li. vi

Ypocrisar. qncq pnt p syndico. qncq p yconomo vt no. Spe. in ti. de his q alie na. no pos. vel non licet.

Ypocomus. dē ab ypos qd ē sub. ⁊ co mos villa. Unde ypocomi. q sunt sub vil lanis. fm Placen. et Accur.

Ypostalis dē ab ypos qd ē sub ⁊ tasis stat. l. stas qsi substas ⁊ vtū greci sic nos p psona qz bz subitare oibz accidentibus et oia accidētia ad se recipit ⁊ a nullo tū informā fm Aug. glo. ē in cle. i. de sum. trini. et fide catho.

Ymo hec dictio significat qncq correc tiue vt testator dicit Titius imo. Seyus heres esto. vt. l. si ira scriptu. ff. de here. insti. ibi tex. dicit. Adficiētes ⁊ detraben tes imo ⁊ mutuātes. Ponit etiā copula tiue vt. L. deno. ca. compo. l. i. s. quibus et sumitur significatū ex copula adiuncta Et esset idē dicere etiā. Sed ibi yconom⁹ q hoc fecerit imo fieri passus fuerit puei ponitur alienatiue vt. l. iube m. s. ycono mus. L. d. sacrosanc. eccle. Quia bz locū pena vel ipso alienāte vel alienari paciē te. Potest etiā ibi accipi correctiue qz ea dem vel maior est ratio in alienāte q i pa tiente alienari qz puniat. Itē q ad decio sionē legis ponit ibi copulatiue qz pena habet locum ⁊ in alienante ⁊ in patiente alienari.

Ypotheca ē res immobilis pignori obli gata. vt dom⁹ ager fundus. Dign⁹ autez est res mobilis pprie a pugno dictuz qz a pugno tradi pōt. Et sic ypotheca non est aliud q obligatio vel pignoriatio. Aus aū ypothecarū est illud qd cōpente credi tori in bonis debitoris sui sibi obligatis p debito tacite vel expsse. Et dē a ypos. id est. sub et theca positiue quasi suppositio. Nam debitor rem pignoratā credito ri supponit ⁊ in ipsa sibi ius pstituit. Quā doqz ergo rei pignorate vel obligate non transit possessio in creditorem. ⁊ dicitur ypotheca. Sicut pignus est res mobilis q creditori datur.

Ypothecare est obligare pignozare vt supponere vt patet per rubri. ff. de rebus eorum qui sub tu. et cura. dūz subditur si ne decretis non pignori supponendis. Et legato facto super rebus ypothecatis n solum res ille intelliguntur ypothecate sed omnia bona testatoris. vt. l. i. L. cō mu. dele. i. vide. s. de dictione Super

ze et zi

Elotipiaē

suspicio vel furor. ij. q. v hoc autem sub. c. consu luiti.

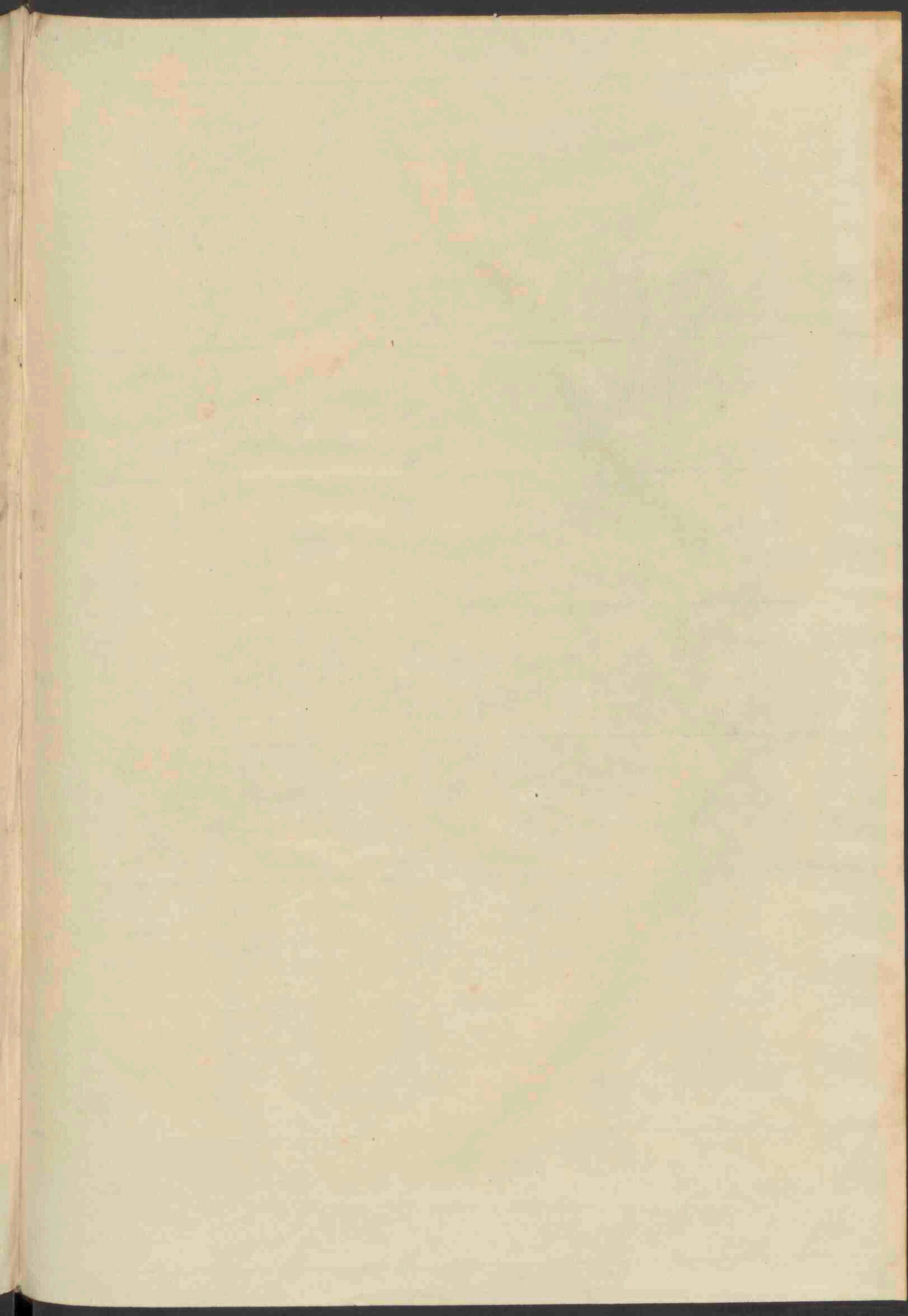
Zelotes q ⁊ zelans et vlciscens. vt in. c. ni si cum pridem. de reuē.

s. persone ho ibi dicitur. Ego suz inquit deus zelotes. id est. requisitor ⁊ exactor castitatis. i. q. iij. s. hec vltra. xxiij. q. i. s. i visitas peccata patrū in filios vsqz in ter tiam ⁊ quartam gñationē in his qui ode runt me. id est. qui contra me patrimoni um odiū imitantur. Et sunt verba dñi ad Moysen Exodi. xx. c.

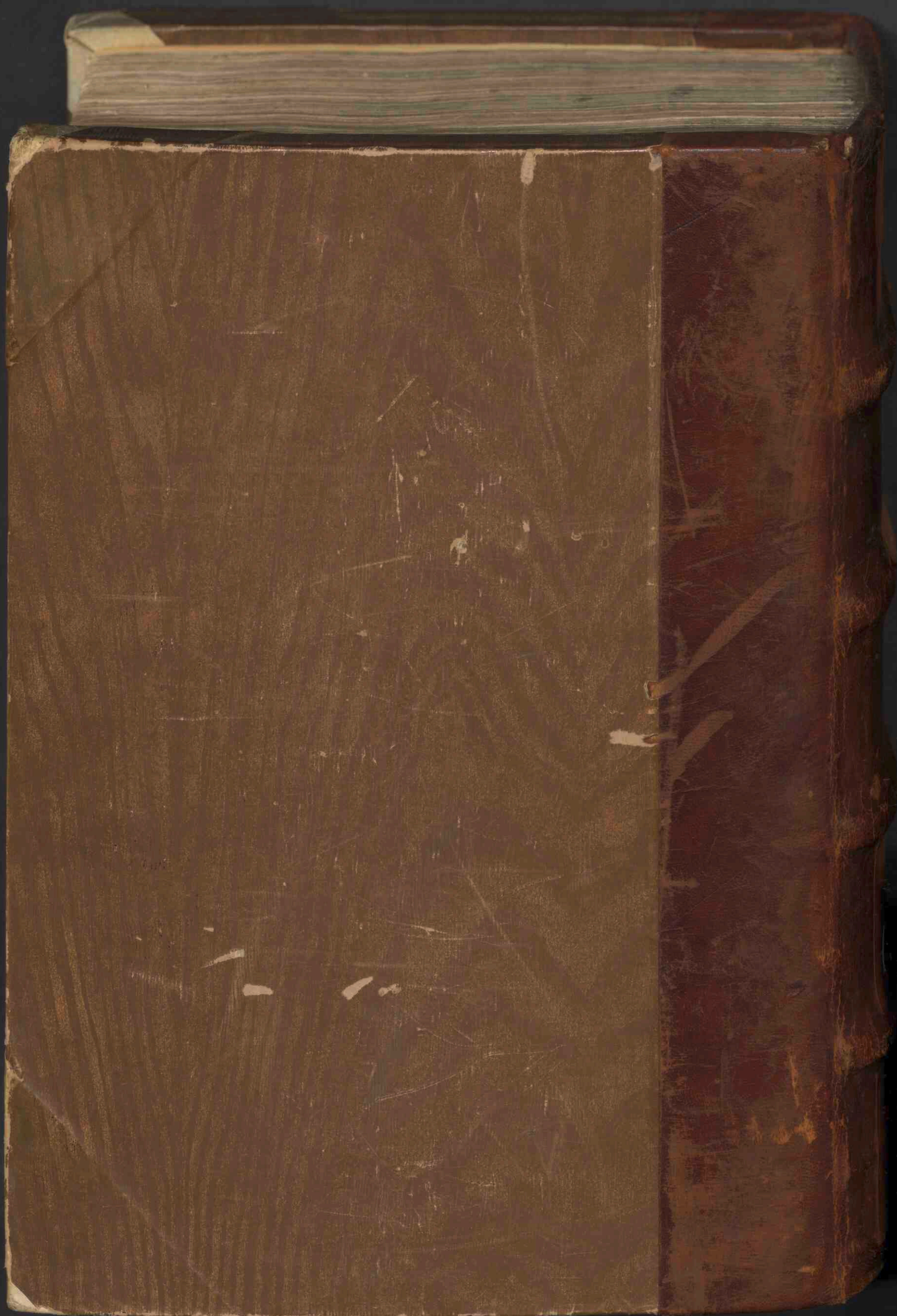
Zizania est seges vel herba puerfa. s. lolū. lvi. dis. c. nasci. xxiij. q. i. c. quā. Et qncqz ponitur pro sord. diuini segetū glo. bona in cle. dudum. de sepul. et. c. licet. d. elec. Et ita saluator dicit ad volētes era dicare zizaniā. xi. q. iij. c. nolite. i. p. pñ. et. xxiij. q. i. s. i. et Matth. xij. Sinite vtrazqz crescere vsqz ad messē. id est. ad diem iudicij vbi mali eradicabunt ⁊ i iu nem pñcientur. a qua eradicatiōe nos cu stodiat qui sine fine viuūt ⁊ regnat Amen

Finit feliciter opus egregiū vocabula rj iuris vtriusqz impressum insigni in ciuitate Basiliē. Sub anno dnice incar nationis. M. cccc. lxxij. mēsis Augusti die vicesima.

1856579

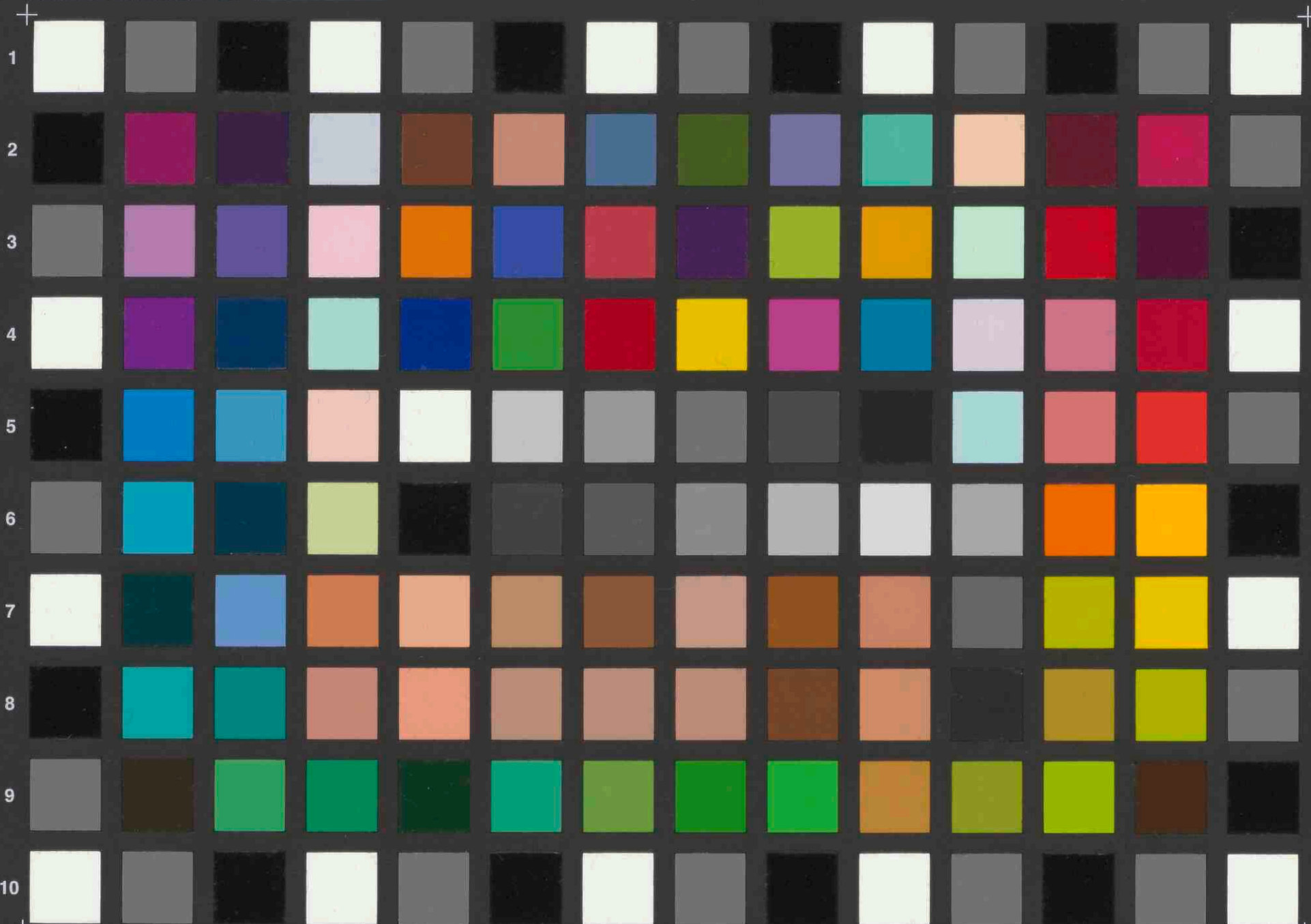
rep. 9

cm

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

x-rite

0 1 2 3 4 5 6 mm